

4° Polem. 490

4° Polem. 490

47

4° Polem 490

EXAMEN CENSURÆ:

Sive

RESPONSIO

Ad quasdam

ANIMADVERSIONES,

Antehac ineditas,

In Librum cui Titulus

HARMONIA APOSTOLICA, &c.

*Per Georgium Bullum Anglicanæ Ecclesiæ
Presbyterum.*

Accessit

Apologia pro *Harmonia* ejusque Authore contra
Declamationem *Thomæ Tullii* S. T. P. in Libro
nuper Typis evulgato, quem *JUSTIFICATIO
PAULINA*, &c. inscripsit.

Per eundem.

LONDINI,

Typis *Eliz. Flesher*. Prostant apud *Richardum Davis*,
Bibliopolam Oxoniensem. 1676.

Imprimatur

Hic Liber cui Titulus, *Examen*, &c.

Antonius Saunders Reverendissimo
Archi-Episcopo *Cant.* à Sacris
Domesticis.

Ex *Ædibus Lambethanis*

Octob. 16. 1675.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

6435

Ad Lectorem.

JAm ferè septennium est, Lector humanissime, ex quo in lucem edidi Dissertationes duas, de Conciliatione Apostolorum *Pauli & Jacobi* super Justificationis Articulo, quibus *Harmonia Apostolica* Titulum feceram. Circiter annum autem (si meministi) postquam Liber evulgatus est, venit ad manus meas exemplar ejus unà cum Animadversionibus ad libri marginem, manu Theologi cujusdam, mihi tum prorsus ignoti, scriptis, annexis etiam ad calcem Libri schedis quibusdam, quæ Animadversiones itidem, ab eadem manu profectas, continerent. Cæterum ille Theologus suas istas Animadversiones non ad me directè transmisit; sed prius ipsas Reverendissimis quibusdam Ecclesiæ nostræ Præsulibus communicandas curavit: datis simul ad eosdem literis, quibus *μάλ᾽ ἀπερρώχως* (tanquam *Hannibal* esset ad portas) de nobis, nescio quibus, & perniciosissimis, adeoque Decretis Ecclesiæ *Anglicanæ* Reformatarumque omnium contrariis, dogmatibus, à me assertis, conquestus est: optimosque Patres porro vehementer hortatus est, ut tanto malo tamque ingenti scandalo maturè obviam irent, suamque authoritatem opponerent. Ab eorum uno (is fuit Reverendus admodum Pater ac Dominus *Gulielmus Nicholsonus* nuper *Gloucestræ* nostræ Episcopus, (jam *ἐν τοῖς μακρίστοις*) cujus nomini Dissertationes meas consecraveram) tandem missus est ad me Liber, notis marginalibus onustus, unà cum chartis illis annexis.

Perlectis Animadversionibus, post paucos menses (scil. horis subcisivis, utque per alia negotia liceret) ad eas Responſionem, quam nunc publici juris facio, conſcripſi præfato Reverendo Præſuli, & quibus ipſe vellet communicandam. Sed cum iſta primum (pro more) feſtinante calamo, & characteribus, vix poſtea à meipſo abſque memoriæ ope legendis, exarâſſem; non potui ſtatim à meipſo impetrare, ut nitidiùs ea deſcribendi penſum (quo laboris genere haud aliud mihi moleſtius eſſe ſolet) ſuſciperem: præſertim cum non inſtaret mihi Antiſtes Reverendus, ut id facerem; (utpote qui ſæpiùs profeſſus eſt, ſe Animadverſiones iſtas haud magni feciſſe) aliis ipſe ſtudiis tum intentus eſſem. Interea autem temporis vitâ ceſſit, atque ad Beatorum ſedes migravit Sanctus ille Præſul, dulce decus & præſidium noſtrum: quo mortuo, omnem deinceps ſchedas iſtas deſcribendi, nedum in publicum emittendi, curam abjecimus.

Verùm exeunte ante annum, & quod excurrit, Reverendi viri *Thomæ Tulli* S. T. P. Libro, *Juſtificatione Paulina* inſcripto, & in me propriè directo; poſtquam diu me ceſſantem vehementer urſiſſent amici quidam pii & docti, ut reſponſum aliquod ad librum ederem; coëpi tandem de neglectis chartis deſcribendis & expoliendis denuò cogitare. Nimirum videbam, in Libro Doctoris, ſi demas partem ejus declamatoriam, & *differatiunculam* annexam, de ſententia *Pauli* in cap. 7. ad *Rom.* nihil ferè reliquum fore, cui jam in *Examine* Animadverſionum iſtarum non eſſet ſatiſfactum. Quare viſum eſt Examen illud præmittere; deinde ipſi ſubjungere *Apologiam* contra declamatoria iſta viri Reverendi, quæ & reſponſum ad annexam ejus *differatiunculam* contineret.

neret. Quòd autem *Apologia* nostra seriùs ac non nisi post mortem D. *Tullii*, cui opposita est, in lucem prodierit, id partim diutinæ hæsitatiōi nostræ, an responsum aliquod omnino reddendum esset; partim tædio describendi *Examen*, quod præmittendum duxeram; partim denique (& præcipuè) operarum moræ in eo ipso *Examine* imprimendo imputandum est. Equidem haud mihi volupe erat cum mortuis configere, nedum eorum cineri insultare; imò alienissima est à moribus nostris ista barbaries. Hinc, quamprimùm de morte Viri Reverendi inaudieram, ejus manibus parcere cupiens, è schedis *Apologiæ* nostræ nondum impressis non pauca in ipsum acriùs dicta (cùm vera essent, & nimis necessaria quibusdam amicis meis visa, tamen) delenda curavi; plura lubens deleturus, si absque gravissima (non mea dicam, sed) veritatis injuria id fieri potuisset. Sed illud M. *Basilii* in mentem veniebat *Epist.* 63. ad *Neocæsarienses*: *χρὴ πρὸς τὰς διαβολὰς μὴ ἀποσιωπᾶν, ἐκ ἵνα τῆς ἀντιλογίας ἡμᾶς αὐτοὺς ἐκδικώμεθα, ἀλλ' ἵνα μὴ συγχωρήσωμεθ' εὐωδωθῆναι τῷ ψεύδει, καὶ τοὺς ἡπατημένους μὴ ἐναφώμεθ' τῇ βλάβῃ.* i. e. *Ad calumnias tacendum non est, non ut contradicendo nos ipsos ulciscamur, sed nè falso in offensum progressum permittamus, aut eos qui seducti sunt, damno quo afficiuntur, inherere sinamus.*

Illud porro monendum, *Appendicem ad Examen Animadversionis* 17^a. à me nuper scriptam, seu potius ex aliis chartis meis descriptam fuisse, atque eo consilio ibi additam, ut D. *Trumanno* occurrerem, qui Anglicè edidit adversus me *Librum, Conatus corrigendi invalescentes quasdam opiniones doctrinæ Ecclesiæ Anglicanæ contrarias* inscriptum. Quisquis autem *appendicem* illam dissertationem unà cùm responsionibus nostris ad *Animadversiones* 18, 19, 20, 21,

22, 23. attentè legere, & cum *D. Trumanni* Libro conferre non gravabitur, is facilè perspiciet (nisi me fallit conjectura) ipsa Libri Fundamenta à me jam everfa esse. Quòd si tamen viros pios & eruditos refutationem ejus pleniorè à nobis requirere intellexerimus, ipsam, cùm paratam jam habeamus, confestim dabimus.

Quòd autem ad molem, quam vides, excreverit hæc defensio nostra, doleo equidem; sed quo pacto tamen id incommodi effugerem, planè nesciebam. Cùm enim multa ab Adversariis contra veritatem, quam defendimus, vehementer objicerentur, aut silendum prorsùs erat, aut multa itidem reponenda. Ex iis verò, ad quæ respondeo, si Doctioribus quædam levioris esse momenti adeoque refutatione vix digna videbuntur, integrum est ipsis ea præterire & negligere. Interim cogitent illi velim, ex Lectoribus meis non paucos fortasse futuros, quibus vel minutiora ista non minimum injiciant scrupulum. Horum infirmitati volui, etiam cum existimationis meæ jacturâ apud delicatioris fastidii Legentes, consulere.

Cæterùm dum hæc nostra sub prælo erant, prodire *Joannis Tombs Beudliensis Angli* in Harmoniam nostram *Animadversiones*: opusculum, in quo Authoris confidentia cum inscitia ità certare videtur, ut utra superior sit, difficile dictu. Non est autem quòd sibi metuat Author ille à *Bulli cornibus & insultibus*; (* ipsius sunt facetiæ, quas Exteri quidem vix intelligant, ridebunt verò Nostrates) siquidem *Bullus* animalia istiusmodi oblatrantia contemnere dudum didicit. Verùm ut seriò agam in re seria, viri illius vicem me miseret, qui, dum in alieno opere tam importunè curiosus est, quæ ipse contra morem Infantes Christianorum baptizandi, in Ecclesia Catholica

* p. 81. &
p. 226.

Ad Lectorem.

tholica ubique receptum, protervè nimis scripsit, post tot annos, à viris etiam doctis toties refutatus, recognoscere & retractare neglexerit. Ut sua tandem curet, ut quantum apud Nostrates Anabaptisticæ Factionis nefarium schisma & hæresim scriptis suis promoverit, seriò secum cogitet, ac de gravissimo peccato tempestivam agat & condignam poenitentiam, ex animo precor & exopto.

Quod unum restat, te, Lector benevole, rogatum velim, ut in hisce nostris legendis & dijudicandis, deposito præjudicio & Partium studio, candorem, qui hominem Christianum decet, adhibeas.

Vale.

EXAMEN

INDEX

Titulorum & Materiarum

IN

EXAMINE.

P *Præfatio Animadversoris cum Examine. p. 1. ad p. 5.*

Responsio ad Animadvers. 1.

[*Contra Animadversorem multis ostenditur, rationi longè convenientius esse, ut Paulum ex Jacobo, quàm Jacobum ex Paulo interpretemur.*]
p. 5. usque ad p. 14.

Respons. ad Animadvers. 2.

[*Phrasis, fides formata, contra Animadversorem defenditur. Ex professo tractatur quæstio, An Caritas forma fidei justificæ rectè dicatur?*]
p. 14. usque ad p. 21.

Responsio ad Animadvers. 3.

[*Eventilatur quæstio, An notio Justificationis Evangelicæ necessario includit præmii imputationem, sive acceptionem hominis ad vitam ac salutem æternam? Vel, An collatio juris ad regnum cælestæ sit propriè actus Justificationis Evangelicæ?*]
p. 21. usque ad p. 28.

a

Respons.

Respons. ad Animadvers. 4.

[Ostenditur, à Censore fidei évéyeyew justitiæ causalem novè & periculosè tribui.] p. 28, 29.

Respons. ad Animadvers. 5.

[Paraphrasis nostra loci Act. 10. v. 34, 35. contra Animadversorem defenditur.] p. 29. usque ad p. 33.

Respons. ad Animadvers. 6.

[Interpretatio nostra loci 1 Pet. 1. v. 2. auctoritate Erasmi, Estii, adeoque Calvinii adstruitur.] p. 33, 34.

Respons. ad Animadvers. 7.

[Controversia inter Harmoniæ Authorem & Animadversorem ad hæc quatuor capita revocatur: 1. An detur conditio aliqua, propriè sic dicta, Fæderis Evangelici, quæ non sit etiam Justificationis Evangelicæ conditio? 2º. An dato, Fæderis & Justificationis Evangelicæ conditionem esse posse diversam, certum tamen non sit, fidem & pœnitentiam unius ejusdémque beneficii, putà Justificationis Evangelicæ, conditiones esse? 3º. An remissio peccatorum Justificationis Evangelicæ notionem ipsam, sive definitionem, ingrediatur? Vel, An notio Evangelicæ Justificationis in se necessario includat remissionem peccatorum? 4º. An dato, remissionem peccatorum in Justificationis Evangelicæ notione non necessario includi, certum tamen non sit, utriusque beneficii, nempe tum remissionis tum Justificationis Evangelicæ, conditionem prorsus eandem esse? Quæstiones sigillatim & proposito ordine discutuntur.] p. 34. usque ad p. 54.

Respons. ad Animadvers. 8.

[Distinguuntur opera pœnitentiæ interna ab externis, & ostenditur contra Censorem, opera pœnitentiæ interna esse

INDEX.

esse etiam ad Justificationem primam absolutè necessaria.] p. 55, 56.

Respons. ad Animadvers. 9.

[De Fidei instrumentalitate in Justificationis negotio fusè agitur.] p. 56. usque ad p. 64.

Respons. ad Animadvers. 10.

[Hallucinatio Censoris, in verbis meis (Harm. Apost. Dissert. 1. cap. 3. §. 3.) Nostratum Theologorum Plerique interpretandis, notatur.] p. 64. ad p. 67.

Respons. ad Animadvers. 11.

[Animadversoris sententia, de imputatione justitiæ Christi, quàm absurda adeoque periculosa sit, ostenditur. Nimirum imputatio, quam defendit, 1º. consistere non potest cum remissione peccatorum ex parte Dei: 2º. cum pœnitentiæ ex parte nostrâ necessariâ postulatione est omnino aóúsala. 3º. omnem etiam ipsius fidei necessitatem, ad Justificationem impetrandam, tollit funditus; eâque positâ, prorsus necessariò sequitur, Justificationem hominis fide ipsius priorem esse: 4º. Denique Catholicam doctrinam, de universali propitiatione pro totius mundi peccatis per Christi mortem factâ, quâ nititur Evangelii præconium, penitus evertit. Ad loca Scripturæ, quæ pro ista imputatione afferri solent, respondetur. Probatur, justitiâ inhaerentem, propriè dictam, à Censore nullam agnosci.] p. 67. usque ad fin. p. 83.

Respons. ad Animadvers. 12.

[Argumentum nostrum contra Solifidianos; Quisquis à Deo per Christum justificatur, per Legem Christi absolvitur; at solâ fide sine operibus nemo per Legem Christi absolvitur, &c. à Censoris exceptionibus & cavillis vindicatur.] p. 84. usque ad p. 92.

Respons. ad Animadvers. 13.

[*Sententia Animadversoris, statuentis, fidei justificæ primarium adum, sive rationem formalem, esse fiduciam strictè sic dictam, abundè refellitur. Vera & Catholica doctrina, de fide & fiducia Christianâ, quatuor thesibus, sive conclusionibus luculentis proponitur.*]
p. 92. usque ad p. 116.

Respons. ad Animadvers. 14.

[*Astruitur contra Censorem argumentum nostrum, ab illo Dei processu, quo in hominibus judicandis usus est in die ultimi judicii, quod sic habet: quomodo quisque in futuro sæculo à Deo judicabitur, eodem planè modo in hac vita à Deo Justificatur; atqui ex operibus (non fide solâ) quisque in futuro sæculo à Deo judicabitur: ergò, &c. Ostenditur distinctionem Censoris inter jus ad rem & jus in re, prout huic questioni accommodatur, frivolam & inanem esse.*]
p. 116. usque ad p. 125.

Respons. ad Animadvers. 15.

[*Placei & Animadversoris Apostolos Jacobum & Paulum conciliandi methodus accuratiùs examinatur, & cum nostrâ conferitur,*]
p. 125. usque ad p. 136.

Respons. ad Animadvers. 16.

[*Sententia nostra, nempe, Fidem, cui Justificatio in Scripturis tribuitur, sensu complexo accipi, & spem, charitatem, bonâque opera complecti, contra Censorem defenditur. Illustris Haldryebi Zwinglii locus pro istâ sententiâ adducitur.*]
p. 106. usque ad p. 146.

Respons. ad Animadvers. 17.

[*Ostenditur, quàm absurda sit Censoris responsio ad ea, quæ (Harm. Apost. dissert. poster. cap. 7.) de lege perfectæ obedientie disserui.*]
p. 146. usque ad p. 149.

Appen-

INDEX.

Appendix ad Examen Animadvers. 17.

[*Fusè disceptatur hæc questio, An Deus Adami lapsi posteris legem absolutissimæ virtutis unquam imposuit? Explicatur status questionis, Vera & Catholica sententia super hac questione septem Thesibus proponitur.*] p. 149. usque (ad 173.

Respons. ad Animadvers. 18.

[*Dictum Pseudo-Ambrosii, ab Harmonie Authore citatum, veri Ambrosii & Augustini suffragiis contra Animadversorem defenditur.*] p. 173, 174.

Respons. ad Animadvers. 19.

[*Multis probatur, Apostolum, cum per legem Mosaicam Justificari posse hominem peccatorem negat, non hoc argumento pugnare, quod lex ista perfectissimam atque absolutissimam virtutem, quæ à nemine, ne per eam quidem Dei gratiam, quæ in Evangelio promittitur, præstari possit, tanquam conditionem Justificationis postulet: sed alio prorsus fundamento niti, nempe, quod in eadem lege (sub x̄ptu illâ, quâ ab ipso consideratur) nulla omninò vera Justificatio, sive peccatorum remissio, quæ ultra hanc vitam spectat, sub quâvis conditione concedatur.*] p. 175. usque ad p. 190.

Respons. ad Animadvers. 20.

[*Expenduntur Censoris ratiuncule contra ea, quæ in altero Apostoli Argumento explicando (ab infirmitate legis Mosaicæ, ad hominem à peccati dominio liberandum, desumpto) ab Harmonie Authore differuntur.*] p. 190. usque ad p. 194.

Respons. ad Animadvers. 21.

[*Dictum Authoris Harmonie; Non potuisse legem Mosis, quæ nihil ultra hanc vitam boni promiserit, studium virtutis ar-*
dens,

INDEX.

dens, constans, indefessum in hominibus efficere; à Censoris Cavillis vindicatur. Ostenditur, sententiam illam, quæ statuit, vitam eternam in veteri Testamento promitti, in Pelagio olim à Catholicis damnatum fuisse.] p. 194. usque ad p. 200.

Respons. ad Animadvers. 22.

[*Dictum Authoris Harmoniæ; Legem Mosis, eo ipso quòd promissa & minas tantum temporales contineret, ad ingenerandum hominibus genium atque ingenium humile ac sordidum, atque à vera ac genuina pietate planè alienum, aptam notam fuisse; explicatur, atque auctoritate B. Augustini, adeoque Pauli Apostoli defenditur. Objectioni occurratur.]* p. 200. usque ad fin. p. 204.

Respons. ad Animadvers. 23.

[*Evidentissimo argumento probatur, Harmoniæ Authorem verum ac genuinum sensum Ecclesiæ Anglicanæ in Art. 11°. agnoscere. Sensus, quem Articulo offingit Animadversor, ut interpretationi ab ipsâ Ecclesiâ Anglicanâ traditæ, necnon S. Scripturæ, & rectæ rationi è diametro repugnans meritò rejicitur.]* p. 205. usque ad p. 211.

Epilogus.

p. 211, 212.

INDEX

INDEX

Titulorum & Materiarum

IN

APOLOGIA, &c.

P *Præfatio,*

p. 1. ad p. 4.

Sectio 1. ad Libri Titulum.

[*Novæ Religionis invidia, quâ in Libri inscriptione Adversarios suos gravare voluit D. Tullius, amovetur. Popularia convitia, de Papismo & Socinismo, quibus novatores, quos vocat, passim in libri corpore proscindit, clarè refelluntur.*]

p. 4. usque ad p. 17.

Sectio 2. ad Libri Præfationem.

[*D. Tullii rhetoricatio, in ipso Libri initio, ἀπεροσδόνυσθ. Immeritò D. T. illos reprehendit Theologos, qui à lite, quam ipse contra Harmoniæ Authorem tanto fervore intendit, abstinendum censuere. Divinæ veritatis magnalia, pro quibus D. T. tantopere digladiandum censuit, partim meræ sunt ἀπερολογία, partim dogmata perniciofa, à quibus Christianorum aures abhorrent. Tragicus D. T. sermo, quem in Harmonistam aliòsque suos Adversarios intonat, refellitur. Frustrà prætendit D. T. se in hujus controversiæ arenam perinvitum descendisse. Legem, quam Adversariis suis statuit, ipse non servat.*]

p. 17. usque ad fin. p. 23.

Sectio.

INDEX.

Sectio 3. ad Cap. 1. de Statu Quæstionis.

[*Malè à Doctore τὸ κενὸν controversiæ definitur. Status Quæsti genuinus luculenter explicatur.*] p. 24. usque ad fin. p. 36.

Sectio 4. ad Cap. 2. de Patrum sententia.

[*Falsè à D. T. tribuitur Harmoniæ Authori, quòd scripserit, Patres plerosque omnes ante Augustinum pro justitiâ operum ad ipsius castra transire. Ad Patrum tamen tribunal lubens appellat Harmoniæ Author. Illud generatim de Patribus statuendum, in locis illis omnibus, ubi Justificari hominem ex sola fide docent, loqui ipsos non de fide simplici virtute, sed de fide sensu complexo acceptâ, sive de fide formatâ, ut opponitur vel, 1. operibus externis, sive actuali operum justitiæ; vel, 2. operibus Legis naturalis, ante & citra cognitionem, fidem & gratiam Evangelii præstitis; vel, 3. operibus Legis Mosaicæ; vel denique operibus quoviscunque nomine meritoriis. Ad testimonia Irenæi, Origenis, Cypriani, Hilarii, M. Basilii, Ambrosii, Chrysostomi, Augustini particulatim respondetur.*] p. 37. usque ad fin. p. 47.

Sectio 5. ad Cap. 3. de Ecclesiæ Anglicanæ judicio.

[*Triples D. Tullii fraus notatur, nempe, quòd decretum Ecclesiæ Anglicanæ in Art. 11. non integrum recitet; deinde quòd de fusiori illâ articuli explicatione, in Homilia de salute hom. traditâ, ad quam filios suos amandat Ecclesia in ipso articulo, quàmque pro se allegaverat Harmoniæ Author, totus sileat; denique quòd ad Homiliæ quasdam lacinias, easque haud bonâ fide ab ipso versas, suisque aded interpretamentis misere depravatas, Lectorem remittat. Ad loca ex Homilia de salute hom. ab ipso adducta respondetur. Nostra Articuli explicatio illustri testimonio Theologi perillustris Richardi Feildi confirmatur.*] p. 48. usque ad fin. p. 62.

INDEX.

Sectio 6. ad cap. 4. de Ecclesiarum Exterarum, quæ Reformatæ audiunt, iudicio.

[*Dictum Authoris Harmoniæ, Reformatarum Ecclesiarum confessiones omnes, vel certè earum primas ac nobilissimas, à suis partibus stare, contra D. Tullium defenditur. Frustrà reprehendit D. T. Harmoniæ Authorem, quòd confessionem Augustanam omnium Reformatarum nobilissimam appellaverit, quòdque dixerit, primos Reformationis nostræ Authores Confessionem illam secutos, sive imitatos fuisse. Probatur contra D. T. ab Augustanis doceri, veram pœnitentiam omninò necessariam esse ad hominis Justificationem. Locus è confessione Wittenbergicâ, ab Harmoniæ Authore citatus, illustratur. Verba nobilis confessionis Argentinensis à D. T. interpretamento alieno vindicantur.*]

p. 63. usque ad fin. p. 72.

Sectio 7. Epilogum continens ad Sectiones præcedentes.

[*Accusatio è regeodæia in Doctorem retorquetur. Ostenditur, D. T. in nonnullis Christianæ doctrinæ capitibus, maximi momenti, claris Ecclesiæ Anglicanæ, aliarumque Reformatarum nobiliorum, adeoque Catholicæ definitionibus omninò repugnare. Quatuor præcipuè acatholica ipsius dogmata notantur; nempe, 1. pœnitentiam, seu veram de peccatis contritionem, nullatenus ad primam Justificationem obtinendum esse necessariam: 2. Continuationem, sive conservationem Justificationis nostræ, jam per solam fidem adeptæ, neutiquam pendere ex conditione operum bonorum, in posterum à nobis faciendorum: 3. non posse hominem, qui fide Justificatus semel imbutus est, ab eadem pœnitentiâ deficere, atque æternum perire: 4. Christum satisfacisse, sèque in cruce obtulisse pro solis Electorum peccatis.*]

p. 73. usque ad p. 113.

Sectio 8. ad reliqua Capita.

[*Notantur mira quedam Doctoris Sophismata. Falsò obijcitur à D. T. Harmonistæ sociisque ejus, quòd ipsi Solifidiani sint*

Patres,

INDEX.

Patres, Anglicana Ecclesia, & Reformatæ omnes. Solifidianismi tamen meruere arguitur D. Tullius. Convitium, quod facit Harmonistæ, nempe, Scenæ ipsum servire contra veritatem, clarè refellitur. Contra D. T. defenditur argumentum quoddam Authoris Harmoniæ, quod sic habet: Quatenus Paulus opera ritualia & externa, ut non necessaria rejicit, eatenus opera spiritualia & interna ut necessaria admittit: sed opera ritualia rejicit ut non necessaria ad Justificationem, &c. Ingenua Harmonistæ confessio, nempe, Harmoniam à se admodum Juvene conscriptam fuisse, parùm ingenuè à D. T. exagitur. Loca quædam ex Harmoniâ, malâ fide à D. T. citata, notantur. Ad totum institutum capitis undecimi Justif. Paul. in quo probare nititur D. T. nostram de Justificatione doctrinam cum Pontificiâ peramicè conspirare; paucis respondetur. Criminatio in Doctorem rejicitur, atque ostenditur, D. Tullii de Justificatione sententiam cum Pontificiorum, in eo quod maximè Pontificium est, peramicè conspirare. Vindicatur Harmonistæ argumentum, quo probaverat, Jacobum non tantum fucata, sed & veræ fidei solitarium Justificandi officium detrabere, quod sic habet: Fides ea, quæ in Abrahamo erat, proculdubio vera erat fides, non fidei larva; at fides ipsa Abrahami sine operibus ipsum Justificare non valuit, &c. Falsò Harmonistæ à veritate objicitur. Egregia Doctoris calumnia, cum insigni fraude conjuncta, notatur. Bellarmini sententia, de merito bonorum operum, cum Harmonistæ confertur.] p. 113. usque ad p. 128.

Sectio 9. ad Dissertatiunculam de sententia Paulina Rom. 7. à Comm. 14.

[Frustrà prætendit D. T. 1. Harmoniæ Authorem in hujus capituli interpretatione non admodum multos ex veteribus sibi suffragantes habere: 2. Harmonistæ adversari penè, si non planè, omnes Patres post Pelagium: 3. Unum tantum & alterum Theologum Neotericum eximium sententiæ nostræ favere. Quàm liquido falsa sint hæc omnia ostenditur. Præter Irenæum, Tertullianum, Cyprianum, Macarium, Basilium, Maximum, Cyrillum, Origenem, Chrysostomum, Theodoretum, Pseudo-Ambrosium, Theophylactum, Oecumenium Paulinum,

INDEX.

Paulinum, Damascenum, Sedulium, ab aliis pro nostra sententia citatos, afferuntur illustria testimonia, nondum ab aliis observata, sex veterum Doctorum, nempe, Justini Martyris, Clementis Alexand. Marci Eremitæ, Beati Dorothei, Sancti Paciani & Ennodii. Ostenditur, interpretationem Hodiernorum Theologorum, quibuscum D. T. sentit, a sensu & mente ipsius Augustini longissimè distare. Græci Doctores etiam post Augustinum, constanter adhæsere primitivis receptæ atque approbatæ in Ecclesia Catholica interpretati. Neque Patres omnes Latini, post Augustinum, ipsius expositionem amplexi sunt. Nostræ interpretationi favent inter Pontificios Faber Stapulensis, Erasmus, Ilidorus Clarius, Zegerus, Toletus; inter nostros Castellio, Musculus, Bucerus, Grotius, Vossius, Amyraldus; inter nostrates Jacksonus, Hammondus, Tailerus, Farindonus, & alii. Frustrà obijcitur à D. Tullio nostram interpretationem sententiæ Ecclesiæ Anglicanæ adversari. Rationes pro nostrâ expositione, ex ipso capite desumptæ, & solutiones ad partis adversæ argumenta vindicantur.]

p. 128. usque ad fin. Apolog.

EXAMEN

*Quæ, Authore longius à Prelo absente, peccarunt operæ,
sic corrigenda.*

In Examine.

PA G. 3. lin. 4. *in ipso.*
 p. 4. l. 30. ποδαί.
 p. 8. l. 22. ἐξέλαι.
 p. 9. l. penult. ψιλή.
 p. 10. l. 1. *Valentiniani.*
 p. 15. l. 2. palato. l. penult.
perfecta.
 p. 16. l. 15. ἐρεγγεῖς.
 p. 17. l. 35. post sit pone inter-
 rogationis notam.
 p. 19. in marg. l. 1. pro dextrè
 le. *dixit.*
 p. 21. l. 32. *S. Paulus.*
 p. 23. l. 5. *affirmes.* l. 6. ap-
 pelles. l. 20, 21. *Justificati-*
onem divinam.
 p. 26. l. 18. Gal. 3. 18. coll.
 v. 21.
 p. 43. l. 26. dele &. l. 29. pro
 quod le. *quam.*
 p. 45. l. 10. *in quâ.*
 p. 48. l. 10. post ipse le. *se.*
 p. 53. l. 12. κόσμῳ.
 p. 55. l. 2. prop. 14. le. p. 18.
 p. 59. l. 2. θεόπνευστοι.
 p. 66. l. 17. *ad Theologos.*
 p. 83. l. 9. *accipiet.*
 p. 87. l. 31. post *veritas* ponatur
 comma.
 p. 90. l. 6. *requirat.*
 p. 94. l. 31. *fido.*
 p. 101. l. 7. illa. l. 30. *nonnulli,*
virī cateroquin.
 p. 106. l. 23. *se ipsi.*

p. 107. l. 11. pro *desperatum*
 le. *acre.*
 p. 119. l. 31. pro *externo* le.
extremo.
 p. 132. l. 17. d. comma post *fidei.*
 p. 133. l. 33. αἰώνιον.
 p. 141. l. 14. αὐτῶ.
 p. 143. l. 6. post *accederet* pone
 not. interrog.
 p. 145. l. 20. *appositissimum.*
 p. 148. l. penult. pro *eam*, le. *cum.*
 p. 152. l. penult. ψιλήν.
 p. 153. l. 11. *ad quem.*
 p. 160. l. 19. ἰσχυρῶν.
 p. 165. l. 2. *observationi.*
 p. 170. l. 14. dele *illud.* l. 22.
 post Ἰησοῦ ad ὁπως ἀποφῆν
 τὸν ἄρτον τῆς τοῦ σώματος τῆς χει-
 ρὸς σου. l. 23. μεταλαβόντες.
 p. 171. l. 9. *esse.*
 p. 177. l. 25. *aptissimam.*
 p. 179. l. 2. *acquiescerent.*
 p. 189. l. 35. *earum.*
 p. 192. l. 15. *reperiri.*
 p. 204. l. 15. Psal. 50.
 p. 209. l. 6. ἰσοδυναμῶντα.

In Apologia.

p. 2. l. 10. *quâ ad caput nonum.*
 p. 3. l. 30. ποδαί.
 p. 11. l. vet. *exiguâ.*
 p. 12. l. 14. *ipsi*
 p. 21. l. 36. *factas.*
 p. 35. l. 11. *absurdus.*
 p. 42. l. 13. *mæstitia.*
 p. 46. l. 4. post *cap.* 18. ad
 parag. 9. l. 28. *judicium.*

p. 47. l. 21. *integram.*
 p. 48. l. 16. πῖδα.
 Ibid. l. 33. pro *isti* le. *istic.*
 p. 63. l. 20. *confessionum.*
 p. 66. l. 5. *predicari.* l. 33.
partes.
 p. 74. l. 14. *reditionis.*
 p. 76. l. 25. *Cimmeriis.*
 p. 80. l. 18. *obruetur.* l. 26. *denique.*
 p. 81. l. 34. pro *hæ* le. *hæc.*
 p. 86. l. 28. pro *proposito* le.
præcepto. l. 35. *è peccato.*
 p. 87. l. antepen. ἱερεμάρτυς.
 p. 88. l. 15. post *verè* le. &
 p. 96. l. 9. χοῖκόν.
 p. 101. l. 8. post *Se&*. 8. ad.
 pag. 74.
 p. 105. l. 16. *transformet.*
 p. 109. l. 22. *Dominic.* 1. post
epiph. l. 26. pro paulo post *in*
eâdem concione le. *in conc.* in
Dom. 3. post *epiphan.*
 p. 113. l. 14. *abfimiles.*
 p. 116. l. 11. pro *spiritualia* le.
ritualia.
 p. 117. l. 11. ὠφελεῖσαν.
 p. 119. l. 2. *quam.*
 p. 123. l. 17. prop. 62. le. p. 61.
 p. 130. l. 15. pro *deinde* le. *de-*
nique. l. 27. *liberavit.*
 p. 136. l. 3. μαρτυρεῖται.
 p. 141. in paraphrasi l. 13.
Optimum Dei donum.
 p. 142. l. 3. *fieri debere.*
 p. 144. l. 20. pro *sic* le. *si.*
 p. 158. l. 13. le. *peccatum odio.*

Sunt & alia Errata leviora, præsertim in punctis, quæ non-inceruditi per se
 cognoscent; non-inhumani etiam ignoscent.

EXAMEN CENSURÆ:

Sive

RESPONSIO

Ad quasdam Animadversiones, &c.

PRÆFATIO CENSORIS.

Speciosus titulus hujus libri desiderio me accendit, ut acquire-
rem; veritatis studium & spes perpulit, ut acquisitum avidè
delibarem. Primo verò intuitu occurrit, quod displicuit.
*Vix oculis meis credidi. Certum mihi illico fuit, totum ac-
curratè perlustrare. Ipsa dogmatis novitas me perculit, sed audax
Apostoli εὐαγγελίου, tanto cum molimine fabricata, me obstupescit.
Non potui, dum dissertationes has a carceribus ad metam percurre-
rem, meipsum cohibere, quin quod Scripturæ & Rationi ejus lumine
irradiatæ absolum visum esset, animadverterem. Pace tuâ, vir
eruditissime, liceat mihi, quod sentiam liberè eloqui. Has autem
stricturas tibi, mi frater, animadvertendas exhibeo, & Superiorum
meorum judicio censendas, humiliter subjicio.*

RESPONSIO ad Præfationem.

§. I. Non erat, mi censor, quòd tu saltem speciosum libri
titulum mihi exprobrares, qui scriptiunculam de eadem ma-
teria, nuper typis evulgatam, (perpaucarum certè pagina-
rum, iisque angustiis coarctatam, quibus vix tibi difficillimos
controversiarum nodos omnes attingere, nedum pro rei merito
explicare liceret :) eodem penè titulo exornaveris. Uter no-

fructum specioso titulo lectorem illuserit, ad æquum arbitrum, me lubente, censendum retuleris.

§ 2. Miror autem, quid te moverit, ut in ipso limine Animadversionum tuarum de innocuo scripto tantas tragedias excitares. Primo, inquis, intuitu occurrit tibi, quod displicuit: vix oculis tuis credidisti: libro accuratè perlustrato, obstupuisti. Bone Deus! Quid feci? Quid docui? Liber, quid monstri secum portat? Hic scopus, hoc libri institutum, ut ostendatur, Bona Opera ex Fide profecta, & cum Fide conjuncta, conditionem esse (neque enim aliud, aut altius quicquam de quacunque nostra virtute tecum, qui causalitatem efficacem in Justificationis negotio Fidei tribuis, ausim pronunciare:) necessariò præstandam, ut quis ex pacto Evangelico, Christi mediatoris sanguine impetrato ac sancito, justificetur. Hanc esse *Jacobi* doctrinam contendo; *Paulum* his nihil contrarium docuisse confirmo. Ubique autem merito omni omnium operum nostrorum ita palàm abrenuntio, ut qui meritum propriè sic dictum propugnat, vix pro Christiano agnoscam. In Justificationis ac Salutis negotio, meritoria Jesu Christi obedientia, cujus mors ejus complementum fuit, maxima quæque tribuo lubentissimus. Hæc sola justitiæ divinæ fecit satis: hæc sola Deum sanctissimum, justissimum, nobis peccatoribus propitium reddidit: hæc sola effecit, ut Deus nobis sub optima illa atque æquissima conditione Salutem, eamque coelestem atque æternam, (quam aliàs nullâ ratione assequi potuissemus) polliceretur. Denique constanter doceo, sine gratia atque ope Spiritûs Divini, eâque efficacissimâ, (atque ex eodem Christi crucifixi latere profluente) eam foederis Evangelici conditionem præstare posse neminem. *Pelagii* hæresim quovis anathemate dignissimam censeo. Quid, quod ex *B. Pauli* sermonibus ità gratiæ auxiliatricis divinæ laudes passim celebros, ut tibi eo nomine penè molestus sim? Quis jam expectasset, ut qui talia docet, ab homine Christiano & Catholico tam indignis modis vapularet? Quis hominem ita sentientem, *impudentissimum, vesanum, impium, blasphemum*, (quibus Elogiis me passim exornas) pronuntiet? Certè nemo sobrius negaverit, me Catholici dogmatis, in hac de Justificatione controversia, saltem τὸ ὑπερέχον, tenere. Quod si in consecrariis & consentaneis, ut loquun-

tur, erraverim, (quod tamen tu nondum ostendisti) æquum est, ut mihi ignoscat, quisquis seipsum hominem, & humani nihil a se alienum esse, senserit.

§. 3. Cæterum, quod hîc ipso præfamine, ut & postea in Animadversionibus sæpius, doctrinæ novitatem mihi objicis, ad id respondeo. Τῶν φιλαρχαίων, qui soli quæ vetus, quæ nova sit doctrina, ritè judicare possunt, conscientiam intrepidus appello, utrùm in Libro, quem tuis convitiis dilacerandum tibi met proposuisti, quicquam reperiat, quod a sententiâ abeat veteris ecclesiæ Catholicæ: cujus judicium & consensum, in Scripturis interpretandis, dogmatisque ex iisdem colligendis, religiosè nos sequi jubet expresso Canone ecclesiæ nostræ Anglicanæ. Sed mirum & novum tibi videtur, quicquid cum arbitrariis definitionibus Systematicorum tuorum (è quorum penû Theologiam tuam omnem hausisse visus es) minùs convenit. Hinc dogmata Veterum salutifera, tanquam nova, rejicis & respuis; nova verò pro veteribus amplecteris & exoscularis. Utinam ex monito sapes pientissimi juxta ac eruditissimi Doctoris Johannis Felli, viri inter præcipua Academiæ Oxoniensis ornamenta numerandi, qui in fine Præfationis ad suam Clementis Romani Editionem, Theologiæ studiosos seriò hortatur, *Ut (siquidem oraculi fidem & dignationem mereatur effatum illud, id verum, quod primum) pigris turbidisque illorum lacunis, qui se modernos Theologos dici volunt, insuper habitis, fontes requirant perennes & limpidos, atque ultra Ethnicæ Theologiæ fidem sacros & numine plenos.* Pergit vir optimus: *Parquidem est, ut nova sequantur Novatores; eis verò, quibus Ecclesiæ primitivæ sincera placent dogmata, non minoris ævi scriptores utique placebunt: sese etiam genuinos Ecclesiæ Filios hoc indicio & notâ planè Characteristicâ comprobabunt, quod sanctissimos Eiusdem patres unicè colant & revereantur.* Sed quid de Veteribus loquor? Ad ipsos quoque recentiores provoco. Quot tibi recensere possum nomina, in orbe nostro Anglicano fulgentia sydera, qui ante nos eam, quam fugillas, doctrinam impunè & sine *ἐρεγοδοξίας* nota scriptis suis tradiderunt, adeóque ex professo propugnârunt, solis ferè Novatoribus & Schismaticis oblatrantibus? Cave nè mihi eorum numerum ineundi onus (quod & tibi fore ingratissimum auguror) imponas; seriòque tandem cogita tecum, quos quantosque viros per mea latera confodias.

Colleg.
Canon. Can.
Elizab. de
Concionator.
p. 19.

§. 4. Perridiculum autem certè est, quòd me audacis ad ver-
sus Apostolum *Paulum ἐναντιώσεως* accusas ; neque enim ego
Paulo magis contradico, quàm *Jacobus* ipse, h. e. nè omninò
quidem. Conciliationem ἐναρμόφωσας in scriptis Apostolicis,
ejusque maximi momenti, optimo consilio (Deus novit) mo-
litus sum : quo conatu si viris doctis & piis omninò displicue-
rim, (quod tibi sæpiùs licet affirmanti nè credam, multa pro-
hibent) scis, me non primum huic ausui excidisse. Gaudeo
autem, te quicquid in Dissertationibus nostris Scripturæ aut
Rationi absolum visum esset, inter legendum animadvertisse.
Nam hinc colligere mihi in promptu est, nihil in istis Disser-
tationibus reperiri, quod post *Aristarchi* judicium, vel Scriptu-
ris, vel Rationi adversetur. Certè enim quæ in hac Censura
tua mihi objicis, ea vel rem acu non tangere, vel rationibus aut
nullis aut levissimis confirmata esse, comperio. Quot etiam Dis-
sertationum nostrarum paragraphos adeoque capita integra,
quibus vis & robur causæ nostræ situm est, vel alto silentio præ-
teris, vel leviter admodum, perstringis ? quàm hæc non
arroganter, sed verè a me dicta sint, nòrunt qui Disser-
tationes meas cum tuis ad easdem Animadversionibus con-
tulere.

§. 5. Ultare vero per me licet, mi censor, παρρησία tuâ, &
quod sentias, liberè eloquere ; sed ut liberum & ingenuum
hominem decet, sine convitiis & calumniis : quibus si inter
scribendum abstinuisses, fraternæ charitatis officio, quod ob-
tendis, rectius, vel tuâ ipsius conscientiâ judice, defunctus
fuisses. Ad stricturas autem tuas, quas mihi animadver-
tendas exhibuisti, seriò animum adverti ; nihilque tandem
a te animadversum reperio, cujus me poenituisse oporteat.
Cæterùm in hac responsione nolim expectes, me κατὰ πόδας te
secuturum : hoc quippe nihil aliud esset, quàm lectoris pati-
entiâ abuti, & bonas horas malè collocare. Quot enim Ani-
madversiones tuæ meras calumnias spirant ? quot assertio-
nes tuas nudas sine ulla probatione continent ? quot denique
earundem rerum molestâ repetitione lectorem obtundunt ?
Itaque quod in istis ad rem quovis modo pertinet, idque so-
lum, sub examen nostrum semel revocandum censuimus.
Quicquid autem vel hîc, vel alibi a me scriptum sit, judicio
sanctæ matris Ecclesiæ Anglicanæ lubentissimus, & summa
cum

cum animi demissione subjicio ; utpote cujus me Filium haec-
nus obsequentissimum praestiterim, & quoad in vivis ero (Deo
adjuvante) praestiturus sim.

ANIMADVERSIO I.
ad libri Prooemium.

IN Prooemio libri mei rei, quam explicandam susceperam,
tractandae hanc methodum ut commodissimam mihi pro-
pono : 1. Ut conclusionis *Jacobi* cap. 2. tum sensum bre-
viter exponam, tum veritatem argumentis aliquot adstruam :
2. Deinde ut *Pauli* Epistolas aggrediar, ejusque consensum
cum *Jacobo* in Justificationis capite liquidò demonstrarem. Hic
tu ad oram libri haec ad verbum notas : *Methodi istius ratio-
nem non assequor. Iniquum enim est, ut S. Jacobi locus unus
sit mensura tot dissertationum prolixarum, quas B. Paulus in-
stituit, argumentis variis, iisque nervosis usus, ut Justificationem
peccatoris assereret ex Fide sine operibus, Fidem operibus opponens
in justitiae procuratore ; & idcirco textus iste praferatur, quasi
lux aut lampas B. Pauli sermonibus, utpote obscurioribus, lumen
illatura. Tertullian. adv. Prax. Oportet ex pluribus intelligi
pauciora.*

RESPONSIO ad Animadversionem I.

§. 1. Primo impetu satis ostendis, mi censor, quàm in cer-
taminis progressu iniquum mihi adversarium temet praestitu-
rus sis. Ipsa scil. methodus nostra tibi displicet. Quàm ma-
lesana haec carpendi libido ! Fac enim me utriusque Apostoli
doctrinam rectè & bonâ fide exposuisse, quid est, quod de
methodo conqueraris ? Quid refert à *Jacobo*, an à *Paulo* Dis-
sertationum mearum initium capiam, modò neutri Apostolo
injuriâ faciam ? verùm, inquis, iniquum est, ut S. *Jacobi*
locus unus sit mensura tot Dissertationum prolixarum, quas
B. *Paulus* instituit. Esto. Quid hoc ad me, qui multis è
Scripturâ desumptis argumentis, iisque luculentissimis, sta-
bilira

bilità priùs *Jacobi* conclusione, *Paulum* aggredior, ejus consensum cum *Jacobo* firmis rationibus, ex ipsis Epistolarum ejus visceribus (ut ità dicam) petitis, demonstrans? Fateor quidem me in ea esse sententia, ut putem, ex una *Jacobi* disertatione in cap. 2. Paulini sensus interpretationem satis evidenter colligi posse. Hinc est quod alicubi scripserim, Rationi longè convenientius esse, ut in hac controversia *Paulum* ex *Jacobo*, quàm ut *Jacobum* ex *Paulo* interpretemur. Video hoc dictum meum tibi valde displicuisse. Sed oportuit te rationes attendisse, quibus hanc meam sententiam confirmo. Eas hinc in gratiam lectoris repetendas atque a cavillis tuis vindicandas esse censui.

Annotis ad
P. 73.

§. 2. Primum nostrum argumentum indè sumitur, quòd sermo *Jacobi* clarus sit & perspicuus, verbàque ejus tam diserta, ut qui de eorum sensu dubitat, nodum planè in scirpo quæsisisse meritissimo jure dicendus sit : contrà disputatio *Pauli* obscura, perplexa & intricata. In Scripturis verò interpretandis nota est regula, è clarioribus obscuriora loca exponenda esse. Hinc quod de *Jacobi* perspicuitate dixi, inscitè aut malignè vellicas, a me interrogans, *num omnes docti & pii, qui de Jacobi verborum sensu dubitârunt, adeò malè otiosi fuere, ut nodum in scirpo quærerent?* Respondeo. Quòd viri illi pii & docti de *Jacobi* verborum sensu dubitârunt, in causa fuit præconcepta opinio de Justificatione ex Fide sola simplici virtute, quam ex B. *Pauli* verbis perperam intellectis (ut in tanta obscuritate, nisi scopus Apostoli sedulò attendatur, facilis est lapsus) hauserant. Ut hanc tuerentur, simulque inter duos Apostolos pacem componerent, nullum non lapidem movère : & *Paulinæ* disputationis sensum se affectos fuisse pro certo habentes, suis *σφοδρὰς φασματικούς* apparentem *Jacobi* *ἐναντίωσιν* amoliri studuerunt. Etenim invidiam, quæ ex magnis nominibus apertissimæ alioqui veritati solet oboriri, deprecatus, lectoris pii, docti & a præjudiciis liberi, cujusvis, conscientiam appello, annon sermo *Jacobi* clarus, perspicuus ac disertus sit? Certè in conclusione Apostoli, quâ statuit, ex operibus justificari hominem & non ex fide tantum, nullum reperitur vocabulum, nullus (barbarâ Scholasticorum dictione uti liceat) terminus, de cujus sensu ex ipso Apostolici sermonis contextu non apertissimè constet. Quæris de qua Justificatione

eratione loquatur *Jacobus*? manifestum est eum non loqui de sola declaratione justitiæ apud homines, sed etiam de Justificatione hominis ipsius in conspectu Dei. Loquitur enim disertè de ea Justificatione, quâ quis *πίστις* & *Θεός*, ipsius Dei amicus fiat, v. 23, quâque ipsi a Deo justitia imputetur (ibid.) quâ denique jus ad salutem ipsi donetur, v. 14. Vide Harm. Apost. dissert. poster. cap. 1. §. 6. & 7. Dubiūmne tibi est, quam fidem intelligat Apostolus? veram vult & in suo genere perfectam fidem, qualis *Abrahami*, v. 21. 22. Hanc negat sine Operibus ad Justificationem illam ex Evangelico fœdere obtinendam sufficere. De quibus Operibus intelligendus sit *Jacobus*, quæstio nulla est: de Operibus ex Fide & gratiâ Evangelii profectis, sive de Operibus cum Fide cooperantibus, eamque perficientibus, disertè loquitur v. 22. Itaque sermonem *Jacobi* clarum & perspicuum esse meritò affirmavi. Quod & fatentur illi ex adversariis nostris, qui Epistolam *Jacobi* e canone Sacrarum Scripturarum (audaci quidem atque impio facinore) eliminârunt. Quare enim id fecerunt? Scil. ex B. *Pauli* dissertationibus, non eâ, quâ par erat, diligentiam perpenfis, in eam sententiam adducti fuerant, ut crederent, sola Fide, quatenus voce illa virtus Fidei simplex à cæteris virtutibus Evangelicis distincta intelligitur, hominem justificari. Huic suæ opinioni temerè conceptæ *Jacobi* disputationem veluti ex diametro oppositam esse probè intelligentes, ac videntes doctrinam ejus cum ista sententia nullâ arte, *οὐδὲν παρρησίᾳ* nullo, conciliari potuisse, nodum hunc planè Gordianum iis visum, quem solvere non poterant, dissecare aggressi sunt, auctoritatem ejus Epistolæ, cui *Jacobi* nomen inscribitur, vel in dubium vocando, vel apertè rejiciendo: quemadmodum in proœmio libri nostri observavimus. Atque hætenus de *Jacobi* perspicuitate.

§. 3. Quod de Paulini sermonis obscuritate affirmo, penè ad furorem usque te provocat. Nam ad paginam libri mei 74. sic scribis: *Impium est institutum Paulum obscuritatis arguere, & ne defint nubes, fingere & offundere. Dissertatio ista est nimis similis fumo, qui ex infernali puteo exortus, solem & aerem obtenebravit, Apoc. 9. v. 2.* Quis autem te hîc iræ atque indignationis tuæ fumum (ex quo puteo exortus sit, ipse videris) exhalantem non sentiat? sed heus tu! Cave nè impietatis

me falsò arguens, veræ impietatis crimen ipse incurras. Si impius sit, qui Pauli sermonem obscurum esse dixerit tum impii fuere Origenes, Basilus M. Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, aliique plurimi in veteri Ecclesiâ Doctores celeberrimi, qui illud ipsum dicere non dubitârunt. Describitur Origenis locus Philocal. cap. 9. in quo notat, videri quasdam Scripturas *μὴ ἔχειν σύνταξιν μητὲ ἀκολουθίαν*, non satis aptâ compositione & consecutione coherere, maximè verbò Propheticas & Apostolicas, & inter Apostolicas, Epistolam præsertim ad Romanos. In quâ, inquit; τὰ περὶ νόμου διαφόρως ὀνομάζεσθαι, καὶ ὅτι διαφορῶν πραγμάτων κείμενα ὥστε δοκεῖν ὅτι ἐκ ἑλέσθαι ὁ Παῦλος ἐν τῇ γραφῇ τῆς ἐπιστολῆς τὰ περιειρημένον αὐτῷ σκόπε : quæ de lege dicuntur diversis modis dicuntur, & diversis rebus imponuntur; ut videatur Paulus in illa Epistola scopum sibi propositum non assequi. Hanc Origenis sententiam comprobârunt Sancti Patres Basilus Magnus & Gregorius Nazianzenus, utpote à quibus collectio illa locorum Origenianorum, quæ Philocalia dicitur, facta fuerit, ἐκλογὰς ἔχων χρησίμους τοῖς φιλολόγοις; excerpta habens studiosis utilia, ut loquitur ipse Gregorius in Epistola ad Theodorum Tyaneum Episcopum. Chrysostomus in 7. ad Romanos, Ὅσας ὅτι ἂν μὴ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐνλαβείας τὰς λέξεις ἐκλεξόμεθα, καὶ πρὸς τὸν ἀποστολικὸν ἰδωμένον σκόπον, μυρία ἔσται ἀτοπία. Vides, nisi, quâ par est, curâ, & circumspeditione dicta accipiamus, & ad scopum Apostoli respiciamus, mille absurditates consecuturas. Hieronymus ad quæstionem Algasiæ octavam, ex eodem capite ipsi propositam respondens, rotundè loquitur. Totus, inquit, hic Apostoli locus & in superioribus & in consequentibus, imò omnis epistola ad Romanos, nimis obscuritatibus involuta est : & si voluero cuncta differere, nequaquam mihi unus liber, sed magna & multa erant scribenda volumina. Quibus gemina in eadem responsione ad Quæstiones Algasiæ passim reperias. Denique hæc obscuritas ipsum etiam Augustinum deterruit, nè cœptum opus expositionis Epistolæ ad Romanos ad umbilicum perduceret, ut ipse testatur lib. 1. Retract. cap. 25.

§. 4. Porro, si impium sit ejus institutum, qui Paulinis Epistolis obscuritatem tribuerit, tum (horreo blasphemiam referens) impium fuit Petri Apostoli institutum, qui 2 Epist. cap. 3. v. 16. in iisdem Epistolis δυσνόητά τινα reperiri disertis verbis affirmat. Ubi quoque Petrum Apostoli Pauli disputati-

onem

onem de Justificatione ex Fide opposita Legis operibus imprimis respexisse, viri longè doctissimi judicârunt: cujus iudicii rationes satis probabiles ipse attuli *Dissert. poster. cap. 4. §. 2.* Eis, quæ ibi dicta sunt, hæc adjicias. Epistolam, quæ Petri secunda dicitur, scriptam fuisse adversus impios quosdam ejus ætatis Hæreticos è Schola *Simonis Magi* prodeuntes, præstantissimi Interpretes consentiunt; quod & ex notis & indiciis non paucis in ipsa Epistola apparentibus satis manifestum videtur. Jam verò liquidò constat, *Simonianos* inter alia dogmata sua Christianis auribus horrenda, & hanc quoque hæresin propugnâsse, nempe, Bona Opera ad Justificationem sive salutem hominis nequaquam esse necessaria. Duo hîc *Irenæi* loca illustrissima in medium proferam. Alteram habes *lib. 1. cap. 20.* ubi *Simonis* impias hæreses recensens, ait, istum Diaboli *πρωτότοκον* docuisse, *hos qui in eum & Selenen ejus spem habeant, ut liberos agere quæ velint: secundum enim ipsius gratiam salvari homines, & non secundum operas justas.* Ubi obiter mecum observabis thesin eorum, qui docerent salvari sive justificari (nam Veteres saltem nullum inter hæc duo discrimen agnovisse constat) hominem aliter quàm secundum Opera justa, pro hæresi in primæva Ecclesia habitam fuisse. Locus alter extat, ejusdem libri cap. 1. ubi *Valentini*, qui hæresin *Simonianam* tantùm interpolavit, sententiam de Justificatione hominis describit his verbis: *Ἐπαιδεύθησαν τὰ ψυχικά οἱ ψυχικοὶ ἄνθρωποι, οἱ δὲ ἔργων καὶ πίστεως ψιλῆς βεβαιούμενοι, καὶ μὴ τελείαν γνῶσιν ἔχοντες. ἔτι δὲ τέτταρες ἀπὸ τῆ ἐκκλησίας ἡμῶν λέγουσι. διὸ καὶ ἡμῶν μὴ ἀναγκαῖον ἔστι τὴν ἀγαθὴν πράξιν ἀποφάνειν. ἄλλως γὰρ ἀδύνατον σωθῆναι. αὐτοὶ δὲ μὴ διὰ πράξεως, ἀλλὰ διὰ τοῦ φύσει ἔστι πνευματικῆς, πάντῃ καὶ πάντως σωθῆσθαι δογματίζουσιν.* *Animalibus disciplinis imbuti sunt animales homines, qui per Opera & nudam Fidem confirmantur, nec perfectâ cognitione præditi sunt: quales nos qui Ecclesiæ fidem profiteamur, esse aiunt. Ex quo etiam nobis hoc necesse esse pronunciant, ut probas actiones adhibeamus: neque enim alioquin fieri posse, ut salutem consequamur. At se non per actionem, sed quòd naturâ spirituales sint omnino, ac sine ulla dubitatione salvos fore affirmant.* In quo *Irenæi* loco plana sunt omnia, nisi verò quis in verbis illis *διὰ πίστεως ψιλῆς* hæreat. Sed nodus facili negotio expediendus; scilicet, *πίστις ψιλῇ* non Operibus opponitur, (nam per hanc Fidem Operibus conjunctam se *βεβαιῶσαι*

Pag. 26.
edit. Fe-
vardent.

Catholicos dicentes *Valentini* irriserunt) sed γνώσει τέλει *Perfectæ Cognitioni*, quam sibi impudentissimi hæretici arrogârunt. Quippe (ut ex verbis proximè præcedentibus apud *Irenæum* apparet) se jam consummatos non Fide merâ, sed certâ atque immediatâ Cognitione mysteria omnia divina affecutos fuisse gloriabantur. Ex hoc autem loco apparet, Christianos ejus seculi, qui Ecclesiasticæ doctrinæ adhæserunt, tenuisse, Non Fide solâ, sed per Opera & Fidem simul hominem βέλαιεσθαι (quibus verbis quid Catholici intellexerint prudenti lectori in proclivi erit conjicere.) Ex adverso Hæreticos docuisse, hominem, si non per meram Fidem, certè per Cognitionem perfectam absque bonis Operibus justificari ac salvari posse. Nemini autem dubium esse potest, quin huic suæ hæresi ex B. *Pauli* Sermonibus patrocinium quæsi-
verint ; siquidem & aliàs, idque sine omni ferè specie ac colore Paulinis eos testimoniis ad deliria sua confirmanda abusos esse ex *Irenæo* constat. Quæ cum ita sint, cui non admodum verisimile fit, *Petrum* huc imprimis respexisse, cum dixerit quædam esse in Paulinis Epistolis δις τὸν χρόνον, quæ homines isti ἀμαθεῖς καὶ ἀσέεικτοι in suam ipsorum perniciem distorserunt ?

§. 5. Ex his autem omnibus manifestissimum fit, impium non esse institutum *Paulo* obscuritatem tribuere, in iis præsertim disputationibus, quas de Justificatione instituit. Sed quid multis opus est ? Causas ipsas hujus obscuritatis assignârunt Interpretes doctissimi. Prima est sermo *Pauli* sæpè abruptus, sæpè intercisus, nec tam fluens præmeditato ordine, quàm divino quodam impetu ruens. Quod & ab *Irenæo* olim observatum fuit his verbis : *Quoniam autem hyperbatis frequenter utitur Apostolus, propter velocitatem sermonum suorum, & propter impetum qui in ipso est Spiritûs, ex multis est invenire.* Deinde quòd veterum ac novorum inter *Hebræos* magistrorum sententias obiter magis attingit Apostolus, apud eos quibus notæ essent, quàm explicat. Quibus & illud accedit, quòd objectiones Judæorum, ad quas respondet, non evolvit, sed ut illis quibus scribebat satis cognitas ictu transverberat. His quoque & alias obscuritatis causas in proclivi esset annumerare, si istis nunc vacaremus. Te verò, cui cæteris omnibus oculatiori tam perspicuæ visæ sunt Paulinæ dissertationes,

Ori-

Origenis ad Celsum verbis liceat affari, *Πρῶτον σαφάνισον Παύλῳ τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν. Καὶ ἐναλένισας τὸ βελήματι ἐκείνης ἐν αὐτῇ λέξε-
ως, δείξον ὅτι νενόηκας τὰς Παύλου λόγους.* Lib. 3. p. 122. Edit. Cantab.
Hoc si præstiteris, palmam tibi inter Sacrae Scripturae interpretes, docti (opinor) omnes lubentissimi concesserint. Atque hætenus de primo nostro Argumento, quo liquidò probatur, rationi longè convenientius esse, ut *Paulum ex Jacobo*, quàm ut *Jacobum ex Paulo* interpretemur.

§. 6. Altera ratio, quâ id ipsum confirmatum ivimus à Traditione atque opinione Veterum petita est; qui senserint, Epistolam *Jacobi* (quâ parte de Justificatione agit) ex professo scriptam fuisse adversus eos, qui Paulinas Epistolas pravè interpretantes, Fidem dicebant sine bonis Operibus ad Justificationem sive salutem hominis sufficere. Cujus Traditionis veritatem rei ipsius evidentia, sepositâ ipsorum autoritate, satis demonstrat. Unde enim (obtestor te) oriri potuit error iste Christianorum, quibuscum disputat *Jacobus*, de Justificatione ex Fide unica ac simplici virtute sine Operibus, nisi ex Paulinis dissertationibus perperam intellectis? Causa ejus erroris alia probabilior nè fingi quidem potest. Quid autem æquius, quid satius, quàm ut *Pauli* Epistolas interpretemur ex analogia sermonis, quem B. *Jacobus* eo consilio instituit ut pravas earundem Epistolarum interpretationes averruncaret? Hic in ipso argumento nihil habes, quod carpas. Tantùm de verbis illis meis, idem quoque probabile fit ex eo, quòd *Jacobus* ejusdem Abrahami exemplo utitur, ut probet opera ad Justificationem requiri; ex cujus exemplo *Paulus* intulerat, *Justificari hominem per Fidem sine Operibus*, Rom. 4. De his, inquam, verbis hunc in modum me compellas: *Quid vis? num Jacobum Paulo contradicendi studio scripsisse opinaris? Quorsum hanc suspicionem suscitās? Verùm tu, bone vir, quid vis, qui Animadversiones ad librum nostrum pollicitus, has nugas & quisquillas meras lectori tuo propinas? Dic, obsecro, seriòne suspicaris, me verbis illis voluisse, Jacobum Paulo contradicendi studio scripsisse? me, inquam, id voluisse, qui Dissertationem libri mei secundam satis prolixam huic consilio totam impenderim, ut monstrarem, nihil in controversia de Justificatione vel Jacobum Paulo, vel Paulum Jacobo contradixisse; quique hoc ipsum Abrahami exemplum ab utro-*
C 2 que

que Apostolo rectè atque appositè usurpatum esse ostenderim? Recognosce verba mea *Dissert. 2. cap. 12. n. 27.* ubi eis, quæ in Expositione Paulini sermonis de *Abrahamo* ad *Rom. c. 4.* prolixè differuissèm, inter alia hanc conclusionem subijcio: *Accedit, quòd hinc clarè eluceat concordia inter Jacobum & Paulum, cùm ex eodem Abrahami exemplo hic hominem justificari sine Operibus, ille justificari hominem ex Operibus concludat. Nempe considerat Abrahamum Paulus ut à σάρα, qualis erat ante vocationem; Jacobus verò, ut gratiâ & vocatione divinâ jam donatum. Justificationem ejus Operibus ante fidem factis ille detrahit; tribuit hic Operibus ex Fide profectis. Nulla hinc inter Apostolos contradicção. Hæc, inquam, verba recognosce, & pudeat te, Animadversionem, tam futilem dicam, an malitiosam? calamo tuo excidisse. Quin & illud adjiciam, observationem istam meam quam carpis, ab ipso *Augustino* mutuo esse acceptam. Sic enim ille *Lib. de 83. Quæstionib. qu. 76.* Quoniam Paulus Apostolus prædicans justificari hominem per Fidem sine Operibus, non bene intellectus est ab eis, qui sic acceperunt dictum ut putarent, cùm semel in Christum credidissent, etiamsi malè operarentur, facinorosè flagitiosèque viverent, salvos se esse posse per Fidem; locus iste hujus Epistolæ (sentit de loco Epistolæ Jacobi cap. 2.) eundem sensum Pauli quomodo sit intelligendus exponit. Ideoque magis Abrahæ utitur exemplo, vacuum esse Fidem si non bene operetur, quoniam Abrahæ exemplo etiam Paulus Apostolus usus est, ut probaret justificari hominem sine Operibus Legis. Cætera apud *Augustinum* lectu dignissima sunt.*

§ 7. Atque ea fuerunt Argumenta, quibus satis probatum existimaverim, rationi longè convenientius esse, ut Paulum ex Jacobo quàm Jacobum ex Paulo interpretemur. Verùm his omnibus tu demum *Tertulliani* regulam satis celebrem opponis, Oportet ex pluribus intelligi pauciora. Ejusdemque regulæ iterum me mones in *Animadver. ad cap. 4. Dissert. secundæ p. 73.* Huic verò regulæ subsumere videris: At Jacobi locus unus, isque paucorum versiculorum spatium conclusus; Pauli verò de eodem argumento disputationes & multæ & prolixæ. Atque hinc conclusionem tuam nostræ oppositam inferre voluisti, ergò rationi longè convenientius est, ut Jacobum ex Paulo, quàm Paulum ex Jacobo interpretemur. Verùm
 spissâ

spissâ hîc fallaciâ & tibiipsi & Lectori tuo imponis, & calculos tuos haud rectè ponis. Nam locus iste *Jacobi*, quem unum vocas, stat integro Scripturarum (ut ità dicam) exercitu stipatus. Scilicet, non Fide solâ, sed & Poenitentiâ (quæ integrum hominis peccatoris ad Deum redeuntis officium in Evangelio præscriptum complectitur) opus esse, ut peccator à Deo propter Mediatoris Sacrificium pro justo habeatur atque ut justus tractetur, remissis ipsi peccatis omnibus, atque ad salutem vitâque æternam jure ipsi donato, (quæ sola est *Jacobi* doctrina) Scripturæ tam Veteris quàm Novi Testamenti palàm & passim prædicant. Hoc ipsum notaveram in *Harmonia* sub initium Argumenti, quo ex aliis Scripturæ testimoniis *Jacobi* hypothesein stabilire conatus sum. Verba hæc sunt: *Neque enim putandum est, S. Jacobum paradoxum aliquod aut sibi peculiare dogma venditasse. Nihil minùs. Quod loquitur vox est Spiritûs S. ubique idem personantis. Idem testantur Prophetæ, idem Apostoli, idem Christus ipse. Hæc doctrina Sacrarum Scripturarum utramque ferè paginam complet: ut ausim dicere aliam ullam vix dari posse, quæ in Sacris libris tam clarè asseritur, aut toties inculcatur.* Quid quòd eandem doctrinam *Paulus* ipse, idque in iis ipsis Dissertationibus, ex quibus tu cum aliis multis contrariam hypothesein asserere conamini, sæpiùs atque apertè asserit defenditque, prout *Harmon. Apost. Dissert. 2. cap. 4. n. 5, 6, 7, 8, 9, 10.* fusè & luculenter ostendi. Quod verò de *Pauli* dissertationibus in contrarium tot & tam prolixis gloriaris, vanum prorsus est. Ut hoc Lectori sobrio ac φιλαληθείᾳ pateat, velim ut hæc duo mecum attento animo expendat: 1. justificari hominem ex Fide sine Operibus, a nemine Scriptore Θεοπνεύστῳ in terminis, præterquam ab uno *Paulo*, doceri. Verissimam esse hanc observationem, ex libris quos *Concordantias* vocant, Lector suis ipse oculis certior fieri potest. 2. justificari hominem ex Fide sine Operibus, nusquam ab ipso *Paulo* doceri, nisi ἀγωνιστικῶς & in certamine, quod iniit cum Evangelii hostibus, qui aliâ ratione quàm ex fœdere Evangelico, vel, non ex hoc solo justificari hominem, contenderent; nempe, in Epistolis ad Ecclesias Romanam & Galatensem, & Act. 13. 38, 39. ubi ad Judæos quoque loquitur, eosque a fiducia fœderis *Mosaici* arcere nititur. Certissimam esse & hanc observationem, ratione quam modò

indicavimus, demonstrari potest. Huic autem observationi illud velut *Conseclarium* adjungi potest, *Paulum* opponere Fidem non aliis virtutibus Evangelicis; (illud quippe à scopo ipsius alienissimum foret) sed voce Fidei integram fœderis Evangelici conditionem designare, iis rationibus conditionibusque oppositam, quibus vel sine fœderis Evangelici præstatione, vel cum ea conjunctis, justificari hominem Adversarii docerent. Sed illud hîc *ὡς ἐν παρρησίᾳ*; quippe quod jam in *Harmonia* fusè explicavimus, atque iterum in hoc *Examine* commodiori loco retractabimus. Interim ex his duabus observationibus, cum iis quæ diximus de perpetuo Scripturarum tenore collatis manifestissimum fit, *Tertulliani* regulam statuentis, Oportere ex pluribus Scripturæ locis intelligi pauciora, pro nobis militare; indèque (si alia argumenta deessent) necessariò sequi, rationi longè convenientius esse, ut *Paulum* ex *Jacobo*, quàm ut *Jacobum* ex *Paulo* interpretemur: *ὅτι ἐκεῖνος δὲ ἵσται.*

ANIMADVERSIO II.

ad Differt. 1^a. Cap. 1um. n. 4. p. 7.

HIC me sugillas, quodd obiter in expositione loci illustris *Act. 13. v. 38, 39.* in *Christum Credentes per Fide formatâ præditos* exponam. Verba tua hæc sunt: *Lubentissimè amplector hanc Paulini sensûs expositionem. Sed phrasis, Fides formata, non placet. Postea cum Scholasticis, qui Justificationis negotium perplexè tractârunt, & doctrinam Evangelii putidè corruperunt, loquens, Fidem charitate formatam esse asseris. Parùm logicè aut Theologicè. Fides est, Apostolo iudice, à charitate distincta. Caritas non est magis forma Fidei, quàm spei, aut timoris Dei, aut pœnitentiæ.*

RESPONSIO ad Animadversionem II.

§. 1. Quo pede cœpisti pergis. Carpendi *καὶ κοινῶς* hîc iterum prodis, dum locutionem innocentissimam importunè

& non suo loco vellicas. Verùm Phrasis, *Fides formata*, quæ tuo pallato non arridet, optimo *Bucero*, inter primos Reformatores Theologo primario, placuit satis. Is enim, & hanc loquendi formulam, *Fide formatâ justificamur*, aliis commendavit, ut veritati consonam & paci accommodatissimam; & reprehendit illos Protestantes, qui in hac quæstione veris offenderentur, quemadmodum *Dissert. 2. cap. 2.* observavimus: ubi & hanc phrasin ex ipsis D. *Jacobi* verbis firmiter astruxi. Hæc repeto, quia tu, pro more tuo, silentio præteris; satis te fecisse existimans, si contra auctoritatem tantam & rationem tam manifestam, solenne tuum *Non placet* nobis occinas. Sed heus tu! Si tantum displicet locutio, *Fides formata*, cur ipse in Animadversionibus tuis phrasin, *Fides viva*, toties usurpas? Certè enim inter has phrasas discrimen vel exiguum est, vel planè nullum. Puerile autem est, (nè quid pejus dicam) locutionem ab altero usurpatam averfari, dum ipse passim phrasi haud dissimili atque in idem prorsus recidente liberè utaris.

§. 2. Sed illud tibi inprimis displicuisse videtur, quòd postea Fidem Charitate formatam esse assero. Itaque missis velitationibus istis, liceat quæstionem hanc ex professo & liberè discutiendam proponere, An charitas forma fidei justificæ rectè dicatur? Ego affirmo, tu negas. Ad statum autem quæstionis intelligendum apprimè observandum est, Charitatem Fidei formam non dici, quasi ad essentiam Fidei pertineret, aut Fidem propriè informaret, cum unus habitus non sit subjectum alterius; sed quia per Charitatem actus Fidei hæcenus perficitur & formatur, ut ex fœdere Evangelico Deo acceptus fiat, atque ad Justificationem ac Salutem hominis proficiat. Illud monueram *Dissert. 2. cap. 4.* his verbis: Nullus dubito, quin charitas rectè dici possit Fidei justificantis forma. Fidei, inquam, justificantis; quia Fidem per se propriam suam habere formam in confesso est: at Fides quæ & quatenus justificat, verà charitate formetur, omnino est necesse. Frustrà itaque mones Fidem virtutem esse, Apostolo iudice, à Charitate distinctam, neque enim quisquam sanus illud negaverit. Ad me verò quod attinet, nōsti quòd sentiam, Fidem & Charitatem virtutes esse etiam subjecto distinctas, ità ut Fides, eaque in genere Fidei perfectæ, in homine reperiri possit cui desit Charitas. Qui autem hoc sensu diceret,

ceret, charitatem Fidei formam, vel, Fidem charitate formatam esse, & Logicè & Theologicè satis loqueretur. Logicè, quia ut forma est causa per quam res est id quod est, ità per Charitatem Fides iustificata fit iustificata, nempe ex fœdere Evangelico, alioquin hominem ex fœdere illo nequaquam iustificatura. Nec minùs Theologicè & S. Scripturis convenienter loqueretur. Quid enim aliud dicit *Paulus* in loco illo celebri, *Gal. 5.6. In Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, ἀλλὰ πίσις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.*

§ 3. Locum in Dissertationibus sæpiùs allegavi, quem tamen hîc novâ & ampliori luce donare liceat. Participium ἐνεργουμένη, cùm sit Vocis Mediæ, Passivè hîc sumendum dixi; proinde πίσις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη exponendum, Fides per charitatem perfecta, sive ad effectum producta. Ac profectò verbum Græcum ἐνεργεῖται vix usquam alibi legitur activâ significatione, nè apud Authores profanos quidem; sed ferè semper id significat, quod Latinè dicimus, agi, agitari, exerceri, effici, perfici, aut quid simile passivum. Unde dicti ἐνεργούμενοι à Dæmone possessi, acti, agitati, ac velut informati. Hujus autem passivæ significationis exempla passim occurrunt in Paulinis Epistolis. Sic *Rom. 7. v. 5. Passiones peccatorum, quæ per legem erant, ἐνεργεῖτο, efficiebantur, vel perficiebantur, in membris nostris.* Ità locum reddidit *Tertullianus, de resurrectione carnis.* Et sensus manifestus est, *passiones peccatorum, i.e. motus appetitûs ac desideria peccandi, quæ sunt & excitantur per legem, exercebantur, atque ipso opere complebantur in membris nostris.* Sic *2 Cor. 1. 6. pro vestra consolatione ac salute, quæ efficitur in tolerantia :* ubi activa significatio consistere non potest. Hinc *Chrysostomus* expressè notat, *Paulum* non dixisse ἐνεργέσθαι, h.e. quæ efficit, sed ἐνεργουμένης, i.e. quæ efficitur. Similiter *2 Cor. 4. 12. Mors in nobis ἐνεργεῖται, in vobis verò vita.* Ubi miror Interpretes nostros reddidisse [*Death worketh in us.*] Nam qualis hic sensus verborum? Ex contextu patet germanam Apostoli sententiam hanc esse; ex Evangelii prædicatione in nobis efficitur mors, (nempe pro Evangelio quotidie morimur;) ex eadem autem Evangelii prædicatione in vobis, qui nulla ob id incommoda sentitis, vita efficitur spiritalis & æterna. In his locis manifestum est, verbum ἐνεργεῖται alio quàm passivo sensu commodè accipi non posse. Cæteris autem, in quibus acti-

vam

vam significationem prorsus necessariam esse putârunt nonnulli, passiva optimè convenit. Sic Eph. 3. 20. καὶ δύναμιν ἢ ἐνεργειάν ἐν ἡμῖν, secundum virtutem quæ in nobis effecta, vel perfecta est. Nam de virtute Divina jam experta fidelibus loquitur, eamque tanquam argumentum adducit, quo innixi fideles de potentia Divina in posterum securi essent. Sic Coloss. 1. ult. καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἢ ἐνεργουμένη ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει. secundum efficaciam quæ agitur, vel exercetur, vel perficitur in me in virtute. Sic 1 Thess. 2. 13. λόγον Θεοῦ, ὅς ἐνεργεῖ ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. Verbum Dei, quod perficitur in vobis qui credidistis. Scilicet tum demum in homine, Dei Verbum ἐνεργεῖται, five perfici, dicitur, cum finem obtinet & effectum sibi destinatum, quæ est Fidei obedientia. Similiter 2 Thess. 2. 7. mysterium iniquitatis ἡδὴ ἐνεργεῖται, jam agitur, vel agi incipit. Ut nulla hîc sit activæ significationis necessitas. Denique, Jac. 5. 10. Multum valet precatio justî ἐνεργουμένη, fervore atque impetu quodam divino acta & incitata.

§. 4. Itaque ut ad propositum locum revertar, πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη, est, Fides per charitatem acta, incitata, animata, perfecta. Neque nova est hæc interpretatio; siquidem Tertullianus contra Marc. lib. 5. cap. 4. ita locum citat, Fides quæ per dilectionem perficitur. Tertulliano consonat Interpres Syrus, cujus apud eruditos magna semper fuit autoritas. His autem positis, rogo te, quâ ratione differat phrasîs Paulina, πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη, à phrasî quam tantopere averfari, Fides charitate formata? Certè discrimen tam exiguum est, ut altera pro alterius versione satis commodâ haberi possit. Nec tamen hæc phrasî solâ innitimur; scopus & sententia loci id evincit quod contendimus, nempe Fidem hæctenus per Charitatem perfici & formari, ut sine Charitate ad Justificationem & salutem hominis nihil valeat aut proficiat: quod solum velle nos, cum Fidem Charitate formatam esse dicimus, te jam monui. Hoc autem ex verbis Pauli quàm manifestum fit: Quippe veteres Interpretes, tam Græci quàm Latini ad locum hunc notârunt, (& observatio satis obvia est) cum Fidem in Christo Jesu aliquid valentem restringit Apostolus addendo, quæ per Charitatem perficitur, apertissimè eum innuere, nullam esse Fidem, quæ sine Charitate in Christo Jesu, hoc est, ex foedere Evangelico, quicquam valeat ad Justificationem & salutem

lutem hominis ; Fidem verò Charitate perfectam esse (ut loquitur vir summus) in Christianismo τὸ πᾶν, five illud totum quod Christi Evangelium postulat. Commentarii vicem in hæc Apostoli verba (si opus esset) supplere potuisset locus illustrissimus B. Ignatii, Apostolorum discipuli, adeoque συμμύς, quem in fronte Harmoniæ meæ præfixi : ἔθεν λαμβάνει ὑμᾶς, ἐὰν τελείως εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἔχητε τὴν πίσιν καὶ τὴν ἀγάπην, ἥτις ὅτιν ἀρχὴ ζωῆς καὶ τέλει • ἀρχὴ μὲν πίσις, τέλει δὲ ἀγάπη • τὰ δὲ δύο ἐν ἐνότητι ᾑρούμενα, Θεὸς ὅτιν • τὰ δὲ ἄλλα πάντα εἰς καλοῦ ἀκαθάρτου ἀκολουθεῖ ὅτι. Quorum verborum (summam doctrinæ, quam defendo, succinctè ac dilucidè exprimentium) hic sensus manifestus est. Initium Justitiæ Evangelicæ est Fides, complementum verò Charitas; hæc autem duo conjuncta hominem in Jesu Christo, five juxta fœdus Evangelicum, τέλειον perfectum, hoc est, acceptum Deo ad salutem æternam reddunt. Cætera verò omnia, quæ ad sanctam vitam ac bonorum Operum exercitium quovis modo spectant, hæc necessariò consequuntur, atque ex his pendent profluuntque. Hoc & alibi clarissimè docet idem Apostolus Paulus, 1 Cor. 13.2. *Si habuero πᾶσαν πίσιν, omnem fidem, charitatem autem non habeo, nihil sum.* Scilicet ut forma in naturalibus dat esse, ità Charitas Fidei dat esse in acceptatione divina ; proinde homo, quâcunque Fide præditus, sine Charitate, quod ad Justificationem ac salutem attinet, nullus est. Locum à frivolis quorundam exceptionibus prolixè vindicavimus, Dissert.2.cap.4.n.6.

Harm. A-
post. Dis-
sert. 1. cap.
6. sect. 8.

§. 5. Quod ultimo in loco ais, Charitatem esse non magis formam Fidei, quàm spei, aut timoris divini, aut pœnitentiæ, illud demum à te verissimè dictum fuit. Certè enim Charitas est forma cæterarum omnium virtutum eodem modo quo Fidei. Quippe nulla est virtus, quæ non per Charitatem perficitur ac formatur hætenus, ut Deo sit accepta, atque ad salutem hominis profit. Hinc in Dissertationibus meis alicubi dixi, Charitatem, five Amorem Dei, esse *virtutem universalem, quæ cæteras omnes bonitate quasi perfundit, illisque dignitatem ac gratiam conciliat* : ex quo quicquid proficiscitur, illud demum fit Deo gratum acceptumque. Alibi quoque, nempe Dissert.2. cap.2. §.7. affirmo, Charitatem esse virtutem illam, quam in salutis negotio Deus imprimis respiciat, quæque sola ex gratioso Dei fœdere necessariò secum nexu salutem trahat. Ibi quidem tu miras tragedias excitas ;

citas; quippe ais, horruisse animum tuum novum illud dogma legentem. Sed jam observavi, novum tibi videri quicquid in Systematicis tuis nondum legisti. Sanè dogma, quod novum appellas ac tantopere exhorrescis, est ipsissima B. Augustini & Prosperi sententia. Nam in Libro Sententiarum ex Augustini Operibus excerptarum à Prospero, numero septima hæc est: Dilectio Dei & proximi propria & specialis virtus est piorum & sanctorum, cùm ceteræ virtutes & bonis & malis possint esse communes. Si nulla est virtus præterquam Charitas, quæ sanctis cum impiis non sit communis, consequentia manifesta est, Charitatem esse virtutem illam, quam Deus in salutis negotio inprimis respicit, &c. Ac sanè, si ipsa Fides ex se imperfecta sit, atque ad salutem hominis, nisi δι' ἀγάπης ἐνεργησάν, nihil valeat, (quod jam liquidò probavimus) quis non videt idem de cæteris virtutibus multò magis dici posse? Itaque quod de Fide dicit Paulus, eam sine charitate nihil proficere, ad alias quoque virtutes ab ipso extenditur; nempe, non modò ad Cognitionem & Prophetiam, sed ad ἐλεημοσύνην, adeoque ad ipsum Martyrium, I Cor. 13. Huc respexisse Apostolum, cùm variis virtutibus enumeratis, Colossenses hortatur super omnia induere charitatem, συνδεσμον τῆς τελειότητος, Col. 3. 14. meritò existimavit Isidorus Clarius, ad locum ità scribens: Charitas, inquit, nihil est aliud quam res quaedam bona omnia in unum colligens; nam ea est, quæ cetera efficit ut sint bona. Quàm manifestè autem hoc dicit Apostolus, Rom. 13. 10. & Gal. 5. 14. ubi Charitatem πλήρωμα τῆς νόμου appellat? Hinc enim apertissimè constat Charitatem esse (ut diximus) virtutem universalem, quæ omni præcepto Divino respondet, ac sine qua nullo Dei præceptum ritè servari possit. Loquitur quidem directè in locis illis Apostolus de Charitate erga proximum; sed dilectio Dei in dilectione proximi includitur, ut causa in effectu. Præterea, sicut dilectio proximi omnia præcepta implet, quæ ad proximum pertinent; ità dilectio Dei præcepta complet omnia, quæcunque ipsum Deum respiciunt. Denique, controversiam hanc totam clarissimè definivit Christus ipse, (atque utinam tandem per misellos homunciones liceret nobis Dei ac Domini nostri vocem audire, ipsiusque decisio-

Idem dextrè Clem. Rom. Ep. ad Cor. p. 110, 112. edit. Oxon. 1669. Ἀγάπη πολλὰ ἡμᾶς τῷ Θεῷ & τοῖς ἀδελφοῖς ἐδίδεν ἐν αὐτῇ.

ni stare!) qui disertis verbis pronuntiaverit, *universam legem ac prophetas ex his duobus mandatis pendere, nempe, Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, &c. & diliges proximum sicut teipsum, Mat. 22. à v. 35. ad v. 40. inclus.*

§. 6. Si quis autem hac de re post rationes tam manifestas adhuc dubitat, seriâ consideratione mecum percurrat velim singulas virtutes à te commemoratas, nempe, *spem, timorem divinum, & pœnitentiam*; ac videbit nullam ex his esse, cui *Charitate* non sit opus, quâ ità perficiatur ac formetur, ut Deo ad salutem accepta fiat. A *spe* exordiamur. Hæc virtus, prout a Fide distinguitur, ipsâ notione suâ Charitatem involvit; siquidem in hoc a Fide differt, quòd desiderio fertur in objectum suum, quod Fides nudo assensu apprehendit: Desiderium autem illud Charitas sive Amor est. Res ità plenius demonstrari potest. Sicut nihil speratur nisi cognitum ac creditum, unde oportet cognitio & fides Spem præcedat; ità nihil speratur nisi amatum, teste *Augustino Enchir. 8. & ratione ipsâ confirmante*. Ex quo similiter consequitur, quòd amor Spem præcedat, & quidem talis amor, quo Deus cœteris omnibus anteponitur. Nam ut Spes non est sine amore, ita Spes summi boni, ut summi, (quæ sola ad salutem valet, & de qua sola loquimur) non potest esse sine amore summi boni, ut summi, hoc est, super omnia, quæ est charitas Christiana. Ad *timorem divinum* quod attinet, res manifesta est. Timor Dei sine charitate est timor *Mancipii*, non *Filii*; Timor autem filialis, quæ sola ad salutem prodest, quæque aliis nominibus *sanctus, castus, ingenuus, amicalis & reverentialis* à Scholasticis vocatur, is dicitur, quo quis Deum metuit offendere, & per offensam ab eo tanquam summo bono separari. Hic Timor hominem à peccato abstinere facit, non solo Gehennæ metu, sed etiam virtutis ac justitiæ amore. Hic Timor non modò manum cohibet, sed & cordi imperat. Contrà, servilis timor manum quidem coercet à perpetratione peccati, sed voluntatem peccandi nulla ex parte corrigit. Denique de tertia virtute à te commemorata, pœnitentiâ scilicet, res æquè manifesta est. Pœnitentia strictè, ut hîc, sumpta, atque à cœteris virtutibus distincta, est dolor de peccatis commissis. Dolor autem iste sine Charitate est tantùm *attritio*, (ut Scholastici loquuntur) non *contritio*, adeoque ad-
sa-

salutem non valet: *Contritio* verò sive verus dolor de peccatis is est, quo quis de peccato suo dolet non modò, quà poena ipsi ob id debetur, sed etiam quà Dei (Dei inquam, optimi) offensa est. Itaque hujus doloris comes est sincerum peccati odium, verusque Dei ac justitiæ amor. Unde *Augustinus* ait, (Serm. 7. de Tempore) *Pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati & amor Dei.*

§. 7. Ex his jam omnibus ipse, uti spero, tandem intelliges, quàm non sine justissimis rationibus phrasi, *fides formata*, usus fuerim, & *Fidem charitate formatam* esse dixerim; si tamen locutiones istæ etiamnum tibi displicent, tecum agentes in posterum Paulinâ phrasi, *πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη*, vel *Jacobi*, *πίστις ἔξ ἔργων τελειοθεῖσα*, contenti erimus. Neque enim inani-
bus *λογισμαίαις* delectamur.

ANIMADVERSI O III.

ad differt. 1^a. cap. 1um. §. 5. p. 7.

HIC veram notionem vocabuli *δικαιῶν*, prout in hac controversia in Scripturis usurpatur, contra Grotii sententiam adserens, hoc argumento utor: *Vox δικαιῶν tam apud Paulum quàm apud Jacobum idem planè valet, quod μισθὸν λογίζεσθαι, δικαιοσύνην λογίζεσθαι, εἰς δικαιοσύνην λογίζεσθαι: mercedem imputare, justitiam imputare, ad justitiam imputare. Jam Imputationem notare actum Dei hominem justum æstimantis, non justum facientis nimis manifestum est: neque id Grotius ipse negare aut voluit, aut potuit. Ad quæ tu hæc ad verbum notas: Vir eruditus satis commodè statuit, & solide probavit Justificationem esse æstimationem hominis justī, qui justus sit aliâ ratione quàm merâ judicis sententiâ. Deus Justificat τὸν ἀσεβῆ, sed Christi Justitiæ participem per Fidem, Rom. 4. 5. Cæterùm mirè hallucinatur, cùm Justificationem cum præmio confundit; & S. Pauli verba non exac̃tè perpendit, cùm μισθὸν λογίζεσθαι & δικαιοσύνην λογίζεσθαι idem valere in Apostolo affirmat. Si Paulus enim operanti mercedem non ex gratia, sed debito imputari dicit; sed credenti, & non operanti, imputari Fidem in Justitiam, Rom. 4. 4, 5. Attende diligenter & perpende, utrùm Apostolus usquam mercedem imputari credenti dixerit;*

dixerit; & an locus Davidis ferre possit mercedis imputationem, factam illi, cui Fides imputatur ad justitiam absque Operibus. v. 6.

RESPONSIO ad Animadversionem III.

§. I. Quid in primo Animadversionis tuæ membro tibi velis, vix satis intelligo, nec multum meâ refert, intelligam necne. Nam quicquid sit, quod ibi dicis, consensum tuum & approbationem eorum, quæ a me dicta sunt, exprimit. Itaque illud solum expendendum duxi, quod sequitur, ubi dicis, *mirè hallucinatum me esse, cum Justificationem cum præmio confundo.* Certè hîc ipse apertè hallucinarius. Neque enim Justificationem cum præmio, sed cum præmii imputatione, sive adjudicatione, confundo, Apostoli Pauli autoritate satis manifestâ fretus. Sed & hoc te malè habet; ideòque alibi in Animadversionibus plûs decies id in me reprehendis, quòd Imputationem præmii, sive acceptationem hominis ad salutem ac vitam æternam, à Justificatione haud satis accuratè distinxerim. Nam ad pag. 9. *Dissertationis primæ*; ubi cum Reformati Theologis penè omnibus Justificationem peccatoris ex fœdere Evangelico hunc in modum describo, *Est actio Dei more judicis ex lege Christi gratiosa absolventis accusatum, justum pronunciantis, atque ad præmium justitiæ, h. e. vitam æternam acceptantis*, hæc notas: *Hæc de præmio interpolatio est intempestiva, & nullo Scripturæ loco nixa Justificationis explicatio. Vita æterna justitiam sequitur: Sed in absolutione ab omni peccati culpa & merito mortis, nullus est præmio locus, &c.* Et alibi ad pag. 12. quod affirmo, Justificari, & Deo ad salutem gratum esse, idem valere, id dicis *πεῖτον* esse *ἰεῦδος*, quod præsumo, non probo, & hoc infirmo tibi ine totam molem ædificii mei fultam, nutare & citò labascere. Atque iterum ais, *me ad hanc Petram sæpe pedem collidere.* Itaque plurimum meâ interest hanc sententiam meam solidis argumentis probare, atque à tuis Exceptionibus hîc illic in *Censura* sparsis semel vindicare. Quod ut commodiùs faciam, hanc quæstionem ex professo discutendam propono; An notio Justificationis Evangelicæ necessario includat præmii imputationem, sive acceptationem hominis ad vitam ac salutem æternam? Vel, An Collatio juris ad regnum cælestē sit propriè actus Justificationis Evangelicæ? Ego affirmo, tu negas,

gas, qui inter Justificationem & præmii Imputationem discrimen tam latum statuis, ut *in absolutione ab omni peccati culpa* (quæ sola, te iudice, Justificatio est) *nullum esse præmio locum*; & *præmii adjudicationem à Justificatione longè distare*, fidenter affirmas ad p. 371. adeoque *actum Justificationis extraneum* appellas in notis ad pag. 18.

§. 2. Ad statum autem quæstionis rectè intelligendum illud adprimè observandum, non affirmare nos, *vocabulum ipsum Justificationis per se præmii imputationem implicare*. Non sumus tam fungi aut stupidi, ut non probè intelligamus, Justificationem ibi reperiri posse, ubi *præmio nullus locus est*. Qui in *foro humano* furti, homicidii, vel alius criminis inculsatur, si innocens sit, iudicis sententiâ absolvitur, i. e. justificatur; cui tamen, quòd fur vel homicida non sit, nullum præmium statuitur. Itaque frustra es, cùm ad paginam libri mei 3 I. à me interrogas, *num idem sit iudicis actus reum à crimine liberare, & gratum habere, sive præmio dignum censere?* Quis enim sanus illud affirmaverit? Cæterùm in hac quæstione loquimur (utì satis nòsti) de vocabulo Justificationis ad *forum divinum*, & *Legem sive Fœdus Evangelicum* traducto. Justificatio autem Divina, quæque ad normam fœderis Evangelici exigitur, non tantùm Absolutionem à peccatis, sed & *præmii Imputationem continere nulli dubitamus*. Justificare per se significat *justum aliquem pronuntiare, atque ut talem tractare*. Quem autem Deus justum pronuntiat, & ut justum tractat, ei non modò remittit peccati debitum; sed & eum laudat, amat, & *præmio dignum censet*, ut rectè hîc statuit Grotius. Rem totam paucis complectar. Justificationis (ut ità dicam) *latitudo ex Lege censenda est, ad cuius normam peragitur*. Hinc qui in foro humano iudicis sententiâ à crimine absolvitur, hoc est, justificatur, ei præmium non adjudicatur; quia *lex tale præmium infanti nullum statuit*. At cùm in foro Divino, homo peccati quidem reus, sed Fide præditus, *δι' ἀγάπης ἐνεργουμένης*, ex fœdere Evangelico justificatur, ei non tantùm peccata remittuntur, sed & *jus ad præmium cœleste adjudicatur*. Quare? Quia *Lex Evangelica credenti tale præmium ipsa decernit*. Itaque in hoc foro, etiam si non idem planè sit reum à crimine liberare, & *præmio dignum censere*, tamen utrumque actum sub eodem Justificationis Evangelicæ beneficio contineri certum est;

Discuss. p.
39.

est; id quod solum affirmavimus. Statu quæstionis ita posito, sententiæ nostræ veritas jam satis elucet, ut vix opus sit in hac controversia diutius immorari. Verum, quia hæc Animadversio tuæ in librum meum *Censuræ* ferè prora & puppis est, quam ubique penè ad nauseam repetis, quaque veluti machinâ quâdam adhibitâ totam ædificii nostri molem corruere gloriaris; ideo visum est rem hanc fusiùs demonstrare, tum Scripturæ testimoniis, tum rationibus atque argumentis Scripturâ innixis: expensis quoque, prout suis locis occurrunt, objectionibus quæ à te in contrariam partem afferuntur.

Har. A-
post. p. 37.

§. 3. Scripturæ testimonia, quæ sententiam meam confirmant, primo in loco adducam. Initium faciam à loco quem in *Dissertationibus* jam attuli, nempe Rom. 4. v. 3. Coll. v. 4. ubi notavi Apostolum de Justificatione disputantem, quod priùs dixerat ἐλογίζθη εἰς δικαιοσύνην, postea hæc phrasi exprimere, *μὴ διὰ λόγον, sed διὰ χάριν*. Hinc infero, *imputare aliquid alicui in Justitiam, & imputare alicui ob aliquid præmium, ἰσοδυναμεῖν* esse. Hic ais me in Apostolo exponendo hallucinari, cum ille præmiæ imputationem neget, quando Fidei imputationem asserit, v. 5. Itidem in Animadversione, quam præ manibus habemus, notas Paulum, dicere, *Operanti mercedem non ex gratia, sed ex debito imputari, sed credenti & non operanti imputari Fidem ad Justitiam*. Verum egregiè hic ipse hallucinarius. Neque enim simpliciter negat Paulus credenti mercedem imputari, sed credenti mercedem imputari κατ' ὀφείλημα. Utrique scilicet tam credenti, quam operanti, mercedem imputari agnoscit, sed diversâ ratione; alteri ex debito, ex gratia verò alteri. Hic est Pauli sensus manifestus. Nam apertè distinguit Apostolus inter Imputationem mercedis ex gratia & ex debito, At quorsum hæc distinctio, si nullam statueret (quemadmodum tu sentis) mercedis Imputationem, nisi quæ operanti, hoc est, ex debito, fiat? Cur igitur, inquires, Apostolus id quod v. 4. de operante negatum erat, ipsi scilicet mercedem imputari κατὰ χάριν, non repetit in sequenti oppositione ac de credente affirmat hoc modo, *At credenti merces imputatur secundum gratiam*; sed planè aliter loquitur, *Credenti Fides ejus imputatur in Justitiam*? Respondeo, quia eo ipso quòd credenti Fides ipsius imputatur in Justitiam, satis apparet, mercedem ei non ex debito, sed ex gratia imputari; ac proinde Justificationem ejus

eius esse merè gratuitam: cùm *Fides* per se gratiam sonet & debitum meritumque prorsus omne excludat. Vide quæ de hoc loco fusè differuimus *Dissert. 2. cap. 12. §. 22, 23. &c.* Ubi tu, loco licèt exigente, nè γὰρ quidem dicis, quod ad hanc rem pertinet. Præterea, ibi dicit Apostolus, *mercedem credenti imputari*, ubi dicit, *Fidem credenti ad Justitiam imputari*. Nam cùm res aut factum quippiam in Scripturis dicitur alicui imputari ad justitiam, certum est phrasi istâ notari Divinam approbationem, vel, Deum factum illud pro laudabili habere, sive pro tali, cui ex immensa sua bonitate mercedem tribuendam esse statuit. Sic ultio illa, quam zelo Dei accensus de idololatriis sumpsit *Phinees*, dicitur ei *in justitiam reputata*, vel *imputata*, Psal. 106. 30. hoc est, à Deo habita pro facto laudabili, ac remuneratione digno. Illud ex ipsa historia liquet. *Num. 25. 12.* ubi disertè legimus, Deum propter zelum *Phineæ* mercedem ingentem & ipsi & posteris ipsius adjudicasse. Vide doctissimum *Hammondum* in locum Psalmistæ. Hinc autem obiter novum & validissimum sententiæ nostræ confirmandæ argumentum colligimus. Certum est, *hominem justificari ex Fide*, & *Fidem homini ad justitiam imputari*, pro eodem in Scripturis poni. Illud multis Scripturæ testimoniis inter se collatis adversus *Grotium* ostendi *Dissert. 1. cap. 1.* Sed tu hinc cum *Grotio*, quem alioqui cane pejùs & angue oderis, sentire maluisti, (idque contra Theologos Reformatos penè omnes) quàm apertissimæ veritati manus dare. Ideoque duo ista dicis (& dicis tantùm) sensu inter se reverà discrepare. Verùm ex Scripturis discrepantiam ostende, & ad loca omnia à me indicata, séque inter collata, responde si poteris. Interim progredior. Æquè certum est, phrasi, quâ cui quid ad Justitiam imputari dicitur, præmii Adjudicationem vel imprimis significari. Quid verò ex his sequitur? Scilicet, Justificationem de qua in Scripturis Novi Testamenti agitur, suo ambitu comprehendere præmii Imputationem, sive Acceptationem hominis ad salutem vitamque eternam: ὅτις ἐστι δίκαια. Sed ad alia jam loca progredior.

§. 4. Locus illustrissimus, quémque nullo artificio possis eludere, occurrit Rom. 5. v. 18. Nempe igitur, sicut per unius offensam reatus venit in omnes homines ad condemnationem; ita per unius Justitiam beneficium redundavit in omnes homines ei

δικαίωσιν ζωῆς, i. e. *ad Justificationem Vitæ*. Hic Justificatio, quæ Fidelibus per Christum contingit, non simpliciter dicitur *δικαίωσις*, *Justificatio*, vel *δικαίωσις ἀπὸ θανάτου*, *Justificatio à morte* seu pœnâ peccati; sed *δικαίωσις ζωῆς*, *Justificatio vitæ*, hoc est, Justificatio vitalis seu vivifica; quippe quæ non tantum à morte liberet, sed & vitam cœlestem atque æternam beatitudinem afferat. Apprimè quoque notandum est, Apostolum versu præcedente ex professo celebrare voluisse τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης, *exundantiam gratiæ & doni Justitiæ*, sive Justificationis per Christum; nempe, quòd donum illud Justificationis non consistit vel subsistit in sola liberatione à morte quam peccato meriti sumus, sed ulterius progreditur, & nobis dat ut ἐν ζωῇ βασιλεύωμεν, *in vita regnemus per Jesum Christum*. Quid clariùs dici potuit?

Vide Rom.
10. 5. Gal.
3. 8, 9, 21.

§. 5. Firmum quoque pro nostra sententia Argumentum peti potest ab iis Scripturæ locis, ubi *hæredem fieri*, nempe regni cœlestis, & *justificari*, pro eodem ponuntur, ut Rom. 4. 13, 14. Gal. 3. 18. Col. 3. 24. Istis verò addi possunt textus omnes, in quibus *Justificatio*, *Vita*, & *Salus*, promiscuè usurpantur. Quæ enim alia ratio hujus promiscui usûs assignari potest præter hanc, quòd in Justificatione jus ad salutem vitamque æternam nobis conferatur? Unicum locum adferam, nempe Gal. 3. 11. *Neminem autem per legem justificari apud Deum manifestum est: quoniam justus ex fide vivet*. Ubi probat Apostolus, justificari hominem non ex Lege, sed ex Fide, hoc testimonio, quòd homo *ex fide vivit*. Argumentum autem Apostoli scopæ essent dissolutæ, nisi vera esset hypothesis nostra, nempe, *justificari*, & *jus ad vitam*, nempe æternam, *habere*, ἰσοδυναμεῖντα esse. Atque hætenus de Scripturæ testimoniis.

§. 6. His autem expressis Scripturæ testimoniis duo argumenta adjungam, quæ etiam fundamentis in Scriptura positæ nituntur, atque ex eadem per manifestam consequentiam deducuntur. 1. Qui ex fœdere Evangelico justificatur, is hoc ipso jus habet ad beneficia omnia quæ in illo fœdere continentur; Atqui inter beneficia in Evangelico fœdere contenta, primarium, & cæterorum omnium complementum, est salus & vita æterna: Ergò, qui ex fœdere Evangelico justificatur, eo ipso jus habet ad salutem & vitam æternam. Minor hic propositio extra controversiam est. Ad Majorem quod attinet,

net, his rationibus confirmatur. Primò, Si ex Justificatione Evangelica jus non habemus ad beneficia omnia quæ in Evangelico foedere continentur, tum Justificatio Evangelica est quiddam imperfectum; quod Christianis auribus absonum videbitur. Deinde, quisquis ex foedere Evangelico justificatur, eum integram foederis Evangelici conditionem, pro statu in quo est, præstitisse oportet. At qui integram foederis Evangelici conditionem præstitit, is jus habeat necesse est ad beneficia omnia in illo foedere contenta; quippe quæ à conditione illa pendeant. Hic dico, (quod notandum est) quemvis Justificatum præstitisse integram foederis Evangelici conditionem, pro statu in quo est. Quibus verbis hoc volo: Quisquis Fide in Christum *ἡ ἀγάπης ἐνεργευμένη* præditus est, is eo momento præstitit integram foederis Evangelici conditionem, quæ in statu, in quo est, ab ipso requiritur, etiamsi jugis & pia operatio adhuc defuit; proinde ex foedere illo Justificatur, atque ad omnia foederis ejusdem beneficia jus habet. Ab eodem verò, si tempus conceditur, jugis & pia operatio, sive tractus & series factorum conspicuorum, quam Græci Patres *πολίειαν* vocant, requiritur; quod in *Dissertationibus* meis alicubi notavi. Itaque hæc conditio jugis operationis in Evangelico foedere non absolutè requiritur, sed ex hypothesi; nempe, si Deus vitam largitus fuerit. Denique, *Paulus* ipse Rom. 4. v. 6, 7. &c. ex Davide asserit *μακαρισμὸν*, sive perfectam beatitudinem, hominis, cui Deus *Justitiam imputat*, hoc est, quem Deus Justificat. Atqui perfectè beatus non esset homo à Deo Justificatus, si quo foederis Evangelici beneficio destitueretur; multò minùs si ad primarium Evangelii beneficium, vitam nempe æternam, in qua unica beatitudo hominis consistit, jus adhuc haberet nullum.

§ 7. Altera ratio, quæ priorem confirmat, hæc est. Apud omnes in confesso est, hominem Justificatum, qui eo ipso temporis momento, quo Justificatur, moreretur, proculdubio salvum, hoc est, æternæ vitæ participem, fore. Atqui omnes vident, hanc hypothesin certam non fore, nisi certa esset nostra, nempe, in Justificatione jus homini ad salutem ac vitam æternam conferri.

§. 8. His omnibus satis me demonstrasse puto, Justificationem hominis peccatoris, quæ in Evangelio promittitur, suo

ambitu comprehendere non modò Absolutionem à peccatis, sed & præmii Imputationem, sive Acceptationem hominis ad salutem ac vitam æternam. Illud mantissæ loco addam; ex sententia tua, si vera esset, (prout est falsissima) nempe, Justificationem in Scripturis Novi Testamenti ab Acceptatione ad salutem distingui, nihil detrimenti causæ, quam in libro nostro agimus; accessurum; modò illud concedatur, (quod tu ultrò fateris) duo ista res esse ità inter se connexas atque inseparabiles, ut qui Justificatur jus etiam ad salutem semper habeat. Nam hoc concesso, inconcussa manent argumenta illa omnia, quibus probo Fidem simplicem virtutem ad Justificationem non sufficere, ex eo quòd Fides ad id non sufficit ut quis Deo ad salutem gratus sit. Nam rerum ità inter se connexarum diversas condiciones statuere perquàm absurdum foret. Itaque tota hæc Disputatio tua, tandem in inutilem *λογωμαχίαν* recidat necesse est.

ANIMADVERSIO IV.

ad Differt. 1^a. Cap. 1um. pag. 10.

Dico, cùm *Jacobus* affirmat hominem *ἐξ ἔργων δικαιῶνται*, particulā *ἐκ* notari tantùm conditionem præcedentem, quæ vulgò *causa sine qua* non dicitur, licet reverà vix causæ nomen mereatur. Tum addo: Cùm dicitur homo *ἐκ πίστεως δικαιῶνται*, particula *ἐκ* manifestè hoc sensu sumitur. Quippe nè ipsà quidem Fide, tanquam causâ principali, imò non ut causâ omninò nisi impropriè dictâ, justificari aliquis dicitur. Tu verò hîc notas: Justificari Fide, *ἐκ πίστεως*, *διὰ πίστεως*, cùm dicimur, Fidei *ἐνέργειαν* causalem justitiæ, quam per Christum adipiscimur, *ἐν ἔργῳ* exprimitur.

RESPONSIO ad Animadversionem IV.

Si ego de quacunque alia nostra virtute hæc scripsissem, quàm citò, pro more tuo, exclamaturus fuisses, *horret animus*.

mus novum illud dogma legens. Fidei hîc ἐνέργειαν tribuis Justitiæ causalem ab ea distinctam, quæ ipsi ut conditioni foederis Evangelici convenit; nam & hanc ipse agnosco. Sed, ut dixi, conditio est tantum causa sine qua non, quæ vix causæ nomen mereatur. Tu verò altius assurgis, & præter istam, aliam ἐνέργειαν Justitiæ verè causalem Fidei adscribis. Certè dogma hoc tuum verè novum est. Quæ enim Confessio Reformatarum Ecclesiarum Fidei ἐνέργειαν Justitiæ causalem (ut loqueris) tribuit? Saltem Ecclesia nostra ab hoc tuo dogmate longissimè abhorret, quemadmodum *Dissert. 2. cap. ult.* liquidò ostendi. Imò Systematici illi tui, qui Instrumentalitatem nescio quam, in negotio Justificationis Fidei tribuerunt, hîc tamen à te dissentiant. Quippe illi quidem Fidem, Justificationis instrumentum esse docent; sed *passivum* tantum, seu *receptivum*, ut loqui amant: ἐνέργειαν verò Justitiæ causalem tecum Fidei ascribere ausi non sunt, adeoque ab ea locutione abhorruerunt. Quàm sibi met consentaneè hac in re locuti sint isti, non laboro; siquidem mihi istic nec feritur nec metitur. Sufficit monuisse, hanc loquendi formulam, nè apud tuos quidem, satis probatam esse. De *instrumentalitate* autem Fidei, quam asseris, postea suo loco fusiùs agemus. Interim memineris, te in Justificationis negotio plus humano operi tribuere, quàm ego ausim ascribere.

ANIMADVERSIO V.

ad *Dissert. 1. cap. 2. pag. 14.*

INter alia Scripturæ Testimonia ad probandam Jacobi hypothesein, verba allego Petri Apostolorum principis, *Act. 10. 34, 35.* ὅτι οὐ προσωπολήπτης ὁ Θεός, ἀλλὰ ἐν παντὶ ἔσθαι ὁ φοβέμενός αὐτὸν, καὶ ἐργαζόμενός τε δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ὅστις. Quæ verba ita ἀναφραστικῶς expono. Deus nullius personam respicit;

cit; is omnis & solus ei ad salutem *δεξις* acceptus est, qui ipsum timet & *Justitiam* operatur. Subjicio, quid clarius? Animadversio verò tua ad hunc locum his verbis concepta est: Reverà quod Petrus, cui par est Paulus, dixit, est satis clarum, sed nihil ad rem. Qui operatur *Justitiam* Deo *δεξις*. Tu de tuo addis, ad salutem, quod Petrus non dixit. Certè Cornelius, qui ob *Justitiam* suam fuit Deo gratus, nondum fuit ad salutem satis instructus, donec Fide in Christum esset imbutus. Sed neque pius Centurio, neque alius *Justitiæ* operarius, est eo nomine justus in conspectu Dei, & omni culpâ purus ob suam *Justitiam* inberentem. Cave ne Spiritui Sancto oggannias.

RESPONSIO ad Animadversionem V.

§. I. Quòd Petrum Apostolorum principem obiter dixerim, tibi displicuisse videtur; quanquam cum antiquissimis & probatissimis in Ecclesia Doctoribus hîc locutus fuerim. Verùm, ut illi, ita egomet, contra Pontificios, lubentissimus agnosco, Paulum, aut quemvis alium Apostolum, quod vel Apostolicum munus, vel regimen Ecclesiæ attinet, Petro fuisse parem. Sed illud tecum leviter perstrinxisse sufficiat. Ais autem, quod Petrus dixit satis clarum esse, sed nihil ad rem. Imò, inquam ego, ad rem meam quammaximè pertinet. Si enim nemo Deo ad salutem *δεξις* est, nisi qui ipsum timet & *Justitiam* operatur, tum nemo nisi qui talis est Justificatur; siquidem Deo ad salutem acceptum haberi, atque à Deo justificari, *εἰσάγωγὰς* sunt: quod & modò perspicuè & fusè ostendi. Verùm, ais, illud ad salutem de meo additum esse: fateor; sed additum à me est textu & re ipsâ suadente. Etenim hominem, qui Deum verè timet, & *Justitiam* operatur, etiam ad salutem ipsi acceptum haberi, quis dubitat?

Cæterùm quod dicis, Cornelium (cujus scilicet occasione Petrus verba ista protulit) nondum fuisse ad salutem satis instructum, donec Fide in Christum imbutus esset, illud quidem considerationem meretur. Centurionem illum fuisse Judaicæ religionis profelytum, ex eorum classe, qui profelytæ portæ dicebantur, hoc est, qui relictâ quidem Idololatriâ vero Israelitarum Deo sese dederant, nondum tamen circumcisioni cæterisque Legis Mosaicæ ritibus ac ceremoniis se subjecerant, (quan-

(quanquam video esse nunc dierum viros doctos qui illud in dubium vocant) mihi extra controversiam videtur. Nam præterquam quod Centurio à *Luca* dicitur εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν, *Act.* 10. v. 1 & μαρτυρούμενος ὑπὸ ὅλης τῆς ἑθνικῆς τῶν Ἰσραηλινῶν ibid. v. 22. (quæ verba religione Judaicâ illum insigniter imbutum fuisse, non obscurè indicant:) illud quoque vel imprimis observationem nostram meretur, *Petrum* in concione, quam habuit ad *Cornelium* ejusque familiam, probasse Iesum esse Messiam ex libris Prophetarum, v. 43 : quod certè non fecisset, nisi Centurioni, eisque qui cum ipso erant, Scripta Prophetica satis & nota atque approbata fuissent.

§. 3. Erat ergò *Cornelius* προσήλυτος ad religionem Judaicam, sed inferioris ordinis, hoc est, גר proselytus portæ, non propriè dictus Proselytus, גר צדק live ברית proselytus Justitiæ, vel fæderis; quippe qui circumcisis non fuerit, uti disertè legitur *Act.* 11. v. 3. De salute autem Proselytarum hujus ordinis non eadem fuit Judæorum sententia. Quidam eos à spe salutis omnino arcebant, ut apparet ex *Act.* 15. v. 1. Plerique verò mitiorem sententiam secuti, pios hosce ex Gentibus partem in futuro sæculo habituros lubentissimi crediderunt. Cujus sententiæ suæ hanc firmissimam rationem adduxerunt, quod ipsa circumcisio non erat imperata nisi *Abrahami* posteris, *Gen.* 17. 10, 11, 12. nec *Lex Moysi* nisi *Israëlitis*. Hinc in celebri historia de *Izate Adiabenorum* rege, quæ apud *Iosephum* extat *Antiq. lib.* 20. c. 2. legimus, *Izatem* jam à cultu Idolorum ad unum & solum verum *Israëlitarum* Deum conversum, hoc non contentum ulterius progredi voluisse, atque ipsam circumcisionem pati; νομίζοντα μὴ εἶναι βεβαίως Ἰσραηλίτην, εἰ μὴ περιτέμοιτο, existimantem se non esse perfectum Judæum, nisi circumcideretur : hoc verò consilium *Doctori* ipsius *Ananiæ* displicuisse, qui Regem monuerit, δυνάμενον αὐτὸν καὶ χωρὶς περιτέμνης τὸ θεῖον σέβειν, licuisse ei etiam absque circumcissione Deum piè colere. Sed quid hac de quæstione senserint *Judæi*, non multum refert; cùm apud *Christianos* omnes in confesso sit, pios ex *Gentibus*, qui verè pii erant, absque circumcissione Deo ad salutem placuisse. Talem autem fuisse *Cornelium* ipsius *Spiritus Sancti* testimonio liquet, qui hoc ipsum (ut jam monui) elogio ornaverit, quod fuerit εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν. Quin & preces & eleemosynæ ejus dicuntur cælum ascendisse

cendisse εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, Act. 10. v. 4. In quibus verbis (ut notârunt Interpretes eruditi) similitudo est sumpta à suffitu legali, qui propriè vocatur מַנְחָוּם, Græcè μνημόσυνον. Lev. 2. & alibi. Certè verba significant, *Cornelii* Preces & Eleemosynas Deo summè gratas & acceptas fuisse; quod de Operibus hominis extra statum gratiæ & salutis positi dici non potuit. In hoc itaque statu si mortuus esset *Cornelius*, proculdubio vitam ac salutem æternam consecutus fuisset. Nondum quidem explicitâ Christi Fide imbutus erat, quia nondum audiverat Evangelium Christi plenè ac dilucidè explicatum. Id verò postea simulatque à *Petro* factum fuit, pia anima Jesu Christi Fidem avidissimè, atque ambabus (quod aiunt) ulnis amplexa est.

§. 4. Cùm post hæc dicis, neque pium Centurionem, neque alium Justitiæ (ut loqueris) operarium, fuisse justum in Conspectu Dei atque ab omni culpa purum, ob suam Justitiam inhærentem, si per verba illa, *ob suam Justitiam inhærentem*, intelligis, *propter meritum Justitiæ inhærentis*, αἰετα δέπεις Quis enim te hîc oppugnat? Certè non ego, qui ubique merito omni Justitiæ omnis humanæ abrenuntio, atque in Jesu Christi charissimi Servatoris mei sacrificio, ut unicâ Justificationis ac salutis meæ causâ meritoriâ, me confidere palàm omnibus denuntio. Si professioni meæ toties repetitæ non credis, Deum testor καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ me ista ex animo scripsisse. Post hæc tamen in *Animadversionibus* tuis id mihi vitio vertis passim, quòd ob suam inhærentem Justitiam, sive propter Opera sua, (hoc est, propter meritum Operum suorum) Justificari hominem in Dei conspectu doceam. Hoc ad ravim usque ingeminas, cùm nihil prætereà dicendum habes. Certè hæc Christianum non decent, nedum Theologum. Si in animo mihi esset tibi vicem rependere, quàm facilè potuisssem hanc calumniam in caput tuum retorquere? Quantâ verisimilitudine, quàm specioso colore id potuisssem? Quippe *justificari hominem ob, vel propter, Fidem suam, Fidei ἐνέργειαν Justitiæ causalem* tribui debere, *Justificationem nostram in Fide nostra fundari*, passim doces. An hinc concludam, te meritum Fidei tribuere in Justificationis negotio? Absit. Credo te aliud voluisse, etsi quid illud sit, planè nesciam.

§. 5. Po-

§. 5. Postremo in loco mones, ut caveam, nè Spiritui Sancto ogganniam. Sed, bone vir, quid vis? An cui tua placita non arrident, statim is Spiritui Sancto oggannit? Cave, nè Spiritum Sanctum ut somniorum tuorum Patronum, adeoque authorem, appellando, summæ ipsius majestati summam injuriam facias. Quod unum hîc restat, Spiritum illum Sanctissimum, Ἅγιον, unicum veritatis doctorem supplex veneror, ut mihi tibi que ad omnem veritatem necessariam nobisque utilem, lumine suo coelesti, viam monstrare dignetur.

ANIMADVERSIO VI.

ad Dissert. I. cap. 2. pag. 14, 15.

O Biter Petri locum adducens (Epist. I. cap. I. v. 2.) noto, pulchrè humanæ salutis ordinem ibidem describi, præcedente scilicet ἀμαρτιᾷ πνεύματος eis ὑπακοήν, Sanctificatione Spiritus ad obedientiam; deinde sequente πάντοτε αἵματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, aspersione sanguinis Jesu Christi, scilicet ad Justificationem. Hîc Tu: Quam ineptè Petrum exponis, ut hypothesis tue inserviat? Quæro annon Sanctificatio nostra perinde atque Justificatio aspersioni Sanguinis Christi accepta est referenda? Vid. Tit. 2. 14. Heb. 9. 14. Apoc. 1. 5.

RESPONSIO ad Animadversionem VI.

Quàm verò tu hîc ineptè meam expositionem vellicas, ut malefanæ isti carpendi libidini indulgeas? Scio, Sanctificationem perinde ac Justificationem nostram Christi sanguini deberi; quippe Christus sanguine, hoc est, morte suâ nobis impetravit non modò Justificationis, sed & Sanctificationis, gratiam. Nihilominus qui Sanctificationem nostram Spiritui Christi, remissionem verò peccatorum nostrorum, (quæ Justificationis nostræ pars non minima est) Christi Sanguini ejusque aspersioni in Scripturis appropriatè tribui non animadvertit, nè is Sacros Libros nunquam eâ, quâ par erat, curâ

curâ ac diligentia lectitavit. Hujus phraseologiæ sacræ causas investigare nunc non vacat. Si verò ineptus sit, qui hîc in verbis per asperionem sanguinis Jesu Christi, Justificationem, sive remissionem peccatorum, propriè intelligit, tum inepti fuere maximi Interpretes Erasmus & Estius; imò (quod nefas dicere) ipse Calvinus tuus ineptiit. Erasmus in locum: Sentit illos hoc ipsum debere Deo, quod delecti sint ad Fidei gratiam, quam hîc obedientiam vocat, ut per hanc purgarentur à peccatis asperione Sanguinis Jesu. Similiter Estius: Vocatur autem remissio peccatorum, asperio Sanguinis Jesu Christi; quia per Christi Sanguinem nemo mundatur à peccatis, nisi fuerit eo aspersus; i. e. nisi applicatum sibi fuerit Christi patientis meritum. Quæ quidem asperio sive applicatio fit per obedientiam Fidei. Ubi habes (ni fallor) ipsissimam loci sententiam. Denique Calvinus: Videtur obedientie nomine intelligere vitæ novitatem, per asperionem verò Sanguinis Christi, remissionem peccatorum designare.

ANIMADVERSIO VII.

ad Dissert. 1ª cap. 2um. p. 15. §. 6.

HIC Testimonia Scripturæ profero, in quibus Opera quædam specialia tanquam ad Justificationem omnino necessaria præscribuntur. Atque iis præsertim locis infisto, quæ pœnitentiam, sive resipiscentiam, exigunt, ut conditionem præcedaneam, sine qua nemo peccatorum veniam à Deo obtineat. In tam uberi Testimoniorum segete duobus locis contentus sum, nempe, Act. 2. 38. & 3. 19. Dico his in locis præter Fidem etiam Resipiscentiam à peccatis, & Conversionem ad Deum, ad remissionem peccatorum sive Justificationem necessariò requiri. Tu ad hæc: Mar. 1. 15. Resipiscentiam cum Fide tanquam conditiones Evangelii geminas Christus conjunxit, & malè sit illi, quicumque separet. Sed produce locum, si poteris, qui Justificationem Pœnitentiæ attribuit. Justificatio non est idem, quod remissio peccati. Sapientia Justificatur, Deus Justificatur, Christus Justificatus fuit; sed nullus est hîc locus remis-

Remissioni. Job Justificatus fuit à calumnia Diaboli, & censura iniqua amicorum; neque tamen per peccati remissionem, sed per integritatis probationem. Israëlitis Deus ignovit, quos non Justificavit, Psal. 78. 38.

RESPONSIO ad Animadversionem VII.

§. 1. Mirabitur, nullus dubito, cordatus lector, qui te tuâque nondum intelligit, quid in hac Animadversione tibi velis. Sed ego te jam intus & in cute novi. Hic causæ tuæ fortuna penè omnis sita est. Hic si viceris, erit quod de cœtero triumphum tibi decernas. Sin etiam hæ tuæ copię facile (quod auguror) in fugam vertuntur & dissipantur, aciem redintegrandi nulla tibi spes restat. Itaque Lectorem obtestor, ut quæ hîc utrinque dicenda sunt, acriori judicio perpendat. Poenitentiam conditionem esse in fœdere Evangelico necessariò requisitam fateris; Justificationis verò conditionem esse negas. Non negas Poenitentiam ad remissionem peccatorum necessariò requiri, sed ad Justificationem requiri negas. Quippe remissionem peccatorum à Justificatione rem planè diversam esse asseris. Itaque omnis hîc controversia ad quatuor capita revocari potest. 1°. *An detur conditio aliqua propriè sic dicta fœderis Evangelici, quæ non sit etiam Justificationis Evangelicæ conditio?* 2°. *An dato fœderis & Justificationis Evangelicæ conditionem esse posse diversam, certum tamen non sit, Fidem & Poenitentiam unius ejusdémque beneficii, puta Justificationis Evangelicæ, conditiones esse.* 3°. *An remissio peccatorum Justificationis Evangelicæ notionem ipsam, sive definitionem, ingrediatur?* Vel; *An notio Evangelicæ Justificationis in se necessariò includat peccatorum remissionem?* 4°. *An dato, Remissionem peccatorum in Justificationis Evangelicæ notione non necessariò includi, certum tamen non sit, utriusque beneficii, nempe, tum remissionis tum Justificationis Evangelicæ, conditionem prorsus eandem esse?* Has quæstiones sigillatim & proposito ordine discutietur.

§. 2. Quæstio prima est, *An detur conditio aliqua propriè sic dicta fœderis Evangelici, quæ non sit etiam Justificationis Evangelicæ conditio?* Illud tu affirmas, dum Poenitentiam Evangelii conditionem esse fateris à Christo cum Fide conjunctam, Marc. 1. 15. & tamen me impugnas, qui Poenitentiam Justi-

ficationis conditionem esse dixerim. Sed & alibi te plenius explicas, nempe, in notis ad libri mei p. 25. ubi hæc verba tua lego: *Sæpe cogor repetere, distinguendam esse fæderis conditionem à Justificationis fundamento. Multæ sunt fæderis Evangelici conditiones; unicum est ex parte nostra fundamentum Justificationis, scilicet, Authore Paulo, Fides.* Hic per Justificationis fundamentum ex parte nostra, (si propriè loqueris) conditionem ex parte nostra ad Justificationem requisitam intelligis. Quippe omne *jus* fundatur in *titulo*, & titulus est *fundamentum juris*. Hunc juris titulum, sive fundamentum, Theologi in hac quæstione *conditionem* appellant. Quod vocabulum à *Jurisconsultis* quoque usurpatur, atque ita ab ipsis definitur; *Conditio est dispositionis suspensio ex eventu incerto futuro, ei apposito.* Ais itaque, cum multæ sint Fæderis Evangelici conditiones, unicam tamen Justificationis esse conditionem, nempe Fidem. Huic tuæ thesi, veluti antithesin, hanc assertionem oppono; *Una eademque est conditio propriè dicta Fæderis & Justificationis Evangelicæ.*

§. 3. Hic autem quædam præmittenda, ad statum quæstionis definiendum necessaria. Primò observandum, per *conditionem Evangelii* intelligi hic, non quicquid in Evangelio præcipitur, sed id solum, quod sub periculo animæ requiritur; hoc est, ex quo vita hominis & salus æterna ita suspenditur, ut, eo præstito, salutem homo affecuturus sit, alias nequaquam. Scilicet id propriè *JCtis* conditio dicitur, (ut modò notavi) ex quo dispositio suspenditur. Præcipitur in Evangelio, ut ab omni peccato, *ὅσα δύναμις*, quantum fieri potest, abstineamus; Atqui hoc non requiritur sub periculo animæ, sive sub pœna mortis (ut loquuntur Scholastici) irrevocabili; tum enim vel pauci admodum, vel reverà nulli salutem assequerentur. De tali conditione quæstionem intelligi debere, hinc apparet, quòd controversia movetur de *Fide & Pœnitentia*, quorum utrumque *sub periculo animæ* requiri omnes fatentur. 2º. Notandum est, aliquid requiri posse ut necessarium ad salutem duplici ratione, nempe, vel *absolutè*, vel *ex hypothesi*. Absolutè requiruntur Fides & Pœnitentia, & quæcunque ad harum essentiam necessariò pertinent; hoc est, virtutes Christianæ omnes, in quibus *ἡ θεῖα φύσις*, sive *coelestis* nativitas, sita est, quæque sub istis duobus nominibus

in

in S. Scriptura comprehenduntur. Quippe sine his nemo unquam Salutem assecutus est, nemo in æternum assecuturus. Fidei verò & Pœnitentiæ fructus digni (qui omnes bonæ vitæ, sive sanctæ conversationis nomine significari solent) requiruntur ex hypothese, nempe, si Deus vitam atque opportunitatem concesserit. His præmissis, duas Theses, (quæ totidem Argumenta pro sententia nostra continent, eaque validissima) demonstrandas propono.

§. 4. Thesis prima : Nihil in Fœdere Evangelico sub periculo animæ absolutè requiritur, quod non ad Justificationem requiritur. Propositionem hanc certissimæ veritatis esse, hac ratione evidenter demonstro. Si quid in Fœdere Evangelico sub periculo animæ absolutè requireretur, quod non in eodem Fœdere ad Justificationem quoque requisitum sit, tum fieri posset, ut quis omnia ad Justificationem requisita præstiterit, adeoque Justificatus fuerit, qui nondum omnia præstiterit, quæ in Fœdere Evangelico sub periculo animæ absolutè requiruntur. Hinc verò sequeretur, hominem Justificatum, dum justificatus est, æternâ salute posse destitui, adeoque in sempiternum damnari. Hanc autem conclusionem quis Christianus non toto animo averfatur? Res certè clara & manifesta est, neque ulteriori explicatione indiget.

§. 5. Thesis secunda : Nihil in Fœdere Evangelico sub periculo animæ ex hypothese requiritur, quod non eatenus ad Justificationem etiam requiritur. Bonorum Operum tractus ille & πολιτεία (de qua sæpius dixi) sub periculo animæ requiritur ex hypothese, nempe, si Deus vitam atque opportunitatem concesserit; atque ex eadem hypothese ad Justificationem etiam requiritur. Qui, gratiâ Dei in Christo per Fidem ac Pœnitentiam adeptâ, non deinceps in continuo bene operandi cursu progreditur, sed peccatis conscientiam vastantibus se polluit, is à jure suo ad Salutem excidit, & proinde à Justificatione sua. Nisi verò statueris, hominem in statu Justificationis adhuc manentem, à jure Salutis posse excidere, quod absurdissimum esse modò ostendi, & per se liquet. Vide quæ diximus Dissert. 2. cap. 12. n. 29. & quæ ex doctissimo Davewantio citavimus ejusdem Dissert. cap. 18. n. 10. Fundamentum autem harum duarum Thesium in hac tertia situm est: In Justificatione hominis Deus ipsi jus ad salutem confert; quam Propositionem

positionem fusè demonstravi in *Respons. ad Animadvers. 4^m*. Hinc enim consequentia est radiis Solaribus descripta, Nihil in Evangelio requiri posse ad jus regni cælestis sive acquirendum, sive retinendum, quod non etiam ad Justificationem sive adipiscendam, sive conservandam pariter requiratur. Atque hactenus de prima quæstione.

§. 6. Quæstio secunda est: *An dato, Fœderis & Justificationis Evangelicæ conditionem esse posse diversam, certum tamen non sit, Fidem & Pœnitentiam unius ejusdemque beneficii, puta Justificationis Evangelicæ, conditiones esse?* Hic paucis agam. Fidem ad hominis Justificationem necessariò requiri fateris. Quin etiam agnoscis, Pœnitentiam in Evangelico Fœdere necessario requiri; sed ad Justificationem requiri negas. Ego verò Pœnitentiam quoque in Evangelico Fœdere, idque ad Justificationem hominis, necessariò requiri, his argumentis probabo. *Primo, Præceptum Pœnitentiæ in lege Evangelica homini peccatori à statu gratiæ ac salutis adhuc alieno imponitur, ut officium imprimis ab eo præstandum; ut Deum sibi ob peccata iratum atque infensum, propitium habeat, sive ut Deo (quemadmodum tu loqueris) reconcilietur.* Hæc est constans & perpetua Sacrarum literarum doctrina, cujus operosa probatio apud Christianos, qui in Scripturis planè hospites non sunt, supervacanea foret. Ideòque ipse in notis ad pag. 7. libri mei disertè fateris, *Pœnitentiam ad reconciliationem à Deo requisitam esse.* Hinc verò ita argumentor. *Quicquid ad reconciliationem hominis cum Deo requiritur, ad Justificationem hominis requiritur.* At *Pœnitentia ad reconciliationem hominis cum Deo requiritur: Ergò, &c.* Minoris veritatem in terminis ipse agnoscis. Major propositio ità facilè probatur. Si quicquid ad reconciliationem hominis cum Deo requiritur, ad Justificationem hominis non requireretur, tum fieri posset, ut qui omnia, quæ ad Justificationem requiruntur, præstitit, adeòque reverà Justificatus sit, nondum tamen ea præstiterit, quæ ad reconciliationem cum Deo requiruntur, proinde nondum cum Deo reconciliatus sit. Sed falsissimum est consequens, ergò & antecedens. Hominem Justificatum, eo ipso quòd justificatur, Deo reconciliatum esse, vix sanæ mentis est, qui negaverit. Hinc ipse, quanquam satis absurdè, negas hominem Justificatum,

catur, eo ipso quòd justificatur, Deo ad salutem acceptum haberi; agnoscis tamen hominem justificatum, idque eo ipso quòd justificetur, à reatu omnium peccatorum absolvi, justumque à Deo pronuntiari; proinde iræ divinæ peccatis debitæ non ampliùs obnoxium esse.

§. 7. Alterum nostrum Argumentum priori vicinum atque affine hujusmodi est. Pœnitentia aut ad Justificationem hominis requiritur, aut non omnino requiritur. Requiritur fatearis. Si autem requiritur, vel ab homine justificando requiritur, vel ab homine jam justificato. Non requiri Pœnitentiam ab homine jam justificato, evincunt verba Domini nostri de justis hominibus, dicentis (*Luc. 15. 7.*) *ὅτι χρείαν ἔχουσιν μετανοίας, quòd non indigeant pœnitentiâ;* nempe universali illâ, quâ totum vitæ genus mutatur, atque à statu peccati ac mortis in statum gratiæ & salutis fit migratio; de qua sola hîc loquimur. Itaque requiritur hæc Pœnitentia ab homine justificando, atque in ordine ad Justificationem. Justificationem antecedit, & disponit hominem ad Justificationis gratiam accipiendam. Divina enim Misericordia (ut loquitur *Davenanti* noster) non justificat stîpites, hoc est, nihil agentes; neque equos & mulos, hoc est, recalcitrantes, & libidinibus suis obstinatè adhærescentes: sed homines, eosdémque compunctos & contritos, ac Verbi Spiritûsque Divini ductum sequentes. Certè prodigii instar habendum est, viros doctos & cordatos in tanta luce cæcutire posse. Transco ad tertiam quæstionem.

§. 8. Quæstio tertia est: An Remissio peccatorum Justificationis Evangelicæ notionem ipsam, sive definitionem, ingrediatur? Sive; An notio Justificationis Evangelicæ in se includat peccatorum Remissionem? Ego affirmo, tu negas. In quâ tua sententia Patrem doctissimum T. G. (cujus laudes, te etiam tacente, lubens prædicâssem) secutum te esse, cognovi ex Opere ejus posthumo & imperfecto, quod haud ità pridem (paternæ existimationi malè consulens) typis evulgâsti. Sed liceat hîc mihi (mutato nomine) verbis uti, quæ tu de *Hammondo* nostro viro summo, certè patri tuo ad minimum pari, scripsisti in notis ad libri mei pag. 6. *Doctissimus & pientissimus T. G. cujus memoriam cum honore recolo, non fuit infallibilis, & in hoc argumento sæpe cespitavit.* Vidi ego fortè fortunâ co-

dicem

dicem MSS. in quo amicum certamen de Justificationis controversia ineunt Theologorum par non ignobile. Ibi reperio Schema Justificationis patris tui nomen præferens, valde ingeniosum quidem (hoc est, Authoris sui simile) & non exiguo labore delineatum; sed tale tamen, quod, si rem ipsam spectes, utrique viro docto displicuisse comperio. Quod verò in præsentī controversia sensit vir doctissimus, & tu defendendum suscepisti, certè mirum & novum est, atque à sententia Theologorum Reformatorum penè omnium nimis alienum. Sed ad rem ipsam. In hac quæstione eventilanda, primùm sententiam meam adstruere, deinde tui & patris opinionem refellere conabor. Pensum illud prius hâc methodo absolvam: primò, statum quæstionis explicabo; tum sententiæ meæ argumenta proferam: denique, ad objectiones tuas patrisque respondebo.

§. 9. Primò, ad statum quæstionis quod attinet: 1º, Notandum est, non affirmare nos remissionem peccatorum omne illud esse, quod est Justificatio; vel universam, quaquaversus patet, Justificationis Evangelicæ notionem complere. *Justificare* (prout in hac quæstione vocabulum usurpatur in Scripturis N. T.) plus est quàm peccata remittere. Nimirum, Justificatio Evangelica præmi quoque Imputationem continet, ut suprà pluribus ostendi. Itaque illud solum affirmamus, remissionem peccatorum notione Evangelicæ Justificationis includi & contineri, sive actum aliquem esse Justificationis Evangelicæ. Tu verò ex adverso disertè affirmas, (in notis ad libri mei p. 18.) *Remissionem peccatorum actum esse Justificationi prorsus extraneum.* 2º, Observandum, non affirmare nos, vocabulum Justificationis per se peccatorum remissionem implicare. Scimus & fatemur, Justificationem ibi reperiri posse, ubi remissioni locus sit nullus. In foro humano, si homo culpæ insons in jus vocatur, per justī Judicis sententiam ex lege absolvitur, hoc est, Justificatur; cui tamen, utpote criminis experti, nihil remittitur. Itaque frustra sudas probando id quod nemo sanæ mentis unquam negavit. Memineris, bone vir, controversiam moveri de *Justificatione Evangelica*, sive de Justificatione hominis peccatoris ex Lege Evangelica. Hic autem fidenter & absque hæsitazione ulla pronuntiamus, Justificationem Evangelicam necessariò peccatorum

catorum remissionem in se includere, adeoque hominem peccatorem ex foedere Evangelico justificari aliâ ratione non posse, quàm per peccati remissionem. Grotius, pro more suo, paucis omnia complectitur, (*lib. de Satisfact. Christi cap. 1.*) p. 38.

Justificatio, (inquit) *ut notum est passim in S. Literis, sed maxime in Epistolis Paulinis absolutionem significat, quæ, præsupposito peccato, consistit in remissione peccatorum, ipso Paulo semet clarè explicante præsertim Rom. 4. 2. & 6.* Atque utinam vir summus ab hac maximè genuina Justificationis notione non postea ad alienam deflexisset. 3°. Apprimè notandum est, nos, cùm Remissionem peccatorum Justificationis notione includi & contineri affirmamus, *nudam & simplicem peccatorum Remissionem non intelligere; sed ejusmodi Remissionem, quæ interveniente Satisfactione, & ex pacto sive lege aliquâ, & sub certis conditionibus conceditur.* Nimirum de Justificatione Evangelica (quod sæpe cogor repetere) controversia est, proinde de ea peccatorum Remissione, quæ ex foedere Evangelico Sanguine Christi sancito, & sub certis conditionibus in eodem foedere præscriptis & requisitis conceditur. Qui ad hæc tria attendit, is facile sententiæ nostræ veritatem perspiciet, atque objectiones omnes tuas patrîsque in contrariam partem allatas, sine aliis adminiculis, diluere per se potis erit. Nihilominus tamen in eventilatione quæstionis secundùm Methodum propositam progrediar.

§. 10. Itaque secundo in loco argumenta sententiæ meæ proferenda sunt. Hîc autem solis Scripturæ testimoniis pugnabo. Quippe Justificatio Evangelica quid sit, optimâ & certissimâ ratione colligitur ex eis N. T. locis, in quibus ipsa describitur, ac veluti ex professo explicatur. Agmen ducet locus illustrissimus, quem in *Harmonia* allegavi, nempe, *Act. 13. 38, 39.* Notum igitur sit vobis, fratres, annuntiari vobis Remissionem peccatorum per istum; (Christum scilicet) & ab omnibus, à quibus non potuistis per legem Moïsis justificari, per hunc credentem quemvis justificari: πᾶς ὁ πιστεύων δικαιώται. Dixi Hammondum nostrum meritò censuisse, ex hoc loco veram notionem vocabuli δικαιώω in Paulinis Epistolis commodissimè posse colligi. Hæc verò Hammondi sententia tibi non placet. Ideoque (in notis ad pag. libri mei 6^{am}) à me interrogas: Quare, quæso, notio vocabuli ex textu illo potius colligi debet, quàm ex

ipsius Pauli sermone prolixo, & ex instituto habito, ad Evangelii summam, in justitia ex Fide plurimum constantem, elucidandam?

Verum enimverò, five Hammondum impugnandi, quo jure quâque injuriâ, five hypothese tuam temere præconceptam defendendi nimio studio abreptus, non attendisti, te hîc magni etiam *Calvini* tui (ut alios minorum gentium Theologos taceam, *Calvinum* secutos) sententiam rejecisse. Verba ejus ad locum hæc sunt : *Locus hic facile demonstrat, quid valeat a libi passim Justificandi verbum.* Ac sanè res manifesta est. Vix alius locus occurrit, in quo notio Justificationis Evangelicæ luculentius explicetur. Interrogatio autem tua vana est, cum notio Justificationis in loco illo tradita, & ipsius *Pauli* sit, & optimè conveniat cum ejusdem *Pauli* sermone prolixo, de quo loqueris. Sed locum ipsum (remotis arbitris, seu *Calvino*, five *Hammondo*) libero examine perpendamus. Dico, ex loco illo luce clariùs apparere, Justificationem illam, quæ in Evangelio promulgata est, gratuitum Dei actum esse, quo propter Christum verè credentes, hoc est, Fide formatâ præditos, absolvit ac liberat à reatu & pœna omnium peccatorum etiam gravissimorum, &c. Ac sanè ecquid hoc clarius esse potest? Dices fortasse, (quod & postea dicis, neque aliud dicendum habes) *Justificationem à peccatis* hoc in loco significare absolutionem non modò à reatu & pœna, sed & ab ipsa noxa & culpa peccati, adeoque à Remissione peccatorum longè distare. Verum hâc responsione (præterquam quòd manifestam absurditatem defendis, nempe, hominem qui peccato semel implicitus est ab ipsa peccati culpa posse liberari, de quo postea fusiùs) Textui ipsi apertissimè contradicis, in quo *δικαίωσις* illa, v. 39. disertè exponitur per *ἀφεσιν ἁμαρτιῶν*, hoc est, Remissionem peccatorum, v. 38. Nam consentiunt Interpretes, (si unum fortè *Grotium* demis) & per se liquet, Apostolum idem Remissionis beneficium, quod v. 38. breviter tantùm expresserat, latius explicare v. 39. ostendendo tum conditionem ejus, nempe Fidem in Christum, tum præstantiam super eam, quam *Lex Moysi* indulgit, Remissionem : quod & in *Harmonia* jam observavi.

§. 11. Ab hoc loco ad alterum transeo haud minùs illustrem, *Rom. 4. v. 6, 7, 8.* Sicut etiam *David* declarat beatum eum hominem cui *Deus* imputat justitiam absque Operibus, dicens :

Beati

Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecla sunt peccata. Beatus vir cui non imputârit Dominus peccatum. Quibus verbis probat Paulus, justitiam imputari homini, sive justificari hominem absque Operibus, ex Davidis testimonio asserentis beatudinem hominis, cui Deus remittit peccata. Quæ autem vis Apostolici argumenti, nisi statuas, Justificationem hominis in Remissione peccatorum aliqua saltem ex parte consistere? Si *Justificatio* & *Remissio Peccatorum* res essent tam longè à se invicem distitæ & remotæ, ut tu sentis, tum certè Apostolus in loco illo à baculo (quod aiunt) ad angulum argumentatus fuisset. Cujus adeò ἀλογισίας, si à te arguor, præstò est, quod mihi solamen adferat: Mallem cum B. Apostolo errare, quàm tecum rectè sentire. Cæterùm vide, quàm in Expositione hujus loci à summis (inter Reformatos) Interpretibus longiùs abeas & discedas. Calvin. in loc. *His verbis docemur, Justitiam Paulo nihil esse quàm Remissionem peccatorum.* Ubi quod Calvinus dicit, Justitiam nihil esse quàm Remissionem peccatorum, ex aliis ejusdem Calvini locis exponendum est, in quibus apertè fatetur, præter Remissionem peccatorum, *Justitiæ* etiam *imputationem* in Justificationis notione contineri. Musculus in loc. *Tertium argumentum est declaratio & confirmatio secundi: Justificatio est Remissio peccatorum, ergò Justificatio non fit propter nostram dignitatem & meritum.* Denique Paræus in Explicatione Capitis Dub. 5. *Quod Apostolus Justificationem in sola Remissione peccatorum constituat, & palàm est ex v. 6. Nam pronuntiare beatum, imputare justitiam, remittere peccata, tegere iniquitates, non imputare peccata, Apostolo idem valent.* Ubi, si cui offendiculo sit vox sola, sciat eandem medelam hîc præstò esse, quod modò Calvini verbis adhibuimus.

§. 12. Tertius locus clarus & manifestus occurrit: *Luc. 18. 13, 14.* ubi pro æquipollentibus usurpantur ista duo; esse *Propitium peccatori*, (quod nihil aliud est quàm peccata remittere peccatori) & *Justificare peccatorem*. Quum enim Christus commemorâset verba Publicani precantis Deum, nempe, *Propitius esto mihi peccatori*, continenter admonet, quid illâ prece effecerit, inquit: *Dico vobis, descendit ille justificatus, &c.* Audi quid ad hunc locum Calvinus scribat. *Hic locus, inquit, perspicuè docet, quid propriè sit Justificari, nem-*

pe stare coram Deo, ac si justī essemus. Neque enim Publicanus ideo justificatus dicitur, quod novam qualitatem sibi acquisiverit, sed quia inducō reatu & abolitis peccatis gratiam adeptus est. Unde sequitur, *Justitiam in Remissione peccatorum esse positam.*

§. 13. Illustris quoque est locus *Ad. 26. 17, 18.* ubi Paulus dicitur à Christo ad gentes missus, *Ut aperiret oculos eorum, & converteret eos à tenebris ad lucem, & à potestate Satanae ad Deum; ut Remissionem peccatorum, & sortem inter Sanctificatos acciperent, per Fidem quæ est in eum.* Quis enim dubitat, quin accipere Remissionem peccatorum, & sortem inter Sanctos per Fidem in Christum, hīc idem significant quod alibi dicitur, *Justificari per Fidem in Christum?* Itaque qui justificatur, eo ipso quod justificatur, à Deo per Christum duo hæc beneficia accipit, ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, Remissionem peccatorum, & κληρονομίαν ἐν τοῖς ἁγιασμένοις, hoc est, jus ad hereditatem cælestem cum cæteris Sanctis; quemadmodum suprà multis argumentis ostendi. Hæc duo beneficia totam Justificationis Evangelicæ, quaquà patet, naturam ac notionem complent.

§. 14. Quintum argumentum peti potest à locis quibusdam Parallelis; nempe, *Eph. 1. 7.* In quo habemus Redemptionem per Sanguinem ejus, Remissionem peccatorum secundum divitiis gratiæ ejus. *Col. 1. 14.* In quo habemus Redemptionem per Sanguinem ipsius, Remissionem peccatorum. *Rom. 3. v. 23, 24.* Omnes enim peccarunt, &c. justificati gratis ex gratia ipsius per Redemptionem quæ est in Christo Iesu. *Rom. 5. 9.* Justificati per Sanguinem ejus, servabimur ab ira. Quod in locis duobus posterioribus dicitur, justificari per Redemptionem, quæ est in Iesu Christo, & justificari per Sanguinem Christi, id in prioribus dicitur, habere Redemptionem per Sanguinem Christi. Illud verò iisdem in locis disertè exponit Paulus per ἔχειν ἀφεσιν παραπτωμάτων, sive ἁμαρτιῶν, habere Remissionem peccatorum. Nam verba, Remissionem peccatorum, per appositionem connectenda sunt cum prioribus ad hunc modum: *In quo habemus Redemptionem, i. e. Remissionem peccatorum.* Atque in hoc omnes Interpretes consentiunt. Jam ex his locis ità inter se collatis omni luce claris patet, habere Redemptionem in Christo Iesu, sive justificari per Redemptionem quæ est in Christo Iesu, & habere Remissionem in Christo Iesu, ἰσοδυναμεῖν esse.

§. 15. De-

§. 15 Denique sententiam nostram confirmant loca illa, in quibus summa Evangelii his duobus comprehenditur, nempe, *Pœnitentiâ, & Remissione peccatorum. Luc. 24. 47.* Christus dicit; oportuisse prædicari ipsius nomine *Resipiscentiam & Remissionem peccatorum apud omnes gentes. Act. 5. 31.* Hunc (Christum) principem & servatorem Deus exaltavit dextrâ suâ, ad dandum *Pœnitentiam Israël & Remissionem peccatorum.* In his locis annuntiatio Evangelii duas habet partes, *postulationem & promissionem.* Postulatur Pœnitentia, cujus nomine tota obedientia comprehenditur; promittitur Remissio peccatorum, in quo continetur Justificatio & Acceptatio hominis ad Salutem æternam. Atqui non contineretur, si, quemadmodum tu sentis, Remissio peccatorum actus esset Justificationi planè extraneus. Verùm ut in nomine Pœnitentiæ obedientia comprehenditur, quia Pœnitentia obedientiæ ejus pars sit præcipua; ita nomine Remissionis tota Justificatio intelligitur, quia Remissio peccatorum Justificationis nostræ pars sit non minima. Hinc quoque fit quòd in loco illo celebri *Heb. 8. 12.* omne illud quod à Deo in novo fœdere *purè* promittitur, (scilicet promittitur quidem ibidem, & Sanctificatio, sive Inscriptio Divinæ legis in corde nostro; verùm illa non *purè* promittitur, sed etiam ut officium nostrum aliqua ex parte exigitur, & ad conditionem ex parte nostra requisitam pertinet) his verbis continetur; *Propitius ero injustitiis illorum, & peccatis illorum, & iniquitatem illorum non recordabor amplius.* Cui Deus Remissionem peccatorum concedit, eo ipso dat illi omnia.

His omnibus satis me demonstrasse existimo, Justificationem Evangelicam notione suâ includere peccatorum Remissionem; quod mihi demonstrandum erat.

§. 16. Jam tertio in loco ad Objectiones à te & patre tuo doctissimo in contrariam partem allatas respondebo. Hic verò Patris tui vestigia κατὰ νόδον sequar, quæ ab eo in Scripto illo posthumo adversus communem Reformationum Theologorum sententiam disputantur, accurato examine perpendens. Quod pace tuâ mihi liceat facere; præsertim cum nihil à te objiciatur, quòd à Patre non mutuatus sis, & quædam à Patre tuo afferantur, quæ tu prætermisisti.

§. 17. *Objec. 1.* Primum doctissimi viri argumentum petitur à stricta & maximè propria vocabuli *Justificationis* notatione,

one, prout in Scripturis vel V. vel N. Testamenti accipitur. Nunquam, inquit, in libris illis *Justificationis* vocabulum eo sensu usurpatur, quo Remissionem peccatorum significet. Quod probat Inductione quâdam locorum, in quibus vocabulum *Justificationis* aut ejus conjugata reperiuntur. In iis omnibus, inquit, substituas loco *justificare*, *peccata remittere*, loco vocabuli *Justificatio*, *Remissio peccatorum*, loco *justificatus*, *is cui peccata remittuntur*; & videas an sensus satis aptus & idoneus loco, in quo vocabulum occurrit, tandem exurgat, annon potius sensus non modò incommodus, sed & absurdus planè emergat. Pro exemplis adfert non pauca Scripturæ loca. Lege, inquit, verba *Judæ* ad *Josephum*, Gen. 44. 16. *Quomodo peccata nostra nobismet condonabimus?* Lege *Mosis* verba de *Judicibus*, Deut. 25. 1. *Peccata remittent justo, & condemnabunt improbum.* Lege *Davidis* verba ad *Deum*, Psal. 51. 4. *Ut peccata tibi remittantur cum loqueris;* *Jobi* ad amicos, cap. 27. 5. *Absit ut vobis peccata remittam;* *Christi* de filiis *Sapientiæ*, Mat. 11. 19. *Sapientiæ peccata remittuntur à filiis suis:* Verba *Apostoli* de seipso, 1 Cor. 4. 4. *Nullius rei mihi conscius sum, sed non per hoc mihi peccata remittuntur;* vel de *Servatore*, 1 Tim. 4. 16. *In Spiritu Remissione peccatorum donatus.* Lege, inquit, ad hunc modum loca illa (ut cætera omittam) & sensum verbis affinxeris omnino incongruum; imò alicubi planè repugnantem sententiæ eorum, à quibus verba prolata sunt.

Resp. Speciosa satis *Objectio*; sed quæ ex eis, quæ in statu quæstionis definiendo jam posuimus, facilè diluitur. Nam 1º. Concessimus vocabulum *Justificationis* non necessariò aut per se Remissionem peccatorum significare; sed dicimus vocabuli illius, cùm ad legem & forum Evangelicum applicatur, eum esse usum, ut Remissionem peccatorum notione suâ includat. Scilicet, *justificare* est *justum pronuntiare*. Hoc propriè de eo dicitur, qui reverà justus est, & culpæ planè expers. Hoc modo homo peccator justificari omnino non potest. Fieri enim non potest sine manifesta contradictione, ut reverà justus & culpæ expers, hoc est, talis qui nihil unquam commisit, à Deo pronuntietur is, qui culpâ semel implicitus sit. Itaque ut vocabulum *Justificationis*, ad forum & legem Evangelicam traductum, & de Absolutione peccatoris usurpatum,

patum, improprie sumatur necesse est. Is in hoc foro & ex hac lege Justificatur, qui à Deo talis pronuntiatur, quem ob Justissimas rationes inducto reatu & abolitis peccatis tanquam justum tractare, Sapientiæ, Justitiæ & Bonitati ipsius visum sit. 2°. Nullum adfert locum vir doctissimus, in quo de universali agitur peccatoris Justificatione ex foedere Evangelico (de qua sola controversia est) cui regula ipsius commodissime, & salvo loci sensu genuino, non possit adhiberi. Itaque Inductio est manca & imperfecta. In iis omnibus locis, ubi de universali agitur peccatoris Justificatione ex lege Evangelica, si loco vocabuli *Justificatio*, aut ejus conjugatorum, substituas *Remissio peccatorum*, aut ejus vocis conjugatum aliquod, sensus optimus & convenientissimus exurget. Sic loca omnia, in quibus homo dicitur ex Fide justificari, commodissimâ ratione exponi possunt, adeoque exponi debent in hunc sensum; Per Fidem remittuntur homini peccata, & jus ipsi ad vitam & salutem æternam conceditur ex foedere Evangelico: quam plenam Justificationis Evangelicæ notionem esse, jam sat multis argumentis demonstravi. Imò non pauca attuli Scripturæ loca, in quibus Justificatio Evangelica disertè exponitur per Remissionem peccatorum: quibus omnibus haud æquum est, ut ex hac grammatica viri licet doctissimi argutia præjudicium fiat.

§. 18. *Obj. 2.* Remissionem peccatorum & Justificationem res esse diversas apparet. Quippe indubitatum est axioma, Quæ subjecto differunt inter se differunt. Remissionem autem peccatorum & Justificationem subjecto differre æquè manifestum est. Nam Justificatio ibi reperiri potest, ubi Remissioni peccatorum non est locus; & vice versâ ibi esse potest Remissio peccatorum ubi Justificatio nulla est. Utrumque probat vir eruditus exemplis ex ipsa Scriptura desumptis. Si quis (inquit) me injuriâ affecerit, possum ipsi culpam condonare, quem tamen judicio & sententiâ meâ non Justifico. 2 Sam. 19. 23. Col. 3. 13. 1 Reg. 2. 8, 9. vice versâ, qui injuriæ alteri factæ falsò accusatur, Justificari potest, cui tamen nihil remittitur; utpote criminis experti, Deut. 25. 1. &c.

Resp. 1. Fatemur ultrò, non pauca exempla occurrere, quæ ostendunt Remissionem ibi reperiri posse, ubi Justificationi non est locus, & vice versâ. Verùm semper memoriâ tenendum,

dum, de sola Remissione & Justificatione Evangelica quæstionem moveri. Certè autem hæc duo subiecto non differunt. Nemini Deus juxta Evangelium peccata remittit, quem non Justificat, & retrovicissim, neminem Justificat cui peccata non remittit. Exemplum quod postea adducit vir doctissimus *Israelitarum* nempe rebellium, quibus Deus dicitur condonasse peccata, quos tamen à Deo Justificatos non fuisse certum est, *Psal. 78. 37, 38.* à candore & judicio ipsius vix expectassem: quippe manifestum est, ibi plenam Remissionem non intelligi, de qua sola loquimur. Ideoque ipse corrigit, ac disertè fatetur, quod universalem hominis statum (ut loquitur) & conditionem attinet, Deum nemini peccata remittere, quem non Justificat. Ut hoc argumentum (vel ipso Judice) à proposito alienum sit. 2. Cùm de Remissione Evangelica controversia sit, manifestum est intelligi non nudam & simplicem Remissionem, (qualis ea est, cùm quis alteri, à quo injuriâ affectus sit, simpliciter offensam condonat) sed Remissionem (ut ità dicam) legitimam, hoc est, quæ ex lege aliqua & sub certis conditionibus conceditur. Nuda Remissio non modò non semper, sed nè unquam quidem, idem est quod Justificatio. Cui peccata simpliciter remittuntur, is Justificatus nullo modo dici potest; liquidem Justificationem juris vocabulum esse constat. Contrà, Remissio legitima, sive quæ ex lege aliqua & sub certis conditionibus conceditur, Justificatio rectè dicitur, semperque idem est quod Justificatio personæ, cui remissio ex lege conceditur. Luculentum hujus rei exemplum etiam in rebus humanis occurrit. Rex subditis rebellibus & majestatis læsæ reis edicto publico pollicetur commissorum veniam sub certis conditionibus, putà si intra diem præfinitum arma deponant, regi se dedant, seque ipsi juramento Fidelitatis in posterum obstringant. Hic subditus rebellis, præstitâ conditione, delictorum veniam ex lege principis consequitur, sive à crimine perduellionis per eandem legem absolvitur, hoc est, Justificatur. Talis est Justificatio peccatoris ex lege gratiæ per Evangelium promulgatæ: vide imprimis *Act. 13. v. 38, 39.*

§. 19. *Object. 3. & ultima.* Remissio per se simpliciter & nudè considerata est actus puræ putæ gratiæ & misericordiæ; Justificatio verò propriè loquendo est actus Justitiæ, *Dent. 25. 1.*

Psal.

Psal. 82. 3 : Ergò, &c. Prius Antecedentis membrum meritò pro confesso sumit vir eruditus; posterius autem multis argumentis evincit, fasèque ostendit, Justificationem actum Justitiæ esse & non puræ putæ Gratiæ & Misericordiæ ex ipsa proprietate vocabuli *Justificare*, quod in omni lingua, & communi ac perpetuo hominum usu, Justitiæ notione accipitur.

Resp. 1. Concedo utrumque Antecedentis membrum, nempe, Remissionem nudè consideratam puræ putæ Misericordiæ & Gratiæ actum esse; Justificationem verò procul omni dubio esse etiam actum Justitiæ. Quid verò hinc sequitur? Illud solum legitimè, nempe, Justificationem hominis in nuda & simplici Remissione non consistere. Et hoc concedo; utpote qui jam ostenderim, ubi nuda & simplex Remissio est, ibi Justificationi nullum esse locum. Neque unquam certè illud negârunt Theologi Reformati, qui Justificationem hominis in Remissione peccatorum consistere docuerunt. Ut vir doctissimus cum umbra hîc sua dimicet! Quæstio est, non utrum Justificatio hominis ex fœdere Evangelico consistat in mera & nuda Remissione; (quæstio talis contradictionem implicaret) sed an Justificatio hominis ex fœdere Evangelico consistat in ea Remissione, quæ ex eodem fœdere conceditur? Quæstionem hanc constanter affirmamus; neque in hoc suo argumento, tam prolixè explicato, quicquam adfert in contrarium vir doctissimus. Nam, 2. Remissionis Evangelicæ, & Justificationis Evangelicæ idem est status, conditio eadem. Quatenus Justificatio Evangelica est actus Justitiæ, eatenus actus Justitiæ est Remissio Evangelica. Rursus: quatenus Justificatio Evangelica est actus Gratiæ & Misericordiæ, eatenus actus Gratiæ & Misericordiæ est Remissio Evangelica. Ad prius illud quod attinet, Justificationem Evangelicam esse actum Justitiæ, duobus omnino argumentis probari potest: 1. quòd in Satisfactione Christi fundatur: 2. quòd ex lege & secundùm legem transigitur. At quis non videt iisdem argumentis constare, Remissionem Evangelicam esse etiam Justitiæ actum? Nam, quæso te, annon Remissio Evangelica in Satisfactione Christi fundatur, æquè ac Justificatio Evangelica? Vide *Rom.* 5. 9. coll. *Matth.* 26. 28. *Eph.* 1. 7. *Coloss.* 1. 14. Annon Remissio Evangelica ex lege & secundùm legem transi-

transigitur? Certé. Quippe ideo dicitur Remissio Evangelica, quòd ex Lege Evangelica conceditur, & sub certis conditionibus in eadem lege præscriptis. Hinc Deus, in danda homini poenitenti Remissione peccatorum, *justus ac fidelis* dicitur, 1 *Job.* 1. 7. Rursus, Justificationem Evangelicam esse quoque, idque imprimis, actum Gratiae & Misericordiae (quamquam vir doctissimus periculose admodum hîc disputet, atque omnem Gratiae & Misericordiae conceptum à Justificationis notione secludere videatur; qua de re mox plura) S. Scripturæ apertissime testantur. Dicimur *δικαιώσθαι δωρεάν τῇ αὐτοῦ χάριτι*, justificari gratis per gratiam ejus, nempe, Dei, *Rom.* 3. 24. Ubi insigni Pleonasmò utitur Apostolus, ut ostendat, Justificationem hominis peccatoris Dei Gratiae & Misericordiae tribuendam esse. Confer *Tit.* 3. 7. De Remissione peccatorum similiter S. Scriptura loquitur *Eph.* 1. 7. In quo (Christo scil.) habemus Redemptionem per Sanguinem ejus, Remissionem peccatorum, κατὰ τὸν πλεονασμὸν τῆς χάριτος αὐτοῦ secundum diviti-
as gratiae ipsius. Itaque in omnem partem se vertat vir doctissimus, nihil reperiet, quod de Justificatione & Remissione Evangelica non pariter dici ac pronuntiari possit.

§. 20. Ità tandem sententiam nostram de hac Quæstione astruxi. Restat ut tui & Patris tui opinionem refellam. Quamquam enim, assertâ communi doctrinâ, vestra sententia per se corruit; è re tamen Lectoris futurum existimavi, si eam seorsim paucis explicarem & convellerem. Itaque sententia vestra (si vos capio) hujusmodi est. Statuitis hominem per Satisfactionem Christi prius justum constitui, & non modò à peccati poena sed & à culpa, hoc est, poenæ merito, immunem præstari; dein consequenter peccata ipsi omnia remitti. Verba tua in Schedis ad calcem libri mei annexis (p. 6.) hæc sunt: Deus in Justificatione peccatoris ex Fide agit ut justus judex, quando fidelem, quem Christus justum præstitit per suam obedientiam (*Rom.* 5. 19.) à peccatorum omnium reatu absolvit. Quoniam vera Remissio peccati est Justificationis comes individua, ideo Apostolus Paulus ex Psalmo probat, hominem justificari Fide sine Operibus, quia homini peccata remittuntur absque Operibus, *Rom.* 4. 6, 7, 8. Deus enim idcirco non imputat Christiano peccatum, quia Christo imputaverat peccata mundi sibi conciliati; & fidei imputat Christi Justitiam, ut Apostolus disertè

sertè docet 2 Cor. 5. 19. 21. Postea in iisdem Schedis, paginâ eâdem affirmas, Justificare esse à pœnæ ipso merito absolvere, & à culpa omni immunem præstare: Atque iterum in iisdem Schedis (pag. 7.) dicis: Qui justus & insons ob Christi propitiationem, & peccati expiationem censetur, eidem peccata omnia condonari, necessum est vi consequentiæ naturalis.

§. 21. Dici vix potest, quot quantisque absurditatibus hæc vestra sententia laboret. Sed tria tantum notasse sufficiat. 1°. Hæc sententia necessariò talem Justitiæ Christi Imputationem statuit, quæ nullâ ratione defendi potest; imò quæ Scripturæ & rectæ Rationi veluti ex diametro repugnat. Fatentur Catholici omnes, solam Christi Justitiam, sive obedientiam à Christo præstitam, illud effecisse, ut Deus homini peccatori & poenitentiam agenti peccata condonare voluerit; ipsūque inducto reatu tanquam justum tractare, jus ipsi ad salutem vitæque æternam donando. Sed vos hoc non contenti affirmatis, Justitiam Christi ità nobis peccatoribus imputari, ut per ipsam reverà Justi ipsi, insons, & ab omni non modò pœna, sed & culpa, immunes à Deo censeamur. Verùm Judicium Dei est κατ' ἀλήθειαν. Neque igitur à Deo reverà Justus, insons & peccati immunis, unquam censi potest, qui peccato semel implicitus est. De Imputatione verò Justitiæ Christi postea (Deo volente) commodiori loco fusiùs agemus.

§. 22. 2°. Hæc sententia manifestâ contradictione laborat: quippe statuit, homini, qui Justus jam constituitur, & ab omni culpa immunis præstatur, peccata postea remitti & condonari. Contradictionem tam crassam quis non utrâque manu palpet? Certè ubi nulla est culpa, ibi culpæ Remissioni nullum locum esse posse manifestum est. Itaque,

§. 23. 3°. Hæc sententia omnem peccatorum Remissionem in ea Dei οἰκονομία, quâ hominem Justificat, funditùs tollit & evertit. Illud ex argumento proximè præcedente consequitur. Si ullam peccati Remissionem agnoscitis, statuatis necesse est, Remissionem istam vel ante Justificationem, vel in ipsa Justificatione, vel denique post Justificationem, concedi. At nullum horum ex sententia vestra statui potest. Ante Justificationem peccata homini remitti, nemo (opinor) sanæ mentis dixerit: In ipsa Justificatione remitti, apertè negatis: Post Justificationem remitti non posse, jam ostendi. Itaque

sententia vestra omnem peccatorum Remissionem omnino tollit. Sed non opus est ut consequentiis hîc agam. Quamquam enim de Remissione peccatorum passim loqueris; constat tamen te veri nominis Remissionem non intelligere. Verba tua in Schedis ad calcem libri mei subjectis (pag. 6.) diserta sunt: *Qui à crimine Justificatur, ei nihil remittitur. Remissioni peccati cum Justificatione non convenit.* Verè dico: Horret animus dogma hoc novum, ac periculosum, legens. Hîc ipsa doctrinæ Evangelicæ fundamenta convellis, quæ gratuitum illud Dei beneficium, quæ ἀφ' οὐκ ἀμάρτην, *Remissio peccatorum*, dicitur, ubique prædicat, & miris laudibus effert atque extollit. Habent jam impii è Socini Schola Hæretici, quo ex ore Theologi, qui ὁρθόδοξος titulo gloriatur, nefandam suam thesin comprobent; nempe, positâ Christi Satisfactione, *Remissionem peccatorum non esse gratuitam.* Quippe statuis, positâ Christi Satisfactione, Remissionem peccatorum non modò gratuitam non esse, sed planè nullam esse. Sentio tandem, quam non temerè dudum pronuntiaverit vir longè doctissimus, *Satisfecisse Christum pro hominum peccatis, doctrinam esse veram & Catholicam; sed mirè à Calvinî discipulis depravatam, ità ut eorum error errore Socini in hac re sit periculosior.* Qui autem venenatæ huic doctrinæ præsentissimam antidotum cupit, adeat Grotii librum (ab eruditis omnibus & Catholicis approbatum, ac veluti pro clypeo quodam adversus ictus Socini & tela omnia meritò habitum) *de Satisfactione Christi* cap. 6. Ubi multis & perspicuè ostendit vir maximus, tantum abesse ut Remissio cum antecedente satisfactione pugnet, ut contrà *omnis Satisfactio, (hoc est, solutio recusabilis) ideo admittatur ut Remissioni sit locus.* Idem in eodem capite contra Socinum demonstrat, τὸ χαρίζεσθαι, non pugnare omnino cum Satisfactione quavis; neque enim pugnare cum ea quæ & liberè admittitur, cùm posset repudiari, & ad quam is, qui beneficio afficitur, nihil ipse contribuit: quorum utrumque accidit in Christi pro nobis Satisfactione. Et paulò post: *Condonari quemadmodum & remitti aliquid rectè dicitur, etiam ubi solutio accedit, sed talis, quæ sine actu voluntatis vim non habeat pariendæ liberationis.* Nam & principes, cùm capitabium criminum reis veniam concedunt, solent & mulctæ aliquid, & publicam quandam culpæ deprecationem illis indicare. Neque tamen

pag. 118,
119, 120,
121, 122,
123, 124.
Edit. Oxon.
1636.
p. 128.

p. 129.

edò minùs condonare dicuntur crimina. Quantò ergo *Justius* ea vox hìc usurpari poterit, ubi requisita Satisfactio à nobis non procedit, sed liberatio contingit plane gratis quoad nos, etsi non gratis absolutè: quod Scriptura indicat, cùm *Justificatos* nos dicit gratis, & confestim addit διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Rom. 3. 24.

§. 24. His pro sigillo addam illustrissimum testimonium *Clementis Romani Viri Apostolici*, & tantùm non Θεοπνεύστου, in Epistola ad *Corinthios*, quæ ab eruditis omnibus pro genuina habetur: Ἀπειλῶμεν εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἰδωμεν ὡς ὅτι τίμιον τῷ Θεῷ αἷμα αὐτοῦ, ὅτι διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκχυθὲν, παντὶ τῷ κόσμῳ μετανοίας χάριν ὑπένευκεν. i.e. Sanguinem Christi intentis oculis intueamur, & quàm pretiosus Deo sit ejus Sanguis, consideremus, qui propter nostram salutem effusus, toti mundo pœnitentie gratiam obtulit. Digna mihi semper visa sunt hæc verba, quæ aureis literis exarentur, atque à veræ Theologiæ studiosis æternæ memoriæ mandentur; utpote quæ maximè genuinam Satisfactionis Christi notionem ab Apostolorum συνήθειᾳ explicatam contineant. In præfenti non vacat mihi ostendere, quàm hoc viri Apostolici testimonium omnem controversiam paucis verbis dirimat de Satisfactione Christi, adversùs tum impios Socinistas, tum alios, qui *Socini Charybdim* vitantes, in *Scyllam* haud certè minùs periculosam inciderunt. Prudens lector illud per se intelligere potis erit. Duo tantùm indè colligo, quæ ad propositum nostrum quàm maximè spectant. 1. Satisfactionem Christi neminem ipso facto liberare, sed illud tantùm efficere, ut quivis sub conditione & lege Pœnitentiæ, à peccati reatu liberari possit. 2. Non obstante Satisfactione Christi, Gratiae & Misericordiæ Dei deputandum esse, quòd homini peccatori Pœnitentiæ copiam largiatur; vel (ut mox se explicat *Clemens*) μετανοίας τόπον concedat, hoc est, credentem, & de peccatis pœnitentiam agentem, Remissione peccatorum beare velit. Ideo scil. μετανοίας χάριν dixit, ut gratuitum Dei actum in hoc negotio exprimeret. Hoc verò illud ipsum est, quod dicimus, positâ Satisfactione Christi, Remissionem peccatorum esse gratuitam.

Atque hætenus de tertia Quæstione, *An notio Justificationis Evangelicæ in se includat Remissionem peccatorum?* Cujus explicationi ideo diutius immorati sumus, cùm quòd per se

quæstio magni momenti sit, tum imprimis quòd passim in *Animadversionibus* tuis mihi exprobres perperam intellectam Justificationis Evangelicæ notionem, idque mihi πρώτον ψεύδος, & variorum errorum fontem ac scaturiginem fuisse affirmes. Sed uter nostrum Justificationis Evangelicæ notionem rectius acceperit, jam penes æquum Lectorem esto arbitrium.

§. 25. Restat Quæstio quarta atque ultima, nempe, *An d-
to Remissionem peccatorum in Justificationis Evangelicæ noti-
one non necessariò includi, certum tamen non sit, utriusque
beneficii, nempe, tum Remissionis, tum Justificationis Evan-
gelicæ, conditionem prorsus eandem esse?* Hanc Quæstionem
uno verbo expediam. Fateris ipse, Remissionem peccatorum
ex Justificatione vi naturalis consequentiæ (ut loqueris) pro-
cedere. Quicquid autem ad illud requiritur, quod Justifica-
tionem necessariò consequitur, idem ad ipsam Justificationem
requiratur necesse est. Te obtestor, an seriò existimas, ali-
quid ad Remissionem peccatorum necessarium esse, quod non
sit etiam ad Justificationem necessarium? Ipse notas, (ut mo-
dò vidimus) quòd Remissio peccatorum sit Justificationis co-
mes individua, ideo Apostolum *Paulum* ex *Psalmo* rectè pro-
basse, hominem justificari Fide sine Operibus, quia peccata
homini remittuntur absque Operibus, *Rom. 4. 6, &c.* Annon
igitur licuit mihi Apostoli autoritate fretò ità argumentari:
Homini absque Pœnitentia peccata non remittuntur; ergò
homo absque Pœnitentia non justificatur? Quippe rationem
consequentiæ ipse adfers; Remissio peccati est Justificationis
comes individua. Itaque si hoc tibi concederem, Remissi-
onem peccatorum in ipsa Justificationis Evangelicæ notione
non contineri, (quod falsissimum esse jam demonstravi) nihil
illud aut emolumentum causæ tuæ, aut detrimentum meæ impor-
taret. Ut manifestum sit, frustra te hîc operam tuam omnem
impendisse.

ANIMADVERSIO VIII.

ad Dissert. I. cap. 2. n. 8. pag. 14.

Hic eos, qui Fidem unicum esse Justificationis instrumentum docent, dilemmate quodam urgeo; cuius prius membrum elucidans, ipsos interrogo: *Quomodo etiam Pœnitentiæ opera necessaria statuuntur ei, qui Fide solâ jam antè Justificatus fuerit?* Tu ad hæc. *Agè monstra unum locum, si possis, ubi Spiritus Sanctus statuit Pœnitentiæ opera ad Justificationem requiri.* Scio hoc fieri non posse, imò contrarium posse. Interim novi & fateor, Pœnitentiæ opera nomine alio & multiplici Deum exigere à nobis. Fieri potest, ut homo Fidei iustitiam apiscatur, qui Pœnitentiæ fructus ferendi opportunitate destituitur, morte præreptus.

RESPONSIO ad Animadversionem VIII.

Loca quædam ibidem monstravi satis disertâ, in quibus Spiritus Sanctus statuit, Pœnitentiæ opera ad Remissionem peccatorum necessariò requiri: quibus infinita alia in proclivi fuisset adjecisse. Remissionem verò peccatorum & Justificationem *ἡ ἀπολύτρωσις* esse, modò apertissimum feci. Quando dicis fieri posse, ut homo Fidei iustitiam apiscatur, qui Pœnitentiæ fructus ferendi opportunitate destituitur, morte præreptus; egregiè Sophistam agis. Pœnitentiæ opera duplicia sunt, vel interna, quæ interioribus, sive in'ra ipsa animi penetralia, peraguntur, qualia sunt, dolere de peccato, detestari peccatum, humiliter se Deo subicere, ad Dei Misericordiam confugere, Deum in Christo super omnia amare & expectere, novæ vitæ propositum inire, & similia: Vel externa, hoc est, quæ externo etiam opere complentur; cuiusmodi Restitutio, Eleemosyna, &c. Opera Pœnitentiæ prioris generis sola ad Justificationis primæ adeptionem absolutè necessaria sunt; cætera verò ad Justificationis adeptæ continuationem, si Deus homini ea exercendi opportunitatem dederit. Et hæc tamen.

sp. 36.

tamen voto saltem ab homine justificando præstari debent; quod votum sub novæ vitæ proposito comprehenditur. Hæc quidem in loco quem carpis non dico, de utriusque generis operibus promiscuè differens: sed tibi si vel mica candoris fuisset, facile agnovisses, me illud alibi in *Dissertationibus* meis disertis verbis monuisse. Sub finem *Dissertationis* secundæ (cap. 18.) quædam ex professo Lectorem moneo, quæ animo ipsius penitus infigenda velim, nè vel nostras *Dissertationes* minus rectè intelligeret, vel in hac maximi momenti Quæstione salutis suæ periculo à vero aberraret. Ibidem verò (§. 8.) hæc verba mea legas: *Statuendum omnino est, ad primam Justificationem opera tantum interna, Fidei, Pœnitentiæ, Spei, Charitatis, &c. esse absolute necessaria; cætera verò externa opera, quæ in factis externis, sive in actuali singularum virtutum, quas modo enumeravimus, exercitio conspiciuntur, signa tantum esse fructusque pietatis internæ, & Justificatione posteriora, eaque demum lege præstanda, si non desit opportunitas. Vide & Dissert. 2. cap. 2. §. 8.* Qui autem dicit, fieri posse, ut homo Fidei Justitiam apiscatur, qui hæc interna Pœnitentiæ opera non præstiterit, morte præreptus, is in os contradicit Domino nostro, omnibus Pœnitentiam non agentibus sempiternum & ineluctabilem interitum palàm denuntianti, *Luc. 13. v. 3. & 5.*

ANIMADVERSIO IX.

ad Dissert. 1. Cap. 2. Sect. 9. pag. 19.

Hic dico, quod jactant nonnulli de instrumentalitate Fidei in Justificationis negotio, nihil quàm meram & inanem subtilitatem redolere, &c. Ad hæc in margine notas: *Absque jactantia cum Spiritu Sancto in Scriptura Sacra sentimus & loquimur, peccatorem per meram in Christo misericordiam, à Deo Christi obedientiam pro nobis præstitam intuentem, justificari Fide, ex Fide, & per Fidem, & Fidem in Christi sanguinem officium peculiare præstare ad Justitiam Dei apiscendam; quod bonis Operibus*

ribus non modo nullibi tribuit, sed disertè detrahit Scriptura. Utrum hæc influentia ad Justitiam apiscendam ex Dei instituto vocanda sit instrumentalitas litigatio, est mera λογμάχα. Res de qua queritur est, utrum bona Opera in eodem loco & pari honore sint ac potestate, ut per & propter ea, perindè ac per & propter Fidem, Deus nos Justificet? Hoc ego nego cum Apostolo, & Apostolus probat: Tu ais & non probas.

RESPONSIO ad Animadversionem IX.

§. 1. Qui jactant Fidei peculiarem Instrumentalitatem in Justificationis negotio, cum Spiritu Sancto in Scripturis non loquuntur. Te enim obtestor, ut locum monstres (si poteris) ubi Spiritus Sanctus dicit, Fidem esse unicum Justificationis Instrumentum, qui modus loquendi solus hîc à me rejicitur. Atqui (inquis) etsi non idem dicit Spiritus Sanctus, tantundem tamen dicit, cùm Justificari hominem Fide, ex Fide, & per Fidem, ubique pronuntiet; contrà, nullibi Justificationem Operibus tribuat, sed disertè detrahat. Hinc enim satis liquet, Fidem peculiare officium præstare ad Justitiam Dei assequendam, quod solum voluerunt, qui Fidem unicum Justificationis Instrumentum dixerunt. Hîc Achillem tuum videre videor; sed propius accedens merum μορμολύκειον esse sentio. Falsum illud omne est quod præsumis, nempe Justificationem in Sacris Scripturis ubique Fidei tribui, nullibi Operibus. Contrà affirmo, Justificationem non Fidei soli, sed & aliis Virtutibus tribui; imò aliis Virtutibus tribui sæpius quàm Fidei.

§. 2. Ut hoc manifestum fiat, (simulque os tuum in posterum obturetur eandem ubique cantilenam mihi occinentis) velim, ut Lector sequentes Observationes mecum accuratius expendat. 1º, Meminerit suprà à me hæc duo ostensa esse: 1. Justificari hominem ex Fide sine Operibus, à nemine Scriptore Θεοπνεύστο, in terminis, præterquam ab uno Paulo, doceri; 2. Justificari hominem ex Fide sine Operibus, nusquam ab ipso Paulo in terminis doceri, nisi ἀγωνιστικῶς, & in certamine quod iniit cum Judæis aliisque Evangelii hostibus. 2º, Observet Lector studiosus, apud alios N. Testamenti Scriptores Justificationem peccatoris, ipso nomine, seu vocabulo, Justifica-

tionis admodum rarò exprimi ; nempe, in tribus tantùm (nisi me fallit memoria) locis, *Luc. 18. 13, 14. Matth. 12. 37.* & apud *Jacobum* Epistolæ ipsius cap. 2. ubi contra *Pauli* doctrinam perperam intelligentes ex professo disputat. 3º, Notandum est, quod *Paulus* *Justificationem* appellat, ab aliis sacris Scriptoribus plerumque *Remissionem peccatorum* indigitari. Hoc satis liquet ex iis quæ in Respons. ad septimam *Animadversionem* (Sect. 8, 9, 10, &c.) differuimus, & abundè patebit SS. Scripturas perscrutanti. 4º, Observandum est, ubicunque in Scripturis, extra Paulinas Epistolas & dictum illud *Pauli, Act. 13. 39.* *Justificatio peccatoris* ipso *Justificationis* nomine expressa occurrit, ipsam non Fidei, vel non Fidei soli, sed & aliis Virtutibus tribui. Sic *Luc. 18. 13, 14.* humili peccatoris pœnitentis & supplicantis Confessione tribuitur. Sic *Matth. 12. 37.* verbis hominum tribuitur, nempe, ut internæ pietatis & puritatis ipsorum indiciis. A *Jacobo* verò constanter non Fidei soli, sed Operibus ex Fide profectis, & cum Fide conjunctis adscribitur. Cujus testimonium instar omnium esse debet, cùm is eo consilio Epistolam scripserit, ut Dissertationibus Paulinis abutentibus occurreret : quod jam sæpiùs monui. Ut mirari satis nequeam confidentiam tuam adserentis, nullibi in Scripturis *Justificationem* Operibus tribui. 5º, Denique apprimè notandum est, in iis Scripturæ locis, ubi *Justificatio hominis per Remissionem peccatorum* exprimitur, (quæ propè infinita sunt tam in V. quàm in N. Testamento) ipsam ferè constanter Pœnitentiæ tribui, vel *ῥητῶς*, vel *καὶ ἐξ ὁσίων*, & circumlocutione aliquâ Pœnitentiam describente. Pœnitentia & Remissio peccatorum *συζυγία* est in Scripturis notissima & perquàm familiaris. Imò his duobus nominibus summa Evangelii, five eorum quæ Deus in Evangelio, vel nobis pollicetur, vel à nobis postulat, comprehenditur, ut ex *Luc. 3. v. 3. & 24. v. 47. & Act. 5. 31.* apparet. Cœcitatibus tuæ (liceat tua tibi verba regerere) spontaneæ me miseret, qui hæc tam manifesta videre nolis.

§. 3. Ex his autem observationibus in proclivi est colligere, peculiarem fuisse *Paulo* rationem, tum quare Absolutionem hominis in disputationibus suis nomine *Justificationis* tam penè constanter indigitaverit, quam cæteri sacri Scriptores per *Remissionem peccatorum* ferè solent exprimere ; tum quare

quare conditionem ejusdem Absolutionis vocabulo *Fidei* significare maluerit, quam alii Scriptores Θεόπνευσται nomine Pœnitentiæ plenius expresserunt. De posteriori, cur *Paulus* integram Evangelii conditionem vocabulo *Fidei* soleat exprimere, rationes luculentissimas jam attuli *Harm. Apost. Dissert. 2. cap. 5.* per totum. Istis & hanc rationem adjicias. *Paulus* Evangelii hostes oppugnat, Judæos imprimis, qui *legi Mosaicæ* pertinaciter adhærescentes, *Fidem Evangelicæ doctrinæ* abnuerunt. His itaque *Fidem* ubique inculcat, ut ἔργον ab ipsis necessario atque imprimis præstandum, (vide *Job. 6. 29.*) quodque adeo præstitum cætera omnia, quæ Evangelium postulat, facile per Dei gratiam consecutura essent. Sic *Rom. 4. 24.* dicit, *Justitiam iri imputatum credentibus in eum, qui Iesum à mortuis suscitavit*; hoc est, iis qui Evangelicæ Doctrinæ, Resurrectione Christi à mortuis confirmatæ, *Fidem* habent. Non quod hæc *Fides* per se sufficiat ad *Justitiam*; (quippe veram esse Christi doctrinam credunt & ipsi Diaboli & contremiscunt) sed quia hæc *Fide* imprimis opus habuerunt ii, quibuscum *Paulus* disputavit, & ex hac *Fide* posita cætera omnia (ut diximus) per Dei Gratiam consecutura essent. Confer *Act. 8. 37.* Ab hac ratione non multum abludit observatio illa *Clementis Alexandrini*, de solenni Servatoris nostri dicto ad Judæos, quos sanaret, *Fides tua te salvum fecit. Strom. 6.* Τοῖς μὲν γὰρ κατὰ νόμον δικαίοις ἐλειπεν ἡ πίσις· διὸ καὶ τῶντος ἰάμενθ' ὁ κύριος, ἔλεγον, ἡ πίσις σε σώσῃ· κεν σε. Τοῖς δὲ κατὰ φιλοσοφίαν δικαίοις, ὅχ' ἡ πίσις μόνον ἢ εἰς τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀποσῆναι τῆς εἰδωλολατρίας ἔδει. Αὐτίκα ἀποκαλυφθεῖς τῆς ἀληθείας, καὶ αὐτοὶ ὅτι τοῖς περὶ πειρασμοῖς μεταμέλονται. i. e. Nam iis quidem, qui erant justi ex lege, fides deerat. Et ideo cum eos curaret Dominus, dicebat: *Fides tua te salvum fecit.* Iis autem qui erant justi ex philosophia, non solum opus erat fide in Dominum, sed etiam ut discederent à cultu simulachrorum. Jam verò revelatâ eis veritate, ipsi quoque Pœnitentiâ ducti sunt propter ea, quæ prius fecerunt. Et postea in eodem libro; ὥς ὅταν ἀκρόσωμεν, ἡ πίσις σε σώσῃ· κεν σε, ὅχ' ἀπλῶς τὸς ὁπωσὲν πιστεύσαντας σωθῆσθαι λέγειν αὐτὸν ἐκδεχόμεθα, εἰ μὴ καὶ τὰ ἔργα ἐπακολουθήσῃ. Αὐτίκα Ἰουδαίοις μόνον ταύτην ἔλεγε τὴν φωνήν, τοῖς νομικοῖς καὶ ἀνεπλήτως βεβιωκόσιν, οἷς μόνον ἢ εἰς τὸν Κύριον ὑπελείπετο πίσις. i. e. Quare quando audierimus, *fides tua te salvum fecit*, non accipimus eum dicere absolute

Vide Mat.
19. 20. &
Phil 3.
v. 4, 5, 6.

absolute eos salvos futuros qui quomodocunque crediderint, nisi Opera quoque fuerint consecuta. Jam verò Judæis solis hanc dicebat vocem, qui legem tenebant & vixerant absque reprehensione, quibus sola Fides restabat in Dominum. Ad prius illud ζήτημα quod attinet, nempe, cur Paulus in disputationibus suis Absolutionem hominis peccatoris nomine Justificationis tam constanter indigitare soleat, id quoque ex scopo Apostoli colligendum esse censeo. Quippe cum Adversarii, quibuscum Paulo lis intercessit, Justificationem nescio quam magis propriè sic dictam (hoc est, ut arbitror, quæ ex accurata Legis Mosaicæ juxta literam spectatæ, Sacrificiorum verò & Rituum in eadem lege præscriptorum imprimis observatione, penderet) defenderent, ideo necesse habuit vocabulo Justificationis inter disputandum uti, idemque adeò ἀπὸ κοινῆς identidem repetere, & quod legali Justitiæ detraxerat, sub eodem nomine Fidei tribuere: cum alioqui vocabulum Remissionis (quo cæteri sacri Scriptores ferè delectantur) de Absolutione hominis peccatoris usurpatum aptius inservisset Divinæ Gratiæ & Misericordiæ in hoc negotio exprimendæ.

§. 4. Quod proximo in loco mones, quæstionem, an Fidei influentia ad Justitiam apiscendam ex Dei instituto vocanda sit Instrumentalitas, meram esse λογωμαχίαν, meâ non refert. Viderint illi, qui Instrumentalitatem illam defendendam susceperunt, (qui sint probè nōsti) atque eam loquendi formam, quâ homo dicitur ex Fide sola justificari ut unico Justificationis instrumento, aliis obtruserunt, quos in loco, quem hâc censurâ perstringis, solos oppugno. Sed quid audio? Annon ipse λογωμαχίαν istam defendis? Annon formulæ illi loquendi ipsius Spiritûs S. Autoritatem obtendis? Vix credidissim tam citò tibi memoriæ excidere potuisse verba tua in notis ad paginam libri mei proximè præcedentem, quibus seriò me hortaris ut caveam, nè ludibrio habeam Scripturam Sacrosanctam, quæ Fidem prædicat esse unicum instrumentum, quod Christi Sanguinem pretiosum, unicum animæ λότρον, amplectitur. Quid quod mox paginâ sequenti istam phraseologiam iterum propugnas? Verba tua sunt: Ego verò tam hebes sum, ut nullam rationem videam, quare Fides instrumentalis causa non mereatur dici. Quo teneam nodo mutantem Protea vultum? Hæc inconstantia desperatæ causæ, & hominis miserè laborantis

tis atque ad incitas planè redacti, certum indicium est. Obtestor te ut tandem alicubi consistas, & pedem figas, ut habeam ubi te inveniam. Estne Fides unicum ex parte nostra Justificationis Instrumentum? si negas, habeo quod in loco illo *Dissertationum* mearum contenderim; si affirmas, iterum te rogo, quale Instrumentum intelligas? An physicum, hoc est, propriè dictam Causam instrumentalem? At Fidei efficientiam physicam in negotio Justificationis Argumento tam evidenti (in ipsa pagina *Dissertationum* mearum, quam hæc *Animadversio* tua respicit) convello, ut tandem tam insulsi commentite quoque pudeat. Recognosce verba tua: Reverà non sumus tam fungi, ut dicamus, actum creaturæ physicæ habere efficientiam ad Dei actionem producendam: Num igitur id tantum voluisti, Fidem esse unicam Justificationis conditionem in foedere Evangelico præscriptam, quæ Instrumentum morale dici solet? Necessè est ut hoc dicas, aut nihil; cum in hoc negotio præter Instrumentum physicum & morale, aliud nè fingi quidem possit. Itaque hinc tandem consistis. Verba tua in notis ad libri mei p. 19. hæc sunt: *Afferimus Fidem, quæ est donum Dei, habere ex ordinatione divina efficaciam realem ad Justitiam Christi impetrandam, ut justì Dei sententiâ æstimerur, & ab omni crimine absolvamur. Hoc ad Instrumentalitatem sufficit.* Quibus gemina sunt, quæ mox in notis ad pag. 20. scribis: *In re morali non aliud requiritur instrumentum, quàm rei operæ.* Idem quoque dicis in hac ipsa *Animadversione*, cum Fidei Instrumentalitatem exponis per *influentialitatem ad Justitiam apiscendam ex Dei instituto.* Ais igitur, Fidem esse unicam Justificationis Instrumentum morale, sive unicam conditionem, ex instituto atque ordinatione divina in Evangelico foedere stabilita, ad hoc necessariò requisitam, ut quis Justificetur. Atqui Pœnitentiam, sive conversionem hominis à peccatis ad Deum ex vero Dei amore & Charitate, conditionem quoque esse, eamque primariam, juxta ordinationem Divinam in Evangelio promulgatam, ad Absolutionem hominis peccatoris necessariò requisitam, si nondum vel in *Dissertationibus* meis, vel in hoc saltem *Examine*, liquidò demonstravi, certè in posterum prorsus desperaverim, me quicquam demonstrare posse.

§. 5. Sed tandem ad verum & genuinum scilicet contro-
I 3
versus

versæ statum, te duce, pervenimus. Ità enim Censuram tuam claudis: *Res de qua quæritur, est, utrùm bona Opera in eodem loco & pari honore sint ac potestate, ut per & propter ea, perindè atq; per & propter Fidem, Deus nos Justificet? Hoc ego nego cum Apostolo, & Apostolus probat: Tu ais, & non probas.* Credo vel neminem prorsus, vel paucos admodum ex iis, quorum causam tam prolixè defendendam suscepisti, huic tuæ quæstionis explicationi stare velle. Solent illi ex professo negare, propositionem illam, ex *Fide, sive per Fidem, Justificamur*, ità intelligendum esse, quasi propter Fidem, vel propter ipsius virtutis dignitatem, Deus hominem justificaret. Similiter & nos omnino negamus, hominem propter Opera, sive propter operum dignitatem, justificari. Potest tamen sensu satis sano dici, justificari hominem propter Fidem, vel propter Opera, respectu nimirum habito ad gratiosum Evangelii fœdus Christi sanguine stabilitum, in quo Justificatio & Salus vel Fidei vel cæteris Operibus gratis promittitur. Item rectè dicitur quævis nostra virtus in honore ac potestate apud Deum esse, si candidiorem (ut ità dicam) Dei æstimationem & judicium juxta idem fœdus gratiosi simum respiciamus. Sic animus lenis ac modestus dicitur à Petro Apostolo ἐν ᾧ πλεον τῶ θεῷ πολυτελής, i.e. *in pretio apud Deum esse*, 1 Pet. 3. 4. Quin hoc volueris nullus dubito. Verbis autem tuis ità explicatis, nego te verum quæstionis statum exposuisse. Neque enim hîc controvertitur, *Fideine an Charitatis major sit æstimatio apud Deum, major efficacia in Justificationis negotio?* (quanquam & controversia ista facile dirimi potest, uti mox videbimus) sed quæstio est; *An Fides sola ad Justificationem hominis sufficiat? An non etiam Pœnitentia sive conversio à peccatis ad Deum, ex sincero Dei amore profecta, ad hominis Justificationem requiratur?* Qui primas partes in hoc negotio Fidei simplici virtuti tribuit, quin turpiter ipsum fallat judicium suum, non est dubium: Nemo tamen sobrius pacisq; amans ipsi hoc nomine magnopere repugnandum, aut ferram contentionis cum ipso reciprocandam, censuerit, modò Pœnitentiæ quoque necessitatem omnimodam ad Justificationem hominis agnoscat. Ubi de hoc convenit, de cæteris citra vel suæ, vel aliorum salutis periculum, bonis non eadem sentire licet. Elegantissimâ similitudine rem hanc illustravit eximius è nostratibus Theologus.

logus. Fingas (inquit) medicos complures, ad consilium advocatos de ægri cujusdam sanitate procuranda, consensisse tandem omnes, tria omnino medicamenta prorsus necessaria esse ad sanitatem ægri restituendam: hoc sufficere ægroto deberet, quanquam de propria & specifica horum medicamentorum efficacia medicis inter se pessimè conveniret, adeoque tot sententiæ essent, quot homines: Ità prorsus ubi in confesso est, Fidem, Spem & Charitatem ad hominis Justificationem atque æternam salutem sic planè necessaria esse, ut sine horum alterutro ipsi omnino pereundum sit; qui verò hæc tria habeat, dum habeat, ejus æterna salus extra periculum posita sit: hoc sufficit, &c.

§. 6. Verùm, quia ità tibi visum est, Quæstionem discutimus, prout à te (imprudenter admodum & tuorum ingratiss) exponitur. Certè quæcunque nostra virtus in maximo pretio atque honore apud Deum est, ei Justificatio nostra (si cuiquam nostræ virtuti) imprimis tribuenda est. Quippe certiori indicio, sive signo manifestiori, demonstrari non potest, virtutem aliquam nostram maximo in pretio apud Deum esse, quàm hoc, quòd virtuti illi maximum beneficium, nempe Justificationem, summæ ipsius Bonitati conferre visum fuerit. Itaque huc tandem, per me licet, quæstionem deducas; Ultra virtus majori in pretio atque honore apud Deum sit, Fides, an Charitas, quæ cætera bona Opera omnia profert? Audi hîc Apostolum Paulum 1 Cor. 13. v. 2. *Si habeam omnem Fidem, Charitatem autem non habeam, nihil sum: & ejusdem Capitis commate ultimo; Manet Fides, Spes, Charitas, tria hæc: maxima autem harum Charitas.* Itaque frustra es, cùm postea ad pag. libri mei 21 hæc notas: *De Fidei præstantia, quam Charitate inferiorem esse fatemur, non contendimus; sed de usu & efficacia Fidei in ordine ad Justificationem agimus.* Nam, 1. Tibi ipsi contradicis. Dixisti modò nullum opus bonum pari in honore ac potestate apud Deum esse cum Fide; jam Fidem Charitate inferiorem esse fateris. Rursus: Dixisti modò, quæstionem esse, An bona Opera pari in honore ac potestate sint, ut propter ipsa, perinde atque propter Fidem, Deus hominem Justificet? Jam contrà asseris, de Fidei præstantia quæstionem non moveri. 2. Perabsurdum illud est & contradictione itidem laborat, quòd Fidem virtutem præstantissimam

simam esse negas, & tamen peculiarem ipsi usum atque efficaciam in ordine ad Justificationem concedis. Certè enim præstantissima virtus (ut modò diximus) meritò censetur, quæ peculiarem usum & efficaciam habet ad præstantissimum Dei beneficium, Justificationem scil. obtinendum. Et quæ demum est præstantia illa, quam Charitati concedis, cui omnem usum & efficaciam in ordine ad Justificationem adimis?

3. Denique Apostolo *Paulo* veluti in os contradicis. Docet ille satis manifestè, Fidem per se & sine Charitate nihil apud Deum valere; tu verò affirmas Fidem per se omnia apud Deum posse, hoc est, peculiarem efficaciam habere ad beneficium illud Dei obtinendum, quod cætera omnia complectitur. Vide quæ diximus in examine *Animadversionis* secundæ. Sed jam me, atque (ut puto) sobrium Lectorem satis tædet harum subtilitatum.

ANIMADVERSIO X.

ad Dissert. 1. cap. 3. §. 3. pag. 24.

Dixeram νόμον Βασιλικόν, *legem Christi regis*, aliud non esse quàm ipsissimam legem moralem, prout ipsam Christus exposuit, perfecit, suisque discipulis ut legem suam imposuit necessariò observandam. Quibus hæc verba subjungo :

“Hoc ideo curiosius observandum, nè errorem erremus,
 “quem *Lutherus*, & post eum nostratium Theologorum plerique,
 “in disputationibus suis de Justificatione contra Pontificios,
 “nimio contradicendi æstu abrepti, in ecclesias Reformatas,
 “maximo earum malo, invexerunt: Scil. Evangelium ex puris
 “putis promissis constare; Christum dedisse mundo legem
 “nullam, id tantum egisse, ut legem prius latam exponeret,
 “atque à pessimis Scribarum ac Phariseorum commentis
 “assereret; legis moralis usum eum nunc esse unicum,
 “ut per ipsam homines ad Fidem Christi adducantur,
 “vel saltem, ut sit arbitraria quædam vivendi regula, cui
 “temperare ex gratitudine teneamur, nequaquam verò sub
 “periculo

“periculo animæ, aut tanquam conditio novi foederis ad salutem observatu necessaria nobis imposita. Ex his principiis incautiùs ab iis positis, atque à Theologorum vulgo avidè arreptis, per necessariam consequentiam deducta fluxerunt execrabilia *Antinomorum, Libertinorum, Familistarum*, atque ejusdem farinae aliorum dogmata; de quibus fortasse boni illi viri nè per somnium quidem cogitârunt. Tu ad hæc: *Theologis nostratibus meram calumniam impingis. Ubi enim Whitakerus, Perkinsus, Prideaux, Abbot, Davenant, White, &c. Evangelium ex puris putis promissis constare, Christum unicum Legislatorem nostrum nullam legem dedisse docent? Ubi hanc farraginem dogmatum ineptorum prædicant? Tu certè eximius & Theologorum vulgo excelsior vir, incautè admodum loqueris.*

RESPONSIO ad Animadversionem X.

§. I. Non hîc cuipiam calumniam impegi, neque incautè admodum locutus sum, sed consultò; tu vero mea verba perperam omnino accepisti. Per *nostrates Theologos* nequaquam volui Theologos propriè contribules nostros sive *Anglos*, sed generalitèr Theologos nostrarum partium, hoc est, Protestantes à Pontificiis discriminatos, quos Theologos illos *nostrates* in disputationibus suis præpostero zelo oppugnâsse mox disertim dico. Hîc satis latinè locutus sum, cùm Cicero ipse dixerit *nostrates Philosophos* pro nostræ sectæ Philosophis, & *nostratia verba*, pro verbis, quæ ab iis, quæ nostræ facultatis sunt, usurpantur. Quod à *Laurentio Valla* observatum *Elegant. lib. 2. cap. 40.* his verbis: *Nostras, vestras, & cujas non tantum patriam nationemque innuunt, sed etiam partes & quasi sectam: ut, vestrates Philosophi non sunt ita populares & favorabiles, ut nostrates, qui Epicuri Scholâ prodierunt. Et, cujates Philosophi estis? Stocine? an Academici? an Peripatetici? an nostrates Epicurei? Cicer. Putarésne unquam accidere posse, ut mihi verba deessent, non solum illa vestra & oratoria, sed hæc levia nostratia?* Multos autem ex Reformatis Theologis, qui contra Pontificios de Justificationis controversia scripserunt, istam farraginem dogmatum ineptorum (ut loqueris, cùm dicere debuisses, perniciosissimorum) in Scriptis suis tradidisse, utinam vanus sit, qui pronunciaverit.

Ast (proh dolor!) nimis multa ex eorum Scriptis, istis (si id fieri potest) magis horrenda dudum Christiano orbi palam exposuerunt communes nostri adversarii Pontificii, ut frustra planè esset, qui hoc ulcus operire vellet. Sanè autem monet pietas, divinæ gloriæ zelus postulat, ut talia, licet nostratum, dogmata cum Pontificiis etiam ipsi, quoties occasio se offert, palam ac liberè damnemus; tum nè isti (ut eorum est ingenium) id Reformatæ ipsi Religioni vitio vertisse meritò videantur, in quo à privatis tantum Doctoribus nostris peccatum sit; tum imprimis, nè sacri ministerii Candidati nostri tam pestiferam Theologiam (quæ passim in libris quibusdam in Scholis nostris nimium obtinentibus, velut anguis in herba, latet) ingenti suo gregisque suæ curæ in posterum committendi periculo incauti amplexentur. Equidem non sum mihi conscius, alio me consilio sterquilinum istud movisse.

§. 2. Ad: Theologo autem Ecclesiæ Anglicanæ quod attinet, verè tales non essent, si istam dogmatum farraginem defenderent; siquidem septimus noster Articulus in posteriori ejus parte illa dogmata veluti ex professo damnet. Præterea fuere semper Theologi nostri, maximam partem, in veterum & Catholicorum Doctorum Scriptis ita versati, (utpote in Ecclesia innutriti, quæ post sacra Oracula Patrum monumenta summè veneratur) ut dogmata tam acatholica (si ita loqui fas sit) non potuerint non averfari. Alioquin & exteri Theologi, qui dogmata illa periculosa in scriptis suis tradidere, ferè contra Ecclesiarum suarum Confessiones graviter peccarunt, quæ in hoc Articulo pleræque omnes sanæ atque orthodoxæ sunt.

§. 3. Sed heus tu! Quid si luculenter ostendam, à teipso talia in his notis tuis doceri, ex quibus omnis ista dogmatum ineptorum farrago per necessariam consequentiam deducatur? Certè id præstatu haud difficile est. Agè videamus. Loquor per totum hoc caput de Lege morali à Christo tradita, gratia Evangelicâ attemperata, & auxilio Spiritûs Divini commitata. Audiat jam Lector, quid tu de hac ipsa Lege cum asterisco mihi tanquam apprimè observandum, & notatu dignissimum commendes, in Censura proximè præcedente. Nota bene, inquis, Legem moralem esse legem operum; sed memine-
ris,

in lege operum non excludi gloriationem, sed lege Fidei, & ideo nos justificari Fide absque operibus, ut gloriatio excludatur. Rom. 3. v. 27, 28. Dicit haud facile potest, quot absurditatibus scateat hæc brevis *Animadversio*. Sed illud tantum noto, quod ad propositum spectat. Si Lex moralis, quatenus à nobis hoc capite consideratur, sit revera Lex operum talis, qualis ab Apostolo in loco à te allegato intelligitur, quaque gloriatio non excluditur, necessaria est consequentia, neminem Christianum, fidelem nullum, sub Legis moralis, quatenus à nobis spectatur, obligatione esse; siquidem nemini fidelium cum Lege operum, quæ gloriandi ansam præbet, quicquam sit commune. Ista verò conclusio omnem illam dogmatum ineptorum farraginem complectitur. Quin & dogmata illa ex sententia tua de Justitia Imputata, & ex eo quoque quod Legem moralem à Christo proponi, ut Justificationis nostræ normam, disertim negas, consequuntur; id quod in examine *Animadversionum* ἀποκρίσεις sequentium liquidò ostendimus.

ANIMADVERSIO XI.
ad idem caput & numerum pag. 25.

Dico hîc, illud pro certo statuendum esse, Christum in concione, à *Matthæo* capitibus 5, 6, 7. tradita, Legem moralem non tantum exposuisse, sed etiam ut Legem suam posuisse; ejusque observationem gratiâ Evangelicâ temperatam, ab omnibus Christianis tanquam conditionem foederis sui omnino necessariam postulare. Ad hæc (post alia, quæ superius sub examen nostrum revocavimus) tu notas: Nemo negat Christiano duplicem esse Justitiam necessariam, unam Christi fideli imputatam, alteram à se præstitam: illa Fide obtinetur, hæc operibus exercetur & ostenditur, Matth. 5. 16.

RESPONSIO ad Animadversionem XI.

§. I. Quis non videt, hanc *Animadversionem*, si locus spectetur quem respicit, planè ἀποστροφὴν esse? Verum, quia

hanc distinctionem duplicis Justitiæ ubique mihi in Censura tua veluti *Gorgonis* caput objicias, eâque uti soleas, ad vim penè omnium argumentorum meorum eludendam; visum est hîc semel (præsertim cùm in tam confusa *Animadversionum* tuarum mole locum alium, quo id facerem, commodiorem non potui reperire) de ista distinctione paulò fusiùs disserere; atque ostendere, te & Justitiam imputatam non veram statuere, atque omnem Justitiam inhærentem prorsùs tollere.

§. 2. De Justitia Christi nobis imputata primo in loco agendum est. Atque primùm de phrasi ipsa, quâ Justitia Christi nobis imputari dicitur, inquirendum. 1. Certum est, locutionem illam in Scripturis nusquam occurrere. 2. Æquè manifestum est, ipsam in plerisque iisque nobilissimis Ecclesiarum Reformatarum Confessionibus omnino desiderari. De Imputatione Justitiæ Christi nè γένω quidem reperiās, vel in nostra Confessione, vel in *Augustanâ*, *Argentinenſi*, *Wittenbergica*, *Bohemica*, *Belgica* &c. Qui itaque in alterutra harum Ecclesiarum vivit, is vi subscriptionis suæ non tenetur istiusmodi locutionem amplecti; sed liberum ei est disquirere, quatenus phrasis illa Scripturis & Rectæ Rationi congruat aut disconveniat. 3. Observandum est, Phrasin illam pessimè congruere cum locutione Scripturæ notissima, quâ Fides dicitur homini in Justitiam imputari, *Rom. 4. v. 3, 5, 6, 22, 23, 24.* Nam locutio illa sensu alio accipi non potest, quàm hoc, quòd Deus in Evangelio Fidem nostram (nempe δι' ἀγῶντος ἐνεργουμένου, ut *Paulus* ipse se explicat) pro Justitia nostra reputat, & præmio remunerandam censet. Non itaque Justitia Christi, sed Fides nostra, nobis imputatur in Justitiam. Quare? An propter rei ipsius dignitatem? Absit: sed propter solam Iesu Christi Satisfactionem meritoriam, quâ à Deo impetravit, ut sub hac conditione Justitiæ ac Salutis fieremus participes. Itaque juxta Scripturas Justitia Christi propriè id non est (N. B.) quod imputatur, sed id propter quod imputatur nobis Fides nostra in Justitiam. 4. Denique apprimè notandum, (quod dudùm observavit vir doctissimus) phrasin, quâ Christi Justitia nobis imputari dicitur, si rigide accipiatur, consistere non posse cum illa, quæ propriam & genuinam Ecclesiarum Reformatarum sententiam exprimit, quâ

quâ nempe Justitia nobis imputari dicitur propter Christi meritum & obedientiam. Nam si utrunque in rigore velimus verum esse, necesse est dicamus, *Justitiam Christi nobis imputari propter Justitiam Christi*; quæ locutio manifestam in se habet ἀκυρολογίαν. Sed de phrasi satis; de re ipsa jam videbimus.

§. 3. Catholica doctrina est, Fidem, Pœnitentiam, Spem, Dilectionem, cæterasque Virtutes & bona Opera nostra, nequaquam per se aut merito suo ad id valere ut quis Justificetur, hoc est, à peccatis suis prius commissis absolvatur, à Deo tanquam justus tradatur, ipsique ad salutem vitamque æternam gratus & acceptus habeatur; sed illud totum unicè deberi meritoriae Iesu Christi Satisfactioni, utpote quâ solâ gratiosum Fœdus (quod Evangelium vocatur) impetratum ac sancitum fuerit, juxta quod sub æquissimis illis conditionibus Justificationis ac Salutis participes fieri possimus. Ità Ecclesia nostra Art. 11. *Justi coram Deo reputamur, non propter Opera aut Merita nostra; sed tantùm propter Merita Domini ac Salvatoris nostri Iesu Christi, &c.* Ità Confessiones omnes à nobis paulò antè commemoratæ. Neque aliud voluerunt Confessiones (quæ paucissimæ sunt) in quibus phrasis illa, *Justitia Christi nobis imputatur*, κατὰ λέξιν, reperitur. Audi Gallicanæ Confessionis verba, Art. 18. *Credimus totam Justitiam nostram positam esse in peccatorum nostrorum Remissione, quæ sit etiam, ut testatur David, unica nostra felicitas.* Itaque cæteras omnes rationes, quibus homines existimant se coram Deo posse Justificari, planè repudiamus: Omnique Virtutum & Meritorum opinione abjectâ, in sola Iesu Christi obedientia prorsus acquiescimus; quæ quidem nobis imputatur, tum ut tegantur omnia nostra peccata, tum etiam ut Gratiam coram Deo nanciscamur. Ubi catendū tantūm Justitiam Christi nobis imputari dicunt, ut propter ipsam nos peccatorum Remissionem consequamur, Deoque ad Salutem grati & accepti habeamur. Quisquis autem per Imputationem Justitiæ Christi hoc tantūm se voluisse professus fuerit, liceat ipsi per me suo loquendi modo liberè uti, modò ne aliis eam phraseologiam obtrudat.

§. 4. Sed palàm est, te locutione illâ, quâ Christi Justitiam nobis imputari dicis, longè aliud voluisse. Quippe statuis *Justitiam Christi ità nobis imputari, ut reverà nostra fiat, nobis-*

que ipsam in Christo præstitisse à Deo censeamur; unde sit, ut ex illa justitia ipsi perfectè justī, hoc est, ab omni peccati non modò poenā, sed & culpā, immunes propriè denominari possimus.

Hanc esse genuinam tuam sententiam jam luculenter ostendi ex ipsissimis tuis verbis, citatis in examine *Animadversionis* septimæ, §. 20, 23. Quin & aliis præterea in locis in eandem sententiam loqueris. Sic in *Animadversione* satis prolixa ad calcem *Dissertationis* nostræ prioris subjecta dicis, *Deum Christi obedientiam fidelibus contulisse, ut hujus participes, & sponsoris sui divitiis locupletati justificarentur.* Similiter in notis ad pag. libri mei 279. ita ad verbum scribis: *Justitia Christi, quam per Christi Satisfactionem impetramus nobis à Deo collatam & imputatam, & acceptatam, quasi nostra esset Legis impletio, ita nobis communicatur, ut nos simus Dei Justitia in Christo, 2 Cor. 5. 21.* Itaque & hoc *δικαίωμα* in nobis esse non minùs verè dicitur, quàm ipsa sanctitas in nobis esse dicitur. Sed diversi sunt inessendi modi; aliter inest qualitas, aliter relatio. Nescio autem an hanc tuam sententiā dari possit alia magis noxia & periculosa. Certè hinc ipsissima fundamenta jacis pestilentissimæ hæreseos *Antinomorum*: hoc est illud *ἡρώτων ψεύδος*, ex quo pessimi *Libertini* horrenda sua dogmata per necessariam consequentiam deducunt. Legas Scripta eorum qui in nupera Ecclesiæ nostræ ἀκαταστασία (nunquam sine lachrymis cogitanda) *Antinomismum* γυμνῇ κεφαλῇ propugnârunt; imprimis Conciones *Tobie Crispi* Theologiæ Doctoratu, in opprobrium Sacrosanctæ Facultatis, insigniti. Pudet me coram exteris dicere, quot *Crispus* ille Christianis auribus abominandas consequentias ex hac assertione tua eliciat, idque collectione tam evidenti, ut fatear me non posse scripta ejus ex hypothesis tua refellere; quid tu possis, nescio. Sed missis his hominum monstris, probatu haud difficile est, istam Justitiæ Christi Imputationem, quam defendis, consequenter ipsissima Evangelii fundamenta convellere, atque universam Dei *οικονομίαν*, quæ in novo Fœdere revelata est, penitus evertere. Nam,

§. 5. Primò Imputatio illa consistere non potest cum Remissione peccatorum ex parte Dei. Illud suprà satis luculenter ostendi (de alia quæstione agens) in examine *Animadver-*

madversionis septimæ, §. 22, 23. Nihilò minùs operæ fortasse pretium erit, quæ ibi diximus recolere, atque ad præsentem quæstionem speciatim accommodare. Si ullam peccatorum Remissionem agnoscis, statuas necesse est, Remissionem illam, vel ante Imputationem Justitiæ Christi, vel in ipsa Imputatione, vel denique post ipsam, concedi: sed neutrum horum congruenter sententiæ tuæ statui potest. Ante Imputationem, Justitiæ Christi peccata homini remitti, vix sanæ mentis est qui affirmaverit, cum apud omnes Orthodoxos in confesso sit, peccata non remitti nisi propter Justitiam & Satisfactionem Iesu Christi meritoriam. In ipsa Imputatione peccata non remitti juxta sententiam tuam manifestum quoque est; siquidem Imputatio quam statuis, cum Remissione peccatorum omnino est *ἀνύστατος*. Qui Justitiâ omnibus numeris perfectâ & absolutâ præditus, adeoque culpæ planè expers à Deo censetur, ei hoc ipso Dei actu nihil remitti, omni luce clarius est. Denique, post istam Justitiæ Christi Imputationem peccata homini remitti, dici non potest sine manifesta contradictione. Qui enim jam perfectè justus & culpæ expers à Deo censetur, is neque peccatorum Remissione indiget, neque ejus capax est; cum Remissio omnis culpam præsupponat. Itaque Imputatio illa Justitiæ Christi, quam defendis, peccatorum Remissionem (quæ est Evangelii pars maxima) tollit funditùs, adeoque à piis omnibus meritò rejicienda est.

§. 6. Secundò, Imputatio illa cum Poenitentia ex parte nostra necessaria postulatione est omnino ἀνύστατος. Illud ex priore sequitur. Nam Imputatio Justitiæ Christi, quam statuis, eo ipso quòd Remissionem tollat, Poenitentia quoque mandatum planè irritum facit; cum inter Poenitentiam & Remissionem peccatorum connexio talis sit, ut altero sublato necessariò tollatur alterum. Præterea, quid illi opus est Poenitentia de peccatis, qui jam Dei sententiâ justus, atque omnis peccati expers censetur? Quid ei opus erit Justitiâ illâ imperfectâ, qui per Fidem nescio quam, idque ante omnem veram Poenitentiam, Justitiam legalem, hoc est, perfectissimam atque omnibus numeris absolutam jam nactus sit? Hinc Theologorum illud portentum *Crispus*, quem modò commemoravi, non erubuit, non veritus est palàm apertèque asserere, (scil. principiis suis, (utinam & non tuis) consentaneè satis)

Vide Crisp.
Conc. vol.
2. p. 282,
283, &c.

tis) nullam Pœnitentiam ab homine requiri ad Remissionem peccatorum impetrandam; (illud scil. cogitatu nefas, & Satisfactioni Christi atrociter injurium) Pœnitentiam in Evangelio commendatam nihil aliud esse quàm generosum quendam & spontè conceptum dolorem, quo homo electus impensè dolet, se Deum tam immensè bonum, qui omnia ipsius peccata in Christum jam impegerit, offendisse; imò non licere cuiquam, Orationis Dominicæ Petitione, *Remitte nobis debita nostra*, uti eâ intentione, ut Remissionem peccatorum obtineat; (hoc nimirum non esset ex Fide orare, quin & oratio talis abominatio esset Domino) sed tantùm ut sensum & notitiam Absolutionis suæ per Christi mortem jam factæ atque impetratæ animo percipiat. Horum scil. paradoxorum (ad quorum sanè auditum veteris Ecclesiæ sanctissimi Doctores, si virbii essent, planè exhorrescerent, exclamaréntque, ut olim eorum unus, *Deus bone! in quæ nos tempora reservâsti, ut ista patiamur!*) omnium fundamentum est tuum, nempe, Christum in Electorum persona Justitiæ Divinæ satisfecisse; ut sponso rem debita nostra omnia jam solvisse; verbo, Justitiam Christi reverà nostram esse, idque ante omnem Pœnitentiam nostram. Si causeris, me sententiam tuam diris istis consequentiis immeritò atque invidiosè onerâsse, abs te id unum efflagito, ut intelligibiliter mihi explices, quomodo Pœnitentia juxta hypothesein tuam ad Remissionem peccatorum impetrandam sit reverà necessaria; quod si feceris, illicò me habebis confitentem reum, atque pedibus tuis demississimè advolutum videbis, culpæ veniam abs te obnixè imploraturum.

§. 7. 3. Imputatio illa omnem etiam ipsius Fidei necessitatem ad Justificationem impetrandam tollit funditùs, eâque positâ, prorsus necessariò sequitur, Justificationem hominis Fide ipsius priorem esse; quæ assertio est ipsissima Antinomistæx. Scio te consequentiam abominaturum; sed & scio, te ipsam non posse effugere, si tibi constare velis. Rem sic explico. Absurdè statuitur, Justitiam Christi reverà nostram fieri per Fidem. Nam si nostra reverà sit, omnino necesse est, ut nostra fuerit antequam crederemus; Fides ad hanc rem nihil conferre potest. Qui Justitiam Christi reverà nostram esse docent, necesse est illi cum *Antinomis* statuant, nos ipsos
Dei

Dei iudicio atque æstimatione Iustitiam perfectissimam in Christo præstitisse, Iustitiæque Divinæ haud minùs verè satisfecisse, quàm si in propriis personis illud fecissemus; neque enim Iustitia illa aliâ ratione reverà nostra fieri potest: Hinc autem prorsùs necessariò sequitur, positâ Christi Satisfactione, eos omnes, ad quos Satisfactio illa pertinet, ipso facto (ante omnem ipsorum fidem) à peccatorum reatu liberari ac iustos constitui. Itaque quæro abs te, an Iustitia Christi ideo reverà nostra sit, quòd Dei iudicio atque æstimatione nos ipsi Iustitiam illam in Christo præstiterimus? Si affirmaveris, tum sequetur, Iustitiam Christi reverà nostram fuisse antequam crederemus, nempe, statim post consummatum Christi Sacrificium. Sin aliter statueris, tum manifestum est, Iustitiam Christi postea reverà nostram fieri non posse. Potest quidem salutaris Iustitiæ & Satisfactionis Christi fructus atque effectus ex Fide nostra suspendi, (adeoque reverà suspenditur) ità ut eum non percipiamus antequam Christum verà & vivâ Fide amplectamur: Sed ut ipsa Iustitia Christi nostra reverà fiat per Fidem, quæ nostra non fuerit antequam crederemus, fieri omnino non potest. Hoc satis perspexerunt doctiores quidam inter ceteros Theologos, qui eam Iustitiæ Christi Imputationem docuerunt quam tu defendis, propterea ut sibiipsis consentanei essent, palàm & apertè asseruerunt, Imputationem Iustitiæ Christi omnem nostram Fidem antecedere. Sic Piscator in *Resp. ad duplicat. cap. 7. pag. 102, 103. Homines reipsâ sunt reconciliati Deo, antequam credant.* Sic Bernhard. *Textor disput. de Justif. Thes. 4. pag. 130. Remissio illa peccatorum, seu Justificatio, in mente Dei Fidem nostram (quæ est nostra cum Christo conjunctio) præcedit. Quapropter dicimus, electos fideles certò statuere, à Deo Patre sibi imputatam esse Satisfactionem Christi in Remissionem peccatorum; hoc est, Deum Patrem iis omnia peccata remississe, antequam crederent.* Sic denique Smoutius in suo *Pater noster, quem inscripsit Synodo nationali, p. 5. Doctrinam de æterna Electione & Remissione peccatorum tutamur contra eos, qui isti contradicunt, & statuunt, peccata tum demum nobis remitti & tegi, cum jam credimus & suo tempore per Fidem justificamur; idque eò magis, quia peccata nostra tegi & remitti oportet, antequam credere possimus.* Idem in sua *Scripturali Assertionem, pag. 46. Remissio*

stio & non Imputatio peccatorum Dei cognitionem, Fidem, Conversionem, Regenerationem, & cordis Renovationem antecedunt, & efficiunt, quando adhuc mundari sumus, in peccatis jacemus, & sanctum Dei nomen profanamus. Annon hæc doctrina est vehementer Evangelica? Et eandem tamen haud ita pridem *Johannes Maccovius* SS. Theologiæ Professor in Academia *Frankerana* editis Scriptis (proh pudor!) strenuè propugnavit. Quin etiam ante paucos annos vir doctus apud *Belgas* seriò conquestus est, pestilentissimum illud dogma in Ecclesiis ibidem Reformatis valde crevisse.

§. 8. Quartò, Denique Imputatio illa Catholicam doctrinam, de universali Propitiatione, pro totius mundi peccatis per Christi mortem factâ penitus evertit. Si enim Christus, pro quibus mortuus est, in eorum persona Satisfactionem præstitit, proptereaque illi reverà justî & peccati expertes à Deo censeantur, necessariò sequitur, Satisfactionem illam ad reprobos, quos vocant, nunquam pertinuisse. Itaque observabis, qui hanc Satisfactionis Christi Imputationem defendunt, eos omnes Satisfactionem illam pro universo genere humano factam atque oblatam fuisse, constanter negare. Atqui restrictio & limitatio Satisfactionis Iesu Christi ad certas quasdam personas repugnat, tum innumeris Sacræ Scripturæ testimoniis, iisque luculentissimis; (neque enim pro ullo Fidei nostræ Articulo allegari possunt loca clariora, quæ pro universali Servatoris nostri Propitiatione afferuntur) tum unanimi veterum Catholicorum Doctorum consensui; tum denique, constanti & ubique sibi consentienti Ecclesiæ nostræ doctrinæ. Quid multis? Si Christus non est pro omnibus mortuus, tum vanum est Evangelii præconium, vana quoque est Fides quæ in Evangelio omnibus præscribitur, quibus illud patefactum est. Munus enim prædicandi Evangelium Apostolis à Christo mandatum fuit his verbis; Ite & prædicate Evangelium omni creaturæ. Cujus mandati ea est vis eaque latitudo, ut siquis unus prædicator posset totum orbem obire, atque omnes ac singulos mortales convenire, liceret illi cuivis homini Christum offerre, & sub conditione Fidei Salutem per Christum obtinendam annuntiare & promittere. Vocatio autem seria ad credendum præsupponit objectum paratum, in quod credatur. Si enim ille vo-

caretur

caretur ad Fidem in Christum, pro quo Christus non est mortuus, Fides in falsum objectum, imò nullum planè, quod talem vocatum attinet, postularetur. Perindè enim se res haberet, atque si Evangelicus prædicator Dæmonem aliquem humanâ specie indutum & inter homines versantem vocaret ad Fidem in Christum, & promitteret illi, si crederet, vitam æternam. Talis vocatio erronea esset ex parte vocantis, & inanis ex parte vocati, quia is vocatur ad credendum in Christum, cui Christus ex ordinatione Dei non est applicabilis; & illi promittitur salus sub conditione, cui, etiamsi credere supponeretur, salus tamen denegatur ob defectum hostiæ & pacti ad illum pertinentis. Porro, si Christus non est pro omnibus mortuus, tum omnes, simulatque illis innotescit doctrina Evangelii de Christo Redemptore mortem ob peccata hominum sustinente, non tenerentur eo nomine ad gratitudinem & obsequium Christo præstandum. Nulla enim est causa, cur dicamus, illos teneri ad gratitudinem, aut quævis obsequia præstanda, ratione mortis Christi, qui ab illo beneficio sunt omnibus modis exclusissimi. Neque igitur quibusvis, post patefactum illis mysterium mortis Christi, verè dici potest, quod habetur 1 Cor. 6. 20. Empti estis pretio: glorificate Deum in corpore vestro & spiritu vestro: Neque illud 2 Cor. 5. 15. Pro omnibus mortuus est, ut qui vivant post hæc non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Nisi enim Christus pro omnibus mortuus intelligatur, semper erit incertum, & sæpissimè falsum illud fundamentum, cui Ministri Evangelii huiusmodi hortationes superstruunt. Semper incertum; quia hominibus constare non potest, quinam sint electi. Sæpissimè falsum, quoties nimirum adhibetur non electis, qui ex hoc titulo Redemptionis non tenerentur vivere Christo, nisi præsupponatur Christum illos verè redemisse. Denique, ipse Christus jure mortis suæ non posset (quod posse ipsum disertè testatur Apostolus, Rom. 14. 9.) in omnes & singulos sibi vendicare supremam dominationem, nisi pro omnibus & singulis reverà mortuus esset. Hic verbis ferè usus sum Scriptoris è nostratibus doctissimi, qui utinam effecisse potuisset, ut ista cum alia ipsius hypothese concordarent. Itaque summa est, sublatâ universali Propitiatione per Christi mortem factâ, simul tollitur universalis Evan-

gelii prædicatio; tollitur universalis hominum, quibus innouit Evangelium, obligatio ad Fidem in Christum, & gratum obsequium ipsi ut Redemptori suo præstandum; denique, tollitur universale Christi Redemptionis jure in omnes homines dominium atque imperium; hoc est, totius Evangelii imafundamenta conuelluntur. Unde sententiam eorum, qui Christi Propitiationem ad omnes homines pertinere negant, meritò ut hæreticam planè in Prædestinarianis (qui vocati fuere) olim damnavit Concilium *Arelatense*: *Anathema illi qui dixerit, quòd Christus non pro omnibus mortuus sit, nec omnes homines salvos esse velit.* Cui *Arelatensis* Concilii anathematismo paulò post secuta Synodus *Lugdunensis* clarè consensit.

Iterùm autem dico, universalem Christi Satisfactionem consistere non posse cum ea Imputatione, quam defendis; siquidem tali Satisfactione tantùm jus omnibus commune ad Remissionem peccatorum vitàmque æternam impetratur sub certa conditione; quâ conditione ab aliquo nostrum per Gratiâ Dei præstitâ, non ipsa Satisfactio, sed jus illud Satisfactione acquisitum reverà nostrum fit. Quod optimè expressit vir longè doctissimus verbis illis: *Per Christi mortem & actiones impetratum est jus omnibus uti volentibus. Id jus suum facit, qui vult, præviâ & comitante Christi ope, &c. Satisfactionem imputari, qui dicunt, extra Scripturam loquuntur, & obscure, & improprie; remque implicant magis, quàm explicant. Quid ergò sit? id quod impetratum erat omnibus, nobis aptamus. De fonte in publicum emisso bibimus: implemus conditionem, sub qua indulgentia principalis offertur. Vel, ut verbis iterum utar viri Apostolici Clementis, Sanguis Christi pro nostra salute effusus, ita Deo pretiosus fuit, ut propterea toti mundo Pœnitentiæ Gratiâ concesserit: hoc est, Christus per obedientiam suam usque ad mortem à Deo impetravit, ut quivis homo sub conditione Pœnitentiæ delictorum veniam, vitàmque aded ac salutem æternam consequatur: itaque conditione illâ præstitâ, non ipsa Christi obedientia, sed Remissio & Salus, per obedientiam Christi parta & acquisita, à Deo nobis donatur. Hic facilia & plana sunt omnia, quia vera.*

§. 9. Ex his autem omnibus ipse tandem (ut spero) videbis, quot quantisque absurditatibus prematur sententia tua de Imputatione Justitiæ Christi. Nihilominus ut omnis
tibi

tibi scrupulus (si fieri id potest) eximatur, proximo in loco ad testimonia Scripturæ præcipua, five à te five ab aliis pro illa Justitiæ Christi Imputatione adducta, paulò fusiùs respondebo.

Primus locus est *Rom. 5. v. 19.* *Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi; ita per unius obedientiam iusti constituentur multi.* Resp. De Imputatione Justitiæ Christi omnino nè 2º quidem hîc dicitur; nedum de ea Imputatione, quam tu defendis. Tantùm hîc dicitur, nos per unius, scil. Christi, obedientiam iustos constitui, hoc est, propter meritum obedientiæ Christi justificari; quod qui negaverit, per me licet, Anathema fiat. Regeres fortasse, dici hîc nos iustos constitui per Christi obedientiam, planè quemadmodum peccatores constituimur per *Adami* inobedientiam: Atqui per *Adami* inobedientiam peccatores formaliter constituimur; ergò, &c. Resp. 1º. Plerique Interpretes doctissimi in priori membro μετανυρίαν statuunt. Ἀμαρτωλοὶ κατεσθίουσιν, hoc est, (inquit illi) ità tractati sunt, quasi peccassent actu, nempe, quia addicti sunt morti. Sic vox peccatoris sumitur 1 Reg. 1. 21. Ità quoque accipitur vox peccatum Christo attributa 2 Cor. 5. ult. utimox videbimus. Hâc interpretatione admissâ, vim hujus argumenti planè nullam esse evidentissimè liquet. Verùm, 2º. Frustrâ esset, qui ubique comparationes & ἀντιθέσεις Sacræ Scripturæ rigidè urgeret, ut sexcentis exemplis demonstrare facilè potuisssem. Sufficit, si in summa rei, de qua agitur, five comparatio five oppositio apta sit & conveniens, ut hîc se res habet: Ut per inobedientiam *Adami* morti addicimur, ità per Christi obedientiam à morte liberamur, atque ad spem vitæ immortalis restituimur. Quòd si comparationem Apostoli ad amissim exactam esse velis, videris ipse, quid ad argumentum Bellarmini ex hoc loco respondendum sit. *Habemus* (inquit ille) *Ju-* De Justif. *stificari per Christum, non esse haberi aut pronuntiari iustos, sed lib. 2. c. 3.* *verè fieri & constitui iustos, per adeptionem inharrentis Justitiæ absolutæ & perfectæ.* Nam *justificare* hoc loco est *justum facere*, ut patet ex illis verbis, *iusti constituentur multi; ubi declarat Apostolus, quid sit justificari, nempe, fieri justum.* Idem etiam colligitur ex *Antithesi Adami ad Christum*: Scribit enim Apostolus, sic nos constitui iustos per obedientiam Christi, quomodo constituti sumus

sumus iniusti per inobedientiam Adami: At Adamus injustos facit Injustitiâ inherente, &c. Jam verò quid ad *Huberianos* respondeas, qui ex hac collatione inter *Adæ* inobedientiam & obedientiam Christi inferunt, omnes omnino homines per Christi obedientiam in statu Salutis actu constitui; planè quemadmodum omnes per *Adami* inobedientiam in statu Mortis actu reverà constituuntur? Quomodo *Antinomos* refellas, ex eadem comparatione colligentes, omnes, ad quos Christi obedientia pertinet, hoc est, Electos, per eandem obedientiam immediatè, absolutè, & citra ullum eorum actum sive Fidei, sive Poenitentiae justos constitui; planè quemadmodum omnes, quos inobedientia *Adami* involvit, morti addicuntur absolutè & sine ullo respectu ad proprium aliquod ipforum peccatum? Denique comparatio ista si ad vivum refecanda sit, quis finis erit istiusmodi argutiarum? Res est; hoc in loco nequaquam distinctè explicatur sive ratio, sive modus, quo per Christi obedientiam justificamur; (ut neque quicquam hîc dicitur de conditione Justificationis ex parte nostra requisita) sed ex aliis locis quamplurimis satis constat, hominem per Christi obedientiam hâc ratione justificari, quòd Christum vivâ fide amplectens, Remissionem accipiat peccatorum, & jus ad vitam æternam in Sanguine ipsius. Vide quæ diximus in *Examine Animadversionis septimæ*, §. 10, 11, 12, &c. Idem quoque non obscurè colligitur ex hujus ipsius capitis v. 9. collat. v. 16, 20, 21. 3°. Denique, quod Apostolus in hoc capite nè cogitaverit quidem de ea Justitiæ Christi Imputatione, quam tu defendis, hinc apertissimum est, quòd de communicatione Justitiæ Christi loquitur, quæ prorsus universalis sit, atque ad omnes omnino homines extendatur, ad quos condemnatio & mors per primum *Adamum* descenderat. Verba Apostoli, locum controversum immediatè præcedentia, disertata sunt, v. 18. *Igitur sicut per unius delictum in homines omnes condemnatio, sic & per unius Justitiam in omnes homines Justificatio vitæ.* Unde palàm est, nihil aliud hoc in loco voluisse Apostolum, quàm quòd per Christi secundi *Adami* obedientiam ac mortem, universale pactum impetratum ac sancitum fuerit, juxta quod & sub conditionibus in eo præscriptis, omnes primi *Adami* filii universim à morte & condemnatione liberari possint.

§. 10. Alter locus isque palmarius est, 2 Cor. 5. v. ult. Eum enim, qui non noverat peccatum, propter nos peccatum fecit, ut nos essemus in eo Justitia Dei. Resp. Neque hic dicitur, Justitiam Christi nobis imputari, nedum ita imputari, ut revera nostra fiat. Si existimas, rem ipsam, quæ phrasi illâ significatur, hoc in loco doceri, multum falsus es. Quod ut manifestum fiat, locus breviter explicandus. 1°. Certum est, (quod notant plerique Interpretes doctissimi) in utroque membro hujus ἀντιθέσεως abstractum poni pro concreto more Hebræo, peccatum pro peccatore, justitia pro justo. 2°. Equè certum est in priori membro subaudiendam esse particulam ὥς, aut aliquid simile; fecit peccatorem, i. e. tanquam peccatorem; hoc est, voluit Deus Pater Christum tractari tanquam peccatorem eumque sceleratissimum, subeundo nempe mortem Crucis ignominiosissimam. Sic Chrysostomus, Theophylactus, Oecumenius, &c. Certè res ipsa omnino postulat, ut Ellipsis, aut alia figura, in loco statuatur. Nam horrenda esset blasphemia dicere, Christum innocentissimum & peccati omnis expertem, adeoque sanctissimum, judicio atque æstimatione Patris pro peccatore & scelerato revera habitum fuisse. Sic alibi dicitur Christus pro nobis κατὰρα, execratio, factus, Gal. 3. 13. Ubi itidem duplex figura; nam & κατὰρα pro κατὰρατος, & subauditur ὥς. Ut sensus sit, Christus ita tractatus est, quasi esset Deo κατὰρατος, nihil homini pessimo in hac vita pejus evenire poterat. Execrationem autem omnem mereretur, qui ἀεὶ εὐλόγητος, semper benedictum Dei filium, in conspectu Patris sui revera κατὰρατος, maledictum, unquam fuisse doceret. 3°. Apprimè notandum, Justitiam Dei non hic significare Justitiam Christi. Nam vox Dei hoc in loco, ut alibi sæpe, κατ' ἐξοχὴν, accipitur pro Deo Patre, & à Christo manifestè distinguitur. Itaque cum, ut diximus, justitia hic ponatur pro justo, verba ut essemus justitia Dei in eo, nempe, Christo, omnino exponenda ad hunc modum: ut essemus justii coram Deo, vel, ut à Deo justii haberemur propter Christum. His positis, manifestum est locum ita explicandum esse: Ut Christus propter nos peccatum sive peccator factus fuit, ita nos Justitia Dei sive justii coram Deo facti sumus propter Christum: hoc est, Ut propter nostra peccata Christus tanquam peccator à Deo tractatus fuit, cum revera peccati expertis fuit; ita nos propter ejus.

ejus Justitiam & Satisfactionem tanquam justī à Deo tractamur, cum reverà perfectè justī non simus, scil. propter Christi Sacrificium remissis nobis pœnitentibus peccatis nostris, concessioque jure ad vitam æternam. Ut locus hic Apostoli Catholicam quidem doctrinam de Satisfactione Christi egregiè confirmet; cum tua verò Imputatione nullâ ratione possit consistere. Illud *Coronidis* loco adjiciam, tuam hujus commatis Expositionem omnino repugnare verbis Apostoli præcedentibus, v. 19. Ibi enim *Paulus* clarè loquitur de Reconciliatione per Christi mortem facta, & de non-Imputatione peccati, quæ ad mundum sine restrictione pertinet; unde secutum est universale pactum Gratiæ ac Salutis, quod τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς, *verbum reconciliationis* vocat, idemque sibi cæterisque Apostolis mundo annuntiandum à Deo mandatum si-ve commissum fuisse disertè ait. Verba sunt: Nempe, quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum, posuitque in nobis sermonem illum reconciliationis. Interpretatio enim eorum, qui κόσμον hîc de *Electis* exponunt, est (nè quid gravius dicam) audax ac temeraria, quæ exemplo planè careat, nulloque Scripturæ loco, ubi constat eo sensu vocem accipi, confirmari possit. Hic fons erroris, quòd bonis viris durum videatur, de toto mundo dici, quòd Deus cum ipso reconciliatus fuerit, nedum quòd peccata ipsi non imputaverit. Sed ratio nullius planè est momenti. Nam Reconciliatio, per Christi mortem facta, apud hunc Apostolum alibi, etiam impiis & à Statu Gratiæ ac Salutis adhuc alienis disertè tribuitur, nempe, Rom. 5. v. 10. Quippe Reconciliatio illa nihil aliud denotat, quàm quòd per Christi mortem eatendū Divinæ sit Justitiæ satisfactum, ut Deus jam non modò pronus ac paratus sit, sed & sancito cum hominibus gratioso Fœdere se obligaverit, ad Remissionem omnibus indulgendam, & pacem cum ipsis ineundam, qui per Fidem ac sinceram Pœnitentiam ad ipsum redire velint: proinde ex parte Dei nihil jam obstat, quo minùs homines cum ipso actu reconcilientur. Actuale enim Reconciliationem hoc in loco non significari, indè manifestum est, quòd de ejusmodi mundi Reconciliatione per Christi mortem disertè loquitur Apostolus, quæ ipsam Evangelii, si-ve verbi Reconciliationis annuntiationem mundo per Apostolos factam, nedum

Fidem

Fidem & Conversionem mundi ad Deum antecessit. Neminem autem ante Fidem & Conversionem suam Deo actu reconciliatum, sive justificatum esse, tot locis, ac tam disertis pronuntiat Scriptura, ut intolerabilis cujusdam sive inscitiae, sive pertinaciae, sit illud in dubium vocare. Idem de phrasi altera dicendum. Cum enim Deus in Christo non imputasse mundo peccata dicitur, sensus est; quod Deus, cum jure potuisset toti mundo peccatis involuto parcere nolle, (quemadmodum maximae Angelorum peccantium multitudini parcere omnino noluit) adeoque universum genus humanum aeterna morte punire ac perdere funditus; (hoc scilicet sensu maxime proprio & summo gradu peccata imputare) parcere tamen voluit, adeoque, per Christi mortem propitius factus, pactum Gratiae cum hominibus inire, quo credentibus verèque poenitentibus peccatorum Remissio atque aeterna Salus promitteretur. Ut, quod hinc Apostolus dicit, Deum propter Christi Propitiationem non imputasse mundo peccata, idem planè sit, quod Apostoli *Symonista Clemens* (cujus verba placebunt etiam decies repetita) dixit, *Deum propter effusum Christi Sanguinem toti mundo μετανοίας χάριν Poenitentiae Gratiam obtulisse.*

§. II. Tertius locus est *1 Cor. I. 30. Sed ex ipso vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis Sapientia à Deo, Justitiæque, & Sanctificatio, & Redemptio.* Resp. Acumen tuum aliorumque mirari satis nequeo, qui ex hoc loco Justitiam illam imputatam elicere potueritis. Argumentum vestrum hujusmodi est: Christus factus est nobis à Deo Justitia; ergò Justitia Christi ita nobis imputatur, ut reverà fiat nostra, ipsique per ipsam perfectè justì à Deo censeamur. Hanc vestram argumentandi rationem imitati, progrediamur ad verba Apostoli proxime sequentia. Christus factus est nobis à Deo Sanctificatio; ergò Christi Sanctitas ita nobis imputata est, ut reverà nostra fiat, perque ipsam sancti ipsi denominemur. Sed quis unquam vel fando inaudivit, quis unquam nisi *Antinomus* aut *Libertinus* somniavit de Sanctificatione imputata? Respiciamus ad verba antecedentia: Christus factus est nobis à Deo Sapientia; ergò Sapientia Christi ita nobis imputatur, ut reverà nostra fiat, perque ipsam sapientes ipsi denominemur: ἡγιοί. Sensus loci satis manifestus est; quippe in verbis

Apostoli perpetua est Metonymia effecti positi pro causa.
Christus est nobis Sapiencia, hoc est, per Christum solum ve-
râ & coelesti Sapienciâ imbuimur : Christus est nobis Justitia,
hoc est, per Christum solum justificamur : Christus est nobis
Sanctificatio, hoc est, per Christum solum uberiori Spiritûs
Sancti mensurâ donamur : Christus est nobis Redemptio,
hoc est, per Christum solum à morte quondam vindicandi
sumus, quod ἀπολύτρωσις dicitur Rom. 8. 23. Eph. 4. 30. Ni-
 mirum ἀπολύτρωσις hîc minùs commodè interpreteris de Satis-
 factione Christi, siquidem ea in verbis Apostoli præcedenti-
 bus, *Christus factus est nobis Justitia*, satis intellecta fuerit.
 Ità locum rectè explicavit Theophylactus : *Christus est nobis*
Sapiencia, Justitia, Sanctificatio, & Redemptio, hoc est, sapien-
tes nos, & justos, & sanctos, & liberos efficit. Et mox: Pri-
mùm sapientes fecit, liberans ab errore, Deique cognitionem dans;
deinde justos, peccatorum Remissione datâ: post sanctificavit per
Spiritum Paracletum; atque hac ratione perfectam liberationem
ab omnibus malis nobis impertit.

De loco ad *Philippenses* cap. 3. v. 8, 9, 10. dixi quantum
 sufficit *Harm. Apost. Dissert. 2. cap. 12. n. 6.* Ex his autem,
 quæ de Imputatione Justitiæ Christi fusiùs differui, tandem (ut
 puto) abundè liquet, te Justitiam imputatam non veram
 statuere.

§. 12. Restat ut alterum illud paucis ostendam; nempe,
 te Justitiam omnem inhærentem prorsùs tollere. Id quo-
 que satis constat ex sententia tua de Justitia imputata;
 quippe talem Justitiæ Christi Imputationem statuis, quæ cum
 necessitate inhærentis Justitiæ sit omnino ἀνύστατον, ut jam
 suprâ ostensum est. Sed & aliâ ratione idem evinci potest.
 Dicis, te Justitiam inhærentem agnoscere: verùm id tibi
 centies licèt affirmanti vix credam. Si dixisses, te Sanctita-
 tem sive bonam qualitatem inhærentem in omnibus justifica-
 tis agnovisse, non repugnarem: at Justitiam inhærentem, si
 consentaneè loqui velis, non poteris agnoscere. Me expli-
 co. Justitia inhærens Justitia nostra dici non potest aliâ rati-
one, quàm quòd per eam justii efficiamur, hoc est, quòd con-
ditio sit Justificationis nostræ in Evangelico Fœdere requisita.
 Sed hoc tu negas, ac proinde Justitiam omnem inhærentem
 tollis. Justitia omnis legem, normam, sive regulam aliquam
 respicit,

respicit, ad quam exigitur; isque iustus est, qui ea præstitit quæ Lex requirit, ad cujus normam judicandus sit. Restat igitur unum illud inquirendum, per quam Legem ex Justitia inhærente illa iusti denominemur? Certè per Legem Gratiæ sive Evangelium. Lex Gratiæ dicit: Qui credit & Pœnitentiam agit, hoc est, de peccatis suis ex animo dolet, ea detestatur ac deserit, atque ad Deum in Christo ex vero amore & sincero obedientiæ proposito convertitur, veniam accipit peccatorum, & jus ad vitam æternam in Christi sanguine: quique deinceps, si vixerit, dignos Pœnitentiæ fructus ediderit, atque in Justitia & Sanctitate creverit, Gratiam Justificationis adeptam retinebit, quamdiu talis manet, adeoque, si in hoc statu moriatur, æternum salvus erit. Hæc conditio præstita est Justitia nostra secundum Legem Evangelicam, quæ ipsam requirit; atque ex ea iusti constituimur per eandem Legem, hoc est, non rei non præstitæ conditionis in ea Lege requisitæ. Interim coecus est, qui non videt hanc Justitiam nostram subordinari (ut ita dicam) Justitiæ Christi, atque ex ea unice pendere. Quippe Lex, seu Fœdus Evangelicum, in Christi Sanguine fundatum ac stabilitum fuit. Christus à Patre impetravit, ut ex Fœdere tam gratioso judicaremur, & Justitiâ atque Obedientiâ suâ perfectissimâ apud Deum effecit, ut illa nostra, manca licet & imperfecta, tanquam reverà Justitia esset omnibus numeris absoluta, ad salutem accepta haberetur. Hæc plana sunt atque intellectû facilia; quæ verò tu de Justitia tam imputata, quàm inhærente passim in notis tuis differis, ita intricata & perplexa sunt, ut Lector in iis versatus, veluti in labyrinthum quendam incidisse sibi videatur, unde extricare sese haud facile poterit.

ANIMADVERSIO XII.

ad idem Caput, Sect. 4. pag. 25, 26.

Postquam fusè egissem de Lege Christi, ad cujus normam
 judicandi sunt Christiani omnes, ac probâssem Legem
 illam haud aliam esse quàm Legem Moralem, cujus obser-
 vatio, cum Fide Christi conjuncta, ex Fide profecta, & Gra-
 tiâ illâ Dei & summâ Indulgentiâ attemperata, quæ in Evan-
 gelio revelatur, ab omnibus ut conditio ad Justificationem
 ac Salutem obtinendam necessaria requiritur; tandem ar-
 gumentum meum indè formo contra *Antinomos*. Verba
 mea sunt: *Ex his jam præmissis, exurgit tandem contra Anti-
 nomos ac Solifidianos argumentum (meo quidem judicio) in-
 victissimum. Quisquis à Deo per Christum justificatur, per Le-
 gem Christi absolvitur; At solâ Fide sine Operibus nemo per Le-
 gem Christi absolvitur: Ergò, &c. Minor sola hujus Syllogismi
 probatione indiget; ea verò ità facile confirmatur: Quicumque
 per Legem Christi absolvitur, eam Legem impleat necesse est; At
 Fide solâ sine Operibus nemo Legem Christi implet; Ergò Fi-
 de solâ sine Operibus nemo per Legem Christi absolvitur. His
 tu ità occurris: In hoc argumento, quod invictissimum esse cre-
 pas, est amphibologia insignis Theologo indigna. Latet dolus in
 his verbis, Lex Christi. Lex Christi duo significat: 1. Legem
 Dei Moralem, quæ à Christo non solvitur, sed firmatur, & con-
 scientiis ut obedientie regula præscribitur, cum obligatione ad ob-
 sequium. Sed hæc non proponitur ut nostræ Justificationis nor-
 ma, ut Paulus verbis disertissimis asserit Gal. 2. 16. 21. 2. Le-
 gem Fidei, ut Apostolus vocat rationem illam peccatorem justifican-
 di, quam Deus in Evangelio per Christum manifestavit, Rom. 3.
 27. Tu verò hæc duo confundis. Et quia Minor prioris Syllo-
 gismi Pauli verbis è diametro adversatur, Rom. 3. 28. eam pro-
 bare niteris ludendo in ambiguo. Quicumque per Legem Christi
 (putà de Justitia Fidei) absolvitur, eam Legem impleat ne-
 cesse est: At Fide solâ sine Operibus nemo Legem Christi (scil.
 Moralem) implet: Ergò nemo Fide solâ sine Operibus per Le-
 gem Christi Evangelicam absolvitur. Quis non videt homony-
 miam.*

miam & fallaciam? Esi Fide solâ sine Operibus nemo Legem Moralem impleat, imò etsi nemo Legem Moralem absolute impleat, & nemo igitur ex Lege Morali Justitiam assequi possit; quinque tamen credit in Deum per Christum Legem Christi Evangelicam, de Justificatione per Fidem in Christi Sanguine implet, & à peccatorum reatu eo nomine absolvitur. Fides vera & viva est conditio Justificationis unica secundum Legem Christi Evangelicam. Qui post Pauli dissertationem seridè perlectam, hoc negat, est impius perinde atque vesanus.

RESPONSIO ad Animadversionem XII.

§. 1. Animadversio hæc tua mera est atque insignis calumnia. Candorem in Disputationibus, præsertim Theologicis, amavi semper, & secutus sum, ab amphibologiis illis, dolis & malis artibus, tum ubique, tum imprimis in iis, in quibus salus animarum vertitur, quàm longissimè abhorrens. Istiusmodi artificiis causa tua, contra veritatem manifestissimam suscepta, indigere quidem potest; at veritas, quam defendimus, istis angulis ac latibulis opus non habet. In hoc Capite illud primùm fundamenti loco suppono, (quod apud Reformatos omnes in confesso est) vocabulum Justificationis esse forense, sive juridicum, adeoque primâ suâ notatione juris processum connotare: unde infero, in Justificatione nostra, sicut in omni juris processu, præter alia, Legem imprimis aliquam statuendam esse, ad cuius normam iudicium sit peragendum; adeoque neminem propriè justificari sive absolvi, nisi qui Legem, ad cuius normam iudicatur, impleverit. His positis, pergo inquirere, quænam sit illa Lex, cujus iudicio nobis Christianis standum sit? Disertissimo testimonio Jacobi Apostoli ostendo, Legem, per quam iudicandus sumus, esse νόμον ἐλευθερίας, legem libertatis, sive, νόμον βασιλικόν, legem regiam, hoc est, Christi Regis nostri, hæc inter alia jubentem; ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν. Tandem concludo Legem Regiam, de qua loquitur Jacobus, & per quam nos iudicatum iri affirmat, esse ipsissimam Legem Moralem, prout scilicet eam exposuit ac perfecit Christus ipse, atque à Monte (Sinai succedaneo) ut Legem suam Discipulis tradidit. Dico & probo, hujus Legis observantiam, Gratia

Evangelicâ temperatam, ab omnibus Christianis, ut condi-
onem Fœderis sui omnino necessariam, à Christo postulari.
 His omnibus præmissis ac stabilitis, demum contra *Antinomos*,
 (quorum causam Ecclesiæ Anglicanæ Theologum suscepisse
 nollem) ità argumentor: Quisquis à Deo per Christum ju-
 stificatur, &c. ut suprâ. In utraque utriusque Syllogismi
propositione eandem Christi Legem (sine omni ἀμφιβολία)
intelligendam volui. Tu verò quia fundamenta argumenti
 mei evertere non poteras, *amphibologiam* finxisti pro libitu
 tuo, ut hoc saltem κρησφύγῳ ictum teli nostri effugeres.

§. 2. Sed crimen, mi Censor, in caput tuum recidit. Tu
 dolo malo, eoque multiplici, Lectorem tuum fallis ac deci-
 pis; aut certè ipse falsus ac deceptus es. Nam, 1°. Dupli-
 cem Christi Legem statuis in Evangelio propositam nobisque
 Christianis impositam. Atqui hætenus putârim (densam
 Theologorum turbam secutus) Christianis unicam esse Le-
 gem, quemadmodum & unicum Legislatorem. Equidem
 quis sanus Theologus unquam somniavit de ista distinctione
 inter Legem Christi Moralem, & Legem Christi Evangeli-
 cam? Annon Lex Moralis, quatenus est Lex Christi, hoc est,
 à Christo exposita, suisque imposita Evangelio (sub qua
 ἡμεῖς sola ipsam in hoc Capite consideravimus) est Lex Evan-
 gelica?

§. 3. 2°. Dicis, Legem Moralem à Christo non solvi, sed fir-
 mari, & conscientiis ut obedientiæ regulam præscribi, cum
 obligatione ad obsequium; sed qualis sit obligatio illa, non
 explicas. Dic sodes, dic apertè, utrùm ad obsequium Legis
 Moralis, à Christo firmatæ, sub periculo animæ obligemur,
 an solo gratitudinis vinculo? Si hoc affirmaveris, pestiferam
Antinomorum hæresin amplecteris; & redeunt absurda illa
 Dogmata omnia, à quibus tantopere abhorre te modò pro-
 fessus es. Sin illud statueris, fatearis necesse est, Legem il-
 lam à Christo proponi, ut nostræ Justificationis normam; hoc
 est, Legis illius sinceram observationem conditionem esse in
 Evangelio ad Justificationem necessariò requiritam. Ratio
 consequentiæ est: quia quatenus quid sub periculo animæ,
 & ut necessarium ad Salutem requiritur, eatenus idem ut ne-
 cessarium quoque ad Justificationem requiritur: quod suprâ
 liquidò demonstravi in examine *Animadversionis* septimæ,
 Sect.

Sect. 2, 3, 4, 5. Ut verò Lector, quæ ibidem differuimus, quomodo ad præsentem Quæstionem accommodanda sint, rectius dijudicet, notandum est, Legis Moralis à Christo traditæ duplicem quasi observationem statui posse; alteram, quæ voto & firmo animi proposito concipitur, atque interno saltem affectu perficitur; alteram, quæ ipso opere, sive sanctâ *παιδεία* completur. Prioris generis observatio ad Salutem absolutè necessaria est; proindè ad id requiritur, ut quis primæ Justificationis Gratiam obtineat. Deus enim neminem ad Salutem acceptum habet, proindè neminem justificat, qui nondum ad eam Dei & proximi dilectionem pervenit, quæ est *τέλος τῆς παραγγελίας*, finis præcepti, 1 Tim. 1. 5. (hoc est, finis, quem in Lege sua Deus intendit, quòque utcunque consecuto acquiescit) vel, ut B. Pauli verbis iterum utar, qui nondum præditus est Fide per Charitatem perfectâ. Altera verò illa Legis observatio, ad Salutem requiritur ex hypothesi, si Deus vitam dederit, proindè ad Justificationis Gratiam retinendam & conservandam requiritur.

Verbo dicam, qui Christo Regi se devovet, & *νόμῳ βασιλέως* obedientiam per Gratiam Christi præstandam firmo animi proposito spondet, is ex Fœdere Evangelico jus habet ad Salutem; sed jus pendens, datum sub conditione præstandi actu obedientiam, quam voto suscepit, si modò Deus vitam prorogaverit. Unde manifestum fit, observationem Legis Moralis à Christo traditæ, quatenus ad Salutem requiritur, eatenus etiam ad Justificationem requiri. Requiritur prima illa Legis observatio, ut quis per Gratiam Dei in Christo jus ad Salutem acquirat, hoc est, justificetur; altera verò requiritur, nè quis jure suo ad Salutem excidat, hoc est, Justificationis Gratiam jam adeptam amittat. Itaque in omnem partem te veritas necesse est, ut hîc vel argumento meo cedas, vel in castra *Antinomorum* (quod absit) secedas.

§. 4. 3°. Pessimâ fide à te adducitur hypothesis tuæ probandæ locus Apostoli, *Gal. 2. 16, 21*. Nam Apostolus ibi non agit de Lege Morali à Christo firmata, cujus sincera observatio cum Fide Christi conjuncta, & ex Fide profecta, ut conditio Salutis obtinendæ necessaria in Evangelio requiritur; sed vel de Lege Rituali, cujus observationem Judæizantes Pseudo-apostoli docuerunt, cum Fide Christi necessa-

rid conjungendam fuisse, si quis salvus esse vellet; vel de Mo-
saico Foedere integro à Christo Mediatore & Fide in ipsum di-
vulso. Piget me hæc tam clara & manifesta, jamque tam fusè
probata toties repetere.

§ 5. 4°. Periculosè admodum Legem Operum, de qua
loquitur Apostolus, quàmque Legi Fidei opponit, *Rom. 3.27.*
de Lege Morali à Christo Discipulis tradita interpretaris.
Imo nescio sanè, an quicquam à profligatissimo inter *Liberti-*
nos hæc interpretatione tuâ magis absurdum, magis noxium
ac periculosum dictum aut prolatum unquam fuerit. Vide
quæ diximus in *Examine Animadversionis* decimæ, Sect. 3.
Unde & hæc interpretatio tua planè singularis est, neque cu-
jusquam probati Scriptoris, nè inter *Neotericos* quidem The-
ologos, autoritate defendi potest. Nam illi, cùm Legem
Moralem Operum Legem vocant, Legem Moralem intelli-
gunt non quatenus à Christo Discipulis suis, in Concione à
Matthæo recitata, exposita impositaque fuit; (nunquam ità
desipuerunt) sed quatenus extra Christum spectata, nescio
quam absolutissimæ virtutis atque obedientiæ impossibilis
ἀκρίβεια sub periculo animæ ab homine exigit postulâtque. Ve-
rùm & illi ab Apostoli mente (quod pace eorum dixerim)
aberrâsse mihi videntur. *Νόμος ἔργων*, Lex Operum sive Fa-
ctorum, (ut optimè vetus Interpres) Apostolo est reverà
nihil aliud quàm Lex Mosaica, carnaliter & juxta literam
spectata, quæ multiplicia opera externa & ritualia (*ἔργα*
magis propriè dicta) requirit; quæque, ad ipsa Moralia
quod attinet, Justitiâ illâ, quæ in externis factis consistit, con-
tenta est; utpote quæ tantùm exterius perpetratis homicidii,
adulterii, &c. actibus mortem denuntiet, non ipsis peccato-
rum internis affectibus. Verum esse quod dico, nempe, Le-
gem Operum Apostolo esse Legem Mosaicam, carnaliter &
juxta literam spectatam, apparet ex integro loci contextu,
quæ continetur v. 27, 28, 29, 30. Verba sunt: *Ubi est er-*
gò gloriatio? *Exclusa est.* *Per quam Legem?* *Factorum?* *Non:*
sed per Legem Fidei. *Arbitramur enim Justificari hominem per*
Fidem absque Operibus Legis. *An Judæorum Deus tantùm?*
Nonne & Gentium? *Immo & Gentium.* *Quoniam quidem unus*
est Deus, qui justificat Circumcisionem ex Fide, & Præputium
per Fidem. Ubi hæc ratione probat Apostolus, non Justificari
homi-

hominem ex Lege Operum, quòd Deus non sit tantùm *Judeorum*, sed & *Gentilium*, Deus, Quæ ratio manifestè ostendit, cogitasse imprimis hoc in loco *Paulum* Legem illam Factorum, sive Rituum, quæ ad *Judeos* tantùm pertineret, ac veluti intergerinus paries (*Eph. 2. 14.*) ipsos à *Gentibus* divideret.

Neque nova est hæc interpretatio; siquidem locum ità exposuit (ut alios *Veteres* omittam) antiquus Author *Commentariorum*, qui *Ambrosio* tribuuntur, tum ubi in ipsum locum scribit, tum alibi. Clara sunt imprimis verba ejus in ipso initio proœmii in *Epistolam ad Galatas*. *Omnis* (inquit) *credens in Christum, & observans Legem Factorum, malè intelligit Christum. Sicut & Symmachiani, qui ex Phariseis originem trahunt, qui servatâ omni Lege Christianos se dicunt, &c. Si enim Deum intelligerent Christum, nihil de Lege Factorum sperarent, id est, de Neomeniis, Sabbato, Circumcisione, & discretionem Escarum, &c. Cui gemina sunt, quæ idem Author scribit in Epist. ad Galat. cap. 3. v. 19. Lex Factorum, (inquit) id est, Moyse posita est in medio inter cæptam promissionem, & semen cui facta promissio est, hoc est, inter Abrahamum & Salvatorem. Ideo longè data post factam promissionem, ut ipsâ distinctione aliud promissio videretur; ut populum Dei à Gentibus segregatum erudiret sub Dei timore; ut dignus fieret ad excipiendam promissionem, quæ est Christus. Lex tamen Factorum ideo dicitur, quia docet, quæ Deo jubente corporaliter fiant de Sacrificiis, de Primogenitiis, de Decimis, & de cæteris talibus. Hæc autem Lex Factorum gloriationem non excludebat, ob duplicem rationem. Primum, quidam erant ex *Judeis*, qui hujus externæ Legis accuratam observationem, tam *Moralia* quàm *Ceremonialia* quod attinet, non falsò prætenderent. Talis erat *Paulus*, qui dicit se, quod *Justitiam* illam Legis externam attinet, planè ἀμωμον, irreprehensum, fuisse. Talis juvenis ille, qui, *Moralia* quòd spectat, totum *Decalogum* ab ipsis ferè incunabulis se observasse gloriatus est, *Matth. 19. 20.* Si itaque ista Legis Factorum observatio, si externa illa *Justitia*, ad Salutem suffecisset, fuissent, qui Remissione peccatorum ac Redemptoris Sacrificio non indignissent. Deinde, ad hanc externam *Justitiam* sufficiebat ferè humanum arbitrium, neque tam necessaria erat specialis illa Spiritus Sancti Gratia, quæ*

Vide *Gal. 2. ult.*

in Evangelio Spiritualem Justitiam exigente promittitur. Illud obiter monuisse visum est, quod observatio haud parvi momenti sit. Pergamus.

§. 6. 5°. In eo certè graviter erras, quod existimas, Legem Fidei ideo hoc nomine ab Apostolo appellatam esse, quod nihil requirit præter Fidem, sive quod per meram Fidem simplicem virtutem, impleatur. Lex Fidei non solam Fidem requirit, sed Fidem *ἡ ἀγάπη ἐνεργουμένη*, ipso Apostolo teste; Gal. 5. 6. In Christo Iesu neque Circumcisio quicquam valet, neque Præputium, sed Fides per Charitatem perfecta. Quid verò sit Fides illa per Charitatem perfecta, idem Apostolus alibi liquiddè explicat, nempe, 1 Cor. 7. v. 19. Circumcisio nihil est, & Præputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei. Ex quibus locis inter se collatis manifestum est, *τηρήσιν ἐντολῶν Θεοῦ*, hoc est, sinceram observationem præceptorum Dei, (eorum scil. quæ universalis ac perpetui juris sunt) ab Apostolo sub Lege Fidei comprehendi. Hinc in Ecclesia Christi, quæ Apostolicam ætatem proximè secuta est, pro Catholico atque Orthodoxo habebatur, qui doceret, hominem per moralia Legis præcepta Justificari, perindè atque is qui diceret, hominem per Fidem Justificari: & duæ istæ locutiones neutiquam secum pugnare judicabantur. Testis locupletissimus est Irenæus, Polycarpi viri Apostolici Discipulus, qui lib. 4. cap. 27. in ipso initio sic scribit: Dominus naturalia Legis, per quæ homo justificatur, quæ etiam ante Legislationem custodiebant, qui Fide justificabantur, & placebant Deo, non dissolvit, sed extendit, sed & implevit. Totum Caput lectu dignissimum est. Quid igitur? Lex Evangelica, ideo Lex Fidei appellatur, quod obedientia illa omnis, quam requirit, tum ex Fide in Christum proficiscitur, & tanquam ex radice sua germinat; (unde & obedientia Fidei disertè dicitur, Rom. 16. v. 26. & alibi) tum Gratiâ Spiritûs Sancti, quam Fides impetrat, perficitur; tum denique, solâ vi promissionis in Christi Sanguine factæ ac stabilitæ, quam Fides amplectitur, non suo merito, ad Salutem valet: Unde ad Salutem valet, quanquam imperfecta sit. Vide Harm. Apost. Dissert. 2. cap. 5. per totum.

§. 7. 6°. Quod dicis, à nemine Legem Moralem impleri, si de perfecta & omnibus numeris absoluta Legis impletionem loqueris, (de qua loqui te palàm est) ut verum illud sit, certè

certè ad rem non est. Argumentum meum aliis fundamen-
tis nititur, nempe, his duobus. 1. Esse aliquam Legis ob-
servationem à nobis requisitam sub periculo
animæ, atque ut conditionem Salutis obti-
nendæ omnino necessariam. 2. Quæ Le-
gis observatio ad Salutem requiritur, ipsam
quoque ad Justificationem pariter requiri;
posterius illud fundamentum quàm firmum
sit, jam sæpius ostendi. Priorem Propositionem nemo, nisi qui
sit ex fœce *Libertinorum*, negare aufit: & qui negaverit, di-
sertissimis ipsius Domini nostri verbis refellitur, *Mat. 5. v. 19,*
20. & 7. v. 21, 24, 25, 26, 27. Summa Legis ab ipso Chri-
sto his duobus comprehenditur, nempe, ut diligamus Deum
super omnia, & proximum ut nosmetipsos. Hæc autem duo
præstari non modò posse, sed & debere, ab omnibus qui sal-
vi esse velint, certum est. Insignis est *Irenæi* locus, (qui li-
cèt *Marcionitas* imprimis feriat, nimis aptè tamen *Antinomis*
quoque nostris accommodari potest) *lib. 4. cap. 26.* in ipso
initio: In Lege igitur & in Evangelio cum sit primum & maxi-
um præceptum, diligere Dominum Deum ex toto corde; dehinc
simile illi; diligere proximum sicut teipsum, unus & idem osten-
ditur Legis & Evangelii conditor. Consummata enim vitæ præ-
cepta in utroque cum sint eadem, eundem ostenderunt Deum, qui
particularia quidem præcepta apta utrisque præcepit; sed eminen-
tiora & summa, sine quibus salvari non potest, in utroque ea-
dem suavit.

§. 8. 7°. Quod dicis, *Fidem veram & vivam conditionem esse*
Justificationis unicam secundum Legem Christi Evangelicam,
verissimum esse agnosco, modò Fides viva (ut par est) defi-
niatur juxta Apostolum, *Fides per Charitatem perfecta.* Nam
talís Fides (ut dixi) universam Christi Legem, de qua lo-
quor, implet. Postremò, convitia quæ mihi facis, impium
me & vesanum appellitans, non moror. Ad istiusmodi ma-
ledicta, toties iisdem exercitatus, jam penè occallui; opti-
mâ nimirum conscientia fretus, quæ mihi ahenei instar muri
est ad calumnias omnes inimicorum meorum facile propel-
lendas. Sistendi sunt olim mecum ferocientes adversarii
coram Christi Judicis Tribunali, ad quod Tribunal ego (ali-
oquin peccatorum maximus) in hac certè causa (de summa

Quæ Legis observatio sit pos-
sibilis, quæque absolutè neces-
saria ad Salutem fusè osten-
ditur in appendice ad Exam.
Animad. 17. Thes. 5, 6, & 7.

rei loquor) lubens & lætus appello. Interim tu, mi Censor, dicti memor esto Domini nostri, Mat. 12. 37. Verbis tuis justificaberis, & verbis tuis condemnaberis.

ANIMADVERSIO XIII.

ad Dissert. 1. cap. 4. §. 4. pag. 29.

IN hoc Capite tres Fidei actus à Theologis vulgò assignatos (Notitiam, scil. Assensum, & Fiduciam) expendens, luculenter ostendo, nullum ex iis esse, cui per se spectato, Justificatio necessario nexu conjuncta sit. Duos priores Fidei actus, (utpote quibus, vel pauci admodum, vel nulli prorsus, vim justificatricem tribuant) leviter perstringere contentus sum. Tertium verò Fidei actum, quam Fiduciam appellant, fusiori atque accuratiori Examine perpendo. Cui Examine hæc præfatus sum: *Restat itaque tertius atque ultimus Fidei actus, quam Fiduciam vocant; & in eo maximam ponunt fiduciam Solifidiani. In iis igitur, quæ hîc dicunt, expendendis diutius immorabimur. Ac primò quidem operæpretium esset inquirere, quid per Fiduciam istam velint. Res enim hæc miris verborum involucris ab iis tegitur, ut penè Oedipo opus sit interprete. Ingens acumen & planè ὑπερβαλλον μῦθος τῆς ἀγνοίας ei lubens detulerim, qui eorum hæc de re locutiones intelligibiliter explicare, atque inter se conciliare, valeat. Experiatur qui dubitat, ac verum esse quod dicimus, vel invitus fatebitur. Ad hæc tu in margine scribis: Etsi opus sit arduum, rei cujuscunque definitionem accuratam edere, & Gratiæ Spiritualis, quæ sensus fugit, & intellectum animale superat, definitio sit longè difficillima; non tamen impossibile est, Fidei salvificæ naturam (ut ità loquar) sive rationem formalem, & actum Fidei justificantem intelligibiliter explicare. Quid non sit, facilius quidem est eloqui, quam quid sit. Sed & hoc non est ἀπρόσβλητον. Fidem in assensu mentis Evangelio præbito, eoque firmissimo, non constare, probatur; quia Diabolus incarnatus potest hæc Fide imbui, perinde atque Diaboli ipsi tum Deum esse, tum Iesum esse Christum, credunt.*

credunt. Simon Magus convictus de Evangelici verbi veritate, ob Operum Apostolicorum virtutes, credidit. Hæc verò *πνευματικός*, sive assensus intellectus, licet prævia sit ad Fidem salvificam animi dispositio, est tamen Fide vivaci ceterior. Idem sentiendum est de Fiducia conditionata, quæ sæpe inefficax est, præpollente carnis à Christi jugo aversione. Quibus & ista addis paginâ proximè sequenti: Sine me pro nostra ingenii tenuitate describere, quòd intus experiri plus erit solatii, quàm extrà proloqui. Fides Electorum salvifica est voluntatis, ab intellectu irradiato jam lumine Evangelii directæ, & Spiritu Sancto motæ, inclinatio vivax ad fidendum in Deo per Christum, 1 Pet. 1. 21. sive in Christo Mediatore, de salute æterna, sive de venia & iustitia per Misericordiam Dei & Merita Christi apiscenda. Actus formalis Fidei vivæ est, post abjectam spem omnem salutis in mundo & sese, Fiduciam corde integro reponere in Deo & Christo de promissionum in Evangelio oblatarum assentione, propter & per Dei bonitatem, veritatem ac potentiam. Hæc Fide sive Fiduciâ Abraham Deo gloriam dedit. Neque his contentus, jubes me respicere ad paginam vacivam (ut loqueris) libri fronti præfixam, ubi sententiam tuam de Fiducia justificatrici prolixè explicas his verbis: “ Agimus de Fidei salvificæ notione propria, & actu illo peculiari, quem Scriptura exprimit per “ τὸ πνεύειν εἰς, vel ὅτι, τὸν Θεόν, sive Χριστόν, & ὅτι, sive εἰς, ὄνομα, & “ ἐν ὀνόματι Κυρίου. Interpretes Græci V. T. sæpissimè utuntur “ vocabulo ἐλπίζειν εἰς τὸν Θεόν, pro eodem, quod Scriptores “ Novi Testamenti dicunt, πνεύειν εἰς Θεόν, & εἰς Χριστόν. Fidei “ autem actum primarium, & rationem (ut ità loquar) formalem, esse concipio confidentiam in Deo sive Christo de salute “ omnimoda, quam Deus per Christum nobis spondet. Et “ hæc Fiducia, quâ homo in Deo recumbit, acquiescit, & “ onus omne, curâque omnem in Deum revolvit, in Deo “ unico suam spem repositam statuens, & tanquam ad rupem “ ad Deum refugiens, & super illo, tanquam super rupe, seipsum ædificans, est distincta à credendo, item ab agendo; “ & longius, scil. duobus gradibus, distita à persuasionem illam “ de favore Dei in peccatorum Remissione; quam *πνευματικός* “ esse Fidem justificantem, quidam perperam volunt, & tu, “ Vir clarissime, solidè refellis. Hominem justum esse oportet, priusquam justificari se nōrit. At homo est ex Fide “ justus,

“justus, ideoque Fides, per & propter quam quivis justifica-
 “tur, præcedit suam Justificationis suæ certitudinem. Hæc
 “persuasio præsupponit ipsius Fidei nostræ notitiam, & resul-
 “tat per modum Syllogismi ex propositione Evangelii gene-
 “rali, & assumptione, sive reflexivâ statûs nostri in Fide ap-
 “prehensione; undè Christianus se conditionem Evangelii
 “implêsse gnarus, de sua venia & cum Deo conciliatione sta-
 “tuit. Hæc memoro, ut scias tecum me lubenter sentire,
 “neque nisi veritatis vi victum à te dissentire. Fidei verò
 “justificantis actum proprium medium esse statuo inter Fidu-
 “ciam illam conditionatam, quâ homini persuasum est,
 “se salvum fore, si Dei conditioni se submiserit, &c. & Fi-
 “dei fructum, scil. obedientiam. Τα ἐναντία παράλληλα μᾶλλον
 “γνώριμα, verè dixit Philosophus. Caro corrupta est non
 “modò incredulitatis rea, quia verbum Dei non Fide & fir-
 “mo assensu excipit, sed aspernatur; sed etiam infidelitate
 “sive potiùs diffidentiâ laborat, & peccator non audet in
 “Dei Bonitate ac Potentia securus inniti, & Dei promissis fi-
 “dere. Hæc verò cordis infidelis pravitas est ἀπειθείας ma-
 “ter. Non est opus prolixè referre Israëlitarum in eremo
 “rebellionem, & Magnatis Samaritanî tibi nota exempla.
 “Perpendenti rem liquebit, vitium diffidentiæ incredulitati
 “esse malum superadditum. Ex parte jam altera constat,
 “animam Gratiâ Divinâ tactam, & Spiritûs Sancti vi suâvi
 “flexam, ad Deum conversam esse, & propensione volunta-
 “riâ Deum respicere; & non modò veritati promissionum
 “assentiri, & quasi velis plenis ad earum amplexum ferri;
 “sed etiam in Deo Fiduciam ponere, & Deo arctissimè adhæ-
 “rere, ut Sanctus Job cap. 13. 15. profitetur se fisurum in
 “Deo, etsi ipsum occiderit. Hæc verò Fiducia parit obedi-
 “entiæ promptitudinem. Viator, qui in duce gnaro & Fide
 “confidit, in via sibi ignota ducem securè sequitur. Abra-
 “ham Dei Providentiæ gratiosæ innixus, Deum in terram
 “incognitam cœca cum obedientia, sed prudentissima, se-
 “cutus est. Æger, qui medici peritiam & benevolentiam no-
 “vit, si fidere auset, (nam hæc Fiducia creditionem sequitur
 “contingenter) medici præscriptis parebit. Sic peccato
 “laborans, si in Misericordia Dei & Christi Meritis, salutem
 “omnem suam sitam crediderit, & in Deum Christumque
 “credi-

“ crediderit, i. e. Fiduciâ recubuerit, Christo lubentissimè ob-
 “ sequetur. Interim radix, etsi fructuum ferax si opportu-
 “ nitas exigat & ferat, distinguenda est ab ipso germine. Vi-
 “ promissi; Qui crediderit in ipso, qui ædificaverit super lapide
 “ illo pretioso, electo; salvus erit, *Rom. 10. 11. Esai. 28. 16.*
 “ *Iustus ex Fide vivet* etsi proximo momento moriatur, ut
 “ latro fidelis. Fides igitur justificans est Fiducia. Nam li-
 “ quidò constat hæc distinctio; verbum veritatis credimus,
 “ rem promissam speramus, & in promissore fideli ac potente
 “ confidimus. Hujus Confidentiae præcepta passim occur-
 “ runt, *Psal. 37. 3, 5. Esa. 26. 4.* Huic annexa habemus
 “ promissione divinâ beneficia plurima, *Psal. 2. 12. & 32. 10.*
 “ & *37. 40.* Hujus exempla splendida nobis proponuntur,
 “ *Psal. 22. 4. 2 Chron. 13. 18.* Eiusdem est qualitatis actus,
 “ quo in Deo fidimus de protectione externa in hoc sæculo, &
 “ de salute æterna in altero. Est enim ratio Fidei commu-
 “ nis, quâ servus Dei in Divina misericordia, veritate ac po-
 “ tentiâ, Fiduciam ponit, de quovis beneficio promisso apiscen-
 “ do certissimè securus. Eiusdem igitur est generis Fides il-
 “ la, quâ *David* de victoria & de venia confisus est in Deo;
 “ imò quâ *Christus* ipse veniâ non indigus confidit in Deo;
 “ (*Mat. 27. 43.*) illa, inquam, Fiducia, *πεποιθως*, est ejusdem
 “ generis cum Fiducia Christiani, quâ confidit in Deo & Chri-
 “ sto de liberatione à peccatis. Unicum adjiciam argumen-
 “ tum, cujus robur expendas velim. Petam à lege opposito-
 “ rum. Quando virtuti opponitur vitium, in quo peccatur
 “ eo quòd affectus malè collocatur, tunc actus utrobique est
 “ idem in genere suo. Quando homini interdicitur aut vi-
 “ tio vertitur, in sese, ac suo vel ingenio, vel robore, fidere,
 “ *Prov. 3. 5.* in divitiis & mammona incerto niti, ut *Isa. 52.*
 “ *7. 1 Tim. 6. 17.* in principibus mortalibus, *Psal. 118. 8, 9.*
 “ & *146. 3.* in brachio carneo, *Jer. 17. 5, 7.* denique, in ipsa
 “ iniquitate & rapina fidere, *Psal. 62. 10. Esa. 47. 10.* id
 “ quod in vitio notatur, est nihil aliud præter Fiduciam. Ne-
 “ que enim quisquam dicitur credere auro, sed confidere in
 “ divitiis, quando opes suas securitatis turrin, & fælicitatis
 “ statumen reputat, & rebus externis innititur. Pari rati-
 “ one Fides in Deum & Christum est propriè Fiducia, (vide
 “ *Jer. 17. 7.*) quâ in Dei ac Christi Misericordia ac Meritis
 “ confi-

“confidimus. Et quamvis varia sint Fidei exercitia, per
 “quam Christianus vivit & ambulat, ratio tamen est com-
 “munis omnium actuum Fidei, licet objecta sint varia. Si-
 “cut ejusdem generis visu *Israëlita* & arenam vidit nihil
 “profuturam, & Serpentem æneum in Palo erectum, cujus
 “intuitu salutem obtinuit: Sic Christianus pari oculo Fidei
 “Christum respicit Redemptorem, & Deum Protectorem; &
 “eâdem confidentiâ innititur in Dei benignis pollicitis de
 “provisione ac viatico sufficienti, & de venia ac vita æterna.
 “Et hanc Fidem in hoc sensu sumptam Christus & Apostoli
 “esse Justificationis conditionem apertissimè docent. Ecce
 “jam quàm non inextricabilis sit difficultas recumbentiæ,
 “sive Fiduciæ in Deo, notionem concipere & explicare, si
 “animum adverterimus ad phrasas Spiritûs Sancti varias,
 “&c.

RESPONSIO ad Animadversionem XIII.

§. 1. In hac Animadversione verba mea, quæ refutare voluisti, illustri sanè specimine verissima esse comprobasti. Dixi ab iis, qui Fiduciam Justiciæ Fidei formalem actum statuunt, cum ad explicationem sententiæ suæ ventum est, rem miris verborum involucris tegi, ut penè *Oedipo* opus sit interprete. Sanè autem hoc sermone tuo quid unquam perplexius? Conabor ad ea omnia, quæ intelligam, candidè, & quâ fieri potest perspicuitate, respondere; de cæteris verò quasi divinasse sufficiat.

§. 2. Primum, permirum mihi videtur, quòd apertè fatearis, opus esse tam arduum & longè difficillimum, notionem illam Fidei Justiciæ, quam amplecteris, intelligibiliter explicare. Sanè hoc certissimo argumento est, notionem illam tuam genuinam non esse, sed spuriam ac falsam prorsus. Et enim cui sano persuaseris, unicum hominis officium, quo ipsius Justificatio æternæque Salus divinâ voluntate suspenditur, explicatu esse tam difficile? Semper quidem existimavi, esse quædam doctrinæ Evangelicæ mysteria, Fide credenda, quæ ad captum imbecillis nostri intellectûs plenè explicari vix, ac nè vix quidem, possunt; at ipsam Fidem, quæ nobis ut officium nostrum præscribitur, tantum esse mysterium antehac nunquam

nunquam somniaverim. Curator es animarum, & gregem Christianam pascis; miror autem, quid cum plebe tua agas. Habes dubio procul (aut cæteris fratribus tuis longè es fælicior) inter auditores tuos quosdam, qui tardioris sint ingenii. Quomodo homunciones intelligere potis erunt, quod ipsi Doctori suo non inerudito intelligibiliter, vel doctis explicare, tam sit difficile? Patere, quæso, ut quod res est dicam. A plana veritatis semita in avia & abrupta deflexisti, senticetis & dumetis implicitus: itaque viam rectam comiter monstranti nè irascaris. Respice Scripturæ loca, in quibus ea Fides, quæ ad Justificationem ac Salutem valeat, quasi ex professo explicatur, imprimis Textus jam sæpiùs allegatos, Gal. 5. 6. & 6. 15. coll. 1 Cor. 7. 19. Videbis (nisi videre nolis) Fidem, cui ex Evangelico Fœdere Justificatio ac Salus conceditur, nequaquam esse simplicem virtutem, sed vocem omnino accipi sensu complexo; Fidémque adeò Justificam nihil aliud esse, quàm firmum Evangelio assensum in intellectu per verum Dei & proximi amorem in voluntate efficacem; sive ejusmodi Evangelio assensum, quem comitatur totius hominis renovatio, animi scil. & actionum, vel eorum, quæ in Evangelio præcipiuntur, sincera observatio.

§. 3. Observandum est, definitionem tuam Fidei Justificæ, ubi propriis verbis traditur, valde mancarn atque imperfectam esse; ideòque te mox in pleniorern ejus explicationem multis uti verbis, sed metaphoricis quidem istis, quæ de rei definitione cùm agitur, imperitè adhibentur. Ais, Fidei salvificæ rationem formalem esse, Confidentiam in Deo, sive Christo, de Salute omnimoda, quam Deus per Christum nobis spondet. At quis non videt, hanc definitionem nullam exprimere essentialern differentiam, quâ Fides salvifica à Fide hypocritarum discernatur? Quippe certissimum est, nimidum multos in animo suo concipere Confidentiam de Salute per Christum obtinenda, qui à statu Justificationis ac Salutis absunt quàm longissimè. Hujus rei ipse, ut videtur, gnarus, in umbra locutionum metaphoricarum perfugium quæris. Hæc Fiducia, inquis, quâ homo in Deum recumbit, acquiescit, & onus omne, curamque omnem in Deum revolvit, tanquam ad rupem ad Deum refugiens, &c. Scio, ex Metaphoris istis quasdam etiam in Scripturis reperiri; sed & scio easdem ad rem, de qua quæritur,

O

Bayerische
Staatsbibliothek
München

ritur, illustrandam non adhiberi : siquidem in locis ubi occurrunt, non agitur de Fiducia justificante, sed de Fiducia hominis justi, uti mox patebit. Præterea cum illud, quod ex parte nostra ad Justificationem requiritur, passim in Sacris Oraculis verbis maximè propriis exprimat, cur, iis relictis, figuratis locutionibus imprimis gaudeas? Ratio in promptu est. Definitio illa tua (utpote macra, jejuna & squallida nimis) primo aspectu Lectori displiceret, si nativis tantum coloribus exhiberetur; ideoque cerussâ Metaphorarum dealbanda erat, ut fucum ipsi faceret.

§. 4. Notatu dignum est, inter Metaphoras, quibus uteris ad explicandam Fidei salvificæ formalem rationem, quasdam esse, quæ in proprium sensum resolutæ, ipsam illam Charitatem, sive sincerum Obedientiæ propositum, apertè significant, quod Fidei verè Justificæ complementum ac perfectionem esse, ipse lubentissimus agnosco. Ità Confidentiam tuam Justificatricem descripturus, ais, *Animam Gratiâ Divinâ tactam, & Spiritûs Sancti vi suavi flexam, ad Deum conversam esse, & propensione voluntariâ Deum respicere, quin & Deo arctissimè adhærere.* Certè Conversio animæ ad Deum in Scripturis denotat Resipiscentiam, quæ integram Salutis conditionem ex parte nostra in novo Fœdere requisitam complectitur, ut satis notum est. Jam verò illa animæ arctissima Deo adhæsiō quid aliud significare potest, quàm divinam Charitatis virtutem, quâ quis super omnia Dei favorem desiderat, ejusque ambit amicitiam; certus, ut amicitiam illam acquirat & conservet, contra omnes Mundi, Carnis & Diaboli tentationes, divinis obsequi præceptis, atque in eo obsequio per Dei Gratiā ad mortem usque perseverare? Si istis Metaphoris dum uteris hoc non vis, dic, obsecro, apertè, quid velis.

Ità planè impossibile est, Fiduciam aliquam in Deo, salutarem Justificationis effectum secum trahentem, intelligibiliter explicare, quæ non ità explicata verum Dei amorem, ac sincerum Obedientiæ propositum, notione suâ includat.

§. 5. Fiduciam, quam primarium Fidei Justificantis actum esse statuis, longius, scil. duobus gradibus, dissitam esse affirmas à *πληροφορία*, seu persuasione, de favore Dei in peccatorum Remissione. Atqui Fiduciam illam ità describis, ut nè uno quidem gradu

gradu à *πνευματολογία* illa distare videatur. Nam primò Fiduciam illam *Confidentiam* appellas. Sed vox illa (præterquam quòd à probatis Scriptoribus plerumque in malam partem accipiat) persuasionem de re aliqua certam atque indubitatam designat. Deinde Metaphoræ, quibus uteris, eandem *πνευματολογία* innuunt. Nam *hominem in Deo recumbere & acquiescere, omnem curam* (salutis nempe æternæ obtinendæ) *in Deum revolvere, tanquam rupem ad Deum refugere, & super illo tanquam super rupe edificare seipsum*; hæc, inquam, locutiones tuæ quandam animi securitatem de Salute obtinenda omnino significant. Quid, quòd ejusmodi securitatem disertis verbis defendis? Quippe ais postea, *rationem Fidei communem esse, quâ servus Dei in Divina Misericordia, Veritate ac Potentia Fiduciam ponit, de quovis promisso beneficio apiscendo certissimè securus*. Dic mihi, quid differat hæc certissima Securitas, quam defendis, à *πνευματολογία* illa, quam rejicis? Si dixeris, certissimam illam Securitatem respicere tantùm Veritatem ac Potentiam Dei in promissis præstandis, quâ nempe persuasum habemus, Deum promissis suis constiturum, si modò nos conditionem eorundem præstiterimus, manifestè tergiversaris. Nam conditionatam istam Fiduciam ipse distinguis à *Confidentia* illa, cui *Justificatio* tribuenda sit: & manifestum quoque est, Fiduciam istam per se ad *Justificationem* non sufficere. Obiter autem noto, te in verbis proximè à me citatis loqui de *Fiducia servi Dei* de beneficio promisso apiscendo. Sed meminisse te oportet (mi Censor) Quæstionem moveri non de Fiducia hominis, qui servus Dei jam factus sit; (quippe ejusmodi hominem magnam Confidentiam de promissis Dei apiscendis jure posse in animo suo concipere, non negamus:) Sed de *Fiducia peccatoris è servitio peccati sese nitentis extricare, atque ad Dei liberam servitutem aspirantis*. Imò tu disertè loqueris de *Fiducia*, quæ omnem hominis *Obedientiam*, adeoque *Obedientiæ promptitudinem* antecedit, eique *Fiduciæ Justificationem* tribuis.

At qualis, quæso, est servus ille Dei, qui nondum Deo servivit, imò qui nondum ad obsequium Dei se voto obstrinxit? Jam verò quam Fiduciam potest homo ejusmodi in animo suo concipere, de promissis Dei apiscendis, præter conditionatam illam, quâ persuasum habet, se promissa beneficia assecuturum,

rum si conditionem præstiterit, hoc est, modò *servus Dei* reverà fiat?

§. 6. In Dissertationibus meis distinctione usus sum de duplici Fiducia; alterâ absolutâ, quâ quis nullâ conditione suspensus credit, peccata sibi actu remissa esse, seque Deo ad Salutem acceptum haberi; conditionatâ alterâ, quâ quis confidit in promisso Evangelico, se Remissionem peccatorum, ad eoque Salutem æternam, per Christum consecuturum, si modò conditionem obtinendæ Remissionis in Evangelio præscriptam præstiterit. Harum utram Fiduciam maluerit accipere, cui Justificationem hominis tribueret, adversario permisi; certus, neutri Justificationem tribui posse sine manifesta absurditate. Tu verò utramque istam Fiduciam à Justificatione rejicis, & Fiduciam tamen esse quandam, quæ sit Fidei Justificantis actus primarius, & veluti formalis ratio, pertinaciter defendis. Quippe fateris, me solidè refutasse sententiam eorum, qui Fidem Justificantem esse absolutam Fiduciam de Remissione peccatorum jam obtenta statuunt; & nihilominus Justificationem attribuis Fiduciæ, quæ à conditionata diversa sit. Miror acumen tuum, qui primus Philosophorum inter duo contradictoria medium aliquod inveneris. Estne (quæso te) Fiducia aliqua, quæ neque conditione suspenditur, neque non suspenditur? Si effugium quænaveris dicendo, Fiduciam justificatricem, quam defendis, esse quidem conditionatam, sed tamen aliam planè à conditionata illa quam ipse descripserim; frustrà omnino eris. Nam, 1º. In æternum non poteris explicatam nobis dare Fiduciam aliquam conditionatam, quæ, nempe, mera sit Fiducia, quæ non eadem planè sit cum Fiducia illa conditionata, quam ipse descripserim. Quicquid descriptioni isti adjeceris, apparebit tandem illud non Fidei aut Fiduciæ, sed Charitatis, actum esse. Illud ipsum in hoc Dissertationum mearum Capite monueram his verbis: Certum est, conditionatam hanc Fiduciam ad Justificationem ac Salutem hominis nihil quicquam valere posse, nisi statuas eam in voluntatem atque affectus agere, actum aliquem Charitatis ex animo eliciendo, atque adeo totum hominem fortiter excitulando, ad quærenda bona illa Evangelii, quæ & esse credit, & se consecuturum confidit. Equum est quod postulo: proferas tandem aliquando istiusmodi Fiduciæ Justificatricis descriptionem,

onem, (non metaphoricis, pro more tuo, sed propriis vocabulis conceptam) atque herbam tibi me illicò porrecturum spondeo. 2º. Affirmari non potest, conditionatam illam Fiduciam, qualiscunque demum ea sit, aut quâviscunque ratione eam descripseris, ad Justificationem ac Salutem hominis per se sufficere, sine apertissima contradictione. Nam eo ipso quòd Fiducia illâ conditione suspenditur, manifestum fit, nihil ipsam valere quicquam ad Justificationem ac Salutem hominis, nisi conditione præstitâ; alioquin ipsi illi Fiduciæ falsum subesset. E. G. Confido, promisso Evangelii innixus, me Remissionem peccatorum adeoque Salutem æternam consecuturum, si modò à peccatis ex animo resipuerim, meque Christo Domino sanctæque vitæ juxta Evangelium ejus instituendæ dicaverim, neque me aliter veniam ac salutem posse consequi. Si jam hæc Fiducia per se, nondum præstitâ Resipiscentiæ conditione, Justificationis effectum contingeret, tum falsa planè esset ipsa illa Fiducia, quâ nempe persuasum habuerim, me Remissionem peccatorum sub conditione Pœnitentiæ, neque aliter, consecuturum; proindè, per falsam persuasionem homo Justificationem ac Salutem adipisceretur.

§.7. Sed fortasse effugium hîc quæsieris in eorum sententia, qui tenent, Fiduciam, quâ justificamur, esse Fiduciam (ut loquuntur) *specialis misericordiæ; quâ nempe quis credit, atque apud se statuit, Salvatorem nostrum Iesum Christum pro peccatis ipsius plenissime satisfecisse, & per consequens non solum aliis, sed & sibi quoque Remissionem peccatorum, Justitiam & Vitam æternam oblatam esse, idque gratis ex Dei misericordia propter unius Christi meritum.* Ità disertis verbis statuunt ex Reformatis Scriptoribus nonnulli viri, cæteroquin doctissimi; qui etiam docent, hanc Fiduciam planè aliam esse à conditionata illa, quam ego descripsi; neque tamen eandem esse cum Fiducia absoluta, quâ nempe quis credit, peccata sibi actu remissa esse. Nam iidem illi Doctores expressè definiunt, *actum Fidei Salvificæ, qui est causa instrumentalis Justificationis, non esse Fiduciam Veniæ aut Remissionis peccatorum impetratæ, sed Fiduciam Veniæ impetrandæ.* Vide Baronium nostrum *Philos. Theolog. Ancill.* *Vide & Paræum* exercit. 3. de Fide, &c. Art. 19. n. 2. & Art. 20. n. 1, 2, 3, 5. lib. 1. de *Justificati-* Si de mente tua ex tam confusa & perplexa disputatione judicium *one, cap. 13.*

dicium fieri posset, existimarem, Doctores illos tuam planè & plenè sententiam expressisse. Sed ut ex hoc quoque labyrintho facilem Lectori exitum ostendam, accuratè observandum est, Fiduciam illam, quâ quis statuit non solum aliis, sed & sibi, Remissionem, Justitiam ac Salutem in Christo oblatam esse, niti, vel, 1. Fide promissi generalis in Evangelio facti; vel, 2. Persuasione de particulari & absoluta sua Electione ad Salutem, in abscondito pectoris ac decreti Divini facta, sibi que per immediatam quandam revelationem patefacta. Si prius velint Doctores illi, ultrò fatemur quemvis hominem, cui innotuit Evangelium, non modò posse, sed & debere, credere sibi in particulari Remissionem, Justitiam, adeoque vitam æternam, in Christo seriò oblatam esse, seque Remissionem, Justitiam, Salutem certò consecuturum, si viam in Evangelio ostensam insistit; siquidem promissio universalis est. Sed,

1. Hæc Fiducia perperam dicitur *specialis Misericordiæ*, nisi per specialem Misericordiam, cum *Augustana* Confessione, intelligas, *Misericordiam istam, quæ specialis purus putus indebitusque favor est, & opponitur dignitati contritionis, aut aliorum operum seu precedentium, seu sequentium.* 2. Hæc Fiducia alia esse non potest à conditionata illa Fiducia, quâ quis confidit se Remissionem, Justitiam atque æternam Salutem, per & propter Christum consecuturum, si à peccatis ex animo resipuerit, atque in posterum Christi præceptis obsecutus fuerit. Nam promissio universalis sub hac lege facta est; neque igitur potest homo peccator nondum Justificatus vi promissi in animo suo concipere Fiduciam de Remissione ac Salute obtinenda, aliam à conditionata illa quam ipse descripserim. Res manifesta est. Sin posterius illud velint, nempe, Fiduciam specialis Misericordiæ, quâ quis credit sibi in particulari Remissionem ac Salutem in Christo oblatam esse, niti persuasionem de particulari & absoluta sua Electione sibi immediate per Spiritum revelata, tum in absurditates crassissimas impingant necesse est. Nam (ut cætera taceam) primò, hæc sententia Fidem Christianam in merum Enthusiasum convertit, quo nihil periculosius. Deinde, hæc sententia rectum ordinem à sanioribus Theologis omnibus agnitum receptumque planè invertit. Nolo hinc de Prædestinatione dispu-

disputationem ingredi, quam æternam sopitam esse ex animo optaverim; quanquam non desunt Theologi longè doctissimi, qui acriter contendunt per dogma Electionis, quale à multis docetur, omnem hominis in foro divino Justificationem, quæ in tempore fit, everti funditus. Sed argumentabor ex utrinque concessis. Fatentur Theologi omnes saniores (tum qui decretum Electionis absolutum & irrespectivum esse docent, tum qui decretum illud in Christo fundari, proinde homines in Christo per vivam & perseverantem Fidem infitos respicere contendunt) notitiam & quasi sensum Electionis nostræ, (qui in hac mortali vita haberi potest) Fidem, Charitatem, Poenitentiam, adeoque diutinam Mortificationem nostram consequi, neque aliter percipi posse quàm ex his *παρακλήσεις*. Contrà, juxta hanc sententiam Fiducia & persuasio de Electione nostra, quasi primus gradus in scala Salutis statuitur, docenturque homines nondum Justificati ante omnem Obedientiam suam hanc Fiduciam concipere. Sententia tam inepta & absurda, ut refutatione prorsus indigna sit; tam verò impia & periculosa, ut omni odio & quovis anathemate sit dignissima. Neque igitur audiendi sunt, qui hanc esse Ecclesiarum omnium Reformatarum sententiam, veluti in earundem contumeliam, non dubitarunt asserere. Falsum hoc esse liquet. Nam 1º. Certum est, Ecclesias plerasque omnes quæ *Augustanam* Confessionem sequuntur, hoc est, *Lutheranas*, (quæ numerosissimæ sunt) dogma de absoluta & irrespectiva Electione non tantum non admittere, sed ut planè fictitium respuere. Itaque fieri non potest, ut ex harum Ecclesiarum sententia, objectum Fiduciæ Justificatricis statuatur specialis illa Misericordia, quæ in absoluta Electione fundetur. 2º. *Augustana* ipsa Confessio, quæ inter Reformatas Confessiones omnium prima & nobilissima est, specialem istam Prædestinationis Misericordiam saltem ad objectum Fidei non pertinere, aperte docet in Capite de Fide. Ibi enim *Augustani* Fidei objectum faciunt *promissionem Misericordie, quæ nobis propter Christum liberatorem contingit*; quam & universalem esse disertè docent. Verba eorum sunt: *Sicut universalis est Poenitentiae prædicatio, ita & promissio Gratiæ est universalis, & omnes credere jubet & accipere beneficium Christi.* Imò, ut specialem

alem istam Electionis Misericordiam à se non intelligi ostendant, expressè addunt : *Non est hîc opus disputationibus de Prædestinatione; nam promissio est universalis.* 3°. Denique, Ecclesia nostra *Anglicana*, Art. 17. expressè docet, considerationem & perceptionem æternæ Electionis (quam & in Christo fieri disertè statuit) competere solummodò *verè piis, & eis, qui sentiunt in se vim Spiritûs Christi, facta carnis & membra, quæ adhuc sunt super terram, mortificantem, animûmque ad caelestia & superna rapientem.* Atque in fine Articuli homines à curiosis istis speculationibus de Prædestinatione revocat, & (cum Confessionis *Augustanæ* conditoribus) ad promissionem Evangelii universalem amandat his verbis : *Deinde promissiones divinas sic amplecti oportet, ut nobis in sacris literis generaliter propositæ sunt; & Dei voluntas in actionibus nostris ea sequenda est, quam in verbo Dei habemus disertè revelatam.* Atque hæc (*ὡς ἐν παρόδῳ*) de Fiducia specialis Misericordiæ, ut tibi effugium omne præcluderem, dicenda existimavi. Jam pergo in Examine eorum, quæ in hac Animadversione sequuntur.

§. 8. *Fidei Justificantis actum proprium medium esse statuis inter Fiduciam illam conditionatam, quâ homini persuasum est se salvum fore si Dei conditioni se submiserit, &c. & Fidei fructum, scil. Obedientiam.* Si hîc per *Obedientiam* intelligis tractum seriémque Obedientiæ conspicuæ, fatemur, illud per quod primam Justificationem adipiscimur, (quocunque nomine id ipsum appellaveris) medium quiddam esse inter conditionatam Fiduciam & ejusmodi Obedientiam. Sed palam est, te per Obedientiam voluisse ipsam Obedientiæ promptitudinem, sive sincerum obediendi propositum. Ità enim mox loqueris : *Hæc Fiducia parit obedientiæ promptitudinem, &c. interim radix, etsi fructuum ferax si opportunitas exigat & ferat, distinguenda est ab ipso germine.* Vi promissi qui crediderit in ipso, qui edificaverit super lapide illo pretioso, electo, salvus erit, &c. *Justus ex Fide vivet, etsi proximo momento moriatur, ut latro fidelis.* Fides igitur Justifica est Fiducia. Itaque statuis, Fiduciam esse quandam Justificatricem, quæ conditionatâ illâ Fiduciâ sit posterior, & omnem tamen Obedientiam, quin & Obedientiæ promptitudinem antecedit. Sed hoc, quod statuis, est tum valdè absurdum, tum periculosissimum. Argumenta

menta autem & exempla, five similia, quibus miram hanc assertionem probare atque explicare niteris, futilia sunt & frivola; imò, si accuratius expendantur, contra teipsum aperte militant.

§. 9. Ità argumentaris: τὰ ἐναντία τὰ ἐξ ἀλλήλων μᾶλλον γινώσκονται, ut verè dixit Philosophus. Caro corrupta est non modò incredulitatis rea, &c. sed etiam infidelitate, five diffidentiâ, laborat, &c. perpendenti rem liquebit, vitium diffidentiae esse incredulitati malum superadditum. Ex parte jam altera constat, &c. Respondeo, 1. Demus diffidentiam esse incredulitati malum superadditum, quid indè ex regula oppositorum sequetur? nempe, hoc solum legitimè, Fiduciam esse credulitati, five assensui, virtutem superadditam. Sed quid tum? An indè efficitur, (quòd tibi probandum incumbibat) esse aliquam Fiduciam Justificatricem, quæ media sit inter Fiduciam conditionatam & obedientiam, five obedientiae promptitudinem? Nugæ. 2. Sed & falsum est, diffidentiam (si ipsam à cordis ἀπειθείᾳ, ut par est, distinxeris) esse malum incredulitati superadditum. Diffidentia & incredulitas idem sunt, si modò ad idem objectum, scil. promissum divinum, referantur. Non credit, five assensum non præbet, aliquis promissioni divinæ de beneficio aliquo apiscendo? Hoc ipso quòd promissioni divinæ non credit, ipsi diffidit; neque hîc inter incredulitatem & diffidentiam discrimen aliquod, nisi frustra, quæsieris. Satis hoc patet è notissimis, quæ in transcurso commemoras, *Israëliitarum* scil. in Eremo rebellium, & Magnatis *Samaritani* exemplis. Non crediderunt, five assensum non præbuerunt isti, hoc est, non confisi sunt promissis divinis sibi factis; ut eadem planè fuerit incredulitas & diffidentia ipsorum. Ex hac verò mentis incredulitate secuta est in ipsis cordis ἀπειθεία, five inobedientia, verbis factisque consentaneis se prodens. Ità prorsus ex altera parte, Credulitas, five Assensus, & Fiducia idem sunt, si idem objectum, nempe promissum divinum, respiciatur. Credo, five assensum præbeo, promissioni divinæ de Salute æterna, mihi per & propter Christum sub certis quibusdam conditionibus donanda; hoc est, confido Deo mihi sub istis conditionibus Salutem promittenti. Quis hîc non videt, Fidem, five Assensum meum, & Fiduciam res esse planè easdem, nullâ ra-

tione distinguendas? Ex hoc autem mentis Assensu five Fiducia (si per Dei Gratiam efficax fiat) sequitur cordis (ut ità dicam) *εὐπείθεια*, five prona obedientia, & firmum animi decretum, quo quis statuit, se Dei conditioni (ut ipse loqueris) submissurum, ut promissi beneficii fiat particeps. Hæc cordis *εὐπείθεια* est (si propriè loquimur) Fiduciæ effectus, non ipsa Fiducia; quemadmodum contrà cordis *ἀπείθεια* est effectus diffidentiae, non ipsa propriè dicta diffidentia. Hinc verò liquet, inter diffidentiam quâ quis non credit, five non confidit, promisso Dei in Evangelio de Salute ipsi sub certis conditionibus per ac propter Christum donanda, & illam cordis *ἀπείθειαν*, quâ quis statuit se conditionibus Evangelii non submissurum, sed in peccatis suis perrecturum, nullam esse mediam diffidentiam: Atque ex altera parte, inter Fiduciam conditionatam, quâ quis eidem promisso divino credit, five confidit, & cordis *εὐπείθειαν* quâ quis seriò animum applicat ad conditionem promissi præstandam, mediam Fiduciam esse nullam.

§. 10. Similia, de ægri in medico, & viatoris in *ὁδηγῷ* suo Fiduciâ, quibus sententiam tuam probare atque explicare voluisti, à proposito tuo planè aliena sunt; quin & nostræ sententiæ elucidandæ aptissimè inserviunt. Viator homini fido & viæ gnaro, seipsum in *ὁδηγὸν* offerenti, credit, hoc est, confidit; proinde si metam itineris seriò velit attingere, ducem in via sibi ignota securè sequitur. Hic manifestum est, 1. Credere, & confidere *ὁδηγῷ*, planè idem esse. 2. Nullam esse mediam Fiduciam inter Fiduciam illam, quâ viator credit & confidit se ad metam itineris perventurum si viam ab *ὁδηγῷ* monstratam acceperit, atque illud animi decretum, quo statuit se ejusdem vestigia persecuturum. Quomodo hæc ad propositum accommodanda sint, nemo est qui non videat. Idem æger medico, quem artis suæ peritum & probum esse novit, sanitatem ipsi pollicenti credit, hoc est, confidit; atque hinc (si nihil contrarium suadeat) medici præscriptis paret. Hic rursus Creditio (ut loqueris) & Fiducia idem sunt; tantum à vero abest quod dicis, Fiduciam sequi Creditionem contingenter. Satis quoque hic liquet, inter Fiduciam illam conditionatam, quâ æger credit & confidit se sanitatem suam recuperaturum si præscriptis à medico

dico remediis utatur, & illud animi decretum, quo statuit se medici præscriptis obsecuturum, mediam fiduciam esse nullam. Falsissimum verò est quod absolutè affirmas, ægrotum, qui medico confidit, præscriptis ipsius parere. Non semper pareret, qui confidit. Fieri enim potest, ut medicus abstinentiam in cibo & potu necessariam judicet, adeoque præscribat, quam ægrotus, contrariæ consuetudini inveteratæ mancipatus, ferre non possit, vel certè non velit. Vel, fieri potest, ut ægri stomachus malè affectus præscriptum remedium (quod alioquin validum fore non dubitat) nauseet. Denique fieri potest, ut tam desperatum sit remedium, tantoque cum cruciatu conjunctum, (e. g. si membrum amputandum sit, nè pars sincera trahatur) ut æger delicatus, licet medici consilio nequaquam diffidat, mortem tamen mallet quàm remedium. Nescio, an in rebus humanis exemplum aliud dari possit, quod proposito nostro sit magis accommodum. Lethali peccati morbo laboramus omnes. En medicum coelitus missum, Iesum Christum Servatorem nostrum. Is nobis Salutem eamque æternam gratis pollicetur, si modò ipsius saluberrimo consilio obtemperare, ac præscriptis in Evangelio remediis uti, non abnuerimus. Qui Christo pollicenti credit, sive assensum præbet, is eo ipso Christo confidit; ut discrimen hinc inter Assensum ac Fiduciam, vel mediam aliquam Fiduciam inter hanc ipsam, & firmum illud propositum quo quis apud animum suum statuit, se viam Salutis obtinendæ à Christo monstratam ingressurum, inque ea ad finem vitæ progressurum, frustra quænaveris. Fieri autem potest, & sæpissimè (proh dolor) fit, ut qui Christo Salutem pollicenti credit & confidit, nondum tamen animum suum eò induxerit, ut viam Salutis obtinendæ à Christo ostensam insistere velit. Hoc nimis verum esse clamat tritis experientia, & clarè testatur Sacra Scriptura, quæ expressè narrat fuisse multos, qui Christo ejusque Evangelio credidere, proinde promissis ejus, promulgati ab ipso Evangelii parti non minimæ, confisi fuerunt; quos tamen metus periculi aut infamiæ inter homines à Christi confessione, proinde à salute, abstinuit, *Joh. 2. 23, 24. & 12. 42. Paulus* quoque Apostolus apertissimè docet, fieri posse ut quis habeat *πιστιν* *πιστιν*, i. e. omnem fidem, (quæ proculdubio firmissimum toti Evangelio Assensum,

sum, adeoque certissimam in promissis Evangelicis Fiduciam, complectitur) & à Charitate tamen, proinde à Salute, planè alienus fit, 1 Cor. 13. 2. confer Mat. 7. 21, 22, 23. Ut tuo ipsius exemplo, ægri in medico Fiduciam ponentis, adhuc insistam, sæpe fit, ut qui medico animarum Christo confidit, præscriptam spiritualis medicinæ rationem ut carni ingratissimam aversetur. Postulat Christus, si salvi esse velimus, ut ab inolita peccati consuetudine desistamus, quod ægrè à nobis impetramus. Vitiatum est animi palatum, neque sapit Spiritualia magis quàm ægrotus pilulam amarissimam. Denique, (quod est omnium difficillimum) dextræ hîc manus amputandæ, oculi eruendi, nè totus homo æternùm pereat, Mat. 5. 29, 30.

§. 11. Exemplum fidelis Latronis quomodo ad propositum tuum pertineat, non video. Censésne Latronem istum Justificationem ac Salutem adeptum fuisse per meram Fiduciam sine omni Obedientia, sive externa sive interna, imò sine omni Obedientiæ promptitudine? Erras graviter. Audi Davenantium nostrum, qui, (de Justit. Act. cap. 30.) postquam necessitatem bonorum Operum ad Justificationem fusè probâisset, argumentis suis hoc ipsum fidelis Latronis exemplum subjungit his verbis: Ad extremum, argumenta hæc nostra exemplo notissimo illustremus & muniamus. Si quis unquam justificatus caruisset prorsus omnibus Operibus bonis, hoc potissimùm evenisset in illo latrone, qui in ultimo vite sue actu conversus est. At si Evangelistam Lucam consulamus, inveniemus illum multis & magnis Operibus bonis floruisse. Ad externa opera quod attinet, peccatum suum humiliter confitetur, socium suum ad Dei timorem & pœnitentiam provocat, Christum in Cruce pendentem, desertum à suis, derisum ab hostibus, regni cœlestis donatorem agnoscit. Hæc erant externa Opera, quæ ab illo tum fieri potuerunt, optima & pulcherrima. Si verò ad interna Opera respiciamus, proculdubio de anteaçta vite flagitiis verè & ex animo doluit & pœnituit, socio etiam suo (quod specimen fuit Charitatis) respicientiam & salutem optavit, in Christum Redemptorem firmiter credidit, timorem denique ac amorem erga Deum testatus est.

§. 12. Dicis, liquidò constare hanc distinctionem; verbum veritatis credimus, rem promissam speramus, & in promissore fideli ac potenti confidimus. Quid tum? An indè sequitur, esse aliquam

aliquam Fiduciam quæ neque absoluta sit, neque conditionata illa quam ipse descripserim? Hanc conclusionem ex distinctione illa nè per decimam quidem consequentiam deduxeris. Sed & in hac liquida distinctione quædam sunt, quæ obelum & veru merentur. Primò, malè postremo in loco collocatur Fiducia in promissore fideli ac potente, quæ primo in loco poni debuit. Nam omnis Assensus noster, sive Fiducia quam promisso alicui habemus, est Fiduciâ illâ, quâ in promissore fideli ac potente confidimus, posterior, eique innititur. Ideo scil. promissis Dei confido, hoc est, persuasum habeo, Deum promissorum suorum Fidem liberaturum, sive promissa sua præstiturum; quia in ipso Deo fideli ac potenti confido, sive de Fidelitate ac Potentia Dei mihi persuasissimum est. Hoc manifestum est ab exemplis à te adductis. Ideo ægrotus medici promisso de sanitate ipsi reddenda, si præscriptis utatur remediis, confidit, quia in ipso medico, ut probo atque artis suæ perito, Fiduciam ponit, &c. In re perspicua pluribus non est opus. Itaque cùm Fiduciam in Deo, sive Christo, promissore fideli ac potente, tanquam Fidei Justificantis *τελειόπιτα*, ultimo in loco collocas, mirum in modum ineptis. Nam hanc Fiduciam in Deo, sive Christo, promissore fideli ac potenti, habet, quicumque verbo Dei, sive Christi, Assensum præbet, cùm hic Assensus sine Fiducia ista consistere non possit. At hunc Assensum habere posse hominem improbum, atque à statu Justificationis adhuc alienum, & ipse fateris, & suprâ liquidò probavimus. Deinde, pessimè & periculosissimè spem rei promissæ refers ad Fiduciam Justificatricem, sive ad Fiduciam illam, quæ Justificationem hominis antecedit. Spes enim nihil aliud est quàm expectatio futuri boni, & Spes Theologica, expectatio futuri boni, hoc est, Salutis æternæ à Deo aut Christo obtinenda. Hæc expectatio nititur persuasionem animi, quâ quis persuasum habet se vel æternam Salutem consecuturum, vel certè consequi posse. Te per Spem hîc non intellexisse ejusmodi Salutis expectationem, quæ eâ animi persuasionem nititur, quâ quis tantummodò credit se æternam Salutem consequi posse, hinc manifestum est, quòd hæc persuasio idem planè sit quod Fiducia illa conditionata, quam tanquam ad Justificationem hominis non sufficientem ipse rejicis. Ita-

que necesse est, ut per spem hinc volueris ejusmodi Salutis æternæ expectationem, quæ inde oritur quòd quis persuasum habet se æternam Salutem consecuturum; quæ quidem expectatio (ut in *Dissertationibus* meis observavi) Spes magis propriè dicitur in Sacris Literis. Atqui hæc Spes, sive expectatio, præstationem nostram conditionis ad Justificationem requisitæ, adeoque ipsam Justificationem nostram, consequitur. Quo enim jure expectet aliquis æternam Salutem, quæ ea omnia, quæ ad Justificationem (sine qua nulla Salus esse potest) requiruntur, nondum præstiterit? Vides jam (ut spero) errores atque hallucinationes tuas in distinctione hac, quam liquidam appellas. Nihilominus ut res adhuc clariùs elucescat, veram ac liquidissimam distinctionem variorum actuum Fidei, Fiduciæ, ac Spei Christianæ hinc ponam. Ordo talis est. Primum credimus, Iesum nostrum esse Christum Deique Filium veracissimum ac potentissimum, *Job. 9. 35. & 20. 21. Act. 8. 37. 1 Job. 4. 15. & 5. 5.* Hinc toti ejus Evangelio credimus, ac promissis ejus imprimis confidimus. Tum (si Fides & Fiducia ista in nobis fiat per Dei Gratiam efficax) animum seriò applicamus ad conditionem earundem promissionum præstandam, agendo scilicet Pœnitentiam de peccatis nostris, concipiendo firmum Obedientiæ propositum, Christo-que ut Regi nostro nosmet ipsos devovendo. Denique, præstando conditionem rem promissam speramus, quæ Spes perfectior, aut imperfectior, sit pro ratione ac modo Obedientiæ nostræ, sive prout nobis magis minùve liquidò constiterit, nos conditionem præstitisse. Hinc clara sunt omnia. Vides autem me hæc exemplo quoque à te adducto illustrare & confirmare? Ægro persuasum est, medicum suum probum esse atque artis peritum. Hinc pollicitationi ejus de Salute ipsi reddenda, si paruerit præscriptis, confidit. Tum (si, ut prudentem decet, propriæ saluti consulit) se medici consiliis regendum tradit, statuens, omnia remedia etiam ingratiissima tentaturum sese ut morbo liberetur. Denique, præscriptis parendo, de sanitate recuperanda bene sperat. Stultus autem atque infans esset (proinde non nisi ad *Anticyras* relegandus) æger, qui à medico sanitatem speraret, ipsius consiliis obtemperare, ac præscriptis remediis uti, nolens. Nimirum hoc tibi *ἡρώδης* *ἰεῦδος*, hic fons errorum fuit, quòd Spem

boni

boni promissi, quæ Christiani hominis officium consequitur, à Fiducia promissionis, quæ Justificationem quidem antecedit sed ad ipsam sola non sufficit, haud satis accuratè distinxeris.

§. 13. Fiduciæ passim in Scripturis occurrentia præcepta, præceptis annexa maxima promissa, denique ejusdem splendida exempla quæ adducis, nihil quicquam vel tuam causam juvant, vel nostræ officiunt. Nam loca, in quibus præcepta, promissa, exempla ista occurrunt, præterquam quòd bona ad hanc vitam spectantia ferè respiciant, loquuntur etiam apertissimè de Fiducia hominis justì, idque in via Justitiæ Divinæ Bonitate ac Potentiâ nitentis. Hominis autem justì privilegium esse ut possit, officium ut debeat, in rebus afflictissimis Deo optimo maximo securè confidere, ipsique τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἐν ἀποδοποιίᾳ παρατίθειναι, 1 Pet. 4. 19. (cui conferendus est locus Psal. 37. 3. qui citationum tuarum agmen ducit.) Huic quoque hominis justì Fiduciæ maxima promissa in Scripturis annexa esse; denique, ejusdem Fiduciæ splendida exempla in Scripturis occurrere, quis dubitat? Sed hæc ἀλογισία, sæpius in Censura tua se prodens, cogit me repetere meum illud, Quid tum? Nullam enim hîc video consequentiam, quæ absurdæ tuæ hypothese quicquam faveat. Iterùm memineris, bone vir, horum alterutrum tibi probandum incumbere; vel, 1°. Hominem peccatorem ac nondum justificatum jure posse in animo suo concipere Fiduciam de æterna Salute per Christum obtinenda, aliam à conditionata illa Fiducia quam ipse toties descripserim. Vel, 2°. Conditionatam illam Fiduciam per se ad Justificationem peccatoris sufficere. Posterius illud ipse negas; prius nunquam probaveris. Certè præcepta, promissa, exempla illa Scripturæ, prout à te allegantur, ἔστιν ὡς Διόνυσον.

§. 14. Ad Achillem tuum argumentum jam venio. Unicum, inquis, adjiciam argumentum, cujus robur expendas velim. Petam à lege oppositorum. Quando homini interdicitur, aut vitio vertitur, &c. Sed hoc quoque argumentum, de cujus robore tantopere gloriaris, quisquis expenderit, planè ficulneum esse verè pronuntiaverit. Nam 1°. Magno conatu nihil agis, cùm multis Scripturæ locis probare niteris, quoties homini interdicitur aliis rebus præterquam Deo fidere, id quod vitio vertitur Fiduciam esse. Quis enim, cui sinciput
satis

satis sanum, negaverit *fidere* significare *Fiduciam*? 2°. Quod ais, haud rectè dici aliquem auro, &c. credere, satis ineptum est. Nam credere aliquando idem significat quod confidere. Sic *Virgil.* *Nimiùm nè crede colori.* Et *Ovid.* *Moribus & vitæ credidit ille mea.* Et exempla hujusmodi apud bonos Authores passim concurrunt. 3°. Cùm dicis, *pari ratione Fides in Deum est propriè Fiducia*, paritatem rationis malè instituis; quæ ita potius instituenda erat, Quando homini interdicitur in sese, &c. fidere, id quod vitio vertitur est *Fiducia*; pari ratione, cùm præcipitur homini in Deo sive Christo fidere, id quod sub præcepto est itidem est *Fiducia*. Non omnis *Fides* in Deum sive Christum est *Fiducia*; sed ea tantùm *Fides*, quæ Deum sive Christum respicit ut promissorem. Quid verò hinc elicias, quod vel speciem habeat argumenti ad hypothesein tuam probandam, nè divinatione quidem assequi possum.

§. 15. Nisi verò volueris, phrasi illâ *credere in Deum* sive *Christum*, peculiarem aliquam *Fiduciam* in Scripturis denotari, quæ non competat nisi ad *Justificationem* ac *Salutem* credentibus. Ità quidem statuis sub initium prolixioris tuæ *Animadversionis* suprâ recitatæ; ubi disertis verbis affirmas, *Fidei Salvificæ notionem propriam, & actum illum peculiarem, Scripturam* exprimere per τὸ πιστεύειν εἰς, vel ἐπὶ, τὸν Θεόν, sive Χριστόν, & ἐπὶ, sive εἰς, ὄνομα, & ἐν ὀνόματι Κυρίου. Sed hic Criticismus tuus inanis est & falsus; cùm certum sit πιστεύειν εἰς Χριστόν de iis in Scripturis dici, qui ad *Justificationem* ac *Salutem* nondum crediderant. Vide loca disertissima, *Job.* 2. 23, 24. & 12. 42, 43. Phrasis πιστεύειν εἰς πυνά apud Græcos Scriptores prophanos nusquam (quod sciam) occurrit; sed est idiotismus linguæ *Hebrææ*, quem imitati sunt Sacri Scriptores *Novi Testamenti*. Observandum autem est apud *Hebræos* duplicem esse phrasin, *credere alicui*, & *credere in aliquem*; in quibus verborum potius discrimen est, quàm rerum. Sic *Gen.* 45. 26. לֹא-הֵאמִין לְהֵם, *Non credidit eis.* *Exod.* 4. 8. אִם לֹא יֵאמְנוּ לְךָ וְהֵאמִינוּ לְקוֹל הָאֶחָד, *Si non crediderint tibi, at credent voci signi posterioris.* *Deut.* 9. 23. וְלֹא הֵאמַנְתָּם לוֹ, *Et non credidistis ipsi.* *Exod.* 14. 31. וַיֵּאמְנוּ בַיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, *Et crediderunt in Dominum & Moysen ejus servum.* Et *Cap.* 19. 9. וְגַם-בְּךָ יֵאמְנוּ, *Etiam in te credent.* His exemplis constat, *Hebraicè* phrasen *credere alicui*, & *credere*

in aliquem, promiscuè usurpari tam de Deo, quàm de creaturis. Imò tantum abest ut phrasis, *credere in Deum*, Fiduciam Justificatricem per se significet, ut aliquando Fiduciam nè omninò quidem significet. Sic de *Ninevitis*, *Jonæ* credentibus urbis excidium Dei nomine ipsis denuntianti, dicitur **וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי נִנוּהָ בָאלֹהִים**, *Et crediderunt viri Ninive in Deum*, Jon. 3. 5. Ubi manifestum est per *in Deum* Fiduciam non significari. Nam Fiducia promissum aliquod semper respicit; cùm hoc in loco assensus exprimitur, quem comminationi divinæ, de urbis interitu per *Jonam* promulgatæ, *Ninivite* præbuerunt. Haud me fugit, *Augustinum* alicubi subtiliter (pro more suo) distinxisse hæc tria, *credere Deo*, *credere Deum*, & *credere in Deum*. Sed huic distinctioni Pater optimus sensum Catholicum & sanum adhibet, quem si tu admitteres, nulla mihi tecum de cætero lis aut controversia intercederet. Nam *Augustino* *credere in Deum*, nihil aliud est quàm *amare Deum*. Ait enim *Traçtat. 29. in Johan.* Non continuò qui credit Deo, credit in Deum: Nam & *Dæmones* credebant ei, & non credebant in eum. Et de *Apostolis* ipsis possumus dicere, credimus Paulo, sed non credimus in Paulum. Et subjungit: Quid est ergò credere in Deum? credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari. Denique Fidem, quâ in Deum creditur, exponens dicit, *Eam non qualemcunque esse, sed quæ per dilectionem operatur*. Similia sunt apud *Augustinum* in *Exposit. Psal. 77.* & *Serm. 6. de verbis Domini*, & *Psal. 130.* Hoc est credere in Christum, diligere Christum.

§. 16. Ità tandem *Animadversionem* tuam satis prolixam *Responsione* quoque prolixâ refutavi. Ex quibus omnibus cordati facillè judicare possunt, quàm falsò concluderis, *Fidem in hoc sensu sumptam*, (nempe, pro simplici Fiducia) *Christum & Apostolos* esse *Justificationis conditionem*, (unicam scil.) *apertissimè docere*. Ex his quoque abundè liquet, quàm vanus sis, cùm, veluti ovals ac triumphum agens, disputationem tuam his verbis claudis: Ecce jam quàm non inextricabilis sit difficultas *Recumbentia*, sive *Fiducia in Deo*, (quæ scil. per se atque ante omnem Obedientiam nostram justificet) *notionem concipere atque explicare*! Dixerim egomet verius: Ecce jam, quàm planè irritus sit eorum conatus, qui Fiduciam aliquam

Q

propriè

propriè sic dictam nobis explicatam dare voluerunt, quæ necessario nexu salutarem Justificationis effectum secum trahat.

§. 17. *Coronidis* loco Conclusiones aliquot Lectori proponam, quæ (meo quidem iudicio) veram Doctrinam de Fide & Fiducia Christiana dilucidè ac succinctè complectantur.

Conclusio prima, Fides & Fiducia Christiana, propriè loquendo, differunt tantùm ut generale & particulare : ut Fides sit assensus toti Evangelio, quaquaversùm patet; Fiducia verò appelletur assensus ille, quatenus promissa in Evangelio facta respicit. Conclusionem hanc suprâ probavi, (Sect. 9, 10.) quæ & per se satis manifesta est. Fiducia non ad omnia refertur, quæ in Evangelio traduntur, (neque enim vel minis, vel narrationibus rerum præteritarum, &c. propriè dicimur confidere) sed ad bona tantùm illa, quæ à Deo in Evangelio promittuntur. At Fides Evangelii etiam in minis & aliis quibuscunque assertionibus, sive de rebus futuris, sive de præsentibus aut præteritis, atque ad nos etiam nihil pertinentibus, non minùs quàm in promissis; versatur.

§. 18. Conclusio secunda : Cùm Fiducia Christiana promissiones Dei in Evangelio respiciat, promissiones verò ille bona maxima & summè desiderabilia ab homine sub certis quibusdam conditionibus obtinenda proponant; fierique aded non possit, ut quis promissis Evangelicis assensum præbeat, hoc est, confidat, nisi quò desiderium indè aliquale rerum promissarum in animo suo concipiat : Hinc Fiducia Christiana aliquando (voce Fiduciae latius sumptâ) definitur : Assensus Evangelicis promissionibus cum bonorum promissorum desiderio conjunctus.

Hæc Fiduciæ definitio in Scriptis Theologorum, qui res Theologicas accuratius tractare solent, passim occurrit. Inter alios consule Robertum Baronium, *Philos. Theol. ancill. exercit. 3. de Fide, &c. artic. 19. n. 3.* ubi vir doctus, de questione, *An Fiducia sit actus intellectûs, &c. agens, ita loquitur : Uterque actus (nempe tam assensus intellectûs, quàm desiderium voluntatis) ad Fiduciam requiritur. Nemo enim dici potest confidere, seu Fiduciam habere, de bono obtinendo, nisi & firmam habeat persuasionem in intellectu, & desiderium vel amorem istius boni in voluntate. Quod egregiè explicat Tilenus Syntag.*

Syntag. par. 2. disp. 38. Thes. 18. dicens, *Obiectum Fidei esse Veritatem Divinam, non solum quâ aliquid narrat, sed cumprimis quâ aliquid promittit. Ubi non satis est assentiri narrationi ut veræ; sed necesse est rem oblatam amplecti, quod utique ad voluntatem pertinet.* Nihilominus idem vir doctus Fiduciam in intellectu formaliter sitam esse statuit. Nam continuo sub-
jicit: *Prior actus est ipsa essentia seu formalis ratio Fiduciae; posterior verò est tantum actus ei annexus & concomitans: & proinde Fiducia est formaliter in intellectu, licet annexum habeat desiderium voluntatis.* Probatur hæc assertio, primò, quia oppositum Fiduciae, videlicet diffidentia, est in intellectu: Ergò ipsa Fiducia est in intellectu. Ratio antecedentis est, quia diffidentia, quâ aliquis dicitur diffidere sibi, aut suis rebus, non significat odium aut aversionem voluntatis; sed aut dubitationem de viribus suis, aut persuasionem de imbecillitate sua, quæ proculdubio ad intellectum pertinent. Secundo, quia si Fiducia esset formaliter actus voluntatis, nihil aliud esset quàm desiderium, aut amor objecti. Sed hoc est quotidianæ experientiae contrarium; multi enim ardentem expetunt & desiderant objectum aliquod, qui non habent Fiduciam de eo obtinendo. Hæc nobis largitur vir doctus, qui alioquin tuæ hypothese nimis favet. Verum his utrinque concessis, ad alia atque ulteriora progrediamur.

§. 19. Conclusio tertia: Uterque actus Fiduciae latius sumptæ, nempe, tum assensus promissionibus Evangelicis, tum desiderium bonorum promissorum, potest in hominem cadere, sive competere, qui ad statum Gratiae ac Salutis nondum pervenit.

Probatur hæc Conclusio ex prioribus. Quicumque assensum suum præbet toti Evangelio (quod fieri posse ab homine adhuc carnali & irrogenito, supra demonstravi, & ipse quoque fateris) assentitur eo ipso, sive confidit promissionibus in Evangelio contentis. Ex Assensu autem sive Fiducia illa, necessario fluit desiderium aliquale rerum promissarum; id quod in explicatione Conclusionis secundæ demonstravi. Sed quid opus est ratiunculis nostris? Ipsa Veritas docet, multos esse qui quærunt portam Salutis intrare, neque tamen poterunt, Luc. 13. 24. Ubi τὸ ζητεῖν, sive quærere, saltem hæc duo complectitur; 1. Fiduciam, sive persuasionem, de Salute æterna per Christum impetrata, & in Christo nobis serid ob-
lata: 2. Desiderium Felicitatis obtinendæ. Quin & cona-

tum aliqualem vox. denotat. Hi tamen *Ζηῆτες* desideratâ felicitate tandem excident, quia non ἀγωνίζονται, quæ vox magnam & constantem animi contentionem designat. Quæ-
runt Regnum Dei, sed non *ὁπῶτον*, Mat. 6. 33. Immortalitatis cupiditate tenentur, sed ea non est ipsis tanti, ut propterea carere velint hujus ævi commodis.

§. 20. Conclusio quarta: Itaque illa tantum Fiducia in promissis Evangelicis, sive in Christo promissore, hominem, juxta Fœdus Evangelicum, in statu Gratiæ ac Salutis ponit; quæ annexum & conjunctum sibi habeat maximorum bonorum à Christo in Evangelio promissorum desiderium, non qualecunque, sed vehemens & ardens, quòdque omnia alia ipsius desideria vincat superetque, atque in animo bene meditatum, rebus omnibus expensis, propositum gignat quidvis agendi patiendive ut bona promissa tandem assequatur.

Veritas hujus Conclusionis ex prioribus liquidò constat; & confirmatur ampliùs ex locis Scripturæ illustrissimis atque omni consideratione dignis, Mat. 10. 37, 38. Luc. 14. à v. 25. ad v. 33. inclusivè. Hæc verò Fiducia, quæ nempè annexum sibi habeat vehemens atque ardens illud desiderium, est dubio procul *πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη*, cui Justificationem Paulus Gal. 5. 6. tribuit, & nemo Christianus detraxerit. Habes veram sententiam de Fiducia Christiana liquidissimè explicatam.

ANIMADVERSIO XIV.

ad Dissert. 1. cap. 5. pag. 35.

IN Hujus Capitis initio argumentum ordine quartum occurrit, quo hypothesein Jacobi de necessitate bonorum Operum ad Justificationem stabilire conatus sum. Caput sic incipit. Argumentum quartum esto sumptum ab illo Dei processu, quo in hominibus judicandis usus est in die ultimi Judicii. Quomodo quisque in futuro seculo à Deo judicabitur, eodem planè modo in hac vita à Deo justificatur; atqui ex Operibus (non Fide solâ) quisque in futuro seculo à Deo judicabitur.

tur: Ergo ex Operibus (non Fide solâ) quisque in hac vita à Deo justificatur. Aut ego egregiè fallor, aut hoc argumentum insolubile est. Huic argumento meo tripliciter occurris. 1. Miror, inquis, hoc insolubile tibi videri argumentum, quod tibi evenit male causæ est invalidus. Certo certius est, Christianos in hoc sæculo Fide à Deo Justificari, & in Justitiæ statu secundum Dei institutum constitui, quia Christi Satisfactionis participes fiunt, 1 Cor. 1. 30, &c. & Fidem solam sine Operibus Abraham ejusque filiis ad Justitiam imputari, Rom. 3. & 4, &c. At non tam liquido constat è Christi Parabolicis Sermonibus de Judicio extremo, quis futurus sit Christi processus in examine & sententia ferenda. Sed dabimus Christum nobis secundum cujusque Opera redditurum; hinc minimè sequitur, Deum fidelem in conspectu suo à reatu peccati absolvere ob sua Opera. Deus sibi non contradicit. 2. Posthæc ita cavillaris de verbis meis eodem planè modo. Si eodem planè modo, (inquis) tum in Minore itémque que in Conclusionem verba parenthesi inclusa debuerant esse, (abs-Fide) & non ut hic per fallaciam substituuntur, (non Fide solâ) unde sequeretur, quòd hic ex Operibus solis absque Fide justificamur; quod falsissimum esse Author ipse non negabit. Inane itaque & non insolubile est hoc argumentum.

3. Denique, paginam claudis his verbis: Justificatio est varia, pro quæstionis varietate. Si in jus vocetur homo de sua innocentia, sons an insons fuerit, totus mundus est peccati reus, & ex Operibus nemo justificatur. Qui negat, Deum mendacem facit. Si homo de conditionibus Evangelii præstandis in quæstionem veniat, ex Operibus probandus est. Annon perspicis majoris Propositionis jam nutantem statum ratione verborum ambiguitatis?

RESPONSIO ad Animadversionem XIV.

§. 1. Argumentum hoc quartum insolubile esse, non obstat hæc tua Animadversio quin etiamnùm fidenter pronuntiem. Major Propositio (si per verba quomodo & eodem modo intelligas, hominem in hac vita Justificari, & in futuro sæculo Judicari sive justum pronuntiari, ex iisdem conditionibus, quod solum me voluisse prudens & candidus Lector faciliè per se agnoscat) manifestæ est veritatis. Minor verò (si de adul-

tis accipiatur, ad quos solos hanc controversiam spectare sani omnes vident) tam certa est Propositio ut quæ in universa Theologia certissima. Interim utriusque Propositionis demonstrationem petat Lector, qui de alterutra dubitat, ex Capite illo 5. *Dissertationis* prioris. Quæ verò contrà à te hîc afferuntur, ea farfari foliis sunt leviora.

§. 2. Ad primum membrum hujus *Animadversionis* tuæ respondéo, 1°. Quomodo Satisfactionis & Justitiæ Christi fiamus participes, & sub qua Lege & Conditione, suprà fusè & luculenter ostendi. Quo verò sensu *Paulus* dixerit, Fidem *Abrahami* imputatam ipsi fuisse in Justitiam sine Operibus, prolixè explicavi *Dissert. 2. cap. 12. n. 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27.* Quæ omnia, cùm ad Caput illud ventum est, tu silentio præteris, vacuum penè & paucissimis lituris tuis deturpatum libri marginem relinquens. Et tamen (qui tuus est in disputando candor & sinceritas) hanc de *Abrahamo* cantilenam perpetuò mihi occinns. 2°. Quanta sit hujus argumenti mei vis (utcunque in speciem id ipsum despicere & contemnere ut ficulneum videaris) ipse indicio es, qui, ut ejus ictum effugeres, Articulum Fidei Christianæ maximi momenti in dubium vocare, necessum habueris. Non, inquis, tam liquidò constat ex Christi *Parabolico Sermone de Judicio extremo, quis sit futurus Christi processus in examine & sententia ferenda.* Itane verò? Annon liquidò constat ex *Sermone Christi Mat. 25.* ipsum secundum Opera unumquemque Judicaturum? Quid ergò est quod speremus tibi liquidò constare posse? Sermo, inquis, est *Parabolicus*; fateor, ideòque non omnia in *Sermone* illo esse (ut loquuntur) argumentativa, consentio. Atqui à scopo *Parabolæ* manifesto solidum argumentum deduci posse, nemo Theologus unquam negavit.

Quid quòd homines omnes in extremo Judicio secundum Opera ipsorum judicatum iri, non solum in hoc Christi *Parabolico Sermone*, sed & alibi in *Scripturis* passim *Sermone* proprio, claro ac disertò, adseritur? 3°. Sed tibi multum debemus, quòd tandem per te liceat nobis, cum *Scripturis* & regula Fidei sentire ac dicere, Christum in futuro sæculo homines secundum Opera ipsorum judicaturum. *Dabimus, inquis, Christum nobis secundum Opera ejusque redditurum.*
Bene.

Bene. Quid verò tandem illud est, mi Censor, quod nobis dare non vis? *Sed hinc, inquis, minimè sequitur, Deum fidelem in conspectu suo à reatu peccati absolvere ob sua opera.* Si in verbis *ob sua opera* causam meritoriam, imò causam omnino ullam propriè sic dictam intelligis, tum alius hyperaspistes quærendus est, qui consequentiam istam defensurus sit. Ego certè ab illa longissimè abhorreo, & (Deo laus sit) abhorui semper. Quod contendo illud est, Christum in futuro sæculo neminem per sententiam suam misericordem à peccati reatu absoluturum, ac regno coelesti donaturum, aliter quàm sub conditione bonorum Operum; atque hinc infero, neminem etiam in hac vita ex Lege Christi gratiosa jus ad Veniam peccatorum ac Salutem æternam acquirere, aliter quàm sub eadem conditione. Huic consequentiæ evertendæ omnes licet ingenii tui arietes & machinas adhibeas, frustra eris.

§. 3. Pergo ad secundum membrum *Animadversionis* tuæ. Si eodem planè modo, inquis, tum in Minore itémque in Conclusione verba parenthesi inclusa debuerant esse, (absque Fide) & non ut hîc per fallaciam substituuntur; (non Fide solâ) unde sequeretur, quòd hîc ex Operibus solis absque Fide justificamur. Quis hîc *Aristarchi* nostri acumen non miretur? Seu potius, (ut rem seriàm seriò agam) quis Censoris hujus non censurâ dignam censeat *επεροδοξίαν* crassissimam? Ità argumentatur. Si eodem planè modo in hac vita justificamur, quo in futuro sæculo judicabimur, tum in hac vita justificamur solis Operibus absque Fide. Ratio consequentiæ est, quia (juxta Censoris nostri sententiam) in futuro sæculo ex solis Operibus absque Fide judicabimur. Sed quis sanus aut Catholicus ante ipsum ità docuit? Certè nemo. Sunt quidem inter Pontificios Scriptores qui non verentur asserere, in externo judicio retributionem datum iri secundùm Opera, non secundùm Fidem; sed hos operosè refellit magnus *Jacksonus* noster Comment. in *Symbol. Apostol.* lib. 11. cap. 30. pag. 3588. &c. Sanè Fides & Opera in hoc negotio non sunt disjungenda; sed potius statuendum, in ultimo judicio finalem Absolutionem & Præmium adjudicatum iri, (ex Lege Christi gratiosa, ac propter Christum) & Fidei & Operibus nostris, sive Fidei nostræ operatrici; hoc est, (ut cum *Paulo* loquar) Fidei & operibus nostris.

ὑποταγήν, sive (ut *Paulinâ* rursus locutione utar, 2 *Thes.* 1.8.) obedientiæ nostræ Evangelio præstitæ, quæ simul & Fidem Evangelii, & ea omnia quæ Fidem sequi solent ac debent, complectitur. Sed fortasse hæc assertione tuâ voluisti, extremo in iudicio illud tantum agi, ut ostendatur & toti mundo manifestum fiat, quinam verâ Fide Christum ejusque Justitiam amplexi sint, qui secus; quod solis Operibus (cùm Fides sit ipsum τὸ κενούμενον) declarari potest; proinde rectè dici, homines in futuro sæculo ex solis Operibus judicatum iri. Si hæc mens ac sententia tua sit, (quod facillè crediderim) tum in eorum vesaniam incidis, qui asserunt bona Opera in Salutis negotio spectari tantummodo ut Fidei signa. Istam verò sententiam in hoc ipso Capite *Harmoniæ*, quo de agitur, duobus argumentis sanè validissimis jam refutavi. Primum argumentum mutuatus sum à viro clarissimo *Gerardo Vossio*, (quem nemo sanus aut orthodoxus ἑτεροδοξίας in hoc Articulo suspectum unquam habuit) qui ex locis illustrissimis, *Mat.* 25. 21, 23, 34, 35. *Apos.* 7. 14, 15. 2 *Cor.* 4. 17. *Gal.* 6. 8. *Phil.* 2. 12. concludit, non satis dicere, qui bonis Operibus, tantummodo, ut Fidei signis, promissionem factam esse arbitrantur: Siquidem iisdem ex locis (quibus & alia multa in proclivi est adjicere) planum fiat, Opera nostra in Salutis negotio spectari ut causam sine qua non, sive ut conditionem præcedaneam, quæ promissum vitæ æternæ individuo secum nexu trahat. Tulum alterum arripui ex armamentario *Hugonis Grotii*, qui bona Opera non ut mera Fidei signa in Salutis negotio spectari hæc invictâ ratione probat: Quæ ut signa spectantur, ea in se minùs sunt quàm res significatæ; at dilectio quæ ista præstat Opera, ac per figuram quandam in ipsis Operibus intelligitur, plus est Fide, 1 *Cor.* 13. 13. Ad hæc argumenta tu (pro more tuo) ἀφωρότερον τῶν ἰχθύων. Et quis erit disputandi finis, si adversario liceat ex hypothese jam refutata & explosa Thesin adhuc suam tueri ac defendere?

§. 4. Restat tertium *Animadversionis* tuæ membrum. *Justificatio est varia, pro quæstionis varietate. Si in jus vocetur homo de sua innocentia, &c.* φεῖ τῆς φλυασίας. Quàm ad propositum hæc prorsus nihil faciunt! Fac Justificationem esse variam, quid tum? Certè Justificatio, de qua quæstio instituitur, una eademque est, nempe Justificatio Evangelica, sive quæ

quæ ad normam Legis & Fœderis Evangelici exigitur. Hic constanter affirmamus; Hominem juxta Legem Evangelicam justum in hac vita constitui, & in futuro sæculo justum declarari ex iisdem conditionibus, nempe, tum Fidei, tum bonorum Operum, sive Charitatis, quæ per figuram quandam, ut dixi, in ipsis Operibus intelligitur. Ad quæstiones autem tuas quod attinet, si quæstio instituat de hominis innocentia, sons an insons fuerit, hic debemus esse omnes confitentes rei. Nemo ab ea accusatione, quâ ut peccator coram Deo arguitur, vel Fide, vel Operibus, vel utrisque simul, vel aliâ quâviscunque ratione, sive in hac vita, sive in sæculo futuro, liberari potest. Sed Christus hoc meruit, ut nemo peccator, ob hoc ipsum solum quodd peccator sit, & qui cæteris peccatis non etiam infidelitatis aut impoenitentiae crimen adjecerit, æternum periret. Atque hæc Gratia in Evangelio, quod novum Fœdus appellatur, declarata est & sancita. Hoc ipsum voluit *Paulus* Apostolus, cum multis probat homines omnes peccatores esse, atque iræ divinæ ac morti æternæ obnoxios; proinde neminem à condemnatione liberari posse aliter, quàm per ac propter Christum, & juxta Fœdus gratiosum in Christo stabilitum. Hoc Apostoli argumentum latè executus sum *Dissert. 2. cap. 8.* Et toties alibi in *Harmonia* rem ipsam, quæ argumento isto confirmatur, apertè professus sum, ut tuam vel inverecundam frontem, vel certè crassissimam in legendo libro meo negligentiam, mirari satis nequeam, qui passim in *Censura* tua mihi objicias, quodd istis contraria docuerim. Atque hæc de prima tua quæstione. Jam verò, si homo in quæstionem veniat de conditionibus Evangelii præstandis, hic justus tum in hac vita constituitur, tum in futuro sæculo declaratur; non ex sola Fide, sed etiam ex Operibus, sive *πίστις δι' ἔργων ἐνεργουμένη*, quippe quæ integra conditio sit in Evangelico Fœdere requisita. Atque hoc illud ipsum est quod contendimus, & multis argumentis probavimus. Tu verò perpetuò τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνων oggeris, hominem ex Operibus tantummodo probari, an conditionem Justificationis in Evangelio requisitam, quæ est sola Fides simplex virtus, præstiterit.

§. 5. Ità nondum effecerunt, quæ hætenus ad argumentum meum reposuisti, quin illud ipsum insolubile esse eti-

annum jure merito pronuntiem. Sunt, fateor, quædam aliæ Exceptiones tuæ, ad hoc Caput allatæ, contra meam ejusdem argumenti elucidationem : sed eæ vel extra oleas vagantur, vel cramben bis coctam Lectori reponunt. Harum tamen unam & alteram sub Examen nostrum revocabimus. Dicis, *Aliam esse rationem declarationis Justitiæ fidelium in extremo Judicio, quàm constitutionis Justitiæ in hac vita ; quæ fieri potest, & reverà fit, per Fidem solam, quam veram & vivam esse ante fructus ab illa productos Deus cordium scrutator probè novit.* Resp. Hominem per solam veram & vivam Fidem Justificari ante fructus ab illa productos, hâc Lege concedo ; si de Justificatione prima loqueris, & *vivam Fidem* intelligis (ut par est) *πιστιν δι' ἀγαπῆς ἐνεργουμένην*, & fructus, seriem & tractum Operum conspicuorum, sive sanctam illam *πολιτείαν*, de qua sæpiùs diximus. Scil. illa Fides virtutes internas Pœnitentiæ, Charitatis, &c. comprehendit ; quin & dicta & facta aliqua pia eodem momento, quo concipitur, producit. Quid verò hinc intuleris ? Certè hoc solum legitime, nempe, hominem credentem, Pœnitentiam de peccatis agentem, Deum amantem & in Deo ac propter Deum proximum quoque, atque hanc demùm internam suam pietatem dictis & factis piis, prout præsens occasio tulerit, exprimentem, ad primam Justificationis Gratiam pervenire posse, adeoque reverà pervenire, etiam ante tractum illum Factorum conspicuorum. Illud verò in *Dissertationibus* non modò apertè confessus sum, sed & sæpiùs Lectori meo inculcavi. Sed quid hoc ad Majorem argumenti mei propositionem enervandam ? Vide quàm nihil. Fac enim hominem illum ità credentem & pœnitentem mox ante fructus illos sanctæ *πολιτείας* productos ex hac mortali vita abreptum ; quæro, an is in extremo Judicio secundùm Opera ipsius judicandus sit ? Sanè nemo cordatus illud inficias iverit, cùm de homine omni adulto, sive qui ad bonum & malum morale operandum capax est, universalis sit Sacræ Scripturæ enuntiatio, Deum scil. redditurum unicuique secundùm Opera ipsius, *Psal. 62. 12. Mat. 16. 27. Rom. 2. 6. Apoc. 22. 12.* At secundùm quæ Opera judicabitur homo ejusmodi ? Certè secundùm interna illa *Fidei, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. Opera*, quæ dictis & factis, pro data occasione, consentaneis expresserat. Secundùm

dum hanc imperfectiorem pietatem Deus pro summa sua in Christo Iesu Misericordia dabit ipsi, ἐν χαρισὶ ἀναψύξεως ἀφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ κληθὲν ἐν τοῖς ἀγιασμένοις, i. e. in temporibus refrigerii Remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos, Act. 3. 19. at Sortem illâ inferiorem, quæ jugi bonorum Operum exercitatione perfectiorem Christianæ pietatis habitum affectus assignabitur. Itaque de hoc etiam homine vera erit Major argumenti nostri propositio; quod scil. judicabitur à Deo in futuro sæculo modo eodem, h. e. sub eadem conditione quâ in hac vita à Deo justificatur.

§. 6. Dixeram, (Sect. 3.) cum in hac vita Justificamur, nobis ex Lege Christi jus ad vitam æternam primùm conferri; cum verò in futuro sæculo judicamur, idem jus per solennem Judicis sententiam definiri ac decidi, quod tanquam fundamentum Majoris argumenti mei propositionis posueram. Ad hæc tu (post alia multa, quæ jam prolixè refutavimus) ita respondes: Sciendum est, distinguere debere jus ad rem & jus in re. Jus ad hereditatem cœlestem (de qua Petrus 1 epist. c. 1. v. 4.) immediate pendet à nostra per Christum adoptione, Rom. 8. 17. cujus Fides ante Obedientiam, quam omnis filius Dei præstat, est προῖον, Gal. 3. 26. Joh. 1. 12. Jus autem in hereditate capeffenda adjudicatur ex bonis Operibus, sive ex Charitatis (quæ ἀγάπης nomine venit, Phil. 1. 11.) fructibus.

Resp. 1. Distinctio inter jus ad rem & jus in re, prout huic quæstioni accommodatur, frivola est nulloque subnixâ fundamento. Quisquis per Fidem δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην jus habet ex promisso Evangelii ad regnum cœlestē, is, si proximo momento moriatur, jus etiam habeat in regno necesse est, nullâ aliâ conditione ex parte hominis ipsius interveniente. Haud satis sanus est, qui illud in dubium vocare ausus fuerit. Atqui (inquires) si Deus tali homini vitam prorogaverit, requiritur ab eo jugis & pia operatio, & profectus in sanctitate. Rectè. At quare istud requiritur?

An ad jus aliquod novum acquirendum? Nugæ. Requiritur ad jus adeptum retinendum & conservandum. Quippe jus ad regnum, quod in prima Justificatione homini conceditur, est (ut sæpè diximus)

Profectus in sanctitate præterea requiritur ad abundantiorē introitum in Christi regnum, de quo Petrus 2 epist. c. 7. v. 8. 11.

jus pendens à conditione in futurum, si Deus vitam concesserit, præstanda, proinde revocabile. Hæc est manifesta doctrina S. Scripturæ, Ecclesiæ Catholicæ, adeoque nostræ. Cujus rei luculentam rationem adjiciam. Nemo ad primæ Justificationis Gratiam admittitur, qui non voto saltem ac sincero proposito ad obsequium Deo in posterum secundum præscriptum Evangelii præstandum se obstrinxerit. Jam quis non videt, Obedientiam, quæ voto necessario suscipienda erat ad Gratiam Justificationis obtinendam, non minus necessario ad acceptum beneficium retinendum, si Deus opportunitatem dederit, opere ipso præstandam esse?

2°. Prodis inconstantiam tuam, cum hîc affirmes, soli Fidei adoptionem filiorum & jus ad cœlestem hæreditatem concedi. Nam suprà mihi ex multis Scripturæ disertissimis testimoniis probanti, neminem per Fidem solam simplicem virtutem absque cæteris virtutibus Deo ad Salutem acceptum haberi, indèque inferenti, neminem per solam Fidem simplicem virtutem justificari, ità respondisti, ut non negares Antecedens, neque loca ista Scripturæ, tanquam perperam à me allegata rejiceres, consequentiam solam respuere contentus. Hîc autem audacior factus atque in pejus proficiens rotundè negas, quicquam præter Fidem necessarium esse, ut quis jus ad regnum cœlestis acquirat, sive Deo ad Salutem acceptus habeatur.

3°. Quod tam fidenter affirmas, Fidei soli ante omnem Obedientiam nostram jus ad regnum cœlestis concedi, falsissimum est & periculosissimum. Te obtestor, ut dicta Scripturæ loca respicias, ac tandem aliquando justâ responsione aliquâ digneris. Quod si laboris istius tædium animum tuum subeat, saltem ad ea Scripturæ loca respondeas velim, quæ resipiscentiæ (universum hominis Christiani officium in Fœdere Evangelico præscriptum suo ambitu complectentis) necessitatem urgent, ad Remissionem peccatorum consequendam. Nam ex istis locis ità *δεκτικῶς* argumentamur: Nemo ex promisso Evangelii per Fidem solam absque resipiscentia jus habet ad Veniam sive Remissionem peccatorum; Ergo nemo ex Fœdere Evangelico per Fidem solam absque resipiscentia jus habet ad regnum cœlestis. Consequentia est manifestissima. Nam majus quiddam est jus habere ad Regnum cœlestis,

coeleste, quàm jus habere ad Veniam five Remissionem peccatorum; & si duo ista distinguenda sunt, jus ad Veniam ordine naturæ præcedat jus ad Regnum necesse est. Antecedens rot ac tam luculentis Scripturæ testimoniis confirmatur, ut nemo, cui cordi sunt Oracula Sacra, illud in dubium vocaverit. Sed quid multis? Tute ipse (ut suprâ vidimus) disertè fateris, *Pœnitentiam ad Reconciliationem à Deo requisitam esse*. Jam hoc unum abs te quæro, An quis jus ad Salutem habeat antequam Deo reconciliatur? Si affirmaveris, mirabor, *quomodo tam ineptum quicquam* (ut verbis utar Terentiano) potuerit tibi in mentem venire.

§. 7. Ità tandem *Dissertationem* nostram priorem diligenter retractatam, à tuis *Objectionibus* vindicavimus. Quæ enim ad Caput quintum notâsti, tam frivola sunt, & nullius planè momenti, (sanctè profiteor me verè & ex animo hæc scribere) ut pigeat istis Lectorem morari. Veritus sum quoque nè hoc *Examen* nostrum ad nimiam & non necessariam molem excresceret. *Censura* tua *Dissertationis* posterioris faciliori negotio expedienda erit. Nam ità *Animadversiones* tuas instituisti, (nescio quo casu aut consilio) ut prolixior fueris in iis censendis, quæ in parte priori *Harmonie* differuimus; quin & pleraque ibi tractaveris, quæ ad posteriorem *Dissertationem* magis propriè pertineant. Religio autem mihi erit, quicquam à te animadversum (necdum à me refutatum) præterire, quod meam Apostolos conciliandi methodum cum aliqua rationis specie impugnare videatur.

ANIMADVERSIO XV.

ad Dissert. 2. Cap. 3. Sect. 4. pag. 71, 72.

Hic post tres alias *Jacobum* cum *Paulo* conciliandi rationes merito rejectas, ultimo in loco viri doctissimi *Josue Placai*, de *ἐναρτησάμενος* ista optimâ methodo concilianda,

sententiam expendo. Verba mea sunt: Restat quarta atque ultima sententia, quam viro docto Josuæ Placæo video mirifice placuisse; nec satis scio, annon sit ei propria ac peculiaris. Eam sic explicat: Opponitur Justificatio accusationi: à duobus autem accusationibus premimur in foro divino. Primum obicitur nos esse peccatores, hoc est, reos violatæ conditionis, quæ Fædere Legali lata est. Deinde obicitur, nos esse infideles, h. e. non præstitisse conditionem Fæderis Gratiæ, videlicet Fidem. Ab accusatione priori solâ Fide justificamur, quâ Christi Gratiâ ac Justitiâ amplectimur; à posteriori justificamur etiam Operibus, quatenus in Fides ostenditur. Ad posteriorem accusationem respiciens Jacobus affirmavit meritò, ex Operibus justificari hominem & non ex Fide tantum. Paulus verò respiciens ad priorem, solâ Fide hominem justificari contendit. Sic ille. Sed (ut alia taceam non pauca in hac sententia meritò culpanda) fallitur tum in Thesi, tum in Hypothesi sua, vir eruditus. In Thesi quidem, quod statuat, Fidem esse totam atque integram Fæderis Evangelici conditionem; Opera autem considerari solummodo ut Fidei signa atque argumenta: quod falsissimum esse jam antè liquidò probavimus. In Hypothesi verò, quod Opera à Paulo tanquam ad Justificationem illam posteriorem necessaria, Fidem à Jacobo ut ad Justificationem priorem sufficientem admitti; quod utrumque à vero alienum esse modò ostendimus, ac de Paulo mox plenissimè demonstraturi sumus. Ad hæc tu ità prolixè respondes: Quod vir clarissimus (cujus Theses nondum obviam habui) proponit ad Apostolorum conciliationem, probè convenit sententiæ Parentis mei B. M. de quo pauca me referre sinas oro. T. G. Londinas (cujus nomen me tacente satis est celebre) A. D. 1617. aggressus est in Concionibus B. Jacobi Epistolam explicare, quod Dei ope methodo accuratissimâ peregit. Demùm A. D. 1640. ferventibus circa id temporis de Justificatione in Templis Urbanis contentionibus importunis, vir pacis ac veritatis æquè studiosus veritatem altercationibus penè amissam, certè passionum nube obscuratam, animo tranquillo ac sedato, sed ratione acri, exponere annisus est, & lites componere. Textum suæ Dissertationis multiplicis fundum elegit locum Pauli, Rom. 3. 28. Harum concionum rudimenta, sive lineamenta imperfecta & impolita, penes me extant. Utinam illis ultimam manum adhibendi suppetisset illi copia. Paulisper ante obitum chartas sparsas recolligit, & Ser-

mones ad incudem revocare cepit. Sed morbo præpeditus, & morte mox præreptus, opus & vitam (paucis septimanis demptis octogennarius) deposuit. In utriusque Apostoli Expositione unam viam instituit. Post varia variorum excogitata parùm solida, vel parùm apposita, repudiata, (sed ratione redditâ repudii) adhe- sit illi sententiæ, quam Placæo placuisse video. Hanc ex ipsius Commentario breviter recensebo. Neque mihi dedecori erit ex ejus sapere Commentario. Fatetur Apostolum utrumque in A- brahæ Justificatione proponenda eandem voluisse Fidem, veram scil. vivam & salvificam. Justificationem etiam ejusdem generis intelligendam esse. Hanc verò esse à crimine intento, vel à culpæ insimulatione, liberationem sive absolutionem. Curiam etiam va- riam, in qua Deus cum Christianis agit, non necessum duxit fa- bricari. De iisdem Operibus utrumque Apostolum loqui, proba- vit ex Abrahæ exemplo, quem Paulus producit ad Opera ejus ab Justificatione secludenda, & Jacobus inducit ad Opera ejus ad Justificationem facientia ostendenda. Tandem verò τὸ κελεύσας distinxit, & statum controversiæ esse in duobus Apostolis diversum observavit. In B. Paulo status controversiæ, aut causa de qua queritur, est generalis de personæ (pone Abrahamum patrem & exemplar fidelium) reatu peccati: 1º. Utrùm Lege Dei Divinæ Justitiæ sit obnoxius? Et quandoquidem nulla caro sit coram Deo justa; 2º. An & quomodo justificari possit? Responder Pau- lus, hominem manifestò fontem non posse aliter à crimine ipsi in- tento liberari, ab aspersione culpæ purgari, h. e. justificari, nisi per Obedientiam & Sanguinem Christi, & Fidem in Christi Sangui- nem, quæ sponsoris nostri Justitiam nostram facit. Opera verò optima non posse allegari ad Justitiam assequendam, neque ad peccati noxam diluendam valere. At alter est status controversiæ de homine qui peccati cujuscumque accusatur particularis, sive ea sit perfidia adversus hominem, sive hypocrisis coram Deo. Homini jam suam integritatem defendere fas est, & etiam coram Deo iu- tati, si malè conscius non sit fraudis, & Operibus suis suam pro- bari ac veri innocentiam: Et ex Operibus justificabitur. Sic in Jacobo res se habet cum Abrahamo, cujus virtutum sinceritas ità Deo probata fuit. Post explicatam Patris tui sententiam, Fiduciæ plenus ità satis fastuosè loqueris; Optimam concilian- di methodum despicias habes, quia parùm intelligis.

RESPONSIO ad Animadversionem XV.

§. 1. Sententiam *Placei*, quam video jam ipsi non fuisse peculiarem, sed cum Patre tuo communem, putavi me paucis verbis satis refutasse, in loco quem hæc *Censura* tua respicit. Dico sententiam istam falsam esse tam in Thesi quam in Hypothesi. Quod ad Thesin attinet, vir doctus manifestè statuit, Fidem esse totam atque integram Fœderis Evangelici conditionem, Opera autem considerari solummodo ut Fidei signa atque argumenta; quod falsissimum esse tum in *Harmonia*, tum in hoc *Examine* multis iisque invictis rationibus atque argumentis ostendi. Hypothesin quod attinet, Statuit *Placeus*, Opera à *Paulo* tanquam ad Justificationem, per quam ab accusatione illa quâ obicitur nos infideles esse, & non præstitisse conditionem Fœderis Gratia, necessaria; Fidem à *Jacobo*, ut ad Justificationem ab accusatione illa, quâ obicitur nos reos esse violatæ conditionis in Fœdere Legali latæ, sufficientem admitti: quod utrumque à vero alienum est. Nam Opera, de quibus agit *Paulus*, ab omni Justificatione nostra ab ipso excluduntur. Quippe non agit *Paulus* de Operibus ex Fide profectis, & quibus tanquam argumentis atque indiciis Fides nostra probari possit; sed de *Operibus Legis*, hoc est, de Operibus sive Ritualibus, sive aliis quibuscunque à Fide & Gratia Evangelii sejunctis. Hinc Legem, contra quam disputat, disertè opponit Legi Fidei, *Rom. 3. 27*. Dico quoque, Fidem, de qua agit *Jacobus*, tanquam ad Justificationem priorem (per quam nempe liberamur ab accusatione illa, quâ obicitur nos reos esse violatæ conditionis in Fœdere legali latæ) sufficientem ab ipso non admitti. Nam Fidem per se, ut rem vanam ac prorsus inutilem, rejicit ille penitus. Vana autem atque inutilis non esset Fides illa, si ad Justificationem illam priorem sufficeret. His rationibus innixus merito jure pronuntiavi, neque *Placei* sententiam quicquam conferre ad nodi solutionem. Sed tu, his non obstantibus, (pro more, quo conclusioni tuæ contra omnia argumenta pertinaciter adhærere soles) affirmas, me optimam conciliandi methodum despiciatui habuisse, quia parùm intellexerim.

§. 2. Age

§. 2. Age itaque, optimam illam conciliandi methodum, à *Placæo* quidem succinctè & paucis, à te verò ex Patris tui commentario fusiùs, (at nihilo certè clariùs) explicatam, accuratiori examine perpendamus. Atque hîc rursùs sententiam vestram, de duplici accusatione atque ei opposita Justificatione hominis in conspectu Dei, considerabimus, primò in Thesi ac seorsim à præsentì controversia; deinde in Hypothesi, & quatenus à vobis *Jacobo & Paulo* inter se conciliandis adhibetur. Ad Thesin quod attinet, primò notandum est, causas & quæstiones in negotio Justificationis humanæ varias (de quibus loquimini) haud satis accuratè ac distinctè à vobis explicari. Rectum est index sui & obliqui. Itaque ipsissimam rei veritatem Lectori paucis exponam, quâ cognitâ atque intellectâ, facillimum ipsi erit errorem & fallaciam vestræ explanationis discernere. Cùm de Justificatione aut accusatione hominis in conspectu Dei agitur, triplex quæstio institui potest. 1°. Quæritur, an homo sit peccator, atque ob peccata mortì æternæ obnoxius? Hîc nemo se, coram Deo, ut *non rem* potest defendere, quod passim docet Apostolus *Paulus*. 2°. Quæri potest, an homo peccator *necessariò* condemnandus & morte æternâ plectendus sit? Respondetur, nequaquam. Hîc Satisfactio Domini nostri Iesu Christi succurrit, quâ effectum est, ut Deus non modò salvâ Justitiâ suâ possit, sed & velit, hominem peccatorem à morte liberare, vitæque ac salute æternâ donare, sub certis conditionibus ab homine per Gratiam Dei præstandis. 3°. Denique, tertia quæstio potest institui, nempe, an homo peccator conditiones præstiterit, à quibus salutaris Satisfactionis Christi fructus & effectus, tum Dei Patris, tum Christi ipsius voluntate suspenditur; ac proinde juxta pactum initum inter Filium satisfaci-entem & Patrem Satisfactionem acceptantem, (cujus *συνεργον* habemus in Fœdere Evangelico) à morte liberandus vitæque æternâ donandus, h. e. justificandus sit? In tenebris plusquam Cimmeriis versatur, qui hîc non videt, salutarem Satisfactionis Christi fructum ex sola Fide simplici virtute non suspendi. Quippe ex innumeris Scripturæ testimoniis (quod suprà à nobis semel, atque iterùm, iterùmque ostensum est) liquidò constat, Remissionem peccatorum (quæ primarius Satisfactionis Christi fructus & effectus est, quæque

cætera omnia secum trahit) suspendi à conditione non modò Fidei, sed etiam (idque imprimis) Poenitentia. Quid multis? Spiritus Sanctus disertè docet, quòd Filius Dei διὰ παθημάτων τελειωθείς, per passionibus consummatus, ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πάντων αἰτίος σωτηρίας αἰώνιας, i. e. factus est *Author æternæ Salutis iis omnibus qui ipsi obediunt*, Heb. 5. v. 8, 9. hoc est, iis omnibus, iisque solis, Justificationem ac Salutem morte suâ impetravit. Itaque si homo accusatur non præstitæ conditionis, ex qua salutaris Satisfactionis Christi fructus & effectus Dei & Christi voluntate, in Evangelio revelatâ, suspenditur, palàm est, non posse ipsum ab hac accusatione liberari per solam Fidem. Est aliud præterea ab ipso afferendum ad suam δικαίωσιν.

§. 3. Qui hæc tenet, is facillè videbit; 1°. Falsò à vobis doceri, hominem à priori accusatione, quâ scil. obicitur, ipsum peccatorem esse, & reum violatæ conditionis in Fœdere Legali latæ, justificari. Nam ab hac accusatione justificari homo neutiquam potest. In æternum manebit verum, peccasse hominem, & Fœderis Legalis conditionem violasse. Satisfactio Christi non est ejusdem quod in debito erat Solutio; illud quippe erat personalis (ut loquuntur) poena delinquentis: neque igitur per Satisfactionem Christi fit Legis executio. 2°. Fidem à vobis non suo loco atque ordine collocari. Ipsam scil. quasi consociatis cum Justitia & Satisfactione Iesu Christi ad id, ut homo à priori illa accusatione, quâ nempe obicitur, ipsum peccatorem esse, & reum violatæ conditionis in Fœdere Legali latæ, justificetur. Sic Placeas: *Ab accusatione priori solâ Fide justificamur, quâ Christi Gratiam ac Justitiam amplectimur.* Similiter & tu affirmas, *Hominem à crimine intento liberari per Obedientiam, sive Sanguinem Christi, & Fidem in Christi Sanguinem, quæ Sponsoris nostri Justitiam nostram facit.* N. B. Per Obedientiam Christi & Fidem nostram. Ità Justificationem quandam Legalem Fidei ascribitis. Sed rei mysterium hîc latet. Existimatis per Fidem, ut per instrumentum, nostram reverà fieri Justitiam ac Satisfactionem Christi, quâ ex rigore Legis & perfectè iusti ipsi constituamur. Verùm hîc tergemino errore implicamini. Nam, 1. neque Justitia Christi fit reverà nostra; 2. neque si nostra fieret, per Fidem nostra fieri potuisset;

3. ne-

3. nedum Fides per modum instrumenti potest efficere, ut Justitia Christi nostra reverà fiat: quorum singula suprà à nobis demonstrata sunt. Quid igitur? Tum demum Fides proprium suum locum obtinet, quando adducitur in Justificationem nostram à postrema illa accusatione, quâ nempe obicitur, nos non præstitisse conditionem Foederis Gratiae. Ab hac autem accusatione Fides hominem ex parte tantùm justificat, hoc est, Fides est pars quidem conditionis, sed non tota atque integra conditio, à qua juxta Pactum Evangelicum Justificatio nostra, sive Remissio peccatorum nostrorum, in Christi Sanguine suspenditur.

§. 4. Alterum, quod Lectori observandum propono, illud est; Juxta sententiam vestram statui Justificationem quandam hominis, idque *in conspectu Dei*, ab hypocrisi, sive ab accusatione non præstitæ conditionis in Foedere Evangelico requisitæ, nempe Fidei, per indicia atque argumenta ejus, scil. bona Opera. Dico hanc Justificationem à vobis non modò absque necessitate ulla, sed etiam absurdè statui. Nimirum, Deus immediatâ (ut ità dicam) intuitione videt, & penitus perspectam habet Fidem nostram ejusque sinceritatem; neque opus habet signis, argumentis, aut indiciis ullis, ut de ea certò judicare possit. A Thesi jam ad Hypothesin transco.

§. 5. Sanè sententia, quæ in Thesi tam falsa atque absurda est, vera non erit in Hypothesi, neque conciliandis inter se Apostolis, nisi ut *σὸφον φάσμα* adhiberi potest. Nihilominus ut veritas clariùs elucescat, paucis ostendam, hanc conciliandi methodum, quam optimam vocas, prorsus inanem esse. De quali Justificatione loquatur Paulus, quæstio non movetur; lis & controversia tota est, cujusmodi Justificatio in Sermonem B. Jacobi cap. 2. intelligenda sit. Atque hîc fatemini vos ipsi, de Justificatione apud Jacobum agi, quæ coram Dei Tribunali peragatur; sed Justificationem istam haud aliam esse vultis, quàm quâ sinceritas Fidei nostræ ex Operibus coram Deo approbetur, sive quâ ab accusatione non præstitæ conditionis Evangelicæ, nempe Fidei, ad Dei Tribunal liberemur. Dico hanc vestram interpretationem in Sermonem Jacobi nullo modo quadrare. Nam, 1°. Apostolus ejusdem generis Justificationem & Operibus & Fidei satis

apertè tribuit, & quasi bigas Fidem & Opera conjungit ad eandem Justificationem :secum trahendam. Verba disertissima sunt Jac. 2. v. 22. *Videtur ex Operibus hominem Justificari, & non ex Fide tantum.* Unde liquet etsi non ex Fide tantum, tamen ex Fide etiam, & non ex solis Operibus, hominem justificari eâ Justificatione, de qua Apostolus loquitur. Atqui Fidei alia Justificatio tribui non potest, quàm quâ homo propter Christum à Condemnatione æterna liberatur, atque ad Salutem habetur acceptus; Ergò de hac Justificatione sola in utroque membro propositionis *Jacobus* intelligendus est. In quamcunque partem te vertas, ictum hujus argumenti evitare nunquam poteris. 2°. Hæc interpretatio Sermone Apostoli crassissimo Solœcisino conspurcat. Si enim *Jacobus* de ea Justificatione agit, quâ Fidei nostræ sinceritas coram Deo probatur, tum conclusio ejus, *Videtur ex Operibus hominem justificari, & non ex Fide tantum*, sic exponenda esset, *Videtur ex Operibus Fidei, hominis sinceritatem coram Deo probari, & non ex Fide tantum.* Quis verò sanus non indignetur, sapientissimo Apostolo Sermone tam insulsum affingi? 3°. Huic etiam interpretationi manifestè repugnant verba, v. 14. *Quid proderit, fratres mei, si Fidem quis dicat se habere, Opera autem non habeat? nunquid poterit Fides salvare eum?* Nam hinc certè luce clarius est, de ea Justificatione Apostolum agere, non quâ à crimine hypocrisis liberamur, (ut tu loqueris & sentis) sed quâ liberamur ab æterna Condemnatione, & jus ad Salutem acquirimus; & juxta Apostolum Fidem egere Operibus, (hoc est, Charitate quæ Opera omnia bona profert) non modò ut ipsius sinceritas coram Deo probetur, sed etiam ut prosit ipsa ad Salutem hominis. His argumentis usus fuero, *Dissert. 2. cap. 1. §. 7.* ad destruendam eorum Hypothesin, qui Justificationem apud *Jacobum*, Justitiæ declarationem coram hominibus intelligunt. Vides quàm æquè inserviant tuæ conciliandi methodo (quam tantum non deperiisti) funditus evertendæ; quemadmodum & cætera, quæ ibidem sequuntur.

§. 6. Jam conferatur hæc vestra optima conciliandi methodus cum nostra, quam in *Dissertatione* posteriori latius deductam, hic summam proponam, liberum Lectori arbitrium relinquens, utra sit præferenda. Juxta vobiscum fate-

mur, statum controversiæ in duobus Apostolis planè diversum esse ; sed diversitatem istam longè aliter, quàm à vobis fit, explicandam esse contendimus. *Paulus* in suis Disputationibus litem habuit cum adversariis, qui non omnes ejusdem generis fuere. Aliquando enim disputat adversus professos Evangelii hostes, nempe, tum *Gentiles*, tum imprimis *Judeos* à Fide Christi alienos, quorum illi Legi naturæ, hi Pædagogicæ *Mosaicæ* consili sunt, spreto Christi Evangelio. Adversus hos pluribus ostendit Apostolus, neutram illam Legem sufficere ad hominem peccatorem justificandum, atque ad Salutem perducendum ; solum id posse Evangelium Christi. Cujus suæ assertionis duo imprimis argumenta adfert. 1. Quòd, cùm homines omnes peccatores sint, atque ob peccata iræ divinæ obnoxii, per neutram illam Legem certa aliqua ratio obtinendæ Remissionis ostendatur. De Lege Naturæ res manifesta est, quippe quæ promisso omni divino careat ; unde *Gentiles* ab Apostolo dicti ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίζετε μὴ ἔχετε, Eph. 2. 12. Ad Legem *Mosaicam* in Monte *Sinai* traditam quod attinet, ostendit Apostolus, per Legem illam, si carnaliter & secundùm literam spectetur, (sub qua sola consideratione Justificationem ipsi detrahit ; si quidem spiritualiter intellecta nihil aliud erat quàm ipsissimum Evangelium typis adumbratum :) Remissionem quidem promitti quandam, sed eam neque plenam nec perfectam ; hoc est, neque Remissionem omnium peccatorum, neque ullius peccati Remissionem, quæ ab interno reatu hominem liberet, & cum æternæ vitæ donatione conjuncta sit : Contrà, in Evangelio verum & unicum ἰλαστήριον palàm à Deo hominibus ostendi ac proponi, nempe Filium ipsius Iesum Christum, qui effusione Sanguinis sui apud Deum pretiosissimi omnibus verè poenitentibus veram Remissionem peccatorum impetravit ; adeoque in Evangelio non temporalem tantum, sed αἰωνίαν λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν, (Heb. 5. 9. & 9. 12.) plenissimam ac perfectissimam omnium peccatorum, etiam gravissimorum, Remissionem cum vitæ æternæ donatione conjunctam, promitti omnibus, qui ex Fide in Christum à peccatis istis ex animo resipuerint, seque in posterum Deo & sanctæ vitæ dicaverint. Alterum Apostoli argumentum hujusmodi est ; Quòd cùm homines omnes Naturā sint imbecilli ac planè

impotentes, neque viribus nativis possint dominium peccati frangere, nedum veram Sanctimoniam Deoque ad Salutem gratam Justitiam præstare; cumque Justitiæ & Sanctitati Divinæ repugnet cuiquam peccata remittere, & vitam æternam donare, qui non à vitiis purgetur, quin & *θεὸς φύσιν καὶ φύσιν*, quodammodò fiat; efficacissimâ Dei Gratiâ in hoc negotio opus sit, quæ per solum Christi Evangelium, *διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὸ πνεῦμα*, *νόμον πνεύματος ζωῆς, δύναμιν θεοῦ εἰς σωτηρίαν*, subministratur. Hæc fusè explicavi in Dissertatione posteriori. Jam hîc status controversiæ verus & genuinus clarè elucet, nempe, *An homo peccator (erga Deum ἐχθρὸς καὶ ἀδυνάτος, Rom. 5. 6, 10.) justificari, atque ad Salutem perducì, possit aliâ ratione præter eam, quæ in Evangelio Christi ostensa ac præscripta est?*

Nimirum Apostolus non agit præcisè de hoc vel illo particulari beneficio, quod ad Salutem nostram spectat; (ut plerique autumârunt) sed de tota atque integra Salutis humanæ *οἰκονομία*, quam procurari aliâ ratione posse, præterquam eâ quæ in Evangelio revelata est, omnino negat. Hanc rationem Fidem appellat, ob rationes gravissimas jam sæpiùs à nobis commemoratas. Qui autem sibi persuadere potest, *Paulum* in tam operosa disputatione id agere, ut ostendat per solam Fidem simplicem Virtutem, atque à cæteris Virtutibus Evangelicis distinctam; neque tamen per quemvis Fidei actum, sed per actum illum peculiarem, quæ *Recumbentia* vocatur; per Fidem quæ viva, non quæ viva est; denique, per Fidem tanquam per instrumentum apprehendens Justitiam Christi, eamque reverà nostram faciens, hominem justificari; quid non ille tandem somniabit? Certè inanes hæ subtilitates & *λεπτολογίαι*, ut cum genio sapientissimi & *σοφιστῆς* Apostoli neutiquam conveniebant, ità à scopo ac proposito ipsius longè erant remotissimæ. Ista messis argutiarum nec serebatur, nec metebatur adversariis, quibuscum *Paulus* disputavit; utpote qui universam Salutis obtinendæ rationem in Evangelio præscriptam repudiaverint.

§. 7. Præter hos fuerunt & alii adversarii, quos *Paulus* (idque imprimis) oppugnavit, nempe Judaizantes Christiani, qui Legis *Mosaicæ* Ceremonias tanquam ad Salutem observatu necessarias, cum Fide Christi sive Evangelio conjungerent. In hos Apostolus invehitur tum in Epistola ad *Romanos*,

manos, tum imprimis in ea, quam ad *Galatas* scripsit, Epistola. Adversus hos hanc conclusionem adstruit: In Christo Iesu neque Circumcisio quicquam valet, neque Præputium, sed Fides per Charitatem perfecta, Gal. 5. 6. Cui conferendus alter locus, Gal. 6. 15. In Christo Iesu neque Circumcisio quicquam valet, neque Præputium, sed nova creatura. In Christo Iesu, h. e. juxta Legem Christi, live Evangelium, ad Justificationem ac Salutem nihil conducit Circumcisio & cæteri Ritus *Mosaici*; integra atque unica conditio ad Justificationem ac Salutem hominis in Fœdere Evangelico requisita, est Fides per Charitatem perfecta, sive nova creatura. Ubi Apostolus conditionem Evangelici Fœderis plenè exprimit. Hic quoque status Controversiæ satis perspicuus est, nempe, An ratio Salutis obtinendæ, in Evangelio præscripta, sit per se & absque Rituum Mosaicorum observatione sufficiens? Quoties itaque *Paulus* hosce adversarios impugnans (quod plerumque fit) affirmat, hominem justificari per Fidem absque Legis Operibus, manifestissimum est, ab ipso Fidem opponi non cæteris Virtutibus Evangelicis, sed Ritibus *Mosaicis*; proinde μετονομασίᾳ sive συνηχοῦσιν poni pro Justitia illa Spirituali universa, in Evangelio præscripta, & carnalibus veteris Legis Ceremoniis opposita. Quod si Metonymia aut Synecdoche hic necessariò admittenda sit, quæ ratio nos eò inducat, ut credere nolimus Apostolum eodem Tropo alibi quoque usum fuisse? Habes statum Controversiæ apud *Paulum* (nisi vehementer fallor) clarè explicatum.

§. 8. Ad *Jacobum* quod attinet, adversarii quibuscum ille congregatur, (quod sæpius notavi) sunt immanes illi *Antinomi Simonis* aliclæ, qui *Pauli* doctrinam pravè interpretantes, atque ad suam aliorumque perniciem σεβλῶντες, docebant, solam Fidem ad Justificationem hominis sufficere, absque Charitate illa quæ Opera bona profert. Horum pestiferæ doctrinæ Apostolus suam veluti ἀντίδοτον opponit, nempe, Ex Operibus hominem justificari, & non ex Fide tantum. Loquitur autem manifestè de Operibus, non (ut *Paulus*) Fidei oppositis, sed ex Fide profectis, cum Fide cooperantibus, ipsamque perficientibus, v. 22.

Itaque hic status Controversiæ extra Controversiam hujusmodi est: An juxta Fœdus Evangelicum sola Fides, simplex virtus,

tus, sine cæteris virtutibus ac bonis Operibus ad Justificationem hominis sufficiat? Affirmabant Simoniani Pauli auctoritatem abutentes ad Hypothesin suam confirmandam. Sed partem Quæstionis negantem (quæ nostra est) ex professo adstruit *Jacobus*, qui & Evangelii veritatem & Pauli sensum optimè calluit.

ANIMADVERSIO XVI.

ad Dissert. 2. cap. 4. Sect. 4. p. 75.

In Pref.
ad annot.
ad Epist.
Pauli.

Hic fundamenta jacturus Methodi illius, juxta quam Conciliationem Apostolorum Pauli & Jacobi fieri debere existimaverim, sententiam meam explicavi his verbis;
 “Primò igitur, quid per Fidem intelligat Paulus, quæri potest ac debet. Ad cujus quæstionis solutionem, quòd superius strictim notavimus, hîc fusiùs à nobis explicandum ac demonstrandum est: scil. Fidem, cui Justificatio à Paulo tribuitur, pro unica ac simplici virtute nequaquam sumendam esse, sed integram Fœderis Evangelici conditionem denotare, h. e. suo ambitu omnia Christianæ pietatis Opera complecti. Rectè enim Zegerus: *Absoluta & perfectâ Fides, cujus est frequentior in Scripturis mentio, ea est, quâ non modo Deo, & Deum credimus, verùm etiam in Deum, h. e. credendo pio affectu pariter & effectû in Deum tendimus, & ab illo pendemus. Atque hæc simul Spem, Charitatem & bona Opera complectitur.* Et paulò post, *Hîc igitur memineris oportet, quòd, ubicunque Paulus, vel alia Scriptura Sacra, Fidei tribuit Justificationem, Salutem, Vitam, aut aliquid hujusmodi, de Fide loquatur viva & perfectâ, h. e. quæ Spem, Charitatem, bona Opera complectitur.* His tu ità occurris: *Ineptissimè Zegerus. Et fundamentum hoc quod sternis, est falsissimum. Unico utar argumento. Paulus Justificationis nostræ fundamentum ponit ex parte nostra unicum, Fidem in Christi Sanguine sine Operibus. Num sanus quisquam, quando Paulus dixit, hominem justificari Fide sine Operibus, opinabitur illum voluisse, Fide cum Operibus?*

De

De Operibus autem loquitur, quæ Lex Moralis ab Evangelio firmata flagitat, & cujusmodi Abraham præstitit, Dei tum amore, tum metu. Hæc, hæc ipsa sunt Opera, quæ Paulus verbis solem claritudine superantibus amovet à peccatoris per Gratiam Dei & Justitiam Christi Justificatione. Et hæc Fides in Christi Sanguine (Rom. 3. 25.) ex qua Justificatio nostra in conspectu Dei pendet, est, non (ut ille in Plutarcho dixit) *αὐτὴν ἀρετῶν*, sed simplex virtus, quæ ad objectum unum modo peculiari fertur, ut Apostolus disertissime differit. Nōsti habitus ex objectis suis suam sortiri unitatem. Fidei justificantis objectum est Christi Sanguis, non verbi veritas, quæ est credendi objectum; sed Christi Obedientia, quæ est Fiduciae objectum.

RESPONSIO ad Animadversionem XVI.

§. 1. Antiquum hîc obtines. Ineptissime loquuntur omnes, quicunque quicquam loquuntur quod tuis ineptiis minùs conveniat. Verùm quod tu à Zegero ineptissime dictum fuisse ais, ego luculentissimis argumentis probavi. Cur ad argumenta illa non respondes? Certè quia non poteras, ut neque in æternum poteris. Sunt enim ità planè *ἀποδείκνυσι*, ut ex eorum valore controversiam omnem, quæ mihi tecum intercessit, æstimandam adeoque dirimendam cuivis Lectori, judicio pollenti atque invicto præjudicio non laboranti, lubentissimus permittam. Ad hanc autem censuram tuam (nullius sanè judicii, summæ verò temeritatis tuæ indicium) probandam, unico te argumento usurum ais. Atqui unicum illud argumentum aut multiplex est, aut certè nullum. Agè verò, tua verba membratim expendamus, ubinam tandem argumentum illud unicum lateat, visuri.

§. 2. Primò, Paulus, inquis, Justificationis nostræ fundamentum ponit ex parte nostra unicum, Fidem in Christi Sanguinem sine Operibus. Verùm hoc argumentum non est, sed mera petitio principii, solenne tuum argumentandi genus; qui mihi multis probanti, Fidem simplicem virtutem non esse unicum Justificationis fundamentum ex parte nostra, passim respondes negando conclusionem, præmissis sùsque deque habitis, utpote tuâ strenuissimi Disputatoris consideratione indignis. Imò (inquis) fundamentum Justificationis ex parte nostra

nostra unicum ponit Apostolus, nempe, Fidem. Hoc ubique inculcas, hoc centies repetis, quasi adversarium, quem argumentis refutare non possis, *πυτολογίαις* saltem obtundere in animo tibi fuisset. Huic Hypothesi tuæ planè affixus videris, veluti saxo suo *Promethæus*. Hinc non puduit te (in notis tuis alicubi) palàm profiteri, *Hypothesin meam*, nempe, Fidem à Paulo in hac Disputatione *μετονομαστικῶς* sive *συνεκδοχικῶς* sumi, te *ad mortem usque pernegaturum*. Tibi verò, mi Censor, si in stultitia tua consensescere, adeoque emori certum fit, quis erit remedii locus? *Invitum qui servat, idem facit occidenti.*

§. 3. Sed tua adhuc sequar vestigia. Fortasse unicum illud tuum argumentum latet in verbis sequentibus, Num *sanus quisquam, quando Paulus dicit, hominem justificari Fide sine Operibus, opinabitur, illum voluisse Fide cum Operibus?* Argumentum scil. ab absurdo. Sed absurditatem illam mihi prohibitu tuo affinxisti, sententiam meam crudè nimis explicando. Quod contendo illud est, *Paulum, cùm dicit justificari hominem Fide sine Operibus, voluisse, hominem justificari Fide Evangelii cum obedientia ex eadem profecta absque Operibus Legis, quod & ipse Paulus satis frequenter exprimit.* Itidem affirmo, huic *Pauli doctrinæ* neutiquam contradicere *Jacobum, docentem, justificari hominem ex Operibus, & non ex Fide tantùm;* quia scil. *Jacobus Opera ex Fide profecta, sive Opera à Paulo in Fidei vocabulo inclusa intelligit, non Opera Legis, quæ Paulus excludit.* In his omnibus quid absurdi est? Imò omnes ingenii tui nervos intendas licèt, commodiorem hujus *ἐναρπαστικῆς* explicandæ rationem nunquam inveneris.

§. 4. Instas : *De Operibus autem loquitur Paulus, quæ Lex Moralis ab Evangelio firmata flagitat.* Resp. A Paulo ipsa Legis Moralis Opera, κατὰ π, à Justificatione excludi, nunquam negavi; quin & illud ipsum ex professo & luculentis aliquot *Pauli* locis adstruxi *Dissert. 2. cap. 7. §. 2.* Ut hinc constet, quàm tu minùs attento, aut (quod pejuse est) malevolo planè animo librum meum lecitaveris, qui mihi toties contrariam sententiam tam fidenter impingas. Interim ibidem illud addendum duxi, (n. 3.) *Opera Legis Moralis à Paulo non simpliciter excludi, sed eatenus tantùm, quatenus in*
Fœdere

Fœdere Mosaico præscripta erant, ac pars conditionis isti Fœderi annexa fierent, sive quatenus à Gratia Evangelii sejuncta considerari poterant. Hoc in eadem Dissertatione sic explico. 1°. Paulus omnino atque simpliciter excludit Opera Legis Moralis ejusmodi, quæ quis præstat solâ Lege adjutus, h. e. suis viribus absque Gratia Christi efficacissima, quam Lex (quatenus à Paulo spectatur) nullam exhibuit. Quippe ejusmodi Opera, qualiacunque ea sint, ad veram Justitiam nihil conducunt, neque bonitatem in se ullam supernaturalem habent. 2°. Opera omnino omnia etiam Legis Moralis, etiamsi rectè facta, & quâviscunque bonitate supernaturali prædita, hætenus excludit Paulus, ut neget prorsus per ea ad veram Justificationem posse quenquam pervenire per Fœdus Mosaicum; quippe quod veram Justificationem, h. e. cum vitæ æternæ donatione conjunctam, nullam præstet. Addo, ingens illud beneficium ex solo Gratia Fœdere Sanguine Mediatoris sancito proficisci. Quibus verbis hoc volo, præstantissima nostra Opera nihil à Deo mereri, ad Justificationem ac Salutem nihil quicquam per se efficere sine interveniente Servatoris nostri Sacrificio propitiatorio. Idem dixi in recapitulatione Disputationis Apostolicæ Dissert. 2. cap. 18. §. 2. his verbis: Rejicit à Justificatione Apostolus Paulus Opera: 1. Ritualia, quæ Lex Ceremonialis præscripsit; 2. Moralia, quæ nativis hominum viribus in statu sive Legis, sive mere naturæ, fiant ante & citra Gratiam Evangelii; 3. Judaica, sive futilem illam Justitiam, quam docuerunt Judæorum Magistri; 4. Denique, universa à Christo Mediatore divulgata, quæque suâ vi, vel citra respectum ad Fœdus Gratia Christi Sanguine stabilitum, Salutem æternam assequerentur. Quis sanus negaverit, plenam hinc enumerationem contineri Operum, quæ Paulus à Justificatione excludit? Nihilominus (te urgente) rem totam claridus adhuc (si fieri id potest) explicare conabor. Paulus de causis Justificationis nostræ differens agit, (ut de causa ἀπολογητικήν nihil dicam, quam omnes in summa Dei φιλανθρωπία sitam esse agnoscunt) vel, 1. de causa ejusdem ἀπολογητικήν & meritoria; vel, 2. de causa sine qua non, sive conditione ex parte nostra requisita. Ad causam meritoriam respiciens Paulus excludit omnia hominum Opera cujuscunque generis, ipsamque aded Fidem, ejusmodi causalitatem in negotio

Justificationis soli tribuens Domini nostri Iesu Christi Sacrificio propitiatorio. Hinc dicimur à Paulo Rom. 3. v. 24. δικαιούμενοι δωρεάν τῇ Θεῷ χάριτι, δια τῆς ἀπολυτρώσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Et Rom. 5. 9. δικαιωθέντες ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ. & ibid. v. 19. διὰ τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ δικαιοί. Hæc lubentissimus atque ex animo (Deus mihi testis est) profiteor contra Socinum ejusque affectas; quorum dogmatibus planè hæreticis, longiùsque ab Ecclesiæ Catholicæ consensu abhorrentibus, (pudeat poeniteátque te aliòsque tui similes Socinismi mihi aspersisse labem toto oceano nunquam diluendam) nemo hodie mortalium vivit qui sit magis infensus. Idem eadem sinceritate testor contra Pontificios illos (quorum partibus quoque me alicubi adjungis) qui, cùm fateantur Iesum Christum Obedientiâ suâ meruisse pro nobis omnia, meritum tamen propriè dictum, sive (ut loquuntur) *meritum ex condigno*, Operibus nostris per se, & citra respectum ad Foedus Evangelii gratiosissimum spectatis, (nescio quâ vecordiâ abrepti) tribuere non sunt veriti; à quo dogmate ipsi etiam Socinistæ abhorrent. Ad causam sine qua non, sive conditionem ex parte nostra requisitam, quod attinet, statuit Paulus justificari hominem ἐκ πίστεως, vel διὰ πίστεως χάρις ἔργων νόμος. Hic fidenter affirmo, (quod & argumentis omni exceptione majoribus probavi) *Paulum* Fidem non opponere cæteris Virtutibus Evangelicis, quæ ex ipsa proficiscuntur, eamque sequi solent, sed tantum (quod ab ipso exprimitur) *Operibus Legis.* Apostolum enim per Opera Legis intellexisse Opera Evangelica, h. e. quæ ex Fide & Gratia Evangelii profluunt, & juxta præscriptum ejus fiunt, quis sanus existimaverit? Præsertim cùm satis manifestum sit, à Paulo in hac Disputatione Legem ubique contradistingui adeoque opponi Evangelio. Quam de Abrahami Operibus objectionem subjungis, iterum Lectorem moneo, me ex professo & prolixè refutasse *Dissert. 2. cap. 12.*

§. 5. Sed unicum illud tuum argumentum adhuc fortasse quærendum est, nempe, in loco illo celebri ad Romanos 3. 25. ubi mentio fit *Fidei in Christi Sanguinem.* Quippe sensisse videris, in loco illo Fidem quandam specialem à Paulo indicari, quæ vim habet per se justificatricem, sive quæ Justificationem necessario secum nexu trahat. Inanem prorsus non esse

esse hanc conjecturam meam hinc patet, quod tum ipse mox ex hoc loco colligis, speciale objectum Fidei Justificantis, quā talis, esse Christi Sanguinem; tum Pater quoque tuus (cujus scrinia compilas) idem quoque facit. Nam in Epistola secunda ad Baxterum hæc ejus verba lego: *Illa loquendi formula, πίστις ἐν τῷ αἵματι, Fides sive Fiducia in Sanguine, innuere videtur, virtutem hanc præ aliis relationem quandam magis specialem habere ad Satisfactionem pro peccatis nostris divine Justitiæ præstitam per Christi perpeffiones, quæ sola à nobis allegari potest ad nostram ab iisdem (peccatis) Absolutionem coram Dei Tribunali.* Verè hîc verbis tuis utar, *Multa oculis suffusis videntur, quæ non sunt.* Locum omnino (quod pace vestrâ dixerim) perperam accepistis, tūque Patérque tuus. Locus sic habet: *ὃν παρέθετο ὁ Θεὸς ἰλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτῷ αἵματι.* Ubi verba accuratius expendenti patebit, illud ἐν τῷ αἵματι referendum esse non ad πίστις, sed ἰλαστήριον, ità ut non speciale Fidei objectum, sed modum Propitiationis à Christo factæ declaret, hoc modo: *Quem proposuit Deus placamentum in Sanguine suo per Fidem.* Rationes hæc sunt: 1°. Ipsa verborum constructio interpretationi vestræ repugnat. Si illud voluisset Apostolus, quod vos somniastis, ità locutus fuisset, *διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς τὸ αὐτῷ αἷμα.* Jam verò primùm deest articulus τῆς ante præpositionem; deinde præpositio non est εἰς, sed ἐν. Denique (quod ex Beza observavit Pareus) in omnibus MSS. αὐτῷ legitur cum spiritu denso, non tenui, ut sit reciprocum pro αὐτῷ, proinde verba ἐν αἵματι αὐτῷ necessariò cum ἰλαστήριον connectenda sint. Quis enim Solæcis- mum non palpat in his verbis, *per Fidem in Sanguine suo?* Hisce incommodis vestram premi interpretationem viderat Piscator, utpote Græcæ Linguae peritissimus, atque interim (quod meritò quis miretur) ipsam calculo suo approbavit. Sic enim ille in Scholiis ad locum: *διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αἵματι αὐτῷ.* Omnino existimo pro αὐτῷ cum spiritu denso legendum αὐτῷ cum spiritu tenui: & εἰλείπειν articulum τῆς ante præpositionem ἐν repetendum ex præcedentibus: ac proinde ἐν positum pro εἰς: denique post nomen Fidem delendum incisi signum. Clarius erit versio, si dicas, *per Fidem in Sanguine ipsius.* Sed quid hoc est aliud quàm Sacrum Textum σεβλῶσαι ad præconceptas nostras hypothesen stabiliendum? 2°. Phrasis πίστις ἐν τῷ αἵματι (si sen-

sum quoque spectas) dura est & insolens. Nusquam alibi apud *Paulum*, vel aliam Scripturam, Sanguis Christi connectitur cum Fide nostra tanquam speciale ejusdem objectum, sed ubique cum verbis, quæ Propitiationem, Reconciliationem, Redemptionem Christi pro nobis factam significant; idque ita ut modum Propitiationis, Reconciliationis, Redemptionis ejusdem semper declaret: quod nemini latere potest, qui S. Scripturas cum cura aliqua unquam legerit. Consule loca, *Eph.* 1. 7. *Col.* 1. 14. *Heb.* 9. v. 12, 13, 14, 18, 19, 20, 21, 22. 3°. Denique verba *διὰ τῆς πίστεως* omnino desunt in optimo Codice *Alexandrino*; neque ea legit *Chrysostomus*. Sed quid multis opus est in re perspicua? Si *Socinista* essem, tuam hujus loci versionem lubentissimus atque ambabus (quod aiunt) ulnis amplexarer; quippe quæ cum *Socini* placitis optimè conveniat. Is enim ad loca illa Scripturæ in quibus connexio Sanguinis, sive Mortis Christi, cum Remissione peccatorum nobis facta exprimitur, multas explicationes affert, mirum quàm alienas à vocibus & scopo Scripturæ. Præ aliis una ipsi maximè placuit, ita ut ipsam plurimis locis velut causæ suæ statumen inculcet. Est autem hæc; quòd mors Christi nobis id ipsum persuadeat, quod ad Remissionem peccatorum obtinendam requiritur, Fidem scilicet ut *Socinus* ipse explicat, spem consequendæ vitæ æternæ. Jam huic explicationi confirmandæ quid accommodatius esse possit, quam tua illa *Paulini* loci versio, quæ verba *ἐν ἀγάπῃ* non ad Christi Propitiationem, sed ad Fidem nostram, refert? Vide quàm hîc non falsus sim. *Grotius* in posthumis suis annotatis (in quibus nimium (proh dolor!) ubique *Sociniani* interpretationibus se delectat) ita locum Apostoli interpretatur: *ἡλασπίδιον* כפרת in *V. Test.* dicebatur tegmen arcæ, cui insidens nubes quædam à Deo immissa certum faciebat populum de suo adversus eum favore, *Lev.* 16. 2. *Num.* 7. 89. Sic & Deus Christi preces illas ratas habendo, & propter eas mittendo Spiritum in Apostolos, *Joh.* 14. 16. ostendit se bene velle humano generi. Cùm autem addit *διὰ τῆς πίστεως*, ostendit, quomodo quisque effectum illius Bonitatis, i. e. Justitiam veram, possit assequi, nempe Fidem habendo Sanguini Christi, i. e. doctrine per Sanguinem Christi sancitæ, sicut *Fœdera* sanciri Sanguine solebant.

Hæc ideo prolixius differui, non quòd obiectio tua tanti sit, sed quia locum Apostoli satis decantatum verâ suâ interpretatione illustrâsse operæpretium existimaverim. Alioquin enim si daremus, Apostolum phrasi duriusculâ & nusquam alibi in S. Scripturis usurpatâ dixisse *πιστις ἐν τῷ ἀμαρτῇ*, quid indè causæ tuæ accederet: nè hilum quidem. Tum enim *πιστις ἐν τῷ ἀμαρτῇ* nihil aliud foret, quàm Fides illa quâ credimus, Christum pro peccatis nostris expiandis Sanguinem suum effudisse, simulque confidimus, Deum Patrem propter effusum Sanguinem Filii sui nobis resipiscentibus fore propitium. Hanc autem Fidem Justificationis effectum non attingere, nisi Pœnitentiam veram & fructuosam pariat, per se nimis manifestum est.

§. 6. Quod porro dicis, Fidem non esse *συνθετὴν ἀρετῶν*, sed simplicem Virtutem, concedo. Scilicet Fides (utî observavi *Dissert. 1. cap. 4. Sect. 5.*) tam in *Paulinis Epistolis*, quàm in *Scripturis Novi Testamenti aliis*, ubi per se spectatur, nihil aliud est, quàm assensus ejusmodi, quo Christum credimus passum, mortuum, atque excitatum à mortuis; proinde vera esse, quæ ille Dei nomine sive præcipiendo, sive promittendo, nobis attulit; quod & multis testimoniis probavi, imprimis verò ex *Rom. 4. 20, 21, 24. Heb. 11. 1. 1. Job. 5. 4, 5. Job. 8. 24.* Sed dico nihilominus (quod & validissimis rationibus astruxi) Fidem à *Paulo*, quando Justificationem ipsi tribuit, spectari non ut simplicem Virtutem, sed ut *συνθετὴν ἀρετῶν*, ac toto Virtutum Evangelicarum examine, ac veluti choro, stipatam, h. e. *δι' ἀγάπης*, quæ cæterarum omnium Virtutum mater est, *ἐνεργουμένην*. Illud liquet, vel ex iis ipsis Scripturæ locis, in quibus Apostolus simplicem Virtutem Fidei describit. Quippe in iisdem Fidem ille explicat per assensum; atqui nudo assensui Justificationem ac Salutem non competere apud omnes in confesso est. Si librum meum non prorsus oscitanter legisses, facile vidisses, me hanc objectionem tuam anticipâsse, idque in hoc ipso Capite *Dissertationis posterioris 4. Sect. 10.* Subtilem, quam postremo in loco proponis, distinctionem inter credendi, & Fiduciæ sive Fidei justificantis objectum, vanissimam esse ostendi in *Examine Animadversionis 13.*

In lib. 3.
dist. 23.
Sect. 7. in
ipso initio.

pag. 341,
342. edit.
Tigur.

§. 7. *Coronidis* loco poteram hîc congerere ingentem testimoniorum acervum è Scriptis Theologorum Reformatorum, qui Fidem, cui Justificatio in *Paulinis* Epistolis tribuitur, acceperint sensu complexo, quatenus nempe notione suâ Charitatem illam involvit, quæ omnium bonorum Operum mater est. Res tam nota est, ut *Estius* Pontificius, Scriptor summi & judicii & candoris, nostratium plerisque objiciat, quòd dicant, *Fidem & Charitatem esse rem eandem*. Sed nolim tot Authorum loca describendo, & Lectori & mihi ipsi tædium afferre. Nequeo tamen mihi temperare, quò minùs unum testimonium illustre adferam viri inter primos Reformatores illustris *Huldrychi Zuinglii*, *Commentar. de vera & falsa Religione, cap. de Merito*. Hujus ibidem hæc sunt verba ipsissima: Omnia Opera Pietatis aut Carnis fructus sunt. Nam si pius es, ex Fide iis rebus studes, quas Fides dicat. Qui enim Fidem habet, Deus in eo est, & ipse in Deo. At nè quisquam dicat, hoc Charitatis est quod tu Fidei tribuisti, considerandum est, quòd Fides in Scripturis Sacris variè accipitur: primùm, pro credulitate: deinde, pro firmitudine: mox, pro Fiducia in Deum: & de ista sola debet intelligi, quòd Fides salvum faciat. Qui verò jam non intelligunt Fidem, Spem, & Charitatem, eandem rem esse, nempe, hanc in Deum Fiduciam, multos nodos in Scriptura cogentur inexplicatos præterire. Id autem Scripturis manifestum fiet. *Spe salvi facti sumus*, Rom. 8. Et Rom. 4. *Fides credenti reputatur ad Justitiam*. Si ergò Spes salvum facit, & Fides salvum facit, erunt eadem res Spes & Fides. Nec quenquam moveat, si quando aliter de Spe, quàm Fide dicatur. Illic enim Fides non accipitur pro Fiducia in Deum, sed aut pro qualibet Credulitate, aut pro Firmitudine, aut Veritate. *Charitas verò Deus ipse est*, 1 Joh. 4. Et qui manet in Charitate in Deo manet, & Deus in eo. *Job. autem sexto: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo*. Hoc est, qui Christo fidit pro nobis passo, in Christo manet & ipse in eo. Ergò Fidem & Charitatem eandem rem esse oportet. Neque hîc quisquam miretur vereaturque à nobis confundi tres istas Virtutes Theologicas. Nos sanè hoc ex Sacris Literis didicimus, quod nisi quælibet harum

"harum Virtutum sit altera, planè nihil sit, nedum Virtus.
 "Fidem si de Christo habeas, nec in eum speres, nec reda-
 "mes, ad nihilum valet, *Jacob. 2.* Spem si te habere dicas
 "in Deum, nec ames, mendacem teipsum facis: Nam si de
 "Deo sic doctus es, ut meritò videas in eum esse speran-
 "dum, fieri nequit ut summum esse bonum non agnoscas; Si
 "summum esse bonum agnoveris, fieri nequit ut non ames:
 "Si ames, nec speres, jam verba das, nequit enim amare
 "Deum qui illo non fedit. Habet ergo humanum pectus
 "Deo conjunctum, hoc est, Pietas, alia atque alia nomina ab
 "incremento. Fidem aliquando accipimus pro Credulitate,
 "hanc intelligendi ordine sequitur Spes, istam verò Chari-
 "tas: porro deinde tota ista humani cordis in Deum Fidu-
 "cia, Fides interim, interim autem Spes & Charitas appel-
 "latur: nec quicquam aliud est quàm in Deum Pietas, sive
 "ames, speres, aut fidas. Hinc fit ut quandoquidem tria
 "hæc complectitur una Pietas, Fides pro Charitate, & Spes
 "pro Fide accipiatur. Hæc ille. Qui autem non videt hoc
 testimonium ad *Zegeri*, h. e. nostram, sententiam confirman-
 dam (quam tu ineptissimam vocas) appositissimam esse, cum
 tua verò veluti directâ acie pugnare, sanè is nihil videt.
 Nam, 1°. Clarè hic docet *Zuinglius*, Fidem cui Justificatio
 & Salus in Scripturis tribuitur (& speciatim Fidem illam, de
 qua *Paulus* dicit quòd imputetur homini in Justitiam, *Rom. 4.*)
 ejusmodi esse Fiduciam, quæ tres Virtutes Theologicas,
 Fidem, Spem, & Charitatem complectatur, quæque idem
 planè sit, quod universa *Pietas* Christiana, sive *Pectus Dei con-*
junctum. 2°. Disertè affirmat, nisi hoc teneatur, futurum
 ut multi in Scripturis nodi inexplicati maneant. Cogitavit
 dubio procul imprimis *εναρτισμένη* inter *Paulum* & *Jacobum*.
 Imò nominatim citat locum *Pauli*, *Rom. 4.* ubi Fides homini
 imputari dicitur ad Justitiam, affirmans, nisi Fides ibi sensu
 illo complexo accipiatur, non posse locum illum cum aliis
 conciliari, in quibus Justificatio & Salus aliis Virtutibus tri-
 buitur. Quin & disertè citat caput secundum Epistolæ *Ja-*
cobi, ut probet Fidem simplicem Virtutem ad Justificationem
 hominis nequaquam sufficere. Vides, mi Censor, methodum
 nostram conciliandi Apostolos *Jacobum* & *Paulum* novam non
 esse, etiamsi ad Reformatos Theologos respicias; ut de vete-
 ribus

veteribus (quos sat scio apud te nullo esse in pretio) nihil dicam.

ANIMADVERSI O XVII.

ad Dissert. 2. Cap. 7.

IN hoc Capite obiter Quæstionem eventilo, An Lex *Mosis* fuerit sub ulla *χρεῖ*, Lex absolutissimæ adeoque impossibilis Virtutis ac Justitiæ; atque an Argumentatio Apostoli in cap. 3. ad *Rom.* & *Gal.* 3. 10. contra Justificationem ex illa Lege hoc fundamento nitatur? Partem Quæstionis negantem multis argumentis adstruo. Sed tota hæc *Dissertatio* mea, ut planè *ἀπερροδιόνυστος*, à te rejicitur. Ità enim scribis ad oram pag. 106. *Proposito malesana & operâ infausâ Legi Mosaicæ perfectionem detrahis, prorsus ἀπερροδιόνυστος.* Paulus enim agit de Lege illa, quæ *Judicii extremi* erit norma; quam qui perfectæ Obedientiæ regulam esse negat, desipit. Vide caput ad *Roman. secundum.* Ex hujus Legi Operibus quenkumque *Justificari* negat, c. 3.

RESPONSIO ad Animadversionem XVII.

§. 1. Non memini me tot *σφάλματα* gravissima in tam paucis verbis congesta unquam vidisse. Nam, 1°. Non hîc *Legi Mosaicæ*, ut tu somnias, perfectionem detraho magis quàm *Evangelio*. Quanquam enim *Legem Mosaicam* *Evangelio* collatam imperfectiorem esse Obedientiæ regulam, verissimum sit; tamen hoc in loco res ista non agitur. Nego *Legem Mosaicam* *Legem* fuisse perfectissimæ Obedientiæ, eodem sensu quo & *Evangelium* esse perfectæ Obedientiæ *Legem* nego. Scil. Ex scopo totius hujus Disputationis liquet, me per *Legem* perfectæ Obedientiæ nihil aliud voluisse, quàm ejusmodi *Legem*, quæ ab homine perfectissimam, atque omnibus numeris & gradibus absolutissimam, Virtutem exigit ut condi-

conditionem Salutis obtinendæ omnino necessariam, quæque homini ob minimum talis Justitiæ defectum mortem æternam dirósque Gehennæ cruciatus denuntiat. Itaque frustra omnino es, qui contra apertum Quæstionis statum in ipso Capitis initio positum, contra manifestum argumentorum, quibus pugno, scopum tibi persuaferis, (ut soles non rarò in clarissima luce cœcutire) me hoc in loco in id incumbere, ut probem, *Legem Mosaicam esse, Evangelio collatam, imperfectam Obedientiæ regulam, & minùs valere ad sanctitatem pariendam.* Ipsissima verba tua agnosce in notis ad hanc ipsam paginam.

§. 2. Mirari satìs nequeo, quod dicis, me hîc Disputationem instituisse de *Lege Mosaica* prorsùs ἀποσδιονύσας. idque ob hanc rationem quòd *Paulus* de alia *Lege* agat. Nam ex professo Argumentationem Apostoli explico, quæ in cap. 3. ad *Roman.* & *Gal.* 3. 10. continetur; quibus utrisque in locis *Paulum* agere de *Lege Mosis* nimis manifestum est. De loco ad *Gal.* 3. 10. nemo sanus dubitaverit, siquidem ibidem ipsissima verba *Legis Mosaicæ* citantur. An eundem in scopum collimet Apostolus in Disputatione illa, quæ cap. 3. ad *Roman.* agitur, restat inquirendum. Affirmo, ibi etiam Apostolum de *Lege Mosis* differere; quod & his rationibus probo. Primò à viris longè doctissimis dudum observatum fuit, (cave nè observationem contemnas) in *Paulinis* Epistolis τὸν νόμον, quotiescunque absolutè ponitur, ut in loco controverso, sine alia adjectione, constanter *Legem Mosis* significare. Cujus ratio manifesta est. Cùm enim triplex omnino *Lex* sit, (de *Legibus* loquimur, quæ ad hominem lapsum pertinent:) *Naturæ*, *Mosis*, & *Evangelica*; constat *Evangelium* nusquam à *Paulo* absolutè νόμον, nedum τὸν νόμον, appellari; ut neque *Naturæ* *Legem*, siquidem qui istà solà fruuntur, dicuntur ab ipso esse χωρὶς νόμου, *Rom.* 2. 12. & νόμον μὴ ἔχοντες, *ibid.* v. 14. Deinde contextus capitis, de quo disceptatur, planè demonstrat, sermonem Apostoli ibidem ad *Legem Mosaicam* pertinere. Quippe in Capitis initio *Judeos* peccati arguit *Paulus* (de *Gentibus* egerat cap. 2.) ex multis veteris Instrumenti testimoniis. Quæ testimonia nè *Judei* ad se neutiquam pertinere causarentur, addit *Paulus* v. 19. οἶδαμεν γὰρ ὅτι, ὅτι ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ.

Ubi τὸς ἐν τῷ νόμῳ intelligit *Judæos* & *Profelytas*, qui integram *Judæorum* Legem susceperant. Hi enim dicuntur esse ἐν νόμῳ loco modò citato, *Rom.* 2. 12. & ὑπὸ νόμῳ, *Rom.* 6. 15. vel ὑπὸ νόμον, *1 Cor.* 9. 20. Ἀμέσως autem v. 20. subjungit Apostolus, Διότι ἐξ ἔργων νόμος ἔστι δικαιοσύνη πᾶσι σαφές. Quis jam, nisi qui deditâ operâ cœcutiat, non statim videt, loqui hîc Apostolum de ea Lege, cui subjecti erant *Judæi*, nempe *Mosaicâ*. Itidem Apostolum v. 19. Διότι ἐξ ἔργων νόμος ἔστι δικαιοσύνη πᾶσι σαφές. & v. 28. Λογίζομεθα πῶς δικαιοσύνη ἀνθρώπων καὶ ἐξ ἔργων νόμος, de eadem Lege locutum fuisse, quis neget? Atqui in posteriori loco de Lege *Judæis* data loqui Apostolum, apertissimum est ex verbis immediatè consequentibus, v. 29. *An Judæorum Deus solus? annon & Gentium? Certè & Gentium.* Ubi habes, ut *Beza* notavit, argumentum ab absurdo. Si à Lege *Mosis* penderet *Justificatio*, *Deus solus Judæis* esset servator. Item, si aliâ ratione *Judæos*, aliâ *Gentes*, servaret, non esset sui similis; utrosque igitur unâ & eâdem ratione justificabit, nempe per *Fidem Evangelii*.

§. 3. Ità loqueris, quasi una aliqua Lex esset, quæ judicii norma futura sit omnibus in ultimo illo die, idque liqueret ex cap. 2. ad *Roman.* quod utrumque falsissimum est. Non omnes ad ejusdem Legis normam exigentur in ultimo Judicio; sed unusquisque ad normam Legis, sive ἐκνομίας, sub qua vixit; quod apertissimè docet Apostolus, Capitis citati v. 12. *Qui sine Lege peccaverunt, sine Lege etiam peribunt: & qui in Lege peccaverunt, ex Lege judicabuntur; h. e. Gentes, qui Lege scriptâ caruerunt, ex Lege Naturæ judicabuntur: Judæi verò ex Lege scripta Mosis, scil. quæ ipsis lata fuerit.*

§. 4. Qui Legem, quæ Judicii extremi norma erit, perfectæ Obedientiæ Legem esse (quo sensu Lex perfectæ Obedientiæ in Disputatione nostra accipitur) affirmat, is non modò desipit, sed & planè insanit. Ex ista quippe affirmatione sequeretur, universum hominum genus in extremo Judicio funditûs periturum.

§. 5. Si juxta sensum tuum accipiatur Lex perfectæ Obedientiæ, nempe pro Lege ejusmodi, quæ absolutissimam Virtutem eam non exigat, sive postulet sub periculo animæ, proponit tamen ostenditque; nè sic quidem verum erit, homines

mines omnes ad normam Legis, quæ sit perfectæ Obedientiæ regula, judicatum iri. Nam omnes illi, qui Lege positivâ caruerunt, (qui longè maxima semper pars hominum fuere) ad normam Legis Naturalis judicabuntur, apertissimè illud docente Apostolo in loco modò laudato, nempe, *Rom. 2. 12.* Atqui Legem merè naturalem perfectæ Virtutis regulam esse per omnia Evangelio parem, qui dixerit, ad *Anticyras* relegandus est.

§. 6. Denique, illud omnem dementiam superat, quod postremo in loco affirmas, nempe, *Paulum* ad *Rom. 3.* negare, quenquam ex Lege, quæ Judicii extremi erit norma, justificari. Hoc scil. tandundem est directè, ac si dixisses, *Paulum* docere, neminem hominem in extremo Judicio salvum fore. Cùm enim Judicii divini duo sint tantùm actus oppositi, Justificatio & Condemnatio, si nemo ex Lege, quæ extremi Judicii norma erit, justificabitur, omnino sequitur, omnes homines in extremo Judicio condemnatum iri. Pudet me pigétque tam spissas absurditates seriò & operosè insectari; & tamen has tu *Animadversiones* in librum appellas. Desines profectò, mi Censor, in posterum, si sapis, *Criticam* profiteri, qui toties in hoc artis tuæ specimine addè tupiter temet dederis.

A P P E N D I X ad Examen

ANIMADVERSIONIS XVII.

§. 1. **Q**uanquam Censor ille inscitè admodum vellicavit, quæ in hoc Capite de Lege perfectæ Obedientiæ disputavi; ingenuè tamen fateor, hanc *παράβασιν* nostram viris quibusdam doctis ac piis aliis de causis à veris non absimilibus displicuisse. His ut faciam satis pro virili conabor. Qui conatus noster si fortè irritus sit futurus, illud saltem cogitabunt æqui rerum æstimatores, me in isto *Harmonie* capitulo tantùm sententiam meam modestè & salvo meliori judicio proposuisse; quin & totum illum sermonem *παράβασιν* esse.

esse, ut dixi, quæ si prætermissa fuerit, nihil de instituto nostro principali, quod conciliationem D. Pauli cum Jacobo attinget, decessurum.

§. 2. Hic autem ut omnem λογισμὸν evitemus, primò ostendendum paucis, quid per Legem perfectæ Obedientiæ intelligamus. Per Legem perfectæ Obedientiæ nolumus aliud intelligi, quàm Legem ab Evangelio distinctam eoque priorem, quæ virtutem, sive æternæ Legi conformitatem absolutissimam, h. e. non modò quod ad partes, sed quod ad gradus etiam attinet, idque juxta omnes (ut loquuntur) particulas & circumstantias perfectam, qualis à primo homine in statu integritatis posito, atque auxiliis Spiritûs Divini adjuto præstari potuit, ab homine lapso exigit, cum promisso vitæ cœlestis atque æternæ, si talem Justitiam præstiterit, cum sempiternæ verò mortis comminatione, si ab ea vel minimùm deflexerit. Hoc illud est quod Lex, sive Fœdus Operum, à Theologis vulgò (sed perperam, ut suprà observatum est) appellatur. Dico autem, 1°. Nullam talem Legem post lapsum primi hominis extare: 2°. Apostoli argumentationem, cum negat quenquam per Legem Mosaicam justificari posse, neutiquam ex hac Hypothesi procedere, quòd Lex Mosis istiusmodi Lex Operum fuerit; sed planè alio fundamento niti: nempe, quòd Lex ista, sub ea ἁπλῃ quâ ab Apostolo consideratur, nullam prorsus veram Justificationem, h. e. cum æternæ vitæ donatione conjunctam, sub quavis conditione concesserit. Hanc posteriorem assertionem post hæc suo loco contra Censorem evidentissimis argumentis adstruemus. Hic in prioris assertionis demonstrationem incumbendum.

§. 3. Mirum est, quales hic nonnulli Tragædias excitent. Clamant hæc assertionem meâ Theologiæ Orthodoxæ Systema universum concuti, discerpi, dilacerari; Legis pariter atque Evangelii ipsa fundamenta convelli. Sed hæc in Thesis ipsorum (nisi vehementer fallor) aptius quadrant. Námque existimo, sententiam illam, quæ statuit lapsi *Adami* posteris, quâ tales, sub Lege sive Fœdere vitæ æternæ, quale descripsimus, constitui, cum primis ac notissimis Christianismi sive Catholicæ Fidei principiis quasi directâ acie pugnare. Quod ut luculentius appareat, Doctrinam Catholicam de hac

hac quæstione quibusdam Thesisibus, iisque perspicuis, explicabimus.

§. 4. Thesis prima: Fædus vitæ cum Adamo initum in statu integro, per ipsius peccatum irritum fuit non modo ipsi, sed & posteris ipsius; ut jam omnes Adæ filii, quæ tales, sint filii mortis, h. e. à promisso omni vitæ immortalis penitus exclusi, ac moriendi necessitati, absque spe Resurrectionis, subiecti.

Nulla est in universa Theologia hæc Propositione certior. Passim enim in Scripturis Novi Testamenti apertissimè ac verbis disertissimis traditur; præsertim in Epist. ad Rom. cap. 5. ferè per totum. Unde & probati Ecclesiæ veteris Doctores universi, tum qui ante, tum qui post Pelagium vivere, in ea consenserunt; neque unquam à quoquam impunè & sine hæreseos nota negata fuit. Jure autem potuisse Deum ob solum *Adami* peccatum posteros ipsius omnes à vita immortalis excludere, nimis manifestum est. Nam (ut optimè clarissimus Gerardus Vossius) licet Adam non peccasset, poterat *Hist. Pe-* tamen Deus, qui liberrimus est donorum suorum dispensator, cre- *lag. lib. 2.* are hominem ad finem naturalem, eoque & Gratia in hac vita, *par. 1. The.* & post hanc vitam gloriæ expertem. Evidentissimum autem est, *1.* quod poterat Deus absolute, idem potuisse relate, hoc est, cum respectu ad primum primorum parentum delictum: quo simul ostendat, se justis Judicis officio perfungi. Jam Thesis adversariorum cum hac Catholica Veritate nullo modo potest consistere. Nam à promisso omni vitæ immortalis penitus excludi, & esse sub Fœdere, h. e. promisso vitæ æternæ quavis conditione adipiscendæ, sunt planè contradictoria, quæ simul de eodem homine affirmari nequeunt.

Hinc autem sequitur, Homini in statu lapsa spectato, si per impossibile Justitiam supponeretur absolutissimam præstitisse, qualis ab homine integro & perfecto præstari potuit ac debuit, nullum indè jus accessurum ad vitam cœlestem atq; æternam. Nam quo titulo jus illud niteretur? An pacto ac promissione divinâ? At homo iste jam supponitur ab omni promisso vitæ immortalis planè exclusus. An Justitiæ ipsius merito? Atqui sani omnes Theologi fatentur, vitam cœlestem atque æternam gratuitum esse Dei donum, adeoque immensæ liberalitatis, quod nè primo quidem homini in statu integro perfectissimè operanti ex stricto jure deberi potuit.

§. 5. Thesis

§. 5. Thesis secunda : Omnes illi ex lapsi Adami posteris, qui revelatione divinâ prorsus destituuntur, quibûsque nondum innotuit novum vitæ Fœdus, solâ Naturæ Lege obstricti tenentur.

Tales fuerunt Gentiles illi, quos Apostolus describit Epistolæ ad Ephes. cap. 2. quôsq̃ue pronuntiat extraneos quod ad pactorum promissiones attinet, ibid. v. 22. De his in hac propositione duo affirmamus; 1. Eos Naturæ Lege adhuc obstrictos teneri; 2. Eos obstrictos teneri solâ Lege naturali. Quod ad prius attinet, notandum est, humanum genus, etsi per peccatum primi hominis ab intimiore Dei Gratia ac Favore exciderit, dominio tamen divino neque exemptum fuisse, neque eximi potuisse. Desiit quidem homo lapsus Dei esse amicus, saltem interioris admissionis; sed mansit tamen Domini supremi subditus. Itaque Lex Naturæ ut omne Fœdus divinum antecessit, ita cessante per peccatum gratioso Dei Fœdere, vim suam ac vigorem adhuc retinuit. Juxta hanc Legem tenetur homo lapsus pro viribus sibi relictis omne illud facere, quod ad officium suum Deo debitum pertinere, ratio in consilium adhibita dictaverit. Posterius illud probatione vix indiget. Nam sepositâ omni revelatione ac pactione divinâ, manifestum est nihil homini restare præter Legem Naturæ, quæ aboleri nequit. Quin & idem ab Apostolo satis perspicuè docetur Rom. 2. v. 12.

§. 6. Thesis tertia : Lex Naturæ (b. e. dictamen rationis) quatenus in homine lapsa spectatur, ut Spiritu ac Revelatione divinâ destituta, nequaquam absolutissimam virtutem præscribit, neque ejusdem Legis observationi vita immortalis ac cœlestis debetur.

Duo sunt hujus Thesis membra; 1. Legem Naturæ per se spectatam nequaquam Virtutem absolutissimam præscribere; 2. Ejusdem Legis observationi vitam immortalem ac cœlestem neutiquam deberi. Quod ad prius illud attinet, latus hîc aperitur campus differendi de Lege Naturali, quæ præcepta contineat, quousque se extendat, &c. ubi multa observatu non indigna proferre potuissem. Sed instituti nostri ratio non patitur, ut ad ista divertamur. Legem verò Naturalem $\psi\lambda\lambda\eta$ absolutissimam Virtutem non præscribere, hâc unâ ratione facile probatur. Lex Naturæ contenta est

Vir-

Virtute ei, quæ in Evangelio præscribitur, longè inferiore; ergò Virtutem absolutissimam nequaquam præscribit. Ratio consequentiæ manifesta est. Nam absolutissimâ Virtute nihil majus, nihil superius aut perfectius ab homine potest exigi. Antecedens quoque puto neminem, cui sinciput satis sanum, in dubium vocaturum. Nimirum Lex Evangelica ideo dicitur à Theologis Lex *supernaturalis*, quòd Virtutis perfectionem Naturæ modulum longè excedentem præscribit. Nec quicquam certius est, quàm nos Christianos, quibus cœlestis Evangelii lux affulsit, Lege teneri ad Virtutis gradum assequendum illo multò sublimiorem, ad quam *Ethnici* obligantur, qui tenui ac subobscurò Naturæ lumine solo fruuntur. Quippe illud *Justini* Martyris omnium veterum (ni fallor) Theologorum consensu comprobatur, τὸ μὲν γὰρ ἐν *ἡμετέροις* φύσιν βίον ἔσθ' ἔτι πιστευκότες θεῷ i. e. *Secundum naturam adhuc vivere, nondum credentis est.* Posterius membrum Propositionis quod attinet, quisquis Legem Naturæ violaverit, supplicio obnoxius est, quale ipsi irrogare Justitiæ, Sapientiæ atque Æquitati Divinæ visum fuerit; sed ejusdem Legis observationi vitam immortalem ac cœlestem ullatenus deberi, nemo, opinor, Catholicus affirmaverit. Námque immortalitas primi hominis, dum in statu integro maneret, non Naturæ Lege (quæ tamen in ipso perfectissima fuit) nitebatur, sed Gratiâ ac promisso Dei. Imò Legis merè naturalis observationi vita illa æterna atque cœlestis, quæ nobis Christianis promittitur, adedò non debetur, ut Religio naturalis sola nè aptum quidem sive idoneum reddat hominem ad talem vitam ex promisso Dei obtinendam. Nam medium naturale nullam habet ordinationem (ut loquuntur Scholastici) ad finem supernaturalem. Neque hîc sive mea, sive Scholasticorum somnia Lectori obtrudo. Concors constansque est Catholicorum omnium Doctorum, cùm qui ante, tum qui post *Pelagium* vixere, sententia, (consentientibus antiquissimis Hebræorum Magistris) primum hominem non modò cum Integritate Naturæ conditum, sed & Divino insuper Spiritu donatum fuisse; quo, tanquam principio quodam τὸ δὲ αὐτὸ φύσιν, naturales ipsius facultates (alioquin ad id nequaquam suffecturæ) attollerentur ad beatitudinem cœlestem (quam ipsi in consilio Dei destinatam, cujusque veluti typum

Epist. ad Diogretum pag. 504. edit. Paris. 1636.

fuisse terrestris *Paradiſi* Fælicitatem meritò credidere) conſequendam. Nihil hîc affirmo, quod non facilè præſtare poſſum, imò (nè quid diſſimulem) quod non jamdudum abundè præſtiti in chartis quibuſdam Anglicè exaratis, quibus reſpondeo ad Domini *Trumanni* librum, adverſus me Latine differentem, Anglicano idiomate (perabſurdè) conſcriptum; quas ideo quia Anglicè exaratæ ſunt (utpote veritus nè rudis plebecula tractatione profundiorum quarundam quæſtionum, ad quas me adegit viri illius nimia ſubtilitas, offenderetur) hætenus inter adverſaria volui deliteſcere, contentus cum paucis amicis meis (quos hujus rei teſtes habeo) eaſdem communicâſſe. Quippe ſi vera ſit hæc Catholicorum Patrum unanimis ſententia, concidit diſtinctio de naturali & morali impotentia, quam (ex *Amyraldi* ſcriptis hauſtam, ac *Baxteri* ſuffragio munitam) Author ille novæ ſuæ Theologiæ tanquam fundamentum ſubſternit. Scilicet huc redit ejus Hypotheſis; abſque morali eſſet impotentia, h. e. (ut ipſe ſe explicat) voluntatis malitiâ (quam interim à nativitate ſua omnes trahere affirmat, ut moralis illa impotentia tandem in naturalem recidat) poſſe unumquemque *Adæ* lapſi filium, cui ſatis ſanum cerebellum, omnem Dei Legem ſibi ſufficienter revelatam, ſine ullius Gratiæ interioris adminiculo perfectè præſtare. Ex hac abſurda Hypotheſi multa alia abſurda deducit; v. g. Deum jure poſſe ab homine lapſo abſolutiſſimam Virtutem exigere, etiamſi nullam gratiam det, aut dare paratus ſit, quâ Virtus illa præſtetur: Legem Naturæ ipſam obſervantibus vitam æternam dare poſſe: Evangelicam Legem ſecum non afferre Gratiâ, ad præſtandam Obedientiam quam requirit; ſed Gratiâ illam ex mero Dei beneplacito dari paucis quibuſdam, qui electi vocantur: cæteros mortales juſtè damnari, quia bona agere poſſent ſi vellent, cùm velle non poſſint. Sed fundamentum horum dogmatum (quæ certè anathemate digniſſima cenſuiſſet vetus Eccleſia) eſt *Pelagianum* prorsùs & falſiſſimum; niſi verò egregiè falſi fuerint Catholici Patres univerſi. Quippe credidere illi (ut modò dictum eſt) primos homines etiam in ſtatu innocentia; cùm nulla ipſis adhæreſceret *moralis impotentia*, nulla vel minima voluntatis pravitas; cùm Naturæ Facultates, tam corporis quàm

quàm animi, in ipsis essent integræ ac perfectæ, prætereaque mirâ externâ Gratiâ, multisque, quæ *Paradisi* fælix constitutio ministrabat, adminiculis adjunctæ; nequaquam tamen potuisse nativis suis viribus, sine auxilio Spiritûs Divini easdem elevante, ad ejusmodi Virtutem assurgere, quæ ipsos idoneos redderet ad beatitudinem cœlestem percipiendam. Itaque liceat hîc cum Patribus Concilii *Arausicani* secundi ità argu- Concil. Arausic. Can. 19. mentari: *Natura humana etiamsi in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adjuvante servaret. Unde cùm sine Gratia Dei Salutem non possit custodire quam accepit, quomodo sine Gratia Dei poterit reparare quod perdidit?* Ex his autem omnibus sequitur, neminem, sub Lege Naturæ sola constitutum, posse ad beatitudinem illam cœlestem, quæ nobis Christianis promittitur, solâ vi ejusdem Legis pervenire; proinde si qui ex *Ethnicis*, quibus nunquam affulsit Evangelii lux, Regnum cœleste acquirant, istam beatitudinem illos assequi Virtute novi Fœderis in Christi Sanguine stabiliti, atque adminiculo Gratiæ alicujus supernaturalis atque extraordinariæ per Christum illis subministratæ: Quod etiam Dominus ipse docuit *Job. 3. 3. Si quis non sit natus denuò, non potest videre Regnum Dei:* additâ ratione *v. 6. Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex Spiritu, Spiritus est.*

§. 7. Thesis quarta: Nullum unquam æternæ vitæ Fœdus cum lapsi Adami posteris inivit Deus, quod non in Christo Salvatore nostro, altero illo Adamo, confirmatum ac sancitum fuerit; proinde ipsissimum fuerit Evangelium, juxta illud Apostoli Rom. 6. v. ult. Donum Dei est vitæ æterna in Christo Iesu Domino nostro.

Existimamus hanc Thesin inter Christianos pro indubitato axioma haberi; proinde operosâ ejusdem probatione supersedebimus, nè soli lucem fœnerari videamur. Hinc autem confectarium non inutile Lectori proponimus, nempe, duo omnino æternæ vitæ Fœdera cum humano genere inivisse Deum; prius cum homine mox ab ipsius creatione; alterum cum homine lapsa sancitum, quod Evangelium dicitur. Mentio quidem fit in Scripturis duplicis Fœderis divini. Post lapsum hominis, nempe *Mosaici & Evangelici*, quorum illud vetus, hoc novum; illud primum, hoc secundum dicitur *Jer. 31. v. 31. &c. Heb. 8. v. 7, 8, 13.* Atqui manifestum est, in

ista distinctione *Fœdus Mosaicum*, ut Evangelio oppositum, carnaliter & juxta literam intelligi; quâ acceptione *Fœdus æternæ vitæ* nequaquam fuit, neque cum humano genere, sed cum solis Judæis initum. Legimus quoque de *Fœdere Abrahamitico*; verum illud fuit ipsissimum Evangelium, pro eorum temporum ratione ἀποκάλυψις, & obscurius revelatum, teste Apostolo *Gal. 3. v. 8, 16, 17*. Neque pugnat Apostolus *Paulus* in Epistola ad *Galatas*, cum Authore Epistolæ ad *Hebræos*, quanquam hîc *Fœdus Mosaicum*, primum ac vetus, Evangelium, secundum ac novum; ille verò contrà Evangelicum *Fœdus* primum, *Mosaicum* posterius appellet. Nam *Paulus* loquitur de Evangelio, ut diximus, obscurius revelato; quo sensu non modò ante *Legem Mosaicam Abrahamo* utcunque patefactum fuit, sed & ante *Abrahamum*, adeòque statim à lapsu primi hominis obtinuit, *Tit. 1. v. 1, 2*. Author verò Epistolæ ad *Hebræos* *Fœdus* respicit Evangelicum, quatenus per ac post Adventum Christi plenissimè revelatum, atque consummato Redemptoris nostri Sacrificio sancitum fuit; quâ acceptione abolito *Fœderi Mosaico* successit.

Ex his autem quatuor Thesibus jam positis (quarum prima, tertia, & quarta vix sine hæresi negantur, secunda quoque manifestæ veritatis est) confectum est negotium nostrum. Nam si *Fœdus vitæ* cum *Adamo* initum, per ipsius peccatum irritum fuit, non modò ipsi sed & posteris ipsius; si omnes illi ex *Adami* posteris, quibus nondum innotuit novum vitæ *Fœdus*, quique revelatione divinâ destituuntur, solâ Naturæ Lege, quæ neque absolutissimam dicat Virtutem, neque ipsam observantibus vitam æternam dare possit, obstricti tenentur: Si denique novum æternæ vitæ *Fœdus* cum lapsi *Adami* posteris nullum inivit Deus, præter Evangelicum; tum certo certius est nullam esse Legem sive *Fœdus* ab Evangelio distinctum eòque prius, quod absolutissimam Virtutem ab homine lapso exigit, sub promisso vitæ æternæ, si ejusmodi Justitiam præstiterit, sub æternæ verò damnationis comminatione, si eadem caruerit, ὅτι οὐκ ἔστι δεικνύμενον. Ut non necesse sit in hac disquisitione ulterius progredi. Verum quia è re Lectoris id futurum arbitramur, etiam secundi, sive Evangelici *Fœderis* Naturam ac Rationem Thesibus quibusdam explicare conabimur.

§. 8. Thesis quinta: Evangelium, sive Lex Christi, quamquam eximiam quandam Religionem præscribit, (præsertim quæ in Scriptis Novi Instrumenti plenissimè revelatur) nihil tamen homini lapsò præcipit, quod per Gratiam quam promittit non possit impleri.

Hæc Thesis facillè probatur tum ex Scripturis, tum Veterum testimoniis, tum denique ratione manifestâ. Primum, ut patet, sacra Oracula audiamus. Clara sunt imprimis loca, quæ in Harmonia ex D. Paulo jam citavimus; in quibus Lex Evangelica appellatur δύναμις Θεῷ, Potentia Dei, Rom. 1. 16. νόμος πνεύματος ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Lex Spiritûs vitæ in Christo Iesu, Rom. 8. 2. πνεῦμα, Spiritus, 2 Cor. 3. 6. διακονία πνεύματος, ministerium Spiritûs, ibid. v. 8. Quippe ex his locis manifestum est, Spiritum Christi cum Lege ipsius individuo nexu conjunctum esse, ac pari passu procedere; ita ut nihil in Lege Evangelica præcipiatur, ad quod præstandum non sufficiat Gratia quam subministrat. Scil. Evangelium quatenus est Lex, eatenus est Lex Spiritûs. Vide & Rom. 8. v. 2, 3, 4. Heb. 8. v. 10. 1 Job. 5. v. 3.

§. 9. Ad Patres quod attinet, communis fuit Catholicorum Doctorum, qui ante Pelagium vixere, sententia, posse hominem per Gratiam Christi omnia ipsius mandata implere; ut id satis clarè jam ostendi Harm. Apost. Dissert. 2. cap. 7.

§. 14. Imò Patres illi à potentia ad actum progressi, apertè docuerunt, reperiri quosdam, qui ad perfectam Virtutem perveniant. Sic Clemens Alexand. Strom. 6. πάντες μὲν ἐν

πρὸς ἀρετῆς κλῆσιν πεφυκόσιν· ἀλλ' ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δ' ἥττον ὁρῶνται τῇ τε μαθήσει, τῇ τε ἀσκήσει· διὸ καὶ οἱ μὲν ἐξήρκεσαν μέχρι τῆς τελείας ἀρετῆς· οἱ δὲ μέχρι πινὸς ἔφθασαν. i. e. Itaque omnes quidem apti sunt ad acquirendam virtutem; sed alius quidem magis, alius verò minùs accedit ad disciplinam & exercitacionem. Quocirca alii quidem usque ad perfectam pervenere virtutem, alii verò usque ad aliquam. Plenius Origenes cont. Cels. lib. 3, ubi Celsi ef-

fatum recitat refutatque his verbis: Ἐξῆς δὲ φησὶν ὅτι οἱ ἀναμαρτυροί βελτίους κοινωνοὶ βίης· μὴ σατηνίτας, τίνες φησὶ τὰς ἀναμαρτυρίας, πότερον τῆς ἀρχῆς, ἢ τῆς ἐκ μεταβολῆς· οἱ μὲν ἐν ἀρχῇ ἀδύναται· οἱ δὲ ἐκ μεταβολῆς σπανίως εἰσιν εὐεργετικοί, οἱ πρὸς ἐκ τῶ προσεληλυθάναι λόγῳ σώζονται, τοῖς τοῖς γίνονται. ἐχὶ δὲ τοῖς τοῖς ὄντες τῶ λόγῳ προσέχονται· χωρεῖ γὰρ λόγος καὶ ταῦτα τελεῖ, ἀμύχανον

μαρτυροί βελτίους κοινωνοὶ βίης· μὴ σατηνίτας, τίνες φησὶ τὰς ἀναμαρτυρίας, πότερον τῆς ἀρχῆς, ἢ τῆς ἐκ μεταβολῆς· οἱ μὲν ἐν ἀρχῇ ἀδύναται· οἱ δὲ ἐκ μεταβολῆς σπανίως εἰσιν εὐεργετικοί, οἱ πρὸς ἐκ τῶ προσεληλυθάναι λόγῳ σώζονται, τοῖς τοῖς γίνονται. ἐχὶ δὲ τοῖς τοῖς ὄντες τῶ λόγῳ προσέχονται· χωρεῖ γὰρ λόγος καὶ ταῦτα τελεῖ, ἀμύχανον

μαρτυροί βελτίους κοινωνοὶ βίης· μὴ σατηνίτας, τίνες φησὶ τὰς ἀναμαρτυρίας, πότερον τῆς ἀρχῆς, ἢ τῆς ἐκ μεταβολῆς· οἱ μὲν ἐν ἀρχῇ ἀδύναται· οἱ δὲ ἐκ μεταβολῆς σπανίως εἰσιν εὐεργετικοί, οἱ πρὸς ἐκ τῶ προσεληλυθάναι λόγῳ σώζονται, τοῖς τοῖς γίνονται. ἐχὶ δὲ τοῖς τοῖς ὄντες τῶ λόγῳ προσέχονται· χωρεῖ γὰρ λόγος καὶ ταῦτα τελεῖ, ἀμύχανον

ἀναμάρτητον γινέσθαι ἄνθρωπον. i. e. Deinceps ait, qui nihil peccant melioris vite sunt participes: non explicans, de quibusnam non peccantibus loquatur, de iis, qui tales sunt ab initio, an de iis qui tales facti sunt post resipiscentiam. Itaque ut sint, qui ab initio quidem non peccarunt, est impossibile: qui autem post resipiscentiam nihil peccant rarò inveniuntur, ex auditu verbi salvifici tales redditi, non quòd tales fuerint, priusquam ad illud accederent. Absque enim verbo, eoque perfectò, impossibile est hominem sine peccato esse. Ubi tria docet Origenes. 1. Prostrò impossibile esse, ut quis antequam ad Gratiam Evangelicam accedat, absque peccato sit. 2. Esse quosdam, qui post acceptam Evangelii Gratiam, ad istud Virtutis fastigium perveniunt. Sed, 3. Eos quidem paucissimos esse atque rarò admodum inveniri. Scilicet juxta Origenem ista Virtutis perfectio possibilis est, proinde reperiuntur quidam, qui ipsam affecuti sunt; sed ardua tamen res est, ac perquam difficilis; ideòque in paucissimis invenitur. Rem suprà, pauculis lineis interjectis, pulcherrimè atque additè elegantissimà similitudine explicaverat his verbis: μέγα γὰρ δύναται καὶ πρὸς τὰ δοκῶντα εἶναι χαλεπώτατα, &c. i. e. Maximum momentum est in voluntate, in quantumvis arduo negotio, atque etiam impossibili, ut loquar hyperbolicè, præsertim si accedat exercitatio. Incedere per extensum funem sublimem in medio Theatro, non sine gravibus gestaminibus potest, qui usu studioque improbo hanc facultatem sibi paravit; & virtutis studium erit irritum, aut impossibile videri debet homini utcunque depravato ingenio?

§. 10. Ad Patres venio, qui post exortam Pelagii Hæresim hanc quæstionem tractarunt. B. Augustinus eorum princeps, quanquam bono zelo oppugnandi pestiferum Hæresiararcham abreptus in aliquibus modum excesserit, atque novam Hæresim ex Fundamentis novis; utpote Ecclesiæ Patribus, qui ipsi Patres fuere, planè incognitis, neque Catholicis ætatis suæ satis probatis (quod dudum observârunt viri doctissimi cæteroquin optimi Patris summi admiratores) refutare aggressus fuerit; hîc tamen antecessorum suorum doctrinam mordicùs tenuit eatenus saltem, ut constanter docuerit, (neque enim hanc unquam sententiam mutavit, aut in Retractionum suarum libros rejecit) posse hominem per Dei Gratiam Legem perfectè implere, atque absque peccato esse, etiam

amfi de actu diversum fenserit. Testimonia huc spectantia, ex ipsius Scriptis à summo viro Ger. Vossio, aliisque allata, clara ac disertata sunt. Sic lib. de Grat. & liber. Arb. cap. 6. & 7. Aliud est querere, An Lex possit observari in hac vita in ea parte, quæ est sub præcepto: aliud, an de facto illa à quoquam observetur integrè & sine ulla unquam prævaricatione. Primum asserimus, aliud negamus. Item cap. 16. Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt, non juberet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri: quis hoc nesciat? Idem lib. 2. de peccat. merit. & remis. cap. 6. His atque similibus testimoniis dubitare non possum, nec Deum aliquid homini impossibile præstitisse, nec Deo ad opitulandum atque adjuvandum, quo fiat, quod jubet, impossibile aliquid esse: ac per hoc potest homo, si velit, esse sine peccato adjutus à Deo. Et cap. 43. Non igitur Deus impossibilia jubet; sed jubendo admonet & facere quod possis, & petere quod non possis. Et cap. 69. Eo ipso quo firmissimè creditur, Deum justum & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia quippe facilia sunt Charitati, cui uni Christi sarcina levis est.

§. II. Hieronymus Fundamentum Augustiniane sententiæ fixum & ratum judicavit. Nam penè initio lib. 3. adv. Pelagianos, ait, Deus possibilia mandavit: hoc nulli dubium est. Nihilominus idem constanter negavit, posse hominem per Dei Gratiam sine peccato vivere. Mirum quo ~~omni~~ ^{omni} ~~capite~~ ^{capite} tam repugnantes sententias conciliare potuerit! Scilicet Dei præcepta toti Ecclesiæ possibilia sunt, non item singulis. En ipsius verba lib. 1. adv. Pelag. Vides, inquit, quòd Deus possibilia jusserit: & tamen id quod possibile est, per naturam nullum posse complere? Dedit itaque præcepta diversa, virtutesque varias, quas omnes simul habere non possumus. Atque ita fit, ut quod in alio, aut primum aut totum sit, in alio ex parte versetur: & tamen non sit in crimine, qui non habet omnia: nec condemnetur ex eo quod non habet, sed justificetur ex eo quod possidet. Ibidem, aliquibus interjectis, ait, Possibilia præcepit Deus, & ego fateor. Sed hæc possibilia cuncta singuli habere non possumus, non imbecillitate naturæ, ut calumniam facias Deo, sed animi assuetudine, qui cunctas simul & semper non potest habere Virtutes. Verùm istud Hieronymi Commentum haud veritus est Augustinus

stinus execrandæ blasphemiae apertè damnare, in celebri loco, quem in Harmonia citavimus è Serm. Cxcl. de Tempore. Execramur etiam blasphemiam eorum, qui dicunt, impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in communi posse servari. Porro, Augustinus à potentia ad actum progressus, nec periculosè credidit errari, si statuamus, aliquos à conversione per Gratiam Dei sine peccato vixisse, uti legere est lib. de Spir. & lit. cap. 2.

§ 12. Canones Concilii Milevitani, qui hanc quæstionem spectant, omnes non de posse, sed de esse loquuntur. Fuere autem omnino tres, 1. Unumquemque debere dicere, dimitte nobis debita nostra; 2. neque id pro aliis solùm, sed etiam pro se; 3. neque id ex humilitate duntaxat, sed etiam verè. Tantùm verò abest, ut Patres decreverint expresso aliquo Canone, Legem Dei per Gratiam Christi impleri non posse, ut contrà disertè contrarium decreverint. Nimirum (ut habetur in Codice Can. cxiii. Canonum Africanorum Græcè versorum) anathema iis denuntiant, qui dicunt, Gratiam Dei per Iesum Christum

Ita Synodus quoque Diospolitana expressè definivit, rectè dici, hominem cum adjutorio Dei & Gratia posse esse sine peccato. Apud August. de gestis Pel. cap. 6. vide & Concil. Arausic. 2. Can. ult.

εὐχὴς μόνῃν ἀφ' ἑσθ' ἀμαρτιῶν ἰσχύειν τῶν ἡδὴ πλημμελημένων, καὶ μὴ παρέχειν ἐπὶ μὴν βοήθειαν εὐχὴς τὸ μὴ ἑτέρα πλημμελεῖσθαι. i. e. Valere ad solam jam commissorum peccatorum Remissionem, & non præbere præterea aux-

ilium, nè deinceps peccetur. Quin & eos anathemate feriunt, qui de Gratia Christi docent, ἡ δὲ αὐτῆς ἡμῶν παρέχεται, ἵνα ὅπερ γινώμεν ποιητέον, καὶ ποιῆσαι ἐτι μὴν ἀγαπίσωμεν καὶ ἰχύσωμεν. i. e. Per eam nobis non præstari, ut quod faciendum cognovimus, etiam facere diligamus & valeamus. Hinc ducentis & amplius post denatum Augustinum annis, ejus sententia pro Catholica veritate habita fuit. Testis ejus rei locupletissimus est Venerabilis Beda noster, Doctorum Ecclesiæ, sui temporis, facile princeps, hostisque Pelagianæ Hæreseos acerrimus, qui lib. 1. in Cant. adversus Julianum sic scribit: Quod dicit, Dominum non impossibile aliquid præcepisse, qui justus est: verum profectò dicit, si ad ejus respicit auxilium, cui Catholica vox supplicat, deduc me in semita mandatorum tuorum. Si verò viribus animi sui fidit, refellit eum veridicâ justî conditoris sententiâ, quâ dicit, sine me nihil potestis facere.

§. 13. Cæ-

§. 13. Cæterum Patres illi, qui negârunt, hominem per Gratiâ Christi, quæ in Evangelio promittitur, posse Legem perfectè implere, ac sine peccato esse, videntur mihi Legem intellexisse *ἡτ' ἀκριβέως*, nempe originalem illam, quæ primum hominem in statu integro obligavit, perfectissimūque fuit exemplar Legis æternæ; ac peccati vocem minùs propriè accepisse pro qualicunque nævo sive defectu, qui, licet jam humano generi in pœnam primi peccati naturalis factus sit, neque ullo modo in hac vita penitus exui possit, adcoque non sit propriè ac formaliter peccatum, sed potius, ut dixi, peccati primi pœna; tamen est quædam à Lege æterna, sive à Creationis Lege deflexio. In hunc peccati censum venit illa concupiscentiæ sollicitatio, quæ optimos in hac mortali vita plus minùsve perpetuò exercet, etiamsi nullum omnino voluntatis assensum extorqueat: Item defectus illi omnes atque infirmitates, quæ *prorsus necessario* profluunt à vitioso humani corporis temperamento primum peccatum consecuto, sive ab amissione exquisitissimæ illius *ἐννεργίας*, quâ in Creatione sua dotatus fuit Protoplastes, quâque, nisi peccasset, conservare potuisset per esum ligni vitæ ipsi à Deo concessum. His malis à primo *Adamo* derivatis noluit Deus, ut Gratiâ Christi secundi *Adami* pleno esset remedio in hac mortali vita; sed ex parte saltem aliqua eadem remanere voluit etiam in optimis, quamdiu adhuc in via sunt, tanquam stigmata naturæ humanæ iniusta, ac perpetua primi peccati monumenta, quibus homo admoneretur, debere se originalis sui statûs, unde exciderit, semper esse memorem, modestiam conservare, atque ad patriæ coelestis sanctimoniam perfectissimam ardentibus votis adspirare. Hos autem inevitabiles nævos ac defectus quod attinet, ex Veterum mente statuit doctissimus *Spalatensis* lib. 7. de Rep. Eccles. cap. 11. Sect. 135, 136. 139. & 149. *Eas conditiones, particulas & circumstantias perfectæ obedientiæ, quæ humane imbecillitati Gratiâ adjunctæ impossibiles sunt, nunc non esse sub præcepto.* Nimirum cautè quæstionem instituerat *Augustinus* in loco, quem primum ad hanc Thesin citavimus, his verbis: *An Lex possit observari in hac vita in ea parte, quæ est sub præcepto?* Unde patet pietissimum Doctorem sensisse, eas æternæ Legis conditiones, còsque omnimodæ perfectionis gradus & circumstantias, quæ

homini lapso per Gratiam Christi in Evangelio promissam non sunt possibiles, in nova Lege non esse præceptas; quod solum affirmavit *Spalatensis*. Audivimus Patrum testimonia.

§. 14. Denique, Thesis nostra evidentissimâ ratione confirmari potest. Nam, præterquam quod omnium gentium consensu comprobetur, adeoque inter κοινὰς ἐννοίας numerandum sit, ad impossibile neminem justè obligari posse; (quod etiam non in hominibus solum, sed vel imprimis in Deo habet locum) illud quoque apprimè observandum, Legem Evangelicam esse Legem Gratiæ, à Deo benevolo in Christo latam. Ut daretur autem Justitiæ adeoque Sapientiæ divinæ non repugnare, Gratiæ tamen certè ex diametro repugnat, homini Legem ferre præstatu impossibilem.

§. 15. Thesis sexta: Quaquam juxta Evangelium sive Legem Christi omnes illi virtutis gradus, qui nobis per Gratiam ejusdem Evangelii sunt possibiles, sub præcepto sint; tamen sub præcepto non sunt omnes obligante strictè & præcisè sub pœna æternæ damnationis. Neque enim ob quemviscunque defectum, etiam per Gratiam evitabilem, exclusionem à regno cœlorum, nedum Gebennæ cruciatus homini denuntiat Lex Evangelica; sed ob certa quædam peccata duntaxat, quæ fini Legis Charitati, sive amoris Dei super omnia, adeoque amicitie divinæ repugnant.

Duo sunt hujus Thesicos membra, 1. In Lege Evangelica omnes quidem Virtutis gradus per Gratiam ejusdem Evangelii homini possibiles sub præcepto esse: 2. Nequaquam tamen ejusmodi Virtutis perfectionem sub præcepto esse obligante strictè sub pœna mortis æternæ. Prius illud probatur ex iis Evangelii locis, in quibus universa Justitiæ perfectio possibilis nobis disertè præscribitur, ut *Matth. 5. v. 48.* & alibi passim. Illud verò imprimis mandatum *2 Pet. 3. v. 18.* *Crescite in gratia, &c.* nullas habet metas aut fines citra summam illam Virtutis perfectionem, quæ à nobis per Gratiam Christi acquiri possit; h. e. tenemur semper in Gratia ac Virtute crescere atque augeri, usque dum eis *εἰς μέτρον ἡλικίας τελείας,* ad mensuram adultæ ætatis (ut loquitur *Clem. Alexand.*) perveniamus. Unde (ut obiter id notem) clarè patet, in Lege Christi supererogationis, quæ vocantur, Operibus locum esse nullum.

*Strom. 6.
p. 663.*

§. 16. Pars

*Ritterhus. ad
Salvian. p. m.
269. seq.*

§. 16. Pars altera Thesis nostræ facile evincitur ex eis N. T. locis, in quibus poena exclusionis à Regno Cœlorum atque æternæ mortis certis quibusdam peccatis propriè adscribitur. Duo sunt imprimis hujus generis loca nobilissima, 1 Cor. 6. v. 9, 10. *An nescitis quia iniqui Regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis serviens, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces Regnum Dei possidebunt.* Et Gal. 5. v. 19, 20, 21. *Porro manifesta sunt opera carnis: quæ sunt adulterium, scortatio, impuritas, lascivia, idololatria, veneficium, inimicitia, lites, emulationes, excandescencia, rixæ, dissidia, hæreses, invidia, cades, ebrietates, commessiones, & his similia.* Et illi qui talia agunt, sicut antè dixi vobis, etiam nunc dico, quòd Regni Dei non erunt hæredes. In quo posteriori loco, cùm post enumerationem quorundam peccatorum mortalium, addit Paulus καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, atque his similia, manifestum est, ipsum voluisse ad catalogum peccatorum mortalium à se nominatim recensitorum, etiam peccata illa omnia referri, quæ istis sunt analogæ, h. e. quæ à simili voluntatis malitia proficiscuntur. Cùm verò ibidem dicit Apostolus de iis, qui à commemoratis ab ipso peccatis, eorūque consimilibus abstinent, Virtutésque contrarias exercent, κατὰ τῶν τοιούτων ἔκ ἐστὶ νόμος, adversus hos non est Lex; satis clarè ostendit, nullam esse Legem, quæ ejusmodi hominibus mortem æternam denuntiat. His conferenda sunt loca, quæ de peccatis quibusdam loquuntur, quibus justī homines sunt obnoxii etiam dum ipsis Legis observatio tribuitur, vitæque ac salus æterna promittitur, ut Jacob. 3. 2. & alibi. Ex his autem Scripturæ testimoniis, ità inter se collatis, sequitur, Esse peccata quædam, quæ Justitiam & Dei Amicitiam non tollunt, neque mortem æternam inferunt.

§. 17. Objiciunt hīc nonnulli, Evangelium, quatenus repetitionem continet & renovationem Legis Originalis, omni peccato etiam levissimo, & cuiviscunque defectui vel minimo æternam mortem denuntiare; sed quatenus est propriè Lex Gratiæ atque Indulgentiæ, quædam peccata resipiscantibus condonare: proinde quòd peccata quædam mortalia non sint, hinc nequaquam esse, quòd ipsis Lex Christi mortem non com-

minetur, sed causam esse, quòd eadem Lex sub alia considerati-
one eorundem peccatorum Remissionem largiatur resipiscen-
tibus. Sed frustrà prorsùs illi sunt. Nam 1º. nullum locum
ex Evangelio proferre possunt, quo istam assertionem suam
confirment, nempe, Evangelium minimo etiam defectui æter-
nam mortem denuntiare. Verba enim D. *Jacobi*, quæ sen-
tentia isti imprimis favere videntur, Epistolæ ejus cap. 2. v. 10,
11. à proposito planè aliena esse fusè & luculenter ostendi
Harm. Apostol. Dissert. poster. cap. 7. §. 11. Nec magis ad
rem faciunt loca illa Scripturæ, quæ generatim peccato tri-
buunt hos & hujusmodi effectus, nempe, inimicitiam Dei,
perditionem & mortem æternam. Ut *Rom. 6. Stipendium
peccati mors. 1 Joh. 3. Qui facit peccatum ex Diabolo est.*
*Psal. 5. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Ezek. 18. Ani-
ma, quæ peccaverit, ipsa morietur.* Nam cuivis loca ipsa ex-
pendenti facile patebit, ea non de quovis peccato, sed de eo
tantùm, quod perfectam peccati rationem habet, id est, de
peccato, quod mortale dicitur, intelligi debere. 2. Quod
dicunt quædam peccata ideò tantùm mortalia non esse, quòd
per Evangelium, quatenus est Lex Gratiæ, ea condonentur
resipiscantibus, nemini rem pressius consideranti faciet satis.
Nam juxta Legem Christi sub ista ~~quæ~~ spectatam, nullum est
omnino peccatum tam grave, quod seriò pœnitentiam agenti
non sit veniale; ut in sequenti Thesi ostendetur.

§. 18. Ex his facilè determinari potest quæstio, inter
Theologos tantopere agitata; An detur peccatum aliquod
naturâ suâ veniale, sive non mortale? Nam quæstio non est,
An Deus jure possit, secluso omni divino Fœdere, hominem
ob levissimum quodvis peccatum, sive ob minimum Justitiæ
defectum à Regno coelesti excludere? Certè enim jure potu-
it Deus (quod sæpiùs monui) homini etiam in statu integro
perfectissimè operanti, nullòque peccati nævo, nullo defectu
maculato, vitam illam coelestem (utpote immensum libera-
litas suæ donum) denegare. Neque quisquam Theologus
sanus illud in dubium vocaverit. Nam Sophistæ isti inter
Pontificios, qui hominis etiam lapsi & imperfecti bona Ope-
ra quæcunque, ex condigno (sepositâ consideratione pacti
divini) mereri posse beatitudinem coelestem affirmare ausi
sunt, planè ad *Anticyras* relegandi sunt. Imò neque per me
hîc

hinc controvertitur, An Deus jure possit hominem alioquin
 jultum, ipsiusque mandatorum omnium observatione serid
 studentem, ob levissimum quendam defectum, puta ob risum
 immodicum, ob verbum temerè prolatum, vel ob aliquam
 concupiscentiæ titillationem cum levi assensu, mox reveren-
 tiâ divinæ Legis repressam atque in partu suffocatam, diris
 Gehennæ cruciatibus addicere? Si cui illud affirmatu durum
 atque cum ἐμενεια divina αὐτοῦ non videbitur, nolim cum
 ipso contentionis ferram reciprocare. Neque sanè ausim ego
 misellus homuncio de jure Dei optimi maximi licèt in re, ut
 videtur, satis manifesta, quicquam certò statuere, aut temerè
 definire. Verùm quæstiones istæ (meo judicio) inutiliter
 & frustrà prorsùs disputantur. Status controversiæ hinc situs
 est; An de facto Deus Legem homini lapso posuit, quâ pec-
 catum quodvis etiam levissimum, minimùmque Justitiæ
 defectum evitabilem, prohibuit sub pœna æternæ damnatio-
 nis, h. e. tum perpetuæ exclusionis à Regno cœlorum, tum
 cruciatuum tartareorum post hanc vitam manentium? Ni-
 mirum (ut nonnemo bene, licèt barbarè, h. e. verbis S. ho-
 lasticis rem expressit) Ratio peccati derivatur à Lege Dei, non
 ex natura actûs præcisè & totaliter. Nam si nulla fuisset Lex,
 nullum fuisset propriè peccatum. Sicut igitur ratio peccati ut
 sic habetur in ordine ad Legem Dei, sic etiam ratio mortalis vel
 venialis peccati inde derivanda est. Quæstionis autem ità in-
 stitutæ pars negans hâc ratione adstrui potest. Lex Evange-
 lica est Legum homini lapso positarum omnium perfectissima,
 in eâque plenissimè revelatur ira Dei adversus omnem impietatem
 atque injustitiam hominum, Rom. 1. 18. Scilicet nullibi
 clariùs (imo nullibi tam clarè) quàm in Evangelio ostendi-
 tur peccati natura & reatus, & quæ quòlque peccatum pœna
 in futuro sæculo maneat. Præmia cœlestia & Pœnas infer-
 nales, Virtutem & Vitium, (quæ omnia per retrò acta secula
 obscuriùs cognita fuerant) à promulgata Christi Lege Deus
 in luce meridiano sole clariori posuit. Jam in Evangelio
 nusquam talis Dei voluntas revelatur, quâ nempe pœna æter-
 næ damnationis cuiusvis vel minimo justitiæ defectui evitabili
 statuatur. Affirmanti incumbit probatio. Si quis Textum
 protulerit, quo illud evincatur, cognitiæ veritati faciè cede-
 mus, victasque manus confestim dabimus. Verùm loca

fatìs clara jam adduximus, quibus contrarium evincitur.

§. 19. Scholaſtici quidam, iique Authores non contemnendi, ulterius progreſſi, ſtatuerunt, hanc Dei ἐπιμέλειαν, quã nempe non omni peccato æternæ mortis ſupplicium decernit, Fœderi omni divino cum Evangelio eſſe communem. Nam, inquiunt, cùm Deus opt. max. hominibus ita ſe demittit, ut cum iſtis Fœdus ineat, amici χεῖρον induit. Inter amicos autem non ſolet quævis offenſa amicitiam diſſolvere. Hinc Scotus, Altiſiodoreſis, Franciſcus Maironis, Gabriel, Alimaynus, & alii aſſerere non dubitârunt, hominem etiam ſub primo Fœdere peccare potuiſſe venialiter, uti loqui amârunt. Quamquam illi quidem aſſertionem ſuam reſtringere videntur ad illud genus peccati venialis, quod ex ſuo genere veniale dicitur, ob levitatem materiæ, etiamſi plenâ deliberatione committatur; cujus reſtriſtionis ego ſanè rationem non intelligo. Nam ſingamus animo, primam matrem noſtram Evam à Diabolo tentatam, levi quâdam inclinatione voluntatis in eſum fructûs prohibiti propendiſſe quidem; ſed mox reverentiâ divinæ Legis & gratâ recordatione maximorum beneficiorum, quibus ipſam ſibi devinxerat Dominus, retractam, Diabolicæ tentationi nuntium remiſiſſe, atque ab arbore ſcientiæ boni & mali mentem manûmque abſtinuiſſe. Certè in hac ſuppoſitione nihil eſt, quod fieri non potuit, aut conſtitutioni primorum parentum repugnet. Quod enim dicunt quidam, primos homines ita naturâ comparatos fuiſſe, ut nullum peccatum potuerint committere, quod non eſſet completum ac plenè deliberatum, id ab iis nullâ ratione affirmatur; quin & refellitur ex hiſtoria primi peccati, quæ Evam non niſi per gradus quosdam ad perfectam perpetrationem horrendi facinoris proceſſiſſe manifeſtè oſtendit. Jam quæritur, an Eva propter ſolam propenſionem illam, quæ dubiò procul peccatum fuiſſet, Gratiâ & Fœdere divino penitè excidiſſet? Qui affirmaverit gratis id fecerit, cùm in Scripturis nè 2° quidem reperiatur, quo aſſertionem ſuam confirmet. Contrà, comminatio divina hiſ verbis concepta erat, *quo die comederis, morte morieris*: quæ verba profectò de completo & perpetrato peccato loquuntur; cui æquivaluiſſet plenum animi decretum de fructu prohibito comedendo, quod niſi exterius impeditum in actum exiſſet. Pro ſententia

tentia autem ista, quæ statuit, hominem sub primo Fœdere peccare potuisse venialiter, loca quædam afferuntur ex B. *Augustino*, ut mihi videtur, satis apposita; quæ cum respon- sionibus ad eadem legas apud *Thomam* 1, 2. q. 89. art. 3. & *Estium* in lib. 3. dist. 21. §. 7. Verùm nolo hanc litem meam facere; sed quæstionem potius non admodum necessa- riam in medio relinquam.

§. 20. E re Lectoris magis futurum arbitror, si doctrinæ superiùs traditæ abusu occurramus, monitum quoddam uti- le hac de re ipsi suggerendo. Itaque memoriâ semper tenen- dum est illud *Sancti Bernardi* de Præcept. & Dispens. cap. 14. *Venialia non criminalia reputantur, excepto cùm per contemptum in usum & consuetudinem vertuntur.* Et postea: *Elatio quippe contemnentis, atque impœnitentis obstinatio, in minimis quoque peccatis culpam facit non minimam; & convertit in crimen gra- vis rebellionis navum satis levem simplicis transgressionis.* Qua- re detestanda est Pontificiorum quorundam doctrina, qui pos- se hominem absque gravis offensæ reatu peccata venialia ex contemptu committere, intrepidè affirmant. Vide *Alphons. Curiel.* in 1^m. 22. qu. 88. art. 4. §. 2. Contrà, statuendum potius, illi omne peccatum mortale esse, qui seriò operam non dat, ut omne peccatum effugiat.

§. 21. Thesis septima: In hoc elucet summa Evangelii in- dulgentia, quod omnium etiam gravissimorum peccatorum, sive an- te, sive post acceptam ejus Gratiâ commissorum, veniam promit- tit sub conditione Pœnitentiæ: sed Pœnitentiâ illa, graviora quod attinet peccata, quæ mortalia vocantur, debet esse accurata & per- fectè practica.

Hanc Thesin, quanquam ad institutum nostrum non pror- sùs necessaria videatur, adjiciendam tamen putavimus, quia eâ additâ, plenam tandem Evangelici Fœderis explicationem (saltem quantum per hujus dissertatiunculæ angustias licet) Lectori exhibebimus. Comminatio igitur Legis Christi, quâ certis quibusdam peccatis æterna mors denuntiatur, non est peremptoria & absoluta de eventa, sed de debito tantum: h. e. quanquam qui aliquo istorum peccatorum semel impli- citus est, per Legem Christi æternæ morti necessariò sit ob- noxiùs, non tamen illi necessariò moriendum. Quippe suc- currit hîc Gratia Evangelica, quâ Pœnitentiâ porrigitur, velut

veluti secundat abula post naufragium. Tria autem in hac ultima Thesi proponuntur: 1. In Evangelio promitti verè resipiscentibus omnium peccatorum etiam gravissimorum Remissionem. 2. Remissionem hanc se extendere usque ad ea etiam peccata graviora, quæ post acceptam Evangelii Gratiam committuntur. 3. In Pœnitentia de peccatis mortalibus, requiri has conditiones, ut sit accurata & perfectè practica. De prima autem Propositione non est quod anxie laboremus, cùm apud omnes Christianos in confesso sit. Secundam negârunt olim *Novatiani*; hodièque de ipsa nimis frequenter dubitare solent lapsi Christiani; ut operæpretium sit hanc paucis confirmare.

§. 22. Spem veniæ superesse adhuc iis, qui post primam conversionem relabuntur in peccata gravia & grandia, & per Pœnitentiam aut Resipiscentiam restaurari posse eosdem denudò, multis evinci potest. Primò, in Veteri Testamento illustris est locus *Jeremiæ* Prophetæ sub Lege Evangelizantis, *Jerem. 3. v. 1, 2, 7, 12, 13, 14, 22.* Ubi Deus per Prophetam populum suum, quocum gratiosum Fœdus iniverat, quémque sibi maximis beneficiis devinxerat, in gravis sæpiùsque iteratæ idololatriæ crimen prolapsus, multis argumentis miris-que modis ad Pœnitentiam hortatur, sive allicit potius, certam ipsis veniæ spem faciens, & omnimodam curationem averfionum ipsorum promittens. 2º. In N. T. clara & universalis est *Johannis* Apostoli enuntiatio de peccatis Christianorum post Fidem & Baptismum commissis; 1 *Job. 2. v. 1, 2.* *Filioli mei, hæc scribo vobis, ut nè peccetis. Quòd si quis peccaverit, advocatum apud Patrem habemus Iesum Christum justum: Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, &c.* Ubi satis perspicuum est, loqui Apostolum de gravioribus, & magis propriè sic dictis peccatis; idque vel ex conditionali & incerta locutione, *ἐάν τις ἁμαρτήσῃ*. Certè enim aliter locutus fuisset, si peccata voluisset, quibus optimi in hac vita sunt obnoxii, de quibus *Jacobus*, *in multis offendimus omnes*, *Jac. 3. 2.* Ut sensus Apostoli clarus sit; Hortor vos filiolos meos jam Pœnitentiæ Baptismo mundatos, ut sedulò operam navetis, nè in pristina peccata relabamini: quod si quis vestrùm in tale aliquod gravius peccatum inciderit, nolo ut spem omnem abjiciat: habemus enim advocatum, &c.

§. 23. 3º. Idem

§. 23. 3°. Idem evincunt expressa mandata Peenitentiae in N. T. Christianis graviter lapsis facta; quæ certè frustranea forent, si ipsis resipiscentibus spes veniæ non superesset. Hujusmodi est illud Domini nostri *Apoc. 2. 5. Memor esto itaque unde excideris, & resipisce, & priora opera facito: sin minus, veniam adversum te cito, & movebo candelabrum tuum à loco suo nisi resipueris.* Sed notatu imprimis digna sunt verba Servatoris in eodem capite ad *Thyatirensis Ecclesiae Angelum, v. 20, 21, 22. Sed habeo adversus te pauca, quòd permittis mulierem Jezabelem, quæ se dicit prophetissam, docere & seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis quæ simulacbris immolantur. Et dedi illi tempus, ut resipisceret à fornicatione sua; sed non resipuit. Ecce ego abjiciam eam in lectum, & eos qui adulterium committunt cum ipsa, in afflictionem magnam, nisi resipuerint ab operibus suis.* Ubi Veteres nonnulli accipiunt hanc *Jezabelem* fuisse mulierem quandam Episcopi uxorem, quæ in Ecclesia *Thyatirensi* scortatione suâ & perversâ doctrinâ multos ad impietatem protraxerit. Alii (& rectius meo quidem judicio) *Jezabelem* mysticè intelligunt *Gnosticam* Factionem, illa hominum monstra, qui horrendâ suâ doctrinâ de fornicatione licitè perpetranda, & de comedendis idolothytis, contra expressum Apostolorum decretum *Act. 15.* eorundemque flagitiorum detestabili praxi, *Virgineam Christi Ecclesiam*, recens ab Apostolis ipsi desponsatam, stupraverant. Sed hoc perinde est, quod ad propositum nostrum attinet. Nam 1°. Constat hanc *Jezabelem* post acceptam Christi Fidem, ista facinora perpetrâsse; quippe quæ dicatur adhuc in Ecclesia *Thyatirensi* docendi & prophetandi munus usurpâsse. 2°. Immania fuere flagitia, in quæ istud Christianismi portentum se proruerat, nempe fornicatio, adulterium, idololatria. 3°. Hæc gravissima peccata non modò ipsa perpetravit, sed aliis ut perpetrarent auctrix fuit; ea scil. tanquam licita, & nullo Christi præcepto ipsis prohibita defendendo; quod culmen fuit impietatis. 4°. Huic tamen *Jezabeli* cum sociis suis clementissimus Dominus tempus dedit à peccatis istis resipiscendi; proinde dubio procul non denegaturus fuisset ipsis criminum indulgentiam, si resipuissent. 5°. Postquam divinâ longanimitate diu abusi fuerant, atque in peccatis suis contra Christi monita, per ministros

suos se obfirmaverant, (O nunquam satis celebrandam Servatoris misericordiam!) ipsis exitium denuntiat Dominus non peremptorio edicto, sed cum hac exceptione, *nisi resipuerint ab operibus suis*. Nescio, an ex Scripturis quicquam contra *Novatianam* hæresim, hoc loco magis appositum, proferri possit. Vide tamen 2 Cor. 12. ult. & Gal. 6. 1.

§. 24. 4°. Illud ipsum confirmatur exemplis *Davidis*, *Petri*, & *Christiani incestuosi*, 1 Cor. 5. 1, &c. coll. 2 Cor. 2. v. 6. Postremò, hanc veritatem, quam promissis & exemplis nos docuit, Sacramento etiam obsignavit Dominus. Quippe duo instituit Christus Sacramenta in Ecclesia, Baptismum & Coenam suam Sacrosanctam; & utrumque ad obsignandam peccatorum Remissionem. De Baptismo, quin instituatur illud in Remissionem peccatorum, nemo ambigit. De poculo quoque in Coena Domini, ipse Dominus dixit, quòd sit *Sanguis Novi Testamenti ipsius in Remissionem peccatorum effusi*, Mat. 26. v. 27, 28. Hinc orat Ecclesia Catholica in precibus suis ad Altare, pro Remissione peccatorum propter meritum Sacrificii Christi in Eucharistia commemorati. Sic antiquissima Liturgia in *Constitut. Apost. lib. 8. cap. 12.* *καταπέμψης τὸ ἅγιον σε πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην τὴν μάρτυρα τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ τὸ ποτήριον τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου ἵνα οἱ μεταλαμβάνοντες αὐτὸ βεβαιωθῶσι πρὸς εὐσέβειαν ἀφ᾽ ἡμετέρας ἁμαρτιμάτων τύχῃσι, &c.* i. e. *Et mittas super hoc Sacrificium Sanctum tuum Spiritum testem Passionis Domini Iesu; ut ostendas Panem hunc Corpus Christi tui, & Calicem hunc Sanguinem Christi tui; ut qui eum participaverint, ad pietatem firmentur; Remissionem peccatorum consequantur, &c.* Ad eundem modum Liturgiæ omnes. Quorsum verò, inquires, hæc? Scil. ut per Baptismum omnia peccata ante acceptam Evangelii Gratiam commissa abluuntur; ità in Coena Domini, peccatorum omnium, quæ post Baptismum ac Regenerationem perpetrantur, verè resipiscentibus Remissio obsignatur.

§. 25. Contra hanc tamen tam manifestam Veritatem *Novatiani* olim duo loca attulerunt, nempe, *Heb. 6. v. 4, 5, 6. & 10. v. 26, 27, &c.* Sed nihil ipsos juvant loca ista. Nam 1°. Manifestè loquuntur non de quibuscunque peccatis post Baptismum commissis, alioqui gravissimis; sed de totali à Christianismo Apostasia, five defectione: Hinc in priori loco

loco dicuntur Apostatae isti, *Christum iterum crucifigere & infamare*, h. e. ipsum, ut impostorem, cruce dignum pronuntiare, & proinde universam ipsius Religionem pro mera impostura habere. Et in posteriori loco dicuntur, *proculcare Filium Dei; Sanguinem Testamenti, quo sanctificati fuere, pro profano habere; Spiritum Gratiae contumeliâ afficere.* 2°. Ad hos quoque horrendos Apostatas quod attinet, certum est, si resipiscant, veniam ipsos commissorum impetratum iri. Quare priori loco ait Author, impossibile esset istos Christianismi transfugas *ad resipiscentiam renovare*; manifestè innuens, si Poenitentiam iterare potuissent, in Gratiam quoque cum Deo eosdem redituros. 3°. Denique sentiunt Interpretes doctissimi, impossibilitatem resipiscendi, quæ istiusmodi Apostatis à divino Authore tribuitur, nequaquam esse absolutam. Quippe in Scripturis non rarò impossibile id dicitur, quod est difficillimum, ut *Mat. 19. v. 23, 24, 25, 26. Gal. 4. v. 15.* & alibi. Nimirum quò gravius peccatur, eò difficilius bene agitur; & ubi tantarum gratiarum contemptus est, ut refrænare illæ voluntatem hominis, & in arctum cogere, non valeant, ibi difficillima & ferè impossibilis revocatio. Per rationes enim fiat necesse est. At illæ, quas contemnit istiusmodi Apostata, nobilissimæ sunt: quid enim in hac vita nobilius & excellentius cogitari potest, quàm illuminatio, gustatio verbi boni, &c. Interim hæc omnia non obstant, quò minùs etiam talis Apostata per extraordinariam Dei Gratiam restaurari possit. Hæc autem omnia, cùm solatio sint graviter lapsis, de reditutione ad Deum seriò cogitantibus; neutiquam tamen eorum Christianorum impietati patrocinantur, qui maximam Dei Gratiam in lasciviam vertentes, peccatis gravioribus fræna laxant, hâc præsumptione freti, se olim de iisdem poenitentiam acturos, eorundemque veniam consecuturos. Extrema est istorum hominum dementia. Quanquam enim in Evangelio lapsis resipiscentibus venia promittitur, nuspiam tamen aut Gratia, aut tempus, condignam Poenitentiam agendi iisdem promittitur. Eis verò imprimis Gratiam illam denegare solet Dominus, qui ipsam maximè animo suo præsumunt.

§. 26. Restat tertia Propositio à nobis paucis expedienda. Poenitentia, quæ de peccatis mortalibus in Evangelio requiritur,

ritur, has conditiones habeat oportet, nempe, ut sit accurata & perfectè practica, Primò, sicut ipsa peccata mortalia sunt gravia, & in vitæ Christianæ cursu rariora & extraordinaria; ita Poenitentia, quæ ad ea expurganda necessario requiritur, singularis, magis accurata, atque extraordinaria esse debet; *Psal. 51. Matth. 26. 75. Luc. 7. 38. 2 Cor. 7. 11.* Deinde Poenitentia ad peccatorum mortalium Remissionem, & ad Salutem eorum qui ea committunt, necessaria debet esse perfectè practica, h. e. exire debet in realem & actua- lem ab omnibus hujus generis peccatis cessationem, *Prov. 28. 13.* Scil. mortale peccatum non esset, in quo quis hæere potuisset absque Salutis dispendio. Poenitentia verò ad venialium peccatorum Remissionem requisita, non necesse est ut sit perfectè practica. Nam etiam optimi cum istiusmodi peccatis vivere, adeoque emori, possunt. Addo, hanc cessationem esse debere non modò ab actu, sed & affectu omnis peccati mortalis; adeoque ipsum peccati habitum movendum ac discutiendum. Quod utinam seridò (& non seridò nimis) cogitent, qui clinicâ (ut ita dicam) Poenitentiâ confidunt, persuasum habentes, posse se fatali lecto procumbentes, atque in ipso penè mortis articulo constitutos, condignam de peccatis mortalibus Poenitentiam peragere. Non ita multùm desperent homines isti, si (ut vulgus somniat) in-
 21 in-
 21 inclamatio illa *miserere mei Deus*, vel milliès repetita; sive etiam lachrymarum quarundam distillatio, mortis jam appropinquantis terrore expressarum; seu deniq; indulgentis nimium, & miseræ animulæ adblandientis, sacerdotis absolutio, pro more petita, ad poenitentiam de peccato mortali, adeoque ad ejusdem Remissionem sufficeret. Atqui longè alia
 21 res est salutaris Poenitentia. Clamant sacra Oracula, exuendum, mortificandum veterem hominem, carnem crucifigendam cum affectibus suis. Hic labor, hoc opus: opus sanè, quod intra paucularum horarum spatium, ab homine infirmo & languescente, atque ad omnia etiam communis vitæ officia inepto, vix ac nè vix quidem (nisi adsit divinæ Gratiae
 21 miraculum, ab istiusmodi Gratiae contemptore minimè expectandum) præstari possit. Itaque summa rei huc tandem redit. Minimum quod sic, (ut loquuntur) sive infimus Justitiæ gradus, qui à nobis in Evangelio absolutè requiritur ad
 Salu-

Saltem, est, ut seriùs aut citiùs, saltem antequam ex hac vita migremus, ab omni peccato, cui mortem æternam denuntiat Evangelium, ab omnibus carnis operibus à Paulo enumeratis loco suprà laudato, *Gal. 5. 19, 20, 21.* nosmet expediamus: & contrarios Spiritûs Sancti fructus, ibidem v. 22, 23. commemoratos, proferamus. Quisquis in hoc Justitiæ statu non moritur, moritur æternùm. Durus ut hic sermo videatur dissoluto, quo vivimus, sæculo; est tamen verissimus, nisi ipsa nos fallat veritas. Det Deus, ut quod tanti est ad Salutem nostram momenti, maturè pensitemus omnes.

ANIMADVERSIO XVIII.

ad Dissert. 2. Cap. 8. Sect. 14.

Hic dico in conclusione Apostoli *Rom. 3. v. 20.* verba ἐν ὧν τὸ Θεῷ signanter & emphaticè addita esse; quia concedenda erat Legi sua quædam *δικαιοσύνη*, sed apud homines, & quæ ad temporalem tantùm fælicitatem proderat, non ad regnum cœlorum obtinendum. Tum ad confirmandam hanc observationem nostram citò, ut optimè dicta, Authoris Commentariorum qui *Ambrosio* tribuuntur, hæc verba: *Verum est, quia nemo per Legem justificatur, sed apud Deum; justificatur autem apud mundum, ut securus sit in vita præsentis: Si autem apud Deum justificari vult, sequatur Fidem; alioquin hinc securus, reus erit in futurum.* Ad hæc tu scribis notâ interlineari; *Istud optimè dictum est* καὶ οὕτως ὁ ὁ Θεός.

RESPONSIO ad Animadversionem XVIII.

Usquequaque tui similis es, & eandem arrogantiam ubique prodis. καὶ οὕτως ὁ ὁ Θεός & meræ nugæ sunt, quæcunque à quocunque Authore etiam si veteri, & magnæ alioquin in Ecclesia authoritatis dicta, tuarum nugarum ad amussim exacta non sint. Verùm, egregie Nugator, dictum illud anti-

Tom. 2. p.
464. Co-
lon. Agrip.
1616.

qui Authoris, quod ego optimum, tu καὶ δὲ ὁ δὲλον censuisti communi fere veterum suffragio comprobatur. Sic enim & verus Ambrosius in Psal. 118. οὐκ ἔστιν. 12. Lex secundum Apostolum *Paedagogus* est parvulorum, donec ad perfectæ Fidei maturiorem quandam veniamus ætatem. In Lege autem mandata sunt, *Justificationes*, *Testimonia*, *Justitiæ præcepta*. Unde ait Apostolus, Lex autem non est ex Fide, sed qui facit illam vivet in ea. Sed quia idem supra ait, quoniam in Lege Moïsis nemo justificatur; intelligis utique, quia *Justificatio Legis*, species est & imago, non veritas. Secundum veritatem ergo & perfectionem nemo justificatur in Lege, secundum speciem justificatur. Imò ipse Augustinus (qui solus ex Patribus tibi in pretio esse videtur) idem quod Author noster disertis verbis docet, Tom. 4. expos. epist. ad Gal. cap. 3. Lex non est ex Fide, sed qui fecerit ea vivet in illis. Non ait qui fecerit eam vivet in ea: Ut intelligas Legem in hoc loco pro ipsis Operibus positam. Qui autem vivebant in his Operibus, timebant utique nè si non ea fecissent, lapidationem, vel crucem, vel aliquid hujusmodi paterentur. Ergo qui fecerit ea, inquit, vivet in illis: i. e. habebit præmium, nè in ista morte puniatur. Et post aliqua: Qui omnino non justificatur, nec illa servat, quæ temporale habent præmium; nec illa, quæ æternum. Qui autem in Operibus Legis justificatur, non apud Deum justificatur, quia temporalem inde expectat visibilēque mercedem. Sed tamen est etiam ista, ut dixi, quedam ut sic dicam, terrena carnalisque *Justitia*: Nam & ipse Apostolus eam *Justitiam* vocat, cùm alibi dicit: secundum *Justitiam* quæ in Lege est conversatus sine querela. Sed hæc de re mox plura.

ANIMADVERSIO XIX.

ad Dissert. 2. cap. 8. Sect. 15.

Hic primum argumentum, quo Apostolus Legi Mosaice Justificationem detrahit, à defectu scil. veræ atque æternæ Remissionis, quo Lex ista laboraret, ductum, postquam per partes & fusè tractaveram, tandem argumenti summam hoc Syllogismo comprehendi posse statuo: Nemo per Legem Moſis in foro Dei justificari potest, qui eorum peccatorum reus sit, quorum nulla in foro Dei Remissio per Legem istam conceditur: Atqui omnes (tam Judæi quàm Græci) eorum peccatorum rei sunt, quorum nulla in foro Dei Remissio per Legem Moſis conceditur; Ergò nemo (neque Judæus, neque Græcus) per Legem Moſis in foro Dei justificari potest. In quæ tu satis fastuosè & vehementer nimis, pro more tuo, ità inveheris: Apage cum Syllogismo cerebri tui fætu monstroſo, cujus neque major propositio, neque assumptio, neque conclusio in Apostolo uspiam apparet. Ego usque ad ravim repeto, concludere Paulum, quòd ex Operibus Legis nemo justificatur, quia Lex peccati reum quemque convincit, à quo reatu Obedientiæ Opera inſequentia neminem liberant; sed ex Fide seorsim ab Operibus justificatur per Redemptionem Iesu Christi. Aperi oculos, & differentiam vide inter Pauli conclusionem & tuum Commentum.

RESPONSIO ad Animadversionem XIX.

§. 1. Syllogismum, quem cerebri mei fætu monstrosum vocas, Veteres, intèrque eos *Augustinum* ipsum, *Paulo* tribuisse, modò luculentis testimoniis ostendi. Sed quia video te Veterum authoritatem, ubi placitis tuis repugnat, nè flocci quidem facere, hoc telo (scil. quod soli Catholici & sobrii reformidant) deposito, pertinaciam tuam expugnare conabor argumentis ex ipsa re petitis. Argumenta verò illa in *Dissertationibus* meis jam breviter & strictim attuli; quæ proinde hîc retractanda tantùm, novâ luce donanda, atque à tuis incurſibus munienda & vindicanda propono. Quod mihi

mihi probandum incumbit illud est ; Apostolum, cum per Legem *Mosaicam* justificari posse hominem peccatorem negat, non hoc argumento pugnare, quod Lex ista perfectissimam atque absolutissimam Justitiam, quæ à nemine, nè per eam quidem Dei Gratiam quæ in Evangelio exhibetur, præstari possit, tanquam conditionem Justificationis postulet : sed alio prorsus fundamento niti, nempe, quod in eadem Lege (sub ^{q̄nta} illa, quâ ab ipso consideratur) nulla omnino vera Justificatio sive peccatorum Remissio, quæ ultra hanc vitam spectat, sub quavis conditione concedatur. Hanc argumentationem planè genuinum Apostoli foetum esse, non cerebri mei monstrum, his rationibus evinco.

§. 2. Primò : Hoc argumento manifestè & ex confesso pugnat Apostolus in celebri ad *Judeos* concione, scriptis à nobis commemoratâ, *Act. 13. v. 28, 29.* Notum igitur sit vobis, fratres, annuntiari vobis Remissionem peccatorum per istum, (Christum scil.) & ab omnibus, à quibus non potuistis per Legem *Mosis* justificari, per hunc credentem quemvis justificari. Ubi notavi duo ab Apostolo doceri, nempe, non tantum per Iesum Remissionem peccatorum, spirituales scil. (quam Lex omnino non concessit) annuntiari; sed & credentem justificari in ipso ab omnibus, à quibus nemo per Legem *Mosis* (nè carnaliter quidem) justificari poterat; indèque inferre Apostolum, non quærendam in Lege *Mosaica* Justificationem, sed confugiendum ad aliud plenioris misericordiæ Fœdus, nempe Fœdus illud in Christi Iesu Sanguine stabilitum, &c. Quod utrumque ex loco illo hâc ratione facillè colligitur. Cum enim dicit Apostolus, credentem quemvis Christi Evangelio, per Christum ab omnibus peccatis justificari, negatque universalem ejusmodi peccatorum Remissionem ex Lege *Mosis* obtineri posse, satis manifestum est, Legem *Mosis* ab Apostolo hîc spectari carnaliter, & secundum literam, quatenus Evangelio opponitur: Certum autem est, Legem *Mosis* sub ista ^{q̄nta} consideratam, non modò omnium peccatorum Remissionem non indulsisse; (quippe quæ gravissima quædam peccata, putà idololatriam, homicidium, adulterium, &c. morte citra misericordiam, aut veniam mulctaret) sed neque veram ullam cujusvis peccati Remissionem, h. e. quæ ad forum Dei & futuram vitam pertineret, concessisse. Hanc interpretati-

onem

onem nostram verissimam esse, neque ipse diffiteri poterat. Sed videat Lector quomodo interim ictum argumenti nostri evaseris. Sic scribis in notis ad hoc ipsum caput : Paulus in concione ad *Judeos* habita, quantum illis in *Legis* cortice nimis haerentibus, & in umbra *Legis* sese oblectantibus, opus esset, extra *Legem* *Justitiam* querere, & ad *Christum* *Legis* finem ac perfectionem etiam confugere, ostendit. Et ex hoc ipso, quod *Lex* nulla praescripsit sacrificia ob lustrationem quorundam criminum, quae capite essent luenda, probat, populum indigere potiori Propitiationis medio, ni in peccatis pereundum sit. Ex *Mosaicae* *Legis* institutis probat indigentiam *Christi* *Servatoris*. Optimè. In *Epistola* verò ad *Romanos* aliud agit; neminem ex *Operibus* justificari contendit, sed ex *Fide* in *Christum*. Qui Paulum idem utrinque urgere dicit, de eo quid dicam? Quid sentiam, scio; quid dixerim, nescio. Modestiae ergo me reprimo. Respondeo, Quid tu homo modestissimus (scil. qui nusquam sis in hac *Censura* tua convitiis parcus) de me sive senseris, sive dixeris, non multum laboro; neque enim (ut quod res est dicam) tanti facio judicium tuum. Paulum verò utrinque (nempe tum in concione ad *Judeos* habita, & *Act.* 13. à *Luce* recitata, tum in *Epistola* ad *Romanos*, & ad *Galatas* quoque) idem urgere, qui dixerit, nã is non sine maximorum virorum autoritate, neque absque evidentissimis rationibus illud dixerit. Nam primò, consentiunt ferè doctissimi Interpretes, locum illum *Act.* 13. aptissimum esse clavem, ad sensum totius *Paulinae* *Disputationis* de *Justificatione* in *Epistolis* ad *Roman.* & *Galat.* aperiendum. Hinc non modò *Hammondus* noster, sed & ipse *Calvinus*, ex loco illo collegit, (quod suprà observavimus) *Justificationis* vocabulum in *Paulinis* *Epistolis* sensu forensi accipi; atque à peccatis absolutionem, sive peccatorum remissionem, significare. Hinc dicere non dubitarunt, locum illum summam *Evangelii*, à *Paulo* annuntiati, atque contra *Judeos* asserti, paucissimis verbis comprehendere. Deinde, satis conspicua est hujus loci cum *Disputatione* *Paulina* in *Epistolis* suis convenientia, sive verba ipsa, sive scopum *Apostoli*, respexeris. Utrobique affirmatur, hominem credentem, sive hominem per *Fidem* justificari: Utrobique negatur, per *Legem* justificari quemquam: Utrobique eosdem adversarios oppugnat *Paulus*, *Judeos*

daos scil. & Judaizantes Christianos: Utrobique denique eundem sibi scopum propositum habet; nempe, ut *Judeos* nondum credentes à quærenda in Lege *Mosis* Justificatione arceret, atque ad amplexandam Evangelii Gratiam accenderet; Judaizantibus verò Christianis persuaderet, in accepta Evangelii Gratia, tanquam ad Salutem suam sufficiente, absque Legis *Mosaicæ* additamento, acquiescerent. Quidni igitur *Paulum* idem utrobique urgere, sive eodem argumento pugnare, statuamus?

§. 3. Eidem etiam argumento (omnium Interpretum, tam Veterum quàm recentiorum, consensu) insistit divinus Author Epistolæ ad *Hebræos*, docens, Sacrificia in Lege præscripta non potuisse τελειῶσαι κατὰ τὴν συνείδησιν τὸν λατρεύοντα. h. e. ab interno atque æterno peccati reatu in Dei conspectu hominem liberare, cap. 9. v. 9. sed profuisse tantùm ὡς τὴν τῆς σαρκὸς καθάρσιν ad carnis purgationem; i. e. ut homo exterius à pœna ac morte corporea liberaretur, ibid. v. 13. Quò etiam referenda sunt, quæ alibi pluribus edisserit Scriptor Θεόπνευστος nempe, perfectionem à Sacerdotio *Aaronico*, h. e. à Sacrificiis ab istis Sacerdotibus oblatis, nullam esse sperandam, cap. 7. v. 11. Legem nihil perfectum reddidisse, ibid. v. 19. Legem non potuisse ad eam accedentes, h. e. cultum in ea præscriptum observantes, perfectos ac consummatos reddere, cap. 10. v. 1. Nam in locis illis omnibus constat, intelligi plenam ac perfectam à peccatis omnibus, etiam gravissimis, Absolutionem. Hæc dum perpendo, mirari satis nequeo Censoris ἀνταρστήσαν, qui tam præfractè neget, hoc argumento uspiam usum fuisse *Paulum* in suis de Justificatione Disputationibus. Nam plerique Theologi existimant, authorem Epistolæ ad *Hebræos* fuisse ipsum *Paulum*. Deinde, qui aliter sentiunt, fatentur omnes, Epistolæ Authorem (quisquis fuerit, sive *Lucas*, sive *Clemens*, sive *Barnabas*, sive alius quisquam) *Pauli* fuisse σύγγεγονον & familiarem, adeoque ipsius sensum optimè calluisse. Denique, manifestissimum est, Authorem illum in eundem scopum collimare, quem & *Paulus* in Epistolis ad *Rom.* & *Gal.* propositum sibi habet; quémque modò diximus fuisse, tum ut *Judeos* infideles ad amplexandam Evangelii Gratiam, ut ipsis prorsus necessariam, accenderet; tum imprimis, ut Judaizantibus Christianis persuade-

ret,

ret, in accepta Evangelii Gratia, tanquam ad Salutem suam sufficiente, acquiesceret.

Quid autem à vero absimilius, quàm *Paulum* in Epistolis ad *Romanos* & *Galatas*, contra Justificationem ex Lege disputantem, eo argumento nusquam usum fuisse, quo in Epistola ad *Hebræos*, sive ipse *Paulus*, sive *Pauli* saltem Symmysta quispiam, eandem quæstionem tractans, ferè solo pugnavit?

§. 4. Verùm ut res extra omnem controversiæ aleam ponatur, loca quædam adferam ex Epistolis ad *Romanos* & *Galatas*, eaque ex ipsa sede argumentorum *Paulinorum* petita, quæ manifestissimè hâc nituntur Hypothesi, nullam in Lege *Mosaica* veram Justificationem, quæ cum æternæ vitæ donatione conjuncta sit, dari aut promitti. In Capite quarto Epistolæ ad *Rom.* v. 13, 14, 16. Apostolus contra Justificationem ex Lege argumentatur hunc in modum: Nequaquam enim ex Lege facta fuit promissio Abrahamæ, & semini ejus, quod futurus esset hæres mundi, sed per Justitiam Fidei. Si enim qui ex Lege sunt, hæredes sunt, inanis facta est Fides, & irrita facta est promissio.—Propterea ex Fide est hæreditas, ut sit per Gratiā, ut firma sit promissio toti semini, id est, non solum ei quod est ex Lege, verùm etiam ei quod est ex Fide Abrahami, qui est pater omnium nostrum. Hîc disertè docet Apostolus, promissionem hæreditatis, nempe coelestis, Abrahamo & ejus semini factam, non fuisse per Legem, sed per Justitiam Fidei; idque ob hanc rationem, quia si ex Lege hæreditas illa penderet, tum promissa multò ante Legem *Mosis* facta Abrahamo irrita fuissent. Hoc quoque argumento probat, τὴν ἐπαγγελίαν, promissionem factam non fuisse per Legem, sed per Fidem, sive Evangelium; (quod & ante Legem Abrahamo prædicatum fuit, & sub Lege ratum mansit, adeoque per ipsam Legem adumbratum fuit) quia alioqui promissio illa firma non fuisset toti Abrahamæ semini, tam *Judeis* scil. quàm *Gentibus*, sed *Judeis* tantum; quippe quibus solis Lex *Mosis* data fuerit. Unde manifestissimum est, Apostolum disputationem suam non instituisse de Fœdere, sive Lege quâdam Operum, (quam vocant) quæ ad omnes *Adæ* posteros, tam *Judeos* quàm *Gentes*, pertineret, quæque ipsos ad absolutissimam, (nescio quam) adeoque impossibilem, Justitiam, sub

promisso æternæ vitæ, & comminatione mortis æternæ obligaret; (quemadmodum tu cum plerisque Neotericis Theologis somniâstis) sed de sola Lege *Mosis*, quatenus *Judeis* solis data erat; eidemque Legi Justificationem detraxisse non qualemcunque, sed plenam tantummodò ac perfectam, quæ nempe cum donatione cœlestis hæreditatis conjuncta esset: *ὅπερ ἔδει δεῖξαι.*

§. 5. Fufius autem, adeoque clariùs, hanc rem explicat idem Apostolus in Epist. ad *Gal.* cap. 3. Ubi v. 18. docet, hæreditatem, nempe æternæ vitæ & cœlestis fælicitatis, neutiquam ex Lege esse, sed ex veteri promisso de Christo, ante Legem *Abrahæ* factò, h. e. ex Evangelio. Ut sensus manifestus sit, Legem *Mosis* juxta literam spectatam, pro Lege sive Fœdere vitæ æternæ nequaquam à Deo propositam fuisse. Quod postquam dixerat Apostolus, objectioni occurrit v. 19. *τί ἐν τῷ νόμῳ;* quorsum ergò Lex? i. e. Si non ut Fœdus vitæ ac salutis æternæ data fuit, cui usui fuit? Respondet, *τῶν παραβάσεων χάριν προστέθη.* i. e. Promissioni addita fuit propter transgressionem, nempe populi *Judaici*, cui data fuit; h. e. quia *Abrahæ* posteritas ex *Ægypto* (ubi cum impiis atque idololatriis consuetudinem habuerat) recens educta, indèque *Paganicis* tum vitiis, tum ritibus ac superstitionibus, vehementer addicta, tali Lege indigeret, ut in officio contineretur, atque imprimis ut ab *Ethnicorum* idololatrifico cultu arceretur. Hæc est sententia Apostoli satis manifesta; neque quæ hîc philosophantur moderni plerique Interpretes quicquam sunt *οἱ Διόνυσον.* Proinde hunc finem datæ Legis *Mosaicæ* agnoverunt vetustissimi Scriptores Christiani, qui in prima Apostolorum διαδοχῇ, sive successione, floruerunt, adeoque ab ipsis Apostolorum Discipulis Theologiam suam hauserant. Sic *Justinus Martyr* in Dialog. cum *Tryph.* *Διὰ τὰς ἀμαρτίας τῆς λαῆς ὑμῶν, καὶ διὰ τὰς εἰδολολατρίας, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ἐνδεὲς εἶναι τῶν τοιούτων προσφερόντων, ἐνεβλήθη ταῦτα γίνεσθαι.* i. e. Propter peccata populi vestri, & simulachrorum cultus, nequaquam autem, quòd istiusmodi oblationibus ei sit opus, hæc fieri sanxit. Et rursus in eodem Dialogo: *Διὰ τὸ σκληροκάριον τῆς λαῆς ὑμῶν πάντα τὰ τοιαῦτα ἐντάλματα νοεῖτε τὴν Θεὸν διὰ Μωσίου ἐλθειλάμενον εἰς ὑμῶν, ἵνα διὰ πολλῶν τέτων ἐν πάσῃ πράξει πρὸς ὀφθαλμῶν αἰεὶ ἔχῃ τὸν Θεόν, καὶ μὴτε ἀδικεῖν, μὴτε ἀσεβεῖν ἀρχομένους.* i. e. Propter duritiem

cordis populi vestri cunctas hujusmodi sanctiones Deum per Mo-
sem tulisse intelligitis; ut per complura ista instituta, in actione
omni ob oculos vobis esset Deus; ac neque injuste facere, neque
impie agere occiperetis. Similiter Irenæus lib. 4. advers. Hæres.
cap. 29. Si igitur & in Novo Testamento, quedam præcepta per
ignoscentiam Apostoli concedentes inveniuntur, &c. non oportet mi-
rari, si & in Veteri Testamento idem Deus tale aliquid voluit fieri
pro utilitate populi, illiciens eos per prædictas observationes, ut
per eas salutem Decalogi observantes, munera dent ei, & detenti
ab eo non reverterentur ad idololatriam, nec apostatæ fierent à
Deo. Hos secutum esse Tertullianum jam in Harmonia osten-
dimus, celebri loco ex ipsius lib. 2. advers. Marcion. allato,
quem & hîc repetendum censuimus. Sacrificiorum onera &
operationum & oblationum negotiosas scrupulositates nemo repre-
hendat, quasi Deus talia propriè sibi desideraverit, qui tam ma-
nifestè exclamat: quò mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum?
& quis exquisivit ista de manibus vestris? Sed illam Dei industriam
sentiat, quæ populum primum in idololatriam & transgressionem
ejusmodi officiis religioni suæ voluit adstringere, quibus superstitio
* seculi agebatur, ut ab eis avocaret illos, sibi

* Scil. ideo ab Apostolo Gal. 4. 3.
Col. 2. 8, 20. Ritus Mosaici di-
cuntur τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου quia
Judæis cum mundo erant communes.

jubens fieri quasi desideranti, nè simula-
chris faciendis delinquerent. Quò etiam
spectat quod Justinus, Irenæus, & Ve-
terum alii observârunt, nempe Legem
Ritualem datam non fuisse populo Israelitico, antequam vi-
tuli aurei cultu se polluissent; adeoque illustre specimen
dedissent ingenii sui, & quantum ipsis opus fuisset ejusmodi
Legis sepimento, nè identidem in idololatriam prorumpere-
rent, tandemque à vero & unico Deo prorsus deficerent.
Sic Justinus dicto Dialog. cum Tryph. καὶ γὰρ μὴ σαββαλίσαντες p. 236, 237.
οἱ θεωνομασμένοι πάντες δίκαιοι, τῷ Θεῷ εὐχρέστησαν, καὶ μετ' αὐτὸς Α-
βραάμ καὶ οἱ τέττε υἱαὶ αὐτοῦ πάντες μέχρι Μωσίου· ἐφ' ᾧ ὁ ἀδίκος καὶ ἀχάριστος
εἰς τὸν Θεὸν ὁ λαὸς ὑμῶν ἐφάνη ἐν τῇ ἐξέμῳ μοχλοποιήσας· ὅθεν ὁ Θε-
ὸς ἀρμωσάμενος πρὸς τὸν λαὸν ἐκείνον, καὶ δυσίας φέρειν, ὡς πρὸς ὄνομα
αὐτοῦ, ἐπετείλατο, ἵνα μὴ εἰδωλολατρεῖτε i. e. Nam sine observatione
Sabbathi qui nominati modò sunt justi omnes Deo complacuerunt:
& post illos Abraham, & ejus filii cuncti, ad Moisen usque: sub
quo injustus & erga Deum ingratus populus vester apparuit, vitu-
lo in solitudine fabrefactò. Unde Deus ad populum illum se

accommodans, hostias quoque offerre, tanquam nomini suo, præcepit, ut nè simulachra coleretis. Eadem habet Irenæus 4to. advers. Hæres. in fine cap. 28. & initio 29. Nam Deus primò quidem per naturalia præcepta, quæ ab initio infixæ dedit hominibus, admonens eos, id est, per Decalogum, (quæ si quis non fecerit, non habeat salutem) & nihil plus ab eis exquisivit. Quemadmodum Moyses in Deuteronomio ait: Hi sermones omnes, quos locutus est Dominus ad omnem Synagogam filiorum Israel in monte, & nihil adjecit: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, & dedit mihi; propter hoc ut custodirent præcepta, hi qui velint sequi eum. At ubi conversi sunt in vituli factionem, & reversi sunt animis suis in Egyptum, servi pro liberis cupientes esse, aptam concupiscentiæ suæ acceperunt reliquam servitutem, à Deo quidem non abscindentem, in servitutis autem iugo dominantem eis, &c. Quæ sanè observatio de facto est verissima. Nam Moses antequam montem ascenderet, (per quadraginta dies ibidem commoraturus) tantùm Decalogum & Leges quasdam politicas, quæ Judicia vocantur, populo tradiderat, ut videre est Exod. 24. v. 3. coll. v. 9. Priùs autem quàm à monte descendisset Moses, vitulum fecerant Israelitæ. Mysterium verò in facto latuisse, facile credendum est viris sanctis ab auditoribus Apostolorum edoctis.

Vide Rupert. Tuit.
in Malach.
pag. 225,
226. edit.
Noremberg.
1524.

§. 6. Sed cum Apostolo nostro jam progrediamur. Qui, postquam ostendisset finem datæ Legis Mosaicæ, pergit ibidem declarare modum Legislationis fini isti apprimè respondentem. Lex, inquit, disposita fuit per Angelos; id est, Angelo uno, cui adfuerit ὁ λόγος, Dei nomine eam pronuntiante, ac terræ motu, procellâ, tonitrû, fulmine, terrorem populo incutiente, cæteris cum stipantibus, (confer Act. 7. 38. cum Deut. 33. 2. Heb. 2. 2.) idque per mediatorem, nempe Moysen medium se interponentem inter Deum & populum. Addit Paulus v. 20. ὁ δὲ μεσίτης ἐνδὲς ἐκ ἑστίν ubi optimè monet Grotius, ἐνδὲς sumendum à neutro ἐν, ut sensus sit; non solet sequester se interponere inter eos qui unum sunt; i. e. bene conveniunt. Deus vero unus est, i. e. semper sibi similis; non mutatur nisi homine mutato. Quare nisi multa & gravia intervenissent populi delicta atque transgressiones, Deus tam placidum se atque amicum exhibiturus fuerat Israelitis, quàm se exhibuerat olim eorum majoribus, neque nunc magis quàm tunc opus fuisset medio

medio aliquo, qui se interponeret. Ad eundem ferè modum explicavit locum *Jacobus Capellus*, ad ipsum hæc annotans: *Mediator autem non est unius partis, sed duarum earumque dissidentium. Cum igitur Moses mediatorem ageret inter Deum & populum, hoc ipso testatur, esse dissidium inter duas illas partes. Deus autem unus est isque semper idem, semper sibi constans. Dissidium igitur illud non Dei, sed hominis mutationi deputandum est. Ac sanè hæc interpretatio plana est ac perfacilis, & scopo Apostoli conveniens: cæteræ verò omnes duræ, coactæ, violentæ, atque à proposito prorsus alienæ sunt; ut cuivis conferenti statim liquebit. Pergit autem Apostolus v. 21. novæ objectioni occurrendo his verbis: *Lex ergò adversus promissam Dei?* Quæstio ex præcedente Responsione emergit ad hunc modum: Si Lex propter transgressionem populi Israelitici, à Deo illis propter peccata ipsorum irato, posita fuerit, num ergò fatebimur, Legem adversari promissionibus divinis, antea populo isti ut *Abramæ* semini factis; h. e. Deum offensum mutasse benevolum consilium, ac ferendo Legem gratiosa illa promissa rescidisse? Primum Apostolus abominatur objectionem; *μὴ γένοιτο*, absit, inquit. Deinde responsionem adfert his verbis: *Si Lex data fuisset, quæ posset vitam dare, verè ex Lege esset Justitia, sive Justificatio.* Responsio est manifestè elliptica ad hunc modum supplenda; *Et tum reverà Lex fuisset promissioni contraria:* (quippe quæ statuisset rationem vitæ sive Justificationis adipiscendæ, longè aliam atque diversam ab ea, quæ promissione sancita fuisset) *sed longè aliter se res habet; Lex vitam dare non potest, proinde neque veram Justificationem.* Ubi manifestum est, *εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμεν ζωοποιῆσαι* idem esse, quod *εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία* supra v. 18. proinde *ζωοποιῆσαι* vivificare, sive vitam dare, esse dare *κληρονομίαν*, hæreditatem vitæ cœlestis atque æternæ. Lex autem id facere, sive dare dicitur, quod promittit; ut sensus sit, si Lex promississet hæreditatem vitæ cœlestis atque æternæ. In verbis sequentibus *ὅτι ὅτι ἐν νόμῳ ἦν δικαιοσύνη*, apprimè notanda est emphasis egregia in adverbio *ὅτι ὅτι*, verè. Quippe concedit quidem Legi Apostolus (hoc illud ipsum est quod contendimus) suam quandam *δικαιοσύνην*, Justificationem, ejusmodi scil. quæ temporalem impunitatem, adeoque sælicitatem secum ferat; sed *ὅτι ὅτι ἐν νόμῳ εἶναι δικαιοσύνην*.*

κοινῇ i. e. veram Justificationem, (quæ cum donatione cœlestis hæreditatis conjuncta sit) per Legem obtineri posse distinctè negat. Subjungit Apostolus v. 22. Ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφή τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν. Scriptura omnes sub peccato conclusit, sive peccatis involvit: h. e. conclusos sive involutos declaravit. Concludi sub peccato, sive peccatis involvi, is dicitur, qui peccati reatu adhuc obstrictus tenetur. Ità sub peccato conclusi in conspectu Dei erant omnes ante Christum, si Legem *Mosaicam* per se respicias; quippe quæ (ut modò dixit Apostolus) nullam veram Justificationem, quæ cum vitæ sive hæreditatis cœlestis donatione conjuncta esset, præstiterit. Hoc beneficium ex promisso, credentibus dato in Iesum Christum, promanavit. ibid. Illa verò promissio ante Legem obscurius facta, & sub Lege velata, tandem in Evangelio apertissimè revelata fuit, v. 23. Summa est, verè justificabantur pii etiam *sub Lege*, sed non *per Legem*, sed *per Gratiā Domini nostri Iesu Christi*, Act. 15. 11. Qui jam ex his omnibus non clarè perspiciat, Apostolum contra Justificationem ex Lege argumentari ex hac Hypothesi, quòd in Lege illa nulla omnino vera Justificatio, sive peccatorum Remissio, quæ nempe ultra hanc vitam spectat, concedatur, nã is vel iudicio planè destitutus, vel insanabili præiudicio præpeditus sit, necesse est.

In notis vd
pag. 213.

§.7. Sed audiamus tamen, quid contra tam luculentam huius loci explicationem adferat Censor noster. *Sensum alienum*, inquit, *Apostolo affigit, quem verba suâ sponte non præbent. Lex, quatenus Fædus Operum notat, non potuit dare vitam, quia nemo pæcti conditionem implevit.* Sanè hic sensus *Aristarchi* nostri tantùm abest ex ipsis Apostoli verbis spontè fluat, ut iisdem vim faciat apertissimam; quin & non modò Apostoli verbis, sed etiam totius contextûs scopo ac proposito satis manifesto veluti ex diametro repugnet. Nam, primò ipsa phrasis (utì modò notavimus) *dare hæreditatem* sive *vitam*, quoties Legi accommodatur, aliud significare non potest, quàm hæreditatem sive vitam promittere. Cùm ergò negat Apostolus, Legem *Mosaicam* dare vitam, negat in Lege ista vitam promitti. Deinde quid coactius hâc interpretatione, Lex potis, *δυναμένη*, non erat vitam dare hominibus, h. e. Lex potis erat vitam dare hominibus, sed ipsi homines non poterant illam accipere?

pere? Præterea disertè loquitur Apostolus de Lege, quatenus ab ipso Deo data, non quatenus ab homine sive præstita, sive non præstita fuit. Si, inquit, *Lex data fuisset, quæ vivificare, seu vitam dare potuisset.* Imò, inquit Censor, Lex reverà à Deo data erat, quæ impleta vitam dare potuisset. Annon hoc est Apostolo in os contradicere? Denique, quod ad scopum loci attinet, indè probat Apostolus, Legem non fuisse promissioni contrariam, quòd Lex ista non fuerit à Deo proposita ac lata, ut Lex sive Fœdus vitæ ac salutis æternæ; proinde Deus ferendo Legem, neutiquam aliam statuerit, aut diversam salutis obtinendæ rationem ab ea, quam in promisso *Abrahæ* factò, h. e. in Evangelio, priùs sancivisset. Loquitur igitur manifestè Apostolus de ipsa natura, sive constitutione Legis, non de eventu ejus ab homine pendente.

§. 8. Quod autem tam fidenter affirmat Censor, Legem, de qua hoc loco differit Apostolus, *Fœdus Operum* notare; si Fœdus Operum ex communi sententia intelligatur, (prout ab ipso intelligi constat) nescio an quicquam ab eo hoc magis absurdum adfirmari potuerit. Fœdus Operum Theologi vulgò dicunt primævam illam sive originalem Legem, quæ primis hominibus in statu integritatis lata fuit, quæque perfectissimam atque absolutissimam Virtutem, sive æternæ Legi conformitatem, quæ per summas vires humanæ naturæ integræ, donisque supernaturalibus instructæ, præstari potuit, ab illis exegit, cum promisso immortalitatis si talem Justitiam adimplerent, cum sempiternæ verò mortis comminatione, si vel minimùm ab ea deflecterent. Hanc Legem docent etiam post lapsum ratam manere, adeoque ad usque mundi consummationem ratam mansuram; omnesque *Adæ* posteros universim obligare, usque dum per Fidem in Christum Redemptorem ab istius obligationis vinculo liberentur. De hac quæstione sententiam meam, seu potius Catholicam, suprà satis luculenter explicavi. Apostolum verò, in Capite isto Epistolæ ad *Galatas*, de ejusmodi Lege sive Fœdere nequaquam disputare, hisce argumentis apertissimum fiet. Primò loquitur Apostolus de Lege, quæ solis *Judeis* ex monte *Sinai* per Angelos, mediatore *Mose*, lata erat v. 19. non igitur de Lege aliqua, quæ totum genus humanum obligaret. Deinde disertè differit de Lege quadam temporaria, quæ ut non ante

quandringentos demum & triginta annos post factam *Abrahe* promissionem lata, ità vim suam diutius habitura non erat, quàm usque dum semen promissum, h. e. Christus, veniret, v. 17, 19, 25. Neque igitur cogitavit Legem perpetuam, humano generi coævam, & semper ad finem usque mundi duraturam. Denique, manifestissimè in hoc Capite disputat Apostolus de Lege quadam imperfectiori, quæ à Deo pro infinita sua sapientia *Judeis* ut pueris ac minorennibus, adinstar pædagogi, data atque accommodata fuit, v. 23, 24, 25. coll. cap. 4. v. 1, 2, 3. Itaque certum est ipsum non agere de Lege absolutissimam Virtutem exigente, qualem modò descripsimus. Scilicet populo rudi & carnali, atque ex *Egyptiaca* ignorantia recens emerso, mirè convenisset Lex, cui nihil citra *Paradisi* Justitiam satisfecisset!

§. 9. Atqui, inquires, annon Scripturæ N. T. summam Legis *Mosaicæ* severitatem atque rigorem in exigenda obedientia passim deprædicant? Annon hinc Lex illa *jugum importabile* expressè dicitur *Act. 15. 10*? Imò certè. Sed palàm est iis in locis Legem Ritualement imprimis respici, quæ plurima, eaque ferè gravissima, præcepta *Judeis* præscripsit, ità religiosissimè observanda, ut vel minimum eorum violasse penè piaculum fuerit. Certè *Judeis* in moralibus exigendis indulgentiorem fuisse Legem constat. Hinc *Polygamiam*, & divortii potestatem aliis de causis quàm ob adulterium, concessit; neque peccasse quisquam videtur sub Lege, qui eo jure usus fuerit, nisi modum in re excefferit. Saltem de *Polygamia* res manifesta est. Nisi verò (ut alia argumenta taceam) viros sub Lege sanctissimos sapientissimósq; aut divinæ voluntatis in re tanti momenti prorsus ignaros fuisse, aut in peccato contra conscientiam per multos annos vixisse, adeoque ad mortem usque absque poenitentia perseverasse statuendum sit. In his autem & aliis Legem Christi fuisse ἐπιτασιν καὶ προσθήκην ἐντολῶν, i. e. præceptorum (Mosaicorum) & intensiorem & adjunctionem, (ut loquitur *Chrysostomus*) tam unanimis est constantisque Catholicorum Doctorum sententia, ut extremæ foret sive inscitiae, sive inverecundiae, illud in dubium vocare. Itaque in eo eluxit iste Legis *Mosaicæ* rigor & severitas, quòd tot tamque gravium Ceremoniarum observationem tam stricte exegerit. Sanè per jugum illud importabile, cujus mentio

tio fit loco citato *Act. 15. 10.* Legem *Mosis* Ritualement signifi-
cari, indè manifestum est, quòd non nisi de Circumcisione,
& cæteris Legis *Mosaicæ* Ceremoniis, Gentibus, quæ Christi
Fidem amplexi fuerant, imponendis, quæstio in *Hierosolymita-*
no illo Concilio mota fuerit. Eodè etiam pertinere mi-
hi videtur locus celebris *Rom. 4. v. 15.* *Nam Lex iram opera-*
tur; ubi enim non est Lex, ibi neque transgressio. Quanquam
enim verissimum sit, per Legem *Mosis*, Naturæ Legem in
multis elucidatam fuisse; proinde à data Lege illa, multa pec-
cata, quæ in moralibus committerentur, clariùs innotuisse,
indèque majus poenæ meritum peccatis istis accrevisse; tamen
putârim, Apostolum ibi respexisse imprimis multiplicia illa
Legis *Mosaicæ* præcepta merè positiva, de Ritibus & Cere-
moniis, *Judeis* summo rigore impositis. De his enim tan-
tummodò ad amussim vera est illa Apostoli enuntiatio, *ubi*
non est Lex, ibi neque transgressio. Apprimè autem conveni-
ebat illa Legis *Mosaicæ* ritualis *ἀνεῖσθαι* puerili *Judeorum* sta-
tui. Nam pueri quidem cùm fuerint *Judei*, pueri tamen
erant lascivi, immorigeri, atque proni in ritus idololatricos,
quibus in *Egypto* assueverant: proinde negotiosæ istæ multi-
plicium Ceremoniarum scrupulositates (quemadmodum
Tertullianum audivimus loquentem) rigidè ipsis injungendæ
erant, quòd in iis occupati ac detenti, à Gentium idololatria,
quæ istiusmodi ferè ritibus constabat, retraherentur.

§. 10. Puto me jam abundè demonstrâsse, argumentati-
onem Apostoli in Epistolis ad *Rom.* & *Gal.* contra Justificati-
onem ex Lege *Mosaica* nequaquam hâc Hypothesi niti, quòd
Lex ista absolutissimam, adeoque impossibilem Virtutem, ut
conditionem Justificationis, exegerit; sed fundamento planè
contrario inniti, nempe, quòd in Lege *Mosis*, juxta literam
accepta, nulla omnino vera Justificatio, siue Remissio pecca-
torum, quæ ultra hanc vitam spectet, exhibita fuerit. Re-
stat ut Objectioni non contemnendæ, alicubi à te allatæ, sa-
tisfaciam. Objectio hujusmodi est. Constat ex multis *Pauli*
locis, in Epistola præsertim ad *Romanos*, Legem *Mosaicam*
aliquoties ab ipso accipi sensu spirituali, quatenus & Justitiam
spiritualem præscripsit, & Justificationem veram, cum æter-
næ vitæ donatione conjunctam, promisit. Ità Lex dicitur à
Paulo *spiritualis, sancta & bona*, *Rom. 7. v. 14, 17. vitæ man-*
datum,

Inter Ope-
ra Athan.
Tom. 1. p.
919. Paris.
1627.

datum, ibid. v 10. Item dicit Apostolus, *Legem per Fidem stabiliri*, Rom. 3. v. ult. quæ de Lege carnaliter & juxta literam accepta affirmari nequeunt, &c. Respondeo verbis celeberrimi Episcopi Dionysii Alexandrini apud Athanasium :

ὁ μακάριος Ἀπόστολος Ρωμαίοις μὲν ἐπιστέλλων, ἔλεγεν, ὁ νόμος πνευματικός ἐστὶ καὶ ὁ νόμος ἄγιος καὶ ἡ ἐπιτολὴ ἀγάπη, καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀγαθὴ καὶ μετ' ὀλίγον τὸ ὁ ἀδύνατον τῷ νόμῳ ἐν ᾧ ἠδένει· Ἑβραίοις δὲ ἔγραφεν, ὁ νόμος ἑδὲνα τετελείωκε καὶ Γαλάταις μὲν, ἐν νόμῳ ἑδὲις διγαῖται· Τιμοθέῳ δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται· καὶ ἐκ αὐτοῦ τις αἰπάσται τὸν ἄγιον ὡς ἐναντία καὶ μαχόμενα γράφοντα, ἀλλὰ καὶ μάλλον θαυμάσειεν ἀρμυζόντας πρὸς ἐκάστους ἐπιστέλλοντα· ἵνα οἱ μὲν Ρωμαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι μάθωσιν ἀπὸ τοῦ γράμματος ὁπότερὲν εἰς τὸ πνεῦμα· οἱ δὲ Ἑβραῖοι καὶ Γαλάται ποιευδῶσι, μὴ εἰς τὸν νόμον, ἀλλ' εἰς τὸν Κύριον τὸν δεδωκότα τὸν νόμον ἔχειν τὰς ἐλπίδας. i. e. *Beatus Apostolus in Epistola ad Romanos dixit, Lex spiritualis est, & Lex sancta est: & præceptum sanctum & bonum. Et paulo post, nam quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur. Ad Hebræos quoque scripsit, Lex neminem perfecit. Itidem ad Galatas, in Lege nemo justificatur. Ad Timotheum verò Legem bonam esse dixit, si quis eam legitimè utatur. Neque tamen quis ob id sanctum virum reprehenderit, quasi qui contraria scripserit; sed potius eum admiratione prosequatur, quòd tam congruentia pro re nata ad singulos scripta miserit: ut & Romani & alii condiscerent à litera ad Spiritum converti, Hebræi verò & Galatæ instituerentur, non in Legem, sed in Dominum, datorem Legis, spem suam habere. Ex hoc testimonio apparet Veteres sensisse, 1º. Vocabulum ὁ νόμος apud Paulum ὁμωνύμως, sive alià atque alià significatione, usurpari: 2º. Bifariam omnino Legem accipi in Paulinis Epistolis, nempe, juxta literam & juxta Spiritum; hoc est, quatenus ipsum erat Evangelium sub veteribus figuris delitescens, & ceremonialium velis obtectum, ab ipso quidem Mose (imprimis in Deuteronomio) aliquatenus & pro temporum ratione explicatum, à Prophetis verò succedentibus (ut visum est Divinæ Sapientiæ) dilucidius ostensum, demùm à Christo & Apostolis plenissimè & luce ipso sole clariori patefactum: (Tertiam illam Legis χρίσιν, quàm scilicet. Fœdus Operum ab Evangelio distinctum, quale suprâ descripsimus, denotet, penitus ignorârunt Patres optimi; solis illud seris eorum nepotibus, nimium oculatis, phantasma videre licuit.) 3º. Elogia illa*

omnia,

omnia, quæ Legi tribuuntur, nempe quòd sit *spiritualis*, *san-*
cta, &c. ipsi competere, quatenus juxta Spiritum, sive pro
 ipso Evangelio accipitur: 4°. Quoties *Paulus* Legi Justificati-
 onem detrahit, Legem intelligi juxta literam: Nam *Diony-*
sus loca illa, *per Legem nemo justificatur; & quod impossibile e-*
rat Legi, quòd infirmabatur; & Lex neminem perfecit; ut pa-
 rallela & gemina adducit: 5°. Apostolum istâ homonymiâ
 uti, h. e. Legem modò spiritualiter, modò carnaliter & juxta
 literam, accipere ἀποζώντες, aptè & congruenter eorum Hypo-
 thesibus, ad quos, vel quorum gratiâ, Epistolas scripsit.
 Quod sanè verissimum est. Nimirum Legem nonnunquam
 spiritualiter accipit *Paulus*, præsertim in Epistola ad *Romanos*,
 ut *Judei & Judaizantes* Christiani, *Romæ* degentes, condi-
 scerent à litera ad Spiritum converti. Quanquam enim
Judei in externa illa Justitia, quæ literâ Legis præscripta e-
 rat, ferè acquiescerent, tamen deditâ hîc operâ cœcuti-
 èrunt: cùm ipsis primùm per *Mosè* ipsum, (ut modò dixi-
 mus) deinde clariùs per Prophetas spiritualis illa Justitia,
 quæ sola ad salutem valeat, ostensa fuerit. Itaque eos om-
 nes meritò peccati mortalis in conspectu Dei reos agit Apo-
 stolus, qui externâ, quæ in Lege erat, Justitiâ superbirent;
 cùm interim spiritualem illam Justitiam, in Lege quidem ve-
 latam, sed ipsis aliunde sufficienter revelatam, prorsus negli-
 gerent. Cùm verò Legi Justificationem detrahit Apostolus,
 Legem juxta literam intelligit; idque rursus ἀποζώντες.
 Nam hic fuit præcipuus & capitalis *Judeorum* error, quòd
 veram & cum æternæ vitæ donatione conjunctam Justificati-
 onem, sive Remissionem, in litera Legis, h. e. in Ceremoniis &
 Sacrificiis Lege præscriptis, quæsierint. Imò qui ex *Judeis*
 spiritualem Justitiam Lege adumbratam non ignorabant, aut
 existimârunt (ut alibi à nobis observatum est) spiritualia
 illa præcepta, consilia potius quàm præcepta fuisse; aut cer-
 tè putârunt, suas istiusmodi præceptorum transgressiones
 partim quotidianis victimis, partim annuo sacro piaculâri
 ità expurgatas fuisse, ut nulla eorum memoria apud Deum
 restaret. Multis itaque (neque id frustrâ) ostendit Aposto-
 lus, per Legem illam Ritualement neminem justificari ἐνώπιον τοῦ
 Θεοῦ, in conspectu Dei; ἐκ νόμου καὶ ὁ νόμος εἶναι διὰ νότον ὅτιν, veram Ju-
 stificationem ex Lege nemini contingere; externa illa Sacrificia

Harm. A-
 post. Dis-
 sert. 2. cap.
 16. p. 309.

per se misera fuisse peccatoribus refugia, quippe quæ profuerint tantum *ad carnis purgationem*, i. e. ut homo exterius à poena ac morte corporea liberaretur, *Heb. 9. v. 13.*

ANIMADVERSIO XX.

ad Dissert. 2. Cap. 9, &c.

IN hoc Capite & sequentibus, secundum Apostoli argumentum, quo Legi *Mosaicæ* Justificationem detrahit, ab infirmitate ejusdem Legis ad hominem à peccati dominio liberandum desumptum, fusè explico. Huic autem universæ disputationi meæ tu (in notis ad finem capitis undecimi *Dissertationis* posterioris, quas methodi commodioris gratiâ hîc examinandas censui) sequentia opponis: “Tu verò jam post
“excursiones ad rem redis, & quæris rationem, ob quam
“*Paulus* opera, & quæ opera, secluserit à Justificatione. Sta-
“tuis ob defectum Legis ad sanctificationem invalidæ, *Paulum*
“Opera, in statu naturæ sine Gratia Evangelii, Legis sive
“*Mosaicæ* sive naturalis ope debili, & naturalium virium
“præsumptione peracta, excludere. Hæc est summa *Differ-*
“*tationis* tuæ. His hæc oppono consideranda. 1°. Phan-
“tasma tuum de Legis defectu in *Paulo* ad *Romanos* nusquam
“apparet. 2°. Impotentia sanctificandi aliud est ab impo-
“tentia justificandi peccatorem in conspectu Dei. 3°. *Paulus*
“non palum erigit, cum quo ad ingenii lacertos exer-
“cendos confligat; sed cum adversariis Justitiæ Dei manus
“conferit. *Judæi* verò Pharisaico tumore inflati Justitiam
“quærebant ex Legis observantia, in qua præstanda se Dei
“Gratiâ fuisse adjutos autumabant, uti *Pharisæus*, qui Deo
“gratias egit ob suam Virtutem & bona Opera, *Luc. 18. 11,*
“*12.* Nemo contendit se justificari posse ex Operibus abs-
“que Gratia Dei præstitis. *Ethnici* sapere, qui dixerunt, *χω-*
“*ρὴς δαίμωνος ἐστὶς ἀγαθός.* 4°. *Paulus* loquitur de *Abrahamo*,
“*Davide*, & servis Dei omnibus, qui Dei misericordiâ per
“Christum justificantur, quibûsque Deus Justitiam imputat
“absque

“absque Operibus, Rom. 4. 6. Certè Apostolus illa Opera
 “etiam bona excludit, quæ fideles præstant. Neque enim in
 “quæstionem potuit adduci, utrùm homo ex Operibus malis,
 “aut indifferentibus, iustificetur.

RESPONSIO ad Animadversionem XX.

§. 1. Priusquam ad ratiunculas tuas sigillatim responde-
 am, iterum monendus est Lector, me in *Harmonia* satis aper- *Vid. Harm.*
 tè distinxisse inter Opera quæ *Paulus κατὰ π* & secundùm quid, *Apost. Dis-*
 & quæ *ἀπὸ π* & simpliciter excludit à Justificatione. *sert. 2. c. 7.*
κατὰ π ex- *Sect. 2, 3.*
 cludit Opera bona omnia universim, nempe hæcenus, ut neget *et cap. 12.*
 quenquam optimis suis Operibus iustificari posse, per aliam *Sect. 2.*
 Legem, quàm per eam quæ in Sanguine & Sacrificio Christi
 meritorio fundetur. Hoc in explicatione primi argumenti
 Apostolici satis luculenter ostendi. *ἀπὸ π* verò à Justificati-
 one ejusmodi tantùm Opera rejicit *Paulus*, quæ vel Ritualia
 sunt, vel etiam Moralia, solâ vi Legis *Mosaiæ*, (nedum na-
 turalis) præstita: h. e. externam & carnalem illam Justiti-
 am, quæ Legis & Fœderis Sinaitici literam non excederet,
 omninò repudiavit Apostolus; utpote quæ ad Justificationem,
 five Acceptationem hominis ad Salutem, apud Deum nequa-
 quam sufficeret. Illud in elucidatione secundi argumenti
 Apostoli fusiùs demonstravi. Breviter: Quæritur de causa
Justificationis nostræ meritoria? Hanc in *πολυπραγματοί*, & Satis-
 factione Christi Servatoris nostri sola, statuit Apostolus, ex-
 clusis quibusviscunque nostris Operibus. Atque hic scopus
 est argumenti Apostolici prioris. Quæritur de causa Justifi-
cationis nostræ sine qua non, five de conditione ex parte no-
stra requisita. Hic *Paulus* non omnia universim Opera à Ju-
 stificatione secludit, sed vel Opera Legis Ritualia, vel etiam
 Moralia externa, quæ sine speciali Gratia Evangelii & Spiri-
 tu Christi præstari poterant. Atque ad hanc lineam dirigi-
 tur argumentum Apostoli alterum, quod in hoc Capite nono
Dissertationis posterioris, & sequentibus explicavi. Ista visum
 est hîc repetere, quia abundans cautela (ut ipse alicubi mo-
 nuisti) non nocet, imò planè necessaria est ad propositum
 meum, cui cum adversario tam iniquo, atq; à candore Christi-
 ano prorsus alieno, (omnia mea in pejus distorquente) lis inter-
 cesserit.

§ 2. His

§. 2. His verò præmissis, ad argumenta venio, quibus Disputationem nostram in Capitibus 9, 10, 11, 12, 13. *Dissertationis* posterioris oppugnas. In aciem prodeat primum argumentum. *Phantasma tuum*, inquis, *de Legis defectu in Paulo ad Romanos nusquam apparet*. Respondeo : Si quæ in Capitibus quinque integris de *Legis Mosaicæ* juxta literam spectatæ impotentia ad salutiferam pietatem hominibus ingenerandam, fusè disserui, & luculentissimis *Pauli* testimoniis astruxi ; si, inquam, ista omnia mera sint somniantis cerebelli mei phantasmata, quæ apud *Paulum* nè appareant quidem usquam, tum desperabo in posterum, me quicquam explorati proferre in medium posse : statuerim (si *Pyrrhonis* Schola quicquam ratum, statutum, aut fixum admitteret) Scepticos omnium mortalium fuisse sapientissimos, atque in rebus humanis nihil certi repetiri. Legat æquus quivis Arbiter Capita ista quinque seriò, attentè, & sine partium studio, & judicet tandem, an ego phantasmate illudar, an Censor potius noster impudentiæ litet.

§. 3. Succedit altera tua ratio. *Impotentia*, inquis, *sanctificandi aliud est ab impotentia justificandi peccatorem in conspectu Dei*. Fateor. Verumtamen ista duo ità inter se connexa sunt, ut alterum ab altero divelli nequeat : ideòque Lex ista, quæ ad Sanctificationem, h. e. liberationem hominis à peccati dominio, non valet, neque ad Justificationem valebit. Ut frustrà sis, qui toties in hac *Censura* mihi objicias, quòd Justificationem cum Sanctificatione confundam : nunquam id feci, aut facturus sum. Nihilominus constanter affirmo, Justificationem ex ordinatione divina præsupponere Sanctificationem, saltem primam & imperfectiorem. Quippe Deus, etsi propter Christum justificet impium, (*Rom. 4. v. 5.*) h. e. qui cùm talis aliquando fuerit, tamen per Fidem & veram Resipiscentiam talis esse desiit ; nihilominus nunquam justificare poterit impium, (*Exod. 34. v. 7.*) h. e. in impietate sua adhuc manentem. Breviter ; Justitiæ & Sanctitati divinæ repugnat (ut jam alicubi diximus) cuiquam peccata remittere, adeòque jus ad vitam cœlestem donare, qui non à vitiis purgetur, quin & *θεός φέρων καὶ ἁγίων* quodammodo fiat. Rectè igitur & sapientissimè Apostolus, de Lege *Mosis* disputans, ab impotentia sanctificandi ad justificandi impotentiam con-

concludit. Miror hæc à quopiam in dubium vocari, qui observaverit, *Paulum* in ipso contextu disputationis, quâ ex *Lege Moſis* neminem justificari contendit, tam multa de ista impotentia ejusdem Legis inferuisse. Quid? An gravissimus & *Θεόμηνος* Apostolus sermonem ἀπεροδιόνομα instituit, aut nescivit, quid ad causam suam pertineret?

§. 4. Ad tertium argumentum tuum venio. *Paulus*, inquis, non palum erigit, &c. Cùm hoc argumentum legerem, prorsus obstupui. Nunquam credidissem (nisi tu prodigioso exemplo fidem ejus rei fecisses) tantum potuisse studium partium. Scilicet. Ut ego heterodoxus videar, totus mundus in quæstione de necessitate Gratiae orthodoxus fiet. Pharisei Judæorum superbissimi de Gratiae necessitate rectissime senserunt; imò ipsi *Ethnici*, quod ad quæstionem istam attinet, satis sapere: ideoque frustra fuisset *Paulus*, & cum umbra sua dimicasset, si Opera ex naturæ viribus sine Gratia Dei præstita oppugnasset. An Fidem tibi ipsi habuisti, cùm lepidam hanc fabulam narrares? Equidem vix credo. Nescire non poteras, me Capite 15. *Dissertationis* posterioris ex Scripturis, *Josepho*, & Rabbiniſ, clarè & prolixè demonstrasse, universos Judæorum magistros profundâ & crassissimâ Gratiae ignorantia laborasse; Sadducæis statuentibus absolutam arbitrii ἀυτεξουσία. Phariseis fato & astris divinæ Gratiae honorem deferentibus. Nescire non poteras me ejusdem Capitis §. 19. ad objectionem tuam de Pharisaica gratiarum actione ex professo respondisse. Hinc ad calcem Capitis istius ita ipse scribis: *Paulus fuit strenuus Gratiae divinæ adversus tumidas, de naturæ viribus & operibus in regeneratione quicquam valentibus, opiniones, vindex. Sed in lite, quam de Justificatione in Epistola ad Romanos instituit & componit, de Gratiae sanctificantis efficacia ex professo non agit. Dissertatio igitur hæc eruditionis licet eximie prægnans, nihil tamen lucis confert ad controversiæ statum & determinationem. Ubi non obscure fateris, vera esse quæ in Capite isto differui, sed tamen ἀπεροδιόνομα. Præterea, si Paulus fuit strenuus Gratiae divinæ, adversus tumidas de naturæ viribus opiniones, vindex, tum fuere, qui tumidas istas opiniones animo conceperant, aut Apostolus palum sibi erexit quocum configeret. Quinam verò isti? An Judæi? negas. Ethnici? neque id quidem*

dem fateberis. Verùm ad istum modum variare solent (ut verè dixit olim vir magnus) qui non ex vero sermonem depromunt, sed ex arte loquuntur omnia.

§. 5. Ad quartum atque ultimum tuum argumentum, de *Abrahamo & Davide*, sæpiùs Lectorem cogor monere, me prolixam responsionem reddidisse *Harm. Apost. Dissert. poster. cap. 12. §. 14, 15. & seq.* Itidem appendicem hujus argumenti, nempe, in quæstionem adduci non potuisse, utrùm homo ex Operibus malis, aut indifferentibus, justificetur, ineptum esse cavillum clarè ostendi ejusdem Capituli §. 13.

ANIMADVERSIO XXI.

ad Dissert. poster. cap. 10. Sect. 3. p. 209.

IN hoc Capite argumentum Apostoli ab infirmitate Legis ductum enucleatius expositurus, observo, Legem veterem duplicis Gratiaë auxiliaris defectu laborasse, nempe tum externæ, sive promissi vitæ æternæ, tum internæ, sive doni Spiritûs Sancti. Ad prius quod attinet, affirmo, non exiguum fuisse impotentiaë Legis indicium, quòd promissiones ejus & comminationes, in quibus vis Legis cujuscunque sita est, non erant nisi temporales ac terrenæ. Quod postquam paucis explicaveram, in hæc verba periodum concludo: *Non potuit igitur Lex Moïsis, quæ nihil ultra hanc vitam boni promiserit, studium virtutis ardens, constans, indefessum, in hominibus efficere.* Ad hæc tu. *Quàm propè abest à blasphemia hæc Legis Mosaicæ derogatio, quæ Christi verbis in parabola de epulone disertè adversatur Luc. 16. 29. & alibi expressis, v. Joh. 5. 39. Hoc ex Socini lacunis hauris.* Moïsen non magis quàm Sadducæi, quos Scripturæ imperitos Christus redarguit, intelligis. *Lex Moïsis multò plus, quàm Fædus de Canaanis possessione in pace, complexa fuit & docuit.*

RESPON-

RESPONSIO ad Animadversionem XXI.

§. 1. Optârim, tui causâ, ut bilis hîc tibi mitiùs efferbuis-
set. Certè enim ultra omnes veritatis, candoris, & modestiæ
Christianæ limites te abripuit, sive Zelus tuus ἐν γὰρ ἐπιγνώσειν,
sive Hypothesin tuam temerè conceptam defendendi studi-
um immoderatum. Ais, dogma hoc meum è Socini (im-
purissimi Hæresiarchæ) lacunis haustum; me veteris Scriptu-
ræ haud magis peritum esse, quàm fuere ipsi Sadducei; de-
nique, sententiam hanc meam ad blasphemiam proximè acce-
dere. Grave profectò crimen meum, si hæc vera sint; sed
& gravis calumnia tua, si falsa. Utinam verò tu tam facilè
ἀνοιδωείας crimine temet liberare potuisses, quàm ego Hypo-
pothesin meam ab invidia, quâ ipsam onerasti, vindicare
possum.

§. 2. Ut res tota clariùs elucescat, moneo Lectorem, me
in hoc ipso Libri mei Capite cautè & sollicitè explicasse, quo
sensu affirmem, vitam æternam in V. T. non promitti. Pri-
mùm disertè profiteor, me Vetus Testamentum intelligere
cum Apostolo (Gal. 4. v. 24.) propriè Fœdus in Monte Si-
nai, mediatore Mose, cum Israelitis sancitum; ut distingui-
tur à V. T. laxiùs sumpto, quatenus omnia comprehendit,
quæ in Mose, Hagiographis ac Prophetis continentur. Imò
hanc Legis distinctionem, quam ab *Augustino* edidici, Le-
ctori ut apprimè observandam expressè propono. Dein-
de dico, pactum Sinaiticum bifariam spectari posse, car-
naliter & spiritualiter: carnaliter quidem, quâ instrumen-
tum erat carnali populo ordinatum ad temporale bonum;
spiritualiter autem, quatenus Spiritu Dei præditis, sub car-
nalium rerum typis, coelestia promittebat. Hinc verum esse
agnosco, tum terrena illa promissa, data Legi Operum, sig-
na fuisse eorum bonorum quæ Legem Spiritûs sequebantur,
atque hæc sub illis Dei ipsius intentione fuisse comprehensa;
tum extare quædam in ipsa Lege promissa generalia, seu ge-
neralibus terminis facta, in quibus vitam æternam non tan-
tùm contineri posse, sed & intentione divinâ contentam fu-
isse, manifestum sit. Hæc colligo ex interpretatione ipsius
Christi ejûsque Apostolorum, *Mat. 22. 31, 32. Heb. 11. 16. &c.*

Haym. A-
post. cap.
10. Sect. 8.
pag. 216.
Dissert. po-
ster.

Summam rei ità paucis complector : *Verbo dicam : Lex carnaliter & secundum literam spectata, nec spirituales Justitiam exegit, nec vitam eternam promisit ; spiritualiter verò considerata erat ipsissimum Evangelium, nec de ea hoc modo sumpta, controversiam hic ullam movet Apostolus.* Denique non diffiteor, quin meliores & perspicaciores in populo *Judaico*, multis rationibus (quas hujus Capitis §. 9. numero) adducti, crediderint, Deum, præter specialia illa bona ad hanc vitam pertinentia, & Legibus *Mosaicis* expressè promissa, etiam alia post mortem cultoribus suis fidei largiri velle. Imò illud omnino statuendum esse dico, nè viros sanctos eximiòsque in populo Dei suam instar tum vixisse, tum devixisse credatur. Addo, (§. 10.) Prophetas, qui singulis sæculis in populo Dei floruerunt, obiecta futuræ vitæ in Lege mysteria etiam plebi, pro captu ipsorum, evolvisse.

§. 3. Ut hinc appareat, te vel oscitanter prorsus legisse Librum meum, vel spretâ conscientia *Animadversiones* in ipsum scripsisse, qui aliquoties contrariam mihi sententiam affingas. Sic in notis ad libri mei p. 213. mecum, seu potius cum umbra tua, dimicaturus, ità disputas : *Lex verò Mosaica Evangelium in Lege Ceremoniali velatum gessit. Populum suum Deus etiam in V. T. spirituales docuit & poposcit Justitiam ; & promissa Patriarchis facta Lex Mosaica non abrogavit.* Fides igitur illa, quâ Noachus & Abraham, & ceteri Dei servi promissorum heredes fuere, etiam sub Lege viguit. Concedo totum, & in Libro, quem hâc Censurâ tuâ sollicitasti, totum illud me concessisse disertis verbis sæpius professus sum. Itidem in notis ad p. 215. mihi ex loco celebri Epistolæ ad *Hebræos*, cap. 7. v. 19. ostendenti, spem melioris vitæ, quâ Deo appropinquamus, Foedere *Sinaitico*, nempe secundum literam accepto, non niti, sed Evangelio, antea quidem obscurius revelato, postea verò plenius introducto, sic occurris : *Cui sobrio Lectori persuaseris, neminem ad Deum sub V. T. appropinquasse, & Deum per Christum invenisse propitium ?* Rogo à te vicissim, quis sobrius existimaverit, me illud cuiquam persuasum voluisse ?

§. 4. Ut itaque ad propositum redeam, cùm affirmo, vitam æternam in V. T. non esse promissam, hoc volo, promissum ejusdem vitæ in pacto *Sinaitico* juxta literam non

con-

contineri, neque externæ illi, atque ad literam Legis exactæ, Justitiæ factum esse : quicquid verò boni spiritualis, atque æterni in verbis istius Fœderis Dei intentione occultò ac secretè comprehensum fuerit, illud totum ad Novum Testamentum, sive Evangelium pertinuisse, sub Veteri isto velatum atque adumbratum. Jam si hoc sit *Socinismus, Sadduceismus*, aut blasphemia, tum (horreo blasphemiam referens) *Socinismus, Sadduceismus*, blasphemiam nobis propinârunt multis in locis ipsi scriptores Θεόπνευστοι N. T. ut in *Examine Animad.* 19. jam fusè ostendi : tum quoque *Socinistæ, Sadducei*, blasphemii fuere, Veteres Scriptores in Ecclesia probatissimi, qui nobis in hac sententia, veluti factâ catervâ, præiverunt. Vide *Gerardi Vossii Respons.* ad judicium *Ravenspergeri* cap. 23. per totum. Ibi vir clarissimus ingentem testimoniorum acervum congeffit ex Veteribus, imprimis ex *Augustino*, quæ hanc sententiam nostram & confirmant & egregiè explicent.

§. 5. Imò apparet, sententiam istam, quam tu tam indignis modis infamâsti, fuisse Catholicorum omnium, ætate quâ floruit *Augustinus*, commune placitum. Sic enim ille *Tom.* 6. l. 4. contra *Faustum Manichæum*, cap. 11. *Temporalium quidem rerum promissiones Testamento Veteri contineri, & ideo Vetus Testamentum appellari, Nemo nostrum ambigit, & quòd æternæ vitæ promissio ad Novum pertinet Testamentum.* Quid quòd Hypothesis tua nostræ contraria, nempe, vitam æternam in Veteri Testamento, quâ tali, repromitti, à Catholicis ætate *Augustini*, ut erronea, si non hæretica, in *Pelagio* damnata fuit ? Hoc tibi (nullus dubito) permirum videbitur ; sed crede tuis oculis. *Augustinus* T. 7. de *Gettis Palestinis* cap. 5. narrat, à Catholicis in Synodo *Diospolitana* objectum fuisse *Pelagio*, quòd Scriptis docuerit, *Regnum cælorum etiam in V. T. promissum* : *Pelagium* verò se purgâsse coram Synodo haud bonâ fide ; scil. testimonia protulisse non quidem ex Veteri Testamento propriè & strictè sic dicto, nempe ex verbis Fœderis *Sinaitici* desumpta, sed quæ in Veteris Testamenti, laxiori sensu accepti, Scriptis habebantur. Hanc fraudem detexit *Augustinus* ibidem his verbis : *Recitatum est aliud quod in suo libello scripsit : Regnum cælorum etiam in Veteri Testamento promissum. Ad quod Pelagius, hoc & per Scripturas probari possibile est, Heretici autem in injuriam Vete-*

ris Testamenti hoc negant. Ego verò Scripturarum auctoritatem secutus dixi, quoniam in Propheta Danieli scriptum est: Et accipient Sancti regnum altissimi. Quâ ejus acceptâ responsione Synodus dixit, neque hoc alienum est à Fide Ecclesiastica. Nunquid ergò fratres nostros, ut etiam hoc inter cætera objicerent, sine causa verba ista moverunt? Non utique: sed Veteris Testamenti nomen modis duobus dici solet, uno modo secundum divinarum Scripturarum auctoritatem, alio secundum loquendi vulgarissimam consuetudinem. Paulus namque Apostolus dixit ad Galatas: dicite mihi, inquit, Sub Lege volentes esse, Legem non audistis? Scriptum est enim, quòd Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, alterum de libera, quæ sunt allegoria. Hæc enim duo sunt Testamenta, unum quidem in servitute generans, quod est Agar: Sina mons est in Arabia, quæ conjuncta est ei, quæ nunc est Jerusalem, serviens cum filiis suis: quæ autem sursum est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra. Cum ergò Vetus Testamentum ad servitutem pertineat, unde etiam dictum est, Ejice ancillam & filium ejus, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac, regnum autem cælorum ad libertatem, quomodo etiam regnum cælorum ad Vetus pertinet Testamentum? Sed quoniam, ut dixi, etiam sic solemus loqui, ut Scripturas omnes Legis & Prophetarum, quæ ante Incarnationem Domini, ministrante auctoritate Canonica, continentur, nomine Testamenti Veteris nuncupemus, quis Ecclesiasticis literis vel mediocriter eruditus ignorat, ità Scripturis illis promitti potuisse regnum cælorum, sicut etiam illud Testamentum Novum, ad quod pertinet regnum cælorum? Refert quoque idem Augustinus ejusdem libri cap. 11. Pelagium coactum fuisse à Synodi Patribus inter cætera hoc quoque dogma suum in terminis damnare, nè ipse scil. damnaretur. En ipsa verba Augustini: Videmus igitur & teneamus, non solùm à Pelagio, verùm etiam à S. Episcopis, qui illi judicio præsidebant, mala perniciosissima hujus hæresis esse damnata, Adam mortalem factum; quod ut plenius exponeretur quomodo dictum sit, additum est, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset: quòd peccatum ejus ipsum solum læserit, & non genus humanum: Quòd Lex sic mittat ad regnum, quemadmodum & Evangelium.

§. 6. Neque mirum videri cuiquam debet, Catholicos Doctores illud Pelagii placitum, scil. In Veteri Lege, quatenus
ab

ab Evangelio distinguitur, vitam æternam promitti, acridus impugnasse: cum id dogma apertum bellum indicat duobus Christianæ Fidei notissimis principiis, (suprà à nobis in Examine Animadversionis 17. Thes. primâ & quartâ expositis:) nempe, 1. Fœdus vitæ cum Adamo initum in statu integro, per ipsius peccatum irritum fuisse non modò ipsi, sed & posteris ipsius; ut jam omnes Adæ filii, quâ tales, sint filii mortis, h. e., à promisso omni vitæ immortalis penitus exclusi. 2. Nullum unquam æternæ vitæ Fœdus cum lapsi Adami posteris inivisse Deum, quod non in Christo Salvatore nostro confirmatum ac sancitum fuerit; proinde ipsissimum fuerit Evangelium. Indè etiam inferebat Pelagius, posse hominem ex quacunque Lege, etiam naturæ, vitam æsequi cœlestem atque æternam. Sed è diverticulo in viam.

Viderit itaque D. Trumanus, quomodo de eo se purgaturus sit, quòd hoc ipsum Pelagii dogma $\omega\mu\nu\eta\ \kappa\epsilon-\phi\alpha\lambda\eta$ defendere ausus fuerit.

§. 7. Istis Augustini lucem non exiguam afferet locus Hieronymi lib. 1. advers. Pelag. ubi Critobulum (qui Pelagii personam ubique in istis dialogis sustinet) sic affatur: Addis præterea, Regnum cœlorum etiam in Testamento Veteri repromitti; ponisque testimonia de Apocryphis: cum perspicuum sit regnum cœlorum primùm in Evangelio prædicari per Johannem Baptistam, & Dominum Salvatorem & Apostolos. Lege Evangelia, &c. Tu autem nos Manichæos vocas, quòd Legi Evangelium præferentes, in illa umbram, in hoc veritatem esse dicamus; & non intelligis stultitiam tuam impudentiæ copulatam. Aliud est damnare Legem, quod Manichæus facit; aliud Legi præferre Evangelium, quæ Apostolica doctrina est, &c. In hoc illustri testimonio, præterquam quòd ex eo apertissimè constat, sententiam nostræ contrariam olim à Catholicis in Pelagio damnatam fuisse, duo alia apprimè notanda: 1º. Pelagium assertionis suæ probationem non aliunde ferè petiisse, quàm ex Scriptis V. T. Apocryphis: quæ cum exarata fuerint diu post exilium Babylonicum, quo tempore doctrina de futura vita (ut à alicubi in Harmonia observavimus) clariùs innouit, nihil mirum si in iis ea doctrina disertissimis verbis consignata reperiatur. 2º. Hæresiarcham Catholicis suæ ætatis, propterea quòd docerent regnum cœlorum in V. T. non promitti, Manichæismum exprobrasse; quasi scilicet cum blasphemo illo Doctore Legem Dei per Moysen datam indignissimè infamassent. Tu igitur videris, mi Censor, annon Pelagianæ culpæ

Dissert. post.
ster. cap.
10. Sect.
11, 12.

culpæ affinis sis, qui mihi, hanc ipsissimam Catholicorum doctrinam adferenti, hæresis adeoque blasphemiae notam inungere non sis veritus.

§. 8. Discat verò tuo exemplo Lector cordatus, quàm male sibi consulant, qui *Systematicorum & Neotericorum* Scriptis operam suam, studiùmque penè omne impendunt, vel prorsus neglectis, vel perfunctoriè tantùm lectis, Veterum monumentis. Nimirum præter alia satis gravia incommoda, illud ipsis plerumque accidit, ut Catholica subinde Dogmata pro hæreticis repudiant, explosa verò Hæreticorum deliria, tanquam Oracula divina suspiciant atque exosculentur. Itaque, juvenes, si à Theologastris istis decipi non vultis, post Sacro-sanctas Scripturas,

——— *Vos exemplaria Patrum*
Nocturnâ versate manu, versate diurnâ.

ANIMADVERSIO XXII.

ad Dissert. 2. cap. 10. Sect. 4. p. 210.

Hic dico, Legem Moïsis eo ipso quòd promissa & minas tantùm temporales contineret, ad ingenerandum hominibus gentium atque ingenium humile ac sordidum, atque à vera ac genuina pietate planè alienum, aptam natam fuisse, &c. Quæ tu hæc acri nimis Censurâ perstringis: Cohibe, obsecro, linguæ petulantiam adversùs Dei sapientem æconomiam blaterantis. Annon Moïses per totum penè Deuteronomium hisce argumentis populum excitat & flectit ad fidem, metum, amorem, & obsequium Dei? Num beneficia divina non apta sunt animum ad Deum erigere? Annon Moïses, sive Dominus ipse, in Moïsis Lege prospexit Religioni, & cavet adversùs hanc ingratitude? Sed Deum convitiis petis, quando Legem, à Deo ad pietatem parientem institutam, id efficere non potuisse temerè asseris. Legem puram & sanctam calumniis oneras, quasi ipsa esset avaritiæ & intemperantiæ nutrix. Putidus certè est fons, unde hæc scaturiit corrupta

corrupta & insalubris communicatio. Ex Davidis de Lege Dei, per Moſen data, iudicio meliori, quod legendum proſtat Pſal. 19. 7, 8. corrige tuum.

RESPONSIO ad Animadversionem XXII.

§. 1. Bona, quæſo, verba, O nove *Aristarche* ! Cohibe iram, ſeu potiùs furorem tuum, & iudicio tranquillo ac ſedato perpende, annon hoc convitiſſimum plauſtrum, quod in me jam ſatis afflictum & contritum homuncionem exonerâſti, tandem in ſanctiſſimos Eccleſiæ Patres, adeoque in ipſos Scriptores Θεοπνεύστους, recidat. Loquor de Lege ſive Pacto *Sinaitico* carnaliter & juxta literam accepto, & quatenus nihil ultra hæc carnalia ac terrena bona promiſit. Dico Legem iſtam, eo modo ſpectatam, ad ingenerandum hominibus ingenium humile ac ſordidum, atque à vera ac genuina pietate planè alienum, aptam natam fuiſſe. Quis ſanus illud in dubium vocaverit ? Quippe rei ipſius evidentia verum eſſe, quod dico, clamat. Te enim appello, cùm apud te ſis, cùm vera & genuina pietas in abnegatione noſtrâ, in hujus vitæ contemptu, in animo ad futuram ac meliorem vitam anhelante, imprimis conſiſtat, fieri potuit, ut pietatem illam in homine efficeret Lex *Moſis*, carnaliter & juxta literam ſpectata, quatenus nihil boni ultra hanc vitam promiſit ?

§. 2. Si verò qui hoc dixerit, linguâ petulanti adverſus Dei ſapientem œconomiam blaterâſſe, Deum ipſum convitiis petiſſe, &c. cenſendus ſit, quid tandem, (ut cæteros Patres non commemorem) de *Augustino* ipſo fiet ? Sic enim ille T. 6. contra adverſ. Legis & Prophet. lib. 1. c. 117. Quamvis in Vet. Teſt. propter temporalium bonorum promiſſionem, maiorumque comminationem, ſervos pariat temporalis Hieruſalem : in Novo autem, ubi Fides impetrat Charitatem, quâ Lex poſſit impleri, non magis timore pœnæ, quàm dilectione Juſtitie liberos pariat æterna Hieruſalem : tamen & illis temporibus fuerunt juſti ſpirituales, quos non occidebat litera jubens, ſed vivificabat Spiritus juvans. Idem T. 7. contra Donatiſtas cap. 15. Ex ipſo animali ſenſu, quia homo animalis non percipit quæ ſunt Spiritus Dei, omnes diſſenſiones & ſchiſmata generantur. In quo ſenſu perſeverantes *Apoſtolus* dixit ad Vetus Teſtamentum perti-

nere, id est, ad terrenorum promissorum cupiditatem, in quibus quidem spiritualia significantur, sed animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, &c. Idem rursus T. 4. Expos. Epist. ad Gal. c. 6. Manifestum est, etiam illam Scripturam, quæ priori populo data est, Legem Christi fuisse, quam venit implere Charitate, quæ non implebatur timore. Eadem igitur Scriptura, cùm bonis terrenis inhiantes premit servos, Testamentum Vetus; cùm in bona æterna flagrantes erigit liberos, Testamentum Novum, vocatur.

§. 3. Sed quid de Patribus loquor? Ipse Paulus Apostolus (cujus autoritate ad somnia tua confirmanda ubique abuteris) idem nobiscum apertè dicit. Is enim (Gal. 4. v. 24.) de Pacto Sinaitico, ut Evangelio opponitur, locutus, ait, Fœdus illud γεννᾶν εἰς δουλείαν, generare in servitutem. Quid autem est servitus illa? Audi Interpretem doctissimum. Servitus autem, ad quam filios suos generabat V. T. posita erat partim in importabili iugo præceptorum ceremonialium, cervicibus filiorum ejus imposito; partim in affectu & timore servili, quo iidem illi regebantur; quem Apostolus vocat (Rom. 8. v. 15.) Spiritum servitutis in timore. Servitus itaque illa est imprimis servile ingenium, quo homines sub V. T. constituti, & literæ ejusdem inhærentes, non ex amore Justitiæ, tanquam filii, sed ex spe boni & metu mali impendentis, tanquam servi & mercenarii, Deo obsequium præstiterunt. Utcunque verò Spiritum servitutis interpreteris, illud certum est, Spiritum illum ab Apostolo Spiritu adoptionis, sive liberali illi Deo serviendi rationi, quæ nobis Christianis præscribitur, opponi, ideòque in humile ac sordidum illud ingenium (de quo diximus) à vera ac genuina pietate planè alienum tandem recidere. Dicitur autem à Paulo Fœdus Sinaiticum ad ejusmodi servitutem generare, quia aptum natum erat per se, vi promissionum & comminationum suarum, tale hominibus ingenium indere.

§. 4. Davidis judicium in Psal. 19. quod appellas, ad hanc causam non pertinet. Nam Lex Dei, quam Vir sanctus tot Elogiis ibi & passim alibi exornat, nequaquam ad Legem sive Pactum Sinaiticum (de quo solo loquor) restringenda est; sed (notante Vatablo ad Psal. 1. v. 2.) tum Legem, tum omnes Veteris Scripturæ, suâ ætate scriptis consignatæ, libros, qui sunt Legis expositio, comprehendit. Ad hæc David

vid (si quisquam alius) mysteria in carnali Lege obteſta pe-
nitiùs intellexit , atque inter primos fuit ſpiritualium, qui
(ut Auguſtinum modò dicentem audivimus) in Sacramentis
N. T. viventes, ad N. T. quod tum occultabatur, occultè per-
 tinerent. Ut verba, quibus olim antiquiſſimus Pater & Mar- Dialogum
 tyr Juſtinus, Judeorum in Scripturis veteris Inſtrumentum in- Tryphon.
terpretandis imperitiã perſtrinxit , aptè hîc in te tuòſque p. 251.
 quadrent. ῤμεις δὲ ἀπὸ τῶν ὁμονύμων λέξεων ἐαυτοὺς ἐξηπατάτε
ὅπερ ὁ νόμος τῆ Κυρίου ἁμάρτος εἶρηται, ὅχι τὸν μετ' ἐκείνον μέλλοντα,
ἀλλὰ τὸν διὰ Μωυσέως ἐξηγεῖσθε· τῆ Θεοῦ βουλῆς, καὶ τὸν νόμον καὶ κα-
τὰ τὴν διαθήκην διαθήσεσθαι. i. e. Vos autem æquivocis diſtinctionibus in
errorem voſmetipſos inducitis. Nam ubi Lex Domini irrepre-
henſibilis dicitur, non eam quæ poſt illam futura erat, ſed per
Moſen latam Legem, ipſam exponitis; Deo vociferante, novam ſe
Legem, & novum Teſtamentum conditurum.

§. 5. Objici hîc poteſt : Si Lex Sinaitica ad ſervile illud
ingenium hominibus ingenerandum apta nata fuit, annon
Deo Legis iſtius Auctori imputandum erat, quòd Judeorum
pars maxima ultra ingenium illud ſervile non aſſurgerent?
 Reſpondeo, abſit. Nam divinâ Providentiâ ſatis cautum fu-
 it, ut nè in litera Sinaitica Legis Judæi hærerent. Curavit
 enim Deus, ut traditio de vita futura, à Patriarchis (ſive
 immediatè ab ipſo, ſive aliis rationibus, ut imprimis Enochi,
tum Prophetiâ Jude 14. tum exemplo Gen. 5. 24. edoctis)
derivata etiam ſub Lege vigeret, & Prophetarum concioni-
bus, quos ſingulis ætatibus in populo ſuo ſuſcitavit, tum ex-
poneretur, tum confirmaretur. Unde conſtat animæ poſt
interitum corporis ſubſiſtentiam ab antiquiſſimis Judeorum,
qui poſt latam Legem Moſaicam vivere, creditam fuiſſe.
 Conſtat illud, inquam, (ut alia argumenta taceam) ex hi-
 ſtoria Saulis Pythoniſſam conſulentis ac petentis, ut collo-
quii cum Samuele jam emortuo ipſa copiam ſibi faceret:
quod neutiquam feciſſet, niſi credidiſſet, defuncti Prophetæ
animam tum ſuperſtitem fuiſſe. Certè νεκρωτα omnium divi-
 nationum antiquiſſima ſignum erat (uti rectè obſervavit vir
 maximus) creditæ τῶν ψυχῶν διαμονῆς. Quorsùm verò ma-
 neret anima poſt mortem corporis, niſi vita ipſi ſive miſera,
 ſive beata, pro ratione eorum quæ geſſerit in corpore, reſta-
 ſtaret? Juſtitiam quoque illam ſpiritualem, cui ſoli (non Ju-
 ſtitia

stitiæ externæ & carnali in litera Legis *Sinaiticæ* præscriptæ) promissio vitæ immortalis facta fuit, *Judeis*, pro eorum temporum ratione, sufficienter revelavit Dominus, tum per *Mosen* ipsum, tum imprimis per succedentes Prophetas. Ipse *Moses* in concione *Moabitica*, sive *Deuteronomio*, (quod *Mosis* Evangelium jure nuncupaveris) sapiens *Israelitas* quasi revocat ab externis, prius datæ ab ipso Legis, Ceremoniis ad internam pietatem; à circumcissione carnis ad cordis circumcissionem: ac disertim monet, cardinem salutis ipsorum in hoc uno præcepto verti, ut diligant Deum ex toto corde, &c. ad quod præceptum præstandum etiam gratiam atque auxilium ipsis Dei nomine promittit. Vide imprimis *Dent.* 10. v. 12, 13, 14, 15, 16. & 30. v. 6. Idem fecere, & verbis clarioribus, qui *Mosē* secuti sunt Prophetæ, ut videre est 1 *Sam.* 15. 22. *Psal.* 150. à v. 7. ad v. 16. inclus. & 51. v. 16, 17. *Esa.* 1. à v. 10. ad v. 20. inclus. *Jerem.* 7. v. 21, 22, 23. *Ose.* 6. v. 6. *Mich.* 6. v. 6, 7, 8. & alibi passim. Itaque ἀναπολόγητοι erant *Judei*, qui *Pauli* ætate in litera *Sinaiticæ* Legis hæserunt; sive *Pharisæi* ii fuerint, qui mysterium quidem in litera promissi agnoscentes, non ultra tamen literam præcepti sapuerunt; sive *Sadducæi*, qui tum promissa, tum præcepta Legis *Mosaicæ* juxta literam acceperunt. Sed hæc hæcenus.

§. 6. Quæ in *Dissertatione* nostra posteriori sequuntur, de argumentis Apostoli ad Legem *Mosis* rituales pertinentibus, (*cap.* 14.) de *Judaicis* dogmatibus, (*cap.* 15, 16, 17.) quæque in operis Epilogo continentur, de quadruplici errore in hac de Justificatione controversia sedulò cavendo; ea ferè tam plana ac facilia sunt, (quanquam Cenfor noster quædam etiam ex istis atro dente, sed frustrà, arroserit) ut nullâ egeant defensione. Unica tantùm Cenforis *Animadversio*, quæ ad *Ecclesiæ Anglicanæ* de hac controversia judicium spectat, à nobis restat paucis expedienda.

ANIMADVERSIO XXIII.

ad Dissert. 2. Cap. 18. Sect. 6.

Hic in Epilogo Operis Lectorem seriò monens, ut à quadruplici errore, in hac de Justificatione maximi momenti controversia, sedulò sibi caveat, primò errorem impugno eorum, qui bonis hominum Operibus meritum ex condigno attribuant. Huic autem errori, sive hæresi potiùs, veluti præsens antidotum oppono Ecclesiæ nostræ definitionem his verbis: *Ab hoc potissimum errore, de merito bonorum Operum in Justificationis negotio, cavere voluit filios suos sancta mater Ecclesia Anglicana in articulo suo undecimo, &c.* Quæ tu verbis hisce asperioribus perstringis: *Miror equidem, quâ fronte tu Ecclesiæ nostratis Articulum laudaveris. Cui enim non conspicua est tua tum ἀβελία, tum ἀναιδεια; illa, quòd ad Solifidianismum (ut tu probrosè sententiam nostram indigas) expressum spontè excutias; ista, quòd almæ matris judicium, partim sophismatis malè consarcinatis, partim convitiis indecoris, lacerare ausis.* Postea (nempe in margine pag. 340.) me appellas *impudentissimum Scripturæ Sacræ & doctrinæ Ecclesiasticæ interpolatorem.*

RESPONSIO ad Animadversionem XXIII.

§. 1. Agnosco te hic (ut alibi passim) Solifidianismo tuo, (non qualem Sancta Mater Ecclesia Anglicana docet, absit! sed) tuo, inquam, dignos fructus protulisse. Fiduciâ enim illâ tuâ justificatrici confisus, perinde ac si nulla tibi olim ad Tribunal Christi actionum aut verborum tuorum ratio reddenda esset; ac si tremendam illam Spiritûs S. jam latam sententiam, τὴς λοιδορίας, juxta cum atrioris notæ peccatoribus, à regno cœlorum prorsus alienos esse pronuntiantis, parùm curares, imò planè contemneres, fratrem tuum (quem vocas) ubique convitiis atrocissimis inverecundè proscindis & laceras, iræ tuæ, à me nunquam vel verbo lacestæ, & calumniandi libidini fræna laxans, ipsamque adeò χολὴν πικρίαν, in hominem innoxium effundens. Sed Deum seriò vene-

rans, ut tibi det mentem saniozem, rem ipsam aggredior.

§. 2. Ad Judices in hac causa competentes appello, quorum clementiam neq; expeto, neq; expecto: non jus, sed injuriam deprecor: neque ita malè mihi conscius sum, ut exquisitissimum doctrinæ meæ examen, modò iniquum non sit, vel refugiam, vel reformidem. Si vera sint quæ dicis, si uspiam in *Dissertationibus* meis ex ἀναδείξ. de Ecclesiæ Anglicanæ judicio aliter quàm honorificè locutus sum, nedum si illud convitiis lacerare ausus fuerim; si vel S. Scripturæ, vel doctrinæ Ecclesiasticæ interpolatorem (tuo sensu) omnino, nedum impudentissimum, me præstiterim; liceat tibi (quod in Epilogo tuarum *Dissertationum* facis) ad venerandos Ecclesiæ nostræ *Antistites* provocare, atque obtestari ipsos, ut in me animadvertant: Eat in flammis, quas meruit, infælix liber; Auctor officio suo (quo jam per quatuor ferè annorum lustra, Deo adjuvante, haud prorsus ignaviter functus est) exauctoretur; adeoque è gremio charissimæ Matris, (cui in afflictissima ipsius fortuna constantissimè adhæsit) ut nothus ac spurius ejiciatur, atque anathema fiat. Vides, Lector, quanta sit mihi innocentia meæ Fiducia; quàm verò non temerè concepta sit modò cognosces.

§. 3. Accusat id me Censor, quòd judicium Ecclesiæ Anglicanæ, in Articulo undecimo traditum, malè consarcinatis Sophismatis, & indecoris convitiis lacerare, atque Ecclesiasticam doctrinam interpolare, h. e. (si sensum ipsius, non vocabuli proprietatem respicias) additamentis meis corrumpere ac depravare, ausus fuerim. Unico utar argumento ad defensionem meam, eo verò tam claro, tam evidente, ut instar multorum esse possit; atque Censori, ejusdemque farinae cæteris mei delatoribus, os in æternum obstruere sufficiat.

Quisquis apertè, candidè ac sincerè illum Articulo undecimi Ecclesiæ Anglicanæ sensum amplectitur ac profitetur, sempèrque amplexus ac professus est, quem ipsa Ecclesia Anglicana ut unicum, genuinum ac germanum ejusdem Articulo sensum ex professo ac disertis verbis tradidit, is judicium Anglicanæ Ecclesiæ eo in Articulo malè consarcinatis Sophismatis, aut indecoris convitiis lacerasse, &c. injuriâ, immeritò, imò

Imò immeritissimò arguitur: Atqui Author Libri, cui Titulus *Harmonia Apostolica*, &c. apertè, candidè ac sincerè illum Articuli undecimi Ecclesiæ Anglicanæ sensum amplectitur ac profitetur, semperque amplexus ac professus est, quem ipsa Ecclesia Anglicana, ut unicum, genuinum ac germanum ejusdem Articuli sensum ex professo ac disertis verbis tradidit: Ergo, &c.

§. 4. Propositio manifestissimæ veritatis est. Ad Assumptionem verò quod attinet, recolenda hîc sunt nonnulla, quæ ad calcem *Dissertationum* mearum jam attuli. Verba Articuli undecimi hæc sunt: *Tantum propter meritum Domini & Salvatoris nostri per Fidem, non propter Opera & Merita nostra, justi coram Deo reputamur; quare solâ Fide nos justificari, doctrina est saluberrima & consolationis plenissima, ut in Homilia de Justificatione hominis fusiùs explicatur.* Hîc autem observavi, e trīginta novem Articulis Ecclesiæ Anglicanæ, trīginta & octo nudè & sine Explicatione ulla proponi; hunc verò unum de Justificatione ex sola Fide, traditum esse non sine hac cautione expressa, ut fusior ac plenior ejusdem explicatio ex *Homilia de Justificatione hominis* petenda sit. Quanquam igitur viri docti & graves permulti in Ecclesia nostra non immeritò fortasse judicârunt, *Homiliarum* librum non esse per omnia paris authoritatis cum Articulis nostris, ità ut contra sententiam aliquam, aut Scripturæ interpretationem in iis traditam, nè hîscere quidem aut mutire liceat; (quia scil. à privatis Doctoribus seorsim singulæ primùm confectæ, atque ad populi ejusce ætatis genium accommodatæ fuerint; & in Articulo 35. nihil aliud de eis decernitur, quàm quòd generatim contineant *piam & salutarem doctrinam, temporibus, quibus natæ sunt, necessariam*) tamen quin sensus Articuli undecimi ad lineam & perpendiculum explicationis, in *Homilia de Salute hominis* traditæ, exigendus sit, nemini dubium esse potest, nisi cui deditâ operâ & contra Articuli ipsius verba clara ac diserta coecutire lubeat. Quin & hoc ipsum in Articulis *Edvardi Sexti* clariùs adhuc (si quid clariùs dici poterit) exprimitur. Námque in ea Confessionis nostræ Editione (quæ prima fuit) Articulus de Justificatione homi-

nis.

nis his paucissimis verbis totus continetur: *Justificatio ex sola Fide Iesu Christi eo sensu (N. B.) quo in Homilia de Justificatione explicatur, est certissima & saluberrima Christianorum doctrina.*

Homil.
Tom. 1.
Homil. de
Salute par.
2. p. 17.

§. 5. Itaque illud unum restat inquirendum, quo sensu doctrina undecimi Articuli in *Homilia de Justificatione*, sive *Salute hominis* explicetur. Explicatio illa, à nobis in Epilogo *Dissertationum* jam citata, & hîc denuò (ob Censoris pertinaciam) recensenda, hisce verbis clarissimis concipitur: *Vera intelligentia hujus doctrinæ, Justificari nos gratis ex Fide absque Operibus; vel, Justificari nos ex sola Fide in Christum; non est, hunc actum nostrum, quo in Christum credimus, sive hanc Fidem in Christum, quæ in nobis est, nos justificare, nobisque Justificationem nostram mereri: (id nimirum idem esset, ac si affirmarem, Justificari nos actu aliquo, seu virtute, quæ in nobis ipsis est) verum recta intelligentia ac sensus hujus doctrinæ hic est: quòd etiamsi verbum divinum auscultemus, eique Fidem habeamus; quanquam præstò in nobis sint Fides, Spes, Charitas, Reverentia ac timor Dei, iisque adjiciamus Opera quantacunque; merito tamen omnium harum Virtutum, Fidei, Spei, &c. omniumque bonorum Operum, quæ vel fecimus, vel in posterum faciemus, vel facere possimus, renuntiandum nobis sit, ut quæ longè imbecilliora atque imperfectiora sint, quàm ut Remissionem peccatorum nostrorum, sive Justificationem nostram, mereantur: ideòque fidendum nobis sit soli Dei Misericordiæ ac Sacrificio illi, quod semel pro nobis in Cruce obtulit summus Sacerdos noster ac Servator Iesus Christus Dei Filius, ut eo ipso (Sacrificio) obtineamus Gratiâ Dei ac Remissionem peccati nostri, tum originalis in Baptismo, tum omnium actualium peccatorum, à nobis post Baptismum commissorum, Si modò per veram ac non fictam Pœnitentiam ad ipsum revertamur.*

§. 6. In hac Explicatione duo se ultro offerunt nobis observanda. 1°. Ecclesiam, doctrinâ illâ suâ, Justificari nos solâ in Christum Fide, nihil aliud voluisse, quàm meritoriam Justificationis nostræ causam quod attinet, oportere nos quibuscunque Virtutibus, sive bonis Operibus nostris, nuntium remittere, ac soli Divinæ Misericordiæ ac Meritis Servatoris nostri confidere. 2°. Ecclesiam ità bonorum Operum meritum in Justificationis negotio rejicere, ut interea eorundem

dem necessitatem ad Justificationem impetrandam satis apertè adferat; dum agnoscat, veram ac non fictam poenitentiam (quæ certè non modò bonum opus ipsa est, sed & multas Virtutes & bona Opera complectitur) obtinendæ Remissionis peccatorum (quam Auctor *Homiliæ* in hac ipsa ἐκδέσσει, & alibi passim, Justificationi ἰσχυράμυντας esse statuit) conditionem esse prorsus necessariam. Jam verò de hac ἐκδέσσει bis dicitur; hanc esse veram, hanc esse rectam, intelligentiam hujus Articuli, solâ Fide in Christum justificamur.

§. 7. Sed & apprimè notandum, quomodo huic ἐκδέσσει præfetur *Homiliæ* Auctor. *Quanquam, inquit, hæc doctrina, justificari nos gratis, absque omni merito bonorum Operum nostrorum, (ut S. Paulus rem exprimit) & justificari nos gratis ex Fide hac viva & perfectâ in Iesum Christum sola, (ut veteres Authores loqui soliti sunt) tam vera sit, ut quod verissimum; tamen vera hæc doctrina etiam verè intelligatur, ac planissimè declaretur oportet; nè homines carnales inde vivendi carnaliter, b. e. secundum appetitus & desideria Mundi, Carnis, & Diaboli, ansam injuriâ arripiant. Itaque nè quis hanc doctrinam perperam intelligendo erret, genuinum ejus sensum itâ perspicuè & breviter explicabo, ut nemo sibi justam inde occasionem dari arbitretur, &c. Mox sequitur totidem verbis explicatio jam recitata. In tertia verò parte *Homiliæ* prope initium eorum, quæ in præcedentibus dicta fuerant in explicationem Articuli, hanc ἀνακεφαλαίωσιν habemus: Audivistis, quid senserint veteres Authores de hoc effato; Fides in Christum sola hominem justificat; itâ perspicuè declaratum, ut jam perspiciatis, ipsissimum ac genuinum hujus Propositionis; Justificamur ex Fide in Christum solâ; sensum (juxta Veteres istos) hunc omnino esse: Christo confidimus, justificari nos per ipsum solum, justificari nos ex mera Dei misericordia, & per merita tantùm Christi Servatoris nostri; nullâ verò nostrâ virtute, sive bono opere, quod nobis inest, quòdve habere vel præstare possumus, quo id ipsum (nempe Justificationem nostram) promereamur: Siquidem ejusdem Causa Meritoria Christus ipse solus est. Videtis hic multa verba adhiberi, tum ut contentio de verbis evitetur cum iis qui λογμάχαις delectantur, tum ut verâ sententiâ expositâ, pravis interpretationibus occurratur, &c. Itaque talpâ cœcior*

Ubi supra.

E c

est,

est, qui non videt, ἐκδοσιν istam pro genuina, perfecte & clara ac perspicua hujus Articuli, *solâ in Christum Fide justificamur*, sententiâ ab Ecclesia nostra proponi; itâ ut quisquis illam amplectitur, satisfecisse ipsius hac ex parte iudicio atque expectationi censendus sit. Quin & illud in verbis *Hœmilie*, ultimo in loco à nobis citatis, apprimè notandum est, Authorem ejus expressè statuere, quæstiones & controversias omnes, quæ de hujus Articuli voculis & phrasibus moventur, aut moveri possunt, modò de sensu in ista ejus ἐκδόσει tradito conveniat, tanquam inutiles adeòque noxias λογισματίας omnino evitandas esse.

§. 8. Jam quoties, quàm apertè consensum meum, de hac Articuli explicatione, tum in *Dissertationibus* meis, tum in hoc *Examine* professus sum? Equidem non vereor invidiam tuam, odiûmque plusquam vatinianum provocare, ut excussis, quæcunque uspiam scripsi, tandem sententiolam aliquam, sive dictum meum proferas, quod à doctrina, in hac ἐκδόσει tradita, vel latum, ut aiunt, digitum recedat. Si verò de candore & sinceritate mea adhuc dubitas, etiam juramento (re exigente) meipsum purgare non refugiam. Itaque coram Deo Judice meo, cujus iram non deprecabor, si quid sciens fefellerò, volo hoc omnibus esse testatum, me undecimo Ecclesiæ nostræ Articulo, juxta hanc explicationem ab ipsa traditam (cujus verba accipio in significatione hodie usitata, absque omni æquivocatione, sive mentali reservatione) verè, sincerè, atque ex animo consentire ac subscribere.

§. 9. Quid amplius à me requiras? An postules, ut quæcunque postea de suo addiderunt, in explicationem Articuli, privati quidam Doctores, ea omnia ob magna ipsorum nomina, tanquam Oracula venerer atque exosculer? Nunquam in istud me pistrinum compinges, mi Censor. Tuam verò hujus Articuli, *Solâ in Christum Fide justificamur*, Expositionem, nempe justificari nos per solam Fidem simplicem virtutem, idque ante omnem veram contritionem, ante omnem Obedientiam nostram, quin & Obedientiæ promptitudinem; neque tamen per quemvis Fidei actum, sed per illum tantummodo, quem *confidentiam* appellas; per illum verò Fidei actum, non quâ actus aut virtus est, aut condi

tio in Fœdere Evangelico requisita; sed ut instrumentum apprehendendi Christi Justitiam eamque nostram faciens; nostram quoque faciens Justitiam illam non modò effectivè, h. e. quòd salutare ejusdem fructus atque effectus attinet, nempe Remissionis peccatorum, atque acceptationis ad Salutem Vitamque æternam; sed formaliter, ità ut Justitia illa nostra reverà fiat, nòsque præstitisse ipsam à Deo censeamur, indèque perfectè justì atque ab omni prorsùs peccati non modò poenà, sed & culpà, liberi efficiamur; ità ut in hac Justificatione nostra, nullus peccatorum Remissioni propriè dictæ locus remaneat: Hanc, inquam, tuam Expositionem, utpote quæ interpretationi Articuli ab ipsa Ecclesia traditæ, necnon S. Scripturis & rectæ rationi è diametro repugnet, ingenuè ac rotundè profiteor, me nequaquam admittere, neque unquam admissurum. Atque ausim spondere, si doctiorum in Ecclesia nostra Theologorum Suffragia viritim captanda essent, vix, ac nè vix quidem centesimum quemque reper- tum iri, qui has nœnias tuas non prolixè rideat, seu defleat potius; adeòque indignetur tam crassum *Antinomismum* pro Ecclesiæ Anglicanæ Doctrina Filiis ejus obtrudi.

Epilogus.

ITà tandem, οὐν Θεῶ, *Animadversiones* Censoris nostri ad præcipua Capita *Dissertationum* nostrarum expedivimus. Ubique egi fide bonà. Et quanquam plurima ejus me prætermisisse non diffitear, tamen sanctè profiteri possum, id à me factum esse, quod seridò judicarem, talia fuisse ista, ut Responsionem vel non requirerent, vel jam accepissent ex iis, quæ sive in *Harmonia*, sive in hac *Responsione* nostra fusiùs explicavi. Illud autem me tenui hâc opellâ effecisse spero, ut in posterum Liber iste, quem tantâ invidiâ oneravit Censor malevolus, in iis saltem quæ Caput Controversiæ spectant, Sanus, Catholicus, atque Orthodoxus æquo cuivis arbitro appareat. Quod si in Quæstionibus intercurrentibus, & difficilioribus quibusdam *Pauli* locis explicandis cespitaverim,

(quod licet nondum à Censore monstratum memini, tamen ingenii mei hebetudinem, simul & materiæ ipsius abstrusorem naturam pensitans, facile suspicer) Deum Misericordiarum Patrem in Iesu Propitiatore Supplex veneror, ut mea ista imbecillitas nec mihi in peccatum statuatur, neque aliis fraudi sit. Claudam hanc Disputationem verbis viri sancti atque eruditi, quæ in tenuitatem meam multò aptius quadrent : In Epistolis Pauli habet Elephas, ubi submergatur ; quanto magis pulex, ut sum ego ? Unde in similibus locis comedam quantum possum ; quod autem residuum fuerit, comburam igne, Sanctorum & Catholicorum Doctorum Expositionem sequens, & eâ contentus. Non enim quisquam mortalium penetrare valeat profunditatem Epistolarum D. Pauli Apostoli.

F I N I S.

A P O L O G I A

P R O

Harmonia,

Ejúsque

A U T H O R E,

Contra

Declamationem *Thomæ Tullii* S. T. P.

in Libro nuper Typis evulgato, quem

J. V S T I F I C A T I O P A U L I N A

inscripsit.

*Per Georgium Bullum Anglicanæ Ecclesiæ
Presbyterum.*

L O N D I N I,

Typis *Eliz. Flesher*. Prostant apud *Richardum Davis*,
Bibliopolam Oxoniensem. 1676.

APOLLO

Flammia

A. L. T. H. O. R. E.

Coria

Declamatorium Thomae T. P.

in libro super Typis evulgato, p. 100

1710

per Georgium Ballum Anglicanum Ecclesiae
Presbyterum

1710

LONDIN

Typis Typographiae Regiae
Anglicanae Oxoniae 1710

A P O L O G I A

[P R O

Harmonia,

Ejúsque

A U T H O R E, &c.

P R Æ F A T I O.

§. I.

PErleſto Reverendi Viri Thomæ Tullii S. Theologiæ
Professoris Libro, quem *Justificatio Paulina* inscri-
psit, fateor me admiratione planè obstupefactum esse.
Fere quinquennium est, quòd à Fide dignis accepi-
mus, responsionem ad tractatum, cui Titulus Har-
monia Apostolica, &c. ab ipso institutam atque inceptam fuisse.
Expectabamus itaque omnes, qui de eruditione hominis honestam
in animo opinionem conceperamus, ut à tanto Authore, post tan-
tum temporis intervallum, tandem eximium quoddam in lucem
prodiret opus; vel (si minùs illud pateretur sterilis & infructu-
osa causa, quam suscepit defendendam) certè aliquid, quod
justæ ac plenæ responsionis speciem præ se ferret. Scil. illud Po-
etæ nobis in mentem venerat;

————— Si Pergama dextrâ
Defendi possint, certè hæc defensa videbo.

Expecta-

Exspectabamus saltem à celebrata viri humanitate pietatēque responsum civile & candidum, quòdque adeò Sinceritatem ubique Charitatēque Christianam spiraret.

Just. Paul.
p. 167.

§. 2. Sed præter expectationem prorsus evenire omnia. Nam Libri, cujus exquisitissimum Examen aggredi videri voluit Vir Reverendus (unde & Lectorem suum disertè monet, se nihil in ipso, quod alicujus momenti sit, consuliò præterisse) nè unum quidem Caput, aut Paragraphum integrum persecutus est. In Disputatione tantum de sensu Paulino in cap. 7. ad Roman. quo ad caput nonæ Dissertationis nostræ posterioris respondet, tale aliquid præstitisse visus est. Quàm verò etiam in ea Quæstione reverà nihil præstiterit, ubi ad loci illius tractationem pervenimus, liquidò apparebit. Argumentorum meorum longè maximam partem, quæque ponderis sunt maximi, prudenter admodum dissimulat; quæque paucissima leviter attingit, ad ea responsa adfert à me jam abundè refutata; eadēque tamen, sine ullo ferè novo munimento iterum in scenam producit. Argumentis pugnat ipse, quibus jam cumulatè satisfecerim, solutiones meas haud bonà fide Lectorem celans. Operis mei tantum diverticula rimatur, & quasi per ramorum apices saltillans, hinc inde paucula carpit admordenda. Denique, (quod omnium gravissimum) verba & sententias mihi pro libitu affingit, quæ nusquam in Libro meo reperiuntur, adeoque de quibus nè per somnium quidem unquam cogitaverim, & cum his larvis strenuè luctatur. Verba quoque mea, quæ, si integrè producerentur, sue purgationi sufficerent, miserè detruncat, mutilatque, indeque miras excitat tragædias, nescio quas absurditates atque hæreses in me impingens. Si talibus strophis non undique scatet Doctoris Liber, sim ego Cretensi vanior. Scil. hoc ipsi est Harmonistam, quem vocat, solidè refellere: hisce artibus (quæ sanè virum gravem, nedum S. Theologiæ Professore, parum decent) præclarum sibi ex adversariis triumphum adornat.

§. 3. Quid autem libro facias, phaleratis verbis, vacuis Rhetoricationibus, tragicis extra causam dictis, sophismatis, sarcasmis, adeoque (vera loquor) manifestis calumniis conflato? Equidem diu hæsi dubius, annon satius foret absque responso Librum transmittere, donec tandem me amici quidam pii & docti, quorum judicio plurimum tribuo, monuerunt, responsione aliquà opus fuisse, nè optimæ causæ ulla ex parte deesse viderer, nè-

ve Liber simplicioribus parùmque eruditis laqueum strueret, ac sophismatum fucò, verborumque lenociniis fraudem faceret. Ad-
diderunt iidem, prospiciendum omnino honori atque existimationi
clarissimorum apud nos Theologorum, adeoque venerandorum Ec-
clesiæ nostræ Antistitum, quos per mea infimi homuncionis latera
graviter vulnerari, neminem ferè tam stupidum esse, quin facile
sentiat. Nimirum occasionem sibi ex Libro meo non nactus, sed
arripiens V. R. ausus est palàm & coram exteris queritari, de
novata apud nos avita Religione reformata, idque ab iis, qui fi-
lios Ecclesiæ Anglicanæ obsequentissimos sese nuncupant, quique
hodie prela nostra ac pulpita occuparunt; deque noxiis dogmati-
bus ab iisdem non modò impune, sed etiam (quod sapiens & non
obscurè innuit) cum gratia atque applausu superiorum passim
disseminatis.

§. 4. His stimulis excitatus calamum continuò arripui, apo-
logiam conscripturus non tam pro Harmonista (quem contemni,
conteri, proculcari à quovis facile patiar) quàm pro Ecclesiæ no-
stræ Patribus doctissimisque Theologis, in quos V. R. tam liberè
declamandi licentiam sibi sumpserit; causamque simul excitatæ
hujus tragiæ integrè candidè, sincerè, dilucidè expositurus.
Quà in Defensione sicubi in Doctorem, ut fit, stylum liberius
strinxi, rei indignitati, faciliq; atrocitati, quod sine Satyra per-
stringi haud poterat, illud imputandum.

Spero tamen me, per Dei Gratiam, animi affectibus, justo li-
cet ardore concitatis, ità temperasse, ut nihil incalescenti & cur-
renti calamo exciderit, quod aut exactæ veritatis, aut (omnibus
probè expensis) Christianæ pietatis ac modestiæ limites, aut
demùm inculpatae tutelæ moderamen (ut loquuntur Casuistæ)
excessisse videatur. Ceterùm in hac Responsione (ut sciat Lector,
quid à nobis expectandum sit) Doctorem *κατὰ πόδα* sequar tan-
tùm usque ad finem Capitis quarti. Scil. in quatuor primis
Capitibus maximè triumphasse nonnullis, & Ecclesiæ veteris, no-
stræ, & cæterarum Reformatarum auctoritate miserum Harmo-
nistam penitus oppressisse visus est. Inter ea verò, quæ sparsim in
reliquis Capitibus, post refutatum (seu potius objurgatum) pro-
lixè modò Bellarminum, modò Baxterum nostratem, in Har-
monix Authorem, *ὡς ἐν παρρησίᾳ*, ab ipso dicta sunt, vix quicquam
alicujus momenti occurrit, quod jam in Examine nostro non ab-
undè refellimus. Quare, ne actum agamus, Capita illa sicco pede
F f præter-

præteribimus. Denique, Dissertatiunculam ejus annexam, de sensu Paulino in Capite 7. ad Roman. (qua de re nullam nobis litem moverat Censor noster) accuratius examinabimus. His breviter præfatis, quod felix faustumque sit, Apologiam nostram aggrediemur.

SECTIO I.

ad Libri Titulum.

1. **A** Libelli Titulo exordior. Hic autem quid audio? *Justificatio Paulina, &c. asserta contra nuperos Novatores.* Invisum nomen, quo in Fronte Libri denigrandos curavit adversarios suos, ut hæc ratione odium ipsis imperitorum conciliaret, & credulos Lectores, hoc præjudicio præoccupatos, à libera veritatis disquisitione arceret. Numero autem loquitur multitudinis, ut omnes facile intelligant, hanc ipsius declamationem non in me unum dirigi, sed & alios quàm plurimos in Ecclesia nostra, eadem hic mecum sentientes, perstringere. Nè de mente ipsius dubites, in Præfatione altâ ac flebili voce conqueritur, *Ecclesiam Anglicanam hinc inde impetitam, per compita, prela, pulpita ductam, post currum quasi triumphalem indignè raptatam videri.* Atque ibidem, se nota loqui. Alibi dicit, veritatem quam defendit, convitiis & sannis excipi non modò à Socinianis & Pontificiis, sed etiam ab iis, qui sub his, vel illis perfidè merentes, *Ecclesie Anglicanæ filiorum nomen sibi vix prædenter arrogant.* Additque ibidem, se in pulpitis, in prelis ubique locorum personantia loqui.

2. Quis exterius hæc legens non existimaret, Ecclesiam nostram Anglicanam, Orbis quondam Reformati decus illud, in commune Hæreticorum Pontificiorum, Socinianorum, omnium receptaculum transformari, ac penè universalem Theologorum nostrorum à primorum Reformatorum Fide ac Doctrina defectionem accidisse? Nihil certè, vel à Schismatico Authore Libelli, de *Apostasia Laudensium*, his magis tragicum dictum unquam

unquam fuit, aut dici potuit. Quid verò interim faciunt Ecclesiæ nostræ Præfules? An ejusmodi eos torpor invalit, ut de Apostasia hac sufflaminanda nihil laborent, ac nè cogitent quidem? An cum istis in Parabola ità arctè, graviter, atque in utramque aurem dormiunt, ut inimicis liceat sua passim securè atque impunè spargere *zizania*? Scilicet. Imò si Doctori Fidem habebimus, adeò illi huic malo invalescenti non obfistunt, ut ipsi manus adjutrices porrigant, adeoque paucis illis, (in quibus scil. D. *Tullius* principatum obtinet) qui bono zelo contrà nituntur, pessimè velint. Quid, quæso, aliud sonant istæ ejus querelæ, doctrinam, quam propugnatum it, apud Nostrates *maximâ* flagrare *invidiâ*, in ejusdem defensores summis odiis *sevirî*, ipsis non licere *aliâ* sperare mercedem, quàm *sannas, odia, contumelias*? *Ibid.* Imò Librum suum editurus, terribiles *in via* *Leones* sibi finxit, quorum formidini nihil par sit, præterquam *terror Domini*, qui suo tempore se confitentes coram hominibus, confitebitur coram Patre, Sanctisque ejus Angelis, & diffidentes diffitebitur. Crederet in rebus nostris hospes, *Marianum* in *Anglia* sæculum rediisse, in quo necessariam veritatem liberè profiteri, sit *Confessoris* Elogium mereri, adeoque *Martyrii* coronam affectasse. Contrà, ignorare noluit D. *Tullius* Lectorem suum, qui adversus *Harmonistam* & cæteros *Novatores*, arma cum ipso socialia sumere recusant, eos *ad secundum fluminis remigium nimis attentos esse*; *Harmonistam* cum sociis suis *scenæ* *servire*.

3. Unde autem clamor ille, unde vociferationes de novata à nobis avita Religione reformata, quibus aures quæ nostratum, quæ exterorum personarunt? Dicam paucis, dicam sincerè, dicam, re exigente, liberè. In hac de Justificatione Controversia, D. *Tullio* suisque *Novatores* sumus, quòd inanes illas atque inexplicabiles subtilitates ac *λεπτολογίας*, (nequid pejus dicam) quibus Articulum Ecclesiæ nostræ undecimum ipsi temerè interpolârunt, obtrudi nobis ægrè patiamur; interim illum ipsum Articuli sensum, quem ipsa Ecclesia nostra se unicè voluisse palàm professâ est, amabamus ulnis amplexantes. Cæterà, *Novatores* ipsis sumus, quòd unius *Calvini* judicio totius Antiquitatis consensum præferamus. Iphis *Novatores* sumus, quòd *Canones Synodi*

† Vide E-
pistolam E-
piscoporum
ad Ducem
Buckinga-
miæ in cau-
sa Monta-
cutii apud
Heylenum
Cyprian
Anglic. p.
* Vide A-
polog. no-
stræ Sect. 7.
† Ubi su-
pra.

Dordracenæ (quos nunquam in *Anglia*, publicâ aliquâ Ec-
clesiæ voce, probatos ac receptos fuisse, neque unquam re-
cipi debere, dudum ante nos palam ac liberè monuerunt
† præstantissimi quidam Ecclesiæ nostræ Præsules; quippe
quorum nonnulli claris tum nostræ, tum aliarum Ecclesiarum
Reformatarum nobiliorum definitionibus planè * repugnent;
unde & antequam nati essent in Synodo illâ, damnati & re-
jecti fuere, sub nomine *Articulorum Lambethanorum*, à glo-
riossima Regina *Elizabetha*, ac viris spectatissimis, qui ipsi
erant à sanctioribus Consiliis, ut † testati sunt iidem Præ-
sules;) non eodem in loco parique honore cum Decretis
Conciliorum Universalium, per totum Orbem Christianum
receptis, habeamus. Ipsi Novatores sumus, quòd Systema-
ticam illam Theologiam (à *Neotericis* Doctoribus, iisque
exteris, Ecclesiæque ferè nostræ tum Doctrinæ, tum Disci-
plinæ, minus faventibus, confarcinatam) diutius in Scholis
& Academiis nostris obtinere eatendū nolumus, ut contra
ejus Definitiones, Theoremata & Conclusiones nè hiscere
quidem, vel mutire cuiquam liceat, aut S. Theologiæ candi-
dati illic studiorum suorum fundamenta jacienda esse, edo-
ceantur: quòdque Scripta inprimis Veterum Doctorum, ab
Ecclesia Catholica probatorum, eorumque præcipuè, qui A-
postolicæ ætati viciniore fuere, omnibus sedulò legenda, de-
bitaque veneratione excipienda proponimus. Verbo, No-
vatores ipsis sumus, (quis non miretur?) quòd post S. Scri-
pturas primævam ac puriorem Antiquitatem unicè colamus
ac revereamur ipsi, aliisque Authores simus, ut ejus consen-
tiens judicium, ubi reperiri potest, (ut in omnibus certè
reperitur, quæ majoris momenti sunt; in cæteris verò libe-
rum cuique judicium suum, salvâ pace Ecclesiasticâ & Chri-
stianâ, relinquendum) religiosè sequantur: persuasum ha-
bentes, hanc esse optimam, imò hanc unicam rationem esse
infœlicissimas, quæ Ecclesiam Christi hodiernam tot in partes
sciderunt, controversias finiendi.

4. Hic iis animus, hæc eorum culpa, quos invidioso No-
uatorum titulo insignire placuit Theologiæ Professori. Quàm
verò indignum sit genuino Ecclesiæ Anglicanæ Filio, cui-
quam, hoc nomine, istam infamiam inurere, paucis osten-
dendum est. Nōrunt omnes, qui in historia nostra planè
hospites

hospites non sunt, Reformationem nostram ad exemplar Veteris Ecclesiae Catholicae in omnibus, quatenus fieri id potuit, atque æt. s. pateretur, conformatam fuisse. Hinc ordo Episcoporum in *Anglia* retentus, rejecta novellâ Regiminis Ecclesiastici formâ, quæ *Calvini* consilio in vicinis Ecclesiis obtinuerat. Hinc vetustissimæ Publicarum Precum Formulæ, Ritus, Ceremoniæ religiosè apud nos observatæ. Hinc antiqua quædam Dogmata, à *Calvini* licet placitis longius abhorrentia, (nempe, de universali Propitiatione per Christum Servatorem facta, de Fidei Justiciæ deficiбилitate, (de quibus suo loco) de Infantium omnium à Parentibus Christianis oriundorum, ac Sacro Baptismate consignatorum, indèque absque actuali peccato denatorum, certâ Salute, &c.) apud nos fixa & stabilita. Ut vel ex ipsa Ecclesiae nostræ Reformatæ primâ constitutione satis edoceantur filii ejus, quantum Veteris Ecclesiae Catholicae judicio tribuendum sit. Hinc Canon ille, (quem alicubi in *Examine* jam indicavimus) primis ferè Reformationis nostræ temporibus, anno scil. 1571. plenæ Synodi Provincialis consensu sancitus, Regiâque Autoritate *Elizabethæ* nostræ insuper *Collect. Ca-* confirmatus, de Concionatoribus: *Imprimis verò videbunt, ne non.Lond.* quid unquam doceant pro Concione, quod à populo religiosè te- *ni Edit.* neri & credi velint, nisi quod consentaneum sit doctrinæ Veteris *1671. p.* aut Novi Testamenti; quòdque ex illa ipsa doctrina Catholici Pa- *238.* tres & Veteres Episcopi collegerint.

Hinc inter Directiones sive Regulas, quas, consultis Episcopis, sapientissimus Rex *Jacobus*, *Elizabethæ* Successor, Academiae *Oxonienfis* (gliscente ibi Puritanicâ Factione quàm solito magis) Vicecancellario, Collegiorum atque Aularum *Vide Hey-* Præfectis, duobus Professoribus, binisque Procuratoribus se- *len. Cyp.* dulò curandas mandavit, hæc numero septima est: Ut The- *Anglic. p.* ologiæ candidati admoneantur navare operam & studium ejusmo- *71, 72.* di libris, qui Doctrinæ & Disciplinæ Ecclesiae Anglicanæ maxime consentanei sunt; hoc est, ad lectionem Patrum, Conciliorum, Scholasticorum, Historiarum, Polemicorum tempus suum conferre; neque compendiis atque abbreviaturis diutius, quam par est immorari, ita ut in ipsis studiorum suorum Theologicorum fundamenta jaciant.

Cujus prudentissimi Consilii si Doctori in mentem venis-

set, nunquam certè *Enchiridion* suum didacticum, magis ad *Calvini* instituta (ut suo loco ostendetur) quàm ad nostræ, aut Veteris Ecclesiæ dogmata amussitatum, Juventuti Academicæ (exemplo apud nos, ni fallor, prorsus novo) obtrusisset.

5. Hinc præstantissimi Ecclesiæ nostræ Theologi constanter & palàm omnibus testati sunt, se Veterum Doctorum consensum ambabus ulnis amplexos fuisse, neque quicquam sive in Doctrina, sive in Regimine Ecclesiastico, quod ab eo alienum esset, admittere unquam voluisse. Sic doctissimus *Saravia* (quem meritò inter nostros Theologos numeramus) in Prologo Defensionis contra *Bezam*. *Contra unanimem*, inquit, & constantem omnium Patrum Veteris Ecclesiæ consensum, nihil sine expresso Dei verbo est innovandum. Hoc enim liberè dico, quisquis Patribus omnem auctoritatem adimit, ipse sibi nullam reliquit. Idem in eadem Defensione. Fortassis negat Dominus *Beza*, & quotquot cum eo sentiunt: at Patres rem tamen aliter intellexerunt; quorum concordia & unanimi sententiæ, absit, ut *Bezæ* aut *Calvini*, aut alicujus cujuscipiam ex Neotericis, præferam judicium, & hos sapere, illos verò desipuisse judicem. Ità clarissimus *Juellus* in *Apologia*. Accessimus, inquit, quantum maximè potuimus ad Ecclesiam Apostolorum & Veterum Catholicorum Episcoporum, &c. Neque tantum doctrinam nostram, sed etiam Sacramenta Precumque Publicarum Formam, ad illorum Ritus & Instituta direximus. Similiter doctissimus *Bilsonus* contra Puritanos: Nè sitis injurii, inquit, nihil eorum recusamus, quæ prima & antiqua Christi Ecclesia, tanquam apertè, aut tacitè comprehensa in Scripturis, generatim unquam approbavit, vel usurpavit. Mos ille vester est. Sic quoque magnus *Casaubonus* Regis & Ecclesiæ nostræ interpretem agens: Rex, inquit, cum Ecclesia Anglicana pronuntiat eam demum doctrinam se pro vera & necessaria agnoscere, quæ à fonte Sacræ Scripturæ manans, per consensum Veteris Ecclesiæ, sicut per canalem ad nostra tempora fuerit derivata. Idem alibi. Quòd si me conjectura non fallit, totius Reformationis pars integerrima est in Anglia, ubi cum studio veritatis viget studium Antiquitatis. Vehementer autem, pro more suo, doctissimus *Montacutius* in *Originibus*. Consensum hunc & antiquitatem totius antiquitatis agnoscunt, qui nobis prodire nuper Theologi novi, stulti fortasse, certè adolescentes. Sed non

Cap. 7.

De perpet.
Eccles.
Reg. cap.
15.

Epist. ad
Peron. p.
20.

Epist. l. ad
Cl. Salmas.
709.

moventur traditione. Est multum, aiunt, deferendum venerationi
 priscarum Ecclesiarum, & sanctissimorum Patrum. *Εἰς γὰρ καλῶς, ὡς πρὸς*
εὖ. Sed quid verba audiam, quum facta videam? venerande Anti-
 quitatis canitie insultantes, non obstrepentes tantum, eos qui non-
 dum ere lavantur, capite censos, non fortunis: qui sibi videntur sa-
 perde, cum sint capree. Sed oportet Deum potius audire, quam ho-
 mines. Et hoc præclare, si modo Deus unum, aliud præcipiat homo.
 Sed est hoc τὸ κρινόμενον probandum ipsis fuerat, non pronuntiandum:
 imò nē κρινόμενον. Constante tenemus contra totam factionem No-
 vatorum, à Deo, Dei verbo, mente & sententiâ nunquam reces-
 sisse Antiquiores. Affirmant ipsi: Vab! Nam quantula est No-
 vatorum auctoritas, ut cum ipsi dicant, illi negent, ipsis quàm il-
 lis potius accedamus? Nam quando recessit Spiritus Domini ab
 Ecclesia, ut contra Ecclesiam stantes alloqueretur? Huic succi-
 nit Reverendissimus ejus in Cathedra Norvicensi Successor Conc. ad
 Josephus Hallus: Profecio, inquit, qui verbo Dei æternis litera- Cler. 1623.
 rum monumentis consignato, qui Symbolis quibusque primoribus,
 qui Conciliis quatuor Generalibus, qui communi Patrum per sex-
 centos annos à Christo judicio lubens subscripserit; quod nos fa-
 cere religiosè profiteamur Reformati; si errare in minimis poterit,
 Hereticus esse non poterit. Agmen claudat clarissimus Ham- Dissert.
 mondus noster. Ecclesia, inquit, Anglicana hoc se universo orbi cont. Blon-
 caractere dignoscendam, hoc æquæ posteritati æstimandam propo- del. prem.
 nit, quod in controversiis Fidei aut praxeos discernendis, illud cap. 14.
 ratum firmumque habuerit, & huic basi Reformationem Britan- Sect. 13.
 nicam niti voluerit, ut Scripturis primæ, deinde primorum secu-
 lorum Episcopis, Martyribus, Scriptoribus Ecclesiasticis secundæ
 deferrentur. Ex quibus omnibus constat, quinam, si judicio
 standum sit summorum in Ecclesia nostra Theologorum, ip-
 siusque aded Ecclesiæ nostræ, pro Novatoribus reverà haben-
 di sint; illi scil. qui aut dogmata cudunt à Veterum Episco-
 porum consensu discrepantia, aut Regimen in Ecclesia Ca-
 tholica ubique receptum, novatum eunt.

6. Hic itaque pedem figo, ostendat, proferat D. Tullius
 ex Harmonia nostra, à capite ad calcem perlustrata, vel unam
 propositionem à me defensam, quæ Veteris Ecclesiæ Catho-
 licæ Decretis repugnat, & protinus victas ipsi dabo manus;
 haud cunctanter fatebor, mihi Novatoris infamiam meritissi-
 mo jure ab ipso injustam esse; meum sive errorem, sive hære-
 sim.

Gennad. in
catalog.
Vir. illust.
Just. Paul.
P. 139.

sim palam ac publicè retrectare, & coram Orbe Christiano palinodiam canere non refugiam; æterno deinceps linguæ calamique silentio (quod fecisse olim *Sulpitium* ferunt) te-
meritatis atque *ἐρεσδοξίας* meæ poenas luiturus. Deus novit cordis mei secreta: In dogmatis Theologicis, à novaturi-
endi prurigne (quam etiam supremi Judicis Tribunale in-
filiens fidenter mihi tribuit Theologiæ Professor) aded ali-
enus sum, ut quæcunque Catholicorum Patrum & Veterum
Episcoporum consensu comprobata sunt, etiamsi meum in-
geniolum ea non assequatur, tamen omni reverentiâ am-
plexurus sim. Nimirum non paucis experimentis monitus
didiceram, cum adhuc juvenis *Harmoniam* scriberem,
(quod mihi jam confirmatâ ætate persuasissimum est) nemi-
nem Catholico consensui repugnare posse, quin is (utcunque
ipsi aliquantisper adblandiri videantur Sacræ Scripturæ loca
nonnulla perperam intellecta, & levicularum ratiuncularum
phantasmata) tandem & divinis Oraculis & sanæ rationi
repugnasse deprehendatur. Quotidiano gemitu & suspiriis
deslere soleo effrænem illam prophetandi licentiam quæ in
Anglia nostra (etli non in Ecclesia nostra *Anglicana*, ut con-
queritur *D. Tullius*) per aliquot annos, dirâ necessitate,
ut nonnullis visum est, efflagitante, obtinuit. Ut verbo di-
cam; hoc animi mei votum sincerum *τὰ ἀρκαιὰ ἡδὲ, δογματὰ πα-
τρίω*. Neque alia ferè de causa *D. Tullii* placita quædam
magis averfor, quàm quòd ista unanimi Veterum Doctorum
sententiæ prorsus adversa esse, pro comperto habeam.

p. 4.
p. 8.

p. 76.

7. Quoniam verò Doctorem non puduit, popularia ista
convitia de Papismo & Socinismo (quæ sanè non bene con-
veniunt nec in una sede morantur) in *Novatores*, quos sibi
confinxit, passim in hoc invectivo suo intorquere, visum est
hic semel duabus istis calumniis speciatim occurrere. Ad
Papismum quod attinet, nos appellat *Pontificiorum emulos*,
& *Jesuitarum palpones*, sub Pontificiis perfidè merentes, &
*Ecclesiæ Anglicanæ filiorum nomen nobis vix prudenter arrogan-
tes*. Per totum autem Caput undecimum hoc unum agit,
ut Lectori persuadeat, sententiam nostram Justificationis
super articulo, à Pontificiorum, eorūque aded, qui Ope-
rum meritum in Justificationis negotio adstruunt, nè latum
quidem unguem, aut digitum transversum discedere.

Atque

Atque ut ipsum pus maligni & exulcerati animi sentias, en Doctoris verba: *Neque hoc quidem negare solent aut Pontificii, aut qui alio nomine adhuc internosci malunt adversarii.* Quos adversarios, à Pontificiis tantum nomine tendis discriminatos, intelligat, omnibus, qui Librum ipsius legerunt, nimis manifestum erit; nempe, non modò exosum sibi *Harmonistam*, sed & alios quàm plurimos in *Anglia* nostra Theologos, Ecclesias, Pulpita, Praela (Doctore ipso Fidem faciente) occupantes, quibuscum ille sentit. In hos omnes quàm atrocem jact contumeliam unâ illâ voculâ (ut peritiores calumniarum artifices pulchrè callent aliorum famam verbulo occidere) *adhuc?* Quasi scil. Theologi isti, qui huc usque nomine quidem, & solo nomine Reformatorum gavisi sunt, mox, cùm occasio se commoda obtulerit, & nomen ipsum facile deponere, & in Pontificiorum castra apertè transire parati essent. Verùm obtestor omnes, quibus veritas, pietas, candor, pax cordi sint, ut nè facile hîc Doctori Fidem habeant. Sciant exteri (nam domi nemo, nisi qui ex Fanaticorum grege sit, inverecundo convitio aurem præbebit) esse & semper fuisse Theologorum istorum in numero, quos pro *Novatoribus* habet D. *Tullius*, quàm plurimos, qui editis Scriptis luculentissimis Pontificiorum errores strenuè & foelicissimè impugnârunt; neque ab aliis, quàm ab eorum nonnullis, de castris & copiis *Romanensium* gloriosius triumphatum esse. Nominibus abstineo, quòd & ipsorum, quotquot in vivis adhuc sunt, modestiæ, & aliorum invidiæ parcendum duxi. Interim verum esse, quod dico, nôrunt, sentiunt, & macerantur Pontificiæ apud nos causæ pugiles, gratulantur boni omnes, & candidi rerum æstimatores, neque diffitebitur æqua & grata posteritas. Ad me verò quod attinet, (minimum Theologorum, qui propter veritatem Catholicam & genuinam Ecclesiæ nostræ doctrinam contra novitia quorundam placita liberè assertam, digni habiti sunt, qui contumeliâ afficerentur) adjuvante Domino, centiès emori malletm, quàm Fidem in conciliabulo sive conspiratione *Tridentinâ* cusam amplecti. Quosunque Pontificiorum errores sive in Articulis suis, sive alibi damnavit Ecclesia *Anglicana* (non temerè hæc effutio, sed consultò loquor) & ipse pariter damno. Pro virili meâ parte & exiguæ gregis Christi

Christi portione, meæ curæ commissa, sedulò operam navavi, ut de laqueis, quos Emissarii *Romani* apud nostrates hîc, illic, latenter struxerunt, atque etiamnum struere non desinunt, incautiores tempestivè monerem: Deoque etiam opt. max. gratias ago, quòd me peccatore instrumento uti dignatus fuerit, ad animas quasdam ex orco & barathro errorum & Superstitionum Papisticarum extrahendas. Sed quid attinet istis diutiùs immorari? Certè nemo prudens ægrè tulerit, pro Pontificio haberi à Doctore nostro, qui *Harmonia* Authorem hoc solo nomine, quòd doceat, *veram contritionem necessariò præcedere Justificationem hominis*, atque hanc fuisse Veterum Protestantium constantem doctrinam affirmet, tanquam *domum suam Romæ fundantem*, irridet atque insectatur. Scilicet ipsi Pontificii sunt omnes, quotquot in hac controversia cum *Antinomis* non idem sentiunt.

Justif.
Paulin.
p. 32.

8. Jam ad *Socinismum* quod spectat, in *Examine* semel atque iterum coram Deo testatus sum, me ab ista hæresi, ut perniciosissima, animo prorsùs abhorrere. Cogit me verò repetita à Doctore calumnia Fidem meam, infaustissimi Hæresiarchæ placitis oppositam, hîc distinctiùs exponere. Duo sunt inprimis Theologiæ capita, in quibus *Socinum* à Catholicæ doctrinæ semita longissimè, & maximo cum suo aliorumque periculo, recessisse nimis manifestum est; alterum ad Christi Servatoris personam pertinens, ad beneficia ipsius alterum.

De priori, docet impurus dogmatista, Christum, quantus quantus sit, naturâ suâ *ψιλὸν ἄνθρωπον*, sive merum hominem fuisse; dempto, quòd per ineffabilem Spiritûs Sancti inumbrationem, absque virili concursu, in utero *Mariæ* conceptus fuerit; proinde ante nativitatem suam ex beatissima Virgine omnino non extitisse: quam ego blasphemiam omni execratione dignissimam censeo. Christo præter humanam, etiam divinam naturam inesse, quâ non modò ante *Mariam*, sed & ante omnia sæcula à Deo Patre genitus, unâ cum ipso extiterit, ut genuina ipsius proles; quâque ex voluntate Patris, universi hujus, h. e. coeli & terræ, omniumque quæ in iis sunt, tam invisibilium, quàm visibilium *Supremus* fuerit, tum sacra Oracula toties tamque apertissimè testantur, tum ab Ecclesia Catholica semper, ab ipsis usque Apo-

Apostolorum temporibus, tanto consensu creditum est, ut hunc de Servatoris nostri divinitate articulum, eodem planè assensûs gradu recipiam, quo ipsum Christianismum amplector, hoc est, Deo laus sit, summo. Atque ut non modò à Socinistarum, sed etiam ab alia quavis hæresi in hoc Articulo me prorsûs alienum, adeoque omni ex parte Catholicum esse, appareat, Fidei Nicenæ, quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem, &c. & in unum Iesum Christum Filium Dei, natum de Patre unigenitum, h. e. de substantia Patris, Deum de Deo, Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, unius substantiæ cum Patre, per quem omnia facta sunt, &c. qui propter nos homines & nostram salutem descendit, & incarnatus est, &c. ex animo, Deus mihi testis est, subscribo. Quin & ante aliquot annos delineavi Theses quasdam Historico-Ecclesiasticas, de Filii Divinitate, quibus Veterum Doctorum, qui Concilium Nicenum antecesserunt, cum Patribus Nicenis consensum tam de Filii τὸς ὁμοσίῳ, quàm de τὸς αὐταίῳ ejusdem, (derivatâ traditione ab ipsa Apostolica ætate) contra Petavium & alios me liquidò demonstrâsse confido. Sed per adversam corporis valetudinem, per alias curas variâque negotia, quibus in dies singulos distineor, non licuit mihi hætenus sparsas schedas recolligere, atque opus imperfectum ad umbilicum perducere.

9. De beneficiis Servatoris nostri, † negat Socinus Chri. † Socin.
 stum pro peccatis nostris satisfecisse, sive peccatorum nostro. disput. de
 rum pœnas solvisse, sive vice nostrâ mortem subiisse. Ego Iesu Chri-
 sto Servat.
 par. 2. cap. 7. Ego nego Christum Justitiæ divinæ quicquam pro nobis solvisse. Et ibidem:
 Fateor Iesum Christum propter iniquitates nostras & pro peccatis nostris mortuum esse; sed
 indè tamen consequi constanter nego, ipsum Christum alicui divinæ Justitiæ pro peccatis nostris
 satisfecisse, sive id solvisse, quod nos propter peccata nostraolvere debuissimus. Mori enim
 propter peccata, seu pro peccatis alicujus, nihil aliud est, quàm causâ sive occasione peccato-
 rum illius mori. Causâ autem sive occasione peccatorum alicujus is certè moritur, qui idè
 moritur, ut quis à peccatis suis retrahatur, atque illi fides fiat, peccata sibi, si ab illis se re-
 traxerit, condonatum iri, ac præterea, ut is fructum ejusmodi condonationis, & ita ipsam
 condonationem re ipsâ sentiat & consequatur. Atqui, ut nobis hæc omnia evenirent, mortuus
 est Christus. Idem ejusdem libri cap. 26. Non solum satisfaciendi verbum, cùm de salute
 nobis per Christum perita agitur in S. Scripturis, ut ipse fateris, nusquam apparet; sed nihil
 ejusmodi, nè semel quidem, expressè in iis scriptum reperitur. Quale esset, quòd Christus
 morte suâ nobis Deum reconciliasset; vel quòd pœnas universis nostris iniquitatibus debitas,
 moriendo divinæ Justitiæ persolvisset; vel quòd nos è manibus divinæ Justitiæ sanguinem
 suum redemptionis nostræ pretium ille dans liberasset; vel quòd scelera nostra obedientiâ sua
 compensasset; vel quòd ut remissionem peccatorum Deus nobis largiretur, dignè commeritum
 est; vel denique saltem, quòd aliquâ ratione Dei iram nobis placasset.

Grot. de
de Satisf.
9 p 177.
Edit. Ox-
on. 1636.

† Ubi su-
pra.

* Lib. I.
cap. 3.

verò ex innumeris, iisque disertissimis, S. Scripturæ locis li-
quidò liquere credo, Christum non modò *bono* nostro, (quod
scil. fatetur Hæresiarcha, & de quovis Martyre verum est)
sed etiam *vice* nostrâ mortuum esse; hoc est, (ut omni voca-
bulo ambiguitati occurratur) nisi Christus esset mortu-
us, nos, ex decreto saltem divino gravissimis de causis con-
cepto, necessariò fuisset morituros, & quia Christus mortuus
est, nos non necessariò morituros morte æternâ. Hoc verò
posito, futurum scil. ut nos morte afficeremur, ni mortuus
esset Christus, solutio, sive satisfactio deinde (utî optimè
observavit summus Catholicæ veritatis in hac quæstione Vin-
dex) rectè colligitur ex ipsa rei natura. Aut enim injuriâ
eramus morte afficiendi, aut jure: non injuriâ; mortem e-
nim commmeriti eramus; jure igitur: Si jure, eramus igitur
mortis debitores. Ab hoc debito liberationem nobis Chri-
stus impetravit aliquid dando. Dare autem aliquid, ut per
id ipsum alter à debito liberetur, est solvere aut satisfacere.
† Negat districtè Socinus, Christum crucis suæ Sacrificio
commeritum esse, ut Remissionem peccatorum Deus nobis
largiretur: imo * negat Deum ob fusionem sanguinis Christi
quicquam nobis promississe. Scilicet hæc constans ejus doctri-
na, Christum non ideò mortuum fuisse, ut aliquid nobis im-
petraret à Deo promittendum; sed tantummodo ut pro-
missorum, jam quasi sponte, & absque propitiatione ulla in-
terveniente, à Deo factorum, Eidem nobis faceret. Ego ve-
rò firmissimè credo, Christum Servatorem nostrum, utpote
Dei Patris Filium genuinum ipsique charissimum, stupendâ
suâ in assumpta humana natura *κενώσας*, sive ad mortem us-
que crucis exinanitione, bona illa maxima, quæcunque in
Evangelico Fœdere promittuntur, (Remissionem nempe
peccatorum, vitam æternam, quòdque ad utrumque illud
beneficium assequendum est necessarium, Spiritûs Sancti do-
num) nobis, sub conditionibus in eodem Fœdere præscri-
ptis, à Deo Patre impetrâsse, sive ut Deus tanta nobis bene-
ficia eâ ratione largiretur, dignè commmeritum esse; proinde
gratiosissimum Evangelii Fœdus integrum in Christi obedi-
entia, cujus mors ipsius & oblatio in cruce facta comple-
mentum fuit, tanquam in causa sua *ἀποκαταρκτική* meritoria,
eâque unica, omnino niti & fundari. Hæc omnia complexus
est

est paucissimis verbis (quæ sæpius in *Examine* citavi, & idem toties repeto, quod veram & genuinam Satisfactionis Christi notionem, in ipsis clarè explicatam, Lectoris animo quasi inculcare vellem) vir Apostolicus, & Scriptor tantum non Θεόπνευστος Clemens in Epistola ad Corinthios; ubi fideles monet, ut seriò perpendant; *Quàm pretiosus Deo sit Christi Sanguis, qui propter Salutem nostram effusus, toti mundo pœnitentiæ Gratiâ obtulerit.* Quæ verba hunc sensum manifestum habent: Tanto apud Deum Patrem in pretio habitam fuisse, aded ipsi placuisse Filii sui ad mortem usque Crucis obedientiam, (quod scilicet cum ineffabili φιλανθρωπία, atque adversus Deum Patrem summissione conjuncta fuerit; & præterea ex οἰκονομία illa, gloria divinorum attributorum, Justitiæ imprimis & Misericordiæ Divinæ, mirandum imò prorsus stupendum in modum eluxerit) ut propterea cum universo humano genere, peccati reatu involuto atque iræ suæ obnoxio, (quodque aded unâ cum Angelis Apostatis perdere funditus jure poterat) Fœdus gratiosissimum iniverit, quo Remissionem peccatorum, Vitamque aded æternam omnibus sub Lege Pœnitentiæ (quæ universum hominis lapsi & peccatoris, ad Deum redeuntis, officium complectitur) daturum se receperit. Hæc est vera, Apostolica, & Catholica de Satisfactione Christi Doctrina, Socini placitis adversa satis, quam ita me Deus amet, ut ex animo amplector. Vulgares verò istas, atque augustissimo mysterio planè indignas opiniones, dogmata illa insulsa & perniciofa, à Christianismo non minùs quàm Socinismo abhorrentia, quæ in hac quæstione Theologi quidam Neoterici commenti sunt, absit ut cum hac Catholica Fide commisceam. Placita volo eorum, qui docent, vel Deum Patrem Filio suo, ipsi nunquam non charissimo, etiam tum cùm in cruce sese eis δοῦναι ἐως θανάτου, Eph. 5. 2. ipsi offerret, reverà iratum fuisse; vel Christum in Passione sua damnatorum pœnas ac tartareos cruciatus subiisse; vel communem Servatorem tantum pro paucorum quorundam peccatis Sacrificium suum obtulisse; idque in eorum, ut loquuntur, persona, ita ut ipsi Justitiæ Divinæ satisfecisse, pèrque eam Satisfactionem formaliter justî, atque ab omnis peccati non modò reatu, sed & culpa planè liberi à Deo censeantur; vel, (quod indè consequitur)

tur) paucos istos, ad quos solos Satisfactio Christi pertinet, per eam ipso facto liberatos fuisse, ac proinde justificados in foro Dei antequam nati essent; eamque Justificationem, quæ Fidei in Scripturis tribuitur, de Justificatione in foro tantum conscientiæ, five de sensu & perceptione Justificationis antea peractæ, intelligi debere; vel denique fructus Satisfactionis Christi salutare, voluntate Dei Patris & Christi in Evangelio patefactâ, ex una conditione Fidei simplicis virtutis suspendi, quæ manifesta est Doctoris nostri sententia. Qui super fundamentali hoc Religionis Christianæ Articulo, unâ cum auro Catholicæ Doctrinæ, hujusmodi ligna, fœnum, & stipulam non modò ipsi temerè ædificârunt, sed & ista sua additamenta, tanquam ipsum essent fundamentum, aliis tantum non cum anathemate obtrufferunt, viderint ipsi, quomodo olim ad Tribunal Domini rationem reddituri sint.

10. Verùm urgent Adversarii, in hac saltem de Justificatione Controversia planè *Socinianum* esse Harmonistam, atque in *Socini* castra apertè transisse. *Resp.* Hoc apertè falsum esse, vel ex iis, quæ jam à nobis dicta sunt, satis liquet. Nam inter *Socinum* & *Harmonistam* ingens est hîc dissidium de re omnium præcipua, nempe de causa Justificationis nostræ *πρὸς ταυτην* meritoria, quam *Harmonista* in solo Iesu Christi Sacrificio propitiatorio sitam esse constanter docet; *Socinus* verò nullam prorsus agnoscit. Sed quid multis opus est? Hæc summa est Doctrinæ meæ de Justificatione hominis, (& si quid ultra hæc duo docuisse me, D. *Tullius* evicerit, vicerit) neminem ex Pacto Evangelico, meritoriâ Iesu Christi Sanguinis effusione impetrato ac sancito, Remissionem peccatorum, five Justificationem absque Fide & Pœnitentia comparare posse; absque Fidei verò & Pœnitentiæ fructibus acceptam Justificationem custodire & conservare posse neminem. Jam hæc doctrina *Sociniana* si sit, tum certè (liceat hîc ad Doctoris verba alludere, quibus ille *Harmonistam* alicubi irrisit) *Socinianos* habemus Patres, *Socinianam* Ecclesiam *Anglicanam*, *Socinianos* Reformatos omnes saniores, *Socinianum* quoque ipsum Evangelium: Quem nunc pudebit hujus *Socinismi* talibus Patronis ornati?

Justif.
Paulin.
§. 42.

11. In abstergenda hac de Socinismo calumnia eò diutius moratus sum, quòd & per se gravis illa sit, atque à multis rescivi, istam de me famam inimicorum meorum artibus & industriâ tam latè sparsam esse, ut jam penè ubique pro Socinistâ habear. Sanè expertus loquor, insignem calumniam non modò cessisse in familiæ meæ detrimentum, sed etiam successui laborum meorum in Sacro Ministerio (quod me angit maximè) gravi impedimento fuisse. Deus opt. max. ex effusissima ipsius Misericordia Gratiam illis largiatur, quâ de tam atroci in fratrem suum injuriâ seriam & tempestivam agant Poenitentiam, ut tremendum illud judicium, quod in futuro sæculo calumniatores manet, effugiant. Interim me solabor benedictione Dei, Domini, ac Servatoris mei Iesu Christi, qui dixerit: *Beati eritis, quum vos convitiis affecerint, & mentientes dixerint quidvis mali adversus vos propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in cælis, &c. Mat. 5. v. 11, 12.*

Atque hætenus de Titulo *Novatorum*, quo in Libri inscriptione adversarios suos gravare voluit D. Tullius; cujus invidiam ità amolitus sum, ut nihil ferè, quod eòdem spectat, in ipso Libri corpore omiserim. Hoc autem eo feci consilio, ut deinceps Lector cordatus animo à præjudiciis libero atque inoffenso pede in Examine eorum, quæ ad causam ipsam pertinent, mecum progredieretur.

SECTION II.

ad Libri Præfationem.

I. **E**X Præfatione Doctoris prudenti Lectori conjecturam liceat capere, quid ab ipso in Operis progressu expectandum sit. Nimirum simulatque è carceribus exiit, à meta longius aberrat; cùm in Sermonis initio magnâ verborum pompâ explicare aggreditur, quanti sit momenti, judicio Prophetarum, Christi, Apostolorum, Doctorum, Ecclesiarum antiquarum, recentiorum, omnium, Controversia de

de Justificatione peccatoris; nempe hominū an unius Christi Servatoris nostri meritis ipsa nitatur. Quis enim ex adversariis, quos præcipuè in hoc Opere impugnat, illud unquam in dubium vocavit? Certè meā isthuc refert nihil. Quare Rhetoricationem illam bene longam, ut planè ἀπερο-
διότητον prætereo.

p. 3.

2. Deinde V. R. illos acriter Theologos perstringit, qui à lite, quam ipse tanto fervore contra *Harmonistam* & alios intendit, abstinendum censuere, quòd lis illa tandem in meram λορμαχίαν recidat, hoc est, quòd nihil ipsi dicant, quod non Protestantes omnes saniores, etsi aliis fortasse verbis, dixerint. Hos ut torpidos, & somnolentos, ac planè Galliones, quibus nihil curæ sit, summa Christianæ Doctrinæ capita utram in partem definiantur, modò suo ipsi fruuntur otio, irridet atque insectatur his verbis: *Haud paucos quoque, qui nihil fortasse contrà definiunt, nescio quis animi torpor (reside hoc sæculo) invasit, ut omnium nobilissimam, maximæque ponderis controversiam pro inutili habeant λορμαχία, sicque cavent, nè suaves illis unquam abrumpat somnos.* Certè λορμαχίαν esse quæstionem illam, utrum Fides quæ est viva, an Fides quæ viva est, hominem ex Pacto Evangelico justificet, ipse observavi *Harm. Apost. Dissert. prior. cap. 6. §. 2.* Ubi & Protestantium omnium saniorum in re ipsa consensum ostendi. Tantùm ibidem monui, ex Justificationis doctrina, à Theologis quibusdam Reformatis, quorum alioqui mens & sententia sana & orthodoxa fuit, incommodis verbis explicatâ, vulgus hominum perniciosissimos de re ipsa errores concepisse, quibus postea Theologi illi distinctiunculis & cautelis suis frustra conati sunt remedium afferre. Laudavi sapiens illud maximi Grotii hac de re effatum; *Locutiones incantatas res sequuntur periculose.* Neque sanè λορμαχίας istis infumitur *Harmonia* nostra, cujus scopus & institutum est conciliatio ἐναντιοφανείας inter duos Apostolos in re gravissima; cuiusque pars longè maxima agit de *Pauli συσνοήτοις*, quæ ab indoctis malè & in perniciosos sensus intellecta fuisse, conquestus est olim *Petrus* Apostolus; atque utinam nobis hodie ejusdem querelæ decisset justa occasio. Si ex hoc opere nimium necessario contentiosi quidam homines inanes λορμαχίας ac lites inutiles ferendi ansam arripuerunt, non

est illud mihi vitiovertendum. Cæterum cum D. Tullius Theologos illos (qui mihi videntur viros fuisse prudentes, & temperationis ingenii) ibidem tam seriò monet, ut nè *veritatis divinæ magnalia pro nihilo habeant*; operæ pretium est scire, quænam sint ista divinæ veritatis magnalia, pro quibus tantopere digladiandum censuit. Purgatis auribus accipite subtilem Doctoris Theologiam. Justificamur, inquit, per Fidem solam, idque non ut opus humanum, etsi bonum, neque ut conditionem tantummodo in Evangelio præscriptam; sed ut instrumentum apprehendens & applicans unius Christi Justitiam. Justificamur quidem per Fidem, quæ est *sincera Christi acceptatio, ut Domini & Servatoris nostri*; sed cave nè respectui illi Fidei, quo in Christum, ut Dominum refertur, Justificationem tribuas. Cum enim *Justif. Christi Sacerdotis & Domini sive Regis munia, licet eadem sem-* Paulin. *per & indivulsa subjecto, suis tamen formalitatibus ab intel-* P. 112, 113. *lectis seorsim collocantur, necesse est, ut Justificatio, quæ ex sola Satisfactione Christi oritur, non dominio, quæque conceptu suo formali non in mortificatione peccati, sed in non-imputatione, seu peccatoris absolutione continetur, pro objecto quoque primo & formali Christum Sacerdotem sive Servatorem habeat. In reliquis conceptibus Christus, fateor, est objectum Justificationis ut quod, sive materiale; ut Servator tantum & Sacerdos, formale, sive ut quo; hoc est, (nè cui fortè terminorum Scholasticorum spinæ tenellos ledant pedes) etsi idem Christus sit Dominus & Sacerdos, totusque in Justificatione recipiatur, totus tamen omni sensu, i. e. omnium promiscuè munerum intuitu, ad Justificationem formaliter minimè requiritur, sed tantum quia sacerdos & Legis satisfaciens. Quis sanus non indignetur has λεπολογίας (quarum aliquas vix, ac nè vix quidem ad congruum sensum reducas, ut cum Christus toties dicitur *objectum Justificationis*) pro veritatis divinæ magnalibus venditari? Et tamen hoc parum est. Ut veritatis divinæ magnalia veneratur D. Tullius, dogmata quædam valdè perniciofa, à quibus Christianorum aures abhorrent, atque pro iisdem, tanquam pro aris, pugnat. Hujusmodi sunt, hominem justifi-*

p. 30, 31,
32, 102.

p. 103.

p. 53.

huc manet; five ante Justificationem (quovis signo rationis) unumquemque esse impium; nihil virtutis, aut operis humani ad Justificationem hominis requiri, magis quàm ad hominem jam natum ut nascatur, &c. Certè cavet abundè D. Tullius, nè posthæc controversia pro inutili λογισμῶς habeatur, cùm ipsas Antinomismi fæces, tanquam Apostolicam, Catholicam, atque Ecclesiarum omnium Reformatarum doctrinam γυμνῇ κεφαλῇ defendit, nobisque tam fidenter obtrudit.

p. 3, 4.

3. Quis verò ad sermonem illum verè tragicum, quem D. Tullius veluti è suggesto, in Harmonistam aliòsque suos adversarios intonat, nempe, "Justificationis doctrinam male intellectam lapidem fuisse istum offensionis & petram scandali, ad quam Judæi impegerunt, quòd utique vitam quærerent inter operum sepulchra, Justificationem non ex Lege Fidei, sed ex Operibus; non de terminis, sed de tota possessione in confesso litem esse; non de muris, sed de Palladio Christiano: ubi vel ex minima titubatione (sicuti per glaciem ambulantes) maximum oriatur discrimen; nullam esse spem apud Deum consequendi salutem, si unica ignoratur via; denique cùm binas omnino justificandi coram Deo vias sacra nobis pagina indigitat, Fidei scil. & Operum, horumque adversas planè frontes ostendit, & medii quicquid est temperamenti toties & tam apertè fastidit, utram quis semitam elegerit non esse testarum lusum, sed potius æternæ fortis quasi pignus & sponsonem: quis, inquam, ad hæc dicta non totus obstupescat? Serióne credit D. Tullius, nos in quæstione de Justificatione hominis cum Judæis sentire, hoc est, ex Lege Moysi, five ex ullis Operibus nostris absque Christo Mediatore Justitiam ac Salutem sperare? Serióne credit nos totam Fidei nostræ possessionem, atque ipsum Palladium Christianum amisisse, unicam salutem consequendi rationem ignorasse, atque ex binis justificandi (ut loquitur) coram Deo viis, ad salutem alterâ, alterâ ad interitum ducente, posteriorem illam, tanquam æternæ fortis nostræ miserrimæ pignus & sponsonem elegisse? Si ita est, Deus misereatur hominis, quem five judicium five charitas sua ita prorsus destituerit. Sciat V. R. me aliam Justificationis ac Salutis obti-

obtinendæ rationem ignorâsse præter hanc : Firmissimè cre-
 do, mihi Christi Evangelio firmum assensum præbenti, atque
 ex ea Fide veram agentî Pœnitentiam, hoc est, per Grati-
 am Christi omnis peccati mortalis jugum excutienti, seriò-
 que me devoventi in Evangelicæ Legis obsequium, ex sum-
 ma Dei Patris Misericordia, propter merita tantùm Filii sui,
 Domini ac Servatoris mei Jesu Christi, qui pro meis ac toti-
 us mundi peccatis Sacrificium verè Propitiatorium Patri suo
 obtulit, præterita peccata mea omnia, quotcunque quanta-
 cunque, plenè remissum iri. Ità verò confido, peccata mi-
 hi actu remissa esse, méque in statu Gratiæ ac Salutis jam
 constitui, ut ex serio conscientiæ examine, ad Evangelii
 normam instituto, de Fidei & Pœnitentiæ meæ sinceritate
 mihi constat. Credo, me, dum Fidei & Pœnitentiæ dignos
 fructus proferam, hoc est, dum ab iis criminibus, quæ homi-
 nem è Regno Cœlorum, juxta Evangelium, excludunt, ab-
 stineam; bonaque Opera tum pietatis adversùs Deum, tum
 justitiæ & charitatis erga proximum gnaviter exerceam, ac-
 ceptam Remissionis ac Justificationis Gratiâ conservatu-
 rum; tandèmq; si in hoc Justitiæ statu moriar, ex eadem
 Misericordia Dei per ac propter Christum, æternam vitam
 ac salutem adepturum. Credo, labi me posse, ac post ac-
 ceptum Spiritum Sanctum (ut loquitur Ecclesia nostra)
 à Gratia recedere; eòque *Salutem meam* (monente Aposto- Phil. 2. 12.
 lo ipso) *cum timore ac tremore operor*. Credo, in Evangelio
 quidem lapsis quibuscunque & quotiescunque, modò ante
 mortem resipiscentiam suam renovaverint, ac *priora opera* Apoc. 2. 5.
fecerint, veniam promitti; iisdem verò neque vitæ spatium,
 neque gratiam, quâ agant pœnitentiam, uspiam promitti;
 proinde illud *Augustini* verissimum esse, *Deum filiis suis qui-* De Corrupt.
busdam, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilecti- & Grat.
onem dedit, non dare perseverantiam. Credo gratiam quan- cap. 8.
 dam extraordinariam ex Divino beneplacito quibusdam da-
 ri; sed extremæ dementiæ esse censeo, quènquam talem
 gratiam præsumere, aut ultra promissiones Dei in Evangelio
 facta, sibi quicquam certò spondere. Denique per totum
 salutis meæ curriculum, à carceribus ad metam usque, gra-
 tiam atque auxilium Spiritûs Divini mihi planè necessarium
 esse, méque sine Christo nihil boni spiritualis unquam vel
 fecisse,

Mat. 26. 41. Luc. 21. 36. **”** fecisse, vel facere posse, persuasissimum habeo. Neque tamen Gratiae necessitatem socordiae meae velum obtendo; utpote qui sciam Gratiā illam non dari nisi *assidue petentibus*, neque effectum suum sortiri nisi *invigilantibus*. Scilicet ipse Dominus hæc duo conjunxit *προσσχὴν καὶ προσευχὴν*. **”** Eoque nos docuit (notante Interpretum doctissimo) quam aptè conspiret cum humana diligentia auxilium divinum. Qui enim vigilare jubetur, non agitur *ut nervis alienis mobile lignum*; qui precari, ostenditur opis divinæ indigere, sine quā inanis est omnis humana industria. Hæc est via salutis obtinendæ, quam ipse per Dei Gratiā ingressus sum, aut ingredi certè volui; quam ideò elegerim, quòd & in Sacris ea Scripturis mihi clarè monstretur, & via trita ac tuta sit, quam Christiani omnes Catholici per quindecim ad minimum à nato Servatore annorum centurias ante me calcârunt. **”** Aliam si novit viam D. Tullius, eam, si quidem ita secum (quod nollem) statuerit, sequatur suo periculo: me certè non habebit comitem.

P. 52 **”** 4. Nescio autem quā sinceritate dixerit D. Tullius, se in hujus controversiæ arenam perinvitum descendisse. An ille perinvitus in arenam descendit, qui non vocatus, imò & invitis Ecclesiæ Rectoribus, quorum judicio acquiescere debuerat, in arenam se intulit & intravit; qui post tres repulsas, ab iis, penès quos præli cura erat, acceptas, (comperta loquor) tandem clanculūm atque arte non admodum laudabili Typographiæ licentiam adeptus est? Sed causæ tam præclaræ stimuli ipsum scil. incitârunt. Primum, quanta hæc in illos Ecclesiæ nostræ summos Antistites, qui causæ tam præclaræ non modò non faverint, sed & auctoritatem suam opposuerint? Deinde, si solum, quod obtendit, præclaræ causæ studium, & veritatis augustiæ (utì mox loquitur) vindiciæ ipsum in hanc arenam traxissent, cur amicam per scripta collationem, quam ipsi obtuli, recusavit? Sciat enim Lector, cū aliquando cum Doctore de Libro ejus adversus me scripto (in partu tum, ut loquitur, hærente) coram conferrem, me ab ipso obnixè petiisse, ut paci Ecclesiasticæ consulere, ac diligenter caveret, nè ex publico dissidio inter duos ejusdem Ecclesiæ Theologos, vel Schismaticis & Ecclesiæ nostræ hostibus calumniæ occasio, vel

vel infirmis scandalum oboreretur; ac propterea chartas suas mecum amicè communicare vellet, hâc lege, ut si iisdem evinceret, me scripsisse aliquid quod à sana doctrina alienum esset, errorem meum publicè retrectare non recusarem: respondisse verò ipsum, *se fortasse schedarum suarum exemplar brevi ad me missurum.* Novit D. Tullius me vera scribere, & hujus rei testem quoque habere spectatæ Fidei Theologum, qui colloquio nostro interfuit. Sed chartas istas mihi nunquam licuit videre, donec per Typographum publici juris factæ essent, atque omnium oculis expositæ.

5. Sub finem Præfationis V. R. adversarios suos seriò obtestatur his verbis: *Hoc tantùm adversæ causæ Patronos hortor* P. 6. *& rogo, ut si qui responsionem meditentur, id eo fiat animi candore, eâ calami sobrietate, eâ pacis Evangelicæ reverentiâ, ut si non idem salvâ veritate, incolumi saltem amicitia diversum sentiamus.* Præclarè sanè! Atque utinam legem, quam aliis statuit, ipse servâset. Sed quomodo ille candori studuit, qui artibus, quas suprà commemoravi, tam ab omni candore alienis, responsum ad Librum adversarii sui adornavit? Quomodo illi calami sobrietas, pacis Evangelicæ reverentia, amicitiam cum diversum sentientibus sartam rectam conservandi studium cordi fuit, qui secum non sentientes, ut Sophistas, Novatores, Doctrinæ Ecclesiæ Anglicanæ desertores contra toties repetita juramenta sua & subscriptiones, Pontificiorum æmulos, Jesuitarum palpones, sub filiorum Ecclesiæ Anglicanæ e mentito nomine, sive Pontificiis, sive Socinianis perfidè merentes, Scenæ servientes, &c. passim depingit? Lepida sanè est excusatio, quam huic calami sui intemperiei obtendit, cùm ait, *poscat, fateor, interdum veritas styli vehementiam, furorem nunquam.* Quasi verò omnis styli vehementia, quæ intra furorem se contineat, pro calami sobrietate habenda sit. Si ità est, securum esse jubeo virum Reverendum de calami sobrietate ab adversæ causæ Patronis servandâ, cùm nihil sit in Libro ipsius, quod quenquam adversariorum ad furorem adigat.

S E C T I O III.

Ad Caput primum de statu Quæstionis.

P. 3.

1. **I**N definiendo Quæstionis statu videtur D. Tullius ostendere voluisse, quàm assuetus sit pilis in controversia findendis; cujus artis peritiam sibi in Præfatione non obscure tribuerat. Mirè autem hîc sese effert V. R. subîque veluti è sublimi adversarios despicit. Quippe hos irridet ut Sophistas & delusos homunciones cum larvis luctantes; aitque ab ipsis statum quæstionis miserè turbatum esse; se verò ipsum breviter, simpliciter, & disertè expositurum spondet. Neque his contentus, Caput conclusurus, hortatur Lectorem, ut statum Quæstionis ab ipso explicatum, si in nubibus errare nolit, memoriâ teneat; facile scil. indè perspecturus, quàm leves ratiuncularum stipulæ, pro solidis argumentis, ab adversariis in hac causa porrigantur. Agè videamus, ecquid tantâ ostentatione tamque magnificis promissis dignum proferat.

Harm. A-
post. Dis-
sert. I. c. 6.
p. 42, & c.

2. Dicimus, inquit, primò nullam esse reformatis vel secum, vel cum aliis controversiam, an Fides quæ justificat sit res sterilis, & infructuosa, seu bonis Operibus, uti fert occasio, nudata: talem quippe Fidem à Justificatione procul universi abigunt, &c. Hoc si verum sit, viderit ipse, quo pacto doctrinam suam Reformatorum omnium communi sententiæ conciliare poterit. Nimirum juxta ipsius Theologiam, Fides justificans, cùm justificat, est res planè sterilis, atque omni bono opere ac virtute vacua; utpote quæ justificat ante omnem animi sanctificationem, adeoque ante veram de peccatis contritionem, dum homo adhuc impius atque omni bonâ qualitate destitutus manet. Quomodo autem is Fidem bonis Operibus nudatam à Justificatione procul abigit, qui Fidei ante omne Opus bonum (etiam internum) Justificationem tribuit? Frustrà autem hîc occinitur illud quorundam Theologorum, Fides facta bonis Operibus justificat ante partum; siquidem scitum hoc apothegma à nobis alibi abundè refutatum atque explosum est. Præterea concipi non potest, quo-

quomodo homo quovis signo rationis ante Justificationem reverà impius sit, atque omni bonâ qualitate destitutus (quod asserit D. T.) qui aliquo signo rationis ante Justificationem fidem habet foetam bonis Operibus.

3. Pergit: Neque secundo queritur an cum fide Justificâ, reliquarum quoque virtutum semina radicalia, seu majoris habitus, simul infundantur. Hoc enim utrinque conceditur, &c. Iterum non video, quomodo hîc sibi constet Doctoris Theologia. Si enim unâ cum habitu fidei Justificæ, reliquarum quoque virtutum habitus simul infunduntur, tum infusio ista habituum reliquarum virtutum Justificationem præcedat, necesse est: Nam fidem Justificam præcedere Justificationem fatetur D. Tullius, & per se manifestum est. Atqui alibi V. R. sanctificationem, quam in habituum illorum infusione constituit, Justificatione omninò posteriorem, atque (ut vidimus) hominem eo momento, quo Justificatur, impium prorsus adhuc esse, strenuè contendit. Enchir.
Didact.
cap. 10.

Dixerit fortasse (quod & reverà dicit) D. Tullius, infusionem quidem habitûs Fidei Justificatione omninò naturâ priorem esse, infusionem verò habituum reliquarum virtutum esse naturâ Justificatione posteriorem; sed tamen hæc tria gratiæ divinæ opera, nempe, tum infusionem habitûs fidei, tum Justificationem, tum denique infusionem reliquarum virtutum simul esse tempore, atque uno eodémque instanti, ut loquuntur, peragi.

Mira subtilitas! Sed respondeo, 1º. Si concederemus, dari talem aliquam omnium simul virtutum instantaneam (ut dicitur) infusionem, illud nodum non solveret. Cum enim fateantur adversarii, hominem non per merum Fidei habitum, sed per actum aliquem Fidei (qualiscunque demum is sit) ex habitu illo profluentem, justificari, necesse est inter infusionem habitûs Fidei Justificæ, & hominis Justificationem aliquod temporis momentum interveniat, quo actus ille Fidei Justificus perficiatur: unde cuivis manifestum sit, si habitus Fidei Justificæ, & reliquarum virtutum simul infundantur, fieri non posse, ut infusio ista cæterarum virtutum sit ullo modo, hoc est, sive tempore, sive naturâ, Justificatione posterior. Verùm, 2º. Ut liberè dicam quod res est, puto vulgatam istam doctrinam, de simplici & instan-

stantanea virtutum simul omnium Christianarum in hominis animum, five ante, five post Justificationem, infusione, prorsus erroneam esse, aliorumque adeò errorum non levium in S. Theologia fontem & scaturiginem fuisse. Liceat mihi cum bona Lectoris venia veritatem utilissimam, atque ad multa considerata apprimè necessariam, (*ὡς ἐν παρόδῳ*) paucis explicare.

4. Ac primum quidem illud fundamenti loco statuendum est, Christianas & salutes Virtutes esse habitus neq; simpliciter infusos neq; simpliciter acquisitos, sed ex utrisq; mixtos, hoc est, partim infusos, partim acquisitos. Me explico: Virtutes illæ non sunt habitus simpliciter acquisitæ, quia neutiquam acquiruntur ullis actibus nostris præviis, absque Gratia Dei atque auxilio Spiritûs Sancti præstitis. Neque sunt habitus simpliciter infusi, ob hanc invictam rationem: Quod simpliciter infunditur, id nobis ut officium nostrum, live conditio ad salutem obtinendam necessario præstanda, frustra prorsus adeoque ridiculè præscribitur; (*quorsum enim illud à Deo nobis injungitur faciendum, quod ipse Deus solus in nobis facit?*) at Virtutes illæ non frustra nobis præscribuntur; ergo, &c. Quid ergo? Virtutes illas actus quosdam nostros dixerim (cum viro doctissimo) excitatos & effectos à Gratia præveniente & eliciente, adistente, comitante & subsequente, ita tamen, ut istorum actuum frequens & crebra præstatio habitus tandem quosdam in animo ingeneret, quibus facilè, lubenter & constanter actus ipsos præstare velimus & possimus. In supernaturalibus enim actuum ipsorum principium motum à supernaturali causa statuatur, necesse est, quod in naturalibus non est necesse. Et hoc si statuatur, salvari poterit universa Gratiæ divinæ necessitas, dignitas & efficacia cum natura ipsa creata, & manente etiam sub peccato. Ità enim statuenda Gratia, ut non tollatur tota rei natura creata; quod fieri necesse est, ubi talis infusio & infusi habitûs immediatus influxus in actum statuitur. Hòc posito fundamento, haud difficile erit universæ *ὁικονομία*, quâ per Spiritûs Sancti Gratiâ Virtutes salutes animis nostris ingenerentur, & salus nostra procuretur, rationem, ordinem, & quasi methodum intelligibiliter (*quantum fert humana imbecillitas*) explicare. Justificationem

tionem hominis necessariò præcedunt actus quidam, ceu dispositiones, (ut loquuntur) quibus homo ad tantum beneficium à Deo recipiendum aptus atque idoneus reddatur; cujuscmodi sunt dolere de peccato, detestari peccatum, humiliter se Deo subjicere, ad Dei misericordiam confugere, in Christo Mediatore spem figere, divinum favorem ante omnia ambire, novæ vitæ firmum propositum inire, aliâque consimilia, quæ omnia Sacra Scriptura sub *Fidei & Pœnitentie* vocabulis complectitur. Hi autem actus, sive dispositiones neutiquam ex meris humani arbitrii viribus proficiuntur; sed per Spiritum Sanctum, hominem prævenientem, excitantem, adstantem, comitantem (nondum verò in ipso homine habitantem) omnino efficiuntur. Efficiuntur verò in homine atque ab ipso per Dei Gratiam, non in instanti, (quod fieri nequit, siquidem ut exerat quis actus illos omnes, tempore & quasi serie quâdam pii discursûs omnino opus esse per se manifestum est:) neque necessariò sive irresistibiliter, ut loquuntur; sed gradatim & prout homo se ductui verbi, Spiritûsque Divini obsequentem præbuerit. Homini ita per Gratiam disposito, ex summa Dei misericordia per ac propter Christum maximum illud Justificationis beneficium confertur, hoc est, peccata ipsi sua, quotcunque & quantacunque plenissimè remittuntur, atque jus ad salutem æternam conceditur. Demum in hominem jam justificatum, eoque *in Deo* privilegio donatum, in signum amoris ac veluti tesseram adoptionis, *Spiritus adoptionis* à Deo emititur, *Gal. 4. v. 6.* Hæc Spiritûs donatio, quæ Justificationem sequitur, à Gratia ejusdem Spiritûs hominis conversionem præveniente & operante bifariam imprimis differt: primò, quòd animæ jam à vitiis purgatæ, Spiritus Divinus arctius atque intimius, quàm antea, unitur, in ipsam altius penetrat; pleniusque ejus facultates omnes pervadit. Unde in Scripturis dicitur Spiritus Divinus ante Conversionem hominis, quasi ad cordis ostium pulsare, post Conversionem verò interiora domûs intrare, *Apoc. 3. 20.* Deinde, quòd Sanctissimus ille Spiritus in anima, quam antea veluti inviserat tantùm, & Gratiâ suâ præveniente in domicilium sibi præparaverat, jam habitat & quasi sedem suam figit, nunquam indè discessurus, nisi per peccatum aliquod gravius foras

foras extrudatur; adeoque, si quando tale quid acciderit, lubenter rediturus, modò per seriam ac tempestivam poenitentiam revocetur. Hæc non sunt *Novatorum* somnia, sed ipsa veritas in Sacris Scripturis manifestissimè tradita. Quæ cùm passim ac verbis disertissimis donationem Spiritûs Sancti post Fidem & Poenitentiam ponant, ipsamque Spiritum Sanctum non nisi animis jam bene præparatis ac dispositis infundi doceant; tam Fidem tamen, quàm Poenitentiam Gratiæ divinæ verbis æquè claris tribuunt. Obtestor Lectorem, ut non perfunctoriè legat, sed attentè ac seriò expendat hæc Scripturæ loca, *Prov. 1. 23. Esa. 57. 15. & 66. 1, 2. Luc. 11. 9, 13. Joan. 14. 17, 23. Act. 2. 38. & 5. 32. Gal. 3. 14. Eph. 1. 13. 1 Pet. 5. 5. Apoc. 3. 20. coll. Joan. 6. 44. Act. 16. 14. Eph. 2. 8. 2 Tim. 2. 25.* Cæterùm hæc donatio Spiritûs Sancti, quæ Fide, Poenitentiâ, adeoque Justificatione posterior est, non novos (quod apprimè notandum) in homine creat Virtutum habitus, sed tantùm imperfectiores illas Virtutum dispositiones, quæ antea in homine per Gratiam prævenientem effectæ erant, quæque sub Fidei & Poenitentia nomine comprehendi diximus, confirmat, corroborat, intendit, auget, atque in habitus tandem solidos provehit. Nimirum veræ Poenitentia (utpote quæ timorem divinum, charitatem erga Deum licet imperfectiorem, odium peccati, amorem justitiæ, &c. complectitur) insunt omnium Virtutum semina, quæ deinceps à Spiritûs Sancti Gratia uberius irrigata, in amplam Virtutum ac bonorum Operum segetem excrescunt. Unde bona Opera omnia quæ ab homine jam justificato fiunt, in Sacris Scripturis dicuntur *ἔργα ἁγίων, ἃ ἐκ τῆς χάριτος τοῦ πνεύματος ἁγίου* *digni fructus, & opera poenitentia*, *Mat. 3. 8. Act. 26. 20.* Cùm autem variis modis (de quibus hic non est differendi locus) in homine justificato pias illas dispositiones prævias adaugeat Spiritus Sanctus; tamen inter modos illos eminere videtur efficax illa & potens (ut verbis utar viri doctissimi) favoris divini in animum impressio, quâ fidelium corda jam antè spe æternæ vitæ, quam ex verbo Fœderis hausserant, imbuta, certiori plerumque spei istius sensu ità blandè & suaviter afficiuntur ac perfunduntur, tanquam gustarent jam & perciperent aliquo modo virtutes futuri sæculi, & præ-

præmio promisso aliquatenus fruerentur. Ex hoc sensu
favoris divini mirè inflammatur Charitas nostra erga De-
um; Charitati autem (præsertim ardenti) nihil in Virtu-
te difficile.

Hæc, quantum patitur rei sublimitas, plana sunt ac facilia; quæ verò philosophatur D. Tullius, de simplici atque instantanea omnium simul virtutum infusione, nunquam vel ipse, vel alius quisquam intelligibiliter explicare poterit. Sed è diverticulo in viam.

5. Progreditur D. Tullius : Nec 3°, inquit, *litem move-*
mus ipsi, an bona Opera sint ad Salutem necessaria, modo scil.
loco, ordine, & ex fundamento sibi proprio, &c. Verùm cur
 modum illum, locum, ordinem, & fundamentum proprium,
 juxta quod ad Salutem reverà necessaria esse fatetur bona
 Opera, non hîc (ubi proprius locus erat) explicavit? Certè
 quia, salvâ hypothesi suâ, non poterat. Nam lepidæ istæ
 similitudines & metaphoræ, quibus adeò delectatur, nihil
 planè ad rem faciunt. Ad extruendum, inquit, *edificium cu-*
jusvis bajuli necessarius est usus, at non qualis Architecti; ancilla
opus in domo, quæ tamen si matrem protervè agat familiâs, cum
Hagare foràs ejicienda. Quasi scil. quisquam nostrum Ar-
 chitecti in edificio salutis nostræ extruendo, aut Matris fa-
 miliâs in eodem negotio disponendo vices, non Gratia Di-
 vinæ & Meritis Christi, sed bonis Operibus nostris assignare
 ausus fuerit. Piget tam manifestam calumniam toties re-
 fellere. Sufficiet nobis si verum aliquem ad Salutem obti-
 nendam bonorum Operum usum necessarium (sit illa, qua-
 lis ancillæ in domo matrifamiliâs servientis) sine fraude &
 fuco agnoverit D. Tullius; neque veram sanctimoniam pro
 Hagare habeat, foràsque prorsus ejiciat. Sed qualem, quæ-
 so, ad Salutem bonorum Operum necessitatem fatetur ille,
qui homini tantum credenti ante omne opus bonum, etiam
internum, jus ad salutem, idque irrevocabile, non vere-
tur concedere? An dicet, necessaria esse bona Opera tan-
tum ut signa Fidei veræ & salvificæ? Verùm hæc necessitas
non Deum, cujus omniscientia signis illis atque indiciis non
indiget, sed homines tantum respicit. An ut effectus veræ
Fidei prorsus necessarios prædicat? Sed magnum aliquid &
se dignum præstabit D. Tullius, si Fidem aliquam nobis de-

Resp. ad
Animad-
vers. 13.

scripserit, quæ sit mera Fides, quæque charitatem suâ noti-
one non includat, unde bona Opera necessariò profluant.
Sat scio, hoc ab ipso præstari non posse. Utinam verò de-
posito & præjudicio & fastu, seridè legeret V.R. quæ de natura
Fidei in *Examine* fusè differuimus; aut, si nostra contem-
pserit, Clarissimum *Hammondum* (quo uti magistro non est
quòd dedignetur) adiret in brevi Tractatu posthumo de
Concordia inter *Jacobum* & *Paulum*, alteri de æternitate
cruciatuum Tartareorum annexo, qui errori isti refellendo
penè totus insumitur.

1. Cor. 13.

Just. Pau-
lin. p. 148,
149.

6. Pergit D. *Tullius*: Nee 4°, inquit, controvertitur, an sen-
su declarativo sua bonis Operibus tribuenda sit Justificatio, tum
domi scilicet, & in foro conscientie apud ipsum justificatum, tum
foris apud alios; arbor enim cognoscitur ex fructibus. Egregi-
um verò monitum! Quasi scil. quisquam sanus in quæstione
de Justificatione hominis declarativa (ut loquuntur) sive in
foro conscientie, sive foris apud alios, controversie inter
Doctorem ejusque Adversarios τὸ κεινόμενον situm esse suspi-
cetur. Interim nescio, quare pro concessio habeat D. *Tul-
lius*, hominem foras apud alios justificari, hoc est, justum
declarari bonis suis Operibus. Certè nulla bona Opera no-
stra in sensus aliorum hominum incurrunt, præter externa;
externa verò illa Opera æquè præstare potest hypocrita à Fi-
de justifica alienissimus, atque verè Christianus. Quod adeò
verum est, ut clarè nos doceat Apostolus, posse hominem
Opera exterius præstare maximè Heroica (cujusmodi sunt
facultates suas omnes egenis impendere, & Martyrium pro
divina veritate subire) qui verà Charitate ac proinde Fide
justificà planè destitutus sit. Quod enim ad hoc alicubi re-
spondet Dominus *Tullius*, esse quidem forum humanum fal-
libile, & posse homines justificare impium & damnare inno-
centem, sed & idem facere fora civilia, neque tamen fora
esse definere; proinde hoc culpam ponere judicum, jus fori
non tollere; hoc, inquam, nullius momenti est. Neque e-
nim quòd homines de pietate aliorum non certò judicant,
culpa est judicum, sed in causa est defectus regulæ, juxta
quam ea de re certò dijudicare possent. Quin & in forum
alienum se intrudit misellus homuncio, qui de alterius con-
scientia, divinæ tantummodò cognitioni subjecta, sen-
tenti-

tentiam ferre ausus fuerit. Possumus quidem de alterius interna pietate bene sperare; sed hoc non est sententiam ferre. Vid. 1 Co 4. v. 3, 4, 5

7. Tandem ad ipsum Controversiæ τὸ κενόμενον explicandum se accingit D. Tullius: Hoc itaque, inquit, est τὸ κενόμενον, sive status quæsitæ genuinus (prout ab Ecclesiis Reformatis defenditur) quid nimirum illud sit, cujus intuitu, vel propter quod hominem peccatorem, iræ filium, & Legis maledictioni obnoxium, Deus in gratiam recipiat, ab execratione Legis absolvat, vitæ æternæ heredem faciat.—Et quidem ex parte Dei, convenire videtur, meritum hoc esse solius Christi, in quo complacuit Pater. Dissidium ex hujus meriti applicatione oritur, nempe quid illud sit, quod inestimabilem hunc thesaurum nostrum facit: Fidem & Opera cum Pontificiis aiunt Adversarii domestici, nos Fidem solum, idque non ut Opus humanum, etsi bonum, sed ut apprehendens, obsignans & applicans unius Christi Justitiam, &c. Multa hîc censuram merentur; sed tria tantum annoto. 1. Malè à Doctore dicitur, convenire videtur de Merito solius Christi. Apage istud incertæ rei vocabulum. Non modò videtur, sed & constat, nos nihil nostrî, quod meritorium sit, in Justificationis ac Salutis negotio admittere. 2. Pro eodem suo candore Adversarios domesticos cum Pontificiis, quasi connubio, lubenter conjungit; quanquam satis nôrit inter partes nondum convenisse. 3. Quod ad rem ipsam spectat, præclarè, ac prout Doctorem Academicum decet, ipsum τὸ κενόμενον, sive statum quæsitæ genuinum explicat terminis figuratis, sive metaphoricis, eoque incertis. Quid sit inestimabilis thesaurus (Deo laus sit) non ignoramus quidem; de applicatione verò quæritur, scil. an per illud apprehendens, obsignans, applicans, conditionem ex parte nostra requisitam velit? Si ita est, constanter asserimus, Fidem simplicem Virtutem non esse unam Remissionis, sive Justificationis obtinendæ conditionem in Evangelio præscriptam, sed poenitentiam præterea ad id requiri; & frustra expectamus, dum V. R. ad argumenta, quibus hanc assertionem nostram firmamus, quicquam solidi respondeat. Sin aliud quid, & altius, voluerit, utinam ipsi tandem vacaret tantum nobis mysterium intelligibiliter explicare. Hactenus D. Tullium audivimus.

Lectoris autem conscientiam appello, an ex hac tam sollicita quæstionis explicatione vel hilum profecerit. Videamus, an à *Novatoribus* his certiora & clariora proferri possint.

8. Ut de causa *εὐαγγελίου* Justificationis nostræ (quam in Misericordia Dei Christiani omnes statuunt) nihil dicam; convenit inter Reformatos de ejusdem causa, sive ratione formali, quòd nempe sita illa sit in Remissione peccatorum & acceptatione hominis ad Salutem æternam. Sic Confessio *Augustana* in Articulo de Fide, adductis quamplurimis *Pauli* locis, in quibus de Justificatione hominis agitur, subjicit: *Significat autem Justificatio in his Pauli sententiis Remissionem peccatorum, seu Reconciliationem, seu Imputationem Justitiæ, hoc est, acceptationem personæ.* Similiter Ecclesia nostra *Homil. de Salute hominis par. 1.* in ipso penè initio; ubi postquam dixerat, neminem in conspectu Dei perfectè justum esse, ac peccati planè expertem, subdit: *Itaque unicuique necessitas incumbit aliam querendi Justitiæ, sive Justificationem, quæ Deo accepta referenda sit, nempe Remissionem peccatorum sive offensarum suarum in quibuscunque deliquerit.* Plenius verò rem exprimit paulò post, ubi Justificationem infantium baptisate consignatorum, atque absque actuali peccato denatorum sic describit: quòd per sacrificium Christi à peccato (nempe originali) abluti, in gratiam Dei restituantur, ipsique filii ac regni cælestis heredes fiant. Sunt quidem inter Reformatos Doctores nonnulli, qui in una remissione peccatorum rationem Justificationis formalem constituunt; sed horum sententia, prout ab ipsis explicatur, non re, sed verbis tantùm à priori discrepat. Aiunt enim plenam omnium peccatorum Remissionem requirere, ut cui Deus secundùm fœdus Evangelicum remittit peccata, is simul justus, & justitiæ præmio, quod est vita æterna, dignus censeatur. Nam (inquiunt) cùm peccata partim sint commissionis, quibus mandatum aliquod prohibens violatum est, partim omissionis, cùm jubens neglectum est; ille, cui utriusque generis peccata fuerint remissa, pro perfectè justo, ac proinde remuneratione digno habetur. Addunt, plenam Remissionem esse omnis poenæ, tam damni, quàm sensus; proinde cuicunque plena remissio contingit, eidem hoc ipso jus ad regnum cælestic,

leste, unde per peccatum exciderat, restitui. Ut hic sit mera λογισμαχία. Vide tamen quæ de verâ notione Justificationis fusè disputavimus Exam. Cens. Respons. ad Animad. 3. & Resp. ad Animad. 7.

9. Secundò, Convenit inter Reformatos omnes (nam Socinistas ex albo Reformatorum meritò erasimus) de Justificationis nostræ causâ προαπαιτητικῇ meritoria; quòd nempe ipsa in Christi Domini nostri satisfactione unicè quærenda sit.

10. Tertiò, Convenit inter saniores Theologos Reformatos, Christum satisfactione suâ Remissionem peccatorum ac jus ad salutem æternam nobis non absolute impetrâsse, sed sub certa quadam conditione in novo Fœdere præscriptâ; ac proinde neminem per Christi satisfactionem immediate, sed eos solos, qui conditionem illam præstiterint, justificari. Certè in hoc consentiunt Reformatarum Ecclesiarum Confessiones ad unam omnes. Non defuere (sat scio) Theologastri quidam Schismatici è nostratibus, (quorum princeps fuit Crispus ille, quem alibi commemoravimus) qui ausi sunt paràm docere, Electos omnes statim à Christi morte, adeoque ab æterno, quatenus mors Christi, ut præstita, in decreto Divino spectata fuerit, à reatu peccatorum suorum absolutos fuisse; eam verò hominis Justificationem, quæ in tempore fit, & tantoperè in Scripturis celebratur, nihil aliud esse quàm lætum quendam sensum, sive perceptionem Justificationis antea peractæ & absolutæ. Sed jam diu est, ex quo apud nos ista fæx hominum cum insano ipsorum dogmate explosa fuerit.

11. Itaque lis tota est de causa sine qua non, sive de conditione ex parte nostra ad Justificationem requisitâ. Scilicet hoc tandem est revera τὸ κενόμαγον controversiæ, hic cardo vertitur quæstionis; sub quibus conditionibus remissio peccatorum, ac jus ad salutem æternam nobis in Evangelico fœdere promittantur? Sub conditione solius fidei, simplicis virtutis, ait D. Tullius; sub conditione Fidei & poenitentiae nos cum Prophetis, Christo, Apostolis, cum veteris Ecclesiæ Catholicæ Doctoribus universis, cum Ecclesiæ nostræ Patribus, cum sanioribus Reformatis Theologis omnibus, constanter affirmamus. Breviter, summa (ut dictum est) doctrinæ nostræ hæc

hæc est; Ex fœdere Evangelico, Christi servatoris meritoria
satisfactione impetrato ac sancito, Remissionem peccatorum
atque jus ad salutem fide & poenitentia ex parte nostra com-
parari; fidei verò & poenitentia fructibus conservari. Qui
 ad hanc quæstionis explicationem attenderit, is mirabitur
 (nullus dubito) quomodo de re tam plana, facili ac perspi-
 cua, inter Theologos judicio pollentes, atque pacis & veri-
 tatis amantes, controversia aliqua (nedum tam acris) oboriri
 potuerit.

12. Ut summam hujus disputationis paucis contraham,
 atque Lectori controversiam totam, uno quasi intuitu, con-
 spiciendam exhibeam; conclusio nostra adversus Doctorem
 probanda hæc est, Præter fidem, etiam veram poenitentiam
in novo Fœdere prorsus necessariò ad id requiri, ut quis
Remissionem peccatorum & jus ad salutem ac vitam æter-
nam acquirat. Ad hanc thesin probandam non leves rati-
 uncularum stipulas, ex sacra pagina pessimè intellecta, coa-
 cervamus; (ut fingit D. Tullius) sed loca Scripturæ disertis-
 sima, quæque nullâ ferè egeant consequentiarum deductione,
 adhibemus. Sanè universa Biblia à capite ad calcem testi-
 moniis referta sunt, quæ necessitatem veræ resipiscentiæ, ad
 remissionem peccatorum, sive Justificationem obtinendam,
 evidentissimè evincunt. Ex tantâ copiâ loca quædam hîc
 illustriora attulisse sufficiet.

Vox est Evangelii per Evangelicum prophetam sonantis:
Lavamini, mundi estote, auferte malignitatem actionum ve-
strarum è conspectu meo; desinite malefacere, discite benefacere,
&c. venite jam & disceptemus, inquit Jehova; si fuerint pecca-
ta vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur; & si fuerint
rubra quasi vermiculus, similia lane erunt. Esa. i. v. 16, 17, 18.
 Ubi promissio Remissionis annexa poenitentia mandato,
 ostendit, quanta sit hujus tum necessitas tum efficacia, ad il-
 lam consequendum. Quid autem expressius fingi potest
 istis: *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis,*
quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit
judicium & justitiam, vitam vivet, & non morietur; omnium
iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor; in justitia
sua, quam operatus est, vivet. Nunquid voluntatis meæ est
mors impii, dicit Dominus, & non revertatur à viis suis, &
vivat?

vivat? Ezech. c. 18. v. 21, 22, 23. Et rursus, convertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non vobis erit in ruinam iniquitas, &c. v. 30, 31. His gemina habentur Ezech. 33. v. 11, 14, 15, 16. In novo T. dicitur Joannes Baptista à Deo missus, qui prædicaret baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, Mar. 1. 4. Ubi simul ponuntur finis & media ad eum conducentia: finis est remissio peccatorum, sive Justificatio; media sunt baptismus & pœnitentia. Qui itaque docet peccata homini remitti, antequam veram pœnitentiam agat, finem in executione ponit, antequam medium existat; quo sanè nihil absurdus. Hinc Dominus Iesus discipulis suis dicebat, oportere prædicari in nomine suo pœnitentiam & remissionem peccatorum. Luc. 24. 46, 47. Quod respiciens Petrus concionabatur Judæis ad hunc modum: pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum. Act. 2. 38. Item: Pœnite mini igitur & convertimini, ut deleantur peccata vestra, &c. Act. 3. 19. Item ad Simonem Magum; Pœnitentiam age ab hac malitiâ tuâ, & Deum deprecare, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Act. 8. 22. Denique Joannes Apostolus; Si confiteamur peccata nostra, fidelis est (Deus) & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate. 1 Epist. c. 1. v. 9. Ubi per Synecdochen voce confitendi, universam pœnitentiam intelligi, apud omnes Interpretes in confesso est. Idem quoque dicit Apostolus ejusdem capitis v. 7. Jam penès lectorem esto judicium, utrum nos, qui tot disertissimis Scripturæ locis sententiam nostram confirmamus, (quibus alia plurima, nec minus diserta, in proclivi esset adjicere) leves ratiuncularum stipulas ex sacrâ paginâ, pessimè intellectâ, coacervâsse jure dici possimus.

13. Quid autem contra hæc tam clara, tam manifesta adfert D. Tullius? Certè non leves ratiuncularum stipulas, sed misellum sophisma unum, quo neque ipsæ paleæ leviores. Ità scil. adversus constantem doctrinam Prophetarum, Christi, Apostolorum, Doctorum, Ecclesiarum (antiquarum, recentiorum, exterarum, omnium) argumentatur. Si ponatur resipiscentia vera & Evangelica ante Justificationem, tum vel ponetur ante fidem, vel post: si post fidem, tum post Justificationem

Just. Pau.
lin. p. 102.

tionem quoque; alioqui vir fidelis non erit Justificatus, & sic simili erit (quoad rem) conditione cum infideli, quod neque ratio (vel Adversariorum) feret. Si resipiscentia ponatur ante fidem, tum fides non erit initium & radix resipiscentiæ, &c. Nimirum dilemmate hinc nos urget V. R. sed debili quidem illo ac valdè infirmo, utpote quod altero suo cornu manifestè deficit. Namque intrepide affirmamus, veram & Evangelicam poenitentiam, sive resipiscentiam, post fidem Evangelii poni debere; siquidem fieri non potest, ut poenitentiam ex Evangelio concipiat, qui fidem prius Evangelio non habet. Atqui, inquit D. Tullius, si post fidem ponenda sit resipiscentia, ergo post Justificationem quoque. Negamus consequentiam: quomodo probat? Argumento scilicet ab absurdo; quia alioqui sequeretur, fieri posse, ut vir fidelis nondum justificetur, ac proinde simili conditione sit cum infideli. Crassa homonymia in voce fidelis sita. Fidelis bifariam dicitur, vel qui fidem habet per charitatem perfectam, vel qui fide quidem præditus est, nondum tamen tali, quæ in cor ipsius ac voluntatem potenter influat, indèque veram adversus Deum charitatem eliciat. Si priori modo vox accipiat, rursus consequentiam negamus. Nam ex repudiata hac propositione, si post fidem, nempe simplicem virtutem, ponenda sit resipiscentia, ergo post Justificationem quoque, non sequitur fieri posse, ut vir Fidelis, hoc est, qui Fide formatâ præditus est, nondum justificetur; cum fides formata veram & Evangelicam poenitentiam suo ambitu comprehendat. Sin posteriori sensu vocabulum intelligatur, nempe ut Fidelis dicatur is, qui fide tantum præditus est nondum per charitatem perfectâ, quæque veram poenitentiam in homine nondum produxerit, tum propositio hæc, fieri potest ut vir Fidelis nondum Justificetur, aded nihil absurdi in se habet, ut certissimæ veritatis sit. Imò hoc illud ipsum est, quod contendimus, atque allatis modò Scripturæ testimoniis aliisque multis argumentis abunde evicimus. Hinc itaque manifesta est petitio principii, quo (ut alicubi monet D. Tullius) vix ullus in disputante molestior paralogismus: neque enim hoc est disputare, sed nugari, & bonas horas malè perdere. Ac de Quæstionis statu hætenus.

Just. Pau-
lin. P. 140.

S E C T I O IV.

ad Cap. 2. De Patrum sententia.

Hic primum Authorem *Harmoniae Apostolicae* nominatim adoritur D. Tullius : Sed cheu quàm infaeliciter ! Nam postquam de Authore isto mentionem fecisset, pauculis lineis interjectis, hæc subjicit : *Habemus venditantem omnes naves in Pyræo stantes suas esse. Patres plerosque omnes ante Augustinum pro Justitia Operum ad ipsius castra transire. Quis ei imposuit, nisi Scriptor aliquis Pontificius, ignoro. Certè, cùm ista scriberet, in lectione Patrum ipsum modicè versatum constat.* Quis non crederet, hæc à me reverà scripta fuisse, præsertim qui in ipso capitis Elencho hæc legerit verba, *Authoris Harm. Apost. mira de Patribus jaclantia* ? Sed proh fidem & conscientiam hominis ! Percurrat Lector *Harmoniam* totam à capite ad calcem, & nihil tale reperiet. Unde & D. Tullius neque caput, neque paragraphum, neque paginam, ubi hæc scripsim, sive in textu, sive in margine suo indicavit. Non nego, me persuasum habere, Operum Justitiam, qualem ipse defendo, non modò à plerisque, sed ab universis Patribus ante Augustinum, quin & ab ipso Augustino, adeoque à Catholicis omnibus post Augustinum defensam fuisse ; sed me in *Harmonia* ità scripsisse omnino nego. Hiccine candor ille, quem profitetur V. R. cujusque exemplum adversariis suis exhibere voluit ?

Justif.
Paulin.
P. 13.

2. Sed & unde ipsi constat, me, cùm *Harmoniam* scriberem, in lectione Patrum tam modicè versatum fuisse ? Rescivit hoc fortasse à viris illis fide dignis, quos in Præfatione sua commemorat. Fateor lubentissimus, omnia mea modica esse ; sed palàm est, Doctorem voluisse, me tam temporis in Scriptis Veterum planè hospitem fuisse. Unde autem, inquam, hoc ipsi constat ? Alicubi non rogatus V. R. Harmonistæ largitur industriæ atque ingenii laudem. Sanè autem liquidò affirmare possum, Harmonistam per quinquennium, antequam Harmonista audiret, hoc est *Harmoniam* scripsisset, industriam ingeniumque penè omne (post S.

Just. Paul.
lin. P. 139.

Scripturæ studium) lectioni Veterum , eorum verò imprimis , qui intra tria prima sæcula floruerunt, impendisse. Scil. à Viro maximo admonitus (cujus memoriam cum honore recolit) studiorum suorum Theologorum initia ita instituerat. Atque utinam dignus esset, qui Sacrae Theologiæ in Academia nostra Candidatis Author fieret (reclamante licet, uti sat scio, D. Tullio) ut idem ipsi facerent.

3. Cæterum non obscurum videtur, quo consilio D. Tullius miram istam (ut loquitur) de Patribus jactantiam Harmonistæ affinxerit. Voluit Adversarii sententiam hanc invidiâ onerare, quòd nova illa sit, veterisque Ecclesiæ Catholicæ consensui repugnet; atque in eum finem necessarium duxit, verba ipsi tribuere, quæ occasionem præberent de Patrum in hac quæstione sententia differendi. Ut ut verò illud sit, venerandum Catholicorum Doctorum tribunal adedò non refugimus, ut eò lubentes ac læti, tanquam ad asylum nostrum, confugiamus. Et siquidem ad Patres appellat V. R. ad Patres ibit.

4. Illud autem generatim de Patribus affirmamus, in locis illis omnibus, ubi justificari hominem ex sola Fide docent, loqui ipsos non de Fide simplici virtute, sed de Fide sensu complexo accepta, sive de Fide formata, & cum vera interna Contritione & Charitate conjuncta; ut Fides opponitur vel 1. Operibus externis, sive actuali Operum justitiæ; vel 2. Operibus Legis naturalis, ante & citra cognitionem, Fidem & Gratiæ Evangelii præstitis; vel 3. Operibus Legis Mosaicæ; vel denique, Operibus quoviscunque nomine meritoriis, ex quibus gloriatio hominis coram Deo consequatur. Atque in hanc sententiam Veterum quorundam testimonia ab Authore *Homiliæ* de Salute hominis rectè & appositè allegantur. Ad Doctorem verò quod attinet, (ut ipsius verba ipsi regeram) *quanquam in hac controversia tot ei pugilibus & ducebus veteranis ex adverso stantibus, arma non fastidit socialia; imò sollicitè ambit, si quo pacto sibi demerendi aditus pateret; tamen (quæ sua est infelicitas) nemo in auxilium prodit, & frustra sudat, ut reluctantes trahat.* Audimus ipsum sententiam suam, nostræ oppositam, ita explicantem, ut affirmet, per Fidem simplicem virtutem ante omnem

omnem veram contritionem, sive poenitentiam, hominem justificari; hominem impium justificari, hoc est, peccata ipsi remitti, ipsumque ad Salutem acceptum haberi, dum adhuc impius sit, &c. Si autem vel unum ex Patribus proferre potest V. R. qui tam perniciosam sententiam Scriptis suis uspiam tradiderit, herbam ipsi porrigemus. Tam longissime à vero abest, quod affirmat D. Tullius, Patres in hac controversia eandem prorsus secum sententiam aperte millies profiteri. Sed jam ipsos Patres audiamus. *Just. Paul. lin. p. 15.*

5. Irenæus lib. 4. cap. 13. de Abrahamo. Didicerat enim à Verbo Domini, & credidit ei. Quapropter & deputatum est ei ad Justitiam à Domino. Fides enim, quæ est apud Deum altissimum, justificat hominem. Audio quidem optimi Patris verba, sed de sensu ejus adhuc quæritur. Liceat ipsi sui ipsius agere interpretem; neque interpretatio longius petenda, quam ex ejusdem Libri capite à prælo sequente, ubi ita scribit: Ad hoc Filius revelavit Patrem, ut per eum omnibus manifestetur, & eos quidem, qui credunt, &c. in æternum refrigerium recipiat. Credere autem ei est facere ejus voluntatem. Quis sanus tali Fidei Justificationem detraxerit? Hic quoque repetenda sunt, quæ jam in Examine citavimus ex hoc ipso Irenæi Libro cap. 27. ubi hæc duo, per naturalia Legi justificari, & per Fidem justificari, ut ἰσχυρὰ μὲν, ab ipso ponuntur. *Resp. ad Animad. vers. 12. Sect. 6. p. 90.*

6. Sequitur Origenes, (primus Patrum, qui à D. Tullio pro sua sententia confirmanda testes citantur) qui in Libro 3. comment. in Epist. ad Rom. cap. 3. (si Rufino interpreti Fides habenda sit) ita quidem scribit: Dicit Apostolus, sufficere solius Fidei Justificationem, ita ut credens quis tantummodo justificetur, etiamsi nihil ab eo Operis fuerit expletum. Sed facilis est responsio, loqui nempe manifestè Origenem de Fide cæteris internis virtutibus formata, ut opponitur Expletioni Operum externorum. Liquet illud tum ex ipsis Adamantii verbis allatis, etiamsi nihil ab ipso Operis fuerit expletum; tum ex addito mox exemplo, fidelis nempe Latronis, qui certe sine internis animi virtutibus Justificationem non adeptus est. Plenius autem hac de re mentem suam aperit Origenes eorundem Commentariorum lib. 4. ad cap. 4. ad Rom. ubi hæc habet: Sed cum ad Scripturas redeo, non omnibus credentibus inuenio, quod Fides ad Justitiam reputetur. Denique scriptum

est de filiis Israel quia crediderunt Deo & famulo ejus Moysi : nec tamen additur, quod de Abraham scriptum est, quia reputatum est illis ad Justitiam. Ob hoc arbitror, quod non illis erat, sicut in Abrahamo docuimus, ex multis partibus fidei in unum coacervata perfectio, quæ mereretur ad Justitiam reputari. Et paulò post : Credenti verò in eum, qui justificat impium, Fides ad Justitiam reputatur : siquidem bene meminimus superiora, in quibus ostendimus, non ei qui ex parte, sed qui ex integro, & qui perfectè credit, Fidem posse ad Justitiam reputari : quæ Fides tanta est, ut justificet etiam eum, qui impius fuerit, ut ultra jam non sit impius, sicut ille Latro, qui pendeat in cruce & blasphemabat, sed sit sicut ille, qui confitebatur & dicebat : Domine Iesu, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Quid his clarius ? Idem Homil. 3. in Levit. in ipso fine Mosén allegoricè exponens : Hæc est ergo, inquit, Legislatoris moderatio, ut nisi quis habeat certum pecuniæ modum, peccatum ejus non possit absolvi. Quod apertè secundum literam quidem videtur absurdum. Secundum verò spirituales intelligentiam certum est, quod Remissionem peccatorum nullus accipiat, nisi detulerit integram, probam & sanctam Fidem, per quam mercari possit arietem : cujus natura hæc est, ut peccata credentis abstergat. Et hic est Sidelus sanctus, probata (ut diximus) Fides, id est, ubi nullus perfidiæ dolus, nulla hæreticæ calliditatis perversitas admiscetur, ut sinceram Fidem offerentes, pretioso Christi Sanguine tanquam immaculatæ hostiæ diluamur. Si quis autem nondum intelligat, quid Origeni sit ex multis partibus Fidei in unum coacervata perfectio, quæ sola ad Justitiam reputari mereatur ; quid integra, proba & sancta Fides, in qua nullus perfidiæ dolus, & sine qua Remissionem peccatorum nemo accipiat ; quid denique sincera illa Fides, quam Deo offerentes, Christi Sanguine abluamur ; adeat ille luculentissimum Origeniani Operis indubitati locum cont.

Edm. Cant.

P. 154.

Cels. lib. 3. Ubi Celsò absurdam hanc sententiam Christianis affingenti, quod quemadmodum quidam misericordiâ vincuntur, ita Deus misericordiâ coactus malos sublevet, bonos verò, ceterum hoc affectu carentes, ob hoc ipsum aspernetur ; ita Christianorum nomine respondet Origenes : Καὶ ἡμᾶς ὁ εὖτε ὁ Θεὸς μὴ προτετραμμένον εἰς ἀρετὴν κακὸν κερτίζει ὁ Θεός, καὶ ὁ εὖτε ὁ Θεὸς ἀγαθὸν ἀπορρίπτει· ἀλλὰ καὶ ὁ εὖτε οἰκλιζόμενον παρὰ τὸ οἰκλιζεσθαι κερτίζει.

καρτίζει ἢ ἐλεῖ, ἵνα κοινότερον πρὸς ἐλπίδα χρίσωμαι· ἀλλὰ τὸς σφόδρα
 ἐαυτῶν ὅτι τοῖς ἡμαρτημένοις κατεργασκόμενος, ὡς ἐπὶ τέτρω οἶονεῖ περθεῖν
 καὶ θρηνεῖν ἐαυτὸς ὡς ἀπολωλὸς, ὅσον ὅτι προπεπραγμένοις, καὶ ἀξιο-
 λογον ὀφειδευμένοις μεταβολὴν, προσέεται τῆς μετανοίας χάριν ὁ Θεός,
 καὶ τὸς ἐκμεταβολῆς κακίας εἰς ἀμνησίαν γὰρ τοῖς τοιούτοις δίδωσιν ἀρε-
 τῇ, ἐπιδημῶσαι αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς, καὶ ἐκβεβληκῆα τὴν προκαταλαβῶσαν
 κακίαν. i. e. *Juxta nostram sententiam, neminem malum nisi ad
 virtutem conversum subleuat Deus, sicut neminem, qui jam bo-
 nus sit rejicit: nec propter miserationem aut misericordiam, ut
 misericordiae vocabulo cum vulgo utar, quenquam subleuat; sed
 qui peccata sua damnant voto pectore, seque ipsos deflent ac lu-
 gent, tanquam ob malefacta meritò perditos, ac mutationem præ-
 se ferunt, quæ resipiscences deceat, eis demùm propter mutatam
 in meliùs mentem condonat errata præterita: eam præteritorum
 oblivionem impetrante virtute, quæ in locum profligatorum ex
 anima vitiorum successit.* Papæ! Quàm hæc dissimilia placi-
 tis D. Tullii docentis, hominem per Fidem, nescio quam,
 justificari, antequam verè contritus sit; hominem impium
 justificari, dum impius adhuc manet? Et tamen Origenes
 ibidem clarè testatur, sententiam, quam explicat, fuisse Ca-
 tholicorum omnium ipsius ætate (demptis quibusdam ἀνοή-
 ταις) communem. His autem addi possent, si opus esset,
 loca quædam, in quibus Origenes disertè docet, bona quæ-
 dam Opera ad Justificationem hominis necessariò requiri;
 cujusmodi is est in *Mat. Tract. 25.* In conversationibus nostris
 quædam sunt principalia, & necessaria ad Justificationem ani-
 marum nostrarum, qualia sunt gravia Legis, Judicium & Mi-
 sericordia & Fides: Sed de Origene jam satis dictum est.

7. Ab Origene ad Cyprianum transeamus. Is lib. 3. ad
Quirin. cap. 42. docet, Fidem in totum, (ut legit Pamelius)
 sive (ut Erasmi codices) tantùm prædesse, & tantum nos
 posse quantum credimus. Sed lege caput, quod αἰείως sequi-
 tur, nempe cap. 43. & sensum Cypriani mox habebis. Ver-
 ba hæc sunt: Posse eum statim consequi, qui verè crediderit; in
*Actibus Apostolorum: Ecce aqua, quid est quod me impedit ba-
 ptizari? tunc dixit Philippus, si credas ex toto corde tuo, licet.*
 Scil. loquitur Cyprianus de eo qui verè atque ex toto corde
 credit; quem per baptismum, antequam actualem bonorum
 Operum Justitiam præstiterit; salutem consequi posse affir-
 mat.

mat. Cyprianum autem sensisse, quenquam Remissionem peccatorum, sive Justificationem obtinere posse, antequam veram agat Poenitentiam, qui somniaverit, nã is in Patris optimi scriptis planè hospes sit, necesse est. Nimirum ille, si quisquam alius, Poenitentiae tum necessitatem tum efficaciam ad Remissionem peccatorum consequendum mirificè (imò, ut nonnullis videtur, immodicè) ubique prædicat. Locum unum & alterum eò spectantem hîc adferam. Sic de lapsis: *Confiteamini singuli, quæso vos fratres dilectissimi, delictum suum, dum adhuc, qui deliquit, in sæculo est, &c. Convertamur ad Dominum mente totâ, & poenitentiam criminis veris doloribus exprimentes, Dei misericordiam deprecemur. Illi se anima prosternat, illi mæstitiæ satisfaciât, illi spes omnis incumbat.* Rogare qualiter debeamus dicit ipse; Revertimini, inquit, ad me ex toto corde vestro, simulque & jejuniis, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Ad Dominum toto corde redeamus. Iram & offensam ejus jejniis, fletibus, planctibus, sicut admonet ipse, placeamus. Sic Epist. 55. docet: Satisfactionibus & lamentationibus justis delicta redimi, & vulnera lachrymis ablui. Denique ad Novatian. hæret. propè finem: Dum patet, inquit, fratres, indulgentiæ aditus, Deum plenis satisfactionibus deprecemur. Humiliemus nos, ut exaltari possimus.

Edit. Pa-
mel. p. 145.

Joel. 2.

8. Sequitur Hilarius, qui Can. 8. in Mat. expressè quidem dicit, quòd Fides sola justificat; sed verba producantur integra, & manifestum erit, quàm nihil Doctorem juvet iste optimi Patris locus. Agens ibidem Hilarius de Paralytico, quem sanavit, cujusque peccata remissa pronuntiavit Christus, ità scribit: *Movet Scribas remissum ab homine peccatum; hominem enim tantum in Christo Jesu contuebantur; & remissum ab eo, quod Lex laxare non poterat, Fides enim sola justificat.* Scil. apertè satis Fidem sive Evangelium opponit Legi Mosaicæ. Quod & mox è Canone 9. clariùs adhuc apparet, ubi hæc habemus verba: *Nemo justus ex Lege est. Ostendit ergo inanem Justitiæ esse jactantiam: quia sacrificiis infirmis ad salutem, misericordia erat universis in Lege positis necessaria. Nam si Justitia fuisset ex Lege, venia per Gratiâ necessariâ non fuisset.*

9. Magnum jam *Basilium* audiamus. Is *Homil. 22. de T. m. 1. p.*
Humilitate, ita quidem loquitur: αὐτῇ γὰρ δὴ ἡ τελεία καὶ ὁλό- 473. Edit.
κλήρης καύχησις ἐν Θεῷ, ὅτε μήτε ὅτι δημοσύνῃ τις ἐπαίρεται τῇ ἑαυτοῦ, Paris. 1638
ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐνδεὴ ὄντα ἑαυτὸν δημοσύνης ἀληθεύς, πίσει δὲ μόνῃ τῇ
εἰς Χριστὸν δεδηλωμένον· i. e. *Nam ea demum perfecta & omni-*
moda gloriatio est in Deo, quando neque propter suam ipsius
quæ Justitiam extollitur, sed agnoscit se quidem verâ destitui
justitiâ, verum solâ in Christum Fide justificatum esse. Sed ex
iis quæ apud *Basilium* mox sequuntur, clarè liquet ab ipso
excludi tantùm opera meritoria, ex quibus gloriatio sequa-
tur, sive Justitiam omnibus numeris absolutam & perfectam,
quam quis proprio Marte præstet, neque veniæ, neque auxi-
lii Spiritûs Sancti indigus. Ità enim mox ibidem pergit:
ἐνταῦθα πέπρωκε πᾶν ὕψος ὑπερηφανίας· ἐδὲν ὑπολέλειπται σοι πρὸς ἀλα-
ζονείαν, ὡς ἀνθρώπε, ὅτι τὸ καύχημα καὶ ἡ ἐλπίς, ἐν τῷ νεκρῶσαι μὲν πάντα
τὰ ἑαυτοῦ δελήματα, ζῆται δὲ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν τὴν μέλλουσαν, ἥς ἀπαρ-
χὰς ἐχόντες ἤδη ἐν τέτοις ἐσμέν, τὸ ἔλθον ἐν χάριτι ζῶντες καὶ σωρεῖσθαι Θεῷ.
Καὶ Θεὸς μὲν ὅτι ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς
εὐδοκίας· i. e. *Decidit hic universa arrogantie sublimitas. Nihil*
tibi relictum est, O homo, de quo gloriari possis, cujus gloriatio
& spes in eo fita est, ut omnes tuas voluntates mortifices, & fu-
turam in Christo vitam quæras, cujus primitias habentes in his
nunc sumus, per univ. sum in gratia ac dono Dei viventes. Et
Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona vo-
luntate, &c. Lege quæ sequuntur. *Basilio* autem nun-
quam in mentem venisse, hominem per solam Fidem sim-
plicem Virtutem, ante veram pœnitentiam, justificari, hoc
est, Remissione peccatorum donari, atque ad Salutem acce-
ptum haberi, ex iis, quæ alibi scripsit, abundè constat. Nam
disertè affirmat, Fidem non sufficere sine pœnitentia, *Moral.*
Sent. Reg. 1. Alibi quoque non minùs expressè docet, Fi- *Tom. 2. p. 1*
dem non perfici nisi per Baptismum, quo pactio nostra cum 410.
Domino obsignatur. Sic enim lib. de Spiritu Sancto cap. 11.
prope finem loquitur: Πίστις καὶ βάπτισμα, δύο πρόποι τῆς σωτηρίας, *Tom. 2. p.*
συμπυκνῶς ἀλλήλοις καὶ ἀδιαίρετοι· πίστις μὲν γὰρ τελειῖται διὰ βάπτισμα- 316.
τος· βάπτισμα δὲ θεωλεῖται διὰ τῆς πίστεως· i. e. *Fides ac Baptis-*
ma duo sunt modi parande salutis, inter se cognati & insepara-
biles. Nam Fides perficitur per Baptismum, Baptismus verò
fundamento Fidei nititur. Et mox in ipso fine capitis: καὶ

πρῶτον μὲν ὁμολογία πρὸς τὴν σωτηρίαν εἰσάγουσα· ἑπακολουθεῖ δὲ τὸ
 βάπτισμα ὁπισθεραζίζον ἡμῶν τὴν συγκατάθεσιν· i. e. *Ac præcedit qui-*
dem professio ad salutem introducens, sequitur autem Baptisma
consensum nostrum obsignans. Ac sanè necessitas Baptismi,
 eorūque quæ ad Baptismum disponunt, ad Remissionem
 peccatorum consequendum, quæ passim in Sacris Scripturis
 celebratur, atque in Scriptis Veterum ferè utramque facit
 paginam, argumentum præbet, quod solum sufficiat fundi-
 tūs evertendo Solifidianismo isti, quem multi tum Sacris
 Scripturis, tum Patrum testimoniis astruere conati sunt;
 uti egregiè docuit doctissimus & pientissimus *Therndicius* no-
 ster ὁ μαργεῖτης in Scriptis suis passim. Namque hinc apparet
 Fidem per se non sufficere ad Justificationem obtinendum;
 sed requiri præterea externum Baptismum, ubi haberi po-
 test; omnino verò necessariò requiri sponfionem illam no-
 væ vitæ, quæ per Baptismum fieri solet. Hoc *Petrus* clarè
 nos docet, 1 Epist. cap. 3. v. 21. ἡμᾶς σώζει βάπτισμα, ὃ σα-
 ρὸς ἀπόδεσις ῥύπτῃ, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεὸν δι' ἀνα-
 στάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ubi συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα à doctis In-
 terpretibus optimè vertitur, *sponsio, sive stipulatio bonæ consci-*
entiae, atque idem significat, quod συγκατάθεσις apud *Basili-*
um. Nimirum in Baptismo interrogabat Episcopus, ὁπο-
 τίασῃ τῷ Σατανᾷ, respondebat baptizandus ὁποτάσομαι. Rur-
 sūm interrogatus συντάσῃ τῷ Χριστῷ, respondebat συντάσομαι.
 Hanc *sponfionem salutis* vocat *Tertullianus* de Baptismo. I-
 dem de Resur. carn. dixit, anima enim non lavatione, sed re-
 sponsione sancitur. *Cyprianus* interrogationem Baptismi vocat
 Epist. 80. & 76. Jam huic bonæ conscientiae stipulationi
 disertè à *Petro* tribuitur salus, quæ baptisinate confertur,
 nempe Remissio peccatorum & jus ad vitam æternam, non
 ipsi externæ ablutioni. Quippe sine hac stipulatione (quæ
 sanè nihil aliud est quàm universi Christianismi, sive Legis
 Evangelicæ, etiam quâ parte crucem tolli jubet, susceptio)
 nemo quâviscunque Fide præditus, Remissionem peccatorum
 & jus ad vitam æternam obtinere potest; sed isti Baptismi
 effectus nequaquam absolutè suspenduntur exteriori Sacra-
 menti ceremoniâ, utpote quâ, aliquâ rerum humanarum πε-
 ριστάσει, prohiberi possit is, qui sincerum intra animum Christi-
 anismum conceperit. Sed à *Basilio* ad alios Patres transea-
 mus.

10. Succedat *Ambrosius*, five Author *Commentariorum*, qui *Ambrosio* tribuuntur. Is ad *Rom.* 3. v. 24. hæc annotat: *Justificati sunt gratis, quia nihil operantes, neque vicem reddentes, solâ Fide justificati sunt dono Dei.* Sed manifestum est, Fidem ab ipso opponi non Operibus ullis ex Fide profectis, nedum internis Virtutibus Spei, Contritionis, &c. sed Operibus Legis *Mosaicæ*, vel etiam Operibus Naturæ ante & citra Fidem & Gratiam Evangelii præstitis. De prioris generis Operibus disertè loquitur ad ejusdem capitis v. 27, 28, 29. *Redditâ ratione*, inquit, ad eos loquitur qui agunt sub Lege, quòd sine causa gloriantur blandientes sibi de Lege, & propter quod genus sint *Abrahæ*, videntes non justificari hominem apud Deum, nisi per Fidem. Arbitramur enim justificari hominem per Fidem sine Operibus Legis. Gentilem dicit hominem pro certo haberi, quòd justificetur credens, nulla faciens Opera Legis, id est, sine Circumcisione, aut Neomeniis, aut Veneratione *Sabbathi*, &c.

De utrisque, nempe, tum Legis *Mosaicæ*, tum Naturalis Operibus conjunctim mox agit ad cap. 4. v. 2. *Quia qui Legem*, inquit, *servant sive Moyfi, sive Naturæ*, justificantur ad præsens, nec rei in præsentì judicio, idè ait, ex Operibus Legis si *Abraham* justificatus est, non habet apud Deum gloriam; quia qui fecerit, inquit, *Legem* vivet in ea; id est, non morietur ut reus, nec tamen meritum ex hoc habebit apud Deum, sed Fidei causâ. Hinc idem Author alibi, nempe, ad *I Cor.* 13. v. 2, 3. disertè docet, Fidem absque Charitate ad meritum non proficere, hoc est, Justificationem ac Salutem non impetrare; addita hâc ratione, quia caput Religionis Charitas est, & qui caput non habet, vitam non habet; & mox, sine Charitate nihil prodest, quia fundamentum Religionis Charitas est.

11. Audiatur jam *Chrysostomus*. Is sermone de Fide & Lege ità loquitur: *Sine Operibus fidelem possum ostendere & vitâ & regno donatum.* Nemo sine Fide vixit. At Latro tantum credens justificatus est. Nec mihi dicas, tempus rectè vivendi non habuit; neque enim id est de quo disputo: sed hoc apertum feci, Fidem etiam per se solam servare. Nam certè si supervixisset Fidei, & operari neglexisset, excidisset à Salute. Verùm loqui hîc *Chrysostomum* de Fide vera & interna Charitate formata, opposita externis Operibus, sive piis factis, quæ

fidelis tempore & occasione interclusus, exercere nonnunquam non possit, ex ipsis verbis satis manifestum est, & aliquot argumentis jam demonstravi *Harm. Apost. Dissert. poster. cap. 18.* per totum: quò, nè actum agam, Lectorem remitto.

*Just. Pau-
lin. p. 13,
& 14.*

11. Agmen claudat ipse *Augustinus*, (cujus unius, ut ut Doctoris eximii, sententiam universæ Antiquitatis, ubi ab ipso diversum sentiat, judicio mirâ temeritate præponit D. *Tullius*) qui alicubi quidem (nempe 83. quæst. q. 76.) ita scribit: *Siquis cum crediderit, mox de hac vita decesserit, Justificatio Fidei manet cum illo: nec præcedentibus bonis Operibus, quia non merito ad illam, sed gratiâ pervenit, nec consequentibus, quia in hac vita esse non finitur.* Sed palàm est, per bona Opera præcedentia, quæ hîc excludit *Augustinus*, intelligi Opera bona, Cognitionem, Fidem & Gratiâ Evangelii prævenientia, quæ sanè nulla sunt; per consequentia verò bona Opera voluisse *Augustinum* Opera externa, vel actualem (ut loquuntur) Justitiam, sive sanctam conversationem, quam fieri potest ut quis verè fidelis & Deum amans non præstet, utpote morte præventus. Etenim expressè agit *Augustinus* de Operibus, absque quibus possit homo salutem consequi; atqui sine internis Operibus Spei, Charitatis, Contritionis, &c. ad salutem & vitam æternam neminem posse pervenire, *Augustinus* milliès docuit, & apud sanos omnes in confesso est.

*Resp. ad
Animad-
vers. 13.
Sect. 15.*

Itaque loquitur manifestè *Augustinus* de Fide Charitate formata. Ac profectò pessimè causæ suæ consuluit D. *Tullius Augustini* imprimis judicio appellando, quo nemo Veterum ejus sententiam sæpiùs, aut apertiùs damnaverit. In *Examine* jam notavi, sanctissimum Patrem (Tract. 29. in *Joan.*) hæc tria distinxisse, credere Deo, credere Deum, & credere in Deum, & huic postremæ tantummodo Fidei Remissionem peccatorum, ac jus ad Salutem (Justificationis vocabulo abstinco, quòd illud ab *Augustino*, aliter quàm à nobis fit, plerumque usurpari notum sit) tribuisse; Fidem autem in Deum sic explicasse; *Quid est ergò credere in Deum? credendo amare, credendo diligere, credendo in Deum ire, & ejus membris incorporari.* Atque hanc fuisse constantem *Augustini* doctrinam, rorunt omnes, qui in ejus Scriptis versati sunt.

Imò

Imò integrum Librum scripsit Pater optimus *de Fide & Operibus*, in quo eorum errorem ex professo impugnat, qui docerent, Fidem per se sufficere, absque Poenitentia, ad salutares Baptismi effectus, nempe Remissionem peccatorum, & jus ad vitam æternam percipiendum. Operæ verò pretium est audire, & quomodo *Augustinus* libri istius institutum ipse explicaverit, & quid in ipso libro hac de re expressè docuerit. De Libri instituto sic ipse scribit lib. 2. *Retract.* cap. 38. *Interea missa sunt mihi à quibusdam fratribus laicis quidem, sed divinorum eloquiorum studiosis scripta nonnulla, quæ ita distinguerent à bonis Operibus Christianam Fidem, ut sine hac non posset, sine illis autem posse perveniri suaderetur ad æternam vitam. Quibus respondens Librum scripsi, cujus nomen est de Fide & Operibus. In quo disputavi, non solum quemadmodum vivere debeant Gratiâ Dei regenerati, verum etiam quales ad lavacrum Regenerationis admitti. In ipso Libro Solitudinarios istos multis argumentis obruit, prolixè ostendens, neminem Remissionem peccatorum ac Salutem in Baptismo consequi posse, per solam Fidem, absque vera de peccatis poenitentia. Summam verò Libri habes cap. 20.* Tom. 4. p. 33. ubi integrum methodum Remissionis & Salutis obtinendæ, in Evangelio propositam, ita pulchrè describit *Augustinus*: iste curationis ordo est, ut baptizandi credant in Deum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum eo ritu quo Symbolum traditur; & à mortuis operibus agant poenitentiam, omniumque se omnino præteritorum Remissionem in Baptismo accepturos esse non dubitent: non ut peccare liceat, sed ut peccasse non noceat, ut sit factis remissio, non permissio faciendi. Tunc verè dici potest, etiam spiritualiter, Ecce sanus factus es, jam noli peccare.

Concludam hanc Sectionem ipsis *D. Tullii* verbis: *De Patribus*, ut puto, satis habent adversarii, plura, si opus esset, habaturi. Pergamus jam ad *Ecclesiæ Reformatas*.

S E C T I O V.

ad Cap.3. de Ecclesiæ Anglicanæ judicio.

1. **I**N hoc capite mirum in modum tragoedias agit D. Tullius, exclamat, vociferatur, intonat, & mox triumphat, insultat victo *Harmonistæ*, ostentat trophæa, canit pæana, quum nondum ad aciem nostram pervenerit. Obtestor verò candidum Lectorem, ut seriò relegat quæ de Ecclesiæ Anglicanæ in hac quæstione sententiâ fusè differuimus, *Harm. Apost. dissert. poster. cap. 18. §. 6. & seqq. & Exam. cens. respons. ad 23. Animadv.* facile indè perspicietur, quàm frustra ille hanc tantam verborum copiam profuderit. Certè apud prudentiores haud necesse est causam hîc rursus dicere. Veruntamen cùm V. R. in hujus capitis argumento præcipuum causæ suæ statumen collocasse videatur, & facile sit incauto & minùs attento Lectori istis verborum præstigiis falli ac decipi; non pigebit ipsum hîc quoque *κατὰ πόδας* sequi.

2. Post levem velitationem initio capitis, ita deinceps pugnam conferit: *Audiatur itaque* (scil. Ecclesia Anglicana) *de hac circa Justificationem perstrepenste nuper controversiâ; recitetur decretum Art. 11°.* Tantùm propter meritum Domini & Salvatoris nostri per Fidem, non propter opera & merita nostra justi coram Deo reputamur. Quare solâ fide nos Justificari doctrina est saluberrima, &c. *Ecquid clarius? ne Sol quidem meridianus.* Verùm cur prope finem articuli, veluti in clivo, (ut in diverbio est) subsistit vir Reverendus? Quin integrum profert decretum? Quare suum hîc nobis & cetera obtrudit? Certè non longâ morâ aut respiratione opus fuisset ad paucissima verba, quæ articulum claudunt, recitanda; nempe, *ut in Homiliâ de Justificatione hominis fusius explicatur.* Sed vidit D. Tullius, postrema illa verba causæ suæ ruinam minitari, ideòque supprimenda curavit. Nimirum isti, expressè nos remittit Ecclesia nostra ad Homiliam de Justificatione hominis, ut inde ipsius articuli verum & genuinum sensum & explicationem petamus; neque aliter hanc

hanc doctrinam, *solâ nos fide Justificari*, tanquam saluberrimam filiis suis commendat, quàm *ut in Homil. de Justif. hominis fusiùs explicatur*. Adii Homiliam, fusiozem illam articuli explicationem ipsissimis Homiliæ verbis recitavi, demum quàm ex animo isti explicationi subscribam, omnibus testatus sum. Cur ad ista omnia filet & ne γὰρ quidem respondet V. R. ? Istæne artes hominem probum & veri amantem decent ?

3. Cæterùm mox ne prorsùs iniquè nobiscum egisse videretur, permittit nos D. Tullius ad Homilias ire ; verùm non ad fusiozem illam explicationem, quæ, tanquam genuina, plena, ac perfectâ articuli sententia, ab Authore Homiliæ ex professo proponitur, quàmque ipse in *Harmoniâ* integrè atque ad verbum transcripseram ; sed ad Homiliæ quasdam lacinias, easque haud bonâ fide ab ipso versas, suisque adeò interpretamentis miserè depravatas. Sic enim primùm *Harmoniæ* Authorem ex *Homiliâ* adoritur : *Consulamur itaque (de quâ totus ille, unde nescio, filet) Homil. 1. de salute Gen. Human. sub finem*. Fides, inquit Ecclesia, poenitentiam, spem, &c. non ita excludit, quin in omni homine Justificato cum eâ consociantur, excludit tamen à Justificandi munere. *Nihil disertius. Hic scil. altum Harmonistæ silentium ; qui si locum animadvertit, silentio suffocare haudquaquam debuit.* Ad quæ respondeo : Si antehac nescivit V. R. unde *Harmonista* de primâ parte Homiliæ totus siluerit, jam sciat, in causâ fuisse, quòd in ista parte non tam fusè & ex professo agatur de particulâ exclusivâ *solâ*, & quo sensu rectè dicatur, *Justificari hominem solâ fide*, de quo tantùm quæstio movebatur in illo *Harmoniæ* capite, ubi homiliam citaverit *Harmonista*. Nam in primâ Homiliæ parte docet Author, tria omnino ad Justificationem hominis necessariò concurrere, nempe, ex parte Dei Patris, meram & miram ejus gratiam & misericordiam ; ex parte Christi, mortem ejus, & sacrificium meritorium ; deniq; ex parte hominis, veram ac vivam fidem. Quod postremum cùm Author in primâ illâ parte leviter admodum propè finem perstrinxerat, in partibus duabus sequentibus, imprimis verò secundâ, prolixè & operosè explicat ; quin & tam accuratè & sollicitè, ut nullus jam de genuinâ sententiâ hujus propositionis, *solâ fide justificamur*,
(nisi

(nisi Sophistis, & qui λογισμαχίαις delectantur) restet dubitandi locus. Itaque si candori, ut prae se fert, studuisset D. Tullius, certè laudare potiùs, quàm in suspicionem vocare debuit integritatem & simplicitatem meam, qui angulos non quæsi verim, neque verba Homiliæ carptim protulerim; sed ea loca appellaverim, ubi Author Homiliæ se mentem ac sententiam suam de hac quæstione, dilucidè, plenè, ac perfectè aperuisse, palam profitetur. Utinam pari candore usus fuisset V.R. Verùm nescio sanè, unde ille de tam prolixâ & disertissimis verbis conceptâ hujus articuli, *solâ fide Justificamur*, explicatione, à me è secundâ Homiliæ parte allatâ, adedò totus siluerit; nisi quòd apertam lucem, quam ferre non poterat, refugere satius duxerit.

Homil.
Tom. I. p.
14, 15.

4. Ut ut illud sit, certè causæ meæ à primâ istâ Homiliæ parte nihil est quod metuam; neque enim mihi conscius sum, quicquam me uspiam scripsisse, quod ab Authoris sententiâ, ibi traditâ, vel latum unguem recedat. Ad locum autem à Doctore indè allatum quod attinet, sanè mirari satis nequeo, cum tantopere ab ipso venditari, qui si integrè producat & fideliter transferatur, apertè contra ipsum faciat. Locus ad verbum sic habet: *Fides illa* (nempe vera & viva, de quâ verbis proximè præcedentibus dictum fuerat) *non ità excludit pœnitentiam, spem, charitatem, reverentiam ac timorem Dei, quia cum fide conjungenda sint in omni homine, qui Justificatur; sed excludit à Justificandi officio; ut quanquam omnia simul adsint in eo, qui Justificatur, tamen omnia simul nequaquam justificent. Neque fides excludit justitiam bonorum operum nostrorum, postea ex officio erga Deum necessariò præstandorum; (nam obstrictissimi tenemur ad serviendum Deo præstatione bonorum Operum, ab ipso in S. suâ Scripturâ præscriptorum, per omnem vitam) sed eatenus excludit, ut nobis nequaquam liceat ea facere in hunc finem, ut eorundem præstatione justì constituamur. Namque Opera bona omnia, quæ præstare possumus, imperfecta sunt, ac proinde ad promerendam Justificationem nostram non valent, &c.* Quibus in verbis duo potissimùm observanda sunt. 1° Authorem Homiliæ apertè agnoscere necessitatem aliarum virtutum, præter fidem, nempe pœnitentiæ, spei, charitatis, timoris divini, quibus disponatur homo ad Justificationis gratiam accipiendam.

Non

Non enim dicit tantum virtutes illas cum fide conjunctas, sed conjungendas esse in omni homine, qui Justificatur; (*Ang. to be joined with faith in every man that is Justified, quod pessimè vertit D. Tullius, quin in omni homine Justificato cum eâ consociantur*) qui loquendi modus necessitatem illam manifestè indicat. Quod inde adhuc manifestius est, quod Author distinguens habitualement (ut dici solet) Justitiam nostram, virtutibus internis fidei, spei, poenitentiae, charitatis, &c. constantem, ab actuali Justitiâ Operum bonorum, sive factorum conspicuorum, de priori docet, quod necessario requiratur in omni homine qui Justificatur; de posteriori, quod postea (nempe post Justificationem) necessario præstanda sit. Nimirum prior Justitia requiritur (ut diximus) ad gratiam Justificationis accipiendam; posterior ad eandem gratiam conservandam. Unde (ut id obiter notem) constat apertissimè, me genuinam sententiam Ecclesiae Anglicanae Art. 12°, ubi docet bona Opera Justificationem sequi, omnino assecutum esse; qui articulum interpretatus sum de actuali tantummodò Operum justitiâ. Nam in hoc Homiliae loco aperte distinguit Ecclesia illam Operum justitiam, quæ post Justificationem necessario præstanda sit, ab internis fidei, poenitentiae, spei, &c. virtutibus, conjunctim requisitis in omni homine, qui Justificatur. Quomodo autem constabit hæc distinctio, si omnis justitia nostra, tam habitualis, quam actualis, sit Justificatione posterior?

*Harm.
Apost.
Dissert.
Poster. cap.
18. sect. 8.*

5. Hisce commentarii vicem supplebit illustris locus Theologi perillustri Richardi Hookeri nostri (quem alicubi frustra appellat D. Tullius) Tract. de Justif. n. 21. Ubi vir magnus postquam duplicem statuisset Christianorum justitiam, alteram extra nos, quam imputatione habemus, in nobis alteram fide, spe, charitate aliisque virtutibus Christianis constantem; deinde distribuisset sanctificantem, quam vocat, justitiam in habitualement, sive sanctimoniam illam, quâ animi nostri interius imbuti sunt eodem momento, quo templum Spiritûs S. fieri incipiunt; & actualem, sive sanctimoniam illam, quæ postea omnes vitæ nostræ partes & actiones ornat: deinceps de ordine, quo triplex illa justitia, nempe imputata, habitualis & actualis nobis donetur, sic differit: Si quæritur, quam ex his primam accipiamus, respondeo, Spiritum, Spiritûs virtutes, habitualement

justitiam insitam, externam Jesu Christi justitiam imputatam, simul, atque eodem temporis momento accipimus; & quaecumque ex his alterutrum habemus, habemus omnia. Veruntamen cum nemo justificetur, nisi credat, nemo verò credat nisi fide præditus sit, nemo denique fide præditus sit, nisi spiritum adoptionis acceperit; cum hæc Justificationem necessariò inferant, & hæc, justificatio necessariò præsupponat; omnino tenendum est, imputatam justitiam, dignitate licet primam, ordine tamen postremam esse; actualem verò justitiam, hoc est, justitiam bonorum Operum, cætera omnia consequi & ordine & tempore. Quod attentius consideratum, liquido ostendit, quatenus fides verè fidelium à spe & charitate divelli nequeat; quatenus fides, cum sit pars sanctificationis, ad justificationem tamen necessaria sit; quatenus fides bonis Operibus perficiatur, non Opera nostra absque fide; denique quatenus Patres nostri poterant statuere justificari nos solà fide, & simul tamen rectè statuere nos absque Operibus nequaquam justificari. Hanc explicationem etiam si (quod pace tanti viri dixerim) non omni ex parte probem; præsertim quâ Spiritum adoptionis ejusdemque Spiritûs inhabitationem ordine saltem naturæ Justificatione nostrâ priorem facit; (quâ de re repete quæ diximus Sect. 3. n. 4.) tamen afferendam duxi, quòd in summa rei mirè faciat ad illustrandum Homiliæ verba modò citata, & cum Doctoris nostri sententiâ directâ acie pugnet. Nam, 1° Disertè hîc docet Hookerus, quanquam actualis Operum justitia sit Justificatione omnino posterior, Justitiam tamen illam, quæ virtutibus internis fidei, spei & charitatis constat, quàmque justitiam insitam, habitualem & sanctificantem appellat, ordine naturæ justitiæ imputationem, sive Justificationem nostram antecedere. Planè, quemadmodum in verbis Homiliæ statuitur, bonorum Operum, sive factorum justitiam, post Justificationem necessariò præstandam esse; poenitentiam verò, spem, charitatem cum fide omnino conjungenda esse in omni homine, qui Justificatur. *Apollo mihi magnus erit D. Tullius*, si cum his conciliare valeat doctrinam suam, quâ statuit, Justificari hominem ante veram & salutarem contritionem, Justificari hominem impium dum impius adhuc sit, denique (quod in Catechismo suo tanquam Theologiæ principium juventuti tradit) sanctificationem nostram omnem ordine naturæ

Justi-

Justificatione posteriorem esse. 2° Expressè notat vir clarissimus, hæc duo, Justificari hominem ex solâ fide absque Operibus, & absque Operibus hominem non Justificari, nequaquam esse pugnantia, si distinctio illa inter habituales & actuales Operum Justitiam attendatur. Nimirum rectè dicitur, Justificari hominem ex solâ fide, nempe charitate formatâ, absque Operibus, hoc est, absque actuali Operum Justitiâ, quippe quæ primam Justificationem sequatur. Contrâ rectè dicitur, hominem non solâ fide Justificari absque Operibus, nempe internis illis spei, charitatis, &c. quippe quæ Justificationem hominis ordine saltem naturæ præcedant, atque ad ipsam omninò necessariò requirantur. Appello Doctoris conscientiam, annon hanc ipsam articuli explicationem sæpius in *Harmoniâ* disertis verbis ipse tradiderim? Sed ad Homiliam redeamus.

6. 2° Alterum, quod in citatis Homiliæ verbis apprimè attendendum Lectori propono, illud est, Authorem per *Justificandi officium*, quod Operibus adimit, nequaquam intelligere instrumentalitatem illam in Justificationis negotio, quæ tantopere celebratur à quibusdam, vel quicquam aliud, quod fidei propriè concedendum sit; (ut existimâsse videtur *D. Tullius*) sed efficientiam Justificationis nostræ sive principalem, sive meritoriam, quæ tam fidei ipsi, quam cæteris virtutibus nostris pariter detrahenda sit. Nescio sanè, quibus oculis Homiliam lætitaverit V. R., quem observatio tam obvia, & ubique ex verbis Homiliæ Lectori sese ingerens, prorsus fugerit. Nam ex verbis quæ locum citatum, tribus tantummodò lineis interjectis, antecedunt, satis apparet, quid sit, *Opera excludi à Justificandi officio*. Verba sunt: *Gratia Dei non excludit à Justificatione nostra Dei, sed hominis Justitiam, hoc est Justitiam Operum nostrorum hactenus, ut eorum merito Justificationem nostram nequaquam promereamur.* In ipso quoque loco citato verba clara sunt: *Fides excludit justitiam bonorum Operum eatenus, ut nobis non liceat ea facere in hunc finem ut eorundem præstatione justî constituamur.* Namque *Opera bona omnia, quæ præstare possumus, imperfecta sunt, eoque ad promerendam Justificationem nostram non valent.* Quid, quoddam Author Homiliæ parte 2^a *Justificandi officium* disertis verbis detrahit omni virtuti, sive Operi nostro,

Homil.
tom. 1. p.
17.

nostro, idem soli Deo per Christum tribuens? Audiamus ipsissima ejus verba: *Justificatio, inquit, non hominis officium est, sed Dei; hoc est, nequaquam potest homo suis Operibus se justum facere, sive ex parte, sive in totum; (quippe summæ res esset arrogantia & presumptionis, quâ majorem statuere adversus Deum neque ipse Antichristus possit, affirmare, hominem posse suis Operibus tollere & expiare peccata sua, adeoque seipsum Justificare) sed Justificatio est Dei solius officium, &c. Lege quæ sequuntur. Quomodo autem, inquires, excludit fides & seipsam & cæteras virtutes nostras à Justificandi officio, hoc est, à meritoriâ Justificationis nostræ efficientiâ? Respondeo, quia fides respectum connotat ad gratuitum Dei promissum, Iesu Christi Domini nostri sanguine & sacrificio propitiatorio impetratum ac sancitum, quo maximis peccatoribus, sed de peccatis suis verè poenitentiam agentibus, remissio peccatorum & salus æterna propter solum Christum gratis conceditur. Sed hæc de re mox plura.*

Justif.
Paulin.
p. 22, 23.

7. Pergit D. Tullius ad alium Homiliæ locum, quem & ipse in *Harmoniâ* citaveram. Hic autem mirâ copiâ parique vehementiâ rhetoricatur V. R. Juvenilem Harmonistæ ἀεὶ ψίαν satis fastuosè exprobrat, ipsûmque adeò incusat, quodd Ecclesiæ Anglicanæ in os obloquatur: obstupescere se totum profitetur: conqueritur professionem Ecclesiæ affingi, quæ nuspiam, nisi in Archivis forsan Eutopianis, reperiat: ait denique ab Ecclesiâ filiisque ejus genuinis omninò hic dicendum, quod olim *Cæsar* dixit in Senatu mox jugulandus, profectò ea vis est. Verùm iterum obtestor Lectorem, ut istis verborum μορμολυκείοις neutiquam perterritus, ad rem ipsam præsentī animo attendat, visurus quàm hic, ut solet, de re nihili tantas ille tragoedias excitaverit. Ut verò res tota clariùs elucescat, repetenda sunt hic nonnulla quæ in *Harmonia* jam attuli. Locum ibi adduxeram ex Homil. de Salute, Hom. par. 3. qui sic ad verbum habet: *Verum quidem est opera nostra nequaquam nos justificare, si de Justificatione propriè loquimur, hoc est, non mereri remissionem peccatorum nostrorum, neque ex injustis nos justos facere in conspectu Dei; sed Deum ex infinita in suis misericordia per meritum tantum filii sui Iesu Christi nos justificare. Nihilominus quia*

Dissert.
Poster. p.
332, 333.
Homil. tom.
1. p. 18, 19.

Fides

Fides rectè nos ad Christum ablegat, ad veniam peccatorum consequendum nostrorum; quòdque per Fidem à Deo nobis datam; promissum misericordiae divinae remissionisque peccatorum nostrorum amplectimur; (quod nulla alia ex virtutibus aut operibus nostris propriè facit.) idèò dicere solet Scriptura, Fidem absque operibus justificare. Citato Homiliae loco hæc mea subjicio: Ex quibus verbis clarè elucet, quid summum illud sit, quod in negotio Justificationis, ex Ecclesiae nostrae sententiâ, fidei distinctè tribuendum sit; nempe quòd licèt ceterae virtutes non minùs necessariae sint ad hominis Justificationem, quàm ipsa fides, ac fides propriè nibilo plus agat in isto negotio, quàm alia virtus; quia tamen fides ex omnibus virtutibus una promissum amplectitur Evangelicum, quo Justificamur, idèò non incommodâ locutione ipsi soli Justificatio nostra tribui possit ac debeat; viz. per Metonymiam quandam, quâ actus ponitur pro objecto, circa quod versatur. Audi jam, quid ad hæc D. Tullius. Quis, inquit, ad ista totus non obstupescit, cùm Ecclesiam audit centies, idque terminis terminantibus, contrà definientem? Statuit nimirum Ecclesia (neque verbis potuit evidentioribus) fidem idèò Justificari dictam, quoniam id confert ad Justificationem, quod nulla virtus, nullum aliud opus humanum potest. Verum quis hîc fidem & candorem à Doctore non desideret? Ubi enim Homiliae Author hæc verba habet, quæ tanquam ipsissima ejus verba distincto charactere imprimenda curavit D. Tullius, quoniam id confert (nempe fides) ad Justificationem, quod nulla virtus, nullum aliud opus humanum potest? Certè tantum abest, ut centies, idque terminis terminantibus, hoc dicat, ut ne semel quidem illud dicat, ex quo hoc per legitimam aliquam consequentiam deduci possit. Imò constanter docet, neque fidem, neque aliam quamvis virtutem nostram quicquam conferre ad Justificationem nostram, aliter quàm per modum dispositionis, sive conditionis ex parte nostrâ requisitæ; quomodo non modò fidem, sed & poenitentiam ad Justificationem conducere pari constantiâ agnoscit. Ad locum, quem præ manibus habemus, quod attinet, tria ibi docet Homiliae Author; 1° Nullum opus, sive virtutem nostram, nos justificare, si de justificatione propriè loquimur, hoc est, non mereri remissionem peccatorum nostrorum, neque ex injustis nos justos facere in conspectu

Dei ; 2° Fidem tamen ex omnibus virtutibus unam rectā nos ad Christum ablegare, & gratuitum promissum misericordiae divinae amplecti ; 3° Ideo in Scripturis dici, fidem absque Operibus Justificare ; quò nempe meritum omne nostrum à Justificationis negotio excludatur, uti sapidus in homiliā Author ipse rem explicat. An horum alterutrum unquam negavit Harmoniae Author ? Imò certè hæc omnia agnovit Harm. Apost. Dissert. Poster. cap. 5. §. 5. disertis hisce verbis : *Vocabulum Fidei meritum excludit & hac ratione, quòd fides, quatenus ad promissionem gratuitam refertur, iudicatur, ut si aliquid expectat ex solâ gratiâ Dei promittentis. Atque hac, ni fallor, præcipua causa est, quamobrem Spiritus S. universam, quæ à nobis in Evangelio postulatur, obedientiam fidei nomine soleat exprimere ; nempe ut voce istâ indicetur, obedientiam, quam nos Deo præstamus, non impetrare justitiam, siue salutem, suâ vi aut merito, sed vi pacti, seu promissionis gratuita, quæ fide apprehenditur.* Quomodo autem fides ad Christum nos rectā ableget, ibidem doceo his verbis : *Quia promissio vitæ æternæ, in Evangelio facta, in meritoriâ Iesu Christi satisfactione fundata sit, ac sanguine ipsius pretiosissimo sancita, idèd fidei obedientia perpetuò respicit ad Christum, tanquam unicum propitiatorem, cuius tam in vitâ, quam in morte perfectissima obedientia sola effecerit, ut imperfecta & languida nostra obedientia Deo ad salutem placeat, vitæque æternæ præmium reportet.* Lege, si vacat, integrum paragraphum. Quòd autem neque hîc, neque alibi usquam instrumentalitatem illam propriè dictam fidei in Justificationis negotio Homiliæ Author cogitaverit, pro quâ multi tam acriter contendunt, satis ostendi Harm. Apost. cap. 18. Dissert. Poster. Quibus omnibus expensis, juveni an seni ἀβλεψία hîc ascribenda sit, penès cordatum lectorem esto arbitrium.

P. 340.

8. Restat tertius atque ultimus Homiliæ locus, à D. Tullio contra sententiam nostram productus, ex quo ille fulgura ac tonitrua nobis minitatur. *In ἐγγοδίωντας, inquit, mitissima mater zelo Dei accensa, præter morem, sic intonat, Homil. de Salut. par. 2. Doctrinam hanc (i. e. de Justificatione per fidem solam & sine Operibus) vetusti omnes Ecclesiæ Christi Scriptores approbant. Hæc veram Christi gloriam doctrina illustrem facit, adeoque vanam hominis gloriationem pro-*
sternit

sternit & pessundat. Eam quisquis negaverit, (*attend: Lector*) pro homine Christiano non est habendus, sed pro Christi ejusque Evangelii inimico, & humanæ *religionis* mangone. *Quæ hîc verborum fulgura! quæ tonitrua!* Resp. Quid per *ἰσχυροὺς* hîc velit D. Tullius, haud satis scio, ut neque alias nonnullas ejus elegantias capio. Ut ut verò illud sit, nos ista fulgura & tonitrua neutiquam feriunt, utpote quæ à mitissimâ matre nostrâ, justo ardore & zelo Dei concitatâ, in solos meritorum humanorum patronos intententur. Recitemus locum integrè, quem D. Tullius, ut in *Homil. tom. I p. 16, 17* serviret causæ suæ, mancum & mutilum nobis exhibuit. Effatum hoc, *Justificari nos fide tantum, gratis absque Operibus, dicitur in eum finem, ut tollatur prorsus meritum omne Operum nostrorum, quippe quæ nullatenus possint Justificationem nostram à Deo mereri; ñque iis verbis planissime exprimatur infirmitas hominis, Dei que bonitas, maxima nostri ipsorum imbecillitas, Dei que vis ac potentia, imperfectio Operum nostrorum, Christi que Servatoris nostri gratia exuberantissima, itaque meritum Justificationis nostræ Christo soli ac pretiosissimæ sanguinis ipsius effusioni in solidum deferatur. Hanc fidem nos docet S. Scriptura, hæc firma rupes & fundamentum Christianæ religionis, hanc doctrinam vetusti omnes Ecclesiæ Christi Scriptores approbant; & cætera, quæ à Doctore modò allata sunt. Sanè nihil manifestius, quàm his verbis anathemate percuti, atque è Christianorum albo eradi illos tantum, qui meritum bonorum Operum adstruunt. Quid hoc ad Harmoniæ Authorem? Scilicet, tantum abest, ut is meritum bonorum Operum defendat, ut in meriti patronos eandem planè cum Homiliæ Authore sententiam tulerit. En verba ejus diserta Harm. Apost. Differ. Poster. cap. 18. §. 4. Qui Operum meritum adstruunt, Christianorum nomen haud sunt meriti. Ac fidenter pronunciare ausim vix ac ne vix quidem gratiam Christi sensisse aut novisse, qui horrendam illam opinionem animo penitus imbiberunt. Animi modestia est ipsissimus Christianismi animus, quo quisquis careat, Christiani cadaver est, non verus vivusque Christianus. Quid autem ab hac modestia longius abhorret, quàm superba ista meriti præsumptio? Ex his facillè videbit Lector, quo candore verbis Homiliæ abusus sit D. Tullius ad suum adversarium anathemate Ecclesiæ Anglicanæ opprimendum.*

9. Per-

9. Percurri tandem loca omnia, quæ D. *Tullius* ex homiliâ de salute hominis (postquam omnes, ut videtur, ejus angulos diligentissimè rimatus esset) pro suâ contra nostram articuli explicationem proferre potuit. Jam locis loca conferantur, nempe loca Homiliæ multa, clara, ac diserta, quæ ipse in *Harmonia* & *Examine* allegavi integra & sincera, cum paucis illis, quæ manca, mutila, & suis commentis manifestè depravata attulit D. *Tullius*; ac demum æquo cuivis arbitro lubentissimus permisero judicandum, utri articuli interpretationi, nostræ an illius, album calculum adjecerit Homiliæ Author, ad quem ut legitimus sui Interpretem expressè nos remittit ipse articulus. Ego sanè non possum non mirari summam Doctoris fiduciam, post levem adedò pugnam, seu velitationem potius tam infœliciter peractam, triumphum sibi ita decernentis, *satis, ut opinor, superque constat de Ecclesiâ Anglicanâ, quod ἐξ ὅλης αἰτίας* (nempe etiam illam, quam nos defendimus) *suffragio suo non modo haud juvet, sed penitus execretur.*

Justif.
Paul.p.26.

P.323,
324.

10. Prius autem quàm ad reliqua hujus capitis pergamus, visum est nostram articuli explicationem, quam testimoniis ex Homiliâ petitis æquo Lectori jam satis probavimus, insuper doctissimi cujusdam probatissimique è nostratibus Theologi (qui & diu ante vicennium illud, quod novatæ apud nos doctrinæ Ecclesiasticæ æram statuit D. *Tullius*, scriptis suis illustris fuit) autoritate ac suffragio munire: ne quis ipsam, cum aliunde nequeat refutare, novitatis premat invidiâ. Is est dignissimus quondam *Glocestriæ* nostræ Decanus *Richardus Fieldus*, acris judicii & multæ lectionis Theologus, qui in appendice ad librum 3. de Ecclesiâ cap. 11. postquam Pontificiis nobis objicientibus, doctrinam illam nostram, hominem ex solâ fide, sive absque Operibus Justificari, respondisset eandem doctrinam eâdem verborum formulâ etiam à veteribus tradi; perguit inquirere, quo sensu tum veteres, tum neoterici Theologi ista intellexerint: *Hujusmodi loquendi phrasibus*, inquit, 1º *quandoque excludunt quicquid à nobis fieri possit absque supernaturali cognitione & veri Christianismi notiâ.* 2º *Quandoque necessitatem bonorum Operum in actu, sive exercitio, hoc est, bonorum Operum externorum.* 3º *Vim nature absque illuminatione & gratiâ.* 4º *Vim legis.* 5º *Quicquid*

quid in nobis reperiri potest, quod ad id sufficiat, ut in judicio atque examine (divino) stemus intrepidi absque metu condemnationis. Atque hoc sensu sola Fides justificare dicitur, hoc est, sola Dei misericordia & meritum Christi Fide apprehensum: ut eorum hoc loquendi genus usurpantium mens sit, se aliter in judicio consistere non posse, absque condemnationis metu, quam hac persuasionem & firmam fiduciam fletos, acceptum se iri apud Deum propter Christum. Atque hoc sensu theologi omnes, quos supra allegavimus, ut ostenderemus: omnem inhaerentem nostram justitiam insufficientem esse, ac debere nos in solâ Dei misericordiâ & Christi merito fiduciam collocare. juxta nobiscum docent, solam fidem justificare. Nimirum neque illi, neque nos excludimus à Justificationis opere vel actionem Dei, ut supremæ & principalis causæ Justificationis nostræ; quippe is est, qui peccata remittit, nosque gratos & acceptos ad salutem habet; vel Christi meritum, utpote cujus intuitu propensus reddatur Deus ad misericordiam nobis exhibendum; vel remissionem peccatorum, gratiosam acceptationem, & donum justitiæ, unde formaliter Justificamur; vel denique Opera gratiæ prævenientis, quâ ex generali fidei apprehensione in nobis operatur Deus status nostri prioris improbationem, & desiderium cum ipso pacem ineundi, remissionis peccatorum præteritorum obtinendæ, ac gratiam accipiendi, quâ in posterum istiusmodi peccata evitare, & opposita iisdem bona Opera præstare valeamus. Nimirum hisce actibus præparamur, disponimur atque idonei reddimur ad Justificationem recipiendum, neque absque his quisquam Justificatur. Atque hoc sensu Patres aliique dicunt quandoque, nos solâ fide nequaquam Justificari, quo nempe significant istos actus in nobis necessario prærequiri. Consentimus autem omnes, nostram ad Deum conversionem, sive renovationem, quam in nobis experimur, nequaquam illud esse, quo freti stare in judicio possimus intrepidi, aut quicquam boni à Deo expectare, nisi quatenus inde cognoscimus, nos eo modo dispositos atque affectos esse, quomodo ut disponamur, ad Justificationem necessario requiritur, eoque persuasum habemus, Deum nos ex misericordia sua propter Christum in gratiam recepturum.

II. Certè hæc Articuli explicatio omni ex parte respondet interpretationi nostræ, in Harmonia traditæ; cum sen-

tentia verò Doctoris nullo modo quadrat. Nam 1°. Opera bona, quæ hæc Propositione, Solâ Fide absque Operibus justificamur, excludi voluit vir doctissimus, ad hæc quinque omnino capita ab ipso reducuntur: 1. Opera absque externa Evangelii revelatione facta; 2. Opera externa sive actuale Operum justitiam; 3. Opera Naturæ absque interna Evangelii Gratia præstita; 4. Opera Legis, nempe *Mosai-
ca*; 5. denique Opera meritoria, hoc est, quæ fiunt cum fiducia & opinione meriti. Rogo verò Doctorem, ut locum proferat, ubi *Harmonie* Author, ullis ex his Operibus primam Justificationem tribuerit. Imò hæc Opera omnia à Justificatione illa prima sæpius ac satis disertè exclusit. 2°. Expressè docet, sensum ac mentem nostrorum, istiusmodi loquendi genus usurpantium, hanc omnino esse, nullam in nobis esse virtutem, sive bonum opus, quo freti stare possumus in judicio divino intrepidi, absque Dei misericordia & Christi Servatoris merito: ac proinde Theologos illos omnes, qui agnoscunt, omnem inhærentem nostram Justitiam insufficientem esse, ac debere nos in sola Dei misericordia & Christi merito fiduciam collocare, idem planè cum ipsis docere, nempe, *solam Fidem justificare*. Hæc verò illa ipsa est Articuli explicatio, quam nos propugnamus; sed D. *Tullius* ut non plenam sive sufficientem rejicit. 3°. Causam Justificationis formalem constituit in Remissione peccatorum & acceptatione ad Salutem, non (ut D. *Tullius*) in Justitiæ Christi imputatione. Nimirum intellexerat perspicacis ingenii Theologus, Justitiam Christi, quam prius cum Catholicis omnibus statuerat causam Justificationis nostræ *εποχὴν* meritoriam, non potuisse simul statui causam ejusdem formalem sine spissa absurditate adeoque manifesta contradictione. Nam causa meritoria est in genere efficientis, quæ est causa tantum externa; causa vero formalis interna est, & essentiam effecti constituit; itaque ut eadem res simul sit causa meritoria & formalis ejusdem effecti, contradictionem implicat; quia sic simul de essentia effecti foret & non foret. Hinc est quòd vir doctus in eodem capite ex *Durando* expressè docet, Justitiam Christi nostram fieri non formaliter, (quam formalem Imputationem non sine gravi causæ reformatæ detrimento contra *Bellarminum* defendere

P.291.

Justif.
Paula.p.

fendere conatur D. Tullius) sed effectivè tantùm, hoc est, quod ad salutare ejusdem fructus & effectus attinet. Verba ejus sunt : Namque ut Durandus rectè notat ; quanquam alterius Merita & bona Opera non possint alteri ita imputari, ut pro ejus meritis habeantur, aut is meruisse, & bona illa Opera præstitisse censeatur ; possunt tamen ita communicari, ut eorundem fructus & emolumentum ad ipsum redundet, isque alterius gratiâ eo loco habeatur, quasi ipse illa præstitisset.——

4°. Expresse docet vir doctissimus, hâc propositione, Solâ Fide justificamur absque Operibus, neutiquam à Justificatione prima excludi Opera Gratiae prævenientis, nempe veram de peccatis contritionem, ardens favoris divini desiderium, & simul Gratiae Spiritûs Sancti, quâ in posterum à peccatis abstinere & bona Opera præstare valeamus ; quod desiderium novæ vitæ propositum necessariò præsupponit ; quæ Opera *Conversionis* live *Renovationis* nomine in Scripturis veniunt : sed ista omnia omnino in homine necessariò prærequiri, ut iisdem disponatur, præparetur, atque idoneus reddatur ad Justificationis Gratiam accipiendum. Jam cum his conferatur D. Tullii Theologia statuentis, veram Contritionem ad Justificationem non esse necessariam, hominem impium justificari sensu composito dum impius adhuc sit, nihil virtutis aut operis humani ad Justificationem hominis requiri, magis quàm ad hominem jam natum ut nascatur, &c. fiat, inquam, hæc collatio, & mox apparebit, quantum distent *Myorum* & *Phrygum* termini. 5°. Denique fatetur eximius Theologus, hoc sensu rectè à Patribus aliisque quandoque dictum esse, non solâ Fide hominem justificari : quod scil. cum Fide necessariò requirantur Opera illa Gratiae prævenientis, quæ sub Conversionis nomine comprehenduntur, ad Justificationem etiam primam obtinendum. Jam Doctoris conscientiam appello, an unquam ipse alio sensu negârim, hominem solâ Fide justificari.

12. Quæ deinceps in hoc capite sequuntur, à D. Tullio declamatorio more effusa, de Regia declaratione Articulis nostris præfixa, de Canone Ecclesiæ, de Subscriptionibus & Juramentis nostris toties repetitis ; ea tum demùm ad nos pertinere fatebimur, cùm evicerit ille, quicquam nos docuisse unquam, quod claræ alicui Ecclesiæ nostræ definitioni

Justif.
Paulin. p.
25, 26.

adversetur. Quod cū nondum præstiterit, neque unquam (sat scio) præstiturus sit, non est quòd illis, *μὰ λὰ θεῶν* licet ab ipso dictis, quicquam moveamur. Optarim verò ex animo, ut Vir Rever. cū de suis dogmatibus in iudicium venerit, tam facili seipsum à iudicio absolvat. Illud autem neutiquam prætereundum censeo, quod D. Tullius Novatorum suorum nonnullis objicit, nempe doceri ab illis contra Articulum Ecclesiæ nostræ 18. ipsis Ethnicis sine omni in Christum Fide, etiam idolis non abnuntiatis, ad cœlum patere aditum; addens se hīc *nota loqui*. Certè enim quod tanquam lippis & tonsoribus notum prædicat, fateor mihi antehāc inauditum esse. Neque tanti apud me aut est, aut esse debet (ut liberè dicam) Doctoris auctoritas, ut nudæ ejus asseverationi facili credam, quenquam ex iis, qui se filios Ecclesiæ Anglicanæ etiam obsequentissimos dici volunt, (de his scil. disertè loquitur) tam crudam assertionem vel pro concione, vel scriptis unquam effutivisse. Si quis verò ita insaniit, pro se respondeat; nolim ego ejus ὑπερασπιστὴς fieri. Me enim quod attinet, quā procul ablim ab ista sententia, satis liquet ex iis, quæ in *Appendice ad Exam. Animadvers.* 17. Thes. 3. disputavi. Cæterū cū D. Tullio visum sit, & hīc & alibi extra limites præsentis Controversiæ excurrere, non est quòd ægrè ferat, si idem ipsi faciamus; præter ea, quæ super Justificationis Articulo heterodoxa docuit, etiam alia quædam ejus placita haud satis probata ad Examen revocantes: Id quod faciemus Sectione septimā: interim quid de præsentī quæstione doceant Ecclesiæ Reformatæ extera proximo in loco dispiciendum.

SECTIO

S E C T I O VI.

ad Cap. 4. De Ecclesiarum exterarum, quæ Reformatæ audiunt, judicio.

1. **A**IT hîc D. Tullius, mirandam esse Harmonistæ ^{παρρησίαν}, (in capitis Elencho manifestam calumni-
am dixerat) qui Dissert. 1. cap. 6. rotundè & quasi ex tripode
de Ecclesiarum exterarum judicio pronuntiaverit his verbis :
*Certum est eas omnes, vel saltem earum primas à nostris partibus
veluti ex-professo stare.* Et mox exclamat, *proh fidem iterum!*
Deinde *Harmonistæ*, ut solet, insultat. Sed de fidē hîc
Harmonistæ, omnibus, quibus fides cordi sit, liberum judi-
cium permiserimus. Duo affirmamus, 1. Sententiam istam,
solâ fide Justificamur, sensu veterum Protestantium figura-
tè omnino accipiendam esse, ita ut in fidei nomine gratia,
quæ ei ex adverso respondet, intelligatur, atque idem sit
solâ fide justificari, quod solâ gratiâ, non ex Operum merito
justificari : 2. Eâdem sententiâ, necessitatem veræ resipi-
sentiæ, ad remissionem peccatorum, sive justificationem
obtinendum nequaquam excludi. Constanter asserimus, de
his duobus (quæ nobis sufficiunt) consentire omninò nobis-
cum Confessionem Reformatarum saltem primas ac nobilif-
simas. Hæc assertio nostra est.

2. Jam, omissis D. Tullii rhetoricationibus, quæ ad fallen- *Just. Paul.*
dos tantùm rudes, sciolos, & incautos (ipsius hîc uti verbis *P. 179.*
liceat) comparatæ sunt; videamus, quid contrâ ab ipso so-
lidi afferatur. Sic pergit : *Verùm hoc se plenius demonstrare* *Just. Paul.*
dicit cap. 18. Quid autem eò loci demonstratur ? 1º scil. Eccle- *P. 29.*
siam Anglicanam ipsi favere. Sed opinor, me calumniam
istam (parùm sanè verecundam, utinâmque rei indignitas mol-
lius aliquod pateretur vocabulum) capite præcedente diluisse.
Verùm uter hîc inverecundæ calumniæ (siquidem rei in-
dignitas haud aliud mollius patiatur vocabulum) reus sit,
Harmonista, an ipse D. Tullius, judicet, quisquis, quæ tum
in capite isto 18º Dissert. Poster. tum in Examine, Re-
spons. ad ult. Animadvers. tum denique in hujus Apolo-

giæ sectione proximè præcedente, hæc de re à nobis jam dicta sunt; quæque mox in sectione sequenti dicentur; cum iis, quæ contrà attulit D. Tullius in capite libri sui tertio, seriò conferre haud gravabitur.

Just. Paul.
ubi supra.

3. Hinc ad Confessionem *Augustanam* festinat D. Tullius. Ubi primùm id in me reprehendit, quòd confessionem illam omnium Reformatarum nobilissimam, ne exceptâ quidem nostra *Anglicanâ*, appellaverim. Quid dictum tam innocens, quod malevolentia & livor non carpat? Quod ego dixi, idem ante me dixerunt multi viri docti tùm nostrates, tùm exteri, qui nostram alioquin Ecclesiam multis nominibus summo in honore habuère. Confessio autem *Augustana* omnium nobilissima meritò dicitur non unâ de causâ. Primùm (ut de optimo atque eruditissimo ejus Authore præcipuo Philippo Melanbone nihil dicam) omnium prima fuit. Deinde, quo tempore ederetur, communi Ecclesiarum, Academiarum, Doctorum Reformatorum, penè, si non planè, omnium suffragio comprobata fuit. Denique in regnis aliquot & maximis principatibus civitatibusque liberis hodièque obtinet, ac recepta est. Præterea illud Doctorem malè habet, quòd dixerim, primos Ecclesiæ nostræ proceres confessionem illam secutos sive imitatos fuisse. Sed quid hoc manifestius? Articulus confessionis nostræ primus ex primo *Augustanæ* penè ad verbum desumptus est. Articulus noster secundus ex tertio *Augustano* manifestè describitur. Item articulus confessionis nostræ 16 (qui maximè urit Doctorem, eosque qui cum ipso sentiunt) anathematismos articuli undecimi *Augustani*, propè finem, apertè imitatur: ut 25 noster *Augustanum* articulum 13. Jam verò in Homiliis nostris quotiès attentus lector, in scriptis Melanthonis versatus, ipsum audiat loquentem? Quibus adjicias, quod mox ad oculum monstraturus sum, Beatissimum Hooperum (qui Synodo illi interfuit, unde articuli nostri & Homiliarum tomus primus prodire, quémque authorem omninò sibi vendicant quædam homiliæ nostræ, ipsius stylo exaratæ) pericopas benè longas ex Philippi scriptis penè ad verbum transcribere solitum fuisse. Doctoris autem sive judicium sive sinceritatem ibi desidero, ubi scribit, se *Augustanæ* confessioni valdè Orthodoxæ nil detractum cupere. Sanè enim

Just. Paul.
p. 30.

enim si confessioni *Augustanae*, ut valde orthodoxæ, nihil detractum velit D. Tullius, nonnulla ipsius catechismo omninò detrahenda sunt; quippe quæ confessioni *Augustanae* (ut & *Anglicanae*) manifestè repugnent: quod mox in Sectione sequenti clarè ostendetur.

4. Interim cum Doctore progrediamur. Quid verò, *Just. Paul. ubi supra.* inquit ille, ista sua statuit omnium nobilissima confessio? nimirum si illi credimus, pœnitentiam omninò necessariam esse ad Justificationem. Grave profectò crimen meum, qui tam perniciosam sententiam (quæ nempe à Prophetis, à Christo, ab Apostolis, ab omnibus Ecclesiæ veteris Catholicæ Doctoribus, ab omnibus denique sanioribus Protestantibus asseritur) ausus fuerim *Augustani* Patribus affingere. Et tamen eò confidentiæ processit D. Tullius, ut non vereatur causæ suæ fortunam omnem hîc oppignerare. *Just. Paul. p 31.* Verba ejus sunt: Proferatur in confessione vel unum iōta eò (nempe ad probandum veram contritionem omninò necessariam esse ad justificationem) spectans, & victas dabimus manus. Quis faciliorem sibi optarit adversarium? Conditionem accipimus, certam nobis victoriam spondentes. Proferatur locus *Augustanae* confessionis (quem in Harmoniâ brevitati studens ex parte tantum citavi) integer, & *August. Confess. art. 21. de fide.* mox apparebit, quàm manifestus sit causæ suæ proditor D. Tullius. Verba sunt: Primùm igitur de fide & Justificatione sic docent. Christus aptè complexus est summam Evangelii, cùm *Luce ultimo*, jubet prædicari in nomine suo pœnitentiam & remissionem peccatorum. Nam Evangelium arguit peccata, & requirit pœnitentiam, & simul offert remissionem peccatorum propter Christum, gratis, non propter nostram dignitatem. Et sicut universalis est pœnitentiæ prædicatio, ita & promissio gratiæ universalis est, & omnes credere jubet & accipere beneficium Christi, sicut Christus inquit, Venite ad me omnes, qui onerati estis. Et Paulus ait, Dives est in omnes, &c. Quanquam igitur contritio aliqua, seu pœnitentia necessaria est, tamen sentiendum est donari nobis remissionem peccatorum, & fieri nos ex iniustis justos, id est, reconciliatos seu acceptos & filios Dei gratis, propter Christum, non propter dignitatem contritionis, aut aliorum Operum præcedentium aut sequentium. Frustrà sanè est D. Tullius, qui contendit, agi hîc de pœnitentiâ non salutiferâ,

ferâ, qualis erat Judæ proditoris. Quid enim? An pœnitentia, qualis Judæ erat, ad salutem hominis necessaria est? Præterea necessitatem pœnitentiæ, de quâ loquitur, colligit *Augustana* confessio ex verbis Domini nostri Lucæ ultimo, quibus jubet, *prædicare in nomine suo pœnitentiam & remissionem peccatorum*. Quid? An loquitur ibidem Servator de pœnitentiâ pœnitendâ, qualis Judæ erat? An huic pœnitentiæ remissio peccatorum annectitur? Pudet me, Doctoris causâ, talis commenti. Audiamus porro articulum confessionis *Augustanæ* quartum, qui sic habet: *Ut autem consequamur hæc beneficia Christi, scil. remissionem peccatorum, Justificationem & vitam æternam, dedit Christus Evangelium, in quo hæc beneficia promittuntur, sicut scriptum est Lucæ ultimo, prædicari pœnitentiam in nomine ejus, & remissionem peccatorum inter omnes gentes. Cùm enim omnes homines naturali modo propagati habeant peccatum, nec possint verè legi Dei satisfacere, Evangelium arguit peccata, & ostendit nobis Mediatorem Christum, & sic nos docet de remissione peccatorum. Cùm Evangelium arguit peccata nostra, corda perterrefacta statuere debent, quòd gratis nobis propter Christum donentur remissio peccatorum, & Justificatio per Fidem, quâ credere & confiteri debemus, hæc nobis donari propter Christum, qui pro nobis factus est hostia, & placavit patrem. Quanquam igitur Evangelium requirit pœnitentiam, tamen ut remissio peccatorum certa sit, docet eam gratis donari, hoc est, non pendere ex conditione dignitatis nostræ, nec dari propter ulla præcedentia Opera, aut dignitatem sequentium. Ubi satis manifestè docetur, pœnitentiam illam, quæ Evangelio requiritur, (quæ dubio procul non alia est, quàm vera & salutaris) ad remissionem peccatorum, sive Justificationem hominis requiri.*

Ad. art.
12. apud
Grot. via
ad pac. p.
92.

5. Interim non mihi latet, *Augustanos* pœnitentiam in duas patres, contritionem nempe & fidem, subtilius distribuissè, & priorem illum pœnitentiæ actum aliter, quàm à Theologis prioribus factum fuerat, explicasse. Nimirum hoc dudum notavit *Cassander* in Consultatione suâ his verbis: *Quod subjicitur in libro confessionis Augustanæ, constare hanc pœnitentiam contritione & fide, quam sequi debeant fructus digni pœnitentiâ, in hac pœnitentiæ partitione hoc novum est quòd*

quod fides pœnitentiae partibus adjungitur prætermiffa confessione, & contritioni postponitur; idque idè fit, quod contritionis notio præter receptam Ecclesiæ sententiam explicatur. Non enim contritionis nomine intelliguntur terrores, seu horrores incussi conscientiae agnito peccato, sed ex his terroribus contritio nascitur. Contritionis autem nomine intelligunt dolorem de peccato propter offensam Dei cum proposito abstinendi, qui dolor gratiâ Dei informatus, & non modò ex terrore divini judicii, sed ex fide divini verbi, & fiduciâ consequendæ veniæ profectus fit. Si autem contritionis nomine qualiscunque dolor de admissio peccato ex terrore legis incussus intelligatur, talis dolor cum veram & salutarem pœnitentiam antecedit, inter pœnitentiae partes non solet nominari, & attritionis potius quam contritionis nomine vacari consuevit. Quamvis & hujusmodi contritio pœnitentiae quoque seu resipiscentiae nomine significatur, cui, ut salutaris & efficax sit, fidem sive fiduciam misericordiae accedere debere necesse est, ut exempla Cain & Judæ manifestè declarant.

6. Nihilominus certum est, docuisse Augustanos, contritionem illam, quæ per Fidem vera & salutaris efficitur, quâ nempe verum peccati odium, justitiæ amorem, & firmum novæ vitæ propositum concipimus, omninò necessariam esse, ad remissionem peccatorum, sive Justificationem obtinendum. Quis mentem & sensum Augustanæ confessionis penitus intellexerit, quàm Melanthon, qui ipsam composuit? Audiamus itaque ipsum totam hanc doctrinam liquidò explicantem his verbis: *Ad contritionem Judæ non accessit fides, idè oppressus terroribus, ruit in æternum exitium: è contrâ ad contritionem Petri accessit fides, idè revixit ex suis ingentibus doloribus.* Et cum fide erigimur, accedit agnitiob. nitatis Dei, & non tantum metu pœnarum angimur, sed etiam puriore dolore quod Deum offenderimus, cui debetur obedientia & gratitudo. Sed non est opus hos affectus subtiliter divellere. Vult Deus iram suam metui, & hanc in pœnis vult conspici. Accedat autem & fides, nec fugiamus Deum, sed ad eum redeamus, petamus nos recipi, & statuamus æternam & immutabilem Dei voluntatem esse, quod velit recipere perterrefactos, qui credunt sibi ignosci propter Mediatorem. Hoc præcipit nobis certò credere & statuere. Hæc fides illustre discrimen facit inter timorem servilem & filialem. Timor servilis est pavor sine fide, & reipsâ fugit

Loc. Theol.
de fide
Corp.
Christ.
doctrin.

P. 335, 336.

fugit Deum. Sed timor filialis est pavor, ad quem accedit fides, quæ inter pavores erigit & consolatur animum, & accedit ad Deum, petit & accipit remissionem. He descriptiones sunt planæ, & in exercitiis nostris intelligi possunt. Contritio sine fide est horribilis pavor, & dolor animi fugientis Deum, ut in Saule, Judâ. Quare non est bonum opus. Sed contritio cum fide, pavor & dolor est animi non fugientis Deum, sed agnoscentis justam iram Dei, & verè dolentis, quòd neglexerit aut contempserit Deum, & accedentis tamen ad Deum, & petentis veniam. Talis dolor fit bonum opus & sacrificium, ut loquitur Psalmus: Sacrificium Deo Spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum, Deus, non despicies. Et tamen necesse est taxari & abjici opinionem, quæ finxit homines contritione mereri remissionem peccatorum, seu dari remissionem propter dignitatem contritionis, &c. Quid clarius? Necessitatem veræ contritionis, ad Justificationem accipiendum apertè agnoscit; meritum verò contritionis in Justificationis negotio omninò rejicit.

Just. Paul.
p. 31, 32.

7. Hinc verò facilè solvuntur minuta illa Sophismata, quibus mox persuadere nobis conatur D. Tullius, Augustanos (non obstante sententiæ suæ manifestâ illâ declaratione ab ipsis traditâ) nequaquam voluisse, veram contritionem Justificationem antecedere. Eorum hæc summa est: Fructus & effecta fidei non antecedunt Justificationem, quia sic antecederent ipsam fidem, & sic effectus esset prior causâ. At verò poenitentia & contritio, juxta ipsos Augustanos sunt effecta & fructus fidei. Resp. Docent quidem Augustani veram poenitentiam & contritionem effecta & fructus esse fidei illius, quæ justificat; sed & haud minùs apertè docent fidem non esse Justificam donec fructus & effecta illa pariat. Hoc manifestum est ex verbis illis Melanthonis: Timor filialis est pavor, ad quem accedit fides, quæ inter pavores erigit & consolatur animum, & accedit ad Deum, petit & accipit remissionem. Animadvertite: Timor fit filialis accedente fide; per eam fidem accedit peccator ad Deum, petit remissionem, atque ita demùm remissionem, hoc est, Justificationem accipit. Itaque licèt juxta Augustanos accessio ad Deum, & petitio veniæ nempe sincera & ardens (quæ veram poenitentiam constituunt) effecta sint fidei illius, quæ justificat; tamen remif-

remissionem peccatorum, siue Justificationem antecedunt, neque absque iis remissio illa, siue justificatio accipitur. Idem significatur istis verbis: *Contritio cum fide pavor & dolor est animi non fugientis Deum, sed agnoscentis justam iram Dei, & verè dolentis quòd neglexerit aut contempserit Deum, & accedentis tamen ad Deum, & petentis veniam: talis dolor fit bonum opus & sacrificium, &c.* Quid clarius? Contritio ante fidem est dolor fugientis Deum, sed accedente fide fit dolor agnoscentis justam iram Dei, & verè dolentis, & accedentis ad Deum, & petentis veniam: itaque fit sacrificium illud, de quo Psalmista loquitur, *Sacrificium Deo Spiritus contritus; cor contritum & humiliatum, Deus, non despicies.* Ut verbo igitur dicam, Ex mente Augustanorum vera contritio siue poenitentia non est effectus fidei justificæ, quæ talis, sed ad ipsam ejus essentiam pertinet; hoc est, fides non est justificæ, quæ veram contritionem, siue poenitentiam nondum produxerit.

8. Ad confessionem *Wittenbergicam* à nobis citatam pergit D. Tullius. Eiusdem quoque commatis est, inquit, quod ex Just. Paul. p. 33. confessione *Wittenbergicâ* urgetur, tam sanè infelicitè, ut adversarii causam nihil lethaliùs feriat, sub quintâ quasi costâ. Audiantur verba cap. de *Justificatione*. Credimus quòd ad faciendam & exercendam justitiam, necessariæ sunt hæ virtutes, fides, spes & charitas, &c. Adverte ad faciendam & exercendam justitiam, i. e. alia bona Opera, non enim dicit ad *Justificationem*: nam hominem facere & exercere *Justificationem* suam ne rusticissimæ quidem sustinebunt aures. Sed Doctoris fidem in recitandis aliorum dictis ubique desideramus. Verba *Wittenbergicæ* confessionis hæc sunt: *Credimus & confitemur, quòd ad faciendam & exercendam justitiam Deo gratam necessariae sunt hæ virtutes, fides, spes & charitas, &c.* Quorum verborum sensus manifestus est, neminem sine his virtutibus, fide, spe & charitate, Deo gratum, nempe ad salutem, esse posse: quod quid aliud, quæso, est, quàm neminem sine his virtutibus justificari? Deinde *Wittenbergici* spem & charitatem in eodem necessitatis genere collocant cum fide. At fidem ad justificationem hominis requiri, nemo dubitat, quin agnoverint. Denique, manifestum est, necessitatem harum virtutum, fidei, spei & charitatis

agnosci ab *Wittenbergicis* eodem respectu, quo eorundem meritum ab ipsis negatur. At meritum, quod hisce virtutibus detrahunt, justificationis negotium respicit, ergo, &c. Verba clara sunt: *Credimus & confitemur, quod ad faciendam & exercendam justitiam Deo gratam, necessariae sunt hae virtutes, fides, spes & charitas, &c.* Sed sentimus à verè Apostolicà & Catholica doctrinà longissimè abhorrere eorum sententiam, qui docent hominem fieri Deo acceptum & reputari coram Deo justum propter has virtutes, ac in judicio Dei Meritis harum virtutum confidendum esse. Ridiculum Syllogismum, quem hîc adversario suo affingit D. *Tullius*, nunc non vacat commemorare. Qui istiusmodi facetiis capietur, capiat.

9. Claudit hoc caput D. *Tullius* citatione multorum testimoniorum ex aliis exterarum Ecclesiarum confessionibus. Ad quæ omnia respondeo: Quanquam nunquam in me receperim, quicquid in quâcunque confessione Reformatâ de hac quæstione dicitur, præstare; (quippe qui id solùm affirmaverim, confessionum Reformatarum saltem primas ac nobilissimas à nostris partibus stare) tamen quisquis laceris fragmentis à D. *Tullio* citatis non contentus, ipsas confessiones inspexerit, & singularum integram de hac quæstione sententiam expenderit; mecum fatebitur, eas ad unam omnes meritum quidem virtutis cujuscunque nostræ à Justificationis negotio rejicere; necessitatem verò poenitentiae veræ ad justificationem obtinendam palàm agnoscere: quod nobis sufficit. Si qua verò esset Reformatâ confessio, quæ isti sententiae repugnaret, rejicienda proculdubio esset, ut Scripturis & Catholico consensui hâc ex parte contraria.

Just. Paul.
p. 35, 36.

10. Cæterum illud neutiquam prætereundum est, à D. *Tullio* pro se citari Argentinensem confessionem, quâ nulla magis ejus sententiae adversatur. De illâ autem confessione notat ipse, subscripsisse illi *Constantiae, Alemmingæ & Lindavie* civitates; prætereaque oblatam eam fuisse unâ cum *Augustanâ Cæsareæ* Majestati ipsi nominatim; eoque nomine cautiùs & temperatiùs (si quid in hac controversiâ urgeret scrupuli) contexi oportuisse. Jam audiamus illustris hujus confessionis verba cap. 4. *Nolumus autem hæc* (nempe

(nempè quæ proximè dicta fuerant de Justificatione ex solâ fide) sic intelligi, quasi salutem ac justitiam in ignavis animi cogitationibus, fidève Charitate destitutâ, quam informem vocant, ponamus: quandoquidem certi sumus, neminem justum aut saluum fieri posse, nisi amet summè Deum & imitetur studiosissimè. Nam quos præscivit, eosdem & præsinivit conformes fieri imagini filii sui, sanè sicut in gloriâ vitæ beatæ, ita & in cultu innocentie, consummataque justitiæ, figmentum enim ipsius sumus, conditi ad bona Opera. Atqui Deum ante omnia amare, dignoque studio emulari, nisi qui eum planè noverit, & de quo sibi quæque optima polliceatur, potest nemo. Justificari ergo, hoc est, ut justus, ita salvi evadere; justitia enim ipsa nostra salus est; aliter prorsus nequimus, quàm si fide cum primis donemur, quâ Evangelio credentes, eoque persuasi Deum nos in filios adoptasse, paternamque benevolentiam in sempiternum nobis exhibiturum esse, toti ab ipsius nutu pendeamus. Hanc fidem vocat D. Augustinus libro de fide & operibus, Evangelicam, efficacem videlicet per dilectionem.

Tria hîc manifestè docet *Argentinenfis* confessio. 1. Justitiæ, sive Justificationis, & salutis eandem esse rationem, Justificari esse, ut justum ita saluum evadere, imò justitiam esse ipsam nostram salutem; proinde quicquid ad salutem requiritur, ad justitiam pariter requiri. 2. Charitatem illam, quâ quis Deum summè, sive ante omnia, amet, ad justitiam ac salutem hominis prorsus necessariò requiri. 3. Ex necessitate dilectionis, consequi, fidem etiam ad justitiam & salutem hominis necessariam esse; quippe sine fide illa, qua persuasi sumus de benevolentia Divinâ in Evangelio patefactâ, fieri non posse, ut quis Deum summè amet. Quid ad hæc D. Tullius? Sensum *Argentinenfium* hunc esse contendit, quòd amor ille Dei sit fructus fidei & sequens justificatum, non antecedens. Quid verò hac interpretatione audacius? *Argentineses* perspicuè significant, amorem Dei ante omnia conditionem esse necessariò ad id requisitam, ut quis justitiam ac salutem consequatur. Non enim dicunt, neminem justum esse, nisi amet summè Deum, quæ verba doctoris interpretationem admitterent; sed neminem justum fieri posse, nisi Deum summè amet, quæ sensum illum omninò respuunt. Deindè pari ratione dicere

O o 3

potuit

potuit D. Tullius, *Argentineses* voluisse, dilectionem Dei esse salutis consequens, non antecedens; cùm disertè doceant justitiæ ac salutis humanæ eandem prorsus rationem esse. Præterea pari ratione dici potest, etiam fidem, juxta *Argentineses*, justitiæ ac salutis esse consequens, non antecedens. Nam fidei necessitatem ad justitiam ac salutem consequendum concludunt (utì modò notavimus) ex necessitate dilectionis ad idem beneficium obtinendum. Quippe hoc quasi syllogismo rem suam conficiunt: Si dilectio Dei super omnia omninò necessaria sit ad justitiam sive salutem apiscendam, tum & fides ad idem necessaria est; at verum est antecedens, ergo & consequens. Consequentiam majoris hâc ratione probant, quòd sine fide dilectio Dei in homine existere non possit. Res manifesta est. Denique expressè dicunt *Argentineses*, non posse nos aliter Justificari, sive justos evadere, quàm si fide donemur cum primis, quâ toti à Dei nutu pendeamus, hoc est, prompti ac parati simus ad obsequendum Deo in omnibus. Ex uno autem hoc specimine conjecturam capiat prudens Lector, quatenus D. Tullii sive judicio, sive candori, in citandis & exponendis cæteris confessionibus Reformatis fidendum sit.

S E C T I O VII.

Epilogum continens ad Sectiones præcedentes.

1. **F**ateor, mihi, D. *Tullii* tria præcedentia legenti capita, illud Poetæ in mentem venisse, *quis tulerit Græcos, &c.* Nimirum V.R., qui tantâ vehementiâ in nos immerentes (ut jam liquet) invehitur, tanquam doctrinæ Ecclesiasticæ depravatores, in nonnullis ipse reverà deprehenditur, claris Ecclesiæ *Anglicanæ*, aliarumque Reformatarum, adeoque Catholicæ definitionibus repugnâsse. Huic rei demonstrandæ sectionem hanc integram (quam benè longam fore auguramur) impendemus. Hoc autem non eo facimus tantùm consilio, ut vicem Doctori rependamus; (parùm illud-esset) sed quodd Operæ pretium existimavimus, datâ hâc occasione, antiquam, veram, genuinam & catholicam Ecclesiæ nostræ doctrinam, (jam temporum iniquitate penè deperditam) in quibusdam Christianæ religionis capitibus, quæ maximi momenti sunt, asserere & illustrare.

2. Primùm apertè docet D. *Tullius*, *pœnitentiam, seu veram de peccatis contritionem, nullatenus ad primam Justificationem obtinendum esse necessariam.* Illud jam sæpius notavimus, & loca simul indicavimus, ubi ille hanc propositionem (pudendam sanè & Ecclesiæ *Anglicanæ* Theologo indignam) expressè tradit, quin & argumentando propugnat. Quàm autem hîc manifestè D. *Tullius* S. Scripturis, Veteris Ecclesiæ patribus, exterarum Ecclesiarum Reformatarum confessionibus bellum indicat, omnibus jam suprâ palàm fecimus. Sed & testimonia quædam Ecclesiæ nostræ, huic novitio dogmati clarè satis adversantia, obiter adduximus. Verùm zelus Sanctam Matrem vindicandi à turpissimo errore, quem ipsi parùm sanè reverenter affinxit D. *Tullius*, me perpulit, ut ejusdem plenioris refutationem ex Homiliis & Liturgiâ nostrâ aggrederer.

3. Extat Homiliarum tomo secundo homilia cum hoc titulo,

P.259.

tulo, *Homilia de resipiscentiâ & verâ cum Deo reconciliatione.* Ubi ipse titulus clarè nos docet, resipiscentiam veræ cum Deo reconciliationis nostræ (hæc autem quid aliud, quàm justificatio nostra?) medium, sive conditionem esse prorsus necessariam. In ipsâ verò Homiliâ passim affirmat Author, fieri non posse ut absque resipiscentiâ Deo placeamus, in gratiam cum ipso redeamus, atque iram ejus effugiamus. De quali autem resipiscentiâ loquatur Homilia, si quæritur, multis in locis res ista clarè explicatur. In primâ parte Homiliæ ex *Joel* propheta ostendit Author, totum resipiscentiæ negotium ad hæc quatuor capita reduci posse, 1 à quo, 2 ad quem, 3 per quem, 4 quomodo redire debeamus. Ultimum verò illud explicans sic loquitur: *Quartò, sanctus Propheta Joel ad vivum exprimit modum hujus redditionis sive resipiscentiæ nostræ, omnia quæ à nobis sive interiùs, sive exteriùs observanda sint, complexus. Primum vult ut ad Deum redeamus ex toto corde nostro, eò removens omnem hypocrisim, ne ad nos illud meritò dicatur, appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis me honorat; cor autem eorum procul abest à me. Secundò, postulat sinceram & purum pietatis & veri cultûs divini amorem, hoc est, ut abrenunciatis, quæcunque Dei voluntati repugnant, cor nostrum, & facultates omnes tam corporis, quàm animi ipsi consecremus, juxta illud, quod in Lege scriptum est; Diliges Deum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex totis viribus tuis. Scilicet nihil hîc nobis residuum est, quod mundo dedamus, aut carnis concupiscentiis. Cum enim cor sit fons omnium Operum nostrorum, necesse est, ut quotquot ex toto corde ad Dominum convertuntur, ipsi soli vivant. Neque enim verè resipiscunt, qui animis incerti & fluctuantes, nunc Deo obediunt, mox verò licere sibi putant, ipso derelicto, mundo & carni servire. In secundâ parte ejusdem Homiliæ vera resipiscentia, ad reconciliationem cum Deo requisita, ita in genere describitur, quòd sit sincera ad Deum reditio, quâ homo, idololatriâ & malitiâ suâ penitèns abdicatâ, vivâ fide amplectitur, amat & colit verum, & vivum Deum solum, seque devovet omnigenis bonis Operibus, quæ ex Dei verbo, ipsi grata esse intellexerit. Mox Author hujus pœnitentiæ partes enumerat, quas conjunctas componit breviscalæ, quâ ex profunda perditionis abyssò, ad turrim salutis æternæ*
facile

P.264.]

facile conscendamus. Partes verò poenitentiae quatuor constituit, nempe, genuinam cordis contritionem, sinceram peccati confessionem, veram in Christo Mediatore fiduciam, & firmum novae vitae propositum. De primâ ex Davide docet, quod sit unicum sacrificium nostrum Deo gratum & acceptum. De secundâ ex eodem Davide ostendit, Deum confessioni nostrae, ex corde verè contrito profectae, omnia peccata gratis condonare. De quartâ denique expressè docet, necesse omninò esse, si iratum Deum nobis propitium habere volumus, ut neutiquam dissimulemus, sed ad ipsum convertamur per veram & solidam resipiscentiam, bonis fructibus, tanquam certissimis testimoniis & signis dignoscendam. Et mox non veretur dicere, satisfactionem, quam Deus à nobis postulat, hanc esse, ut à malo cessemus, atque id quod bonum est, faciamus. Certè his nihil clarius, nihil disertius. P.265. P.269.

4. Ab Homiliis, ad Liturgiam nostram accedamus. Penè in ipso ejus initio absolutionis forma praescribitur, à Sacerdote in matutinis & vespertinis precibus quotidie usurpanda. Ibi dicitur, Deum in mandatis dedisse ministris suis, ut populo suo poenitenti absolutionem & peccatorum remissionem annuntiarent, ac pronuntiarent: ipsum (nempe Deum) singulis verè poenitentibus, & sancto ejus Evangelio haud fide credentibus ignoscere, eosque absolvere, hoc est, Justificare. Huic gemina est absolutio ante sacrosanctae Coenae Dominicæ participationem, à Sacerdote ad populum converso pronuntianda; cujus hæc sunt verba: Omnipotens Deus Pater noster cælestis, qui ex summâ misericordiâ peccatorum remissionem promisit iis omnibus, qui serio & ex animo poenitentes, cum verâ fide ad eum se convertunt, vestri misereatur, peccata vestra vobis omnia condonet, ab iisque vos liberet, &c. Feriâ quartâ post quinquagesimam, qui dies cinerum vulgò dicitur, adeoque quotidie per totam Quadragesimam recitanda praescribitur hæc Collecta. Omnipotens & sempiternus Deus, qui nihil eorum odisti, quæ condidisti, qui peccata condonas omnibus resipiscentibus, crea & finge in nobis corda nova & contrita, ut peccata nostra pro meritis lamentantes, & miseriam nostram agnoscentes, à te omnis misericordiae Deo, perfectam remissionem consequamur per Jesum Christum Dominum nostrum, Amen.

In officio, quæ Comminatio dicitur, eidem diei Cinerum assignato, jubetur Sacerdos, post recitatas ex Lege adversus impenitentes peccatores Dei maledictiones, ita populum affari : *Jam verò cum maledicti sint omnes, (attestante Davide Prophetâ) qui errant & declinant à mandatis Dei, agite, terribilis illius judicii, caputibus nostris imminens ac semper instantis memores, convertamur ad Dominum nostrum cum omni contritione cordis animique demissione, plangentes ac lamentantes vitam nostram flagitiosam; delicta nostra agnoscentes & confitentes, atque operam dantes, ut fructus feramus dignos pœnitentiâ: jam enim securis ad radicem arboris posita est, &c. — Non abutamur misericordiâ Dei, nos ad resipiscentiâ misericorditer invitantis, & pro immensâ clementiâ suâ peccatorum veniam promittentis, modo ad eum ex animo & sincero corde convertamur. Quia si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur, &c. — Convertamur igitur ad eum, qui misericorditer recipit resipiscentes omnes peccatores, persuasum nobis habentes, ipsum paratum esse ad recipiendum nos, & ad ignoscendum nobis, si verè resipiscentes ad eum accedamus; si nosmet ipsos ei subjiciamus, &c.*

Sanè in his locis omnibus verba tam disertâ sunt, ut nequaquam indigeant nostris vel consequentiarum deductionibus, vel observationibus, quibus claris Lectori pateat, quàm appositè à nobis allegentur. In tenebris plusquam Cimmeriis versatur, quisquis ex istis non facile per se perspexerit, ab Ecclesiâ nostrâ constanter doceri, veram de peccatis contritionem, & totius hominis ad Deum conversionem remissionis peccatorum & acceptationis Divinæ, hoc est, Justificationis obtinendæ conditionem esse prorsus necessariam. Quid multis? Ad Catechismum nostrum ablegandi sunt, qui Elementariam hanc Christianæ religionis doctrinam vel nondum didicere, vel dedidicere. In doctrina de Sacramentis, rogatus puer, quid ab iis requiratur, qui baptizandi sunt? ita docetur respondere; *Resipiscentiâ, quâ peccato abrenuntient, & fides, quâ firmiter credant promissionibus divinis sibi factis in eo Sacramento.* Certè autem qui dicit, non modò fidem sed & pœnitentiâ ad gratiam baptismi percipiendum requiri, idem dicit quod is, qui tùm fidem tùm pœnitentiâ ad Justificationem requiri affirmat; uti

suprà

suprà ostensum est, & cuivis sano per se liquet.

5. Jam si quis avet scire, quid de hac quæstione (quàm pudet Christianæ adeoque universæ religionis principium à Christiano in quæstionem vocari!) doceant probati Ecclesiæ nostræ Theologi; necessitatem poenitentiae ad remissionem peccatorum, sive justificationem obtinendum, omnes uno ore prædicant. Tres hîc citabo testes illustres, qui non pro se tantùm, sed etiam nomine Theologorum nostratium adeoque Reformatorum omnium respondebunt. Jam audivimus doctissimum *Feildum* nostrum affirmantem, communem esse veterum patrum & protestantium omnium doctrinam, Opera gratiæ prævenientis, quæ sub conversionis nomine comprehenduntur, prorsus necessariò in homine requiri, ut iisdem disponatur, ac præparetur ad primæ Justificationis gratiam recipiendum. Quod & rursus in eodem capite insignis idem Theologus expressius docet; ubi *Stapletono* Protestantibus objicienti, ab iis doceri, Justificationem nostram in solâ remissione peccatorum per fidem sitam esse,

Append. ad
lib. 3. de
Eccles. p.
298.

Sacramenta verò nihil ad Justificationem conferre, non sine indignatione aliquâ respondet in hæc verba: *Atqui hoc falsum est; nam planè aliter docent, nempe, baptismum & resipiscentiam, etiam ad primam hominis Justificationem necessariò requiri.* Huic suffragatur doctissimus *Franciscus White*, qui in replicatione ad *Fisherum*, Jesuitæ nostris objicienti, quòd Sacramentum poenitentiae & Sacerdotalis absolutionis, medium necessarium obtinendæ remissionis peccatorum post baptismum commissorum, rejiciant, ita primùm respondet: *Adversarius per poenitentiam, non intelligit poenitentiam, quatenus est virtus. Nam Protestantes credunt, veram poenitentiam secundam esse tabulam post animarum naufragium, ac medium necessarium obtinendæ remissionis peccatorum post baptismum commissorum.* Quod in margine probat ex *Calvino*, *Beza*, ac

p. 185, 186;

De Relig.
c. 18. Thes.

denique *Zanchio*, cujus hæc citat verba: *Credimus ad veram justitiæ Christi participationem, eoque ad κοινωνίαν cum Christo necessariam esse poenitentiam, quâ à peccatis & mundo mutatione animi ac voluntatis averfi, ad Christum convertamur, illi agglutinemur, eoque remissionem peccatorum in ipso & ex ipso consequamur.* Eandem doctrinam tuetur clarissimus *Mortonus* in luculento Opere, cui titulus, *Catholica appellatio pro Protestantibus*

testantibus lib. 5. c. 16. Sect. 3. n. 1. Ubi adversario suo, veterum Hæreticorum solifidianismum Reformatis exprobranti, post alia sic occurrit: *Postulant illi (nempe Reformati) vivam fidem & seriam pœnitentiam, utpote sine quibus nemo* *Bel. l. 3. de Justificari possit.* Illud verò in margine confirmat hâc notatu dignissimâ ipsius Bellarmini confessione: *Hæc & similia* *Justif. c. 6. Sect. Hæc.* *testimonia manifestè significant, requiri aliquid in nobis ut Justificemur: neque adversarii hoc negare possunt; qui cum dicant remissionem non pendere à conditione Operum, neque pœnitentiam, aut fidem, aut ullum actum nostrum esse causam, aut meritum Justificationis; tamen non negant requiri fidem & pœnitentiam, & fidem vivam & pœnitentiam seriam, & sine his neminem Justificari.* Hisce testimoniis proclive esset alia aliorum quàm plurima adjicere, si istis opus esset in re tam manifestâ. Sed jam ad alia Doctoris heterodoxa placita progrediamur.

6. 2° Docet D. Tullius, continuationem, five conservationem Justificationis nostræ, jam per solam fidem adeptæ, neuiquam pendere ex conditione Operum bonorum in posterum à nobis faciendorum. Dogma hoc longè periculosissimum ubique in hoc Opere lectori suo studiosè ingerit. Nam passim asserit, Opera omnia, quæcunque Fidem Justificam consequuntur, nihil ad Justificationem hominis quicquam conferre posse; & prolixè ridet eorum stultitiam, qui aliter sentiunt. Nimirum hâc nititur hypothese, jam Justificatum non posse amplius Justificari, five primam Justificationem nostram absolutam esse; quæ quàm absurda sit sæpius ostendi. Præterea, (*Justif. Paulin. p. 154.*) obedientiam mandatis præstandam, conditionem esse omnino Justificationis nostræ apud Deum, expressè negat. Et (*p. 169.*) quid sit conditio ostendit, nempe id esse, unde negotii effectus, vel (ut alii) dispositio suspenditur; deinde hunc in modum pergit contra Adversarios argumentari: *Hinc itaque concidit omnis Justificatio, ex Operum conditione suspensa.* Sic enim arguimus, *Si bona Opera sint Justificationis (quam loquimur) conditio, tum ab iis suspenditur Justificatio: hoc autem fieri non potest, ergo non sunt conditio Justificationis.* Cujus argumenti minorem inde probat, quòd Opera omnia, quæ primam Justificationem antecedunt, peccati rationem habeant; quæ verò Opera Justifi-

Justificationem primam consequuntur, quicquam ad Justificationem conferre posse, crassam, ut loquitur, contradictionem sonet. Imò mox (p. 172, 173.) Opera bona, vel Salutis obtinendæ conditiones esse propriè dictas rotundè negat. Verba ejus sunt: *Breviter, & quà licet apertissime, negamus Opera (etiam optima) humana potiunde gloriæ esse conditiones propriè dictas; quoniam ante Opera, i. e. in ipsa Justificatione, jure isto ad Salutem æternam fruuntur fideles.*

Jam videamus quàm bellè conveniat hæc Doctoris Theologia cum doctrina Ecclesiæ Anglicanæ in *Homiliis & Articulis* disertè tradita. In *Homilia* de Salute propè finem partis primæ expressè docet Ecclesia (quod & suprà notavimus) ex eo quòd Fide, cum internis solummodò Spei, Charitatis, Poenitentia, &c. virtutibus conjuncta, prima Justificatio obtineatur, nequaquam excludi Justitiam Operum postea necessario præstandorum. Qualis verò sit illa bonorum Operum primam Justificationem consequentium necessitas, satis luculenter explicatur *Homil.* de bonis Operibus par. 1. propè finem; ubi Author *Homiliae* citat, suòque calculo comprobabat *Chrysostomi* de fidei Latrone hæc verba: *Certè si supervixisset Fidei, & bene operari neglexisset, excidisset à salute.* Sed quid multis opus est? Ecclesia nostra in Articulo 16. expressè docet, hominem postquam acceperit Spiritum Sanctum, à Gratia data per peccatum mortale recedere. Ut in meridiana luce cæcutiat, necesse sit, qui non videt, sensisse Ecclesiam nostram, continuationem, sive conservationem Justificationis nostræ omnino pendere ex conditione Operum bonorum in posterum à nobis præstandorum; quod tamen Reverendus Antagonista præfractè negat. Pergamus.

Homil.
tom. 1. p. 15.

7. 3°. Docet D. Tullius, non posse hominem, qui Fide justificatus semel imbutus est, ab eadem penitus deficere, atque æternam perire. Imò dogma illud (quo sanè vix aliud perniciosius) tanquam indubitatum Christianismi principium, S. Theologiæ candidatis credendum obtrudit in Catechismo, sive *Enchiridio* suo *Didactico*. Nam Capite 9. de Fide, postquam Fidem quadrifariam distinxerat, nempe in Fidem miraculorum, historicam, temporaneam & justificam; pergit docere, quomodo tres istæ Fidei species priores distinguantur à justificatione,

stifica, nempe tum principio tum subiecto suo. Et de posteriori illa differentia agens, ita Catechumenum suum instruit : A. *Die subiecta itidem diversa.* B. *Fidei iustificata est homo electus ad vitam, & natus ex Deo; reliquarum possunt esse filii perditionis, hypocrite, &c.* Itaque juxta Doctoris Theologiam, quisquis Fide iustificatus semel præditus est, ita ad vitam æternam à Deo est electus, ut nunquam possit perditionis filius evadere. Ingenuè quidem fateor, D. *Tullium* hujus erroris sui duces habere Theologos Ecclesiæ nostræ non paucos neque ignobiles, qui nempe iis temporibus florere, quibus per hominum quorundam, *Genevensi* Theologiæ impensè addictorum, artes eò res devenerat, ut vix liceret vel Ecclesiæ nostræ decreta, vel ipsas etiam Scripturas, aliter, quàm ad amussim institutorum *Calvini*, interpretari, quorùmque adeò error ætati, quâ vixere, condonandus erat. Scilicet unicuique ferè seculo, ut optimè dixit non nemo, est suus quasi opinionum torrens, cui quicumque se opposuerit, adversis judiciis aut abripietur, aut obrueretur. Nec defuere tamen eà etiam tempestate viri docti & graves, in Ecclesia nostra, qui invalescentem errorem ausi fuerint palàm oppugnare. Ut ut verò illa sunt, certè nullus dubito, quin omnibus, qui insanabili præjudicio non laborant, facile persuasurus sim, illud D. *Tullii* placitum (quod tanquam ex tripode fundit) tum Ecclesiæ nostræ Decretis, tum exterarum Ecclesiarum Reformatarum nobiliorum Confessionibus, tum nenique universæ Antiquitatis Catholicæ judicio omnino repugnare.

8. Primùm *Anglicanæ* Ecclesiæ sententia de Perseverantia, satis clarè proponitur Art. 16. his verbis : *Non omne peccatum mortale post Baptismum voluntariè perpetratum, est peccatum in Spiritum Sanctum, & irremissibile. Proinde lapsis à Baptismo in peccata, locus Pœnitentiæ non est negandus. Post acceptum Spiritum Sanctum possumus à Gratia data recedere atque peccare, denuòque per Gratiā Dei resurgere ac resipiscere : ideoque illi damnandi sunt, qui se quamdiu hic vivant, amplius non posse peccare affirmant, aut verè resipiscantibus veniæ locum denegant.* Ubi rectè notat doctissimus Præsul *Overallus*, peccatum, per quod dicimur à Gratia data recedere, in principio Articuli mortale peccatum voluntariè perpetratum dici.

Nimi-

Nimirum præcedens Articulus 15. de quotidianis peccatis tractat, quæ omnibus regeneratis communia sunt, in quibus offendimus omnes, salvâ tamen Gratiâ nec ab ea recedentes: Hic autem 16. Articulus de peccato agit mortali, per quod post Baptismum & Spiritum Sanctum acceptum, à Gratia data receditur, donec per Pœnitentiam restitutio fiat. Sensisse autem Ecclesiam nostram, fieri posse, ut hic recessus à Gratia sit *finalis*, ut dici solet, indè non obscure colligitur, quòd Articulus manifestè loquatur de lapsorum in peccata mortalia restitutione per resipiscentiam, tanquam de re contingenti, quæ quidem fieri possit, sed & possit non fieri: *Possumus*, inquit, à Gratia data recedere, & possumus denuò resurgere & resipiscere. Cui enim sano atque à studio partium libero verisimile videbitur, Ecclesiæ nostræ Patres ità loqui voluisse, si vel ipsi credidissent, vel ab aliis credi voluissent, omnium qui semel verè fideles fuere, postquam per graviora peccata à Gratia recesserint, certam atque infallibilem fore per pœnitentiam restitutionem? Quæ, rogo, Grammatica (ut cum Doctore loquar) hunc sustinebit sensum, *possumus denuò resurgere & resipiscere*; i. e. certò resurgemus & resipiscemus?

9. Si cui tamen hæc non fecerint satis, adcat ille Librum Homiliarum, quæ eodem tempore editæ fuere, quo Articuli nostri, ejusdemque Synodi authoritate sancitæ. Ibi tot locis ac tam disertis sententiam suam de Fidei justificæ deficiбилitate tradit Ecclesia nostra, ut mecum sæpe miratus fuerim, quomodo fieri potuerit, ut tot viri docti & cordati, quos verisimile est librum *Homiliarum* legisse & relegisse sæpiùs, illam ignorarent. Extat Tomo primo integra Homilia de periculo defectionis à Deo, cujus hic scopus unicus, hoc institutum, ut ostendatur, posse hominem post acceptam Gratiâ deficere ab eadem & perire; proinde debere omnes à tam horrendæ defectionis periculo sibi sedulò cavere. Ejus Homiliæ parte primâ hæc verba legimus: Sicut enim *Homil.*
Deus iis omnibus, qui ipsius Evangelio verè credant, misericor- *Tom. I. p.*
diæ suæ vultum in Christo Iesu ostendit, quo ut oportet ab ipsis 54, 55.
conspicito, ità eorum corda illuminantur, ut in ipsius imaginem transformantur, lucis cælestis & Sancti ipsius Spiritus participes fiant, atque ad omnem virtutem, quæ filios Dei decet, formen-
tur:

tur: Ità si ipsi deinceps hæc [beneficia] neglectui habeant, si ingrati erga ipsum evadant, si vitam suam ad ejus exempli & doctrinæ normam, atque ad gloriam ipsius promovendam non instituant, auferet ab iis Regnum suum, nempe Verbum suum sanctum, quo in ipsos imperium exercere debuerat, quia scilicet quos expectavit fructus non proferant. Nihilominus ea est ejus misericordia & longanimitas, ut non continuo hanc tantam in nos iram effundat. Verùm cùm à verbo ipsius declinare incipimus, vel Fidem ei non habendo, vel Fidem illam factis nō exprimendo; prius missis ad nos nuntiis suis veris Evangelii præconibus, nos de officio nostro admonet, &c. Deinde si hæc ratione nihil effecerit, si adhuc verbo & voluntati ipsius immorigeri persistamus, ipsum neque agnoscentes, neque amantes, neque reverentes, neque in ipso fiduciam nostram totam collocantes, sed contra erga proximum nostrum, secus quàm fert Charitas nosmet gerentes, ex ejus contemptu, invidia, odio; sive etiam homicidium, furtum, ingluviem, fraudem, mendacium, nominis divini per vana juramenta prophanationem, aliàque ejus generis detestanda facinora perpetrantes; tum demùm terribilibus minis in nos intonat, in magna ira jurans, qui hujusmodi Opera faciunt, in requiem ipsius, nempe regnum cælorum, nunquam ingressuros. Ubi Author Homiliæ expressè loquitur de iis, qui Evangelio verè credunt, ad Dei imaginem transformantur, cœlestis lucis & Spiritûs Divini participes fiunt, atque ad omnem virtutem, quæ filios Dei decet, formantur. De iisdem verò haud minùs expressè docet, si post tanta accepta beneficia ingrati erga Deum evaserint, &c. fore ut ab ipsis regnum suum Deus auferat. Frustrà autem hîc recurritur ad tritum illud σοφὸν ἐδῆμαρον, (quo alicubi in quæstione non absimili utitur D. Tullius) nullam suppositionem ponere aliquid in esse; ut v. g. Si Caius sit animal expertis rationis brutum erit, nequiquam hoc probat, Caium expertem esse posse rationis. Nam, primò Author in antecedentibus & consequentibus, adeoque per totam Homiliam, instat auditoribus suis, minatur, intonat, eosdèmq; seriò & mirâ vehementiâ hortatur, obsecrat, obtestatur per sacra omnia, ut operam omnem adhibeant, nè à Gratia accepta deficient, æternùmque pereant: nunquam igitur cogitavit de instituenda hîc suppositione rei impossibilis. Certè ridiculus foret adeoque insanus, qui pluri-

plurimis verbis omnique studio à *Caio* contenderet, ut sollicitè sibi caveret; nè aliquando expers rationis factus, brutum (proprie loquendo) evaderet, quam vix ipsa poësis agnovit metamorphosim. Deinde verba, quæ citavimus, apertissimè significant, & fieri posse & non raro fieri, ut qui per Christum verè regeneriti & Fide justificati præditi fuere, per ingratitudinem & diutinum Gratia divinæ contemptum tandem à regno Dei penitus excidant. Nimirum ipsam methodum Providentiæ, quam erga miserrimos istiusmodi apostatas observare ut plurimum solet Dominus, accuratè hinc ac veluti per gradus describit *Homilia* Author. Nam docet, clementissimum Deum in homunciones ingratos extremam suam iram non continuò effundere, neque se deserentes mox æternum deserere; sed cuncta prius tentare remedia, quam putrescentia membra à Christi corpore prorsus abscindat; nempe, eos, cum primum à verbo suo declinare incipiunt, per nuntios suos de officio sollicitè admonere; deinde, si ita nihil apud eos proficiat, si hæc illi Gratia remedia obstinatè respuant, ipsos tandem tanquam desperatos & perditos æternum abjicere, in magna ira sua jurando, h. e. peremptorio decreto statuendo, nunquam illos in requiem suam, in regnum nempe coeleste ingressuros. Certè his nihil clarius, nihil disertius.

10. In secunda parte ejusdem *Homilia* eandem Author doctrinam colligit ex vineæ parabola apud *Esaïam* his verbis: *Ex his comminationibus admonemur, si nos, qui electi sumus Dei vinea, non uvas, quas ipse à nobis expectat, ac per nuntios suos effligit, h. e. bona opera ipsi grata atque accepta, sed contra labruscas, nempe opera infructuosa ipsique ingrata & displicentia, proferamus; fore, ut amoto à nobis sepimento omni, gravissima sinat mala, famem puta, bellum, &c. in nos ingruere: Demum si hæc non sufficiant, fore ut nos desolationi ponat, de nobis desperet, faciem à nobis avertat, neque amplius tanquam vitem suam colat; sed nobis permittat, quolibet fructus proferre, sentes nempe, vepres ac dumos, h. e. omne genus vitia, idque ubertim aded, ut tandem nos ista suffocent prorsus perdantque funditus. Mox tremendam istam Divinæ Providentiæ dispensationem hoc simili illustrat: Pater, inquit, peccantem filium, dum amat, & minaci vultu & verberibus castigat:*

Q 9

P. 57.

stigmat : quod si hæc disciplinâ non emendetur, eum non amplius punit, sed sui esse arbitrii permittit ; eo significans, velle se exhereditare ipsum, atque in perpetuum abdicare. Et paulò post ex prædicta parabola ita concionatur : Unde liquet, Deum tandem infrugifera vineæ suæ curam omnem ita prorsus abjicere, ut non modo sinat ipsam labruscas, sentes ac vepres proferre, sed infœcunditatem ejus gravius adhuc puniat. Ait quippe, se non putaturum ipsam, aut resarriturum amplius, quin & nubibus interdicturum, nè demittant in eam pluviam ; quibus significatur sacrosancti ejus verbi instructio, quæ simili metaphora à Paulo dicitur plantatio & irrigatio. Itaque hoc vult, se idipsum (nempe verbum suum) ab eis ablatum ; ut non amplius ad Regnum suum pertineant, non amplius Sancto suo Spiritu regantur, sed à Gratia & beneficiis, quæ per Christum habuerunt, quibûsque in perpetuum frui poterant, arceantur ; luce & vitâ cœlesti, cujus, in Christo dum manerent, participes fuere, priventur ; fiant quales aliquando erant, sine Deo in hoc mundo, vel potius pejori in conditione sint ; verbo, tradantur in potestatem Satanae, qui regnum obtinet in eis omnibus, qui à Deo abjiciuntur, ut olim in Saule & Judâ, atque in eis universim, qui suæ sunt concupiscentiæ mancipia, atque à pietatis & incredulitatis filii. Caveamus igitur (fratres in Christo optimi) nè abjiciendo verbum divinum (quo veram in Christo Fidem & obtinemus & retinemus) tandem ipsi eatenus abjiciamur, ut in eodem loco simus cum filiis contumaciæ. Fierine potest, ut quis, nisi ultrò atque obstinatè clausis oculis, in tanta luce cæcutiat ? Nam primò loquitur apertissimè *Homiliæ* Author de Apostasia verè fidelium, eorum nempe, qui prius ad regnum Christi pertinerent, Spiritu Sancto regerentur, isque beneficiis à Christo donati fuissent, quæ conservata ipsos in perpetuum fœlices reddidissent ; quin & in Christo aliquandiu mansissent, lucis vitæque cœlestis ab ipso participes facti. Deinde non minùs apertè loquitur de Apostasia eorundem totali, quâ nempe luce vitæque cœlesti priventur prorsus ; quâ fiant, quales olim ante conversionem fuerant, quin & deteriori sint in conditione positi ; quâ denique à Deo prorsus facti in mundo, sub Diaboli imperio redigantur. Tum clarè hîc agitur de Apostasia verè fidelium finali, qualis scil. eorum, qui tan-

tanquam vinea à Deo prorsus deserta ac desolationi perpetuæ tradita, quam Dominus neque putabit, neque resarriet amplius, facti sunt; quos non amplius rector sit Spiritus Sanctus, qui luce Christi vitæque coelesti æternum non fruentur; qui denique abjiciuntur à Deo, ut *Saul & Judas*. Postremo meridianâ luce clarius est, hæc omnia ab Homilista non dici ex inani hypothese, sive suppositione rei impossibilis, vel rei, quæ nunquam evenierit, aut eventura sit; sed contra ordinariam hinc dispensationem, quam Deus adversum se deferentes reverà observare soleat, describi. Nam ad rem, de qua agit, verè fidelium scil. Apostasiam, accommodat Homilista parabolam de vinea apud *Esaiam*: Ubi constat, doceri à Propheta, non quid Deus facturus sit ex hypothese nescio qua impossibili; sed quid reverà fecerit cum populo Israelitico, adeoque facere soleat cum iis omnibus, qui eorum ingratitudinem imitentur. Deinde verba ista, *A Gratia & beneficiis, quæ per Christum habuerunt, quibusque in perpetuum frui poterant, arceantur, &c.* manifestè indicant esse reverà aliquos, qui neutiquam in perpetuum fruituri sunt salutaribus Christi beneficiis, quæ aliquando acceperant. Porro seriò obtestatur *Homiliæ* Author, Christi fideles, ut caveant sibi, nè abjiciendo verbum Dei, quo solo vera Fides conservari possit, tandem ipsi ità penitus abjiciantur, ut filii contumaciæ ac perditionis fiant. Quàm inepta verò ista, quàm ridicula, si eorum omnium, qui verè fideles semel fuere, certa esset salus! Quis unquam *Calvinistam* aliquem ità apud populum concionantem audiverit? Denique, exempla hinc adducuntur tremendæ hujus à Deo defectionis *Saul & Judas*. Ubi si quis objiciat, *Saulem & Judam* nunquam fuisse Gratiâ verè justificante donatos, frustra erit. Nam si contra auctoritatem *Homiliæ*, non levibus rationibus munitam, concederetur hoc verum esse, ad rem illud nihil faceret. Quippe id solum præsentis nostri instituti est, quid Homilista senserit, non verò quàm dextrè ex Scripturis sententiam suam probaverit, ostendere.

Illud tamen apprimè notandum est, *Homiliæ* Authorem hinc (ut ferè per totam *Homiliam*) *Melanthonem* secutum esse, qui passim docet, *Saulem* aliquando fuisse verè justum & Spiritu Sancto donatum. Sic in locis communibus, titu-

lo de Pœnitentia : Breviter, inquit, refutandi sunt duo errores Fanaticorum hominum, qui finxerunt, renatos non posse labi, & quamvis labantur contra conscientiam, tamen justos esse. Hec amentia damnanda est, & opponenda exempla & dicta Scripturæ : Ut Saul & David placuerunt Deo, fuerunt justi & donati Spiritu Sancto ; tamen postea lapsi sunt, ita ut alter perierit, alter rursus ad Deum conversus sit. Vide & titulum de discrimine peccati mortalis & venialis. Certè frontem perfricuit D. Hickmannus, cum negare ausus fuerit, quicquam in isto Homiliæ loco contineri, quod contra Fidei justiciæ indeficibilitatem faciat.

II. Ut verò quàm constanter hanc doctrinam tenuerit Ecclesia nostra omnibus liquidò appareat, locum insuper illustrem è Tomo secundo Homiliarum, quæ sub imperio Serenissimæ Reginæ Elizabethæ editæ, ejusdemque Autoritate in legitima Cleri nostri Convocatione confirmatæ fuere, in medium proferam. In Homilia de Resurrectione, Author, postquam fusè differuerat de beneficiis, quæ ex Christi Resurrectione nobis obtingunt, ita deinde populum affatur : His, inquam, probè expensis, agite, per residuum vitæ nostræ ostendamus Fidem, quam habemus fructuoso huic Articulo, eidem nosmet conformando, nempe resurgendo indiès à peccato ad Justitiam vitæque sanctitatem. Quid enim proderit nobis (inquit S. Petrus) pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Iesu Christi effugisse, si iisdem rursus implicati superemur ? Certè melius fuisset (inquit) nunquam cognovisse viam Justitiæ, quàm cognitâ illâ atque initâ, regredi à sancto proposito nobis tradito. Ità enim accidet nobis, quod in proverbio dici solet, canis reversus est ad sumum ipsius vomitum, & sus lota ad volutabrum cæni. Quale hoc opprobrium, nos ita penitens, ita gratis à peccatis nostris mundatos, ad easdem sordes rediisse denuò ! Qualis hæc stultitia, quâ donati sumus, Justitiam rursus amittere ! Quæ dementia hereditatem, cujus in possessione jam sumus, perdere, eandemque vili pretio jam jam peritura voluptatis, & peccato nascentis, permutare ! Qualis demùm hæc inhumanitas, Christum Servatorem, qui ad nos advenerit, ut tanquam hospes noster nobiscum habitaret, ex animis nostris pellere & ejicere, ejusque loco, in quo omnis Gratiæ & Virtutis plenitudo, Diabolum Spiritum nequam, nequitieque omnis & mali

autho-

Homil.
tom. 2. p.
193.

authorem admittere ! Quomodo à nobis impetrare possumus, ut adeò ingratos nosmet exhibeamus in Christum, qui tam amice nos ad misericordiam vocavit, seque nobis obtulit, quin & jam cordis nostri penetralia ingressus est ? Imò verò quanta hæc audacia, societatem renuntiare Patri, Filio, & Spiritui Sancto (ubi enim horum alter est, ibi totus Deus in plena sua majestate, &c.) neque reformidare, inquam, tam perfide hostilitatis & defectionis periculum ! Prospicite vobismet, optimi in Christo fratres & sorores, perpendite, quantæ dignitatis in fastigio jam positi sitis ; neque patiamini vosmet eò unquam dementiæ prolabi, ut quod per Gratiam Dei vobis oblatum est, tantòque pretio acquisitum, perdatis : videte, nè per obstinatam vestram cecitatem, hæc tanta lux, quæ jam vobis affulget, tandem extinguatur, &c. Quid clarius ? Agit hîc apertissimè *Homiliæ* Author de Apostasia verè fidelium & totali & finali. Sensisse autem Homilistam hujusmodi Apostasiam & accidere posse, & non rarò accidere, clarè indè liquet, quòd Christi fideles mirâ vehementiâ orat, obsecrat, obtestatur, ut sibi omnibus modis prospiciant, nè unquam in miserandam istam sortem ac statum planè deploratum incidant. Quid, quod locum *Petri* 2 epist. cap. 2. 20, 21, 22. cum veteribus, de istiusmodi verè fidelium Apostasia disertè interpretatur ? Ibi autem manifestè describitur Apostasia, quæ non modò possibilis sit, sed quæ in nonnullis reverà acciderit ; in quibus scil. veteris proverbii veritas comprobata fuerit, canis ad vomitum, &c.

12. Poteram & alia loca huc spectantia ex libro *Homiliarum* proferre : sed vereor nè tædio sim *Lectori*. Tamen vide, sis, quæ sub finem *Homiliæ* de Nativitate habentur. In proclivi etiam esset, suffragiis Theologorum, qui primis Reformationis nostræ temporibus, quando *Articuli* & *Homiliæ* nostræ primùm editæ fuere, quique summos locos in Ecclesia nostra tenuerunt, eandem doctrinam abundè confirmare. Sed ex Doctoribus privatis nostris (ut cum *D. Tullio* hîc loquar) bina tantùm audiantur nomina, (ea verò quanta & qualia !) *Hooperum* intelligo & *Latimerum*. *Hooperus* Episcopus *Glocestriensis* idemque *ieſouâgrog* in præfatione ad suam Decalogi Expositionem hæc habet : *Causa reprobationis, sive damnationis est peccatum in homine, qui E-*

Homil.
Tom. 2. p.
174.

Histor. Ar- *vangeliū audire ac recipere nolit, vel etiam postquam ipsum*
min. p. 479, *recepit, per consuetudinem peccandi in Evangelii contemptum*
480. *prolabitur, &c. Ubi clarè docet sanctissimus antistes, esse*
aliquos, qui, postquam Evangelium receperint, in peccati
consuetudinem labentes, tandem æternū à Deo repro-
bantur ac damnantur. Loqui autem Hooperum de vera E-
vangeliū receptione, non ficta, qualis Hypocritarum (ut D.
Hickmannus ipsum perverso suo more interpretatur) hęc
ratione facilè evincitur. De tali Evangelii receptione agi-
tur in posteriori sententiæ membro, qualis in priori intelli-
gitur, nempe in verbis illis, causa damnationis est peccatum
in homine, qui Evangelium audire ac recipere nolit. Atqui ibi
manifestè loquitur Hooperus de receptione Evangelii per ve-
ram Fidem. Neque enim homines damnantur, quòd non
hypocritarum more, sed quòd non verè ex animo Evange-
lium recipiant. Præterea hęc Hooperi verba, unà cum iis,
quæ apud ipsum ibidem sequuntur, (ut suo loco clarè osten-
detur) omnino desumpta sunt ex Melanthonis scriptis, ac
proinde ad mentem ipsius exponi debent.

Audiamus verò ipsum Melanthonem loc. Theol. Titulo de Prædestinatione. Causam igitur, inquit, reprobationis certum est hanc esse, videlicet peccatum in hominibus, qui prorsus non audiunt, nec recipiunt Evangelium, aut qui abjiciunt Fidem, antequam hinc discedant. Qualem autem Fidem intelligat Melanthon, liquet ex iis, quæ mox ab ipso subjiciuntur: Judicamus, inquit, haud dubiè electos esse eos, qui misericordiam propter Christum promissam Fide apprehendunt, nec abjiciunt eam fiduciam ad extremum. Itaque meridianâ luce clarius est, (quicquid D. Hickmannus contrà obganniat) Hooperum nostrum cum Melanthane sensisse, esse aliquos, qui Fidem, quâ misericordia, propter Christum promissa, apprehenditur, h. e. justificam, ad extremum abjiciant, ac propterea à Deo æternū reprobentur ac damnantur. Idem Hooperus ejusdem libri cap. 17. Ne itaque, inquit, gratiam vel oblatam respuamus, vel acceptam malè vivendo expellamus. Si labimur, verbo auscultemus Dei omnipotentis, nos ad pœnitentiam vocantis, atque ad ipsum revertamur, nè in peccato perseveremus, neque peccata peccatis cumulemus, nè tandem in contemptum Dei ac Verbi Divini prolabamur.

13. *Latimerus Episcopus Londinensis, & Martyr idem Par. 2.* constantissimus, in Concione in Dom. 3. post Epiphan. di. p. 198. fertè docet, Fieri posse, ut qui in libro vitæ jam inscripti su- p. 114. mus, postea Deum & verbum ejus obliviscentes, & nequiter agentes, ex eadem deleamur. Idem in Rom. 3. v. 11. hæc habet: Qui nondum ad Christum venerunt, aut postquam venerint, ab ipso rursus defecere (ut non pauci sunt, qui in peccata contra conscientiam labentes, Gratiam Dei, Salutem, atque ad extremum Spiritum Sanctum amittunt) illi, inquam, omnes, qui in Gratia apud Deum non sunt, de peccatis suis non dolent, quin & propositum amplius peccandi retinent. Quid his expressius vel fingi potuit?

14. Penè referre pudet pigetque, quæ contra hæc tam p. 139. clara ac disertæ à quibusdam objiciuntur. Author libri, cui titulus, *Ibis ad Cæsarem*, contra doctissimum Montacutium ^{Homil. de quibusdam Script. locis} ex Homiliis hæc affert verba: *Quanquam pii cadant, tamen in peccato non ambulant; peccato non insistant, neque in ipso manent, aut desident, tanquam incuriosi, deposita justis Dei peccata vindicantis reverentiâ; sed per magnam Dei Gratiam atque infinitam Misericordiam resurgunt denuò ac peccato repugnant, &c.* Sanè ad incitas se redactos ostendunt, qui istiusmodi misera quæerunt effugia. Scilicet hæc ἐξ ὧν ὁπὸς ἐκτός. Agit hîc manifestè Homiliæ Author non de peccatis gravioribus, quæ mortalia vocantur, quibus pii à pietate sua ac proinde à Dei Gratia recedant; sed de lapsibus justorum levioribus, quæ quotidianæ incursionis peccata dici solent, quæque Spiritum Sanctum non excutiunt, neque conscientiam vastant. Nimirum ex Psal. 1. ita concionatur: *David Propheta hominem beatum descripturus ait; Beatus ille vir, qui non ambulat in consilio improborum, & viæ peccatorum non insistit: ac in confessa derisorum non desidet. Tria sunt hominum genera, quorum consortium jubet illum Propheta effugere, quisquis beatus esse velit. Primum non illi ambulandum est in consilio improborum. Deinde non insistendum illi viæ peccatorum. Denique ipsi in confessa derisorum nequaquam desidendum.* His tribus hominum generibus, improborum nempe, peccatorum, ac derisorum, omnigena impietas significatur ac plenè exprimitur. Improbos intelligit, qui Deum omnipotentem non curant, omni fide vacui; quorum corda animique ita mundo sunt dediti, ut eorum

hoc

hoc unicum studium sit, quo pacto mundana sua negotia, carnalia cogitata, turpesque concupiscentias & desideria, abjecto Dei timore, perficiant. Secundum illud genus peccatores appellat, non qui ex ignorantia sive infirmitate cadunt; nam quis ita ex numero peccatorum eximendus sit? Quis mortalium in terris unquam vixerit (dempto Christo) qui non peccaverit? Justus septies cadit, & resurgit denuo. Quanquam pii cadunt, tamen in peccato non ambulant, &c. Quæ frons istorum hominum, qui in causæ suæ patrociniū hæc afferre non erubescant? Et tamen ejusdem planè farinæ sunt, quæcunque ex Homiliis nostris, ad Fidei justificæ indeficibilitatem astruendam, allegantur.

p.86. Latina Edit.
Lond.
1570.

Histor. Armin. p.46c.

15. Objicit præterea D. Hickmannus locum ex publico Catechismo *Edvardi Sexti* temporibus edito, ubi de Ecclesia Catholicâ agens Catechista sic loquitur: In hanc quasi civitatem suam adscripsit Deus infinitam hominum multitudinem, qui omnes unico suo Regi Christo pareant, & dicto audientes sint atque obedientes, qui ipsius sese tutelæ commendarent, & quorum ipse patrociniū suscepit, eosque perpetuò tuetur & conservat. Ad hanc rem-publicam propriè pertinent, quotquot verè timent, honorant atque invocant Deum, prorsus applicantes animos ad sanctæ piæque vivendum: quique fiduciam atque spem omnem in Deo constituentes, vitæ æternæ beatitudinem certissimè expectant. Qui autem sunt in hac Fide firmi, stabiles, atque constantes, hi electi atque designati, & (ut nos loquimur) prædestinati erant ad hanc tantam felicitatem, ante posita mundi fundamenta. Ad hæc Catechismi verba, sic D. Hickmannus triumphat: Quantum hîc Calvinismi! Quotquot Deum timent, electi, prædestinati ac designati fuerunt ad vitam æternam ante posita mundi fundamenta; ergo si quis vitâ æternâ exciderit, nunquam ille Deum timuit. Sed hîc (ut ubique ferè aliàs) Historici nostri sive fidem sive judicium omnino desideramus. Nam ubi, quæso, in his Catechismi verbis dicitur, quotquot Deum timent, ad vitam æternam prædestinatos fuisse ante posita mundi fundamenta? Imò oppositum satis manifestè hîc docetur, nempe esse aliquos, qui Deum verè timent, &c. neque tamen ad vitam æternam prædestinati sunt. Nimirum Catechismus primùm docet, quotquot verè fideles sunt, ad rem-

republicam, sive Ecclesiam Christi propriè pertinere, nempe dum tales sint. Deinde ex hac universitate verè fidelium eos eximit, qui sunt in Fide firmi, stabiles atque constantes; & de his solum affirmat, quòd electi fuerint ad vitam æternam ante posita mundi fundamenta: quod quis Catholicus negaverit? Quorsum verò hæc exemptio, si omnes, qui semel verè crediderunt, necessariò sint in Fide ista firmi, stabiles, & constantes, ac proinde electi? Itaque D. Hickmannus suo hic se gladio jugulavit. Atque hætenus de Ecclesiæ Anglicanæ judicio.

16. Pergamus ad exterarum Ecclesiarum suffragia. Sanè constat, antiquissimas & nobilissimas reformatæ Fidei Confessiones eandem in hoc Articulo sententiam cum Ecclesia nostra tenuisse. Confessio *Augustana* (quæ, quo tempore edita fuit, communis omnium Protestantium doctrina censebatur, cuique testimonium perhibuere Ecclesiæ Reformatæ penè omnes, & subscripserunt Doctores celeberrimi, è quibus *Calvinus* ipse) Artic. 6. sic loquitur: *Debet hæc obediencia repugnare pravis cupiditatibus, & subinde spiritualibus exercitiis fieri purior, & cavere, nè quid committamus contra conscientiam, juxta illud, summa Legis est dilectio ex puro corde, & conscientia bona, & fide non ficta. Qui verò obtemperant pravis cupiditatibus, & agunt contra conscientiam, versantur in peccatis mortalibus, nec Fidei Justitiam, nec Justitiam bonorum Operum retinent. Juxta illud Pauli, Qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. Idem Augustani artic. 11. damnant & Anabaptistas, qui negant semel justificados iterum posse amittere Spiritum Sanctum.* Negat quidem D. Hickmannus hæc *Augustanæ* Confessionis loca de totali & finali verè fidelium Apostasia intelligi debere. Sed facilè refellitur inverecundus ille Scriptor è libris *Philippi Melanthonis*, qui Confessionem illam exaravit, in quibus centiès verbis disertissimis affirmatur, fieri posse, & non rarò fieri, ut verè credentes & justi Fidem & Justitiam suam ad extremum amittant. Vide imprimis ejus locos communes titulo *de pœnitentia, & de discrimine peccati mortalis & venialis*. Verùm ut res extra omnem controversiæ aleam ponatur, adeamus Confessionem *Saxonicam*.

17. Scripta fuit Confessio *Saxonica* ab eodem *Melanthone* (ut ipse testatur in Præfatione ad corpus Theologicum) A.D.

† Certè omnium Ecclesiarum nomine scripta est confessio Saxonica, offerenda Concilio Tridentino. Admon. de libro Concord. pag. 189.

M.D.LI. in Synodo Witebergæ, ubi Saxonicarum & Misnicarum Ecclesiarum Ministri, & Academiæ Doctores conveniant: qui omnes ei subscripserunt, tanquam Confessiononi Augustanæ repetitæ & explicatæ, Tridentinæ Synodo nomine † Protestantium omnium proponendæ. Eam comprobârunt illustrissimi Principes Brandenburgici, generosissimi Comites à Mansfelt, Argentinenses Ministri, atque Pastores & Doctores Ecclesiarum Pomeraniæ Scriptis Confessiononi in Syntagmate annexis. Eadem ab aliis Ecclesiis comprobata: & ab Ecclesiis Polonicis in ipsarum consensu vel conciliatione commendata. Jam in illustris hujus Confessionis Articulo decimo de præmiis hæc legimus: *Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi sunt Filii Dei: Si autem filii, hæredes Dei, &c.* Et tamen simul verum est, eos qui effundunt Spiritum Sanctum, deficientes à fide, aut ruentes contra conscientiam, nec redeunt ad Deum per pœnitentiam, non esse hæredes, sicut dicitur ad Galat. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Quod idem plenius & clarius dicitur in sequenti Articulo de discrimine peccatorum, his verbis: *Cùm dictum sit in renatis manere peccata, necesse est tradi discrimen.* Nam ex dicto Lucæ 11. vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, &c. & ex similibus dictis, manifestum est, aliquos renatos contristare & excutere Spiritum Sanctum, & rursus abjici à Deo, ac fieri reos iræ Dei, & æternarum pœnarum. Et Ezech. 33. scriptum est: *Cùm recesserit justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea.* Necesse est igitur discerni peccata, quæ in Sanctis in hac mortali vita manent, nec excutiant Spiritum Sanctum ab aliis peccatis, propter quæ homo rursus fit reus iræ Dei & æternarum pœnarum, &c. Totus Articulus lectu est dignissimus. Certè autem impudentiæ litet, necesse est, qui negaverit in his verbis, quod contendimus, apertissimè doceri. Nam palàm est hîc agi non de possibilitate solum, sed etiam de actu, sive eventu; atque affirmari, esse reverà aliquos renatos, qui contristant & excutiant Spiritum Sanctum, & rursus abjiciuntur à Deo, & fiunt rei iræ Dei, & æternarum pœnarum. Et nè quis dubitet, an hæc de finali Renatorum Apostasia dicta sint, hanc sententiam suam probant Confessionis Authores, duobus Scripturæ locis illustrissimis, nempe Luc. 11. 26. & Ezech.

Ezech. 33. 18. quorum alter expressè loquitur de iis, quorum ultima conditio, priori fiat deterior; alter haud minùs disertè, de homine justo à justitia recedente, atque in iniquitate sua moriente. Vide & Artic. 16. in fine.

18. Eandem doctrinam palàm tuetur Confessio Bohemica, sive Waldensum. Confessio illa ex Confessionibus longè antiquioribus constituta, à Luthero, Melancthone, & inclyta Academia Witebergensi comprobata, tandem à liberis Baronibus, & aliis Nobilibus Regni Bohemiæ oblata fuit anno 1535. Serenissimo Regi Ferdinando. Jam in Articulo ejusce Confessionis quinto hæc legimus: Docent etiam absolutos, id est, quibus per Christum peccata remissa sunt, ut Gratia Dei in Christo acceptæ grati sint, nè in vanum eam recipiant, neu etiam in peccata relabantur: juxta illud, Vade & posthæc nè peccaveris, nè quid deterius tibi contingat. Item, si volentes peccaverimus, post acceptam cognitionem veritatis, non ultra pro peccatis reliqua est hostia, &c. In Articulo verò vicesimo sive ultimo, qui ità inscribitur, de tempore gratiæ, in quo divinus favor & queri debet, & inveniri potest, extrema eorum dementia universim reprehenditur, qui poenitentiam suam ad ultimum vitæ exitum differunt, eorum verò imprimis, qui post acceptam Justificationis gratiam, in graviora peccata lapsi, cessant ad Dominum reverti & redire. Verba hæc sunt: Is verò omnium maximè, qui post adeptum divini erga se favoris testimonium, suapte & voluntariè peccatis sese immerferit, tótque admonitiones salutare, ut in tempore resipiscat, spreverit ac neglectui habuerit, verùm stultiè ac procaciter Dei abusus misericordiæ, in eaque suppodiat, in peccatis perduraverit, ad usque postremum ac jam imminentem mortis articulum, ac tum primò experges factus mortis instantis, inferniq; horrore & metu incipiat, vel serò sapere, periculosum est, nè Domini furorem (ut clarè verba illius testantur) extremo suo malo, & non misericordiam experiatur. Clamabunt, inquit Dominus apud Micheam tertio, ad me, & non exaudiam eos, & abscondam faciem meam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in studiis suis, quippe qui vocem meam audire noluerint, cùm expandi manus meas tota die. Verendum profectò, nè digna factis suis præmia referat, qui tempore, quod Deus illi ad poenitentiam concesserat, tam ignavè ac perditè abusus fuerit. Attamen nè quis desperet, do-

cent. Nam si etiam in extremo mortis periculo, veræ pœnitentiæ signum apparuerit, quod rarissimè tamen accidit talibus, rectè enim Paulus, id inquit faciemus si permiserit Deus; absque consolatione absolutionis non dimittitur. In quibus verbis clarè docemur, 1º. Esse, qui post adeptum erga se divini favoris testimonium, (hoc est, postquam, ut suprà, absoluti fuerint, & Remissionem peccatorum per Christum acceperint) suapte & voluntariè peccatis sese immergunt, atque admonitiones salutare ut in tempore resipiscant, neglectui habent, quin & procaciter Dei abutuntur misericordiâ, inque peccatis perdurant, usque ad jam imminentem mortis articulum. 2º. Horum pœnitentiam ac salutem adeò certam atque infallibilem non esse, ut valdè incerta sit, & periculi plena. Imò de his lapsis intelligunt *Waldenses* tremenda Domini per Prophetam verba, *clamabunt ad me, & non exaudiam eos*, &c. Quin & expressè dicunt, rarissimè talibus accidere, ut veræ pœnitentiæ signum edant, in istos accommodantes, quæ de Apostatis à Fide Christi dicta sunt ab Authore Epistolæ ad *Hebræos* cap. 6.

19. Sed jam tempus est, ut Veteris Ecclesiæ super hâc quæstione sententiam reverenter audiamus, & *quid prisca ætas senserit* (ipso D. Tullio alicubi monente) dispiciamus. *Just. Paul. p. 12.* Dixi hypothesein illam, quæ statuit, eorum omnium, qui semel Fide justificâ præditi fuere, certam esse salutem, universæ Antiquitatis Catholicæ judicio adversari. Si mihi hîc non credat D. Tullius, quem putat in Patrum Scriptis planè hospitem esse, saltem fidem habeat duobus testibus, in Veterum monumentis extra controversiam versatissimis, iisque viris integerrimis. Vir clarissimus *Gerardus Vossius* Hist. Pelag. lib. 6. in explicatione Thes. undecimæ disertissimis allatis testimoniis ostendit, ipsum *Augustinum* (quanquam communi priorum Patrum sententiæ de Perseverantia illud novum & de suo adjecerit, quodd ipsam non modò donum Dei esse, sed ex absoluto salvandi decreto necessariò fluere docuerit; tamen) constanter agnovisse, Fidem justificam, & Gratiâ regenerantem amitti posse, & à plerisque amitti. Deinde Thes. duodecima intrepidè affirmat, quodd *Antiquitas tota indeficibilitati adversetur*. Et in explicatione & confirmatione Thes. in ipso initio, vir alioqui

alioqui modestissimus, quorundam inverecundiâ, qui contrariæ sententiæ novitiæ Veterum auctoritatem obtendere non erubuerunt, coactus, ita scribit: *Communem fuisse Antiquitatis sententiam, quam diximus, soli hodie negare possunt, qui cetera fortasse viri sunt non ineruditi, sed in antiquitate planè sunt hospites: vel animum habent unius & alterius sententiis ita mancipatum, ut eorum oculis videre malint, quàm suis, cùmque iis errare præoptent, quàm cum aliis bene sentire.* Loca verò Patrum, quibus nonnulli abutuntur ad istam indeficibilitatem astruendam, quàm imperitè ab ipsis allegentur, liquidò ostendit v. r. summus, & luculentas quasdam regulas & distinctiones proponit, quibus apparentes Veterum in hac quæstione *ἐναντιώσεις* facilè & nullo negotio solvantur Thes. 13^a. Alter ille testis est Reverendissimus & Doctissimus Ecclesiæ nostræ Præsul & insigne ornamentum *Johannes Overallus*, qui de hac quæstione in judicio suo de quinque Articulis cap. 5. ita pronuntiat; *Certè sententia illa, de qua tantopere pugnatur, de certa perseverantia eorum omnium, qui semel crediderint & justificati fuerint, nullis unquam Veteris Ecclesiæ Patribus probata fuit, sed ab omni antiquitate rejecta, & perpetuâ omnium temporum † experientiâ nimium refutata: & non nisi hoc ul-*

† *Ex Regeneratis in Christo Iesu quosdam relicta fide & piis moribus, apostatare à Deo & impiam vitam in sua aversione finire, multis (quod dolendum est) probatur exemplis.*

mo seculo nota, &c. Post hos testes, qui omnium suffragio fide digni habentur, audietur fortasse sine præjudicio, etiam ab inimicis suis, magnus ille *Grotius*; cujus verba in *Animadversionibus* pro annotatis suis ad *Cassandrum* (titulo de discrimine peccatorum, &c.) certè notatu digna sunt. *Nullum, inquit, in Christianismum potuit dogma induci perniciosius, quàm hoc, hominem qui credidit, aut qui regenitus est (nam hæc multis idem valent) posse prolabi in scelera & flagitia, sed accidere non posse, ut propterea Dei favore excidat, aut damnationem incurrat. Hoc nemo Veterum docuit, nemo dolentem tulisset. Nec aliud evidentius vidi argumentum detortæ ad privatos & malos sensus Scripturæ, quàm in hoc negotio. Neque sanè ullum ex Veteri ullo Scriptore Catholico testimonium, pro certa & infallibili omnium Renatorum perseverantia, sive in Examine suo, sive alibi, adduxit clarissimus Grotii Antagonista Rivetus, de quo ex Vossii regulis & observationibus, quas modò commemoravi, non constet, à proposito illud omnino alienum esse. Conferat Lector, & judicet.*

Prosp. Respons. ad cap. Gall. Resp. ad Object. 7.

20. Significanter autem dixit *Overallus*, sententiam istam de Fidei Justificæ indeficibilitate, ab omni antiquitate fuisse rejectam, Et *Grotius*, quod nemo *Veterum* ipsam docentem tulisset. Fuere enim antiquitūs, qui illud dogma ausi sunt asserere; sed ii constanter à Catholicis Ecclesiæ Patribus rejecti, & pro Heterodoxis, si non Hæreticis, habiti fuere. Primi (quantum meminisse valemus) ejus sententiæ aucthores fuere *Valentiniani*, de quibus *Irenæus* lib. 1. cap. 1.

p. 26. E-
dit. Fen-
ard.

hæc refert: ὡς γὰρ τὸ χεῖρον ἀδύνατον σωτηρίας μεταχεῖν (ὃ γὰρ λέγουσιν αὐτοὶ δεκτικὸν αὐτῆς) οὕτως πάλιν τὸ πνευματικόν, ὃ δέλεον αὐτοὶ εἶναι, ἀδύνατον φθορὰν καταδέξασθαι, καὶ ἐν ὁποίαις συγκαταγίνονται περὶ ἑσέως. ὃν γὰρ πρόπον χεῖρος ἐν βορβόρῳ καταπεθεῖς ἐκ ἀποβάλλει τὴν καλλομένην αὐτῇ, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν φύσιν διαφυλάττει, τῷ βορβόρῳ μηδὲν ἀδικῆσαι δυναμένῃ τὸν χεῖρον. οὕτω δὲ καὶ αὐτοὶ λέγουσι, καὶ ἐν ὁποίαις ὑλικαῖς περὶ ἑσέως καταγίνονται, μηδὲν αὐτοὺς περιβάλλεσθαι, μηδὲ ἀποβάλλειν τὴν πνευματικὴν ὑπόστασιν. i. e. Ut enim *Hylicum* nullo modo salutis particeps esse posse dicunt, quod ejus capax minimè sit: sic rursus spirituale (quod ipsi se esse volunt) eâ conditione esse, ut nullo prorsus modo interitum atque corruptionem recipere queat, quibuscunque tandem actionibus versetur. Quemadmodum enim aurum in cæno positum, pulchritudinem suam non amittit, verum naturam suam incolumem servat, nec detrimenti quicquam ei à cæno afferri potest: Eodem modo sese quoque, quibuscunque tandem in materialibus actionibus versentur, nihil hinc ledi, nec

p. 28.

spiritualis substantiæ jacturam facere. Et postea: ἐαυτοὶ δὲ ὑπερυψῶσι τελείας ἀποκαλύψεις, καὶ σπέρματα ἐκλογῆς. ἡμᾶς μὲν γὰρ ἐν χεῖρὶ τὴν χάριν λαμβάνειν λέγουσι, διὸ καὶ ἀφαιρεθήσεσθαι αὐτοῖς. αὐτοὶ δὲ ἰδιόκλητον ἀνῶθεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἀνονομάστῃ συζυγίᾳ συγκαταληλυθῶσαν ἔχειν τὴν χάριν, καὶ διὰ τῆς προσηθήσεσθαι αὐτοῖς. i. e. Se ipsos autem mirificè extollunt, perfectos appellantes, & semina electionis. Nos enim in usu tantummodo gratiam accipere dicunt, proinde fore, ut ea nobis adimatur: se autem eam ab ineffabili & omni nomine præstantiori conjugatione cælitus devedam, propriè possidere, ob eamque causam fore, ut ipsis accrescat. Certè non est lac lacti, neque ovum ovo similis, quàm huic *Valentinianorum* Commento (si συζυγίᾳ fabulam demas) quorundam Theologorum doctrina, quorum parco nominibus. Qualis verò fuerit *Irenæi* & Catholicorum ejus ætatis, super hac quæstione sententia, quàmque *Gnosticorum* deliramento

con-

contraria, liquet ex lib. 4. cap. 72. Quoniam, inquit, omnes sunt ejusdem naturæ, & potentes retinere & operari bonum, & potentes id rursum amittere, & non facere: justè etiam apud homines sensatos; quanto magis apud Deum? alii quidem laudantur, & dignum accipiunt testimonium electionis bonæ & perseverantiæ: alii verò accusantur, & dignum percipiunt damnum, eò quod justum & bonum reprobaverint.

21. Inter erronea Joviniani dogmata illud secundo in loco *Advers. Jovinian. lib. 2.* ponit Hieronymus, quod docuerit, Eos qui fuerunt baptizati, à Diabolo non posse tentari; (nempe ità ut tentationi succumbant) quicumque autem tentati fuerint, ostendi eos aquà & non Spiritu baptizatos. Sensit itaque Jovinianus, neminem verè regeneratum à Diabolo unquam vinci & superari, ac rursum in potestatem ejus redigi posse. Cui ejus errori redarguendo Hieronymus præter alia adducit locum Authoris Epistolæ ad Hebræos cap. 6. ex quo ità argumentatur: Certè eos, qui illuminati sunt, & gustaverunt donum cælestè, & participes facti sunt Spiritûs Sancti, & gustaverunt bonum Dei verbum, negare non possumus baptizatos: (nempe Spiritu) Si autem baptizati peccare non possunt, quomodo nunc Apostolus dicit, & prolapsi sunt? Sub finem quarti sæculi exorta est hæresis, quæ dicebatur Prædestinationorum, cujus dux & coryphæus Lucidus Presbyter: ad quem Faustus, dum adhuc planè catholicum se profiteretur, scripsit Epistolam, quam & Synodus Arelatensis approbavit. In ea Epistola anathematismi quidam sunt, quorum numero tertius hujusmodi est: *Anathema illi, qui dixerit, illum, qui periit, non accepisse, ut salvus esse possit.* Unde satis liquet, Lucidum, quem anathematismus ille ferit, negasse, quemquam eorum qui pereunt, quicquam à Christo unquam accepisse, quo salvus fieret, nedum Gratiâ justificante donatum, & verè in Christo regnitum unquam fuisse. Sed & illud manifestius adhuc est ex explicatione Catholicæ sententiæ, Prædestinationorum deliramento oppositæ, quæ in eadem Epistola mox sequitur in hæc verba: *Nos autem per illuminationem Christi veraciter & confidenter asserimus, & eum, qui periit, per culpam, salvum esse potuisse per Gratiâ, si Gratiæ ipsius famulantis laboris obsequium non negasset. Et eum, qui per Gratiâ ad bonæ consummationis metas servitio obsequente pervenit, cadere per-*
desi-

desidiam, & perire potuisse per culpam. Arelatensis autem Synodi anathematismis, paulò post secuta Lugdunensis suffragata est, uti ex Fausti præfatione liquet.

22. Demùm sæculo nono damnatam Prædestinationorum hæresim ex orco resuscitavit infœlix monachus *Gothescalcus*. Ejus inter dogmata (referente *Hincmaro* in epistola ad *Nicolaum* Papam) & hoc fuit, *Eos, qui pereunt, verè nunquam, sed Sacramento tenèss fuisse redemptos.* — Quod clarius explicatur in epistola *Amalonis* Archiepiscopi Lugdunensis ad *Gothescalcum*, in lucem ab eruditissimo viro *Jac. Sirmondo* tandem edita. Nam in ea epistola refert *Amalo*, se *Gothescalci* vidisse scripta, de Prædestinatione divina; indèque sex omnino doctrinæ capita decerpit, sigillatim redarguenda, quorum tertium his verbis concipitur: *Illos, qui ex numero fidelium pereunt, nec tunc, quando inprimis ad percipienda mysteria Regenerationis, & Dominicæ Oblationis, vel in parvula ætate ab aliis oblati sunt, vel ipsi in majori fideliter accesserunt, Christo & Ecclesiæ non incorporatos, nec membra illius quæsita & salvatæ ovis effectos, ac per hoc nec unquam fuisse Christianos.* Damnatu verò est *Gothescalcus* cum suis novis dogmatibus, ab universis Germaniæ Episcopis anno 848. in Synodo *Moguntina*, cui præerat ingens illud sæculi sui decus & ornamentum *Rabanus Maurus*, & Scriptor non ignobilis *Haymo* intererat. Atque hujus Synodi decretis mox suffragatum est Ecclesiæ *Remensis*, quam regebat *Hincmarus*, & aliorum *Galliæ Belgicæ* Episcoporum Concilium, *Carisiacense* vulgò dictum. Imò tam manifestus erat hoc in Articulo Catholicæ traditionis consensus, ejusdémque tum temporis inter partes, cætera dissidentes, tam unanimis reverentia, ut ipsa Ecclesia * *Lugdunensis*, etsi in plerisque *Gothescalco* nimidum faveret, hac tamen ex parte non ausa fuerit Doctorem Novitium defendere, sed utriusque Synodi sententiam probaverit. Quin & *Valentina* Synodus ab Episcopis quatuordecim habita, ex *Lugdunensi*, *Viennensi*, & *Arelatensi* Provinciis convenientibus, (quanquam pravâ quâdam æmulatione, ut observavit vir doctissimus, *Carisiacensis* adeoque *Moguntini* Concilii fidem elevare, eorúmque placita rescindere omnibus modis studuerit; præ cæteris adlaborante *Ebbone* quodam *Gratianopolitano*, qui *Hincmaro* præcipuo *Carisiacensis*

Apud Flo-
doardum.
lib.3 c.14.

Vide Flo-
doard. ubi
suprà.

Tom. 3.
Concil. Gal.
p. 66.

* Vide T.2.
auctarii
biblioth.pp.
col. 1204.

siacensis actionis authori subinfensus erat, quod avunculo suo Ebbone Remorum Episcopo in ordinem redacto, Successor ipsi datus fuerit *Hincmarus*: tamen) dogma illud *Gothescalci*, de omnium verè in Christo regenitorum certâ Salute, juxtâ cum præfatis Synodis palàm improbavit. Nam Canone ejus Concilii quinto ità constitutum est: *Item firmissimè tenendum credimus, quòd omnis multitudo fidelium ex aqua & Spiritu regenerata, ac per hoc veraciter Ecclesiæ incorporata, & juxta doctrinam Apostoli in morte Christi baptizata, in ejus sanguine sit à peccatis absoluta. Quia nec in eis potuit esse vera regeneratio, nisi foret & vera redemptio; cùm in Ecclesiæ Sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium; sed prorsus totum verum, & ipsâ sui veritate ac sinceritate subnixum. Ex ipsa tamen multitudine fidelium & redemptorum, alios salvâ eternâ salute, quia per Gratiâ Dei in redemptione sua fideliter permanent, ipsius Domini sui vocem in corde ferentes, Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit: alios, quia noluerunt permanere in salute Fidei, quam initio acceperunt, redemptionisque gratiam potius irritam facere pravâ doctrinâ, vel vitâ, quàm servare, elegerunt, ad plenitudinem salutis, & ad perceptionem eternæ beatitudinis nullo modo pervenire. Ità utrinque miro consensu rejecta fuit Gothescalci super hoc Articulo sententia. Atque in hoc consensu permansit Christi Ecclesia usque ad sæculum decimum sextum: quo tempore, à quibus Gothescalciani erroris patrocinium denuò fuerit susceptum, omnes nôrunt. Equidem haud satis scio, an aliquod Christianæ doctrinæ caput reperias, quod cum majori Catholicorum Doctorum consensu, aut magis imperturbatâ traditione, quàm hoc de Fidei Justificæ deficiбилitate dogma, ad nos pervenerit.*

23. Ut jam clavum figam, Si daremus, Ecclesiam Anglicanam de hac quæstione filuisse prorsus, nihilque in alterutram partem speciatim atque expressè statuisse; (quod falsissimum esse suprà abundè evicimus) tenerentur tamen genuini omnes Ecclesiæ nostræ filii eorum sententiam, qui certam atque infallibilem omnium, qui semel regenerati fuerint, perseverantiam ac salutem defendunt, omninò rejicere & repudiare. Ad hoc, inquam, tenerentur vi Canonis (quem in hac *Apologia*, & alibi jam commemoravimus)

fanciti in Synodo, Londini an. 1571. habitâ; in quo Canone expressè cautum est, *nequid nostri pro concione doceant, tanquam religiosè tenendum & credendum, nisi quod consentaneum sit doctrinæ Veteris aut Novi Testamenti, quòdque ex illa ipsa doctrina Catholici Patres & Veteres Episcopi collegerint.* Quo pacto enim ab ictu hujus Canonis se defendant, qui indeficibilitatis dogma; quod Catholici Patres & Veteres Episcopi adedò è Scripturis non collegère, ut illud ipsum, tanquam Scripturis planè contrarium, adeoque valdè perniciosum, uno omnes ore palàm rejecerint damnaverintque; ut religiosissimè ab omnibus tenendum, non modò ipsi pro concione docent, sed & in Systematis, Enchiridiis & Catechismis suis, quò latius in populum spargatur venenum, Sacri Ministerii candidatis, aliis porrò docendum, sedulò inculcant? Quis autem non iniquè ferat istorum hominum iniquitatem, qui cùm in hoc & in aliis capitibus, unius & alterius hesterni magistri placita novitia, contra torrentem omnium Veterum Doctorum ipsi acriter defendant; in adversarios tamen suos, quibus religio est à judicio antiquitatis vel latum unguem recedere, ut *Novatores & doctrinæ Ecclesiasticæ desertores*, passim apud indoctos debacchantur? Sed ad alia progrediamur.

24. Quarto atque ultimo in loco, docet D. Tullius, *Christum satisfecisse, seque in cruce obtulisse pro solis Electorum peccatis.* In Enchiridio enim suo cap. 7. de Satisfactione Christi agens, ità Catechumenum suum interrogat: A. *An ergò Christus verè satisfecit pro peccatis Fidelium?* B. *Prorsus.* Quorsum hæc restrictio *pro peccatis fidelium?* Cur non *pro peccatis humani generis?* Nam, ut optimè Overallus jam laudatus, *Scriptura simpliciter dicit, Deum dedisse Filium pro mundo, & conditionem ponit, non de morte Christi, sed de fide hominis, & salute inde conditionaliter secuturâ: Sic datum esse Filium, ut si homines in eum credant, serventur. Sed sive credant, sive non credant, Deus dedit pro iis Filium, & in eo sub conditione Fidei salutem iis omnibus proposuit. Ut autem hanc conditionem homines præstent, Deus ità verbo præcipit, & factio per Spiritus Sancti Gratiâ excitat & adjuvat, ut in hominibus, non in Deo causa sit, si non crediderint. Quinam verò juxta Doctorem sunt isti fideles, pro quorum peccatis solis*
Chri-

Christus verè satisfecit? Nempe soli Electi, quos Fidei Justificæ proprium subjectum esse, ipse disertè statuit, uti modò ostensum est. Quàm autem hæc restrictio & limitatio Satisfactionis Iesu Christi ad solos Electos ipsa Evangelii fundamenta convellat; quàm ista sententia à Veteri Ecclesia Catholica prorsus rejecta, adeòq; anathematizata fuerit, satis liquet ex iis, quæ diximus in *Exam. Resp. ad Animadvers.* II. §. 8. & seqq. Quàm porrò apertè & constanter Confessiones Exterarum Reformatarum Ecclesiarum antiquiores, nempe *Augustana, Saxonica, &c.* universalitatem Gratiæ, & Redemptionis per Christum adstruant ac defendant, nemini ignotum esse potest, qui Confessiones istas oculis unquam suis usurpaverit. Restat, ut de sententia Ecclesiæ Anglicanæ inquiramus. Christum non solùm Electos, sed etiam eos, qui pereunt, verè redemisse, evidentissimè sequitur ex hypothesis illa Ecclesiæ nostræ, quam modò tam prolixè explicavimus, nempe, quosdam eorum, qui pereunt, per ac propter Christum Gratiâ verè regenerante & justificante donatos esse, atque in statu salutis actu constitutos; unde postea non nisi suâ culpâ excidant. Sed non opus est, ut consequentiis agamus.

25. Audiamus hîc rursus doctissimum Præsulem *Overalium*: “De morte Christi, inquit, tam plana est & ubique fixi constans Ecclesiæ nostræ sententia, pro omnibus omninò hominibus, sive pro omnibus omnium hominum peccatis, Dominum nostrum Iesum Christum mortuum esse, ut mirandum sit, ullos ex nostris ausos esse id in controversiam vocare. Art. 7°. *Tam in Veteri quàm in Novo Testamento, per Christum, qui unicus est Mediator Dei & hominum, Deus & homo, æterna vita humano generi est proposita.* Art. 15°. *Christus venit ut agnus absque macula, qui mundi peccata per immolationem sui semel factam tolleret.* Art. 31°. *Oblatio Christi semel facta perfecta est redemptio, propitiatio & satisfactio pro omnibus peccatis totius mundi, tam originalibus, quàm actualibus.* Idemque habetur & in Catechismo communi, ut sensus planissimus secundæ partis Symboli, in qua unicuique credendum proponitur in Deum Filium, qui se & totum genus humanum redemit, juxta Symbolum Nicænum, qui propter nos homines & nostram salutem descendit,

“ &c. Et in multis locis publicæ Liturgiæ, ut in Consecra-
 “ tione Eucharistiæ: Deus qui dedidisti nobis unicum Filium
 “ tuum Iesum Christum pro nostra redemptione mortem in cruce
 “ pati, ibique unicâ illâ oblatione, &c. hostiam & satisfactionem
 “ integram facere pro peccatis totius mundi, &c. Et singulis
 “ ministratur his verbis: Corpus Domini nostri pro te traditum,
 “ sanguis pro te effusus, &c.

Homil.
 Tom. 2.
 p. 181.

p. 185.

26. Articulis suffragatur plurimis in locis Homiliarum li-
 ber. Sed nè multus sim, ex Homilia de Christi Servatoris
 nostri morte & passione (ubi par est, credamus, Ecclesiam
 nostram, si uspiam, suam de hac quæstione sententiam de-
 clarasse) unum & alterum testimonium attulisse sufficiat.
 In ipso initio partis secundæ celebratur maxima Christi Ser-
 vatoris nostri misericordia, qui mortem perpeffus sit pro omni-
 bus universim hominibus. Postea in eadem Homilia hæc legi-
 mus: Sic Deus dilexit mundum, inquit S. Joannes, ut Fili-
 um suum illum unigenitum dederit, ut quisquis credit in eum non
 pereat, sed habeat vitam æternam. Si Deus tantum exhibuit
 amorem erga nos misellas suas creaturas, quâ fieri potest, ut non
 ipsum vicissim ipsi amemus? Nonne hoc certissimum amoris pig-
 nus erat, quod proprium Filium suum è cælo nobis dederit? Po-
 terat, si libuisset, angelum, vel aliam creaturam dedisse; quin
 & talis amor merita nostra longè superasset. Atqui dedit non
 angelum, sed Filium suum. Qualem verò Filium? Filium
 suum unicum, Filium genuinum, Filium dilectissimum, Filium
 denique, quem omnium heredem atque Dominum constituerat.
 Nonne hoc singulare erat summi amoris indicium? At quibus
 dedit ipsum? Dedit ipsum toti mundo, h. e. Adamo atque om-
 nibus ab ipso descendentes. Quid clarius dici potuit?

27. Videamus tamen quid de hac quæstione statuerint
 Doctores Ecclesiæ nostræ probatissimi, qui cā ætate vixere,
 quâ Articuli & Homiliæ nostræ editæ fuerint. Testes hîc
 rursus doctrinæ Ecclesiasticæ appellamus duos *ἱερομάρτυρας*
Hooperum & Latimerum. Hooperus in explicatione Decalo-
 gi (cujus operis, lectu sanè dignissimi, exemplaria, per no-
 strorum incuriam, penè defecisse magnopere dolendum est)
 dogma de universalitate Redemptionis & Gratiæ divinæ
 per Christum, toties, tam apertè, tam nervosè adstruit, ita-
 que objectionibus præcipuis, in contrariam partem allatis,

occur-

occurrit, ut quicquam istis disertius, aut accuratius, apud nostræ ætatis doctissimos Scriptores, qui post eventilatam controversiam vixere, vix reperias. Sed audiamus ipsum. In Præfatione ad istam Expositionem post alia hæc habet: Illi omnes qui sub promisso comprehenduntur, ad Christum pertinent. Eatenus autem se extendit virtus & efficacia promissi divini ad salutem hominis, quatenus rigor & justitia Legis va-
 let ad homines ob peccatum condemnandos. Nam sicuti per of-
 fensam & peccatum unius hominis mors in omnes homines trans-
 iit ad condemnationem; (ut Paulus ait) ita per unius justiti-
 am vita derivatur in omnes homines ad Justificationem. Verba
 promissi, Adamo & Abrahamo facti, idem confirmant. Po-
 nam inimicitiam inter te & mulierem, inter semen tuum & se-
 men mulieris, & semen ejus caput tuum conteret. Nam sicuti
 in Adamo eramus ante lapsum ejus; ac proinde, si is non pec-
 casset, eadem innocentia ac perfectione præditi fuisset, in qua
 ipse creatus fuit: ita in ejus lumbis eramus, quando peccaret,
 ejusque peccati participes facti eramus. Quemadmodum autem
 in ipso eramus mali participes, ita in ipso quoque eramus, cum
 Deus gratiæ promissum ipsi fecit, ejusdemque gratiæ participes
 facti; non ut Adami filii, sed ut filii promissi. Itidem sicut
 peccatum Adam, absque cujusquam privilegio aut exemptione,
 pertinuit ad omnes & singulos Adami posteros: ita gratiæ pro-
 missum, ad omnes & singulos Adami posteros pertinuit, perinde
 atque ad ipsum Adamum. Quod ibi planius exprimitur, ubi
 Deus promittit, se in semine Abrahami benedicturum omnes ter-
 ra populos. Paulus quoque nullum in Christo discrimen statuit
 inter Judæum & Gentilem. Ad hæc nunquam prohibitum fu-
 it, quo minus omnes, cujuscunque gentis aut stirpis, Judaicæ re-
 ligionis & cultus participes fierent. Porro S. Paulus collationem
 instituendo inter Adamum & Christum, inter peccatum & gra-
 tiam, in eundem planè sensum interpretatur Dei promissum;
 dum Christum Adamo, gratiam peccato neutiquam inferiorem
 esse statuit. Si itaque omnes servabuntur (inquit aliquis)
 quid de iis dicendum, de quibus Petrus loquitur, qui propter hæ-
 resim peribunt? Quid de Christi effato; arcta est vitæ porta, &
 pauci eam ingrediuntur? Ad hoc ita respondet Scriptura: pro-
 missum gratiæ ad omne quidem genus hominum pertinere, omnes-
 que complecti; sed intra certos fines ac limites, quos si trans-
 gre-

Rom. 5.

17, 18.

Gen. 3. 15.

Gen. 15.

4. 5. &

17. 1.

Gal. 3. 28.

Col. 3. 11.

Rom. 5. 15.

grediantur homines, à promissione in Christo facta seipsos excludunt. Ità Cain antequam seipsum exclusisset, non magis [à Deo] excludebatur, quàm Abel; Saul quàm David; Judas quàm Petrus; Esavus quàm Jacobus. Quanquam Scriptura ità loqui videatur, quasi à Deo lata fuisset in hunc salutis, in illum mortis sententia, prius quàm vel hic Deum amasset, vel ille Deum odisset. Verùm istæ Dei comminationes adversus Esavum, nisi ex obstinatâ malitiâ seipsum exclusisset à gratiæ promisso, ejus salutem haud magis impedivissent, quàm similes Dei minæ adversus Nineve, ejus salutem impediverunt, quæ, cùm dixisset Deus ipsam perditum iri intra quadraginta dies, tamen diu postea stetit ac permansit, quòd scil. pœnitentiam egerit. Esavus æquè ac Jacobus circumcissus fuit, atque à Patre suo, quod ad ritus omnes externos attinet, Ecclesiæ consecratus. Quod autem in vita & actionibus suis justitiam atque equitatem non coluerit perindè ac Jacobus, in causa non fuit, oraculum Dei ad Rebeccam, sed propria ipsius malitia. Neque enim in loco illo quicquam de eo dicitur, quòd Esavus hereditate vitæ æternæ privatus fuerit; sed tantùm futurum, ut is fratri in hoc mundo inferior esset. Quæ etiam prophetia non in personis, sed in posteris ipsorum impleta fuit. De hujusmodi reprobatione alterius, atque alterius acceptatione (nempe, quæ ad terræ promissum spectet) loquitur Propheta Malachias, uti ex libri initio apparet; ubi ad hunc modum orditur: Diligo vos, ait Jehova; & dicitis, in quo diligis nos? Respondet Deus: Nonne frater fuit Esavus Jacobo? (inquit Jehova) dilexi tamen Jacobum, Esavum verò odio habui. In quo Esavum odio habuit Deus? Ostendit Propheta: Disposui montes ejus desolationi, & possessionem ejus draconibus deserti. In quo Jacobum dilexerit, textus ibidem declarat. Nempe, Deus jus hereditatis, quod ad Esavum, ut fratrem primogenitum, pertineret, in Jacobum natu minorem transiulit. Itidem terra Abrahamo & Isaaco promissa, testamento data fuit Jacobo ejusque posteris. Ceterùm D. Paulus hoc Jacobi & Esavi exemplo usus est nullo alio consilio, quàm ut Judæis id eriperet, in quo maxime fiderent; hoc est, tum vanam eorum spem, quam ex eo, quòd secundum carnem ab Abrahamo oriundi essent, in animo concepissent; tum etiam inanem fiduciam, quam in observatione Legis Mosaicæ posuissent. Hactenus Hooperus. Quis verò Theologorum, quos,

quos, ut *Novatores*, sugillat *D. Tullius*, optârit, quicquam in hac Controversia his disertius ab ipso dictum fuisse? Sed illud inprimis notatu dignum, beatissimum *isagoga* planè ac plenè nobiscum consensisse in expositione illustris pericopes *Pauline* cap. 9. ad *Rom.* ex quo præcipuè loco, malè intellecto, *Calvinistæ* horrenda sua, quæ impugnamus, dogmata deduxerunt.

28. Idem postea in eadem Præfatione, postquam fusè differuerat de peccato originali, (per quod disertè negat imaginem Dei in homine deletam esse) in hæc verba progreditur: *Hæc autem imperfectio sive morbus ingenitus, ex Adamo contractus, hominem non excludit à promisso Dei in Christo, modò nè limites & fines originalis peccati per propriam stultitiam ac malitiam transgrediatur, atque ex contemptu sive odio verbi divini in peccatum prolabatur, seque ipsum in imaginem diaboli transformat. Nempe hæc demùm ratione nosmet privamus promissis ac meritis Christi, qui infirmitates quidem nostras, atque originale vitium, nequaquam verò ipsius legisque suæ contemptum in se receperit. Porro promissa ad eos pertinent, qui resipiscunt. Unde Esaias dicit sine exceptione, omnium hominum infirmitates ipsius humeris impositas fuisse. Quare nostrâ refert sedulo prospicere, nè à communi gratia omnibus promissa nosmet excludamus. Cæterùm non est Christiani hominis, vel salutem suam libero suo arbitrio ascribere, atque peccatum originale extenuare cum Pelagianis; vel Deum peccati & damnationis nostræ authore n statuerere cum Manichæis; vel denique cum Stoicis affirmare, Deum fatales leges sanxisse, juxta quas, & vi sortis ineluctabilis, alios quidem, quasi arrepto capillitio, ad cælos protrahat; alios verò in Tartarum præcipites agat. Verùm ex Scripturis causæ tum electionis, tum reprobationis ediscendæ. Causa igitur reprobationis, sive damnationis, est peccatum in homine, qui Evangelium audire ac recipere nolit; vel etiam postquam ipsum receperit, per diutinam peccandi consuetudinem in Evangelii contemptum prolabatur, &c. Vera est hæc sententia quicquid de prædestinatione homines statuerint. Deus non est causa peccati, neque vult hominem peccare. Dicitur enim, Tu non es Deus volens peccatum. Et rursum, perditio tua ex te O Israel, ex me verò salus tua. Causa Electionis nostræ est misericordia Dei in Christo. Nihilominus qui hujus Electionis par-*
ticeps

ticeps esse velit, promissum in Christo per Fidem amplectatur, oportet. Nam ideo eligimur, quia postea Christi membra facti sumus. Quare sicut in Justificatione sive Remissione peccatorum causa quidem est, sed nulla omnino dignitas in homine, qui Justificationem recipit; unde juxta Scripturas, ex eo judicamus hominem justificatum esse, ac Remissionem peccatorum accepisse, quod gratiam in Christo promissam amplexus fuerit: ita de Electione quoque statuimus ex eventu in vita hominis contingente; nempe illos solos electos esse, qui misericordiam in Christo promissam amplectuntur. Neque aliter de Electione statuendum est. Sanè nihil à Beatissimo Martyre contra venenata quorundam (quos Evangelicos alicubi vocat) dogmata, quæ à Calvini Scriptis hausta, tum temporis in Anglia nostra gliscere coeperunt, disertius dici poterat. Nam clarè docet, 1º. Peccato & miseriæ, quam ex primo Adamo trahimus, gratiam Christi secundi Adami ita per omnia parem esse, ut nemo hominum propter solum originale peccatum æternam damnationem incurrat: 2º. Christum in Cruce sua omnium hominum infirmitates sine exceptione bajulasse: 3º. Homines neutiquam fatali necessitate, vel ad salutem trahi, vel in Gehennam protrudi: 4º. Causam Reprobationis unicam esse hominis peccatum, non quodcunque, sed tantum verbi, sive gratiæ divinæ sibi seriò oblatae contemptum. Imò ulterius progreditur, & docet, 5º. Hominem ideo à Deo eligi ab æterno, quia postea in tempore membrum Christi factus sit: (quod fortasse significatur in Articulo 17º. Ecclesiæ nostræ phrasi illâ, in Christo eligi.) 6º atque ultimo, Electionem hominis ab æterno, licet pro objecto habeat hominem Christi gratiam Fide amplexantem, tamen prorsus gratuitam esse; planè quemadmodum Justificatio hominis, quæ in tempore fit, gratuita omninò est, quanquam conditio Fidei necessariò in homine justificando requiratur. Qui plura volet, legat, quæ sequuntur in eadem Præfatione: Legat quoque ipsius libri cap. 17. & 19.

29. Cæterum illud diligenter observandum est, locum Hooperi, quem proximè adduximus, magnam partem, transcriptum esse penè ad verbum ex Philippo Melanthe illo, qui Confessionem Augustanam exaravit: cujus dogmata, ut Scripturis & Veteris Ecclesiæ Decretis maximè consentanea,

nea, primos Reformationis nostræ authores (rejectionis Calvinii placitis) amplexos fuisse alicubi dixi; neque dicti ejus me unquam poenitebit. Non mihi hîc credat Lector, sed oculis suis. In locis Theologicis Melanthonis titulo de prædestinatione hæc legimus: *Semper autem disputatum est de causâ electionis, sicut fratres duo Cain & Abel disputarunt, cur alter alteri prælatus sit. Disputarunt item Esau & Jacob, ac plerumque hi, qui nihil nisi rationis aut legis doctrinam norunt, cogitant ut de judice humano, causam electionis legem esse, seu nostra merita & dignitatem. Sic Judæi senserunt, sic scripserunt plerique Sententiarum. Sed nos teneamus has tres hypotheses. Prima est: Nec ex ratione, nec ex lege judicandum est de electione, sed ex Evangelio. Altera est: Totus numerus Salvandorum propter Christum electus est. Quare tertia est: Non aliam justificationis, aliam electionis causam queramus. Ideo Petrus est electus, quia est membrum Christi, sicut ideo justus est, id est, Deo placens, quia fide factus est membrum Christi. Ut igitur cum de Justificatione loquimur, ab Evangelio, seu agnitione vocis Evangelii ordimur; sic de electione dicturi; complectamur vocem Evangelii: Sic nobis judicandum est, quia Christi agnitione & Evangelio ordiri debemus. Queramus ergo promissionem, in qua voluntatem suam expressit Deus, & sciamus non esse aliam voluntatem querendam de gratia extra verbum, &c. Idem mox: p. 560.*

Causam igitur reprobationis certum est hanc esse, videlicet peccatum in hominibus, qui prorsus non audiunt nec accipiunt Evangelium, aut qui abjiciunt fidem antequam hinc discedunt. In his certum est causam esse reprobationis peccatum ipsorum, & humanam voluntatem. Nam verissima est sententia, Deum non esse causam peccati; nec velle peccatum. Nota est enim vox psalmi: Non Deus volens iniquitatem tu es. Et Osee 13. dicitur: Perditio tua est Israel, tantum in me auxilium tuum est. Saul volens effudit Spiritum Sanctum, volens moventi Spiritui Sancto repugnavit. Hæc de causa rejectionis, seu reprobationis certa sunt, promissio enim requirit fidem. E contra verò rectè dicitur, causam electionis esse misericordiam in voluntate Dei, qui non vult perire totum genus humanum, sed propter filium colligit, & servat Ecclesiam. Hoc vult Paulus, cum 9. capite ad Romanos citat dictum, misereor cujus misereor. Negat propter Legem, propter prærogativam generis, homines electos esse, ut fiat illustrius

propter filium electam & conditam esse Ecclesiam; sed tamen in accipiente occurrere oportet apprehensionem promissionis, seu agnitionem Christi. Nam idem electi sumus, quia efficimur membra Christi. Ergo ut in Justificatione diximus, aliquam esse in accipiente causam, non dignitatem, sed quia promissionem apprehendit, cum quâ Spiritus Sanctus simul est efficax, ut Paulus inquit, fides ex auditu est: Ità de electione à posteriore judicamus, videlicet haud dubie electos esse eos, qui misericordiam propter Christum promissum fide apprehendunt, nec abjiciunt eam fiduciam ad extremum. Quis jam non agnoscit, Hooperum nostrum ex Melanithone sapuisse? Sequuntur ibidem apud Melanthonem hæc verba: Sic cum Joan. 6. dictum esset, nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum: sequitur statim, omnis qui audit à Patre & discit, venit ad me. Orditur Deus & trahit nos verbo suo, & Spiritu Sancto; sed audire nos oportet & discere, id est, apprehendere promissionem & assentiri, non repugnare, non indulgere diffidentia & dubitationi. Eadem planè habet Hooperus mox post illa, quæ ex ipso postremò citavimus. Joannes dicit, nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum. Multi hæc verba perperam intelligunt, quasi Deus in homine, ratione prædito, nihil amplius requireret, quàm in stipite; neque attendunt ad verba, quæ sequuntur, omnis qui audit & discit à Patre venit ad me. Deus trahit verbo suo & Spiritu Sancto; sed hominem oportet audire & discere, id est, amplecti gratiam oblatam, assentiri promissioni, ac Deo vocanti non repugnare. Sed ista obiter, etsi haudquaquam frustra.

30. Ad alterum jam testem nostrum progredior, nempe sanctissimum illum Latimerum. Plurimis ille in locis Melanithonianam doctrinam juxta cum Symmista suo Hoopero palàm tuetur ac defendit. E multis pauca adferam. In Concione in Septuages. ità scribit: Quando in hac questione (de Electione) versamur, ac dubitationibus angimur, an electi simus necne, hoc semper, tanquam axioma quoddam indubitatum, ob oculos habendum est, Deum esse erga nos benevolum; Deum amare nos; Deum adversus nos animum paternum gerere. Atqui, inquires, quomodo hoc sciam? Quâ ratione adducar, ut hoc credam? Dei erga nos benevolentiam cognoscere licet per Christum. Quippe Deus se nobis patefecit in Christo Filio suo, æstante S. Joanne Evangelistâ, Filius, qui est in sinu Patris, ipse

Latin.
Conc.
par. 3.
p. 213.

ipse revelavit. Inde igitur Dei erga nos benevolentiam atque amorem percipimus, quod eundem Filium suum in mundum miserit, qui acerbissimam pro nobis mortem perpeffus fuerit. Fierine jam potest, ut cogitatio ista animum meum subeat, Deum me odio habere, aut de ejus adversus me amore ambigam? Vides, quâ ratione perplexam illam & periculosam de Prædestinatione divina questionem evitare possis. Quippe si ejus consilia velis inquirere, & quasi consistorium ejus ingredi, fallet te ingenium tuum. Quod si à Christo exordiaris, ejusque in mundum adventum perpendas, persuasum habens, Deum tui gratiâ, illum misisse, ut pro te pateretur, teque à peccato, morte, Diabolo atque inferno liberaret; tum demum tibi, hâc cognitione Christi instructo, stulta illa questio non officiet. Nam in libro vitæ es, qui est Christus ipse. Porro ex hac sententia, multi sunt vocati, &c. discimus, Evangelii præconium esse universale, atque ad totum humanum genus pertinere, juxta illud quod scriptum est, In omnem terram exivit sonus eorum. Indè autem quod Evangelium sit universale, Psal. 19. liquet velle (Deum) ut totum genus humanum servetur, neque Rom. 19. ipsi imputandum esse, quod æternum pereamus. Scriptum est enim, Deus vult omnes homines salvos fieri. Lege etiam, quæ ibidem sequuntur, quæ solo brevitatis studio prætermittimus. Idem in Concione in Dominic. 1. Quod magna, inquit, hominum multitudo æternam damnationem incurrat, Deo nequaquam par. 3. imputandum est; quippe Deus vult omnes homines salvos fieri; fol. 207. sed nobis ipsis nostræque ipsorum dementiæ, qui damnationem, quàm salutem malimus. Idem paulò post in eadem Concione: Ità tecum cogita, Deum elegisse eos, qui in Christum credunt, Christumque esse vitæ librum. Si in ipsum credas, libro vitæ inscriptus es, & servaberis. Itaque non opus est, ut hic turbemur curiosis questionibus de Prædestinatione Dei. Ubi quod dicit, Si in ipsum credas, libro vitæ inscriptus es, & servaberis, exponendum esse de Fide perseverante, indè liquet, quod mox ibidem disertè doceat, fieri posse, ut qui libro vitæ jam inscripti sumus, postea Deum & verbum ejus obliviscentes, & nequiter agentes, ex eodem deleamur: quæ verba suprâ in questione de Perseverantia jam citavimus. Denique idem Lactimerus (ut alia plurima beatissimi Patris loca, huc spectantia omittam) in Conc. 6. in Orat. Dom. contra Novatum par. 2. Hæreticum differens, hæc habet: Christus solus, neque alius P. 92.

quisquam, meruit Remissionem, Justificationem, eternamque adeo Felicitatem in omnibus, qui id ipsum credere volunt: qui nolunt id credere, non habebunt. Quippe nihil amplius hic requiritur, quam ut credas & habeas. Nam Christus haud minorem sanguinis sui portionem pro Juda effudit, quam pro Petro. Petrus credidit, & servatus fuit; Judas credere noluit, proptereaque damnatus fuit, ipseque solus perditionis suae author fuit. Deus bone! In quæ nos tempora reservasti! Si virbius esset sanctissimus isegualens, atque his temporibus talia sive in Scriptis, sive pro concione doceret, quam mox exclamarent zelotæ nostri, *ὦ κατὰ γὰρ!* Quibus ipsum, ut hæreticum Pelagianum, Arminianum, &c. convitiis conspurcarent! Scil. hi boni viri de consensu suo, si superis placet, cum primis Reformationis nostræ authoribus gloriantur, cum interim eos, qui nihil aliud docent, quam quod ante ipsos beatissimæ illæ animæ docuerunt, apud indoctam plebeculam, ut Novatores, infamant, atque omnibus modis student opprimere. Sed me reprimo.

Justif.
Paulin.
p. 26.

31. Ex iis autem quæ hætenus de Ecclesiæ nostræ doctrina à nobis dicta sunt, videbit Lector, quo judicio D. Tullius, Novatoribus, quos vocat, hæc verba tribuerit, nempe, Reformationis nostræ Patres viros fuisse bonos, sed Calvinii aut Fanaticismi aliquid in albo habuisse. Scil. toto hic cælo errat D. Tullius: nemo ex Novatoribus suis, qui sapit, illud dixerit. Nam à Calvinii (viri licet excellentis ingenii, atque in multis de Reformatione optimè meriti) tum disciplinâ tum doctrinâ (quâ parte ipse à Melanthonæ aliisque instaurati purioris Christianismi magistris antiquioribus abierit) prorsus alienos fuisse primos Reformationis nostræ Authores, satis constat. Nimirum positis his duabus hypothesebus; 1. Christum etiam eos, qui pereunt, verè redemisse; 2. Posse verè in Christum credentes, & per Christum justificados, à Fide & Justificatione, suâ culpâ, penitus deficere atque æternam perire; (quæ manifesta sunt atque indubitata Ecclesiæ nostræ dogmata) corrui tota Calvinismi, qui dicitur, moles & machina; quod cuivis rem vel mediocriter attendenti mox liquebit. Frustrâ autem hæc ad Articulum de Prædestinatione recurritur: neque enim cum quoquam contentions ferram trahemus de ulla Dei Prædestinatione, quæ duo ista fun-
damenta,

damenta, ab Ecclesia nostra manifestè posita, non evertat. Hoc unum contendimus, ex incertis varièque disputatis Prædestinationis occultæ conceptibus, & speculationibus, non neganda esse hæc tam clara, fixa & stabilita Scripturæ, Ecclesiæ nostræ & Catholicæ dogmata; sed potius ex his apertis & manifestis secreta illa ità explicanda, ut cum ipsis verè possint consistere: quod dudum monuit Præsul doctissimus. Ecclesia nostra in art. 17. Prædestinationis doctrinam verbis tradit ità temperatis, ut nemo Catholicus causam habeat, cur articulum repudiet: præsertim si Hooperus (qui Synodi illius, unde articuli nostri primùm prodire, pars magna fuit) pro idoneo ipsius interprete habendus sit, aut etiam Latimerus Episcopus Hoopero σύγχρονος. Sed & postquam Ecclesia ità prudenter & cautè doctrinam istam explicaverat, filios suos ab eâ speculatione omnino abstrahit, negatque ex quoviscunque Prædestinationis conceptu, tanquam regulâ, vitam nostram dirigendam esse; sed contrà docet *promissiones divinas sic amplectendas, ut nobis in S. literis generaliter propositæ sunt, & Dei voluntatem in nostris actionibus eam sequendam esse, quam in verbo Dei habemus disertè revelatam.* Scil. idem antea fecerant Augustini: Non est hic (inquiunt titulo de fide) opus *disputationibus de Prædestinatione & similibus; nam promissio est universalis.* Certè per quatuor ferè prima sæcula, de Prædestinatione illâ, quam plerique hodiè totius Christianismi basin & fundamentum esse existimant, nemo Catholicus somniavit. Optimi illi Christiani, vitâ & morte suâ illustres, & vivebant & moriebantur his freti hypothesebus: Christum esse communem hominum servatorem; neminem, cui Evangelium Christi innotuit, posse ad coelestem beatitudinem pervenire, nisi Evangelicis præceptis obtemperet; sine gratiâ & Spiritu Christi præcepta ipsius neutiquam præstari posse; gratiam Dei salutem hominis non efficere absque cooperante ipsius industriâ; eandem gratiam nemini deesse; qui per gratiam Dei in statu salutis jam constitutus est, posse ab eodem, suâ culpâ, excidere, atque æternum perire; proinde oportere, eum qui stat, videre ne cadat: his, inquam, & similibus axiomatis vita ipsorum regebatur. De providentia, contenti fuerunt credere, Deum

* *Retraētatis priorum hāc de re opinionibus, penē omnium par invenitur & una sententiā, quā propositum & Prædestinationem secundū præscientiam receperunt: ut ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem uniuscujusque præviderit; & sub ipso gratiæ adjutorio, in qua futurus esset voluntate & actione, præscierit.* Prosper. Epist. ad Augustin. de reliq. Pelag. Hær. prope finem.

* præscire omnes omnium hominum actiones, quin & easdem, ut visum est sapientiæ, justitiæ & bonitati suæ, regere ac disponere, salvā semper libertate, quam ipse homini indidit. Utrūm per definitiones illas magis particulares, de Prædesti-

† Hilarius epist. ad Augustin. de Massiliensium sententiā, ait, fuisse inter Catholicos, qui cum non aude-
rent dogma Augustini de absolutā Prædesti-
natione, ut

natione divina quæ postea, ex præfervidā Augustini cum Pelagio concertatione natæ sunt, quicquam emolumentum ac-
cesserit † veritati Catholicæ, pietati Christianæ, aut paci Ecclesiasticæ; annon potius deploranda inde Schismata, & pessimi errores (quales Prædestinatorum, &c.) exorti, morēsque hominum in deterius mutati fuerint, dicant historiæ Ecclesiasticæ periti. Verbo igitur, ex animo amplectimur & reveremur sapientissimum Regiæ majestatis decretum, articulis nostris præfixum: *Itaque in his tam curiosis, tam infelicibus controversiis, quæ per tot annorum centurias, variis locis ac temporibus, Ecclesiam Christi exercuerunt, volumus, ut ulteriori omni disquisitione supersedeatur; utque disputationes istæ promissionibus divinis, prout generaliter nobis propositæ sunt in S. Scripturis, ac generali sententiā articulorum Ecclesiæ Anglicanæ juxta ipsas concludantur.*

falsum omnino improbare, dicerent tamen, & novum illud esse, & quod nullo fir-
miorum periculo reticeatur, magno autem infirmiorum periculo tradatur. Verba ejus sunt: *Ad summum, fatigatis omnibus nobis, ad id prosecutio eorum, vel potius querela convertitur, consentientibus etiam his, qui hanc definitionem improbare non audent, ut dicant: Quid opus fuit, hujusmodi disputationis incerto tot minus intelligentium corda turbare? Neque enim minus utiliter, sine hāc definitione, aiunt, tot annos, à tot tractatoribus, tot præcedentibus libris, & tuis & aliorum, cum contra alios, tum maxime contra Pelagianos, catholicam fidem fuisse defensam. Idem pronuntiârunt de istis Augustini novis hypothesebus Cælestinus Episcopus Rom. cum clero suo epist. ad Galliæ Episcopos, in fine: Profundiores verò, inquiunt, difficiliorēsque partes incurrentium questionum, quas latius pertractârunt, qui Hæreticis restiterunt, sicut non audemus con-
temnere, ita non necesse habemus astruere.*

Poteram autem & alia Doctoris placita recensere, in quibus ille ab Ecclesiæ Anglicanæ sententiā recesserit; sed ea ferè minoris momenti sunt, atque ex his, quæ jam diximus, abunde evincitur, quod probandum suscepimus, nempe,
D. Tul-

D. Tullium in nonnullis Christianæ doctrinæ capitibus, Ecclesiæ Anglicanæ, aliarumque Reformatarum nobiliorum, adeoque Catholicæ definitionibus omnino repugnare. Jam igitur redeamus ad Justificationem Paulinam.

SECTIO VIII.

Ad reliqua Capita.

1. QUÆ à D. Tullio, in sequentibus capitibus, contra *Harmonia* authorem sparsim disputantur, ea omnia, nempe quæcunque alicujus momenti sunt, jam in examine nostro prolixè refutavimus. Nimirum censor ille noster omnem ferè ipsi argumentandi materiam præripuerat. Ac sanè breves istæ stricturæ, sive Animadversiones, quas ille ad oram libri nostri properanter, ut videtur, scripsit, quantulæ cæcunque sunt, justo responso non tam abfimilia videntur, quàm quæ D. Tullius in hoc opere suo elaborato nobis reposuit. Verène an invidiosè hæc scripserim, penès æquum Lectorem judicium esto.

2. Habet fateor D. Tullius argumenta quædam sibi propria & peculiaria, Ea vero qualia! *Omnia opera divinâ lege præcepta, sunt opposita gratiæ: opera quæcunque bona sunt tali aliquâ lege præcepta; ergo eatenus opposita gratiæ.* Juxta quod argumentum fides & poenitentia, in Evangelicâ lege præcepta, sunt opera opposita gratiæ, idque eo nomine quòd lege aliquâ præcepta sint. Quasi scil. gratiæ & libertati Evangelicæ repugnaret, Christianum præcepto aliquo divino obstringi. Rursus: (quo argumento mirè gloriatur) *Si justificemur ex operibus, non propter eorum dignitatem aliquam, quid obstat, quò minùs ex operibus adiaphorìs Justificemur, perindè ac bonis?* Quasi verò inter opus meritorium & ἀδιάφορον medium non esset opus bonum, quo homo disponatur, atque idoneus reddatur ad gratuita Dei beneficia recipiendum; quæ idoneitas nonnunquam

*Just. Paul.
lin. p. 46.*

p. 47.

† In S. Scri- quam † *dignitatis* nomine in Scripturis venit: aut quasi
pturis fide- quisquam nostrum operibus bonis vel hanc *idoneitatis* digni-
les dicun- tatem detraheret, vel istam *meriti* tribueret; aut denique
tur digni quasi verum esset, hominem per opera adiaphora disponi ad
hanc vel illa beneficia divina recipiendum, perinde atque per opera bona.
re, non Nonne is abundat otio, cui vacat, istiusmodi sophismata
quod habent operosè refellere? Itaque integrum mihi esset, capita illa se-
merita & quentia absque ulteriori responsione transmittere, nisi me
qualia & remorarentur calumniæ quædam insignes, (utinam, ut cum
commensu- D. Tullio loquar, rei indignitas mollius aliquod pateretur
rata ad vocabulum) quibus, si existimationis meæ omninò incuriosus
talem rem videri nolim, necessariò respondendum sit.
obtinenda; sed
quod ita
disposuit

sunt ut juxta ordinationem divinam idonei existant, quibus Deo dignante tale premium tribuatur. *Dignitatis* igitur vocabulum non probat meritum propriè dictum inesse illi, qui dignus regno cælesti pronuntiatur; sed ostendit solummodò, eum habere dispositionem, sive idoneitatem illam, quam Deus prærequirit in illis, quibus regnum cæleste donatur. Nam ut verè contritus dicitur veniā dignus, non quòd ipsa contritio sit meritum veniæ; sed quòd contineat illam dispositionem, cui Deus statuit veniā indulgere: sic fidelis sanctitati studens, dicitur dignus cælesti regnò, non quòd fides, aut sanctitas nostra ex condigno cælum mereatur, sed quòd contineat in se illam idoneam dispositionem, cui regnum cæleste à Deo Patre per misericordiam promittitur, &c. Davenant. de just. act. c. 60. p. 605, 606.

Justif.
Paulin.
p. 13.

p. 28.

3. Capite quinto pag. 42. ait D. Tullius, *Harmonistam Orthodoxos, sibi adversantes, ubique Solifidianorum vocabulo molliter castigare; ipsi sociisque suis Solifidianos esse omnes, quicunque Helenam istam operum à justitia divellunt, nempe Patres, Ecclesiam Anglicanam, adeoque Reformatas omnes.* Et tamen idem alibi fatetur, me in hac controversia cum pugilibus & du-
cibus illis veteranis arma non fastidire socialia, imò sollicitè ambire; fatetur à me obtendi saltem, Ecclesiarum Reformatarum confessiones omnes, vel certè earum primas, à partibus meis stare. Quomodo hæc sibi constant? Sanè nunquam mihi in animo fuit Ecclesiis Reformatis, nedum Patribus, bellum indicare. Verùm illud constanter affirmo, (quod & suprà probavi) esse quàm plurimos, qui cùm nihil ferè magis quàm Patres & Ecclesias Reformatas crepent, à genuina tamen tum Patrum tum Ecclesiarum Reformatarum antiquissimarum doctrinà quàm longissimè recesserunt. Solifidianorum autem vocabulo illi meritò castigantur, qui fidei soli simplici virtuti justitiam tribuunt, seclusà verà poenitentia, ut nulla-
tenuis

tenus necessariâ ad justificationem obtinendum. Annon hujus solifidianismi reum coarguerim D. Tullium, Ecclesiam verò Anglicanam, cæterasque Reformatas ab ea accusatione liberaverim, judicent omnes. His tamen non contentus D. Tullius criminationibus, mox in Harmonistam ejusque socios ita invehitur: *Quid itaque aliud dicendum, quàm quòd hæc & hujusmodi stigmata veritati iniusta, si scenæ (quod valdè metuendum) haud serviant, aut sciorum sunt ineptiæ, aut malevolorum calumniæ?* Quod tantumdem est ac si dixisset, Harmonistam cum sociis suis vel stultos esse, vel nebulones. Ut sciolum & ineptum à Doctore contemni neminem prudentem movebit, qui, quo sua ille ferè omnia scripserit iudicio, secum cogitaverit. Quòd verò nos scenæ tervire dicat, illud nequaquam silentio prætereundum. Absit, ut hîc respondeam quod non ab simili criminationi reposuit vir magnus, *viles venalesque animæ alios de se estimare solent*; spero enim longè aliam D. Tullio mentem esse. Neque de Harmonistæ sociis, quos vocat, quicquam dicam, qui eam ætatem habent, ut pro se respondeant. Ad meipsum verò quod attinet, sanè turpem istam artem Theologiam meam ita attemperandi, ut scenæ contra veritatem serviat, nescio juxta cum ignarissimis. Cùm primùm me S. Theologiæ & Ecclesiæ consecrarem, Deus novit, quàm sincero animo id fecerim, quantòque adedò divinam gloriam atque animarum salutem pro virili meo promovendi zelo & ardore flagraverim. Quippe mihi, in ipsa adolescentia maximam Dei gratiam & misericordiam erga gravissimos peccatores experto, illo Domini ad Petrum monito personabant aures perpetuò, *Tu Luc. 22. verò conversus confirma fratres.* Hinc Ecclesiæ Anglicanæ in v. 32. eo temporis articulo, quo penè deserta fuerat à suis plerisque, ac planè derisa ab hostibus, sacris ordinibus juxta ritum ejus initiatus, me addixi, cui etiam per aliquot annos tantùm non gratis operam navabam. Et jam liquidò affirmare possum me ad serviendum Ecclesiæ magnam Patrimonii mei partem insumpsisse: cujus officii hanc unam mercedem (quâ unâ contentus ero) jure postulasse videar, ut per Doctorem & alios liceat mihi pro vero & genuino Ecclesiæ filio haberi. Dogmata verò illa, ob quæ, ut novatorem & nescio cui scenæ servientem, me sugillat D. Tullius, (quæ ego

alia non esse, quàm ipsissima Ecclesiæ nostræ & Catholicæ decreta persuasum habeo) in ipsa Ecclesiæ & Regni nostri *ἀναγνώσκειν* palàm, liberè & constanter professus sum & docui, proptereaquæ Schismaticorum odiis & convitiis undique impetitus fui. Quàm vellem autem me V. R. ad istam gloriandi stultitiam non adegisset!

4. Capite 7. p. 57. argumentum quoddam meum recitat D. Tullius ex Harmoniâ Apost. p. 283. quod sic habet: Quatenus Paulus opera ritualia & externa, ut non necessaria rejicit, catenus opera spiritualia & interna, ut necessaria admittit: sed opera spiritualia rejicit, ut non necessaria ad Justificationem; ergo opera spiritualia, ut ad Justificationem necessaria admittit. Quid ad hæc D. Tullius? Propositionem, inquit, utpote falsam (*ne quid de ea gravius dicam*) qui probat! *mero quidem silentio; quasi principium esset ἀπορίων, aut ipsum fortiter asserere esset δὲν demonstrare.* Hem viri candorem & fidem! Suis ipse oculis locum inspiciat lector cordatus, & videbit me Syllogismi propositionem gravissimis argumentis confirmasse. Primò illam probo ex locis Scripturæ disertissimis, nempe *Gal. 5. 6. & 6. 15. & 1 Cor. 7. 19.* in quibus *Apostolus fidem charitate perfectam, novam creaturam, observationem mandatorum Dei opponens circumcisioni & (consequenter) cæteris externis ritibus legis Mosaicæ, de his affirmat, quòd nihil in Christo Jesu valeant, hoc est, ad Justificationem & salutem hominis nihil conducant, neque ullo modo necessaria sint: quod verò his detrahit, istis, puta fidei charitate perfectæ, novæ creaturæ, observationi mandatorum Dei, manifestè largitur, nempe necessaria ipsa omnino esse, ac plurimùm valere ad Justificationem & salutem juxta Evangelium obtinendum.* Quibus locis & ista addo, *Col. 2. 11, 12, 13. Rom. 2. 28, 29. Phil. 3. 2, 3.* Hæc præmitto, ac tanquam firmissimum Syllogismi mox secuturi fundamentum suppono p. 282. § 4. Deinde (§ 5.) adducti syllogismi propositionem confirmo argumento, à primario fine five scopo legis Mosaicæ ritualis desumpto. Ideò externam illam justitiam poenis adeò severis exigebat Deus, ut indè manifestum fieret, justitiam spiritualement in Evangelio clariùs revelandam, atque alterâ illâ adumbratam, æquè, imò multò magis esse necessariam. Nimirum ut externa Justificatio,

catio, quæ per legem concedebatur, umbra fuit veræ Justificationis per Christum obtinendæ; ita circumcisio carnis, quæ ad externam illam Justificationem exigebatur, cordis circumcisionem, (per fidem nempe, poenitentiam & sincerum Dei amorem) quæ ad veram remissionem peccatorum, five Justificationem consequendum, juxta Evangelium, prorsus necessaria sit, omninò repræsentabat. Quid his clarius? Denique istis pro Coronide in margine adjicio illustrem locum *Justini Martyris Dialog. cum Tryphone*: p. 320. *Kαὶ ἡμεῖς ἐν ἐναγκραβυστῇ τῆς σαρκὸς περιτένομεν τὸ θεῖον διὰ τοῦ χριστοῦ, καὶ περιτομὴν ἔχοντες τὴν εὐφελῆσαν ἡμᾶς τοῦ κακῆς ἡμάρτιας, τὴν ἔστι τῆς καρδίας, διὰ τοῦ καὶ εὐάρεστοι τοῦ θεοῦ ἐλπίζομεν φανῆναι. i. Nos igitur in præputio carnis Deo per Christum credentes, & circumcisionem obtinentes, nobis eam affecutis utilem, cordis scil. circumcisionem, speramus fore, ut justī ac Deo grati appareamus. Ubi clarè docetur, juxta Evangelium non modò fidem in Deum per Christum, sed cordis circumcisionem, externā illā in lege Mosaicā præscriptā circumcisione adumbratam, prorsus necessariò ad id requiri, ut quis justus & Deo gratus fiat. Jam verò æqui omnes judicent, quā conscientia dixerit D. Tullius, me argumenti mei propositionem mero silentio probasse.*

5. Mox p. 58. excurret V. R. in logicas quasdam argutias, ad rem sanè nihil pertinentes, deinde ad *Harmonistam* (quem nunc novo *Dissertatoris* nomine indigitat) iterum redit his verbis: Cum verò in postscripto suo tam ingenuè nos monuit *Dissertator*, opus totum *Harmonicum* à se admodum juvene conscriptum, sine ullo, ut videtur, ætatis maturioris obelo, quid obstat, quo minùs hoc cum reliquis similibus per totum librum securè volitantibus, ætati demus? Neque hoc tantùm in loco, sed & alibi passim ingenuam hanc (ipso fatente) confessionem meam perstringit, parùm sanè ingenuè. Ad quæ omnia toties repetita, hic semel respondeo. *Harmoniam* quidem scripseram circa annum ætatis vicesimum septimum; sed ipsam me sine ullo ætatis maturioris obelo evulgasse longissimè à vero abest. Nam ex quo opus perfeceram, ad ejusdem editionem anni aliquot præteriêre. Per quod tempus illud non modò ipse sæpiùs relegi, sed & doctiorum amicorum liberæ censuræ permisi, quorum in manibus diu hæsit.

Tandem dissertationes istas eruditissimi atque admodum reverendi Antistitis D. *Gulielmi Episcopi Glocestriensis* τῷ μακαρίῳ iudicio censendas obtuli. Quam ille de ipsis sententiam tulerit, cognoscat lector ex epistola mea ad ipsum nuncupatoria, ubi verissimè (ac sanè si non verissimè, bipedum omnium impudentissimus fuerim) ità doctissimum Præsulem affatus sum: *Perlegisti (neque id festinanter) singula utriusque dissertationis capita, patientiâ tuâ prolixitatis tedium devorante; perlecta comprobâsti tuo calculo, quin & (pro benevolo, quo me meâque omnia complecti solitus es, affectu) tuis laudibus condecorâsti.* Verissimè, inquam, me hæc scripsisse & Deum & homines testes habeo. Quæ eò libentiùs refero, quòd D. *Trumannus*, in calce libri sui adversùs me scripti, suspicari se profiteatur, me ista confinxisse, quò scil. tanti Præsulis, tamque eruditi Scriptoris suffragio dogmatis meis fidem conciliarem. Nescio sanè, quis ipsi animus fuerit, qui tam iniquam & malevolam suspicionem de homine, sibi de nulla mala fama noto, eoque Theologo & Ecclesiæ Presbytero in sinu suo favere poterat, adeoque palàm proferre non erubuerit. Sed cùm fato ille cesserit, ejus manibus parcendum. Cæterùm annum jam agens secundum supra quadragesimum, *Harmoniam* (tot hominum clamoribus admonitus) legi & relegi seriò, abjectâ omni (utì spero) φιλαυτία, certè præmissis ad Dominum precibus, ut lumine suo cœlesti mentem meam illustrare, & quoscunque meos errores contra divinam veritatem mihimet monstrare dignaretur; quibus sanctè quoque vovi & spondi, me ostensos errores, sùsque deque habitâ existimatione meâ, palàm & publicè coram Ecclesiâ abrenuntiaturum. Post tam accuratum & religiosum operis examen, si cupis scire, quid de ipso ipse tandem sentiam, dicam sincerè. Video clariùs (quod & ex parte videram, cùm opus primùm evulgâssem; unde ista in postscripto confessio, quam toties & tam inclementer exagitat D. *Tullius*,) esse ibi nonnulla, quæ dilucidius & plenius explicari poterant, atque, in juniorum saltem gratiam, debuerant; quam explicationem in examine utcunque supplere conatus sum. Video interpretationem meam unius & alterius loci Paulini difficilioris in dubium vocari posse, quam certior mihi expositio nondum occurrat. Sed ad

ad summam quod attinet doctrinæ de Justificatione hominis, duam defendo, atque ad scopum utriusque Apostoli, *Pauli & Jacobi*, quorum conciliationem suscepi, persuasissimum habeo, me à veritate & Catholicâ sententiâ nequaquam aberrâsse. Qui verò tanto cum fastu juvenilem Harmonistæ ætatem toties exprobrat, utinam non ea scripsisset in maturiori ætate, quæ sanè ipsius gravitatem minimè decent.

6. Eodem capite p. 59. affirmat D. Tullius, Harmonistam super hanc rupem causæ suæ totam collocare molem, opera scil. à *Paulo* exclusa ejusmodi tantum esse, quæ sine gratia Evangelica perficiuntur, vi legis Mosaicæ, vel etiam naturalis. Atque ad illud probandum citat Dissert. poster. cap. 12. n. 2. Sed locum adeat Lector, & aliam planè sententiam reperiet. Verba mea hæc sunt: *Quisquis ea, quæ diximus, penitus intellexerit, facile is videbit, opera quæ Paulus à Justificatione simpliciter excludit, ejusmodi tantum esse, quæ sine gratiâ Evangelicâ perficiuntur vi legis Mosaicæ vel etiam naturalis.* Scil. hîc omittit, pro more suo, D. Tullius vocabulum illud *simpliciter*. Et tamen in ipso etiam capitis elencho vocem illam græcè posueram, quò à Lectore attentius observaretur. Nimirum concedo, *Paulum* opera quæcunque etiam ex gratia profecta à justificatione excludere κατὰ τὴν secundum quid, nempe eatenus, ut omne ipsis meritum Justificationis detrahat: sed à Justificatione ἀπλῶς & simpliciter, ut nullo modo necessariam aut conducentem ab ipso excludi tantum justitiam illam externam humanam & carnalem, quam litera legis Mosaicæ (& consequenter lex naturalis) præscribit, quæque absque speciali Evangelii gratiâ perfici poterat, omnino affirmo. Vide quæ diximus in *Examine* resp. ad animad. 20. § 1.

7. Eodem rursus capite p. 60. citat D. Tullius ex Harm. Apostol. dissert. poster. cap. 10. § 4. hæc verba tanquam mea: *Lex Mosis eo ipso, quòd promissa & minas tantum temporales continebat, ad ingenerandum hominibus genium atque ingenium humile ac sordidum, atque à vera ac genuinâ pietate planè alienum, ex se apta nata erat.* Deinde sic paratragediat: Ποῖον ἔπ' αὐτοῦ. Ore Christiano ac auribus quàm indignum! Populo suo Deus legem dedit, quæ (non per accidens & vitio humano, sed) Ex Se apta nimirum nata erat hominem à Deo abducere, &c.

*Hancine Theologiam appellabimus? Certe Calvinismum, quem vocant, omnem diritate superat. Piget pudetque suble-
stam Doctoris fidem in verbis meis citandis toties notasse. Scil. hic mihi tribuit verba ex se, & ne Lector dubitaret, quin ita revera scripserim, ista repetit, adeoque literis majuscu-
lis imprimenda curavit. Et tamen verba ista ex se planè è suo addidit & confinxit, uti locum ipsum consulenti pate-
bit. Hæc fraus quàm indigna homine Christiano, nedum Theologo! Hancine candorem appellabimus? Illud au-
tem dictum meum, nempe legem Moſis per se & juxta lite-
ram spectatam, quomodo eam spectarunt carnales Judæi, eo ipso quòd promissa & minas tantùm temporales, quin & præcepta externa & carnalia contineret, ad ingenerandum hominibus genium atque ingenium humile, &c. aptam na-
tam fuisse, quàm sit innocens, quàm verum & certum, quàm Veterum Doctorum, adeoque Scriptorum Θεολογικῶν senten-
tiis consentaneum, luculenter ostendi in *Examine Resp. ad animad. 22.* per tot. quòd lectorem remitto. Quorsùm verò movetur hic *Calvinismi* mentio? Scil. Doctori Calvinismus iste cordi curæque est, eique à Novatoribus, quos vocat, valdè metuit, neque sanè immeritò. Quanquam autem ansam hic nobis dederit D. *Tullius* dira Calvinismi dogmata aperiendi, nolumus tamen istam nunc camerinam movere. Neque id quidem necesse est, cùm jam cordatis omnibus sa-
tis perspecta sit Calvinismi diritas. Quæ deinceps in hoc capite de promissi vitæ æternæ defectu in lege Moſaica con-
tra Harmonistam prolixè disputat D. *Tullius*, ea omnia quàm nihil ad rem sint, videbit Lector, si adeat *Exam. Cens. resp. ad animad. 18. & 19. & 21.**

8. In capite octavo benè longo vapulant *Bellarminus* & *Aphorista*, nè verbum quidem ad *Harmonistam* reperi-
es. Nostra autem sententia de imputatione justitiæ Chri-
sti fusè explicatur *Exam. Cens. resp. ad animad. 11.* Ca-
pite nono redit ad *Harmonistam* D. *Tullius*, cujus argu-
menta quædam proponit diluenda; sed quàm dilutæ sint ejus solutiones, liquebit ei, qui legerit *Harmonia* no-
stræ dissert. poster. cap. 4. § 8, 9. Capite decimo *Harmo-
nista* rursus feriari permittitur. Eis autem quæ D. *Tul-
lius* ibi disputat, de natura fidei Justificantis, oppono, quæ eadem

eadem de re fusè differuimus Exam. Cens. resp. ad animad. 13.

9. Capite undecimo semel atque iterum strictim notatur Harmonista, sed frustra, ut cuivis apparebit, qui scripta nostra & D. Tullii conferre non gravabitur. Ad totum verò institutum quod attinet hujus capitis, in quo probare nititur V. R. nostram de Justificatione doctrinam cum Pontificiâ peramicè conspirare, paucis respondebo. Suprà ostendi, summam doctrinæ nostræ, de Justificatione hominis, hanc omnino esse, Neminem ex pacto Evangelico, solâ meritoriâ Jesu Christi sanguinis effusione impetrato ac sancito, remissionem peccatorum, sive Justificationem, absque fide & poenitentia comparare posse; absque fidei verò & poenitentia fructibus acceptam Justificationem custodire & conservare posse neminem. Si in hac quæstione aliam nullam tuentur doctrinam Pontificii, est quod de ipsorum hac ex parte doctrinâ, & cum Scripturis, Ecclesiâ Catholicâ, nostrâ, Reformatisque omnibus consensu seriò gratulemur. Neque enim dissidia non necessaria amamus, aut quærimus; quippe qui probè sciamus, jam nimidum multa esse Christianæ doctrinæ capita, eaque maximi momenti, in quibus Pontificii non à nobis tantum, sed etiam ab Apostolis, & Ecclesiæ primitivæ Catholicæ Doctoribus universis reverà longissimè dissentiunt. Equidem quàm manifestus sit nostrorum cum sanioribus Pontificiis, qui sive ante, sive post Concilium Tridentinum scripsere, super hoc articulo de re ipsâ consensus, fusè & eruditè ostendit Fieldus noster in Appendice ad lib. 3. de Eccles. cap. 11. de Justificatione. Quam Theologi eximii dissertationem si unquam attentè legisset D. Tullius, certè caput hoc undecimum libri sui totum omisisset. Sunt quidem inter Pontificios Theologos plerique, ex quibus ipse Bellarminus, qui operibus bonis, in Justificatione nostra, saltem secundâ, procurandâ, meritum condigni tribuere non sunt veriti. An hujus nos blasphemix affines esse voluit D. Tullius? Scilicet. Verùm quàm iniquè nobiscum hic agat, mox in hac ipsa sectione liquidò ostendemus. Interim rogamus, unde & quibus argumentis hanc gravissimam accusationem probaverit? Scil. ad libri sui caput sextum nos remittit, ubi ex nostris principiis istam de merito condigni conclusionem nimirum

Justif.

Paulin.

P. 124.

De just.
aſual.
cap. 31.
p. 404.

miſim ſequacem eſſe (ut loquitur) ſe probaſſe gloriatur. Quid verò ibi probare conatur ? nempe, ex operibus, & propter opera, ſive ex merito operum, Juſtificari, idem valere. Ubi aut Sophiſticè omnino agit, aut voluit, ex operibus, tanquam conditione tantùm ex parte noſtrâ requiſitâ, & per gratiam Dei præſtandâ, Juſtificari, & ex operibus, ut cauſis Juſtificationis noſtræ meritoriis, Juſtificari, inſuavè eſſe. Quis verò ſanus & mentis ſuæ compos illud affirmaverit ? Et tamen in hoc cardine tota Doctōris diſputatio vertitur. Si autem in re nimis manifeſtâ omnibus, qui ſenſu communi non deſtituantur, authoritate opus ſit, audiamus Davenantiū noſtri verba, in celebri loco, quem jam alicubi in Harmoniâ integrum citavimus : Atque hîc notandum, inquit, quando dicimus aliquid neceſſarium eſſe ad hoc vel illud obtinendum, ex ipſâ vi verborum non innuitur neceſſitas cauſalitatis, ſed ordinis. Quamvis itaque conceſſero hanc propoſitionem, opera bona ſunt neceſſaria ad Juſtificationem ; non poeſt ſtatim inferri, eſſe neceſſaria ut cauſas, multo minùs ut meritorias. Verbi cauſâ, ſi dixerō, ad obtinendam equeſtrem dignitatem neceſſarium eſſe adire aulam Regiam, atque coram rege in genua ſe demittere ; ineptè quis inde intulerit, ipſam acceſſionem, ſive adgeniculationem eſſe cauſas meritorias obtentæ hujus dignitatis. Ità & de illis omnibus operibus ſtatuumdum eſt quæ ex parte noſtrâ dicuntur ad Juſtificationem obtinendam neceſſaria.

Conc. Tri-
dent. Seſſ.
14. c. 4.
de contri-
tione.
Vide Juſt.
Paul p. 31.

10. Sed quid ſi hæc criminatio in Doctōrem recidat ? Quid ſi oſtenderimus, D. Tulli de Juſtificatione ſententiam cum Pontificiorum, in eo quod maximè (ut ipſe alicubi loquitur) Pontificium eſt, omnino conſpirare ? Certe res operoſâ probatione non indiget. Docent plerique Pontificii (cujus erroris duces manifeſtos habent ipſos Patres Tridentinos) veram de peccatis contritionem haud prorsùs neceſſariam eſſe ad Juſtificationem, ſive remiſſionem peccatorum obtinendam ; ſolam attritionem ad id in plerisque ſufficere. Nonne idem docet D. Tullius ? Certè. Fatetur enim poenitentiam quidem aliquam neceſſariò requiri ad Juſtificationem hominis ; ſed veram poenitentiam, ſive contritionem, hominis Juſtificationem antecedere debere omnino negat : quod ſæpiùs notavimus. Imò hæc in re D. Tulli ſententia diſſolutior eſt & pejor Pontificiorum. Nam illi affirmant

affirmant tantum, in plerisque attritionem sufficere ad Justificationem; ille contritionem in nemine Justificando necessario requiri docet: Illi præter attritionem, confessionem & satisfactionem aliquam postulant; ille per solam attritionem, nescio quâ fide (certè nuspiam in Evangelio ostensa) adjutam, remissionem peccatorum, sive Justificationem, impetrare posse hominem acriter contendit. Sed de his satis.

11. In capite 12. sive ultimo, agitur de reconciliatione D. Pauli & Jacobi. Ubi passim quidem Harmoniæ Author perstringitur. Verùm obtestor Lectorem, ut seriò & sine partium studio legere non gravetur Harmoniæ nostræ dissert. poster. caput 1. & 2. & Exam. Cens. resp. ad animad. 15. § 6, 7, 8. & videbit, quàm frustrà D. Tullius operam hîc suam omnem impenderit. Sunt tamen hîc quædam neutiquam prætereunda. Probaverat Harmoniæ Author dissert. poster. cap. 2. §. 4. p. 62. *Jacobum non tantum fucatæ, sed & veræ fidei solitarium Justificandi officium detrahere, hoc inter alia argumento: Fides ea, quæ in Abrahamo erat, proculdubio vera erat fides, non fidei larva; at fides ipsa Abrahami sine operibus ipsum justificare non valuit; dicitur enim ex operibus Justificari v. 21.* Jam audi, quid ad hoc argumentum respondeat D. Tullius. *Quî, inquit, fugere eum potuit, negare adversarios, Justificationem istam fuisse coram Deo? Hoc itaque est Paul. τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, petitio principii, quo vix ullus in disputante molestior paralogismus: neque enim hoc est disputare, sed nugari, & bonas horas malè perdere.* Sed quî D. Tullium fugere potuit, me, priusquàm hoc argumento pugnaverim, capite præcedente liquidò demonstrasse, Apostolum Jacobum agere etiam de Justificatione hominis coram Deo? Lege, lege, inquam, quisquis veritatem amas, Harm. Apost. dissert. poster. cap. 1. §. 7. & fateberis, me id ipsum quinque argumentis evidentissimis, atque omni luce clarioribus probasse. Quid ad ista verò D. Tullius? nè γὰρ quidem uspiam. Itaque hîc ipsi meritò reponuntur sua ipsius verba: *certè hoc non est disputare sed nugari, & bonas horas malè perdere.*

12. Eodem capite p. 164. D. Tullius seriò monet Harmoniæ Authorem his verbis: *Interim seriò monendus est Dissertator, ut se sibi conciliet, & pacem componat Domi. Nam si fi-*

Harm. A-
post. dissert.
poster.
cap. 4.
sect. 7.

des *Justifica sit separabilis à charitate* (quod hic acriter contendit) quomodo cultum Dei Evangelicum sibi conjunctum habet? quod ipse statuit p. 84. quomodo universam pietatem comprehendit? p. 85. Quomodo demum (ut alia id genus præteream) vocabulo *Fidei universa obedientia Evangelica exprimitur?* p. 89. Qualem hic ἀπλοῦς cernimus? Verum seridè monendus est D. Tullius, ut veracitatem & candorem magis in posterum curæ habeat. Nam ubi, quæso, Harmoniæ Author dixit (nedum acriter contendit) fidem Justificam esse separabilem à charitate? Ubi hanc Authoris sententiam invenit D. Tullius? In Archivis forsan (ut ipsius utar verbis) *Eutopianis*. Certè percurras Harmoniam nostram à capite ad calcem, nihil tale reperies. Dico quidem, (quanquam non acriter contendam, utpote qui quæstionem istam ad causam nostram planè ἀπερσδιόυσον esse disertè monuerim) fidem veram & in genere fidei perfectam ibi reperiri posse, ubi defit charitas. Quippe Christianæ fidei simplicem virtutem nihil aliud esse volo, quàm firmum mentis assensum Evangelio Christi habitum; quicquid autem huic assensui in corde, sive voluntate hominis, accedit, effectum esse ejus per gratiam Dei efficacis facti, atque ad charitatis virtutem pertinere. Hoc autem fusè & luculenter probavi Exam. Cens. resp. ad animad. 13. Jam firmum illum Evangelio assensum à charitate divelli posse, mecum fatetur ipse D. Tullius, & pars Theologorum, etiam Reformatorum, longè maxima. Fidem autem Justificam à charitate esse separabilem nunquam dixi, aut somnavi quidem. Imò contrà ubique contendo, quoties in Scripturis fidei tribuitur Justificatio & salus, fidem intelligi non simplicem virtutem, sed sensu complexo acceptam, quæ nempe per charitatem perfecta sit.

13. Quæ in *Auctario* suo p. 167. & seqq. disputat D. Tullius de necessitate bonorum operum ad salutem, quæ tamen ad Justificationem nequaquam sint necessaria, de conditionibus in Evangelio requisitis ac præscriptis, de distinctione inter jus ad rem & jus in re; ea omnia jam à nobis plenissimè refutata sunt Exam. Cens. resp. ad Animad. 7. §. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. & resp. ad Animad. 14. §. 6. Conferat Lector & judicet. Verum neutiquam silentio prætereunda est egregia Doctoris calumnia (Ex animo optârim nos ad duriora illa

illa vocabula non ipse adegisset) cum insigni fraude conjuncta, quæ occurrit p. 174. Ibi argumentum Harmonistæ quoddam refert his verbis: *Verum aliunde, nimirum ex 2 Thess. 1. 7. Heb. 6. 10. 2 Tim. 4. 8. sic adnotatur in hoc Syllogismo: Si merces vitæ æternæ operibus nostris ex justitia detur, tum ex operibus jus ad mercedem illam consequimur: sed hoc astruunt loci citati, ergo. Eadem quoque urgentur testimonia à Bellarmino pro suo operum merito, quod ab Harmonistæ nostri jure mihi quidem nihil discrepare videtur. Quis jam, qui de integritate & candore Doctoris persuasus sit, non dejeraret, Harmoniæ Authorem, in hoc saltem Justificationis articulo, purum putum esse Pontificium, quin & cum rigidioribus inter Pontificios meriti condigni patronis omnino sentire? Sed rursus exclamare cogimur, proh fidem hominis! Tuis ipse oculis inspicias, Lector, Harmoniæ locum, quem hîc exagitat D. Tullius, Dissert. prior. cap. 6. §. 11. p. 49, 50. Ibi citato illustri Apocalypseos loco cap. 22. 14. hæc subjicio: *Huic testimonio addi possunt omnia illa N. T. loca, in quibus vitam æternam à Deo operibus nostris ex justitia dari clarè asseritur, 2 Thess. 1. 7. Heb. 6. 10. 2 Tim. 4. 1. Hinc enim sic licet argumentari: Si merces vitæ æternæ operibus nostris ex justitia detur, ergo ex operibus nostris jus ad mercedem istam consequimur: (tale scil. jus quod in gratioso Dei per Christum fœdere fundamentum suum unice habeat) sunt hæc τὸν πρὸς τὴν ἀντίστροφον. Cui merces ex justitia datur, ille jus ad mercedem illam habeat, necesse est, & vice versâ. Vides jam omissa esse à D. Tullio hæc verba mea: Tale scil. jus, quod in gratioso Dei per Christum fœdere fundamentum suum unice habeat. Fortasse credidit, hæc meritò ab ipso prætermitti potuisse, quia scil. parenthesi includuntur. Rectè, si D. Tullius Grammaticum se aut Rhetorem tantum, non Christianum, non Theologum, non Theologiæ Doctorem profiteretur. Nimirum ex hac parenthesi mens & sententia mea isto argumento pugnantis, ità clarè intelligi poterat, ut istiusmodi cavillo locus non esset. Neque ipsum excusat, quòd postea agnoscat me fateri, jus quod habent bona nostra opera ad vitam æternam in gratuito per Christum fœdere fundatum esse. Nam hanc meam professionem non ἀποσπῶ & suo loco affert, sed post aliquam multa interjecta, & quasi obiter, & ità divulsam**

ab iis, cum quibus conjungi debuerat, ut Lector facile crediderit, me argumentum istud ita crudè attulisse, ut ab ipso recitatur, & verba illa saniora mihi alibi, ejus quod antea dixeram quasi oblito, excidisse. Accedit, quòd neque ibi verba mea integra produxerit, sed delumbaverit sententiam, omisso vocabulo *unicè*, ex quo sensus mei vera intelligentia præcipuè pendeat. Verùm ut ipsi fraudem istam condonemus, nunquam certè falsi testimonii crimine se liberaverit. Ait, videri sibi, jus, quod *Harmonista* tribuit bonis operibus, à *Bellarmini* merito nihil discrepare. Rogo, an unquam *Bellarminum* super hac quæstione legerit, necne? Si legerit, fieri certè non potest, ut reverà credat, me idem cum *Bellarmino* sentire. Sin *Bellarminum* non consuluerit, temerè de ipsius sententia nostræ collatâ pronuntiat, idque in re gravissimâ. Ut res tota clariùs elucescat, *Bellarmini* & *Harmonistæ* doctrinam conferamus. *Harmonista* in hoc ipso loco, quem vellicat *D. Tullius*, expressè docet, jus ad vitam æternam assequendum, quod operibus nostris tribui debet, tale esse, quod in gratioso Dei per Christum fædere fundamentum suum *unicè* habeat. Et alibi passim omne jus & meritum operum nostrorum ad vitam æternam obtinendum, quod in solo Evangelii promisso gratuito non fundetur, ita palam rejicit, ut nemo, cui sit vel mica candoris aut modestiæ reliqua, non erubuerit contrariam ipsi sententiam affingere. Vide imprimis *Harm. Apost. dissert. poster. cap. 18. §. 4, 5.* Ibi, inter alia, hæc verba reperies: Caveat itaque, quisquis salutis suæ consultum velit, ab imputatrici illâ superbâ, neque Deum Opt. Max. ad calculos vocet, tanquam sibi ullatenus debitorem. Meminerit, jus illud, quod habent bona justorum opera ad vitam æternam, in pacto ac promisso Evangelico *unicè* fundari; pacti autem illius & promissi fontem esse meram ac miram Dei Patris per Iesum filium suum misericordiam. Deinde hanc doctrinam illustro dictis aliquot veterum insignioribus. Denique ita omnia gratiæ & misericordiæ divinæ tribuo, ita meritum omne operum nostrorum repudio, ut negem, Deum nobis vel ex promisso suo Debitorem propriè dictum fieri. Verba mea hæc sunt: *Quamquam & hæc locutiones ab improprietate vix excusari possunt: ideòque Thomas aliique Scholastici dicere maluerunt, Deum promissis non debitorem effici nobis, sed sibi,*

sibi, b. e. decreto voluntatis suæ, quatenus ut promissis stet, ejus convenit veritati. Vides, quale jus ad assequendam vitam æternam operibus nostris tribuat Harmoniæ Author. Audiamus jam Bellarminum. Ille de Justif. lib. 5. cap. 17. hanc quæstionem proponit discutiendam: *Utrum opera bona sint meritoria ex condigno ratione pacti tantum? aut ratione operis tantum? aut ratione utriusque?* Deinde ad quæstionis determinationem progreditur his verbis: *Media sententia mihi videtur probabilior, quæ docet, opera bona justorum meritoria esse vite æternæ ex condigno, ratione pacti & operis simul: non quidem quod sine pacto, vel acceptatione non habeat opus bonum proportionem ad vitam æternam; sed quia non tenetur Deus acceptare ad illam mercedem opus bonum, quamvis par & æquale mercedi, nisi conventio interveniat. Quam sententiam conformem esse non dubitamus concilio Tridentino, &c.*

Unde liquet, juxta Bellarminum (quocum sentit † Suarez) rationem meriti condigni duobus compleri, nempe intrinsecâ dignitate operis, & accedente promissione Dei: ita ut opus bonum, prout fit ab operante, cum habeat sufficientem proportionem & valorem respectu præmii, egeat tamen Dei promissione tantum ad inducendam obligationem ex justitiâ, ex quâ illi debeatur præmium. Res hoc exemplo illustrari poterit. Fac aliquem alterius prædium emere voluisse, ipsique justum & condignum ejus præmium obtulisse; nequaquam teneretur possessor de jure suo cedere, absque libera aliqua ipsius pactione & conventionione interveniente. Hanc genuinam esse Bellarmini sententiam, tum ex loco allato, tum ex iis, quæ alibi passim apud ipsum occurrunt, nimis manifestum est. Jam verò Doctorem pudeat dixisse, videri sibi, Bellarmini meritum à jure, quod operibus bonis tribuit Harmonista, nihil discrepare. Magis verò ipsum pudeat, affirmasse generatim (quod facit cap. 11.) nos cum Pontificiis, (nè exceptis quidem rigidissimis) in hac de merito quæstione omnino conspirare. Nam Bellarminus (à quo tamen longè dissentimus) modestus ac temperatus fuit in hac controversia præ aliis Pontificiis. Neque enim

† Debitum fidelitatis nititur promissionis veritate: at debitum, de quo modò agimus, quamvis requirat promissionem, & in ea potissimum fundetur, tamen operibus commensuratur & proportionatur. Suarez. in 3. Thom. Tom. 1. Disp. 4. Sect. 5. Sect. quod si, &c.

desunt in Ecclesia Romana Doctores (pudeat matrem tales filios nutriisse) qui confidenter decernunt, valorem & dignitatem vitæ æternæ, absque ullo pacto Dei, aut favore, operibus nostris ascribendam esse: ac proindè nec merita Christi, nec promissionem Dei, nec ullum aliud pactum, seu favorem, ad ipsam rationem meriti pertinere. Scil. hanc sententiam apertè & acriter propugnat *Vasques* in 1, 2. qu. 114. disp. 214. cap. 4. Et pro eadem sententia allegantur ab ipso *Bellarmino Cajetanus, Dominicus à Soto, & alii.*

S E C T I O IX.

*Ad Dissertatiunculam de Sententia Paulina
Rom. 7. à Comm. 14.*

Dissert.
p. 2.

1. **R** Estat D. *Tullii* dissertatiuncula, de sententia Apostoli *Pauli* in cap. 7. ad *Romanos*, à nobis accuratius examinanda. Hic quidem de eo, quod præstitit, mirè gloriatur; & ipse sibi malo more palmam adjudicat. Sed adagium, quo utitur, meritò ipsi reponendum videtur, *Qui induit lorica, nè gloriatur, ut is qui exuit.* In ipso dissertatiunculæ ingressu *Harmonistam* arguit ingentis confidentiæ, quòd ausus fuerit dicere, sententiam illam, quæ statuit, *Paulum* de se loqui *Rom. 7. à Comm. 14.* non modò gravibus incommodis, sed etiam absurditatibus planè palpabilibus laborare. Sed judicet æquus lector, an quicquam hic dixerit *Harmonia* Author, quod non liquidò probaverit.

p. 1, 2.

2. Verùm ut nostræ affirmationi apud imperitos invidiam conciliaret, ità pergit: *Primùm autem, utinam seriò secum ante perpendisset (si tamen, quod puto, novit) in quos & quanta nomina gravis hujus invidiæ procella præceps decadat. Quid enim si unum fortè, aut alterum Theologum Neotericum, (quam & eximium) nonnullos etiam ex Veteribus, sibi suffragantes habeat? An ergo tot reliquos (doctrinâ, judicio, pietate pares saltem) cæ statim cranii teneritudine affectos sequetur, ut absurditatibus planè palpabilibus laborent?* Mox addit:

Inter

Inter harum scil. absurditatum Patronos, post excitatam à Pelagio curam & ἀγρίως, omnes reperiri Patres & potissimum Latinos (adjunctio etiam Hilario ante Pelagium) valde suspicor. Scilicet persuadere hinc voluit credulo lectori, 1. Harmonie Authorem non admodum multos ex Veteribus sibi suffragantes habere; unde & postea disertè affirmat, multò plures p. 5. esse, inter Ecclesiæ Sanctos notosque Doctores, dissentientes: 2. Harmonistæ adversari penè, si non planè, omnes Patres post Pelagium: 3. Unum tantum & alterum Theologum Neotericum eximium sententiæ nostræ favere. Quàm verò liquidò falsa sint hæc omnia, nunc ostendendum est.

3. Ad primum quod attinet, contra Doctorem affirmo, longè maximam partem antiquiorum Patrum interpretationi, quam propugnamus, adstipulari. Allegantur pro nostrâ sententia à doctissimo & fidelissimo Scriptore Gerardo Vossio *Ire-* *Histor. Pelag. l. 2.*
neus lib. 3. c. 22. *Tertullianus* lib. de pudicitia cap. 17. *Macari-* *Par. 1.*
us Homil. 1. *Basilius* in Psal. 1. & exhort. in Baptismum, *Thef. 2.*
cujus lemma, *quòd instruendi monendique sunt ad baptismum ve-* *p. 148.*
nientes. *Cyrillus* contra *Julianum* lib. 3. Et Epist. ad *Suc-*
cessum. Et lib. 1. de recta fide ad Reginas. Item *Origenes*, *Chry-*
sostomus, *Theodoretus*, Scriptor *Commentariorum Ambrosio*
tributorum, & *Theophylactus* notis in cap. 7. ad *Rom.* Affe-
runtur ab aliis nec minori fide *Cyprianus*, aut alius Scriptor
antiquus, Prologo de Cardinalibus Christi operibus. *Pauli-*
nus in Epist. 2. ad *Severum Sulpitium.* *Damasceus* de Or-
thodox. fide lib. 4. cap. 23. Additur ab ipso *Estio*, qui tamen *in Rom. 7.*
interpretationi nostræ adversatur, inter Græcos *Oecumenius*, v. 14.
inter Latinos *Sedulius*: quibus à *Grotio* annumeratur *Maxi-* *Discuss.*
mus. Ad cumulum adjiciam, è spicilegio meo, testimonia, p. 192.
nondum, quod sciam, ab aliis observata, sex veterum Do-
ctorum; quorum unus omnium ferè antiquissimus; alius an-
tiquissimis proximus; cæteri omnes satis antiqui & in Eccle-
sia Christi probati Scriptores.

4. *Justinus Martyr* Epistolâ ad *Zenam* & *Serenum*: Σάρκας p. 506.
ὃ ἀκμήν ἐσμεν, καὶ ἐδὲν ἡμῖν ἀγαθὸν ἐνοικεῖ. Παρακλητέον ἐν τὸν *Edit. Pa-*
ἰατρὸν πρὸς τὴν θεραπείαν. Ὁ ὃ οὕτω διακείμενός ἐστι δόξαι, καὶ τὴν *is. 1636.*
νόσον φέρεται. i. Caro enim prorsus sumus, neque quidquam
in nobis inhabitat boni. Advocandus igitur ad curam medicus.

Et

Et qui ita animatus fuerit, sanabitur, & morbum effugiet. Respicere hinc beatissimum Martyrem locum Paulinum in capite 7. ad Romanos nemo non videt. Scilicet ipsissima fere capitis verba v. 18. hinc recitantur: & satis clara paraphrasi exprimuntur verba v. 14. *Ego sum carnalis.* Neque minus perspicuum est, accommodare Justinum ista Apostoli verba ad hominem non renatum, sive extra statum gratiae ac salutis existentem. Nam primò verba illa Apostoli, *ego sum carnalis*, ita paraphrasticè exponit *σάρκες ἀκμὴν ἔσμεν. i. prorsus, omnino, summè caro sumus.* Nam ea est vis vocis ἀκμὴν. Sic Isocrates ad Demonium, ἀκμὴν φιλοσοφίας, summo studio philosophari. Quis hæc de homine per Spiritum Christi renato dici existimet? Deindè disertè loquitur de iis, qui nondum Christum medicum advocaverint, hoc est, qui extra Christum sunt. Deinde de morbo & vitio expressè loquitur, à quo, quicumque Christum medicum advocârunt, liberantur. Clarum est igitur Justinum Martyrem, qui in primâ Apostolorum διὰ δόχην floruit, nostræ interpretationi omninò consensisse. Clemens Alexandrinus, Doctor Ecclesiæ eruditissimus, qui sæculo secundo vixit, & magni illius Pantani discipulus fuit, Strom. 3. Postquam verba Platonis citaverat dicentis, *Philosophi animam corpus maximè vilipendere, & ab eo fugere, & secum seorsim esse querere;* hæc subjicit: Καὶ μὴ πεισινάδει τὸ δεινὸν ἀποστόλων λέγοντι· ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ρύσειαι ἐκ τοῦ σώματος τὸ θανάτου τέτυκται; εἰ μὴ τὴν ὁμοφροσύνην τῇ εἰς κακίαν ἐκπεσευμένων, σῶμα θανάτου τροπικῶς λέγει. i. Nunquid autem consentit cum divino Apostolo, qui dicit: infelix ego homo, quis me liberavit à corpore mortis huius? Nisi fortè eorum consensionem, qui in improbitatem trahuntur, corpus mortis dicit tropicè. Quærit, an locus iste Paulinus quicquam faveat isti Platonis sententiæ; & corrigit errorem adhibitâ catholicâ expositione, nempe, corpus mortis tropicè ibi dici de eorum consensione, qui in improbitatem trahuntur, quibus verbis status hominis nondum renati, adeoque improbi clarè exprimitur. Accedit, quod dicit, consensionem eorum, non suam, manifestè indicans, Apostolum ibi aliorum personam sustinere. Marcus Eremita de Baptismo interrogationem quorundam sic proponit: οὐκ ἔστιν ὁ Παῦλος μετὰ τὸ βάπτισμα ἠμῶν, ὅτι ἐκυσίως ἐνεργεῖτο; λέγει γὰρ, ὅτι βλέπω ἕτερον νόμον ἀντιστρατεύμενον τῷ νόμῳ τῷ νοῦς μου. i. Nun-

p. 433.

Bibliothec.
pp. Tom. II.
p. 921,
922.
Paris.
1644.

i. Nunquid igitur Paulus post acceptum baptisma peccavit, quia sponte agitabatur? Ait enim: video enim aliam legem repugnantem legi mentis meae. Interrogationi autem sic respondet:

Ὁυτω καὶ τὰς λοιπὰς γράφας οἱ κακῶς νοῦντες διαστρίψαι, καὶ πλανῶνται. ἀνάλαβε γὰρ ἀνῶθεν τὸ κεφάλαιον τῆτο, καὶ εὐρήσεις ὅτι ὁ ἀγῖος Παῦλος λέγει περὶ ἐαυτοῦ μετὰ τὸ βάπτισμα, ὅτι τὸ τῶν ἀπίστων Ἰσραὴλ πρῶτον λαμβάνει, πείθων αὐτοῦ ὅτι χωρὶς χειρὸς διὰ τὸ Βαπτίσματος δεσφύνης, ἀδύνατον εἶναι τῆς ἀμάρτιας. i. Hunc in mo-

dum reliquas scripturas malè sentientes pervertunt, & errant. Repete capitulum istud è superioribus, & reperies sanctum Paulum non loqui de seipso post acceptam baptismum: sed infidelium Judaeorum assumere personam, persuadentem illis, non posse fieri, ut sine gratiâ Christi, quæ per baptismum confertur, superetur peccatum. Ubi & eos, qui locum Paulinum aliter exponunt, unâ cum Heterodoxis, malè sentientibus & S. Scripturas pervertentibus annumerat. *Beatus Dorotheus Doctrina. i. Bibliothec.*

Ἀνανέωσεν αὐτὸν πεπόντα ἀνθρώπον γινόμενον ἀνθρώπον. Τὸν κατὰ δεικνύοντα τῇ ἀμάρτια ἐλθέτωσε, τὸν βία ὑπ' αὐτῆς κρατούμενον. Βία P. 750.

γὰρ καὶ περὶ νείδι ἦγετο ὑπὸ τῆς ἐχθρῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ χεῖρον καὶ οἱ μὴ θέλοντες ἀμάρτηται, βία ἡμάρτανον ὡς λέγει Ἀπόστολος ἐν περὶ ῥώμης ἡμῶν. Ὁ γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὸν, τῆτο ποιῶν, ὅτι ὁ θεὸς κακόν, τῆτο πράττει. Γινόμενον ἔν ὁ θεὸς ἀνθρώπον δι' ἡμᾶς, ἐλθέτωσε τὸν ἀνθρώπον περὶ νείδου τῆς ἐχθρῆς. i. Renouavit ipsum lapsum hominem homo factus:

(Dei Filius) & peccato servientem & vi ab ipso subactum manumisit. Violentiâ enim & tyrannide peccati sub jugo traheretur ab hoste infelix homo: invitâsque & nolens ferè peccare cogebatur: ut ait de seipso Apostolus sub nostrâ personâ: Non enim quod bonum volo, hoc facio: sed quod nolo malum, id operor. Factus igitur homo Deus propter nos, hominem à tyrannide inimici liberavit. Lege, si vacat, quæ ibidem sequuntur. S. Pacianus

Episcopus serm. de baptismo: Quæ igitur spes hominis? Bibliothec. sine lege ideò periit, quia peccatum videre non potuit, & in lege Pp. tom. 3. ideò, quia in id ipsum, quod videbat, incurrit. Quis ab inte- P. 76.

ritu potuit liberare? Audite Apostolum: miserrimus ego homo! quis me liberabit à corpore mortis hujus? gratia, inquit, per Dominum nostrum Iesum Christum. Ennodius Epistolarum

lib. 2. epist. 19. ad Constantium: Velle adjacet mihi, perficere Bibliothec. autem non invenio. Quid est aliud nisi dicere, novi dextrum iter Pp. tom. eligere: sed nisi ingredientem juverit gratia superna, lassabor? 15. p. 240.

p. 9.

Discuss.
p. 25.
& seqq.

5. Viginti & duos probatos Ecclesiæ Doctores, pro nostrâ sententiâ confirmandâ adduximus. Jam D. *Tullius* conscribat & lustret (ut cum ipso loquar) exercitum suum, & cum nostro conferat. Ex patribus, qui tribus primis sæculis floruerunt, quorûmque scripta hodiè extant, pro D. *Tullii* interpretatione (quanquam non ab ipso) unus affertur *Methodius*, qui tertio sæculo vergente floruit. Et tamen ipse locum exposuit longè aliter, quàm ab iis, quos sequitur D. *Tullius*, factum est, uti fusè ostendit *Grotius*. Ut liquidò affirmare possimus, nostram *Paulini* hujus loci interpretationem, in primæva Ecclesia (quæ sine dubio optimè intellexit sacrorum oraculorum *δυσλόγια*, recens derivatâ scil. ab ipsis Apostolis veri sensûs traditione) communiter receptam atque approbatam fuisse. Ante *Augustinum* quatuor omnino Ecclesiæ Doctores à nostris in hac causâ adversariis, pro suâ expositione confirmandâ, allegantur, nempe, *Methodius*, quem modò commemoravimus, *Hilarius*, *Gregorius Nazianzenus* & *Ambrosius*. Sed de *Gregorio Nazianzeno* nondum mihi constat, ipsum de homine verè regenito locum controversum intellexisse: certè id non probat testimonium ex ipso allatum ab *Augustino* lib. 2. cont. *Julian.* cap. 3. Imò alicubi in *Carminibus* (si memini) contrariam interpretationem non obscure tradit. Sic ibidem pro se allegat *Augustinus Cypriani* locum, de Oratione Dominica: ubi constat, non agere beatissimum Martyrem de cap. 7. ad Romanos, sed de 5. ad *Gal.* v. 17. inter quæ duo loca latum esse discrimen alicubi clarè ostendi. Ad *Ambrosium* quod attinet, cùm is de sententia *Paulina*, in v. 15. & seqq. idem quod *Augustinus* senserit; id tamen nobis largitur, unde *Augustiniana* interpretatio funditus evertatur. Nimirum exponit verba illa v. 14. ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato, de homine improbo. Sic enim ille lib. de *Isaac.* & anima cap. 2. Ubi anima pro homine ponitur, significatur Deo adhærens, non corpori, ut est illud, Anima benedicta omnis simplex: ubi autem caro pro homine nuncupatur, peccator exprimitur, ut est illud, Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Sed demus quatuor illos Scriptores de interpretatione hujus capituli idem planè cum *Augustino* sensisse; qualem, quantûmque istis paucis Catholicorum Doctorum exercitum opponimus!

nempe

nempe *Justinum Martyrem, Irenæum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Cyprianum, Origenem, Macarium, Basilium magnum, Cyrillum, Chrysostomum* Scriptorem commentariorum *Ambrosio* tributorum, *S. Pacianum, &c.* qui omnes ante *Augustinum* floruerunt. Ad *Augustinum* verò quod spectat, ipsi opponimus ipsum, antequam à Pelagiano conflictu incalesceret: & obnixè rogamus Lectorem, ut ea, quæ de hoc loco, communem priorum Patrum sententiam secutus, scripsit quæst. 66. lib. 83. quæstionum, & in quæstionibus expositis Epistolæ ad Romanos, necnon quæst. 1. ad *Simplicianum*, libero judicio conferat cum interpretatione, quam post exortam Pelagii hæresim quæsit, & rationibus, quibus persuasus fuerit, ut eam amplecteretur, ab ipso expositis lib. 1. *Retractionum* cap. 23. & 26. & lib. 2. cap. 1. quod si fecerit, nulli dubitamus, quin antepelagianum hîc *Augustinum* (si ità loqui fas sit) *Augustino antipelagiano* longè præpositurus sit. Verè dixit vir magnus: Familiare fuit *Augustino* mutare sententiam, & non semper in melius. Olim negaverat, Deum corporis clarificati oculis videri posse; contra sensit postea, & in ea sententia est mortuus.

6. Illud mantissæ loco hîc addendum (quod à viris doctis observatum fuit) interpretationem hodiernorum Theologorum, quibuscum *D. Tullius* sentit, à sensu & mente ipsius *Augustini* longissimè distare. Nimirum isti bonum illud, quod Apostolus ait velle se quidem, at non facere, & illud malum, quod nolle se dicit, at facere tamen, interpretantur de malo & bono actuali: malum explicantes factum ipsum, quod ex concupiscentiâ carnis contra Spiritûs concupiscentiam, voluntate consentiente, patratur; bonum verò itidem de ipso facto explicantes, quod quis secundum Spiritum quidem facere concupiscit, sed impediante carnis concupiscentiâ actu ipso non præstat. Contra *Augustinus* apertè docet, locum Apostoli si de actualibus peccatis explicetur, non posse de regenito intelligi; si verò de regenito explicandus sit, necessariò de concupiscentiæ tantùm internis actibus, quibus homo non consentiat, intelligendum esse. Sic enim ille lib. de nup. & concup. cap. 31. *Apostolus* autem subjungit & dicit, *Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: quod sic intelligendum est, mente servio legi*

Dei, non consentiendo legi peccati, carne autem servio legi peccati; habendo desideria peccati, quibus etsi non consentio, nondum tamen penitus carco. Idem lib. 1. cont. duas epist. Pelag. cap. 10. Atque inde concludit, Igitur ipse ego mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: carne scil. legi peccati concupiscendo, mente autem legi Dei non consentiendo. Idem advers. Julian. lib. 5. cap. 5. Noli ergo facere quod pati non vis, & dicere quod invitamus ad dulcia facta, quibus Apostolum recitamus dicentem: Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Etsi enim non hoc perficiant bonum quod volunt, ut non concupiscant; faciunt tamen bonum, ut post concupiscentias suas non eant. Ad eundem modum & alibi passim. Poterit ergo aliquis D. Tullii interpretationem absurditatis damnare, salvo Augustini honore. Neque tamen defuere viri doctissimi, & Augustino quod satis est tribuentes, qui ejus expositionem liberâ censurâ perstrinxerunt. Sic magnus Erasmus in Rom. 7. v. 25. Certè, inquit, hoc agit Augustinus adversus duas Epistolas Pelagianorum lib. 1. cap. 8. & aliquot sequentibus, ut totus hic locus competat Paulo vel puero, vel sub lege peccati, vel sub gratiâ sentienti motus affectuum, licet non assentiens; sed adeò durè multa torquens, ut magis conveniat, Paulum humani generis personam in se recipere, in quâ est Ethnicus exlex, Judæus carnalis sub Lege, & spiritualis per gratiam liberatus. Ac sanè (ut quod res est dicamus) quid istâ interpretatione durius aut coactius, quæ phrasas Apostolicas, carnalem esse & peccati vernam, operari malum, ad faciendum, quod bonum est, esse inhabilem, à lege peccati captivum duci, legi peccati servire, accommodat homini sub gratiâ quidem sentienti motus affectuum, sed ipsis nullatendens assentiens? Neque tamen D. Tullio suisque magnopere repugnaremus, si Augustinianâ interpretatione (quæ ut satis absurda sit, per se tamen est innoxia) contenti essent: sed illi nimirum existimasse videntur, interpretationem istam (ut cum D. Tullio loquar) ad fidelium solamen baud permagni referre.

Dissert. p. 1.

7. Ad secundam Doctoris sive assertionem, sive suspicionem pergamus, nempe, post Pelagium omnes Patres, potissimum Latinos, à partibus suis stare. Quàm longissimè hoc à vero abest! Nam Græci Doctores, etiam post Augustinum & Pelagium, constanter adhæsere primitus receptæ atque appro-

approbatæ in Ecclesia Catholica interpretationi: quod satis testantur *Theodoretus*, *Theophylactus*, *Oecumenius*, *Damasce-nus* & alii. Scilicet Græcis illis vel non tam nota, vel tantâ admiratione non excepta fuisse *Augustini* scripta: cujus Doctoris eximii nimia veneratio (cogimur verum fateri) multos in Ecclesiis Latinis à Priorum patrum communiori sententiâ, tum in hac re, tum in aliis, ad placita ipsius ferè peculiariora amplexandum abduxit. Neque tamen vel illud verum est, Patres omnes *Latinos* post *Augustinum*, ipsum secutos esse. *Ennodium* & *Sedulium* jam ostendimus à partibus nostris stare. *Primasius* & *Haimo* utramque interpretationem, nempe *Augustini* & vetustiore, miscent, notante *Estio*. *Beda* quoque dubius est, & nescius utram expositionem certò amplectatur. Sic enim scribit in 7. ad *Rom.* ad verba illa, scimus quia lex spiritualis est: Fortè ergò alius est aliquis, fortè tu es; aut tu es, aut ego sum. Si ergò aliquis nostrum est, ipsam quasi de ipso audiamus, & non irati corrigamus nos. Si autem ipse est, non sic intelligamus, quod dixit, Non quod volo, ago, sed quod odi illud facio, tanquam vellet esse castus & esset adulter, aut vellet esse misericors & esset crudelis, aut vellet esse pius & esset impius. Sed ad quid? volo non concupiscere, & concupisco. Ex posterioribus, qui tamen *Neotericis* non solent annumerari, nostri sunt, fatente *Estio*, *Lyranus* & *Carthusianus*.

8. Restat tertia atque ultima Doctoris assertio à nobis paucis expedienda. Ait, unum tantum & alterum Theologum *Neotericum* eximium interpretationi nostræ favere. Quid hoc, si verum sit? Certè in Scripturis interpretandis Ecclesiæ primitivæ consensum, neotericorum omnium, quocunque, quancunque sint, judicio longè præferendum esse, palàm ac liberè profiteamur. Sed & illud quoque à vero longè abest. Nostræ enim interpretationi favent non modò *Faber Stapulensis*, *Erasmus*, *Isidorus Clarus*, *Zegerus*, *Cardinalis Tole-tus*, aliique multi in Romana Ecclesia doctissimi interpretes; sed & inter nostros *Castellio*, *Wolfgangus Musculus*, *Bucerus*, (qui hætenus saltem nobiscum consentit, ut *Paulum* in c. 7. ad *Rom.* de se loqui omnino neget) *Grotius*, *Vossius*, *Amy-raldus*, & qui ipsi in Gallicana Ecclesia reformata astipulati sunt nec pauci, nec minimi: atque inter nostrates Doctor.

profundus Jacksonus, clarissimus Hammondus, maximi ingenii, eruditionis, & pietatis præsul Tailerus, Farindonus οἱ μαγείροι. & innumeri Theologi eximii, qui hodièque Ecclesiæ Anglicanæ ornamento sunt, simulque ab ipsa merito suo ornantur.

Vide Catechis. Trident. par. 2. cap. 5. de pœnitent. n. 29, 30, 31, 32. coll. n. 24, 25, 26, 27.

9. Quod posthæc à D. Tullio subjicitur, de catechismo Tridentino, ad nos nihil attinet. Illud tantùm dicimus, vetus adagium hîc locum habere, *dignum patellâ operculum*. Sanè enim optimè convenit interpretatio illa loci Paulini Catechismo, in quo, præter alia dogmata Christianæ pietati noxia, clarissimè docetur, veram de peccatis contritionem non esse omnibus necessariam, imò paucos admodum Christianos illam assequi, ideòque ad defectum ejus supplendum, ex summâ Dei indulgentiâ, substitutum esse *absolutionis Sacramentum*, quò scil. *faciliori ratione communi hominum salutî consuleretur*.

Dissert. p. 7. & seqq.

10. Ad ea verò, quæ de Sanctæ Ecclesiæ Anglicanæ judicio mox ab ipso annectuntur, omnino attendendum. Sed illud hîc cogimur præfari; Doctoris haud ferendam esse temeritatem, pro Ecclesiæ Anglicanæ decretis placita sua ferè omnia venditantis. Non licet nobis, vel de unius loci Scripturæ interpretatione ab ipso diversum sentire, quin mox voci Ecclesiæ nostræ obstrepamus. Quasi verò mitissima mater in ejusmodi pistrinum filios suos coegisset, ut integrum non ipsis esset, ad sensum locorum S. Scripturæ difficiliorum investigandum, quid senserint vetustissimi probatissimique in Ecclesia Doctores liberè disquirere, eorùmque consensum sequi. Imò certè hoc nobis jubet, hoc in mandatis dedit, uti suprâ ostensum est. Sed nimirum per totum librum suum id unum agit D. Tullius, ut Adversarius suus, quo jure quâve injuriâ, pro hoste pariter Ecclesiæ Anglicanæ habeatur: ad id torquere articulos, pervertere homilias ipsi visum est. Utinam verò secum antè seriò perpendisset, (ut ipsius utar verbis) in quot & quanta nomina gravis hujus invidiæ procella præceps decidat. De Harmonista quidem, nullius pretii homunculo, haud multùm solliciti sumus: sed quid fiet de Theologis, quos modò commemoravi, maximis Ecclesiæ nostræ luminibus & ornamentis, quibuscum & in hac re & in aliis ille sentit, si iste D. Tullii spiritus prævaleat? Nunquid

quid & ipsi ut spurii, immorigeri & matri suæ obstrepentes filii rejiciendi? Sanè id si unquam obtigerit, (quod omen avertat Deus) nescio, unde tantum Ecclesiæ damnum refarciri possit, aut ubi mater dilectissima filios magis genuinos & se dignos inventura sit. Verùm ad rem ipsam accedamus. Argumenti, quo probare nititur, nos in expositione loci *Paulini* Ecclesiæ Anglicanæ contradicere, hæc summa est. In articulo nono hæc observanda, 1º. Peccatum originis depravationem esse naturæ ab *Adamo* propagatæ cujuslibet hominis: 2º. Per hanc depravationem hominem ab originali justitiâ quàm longissimè distare: 3º. Ipsammet hanc depravationem manere in renatis: 4º. Hoc fateri Apostolum, nempe *Paulum*: 5º. Ad illud probandum citari quidem verba tantum Epistolæ ad *Galat.* cap. 5. v. 17. sed hoc nihil obtare; siquidem constat locum Apostoli in epist. ad *Gal.* cap. 5. v. 17. ejusdem planè sententiæ esse cum cap. 7. epist. ad *Rom.* 19. Atque hinc tandem efficitur, Ecclesiæ Anglicanæ Patres sensisse, verba Apostoli in cap. 7. ad *Rom.* à v. 14. de homine regenito omnino intelligi debere. Scilicet vis lepidi hujus argumenti hoc uno fundamento nititur, locum Apostoli in epist. ad *Galat.* cap. 5. v. 17. ejusdem omnino sententiæ esse cum cap. 7. epist. ad *Rom.* v. 19. sed hoc fundamentum jam à nobis eversum est *Harm. Apostol. dissert. poster. cap. 9. §. 23, 24, 25.* ubi clarè ostendimus, loca ista convenire quidem in hoc, quòd in utroque lucta quædam in homine describitur; at luctam istam longè diversissimam esse; seu luctatores, seu luctæ & certaminis eventum respiciamus. Quid verò ad ista *D. Tullius*? nè γὰρ quidem. Hoccine est candidum atque ingenuum disputatorem agere? Sed viderit *D. Tullius*, nè hoc argumentum in caput ipsius recidat. Si Patres Ecclesiæ nostræ credidissent, locum Apostoli ad *Rom.* 7. de homine regenito omnino exponendum esse, certè istum imprimis locum citassent ad probandam conclusionem suam, nempe concupiscentiam etiam in renatis manere; siquidem locus ille ità intellectus ad eam thesim confirmandam omnium appositissimus sit: atqui planè aliter faciunt; omisso loco isto, altero ex epist. ad *Galat.* utuntur, quem omnes de homine sub gratiâ Evangelii constituto exponunt. Jam ad ea omnia, quæ *D. Tullius* sive ex Patribus, sive ex Ecclesiæ

Angli-

Anglicanae articulis, contra nostram capitis 7. Epist. ad Rom. interpretationem attulit, satis, ut arbitror, responsum est. Judicet verò tandem lector cordatus, annon liceat mihi
 Dissert. p. 9. *verba Doctoris ipsi hinc regerere: Nunc autem satis constare*
puto, quàm periculosum sit, ut in re magna triumphos quis
agat, priusquam exercitum conscripserit, simul & lustrave-
rit.

p. 183.

Dissert.
p. 10.

II. Ab autoritatibus & suffragiis Doctorum tandem ad loci ipsius considerationem progreditur D. Tullius. Integrum autem mihi esset, quæ hinc ab ipso dicta sunt, omninò prætermittere, atque lectorem ad Harm. Apost. dissert. poster. cap. 9. remittere. Certè enim quisquis attentè & absque partium studio caput illud nostrum legerit, & cum iis, quæ à Doctore in dissertatiuncula sua contrà afferuntur, contulerit, is per se facillè perspecturus, (nisi vehementer fallor) argumentis meis nullatenus satisfactum esse; solutiones verò meas ad partis adversæ argumenta etiamnum intactas atque inconcussas manere. Verùm nè tergiversari videar, quæ ab ipso objiciuntur, singula breviter perstringere non gravabor. Harm. Apost. dissert. poster. §. 8. contra eam, quam D. Tullius amplectitur, interpretationem ità argumentor: *Primò supponit (interpretatio illa) Apostolum sermonem hinc interserere planè ἀπερὸς διόνοτον & ab instituto suo remotissimum. Etenim luce clarius est, ipsum circa initium capitis loqui de inefficacitate legis ad homines à peccati dominio liberandos: imo ostendere, tantum abesse, ut Lex id præstet, ut contrà vim prave cupiditatis irritet atque augeat. Ex eâ doctrina non ex ullâ aliâ nascuntur objectiones, quas Apostolus v. 7. & 13. discutiendas suscepit. Est autem omninò absurdum atque abhorrens, Apostolum objectionibus ex legis inefficacitate in iis, qui gratiâ Evangelii carent, descriptione & representatione statûs sui sub Evangelio respondere. Ad hæc D. Tullius, postquam parùm civiliter, & acerbè nimis Harmonistæ rursus juvenilem ætatem exprobraverat, ità respondet: Quî, quæso, potuit Apostolus homines ἐξ ὁποῦ αὐτῶν τὴν (licet omnis veræ pietatis expertes) ad Evangelii gratiam & justitiam efficacius invitare, quàm suo ipsius exemplo? Qui cùm ipse olim sub lege fuerat, nihil profecit, donec in gratiam Evangelii per fidem reciperetur. Miror tale responsum viro docto excidere potuisse, quod nodum adeò non*

non solvit, ut ne attingat quidem. Præterea huic responsioni id subest, quod manifestè falsum est, nempe Apostolum v. 14. & seqq. statum hominis describere, qui ad id jam per Evangelii gratiam proficiat, quod priùs per legem præstare non poterat, peccati scil. jugum excutere, ejusque dominium frangere. Nam contrà in versibus illis disertè describitur status hominis, qui etiamnum carnalis sit & peccato venundatus; cui benè agendi facultas longissimè absit; qui legi peccati captivus ducatur, ei que serviat. Ejusdem monetæ est, quod mox subjicit: *Quod de statu militiæ suæ contra carnem annectitur, cum certâ tamen spe victoriæ, id magis facit ad pugnam strenuè subeundam, cùm quod inefficax legis rigor non potuit, potest efficacissima Evangelii gratia.* Nam 1°. Sermo Apostoli v. 14. & seqq. non tantùm annectitur superioribus, ut sermo scil. ab ipsis non prorsus alienus; sed directâ responsio est ad objectionem, quæ v. 13. continetur. Jam vero objectio ibi proposita erat: rem esse miram, ut lex ea, quæ suâ naturâ sancta est & bona, eis, qui sub ipsâ sunt, causa mortis esse possit. Iterum autem quæro, ad eam objectionem dissolvendam quid faciat, quod versibus sequentibus comprehenditur, si Apostolus ibi de regeneratione sua loquitur; si quidem in statu regenerationis suæ, non ampliùs sub legis dispensatione constitutus est, neque quicquam commercii cum ipsâ habet, nedum ipsi lex ista causa mortis est, aut esse potest? Ad hanc quæstionem D. Tullii responsum frustra expectamus. 2°. Nescio quâ veri specie dixerit D. Tullius, v. 14. & seqq. luctam hominis contra carnem describi, quæ cum certâ spe victoriæ conjuncta sit. Contrà enim pugna ibi manifestè describitur hominis, cui nihil certius expectandum sit, quàm ut à carne vincatur, atque peccato captivus abducatur. Hoccine verò multùm facit ad pugnam strenuè subeundam?

12. In eadem sectione, interpretationem, quam D. Tullius sequitur, à scopo & contextu Apostoli prorsus alienam esse, hoc altero evidentissimo argumento probaveram: *Dein- Harm. de cùm in confesso sit apud omnes, Apostolum à v. 7. usque ad v. 14. Apost. loqui de statu hominis, qui est sub Lege; quænam, obsecro, ido- P. 183, nea ratio vel fingi potest, cur statuamus, eum in versu decimo 184. quarto & decimo quinto mutare institutum? præsertim cùm verba*

Dissert.
p. 11.

versus decimi quarti manifestam antedictorum rationem contineant, ut ex causativa particulâ *ἵνα*, quâ versus iste superioribus conneditur, clarè liquet. Quid ad hoc argumentum D. Tullius? Scommate, pro suo more, præmisso, ità respondet: Quid clarius, quàm Apostolum in toto sermone ab initio Epistolæ ad finem capitis septimi id unum (aut imprimis) agere, ut peccatores à se ad Christum abducatur, à suâ operum justitiâ ad illam, quæ est per fidem in Christo? Quod ut felicius expediret, ostendit, 1°. Legis eum esse rigorem, ut nulla ad salutem admittat opera, quibus vel minima peccati labes adhaeret; frustra itaque ex lege sperari vitam. 2°. Eam quoque vim legis esse lethalem, non quidem ex naturâ suâ, sed ex vitio omnibus innato, &c. Hoc verò cum in omnibus innascatur & inhabitet tam in Paulo regenito, quàm in Christum furibundo (etsi eandem in fidelibus tyrannidem per gratiam Christi non exerceat) quid, quæso, erat ἀποστροφῶν Paulum idem probare diversis mediis, quorum alterum à se nondum regenito, alterum ex regenito usurpaverit? Quid verò aliud hîc agit D. Tullius, quàm ut verborum ambagibus lectorem suum fallat, atque à re ipsa abducatur? Ità argumentamur: Particula rationalis *ἵνα* in v. 14. ejus connexionem manifestè indicat cum superioribus: quæ connexio ostendit hîc agi de eâdem re, quæ antè tractata est; & pronomen *ego* de eodem homine intelligendum esse, qui antea per idem pronomen est significatus. Actum autem est antea (omnium consensu) de homine sub Lege existente, & pronomen *ego* hominem sub lege existentem antea denotavit: ergò & hîc, ubi causa redditur ejus quod superius dictum est, agitur de homine sub lege existente. Secus sunt meræ scopæ dissolutæ. Sic argumentum illud nostrum aliis verbis formavit Theologus quidam doctissimus. Jam ad hanc objectionem solvendam, quid, quæso, facit omnis ille D. Tullii sermo? Ut res tota clariùs elucescat, paraphrasim instituemus v. 13. & 14. ad eorum hypothefim accommodatam, qui sentiunt Apostolum v. 14. incipere de se regenito agere.

TEXTUS.

TEXTUS.

Paraphrasis.

v. 13. *Quod ergo bonum est mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.*

An ergo lex bona mihi (scil. legis quidem cognitione instructo, sed nondum per gratiam Evangelii renato) facta est causa mortis? Dictum abominor. Sed peccatum & vitiosi in me affectus, occasione

bonæ legis magis (ut dixi v. 8.) irritati & accensi, verè ac propriè causa fuere mortis illius; ut hinc appareat natura peccati, & quàm scelerata res sit (ut ità dicam) ipsum peccatum, quod optimo Dei dono in perniciem meam converterit.

v. 14. *Scimus enim, quia lex spiritualis est; ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.*

Ut causam hujus rei apertius dicam, constat, inter meam & legis naturam maximum esse diffidium.

Quippe lex, à Deo Spiritu puro profecta, Spiritualem vivendi rationem præscribit; ego verò (scil. ipse Paulus, jam ad fidem Evangelii conversus, Spiritu Christi donatus, adeoque ad summum Christianæ virtutis fastigium evehctus) carnalis sum ingenii, spirituali legi repugnantis, & vitiosis affectibus mancipatus: hinc illa mihi incumbit legem transgrediendi, ac proinde mortem Legis transgressoribus intentatam subeundi infœlix necessitas: Ut manifestum sit, quod mihi per legem mors contingat, id nequaquam ex legis ipsius vitio accidere, sed ex depravato ingenio meo.

Quod hic in paraphrasi versûs decimi quarti parenthesi includitur, cum necessariò ex D. Tullii hypothese inferendum sit, quàm insulsa tamen, incongrua & absurda oratio per illam parenthesim divino Apostolo affingatur, nemo non

videt. Sed omiffâ illâ parenthefi, & pronomine ego v. 14. de homine intellecto, qui significabatur eodem pronomine v. 13. & præcedentibus (quod fieri debeat nos contendimus) fermo Apostoli clarus est & perfpicuus, fibique confentaneus ut nihil fuprà. Si autem caufetur D. Tullius, inconcinnam iftam paraphrafim fibi injuriâ à nobis tribui, ipfum obnixè rogamus, ut aliam proferat, quæ neque verbis & fcopo Apostoli, neque hypothefi fuæ repugnet: quod fi fecerit, herbam illico porrigemus.

Differt.
p. 12.

13. Sed inftat D. Tullius: *Cur autem, inquit, amicus Harmonifta tranfitum talem ab uno ftatu ad alterum rem adeò abfurdam pronuntiaret, non video, ni feipfum ejufdem abfurdi damnare velit, qui partem priorem iftius capitis comm. 25. ad Paulum regenitum accommodat, quod æquè abfurdam.* Refpondeo. Dico quidem Apostolum Paulum, poftquam verſibus præcedentibus, miferimum hominis ftatum, ſub lege conſtituti & Evangelii gratiâ deſtituti fuſè deſcripſerat; tandem initio v. 25. (brevis parenthefi inſertâ) gratiam Dei per Chriſtum celebrare, quâ ſolâ à ftatu illo deplorando tum ipſe liberatus fuerit, tum aliis liberationis via & facta fuerit & patefacta: deinde ad inſtitutum ſuum redire. An hæc parenthefis mea (neque mea tamen; quippe quæ ab antiquioribus Doctoribus miro conſenſu Apoſtolo tribuatur) æquè abſurda ſit atque iſta D. Tulli paraphraſis, judicent cordati omnes. Sed hæc de re plura dicemus in ſequentibus.

Differt.
p. 13.

14. Pergit D. Tullius: *Quam, inquit, reperiet cohærentiam in verſu proximè ſequenti c. 8. 1. Nulla igitur eſt condemnatio iis, qui ſunt in Chriſto Ieſu? cùm ſecundùm ipſum nulla talium occurrit mentio in toto capite præcedente, niſi tantùm in brevi iſtâ particulâ commatis poſtremi, Ago gratias Deo, &c. Cùm autem nobis objecerit particulam ſuam cauſativam ꝑ, quid faciet iſtis c. 8. 1. ἀγαπῶν; nulla nunc igitur condemnatio. Nunc igitur? cur quæſo? unde hoc inferitur? &c.* Quas verò hîc in ſudo facit tenebras vir Reverendus? Reſpice, Lector, analyſim noſtram capitis 7. ad Romanos Harm. Apoſt. Differt. poſter. cap. 9. ſ. 4, 5, 6. ubi cohærentiam Apoſtolici ſermonis in toto capite ſeptimo, ſimulque capitis octavi cum ſeptimo clarè explico. Summa ejus analyſis hæc eſt. 1º. Verſibus quatuor prioribus cap. 7. docet Apoſtolus, Judæos qui Chriſti fidem amplexi ſunt, non ampliùs

amplius obligari vinculo legis per Moſem datæ; ſed ab ea obligatione perindè liberos eſſe, ac mulier libera eſt à Matrimonii vinculo, mortuo marito. 2°. Ut quale quantumque ſit hoc beneficium intelligerent Judæi, docet *Paulus* v. 5. quàm planè miſer ſit eorum ſtatus, qui ſub lege ſunt: Contra v. 6. oſtendit foelicem eorum conditionem qui à legis vinculo per Chriſtum liberantur. Ut apertè falſum ſit, quod *D. Tullius* fidenter affirmat, juxta noſtram interpretationem, nullam fieri regenitorum mentionem in toto capite 7. niſi tantùm in brevi iſtâ particulâ commatis poſtremi. Nam fatemur adeoque contendimus, de regenitis agere Apoſtolum ab initio capitis uſque ad v. 7. 3°. Cùm Apoſtolus v. 5. non contentus dicere, legem non valuiſſe ad pravos hominum affectus tollendos, rem in contrarium deduxiſſet ſuo more, affirmando non ſolùm legem ad auferendas malas cupiditates non profuiſſe, ſed & per accidens iis excitandis atque inflammandis inſerviſſe: nè hoc dictum Judæis odioſum videretur, iſſque anſam præberet cavillandi, quaſi doceret Apoſtolus, Legem eſſe cauſam peccati, atque ob id malam, ideo v. 7. objectionem hanc prudenter anticipat, & in ſequentibus fuſè refellit. 4°. In ſolutione hujus objectionis v. 7. propoſitæ, & alterius ab ipſa natæ v. 13. immoratur Apoſtolus uſque ad finem capitis ſeptimi. Quid hoc maniſeſtius? 5°. Denique Apoſtolus initio capitis 8. repetit ea quæ dixerat in verſibus ſex prioribus capitis ſeptimi, (unde uſque ad iſtud initium capitis 8. ad reſpondendum objectionibus maniſeſtam digreſſionem fecerat) nempe tum vinculum legis Moſaicæ ſolutum eſſe, neminẽque propter non obſervatas ejus ceremonias damnatum iri, qui viam illam vitæ Spiritualis in Evangelio præſcriptam incedat v. 1. tum omnes verè Chriſtianos per Evangelium ab iſto peccati Dominio eſſe liberatos, à quo ut liberarentur per legem Moſaicam, nulla erat vel ſpes, vel poſſibilitas v. 2, 3, 4. & ſeqq. Hæc analyſi ſermonis Apoſtolici ſi clariorem noverit *D. Tullius*, utinam candidus impertiat; ſin minùs, ipſâ mecum uti nè dedignetur. Interim ex his ſatis videt lector cordatus, quanta fuerit Doctoris præcipitantia, qui ſuam de coherentiâ ſermonis *Paulini* diſputationem hoc ſarcaſmo (tanquam triumphans & victum adverſarium irridens)

clauferit: videat nunc Harmonista, quò ipsius præcipit antia se duxerit.

Harm.
Apost.
p. 184.

Dissert.
p. 14.

Harm.
Apost.
p. 185.

15. Sectione nonâ objectioni Adversariorum occurro ad hunc modum: Quod ergo objici solet de mutatione temporis in v. 14. adeò leve est, ut meritò pudeat viros graves tali argumento pugnare. Quid enim? Quia Apostolus à tempore præterito ad præsens transiit, ideòne statuendum erit, ipsum à proposito suo in materiam ab eo remotissimam recessisse? Quis nescit hanc temporum mutationem, vel in eodem orationis contextu, omnibus ferè scriptoribus satis familiarem esse? maxime cum res, de qua agitur, eadem quæ erat adhuc maneat. Ad hæc D. Tullius: Itane verò? Hem! An quenquam pudere debeat tempus præsens à præterito separare, maxime ubi res ipsa postulat? Respondeo, minimè certè. At propter solam temporis mutationem, sermonem gravissimo & divino Apostolo affingere, ab instituto ejus longè remotissimum, adeoque incongruum & absurdum, hoc, inquam, viros graves minimè decet. Pergit D. Tullius; Imò, inquit, rationis ullam vel umbram ostendat, cur Paulus à præterito ad præsens delaberetur, ubi nihil prorsus ad institutum fecit. Sic enim sermonem de se irrogenito deinceps continuat, quid opus erat, ut tempus mutaret? Respondeo. Plusquam rationis umbram aliquam ostendi, cur Paulus de eodem homine irrogenito adhuc agens, à præterito ad præsens delaberetur. Audi, Lector, verba mea, non ut à D. Tullio, pro more suo, misere truncata & mutilata citantur, sed integra. Quid, inquam, quòd ratio hujus mutationis ex ipso contextu satis manifesta sit? Apostolus enim v. 9. hominem hic representatum consideraverat in eo statu, quo erat priusquam legem accepisset. Deinde in sequentibus usque ad v. 14. eventum ostendit, qui homini isti post acceptam legem contigit; quòd scilicet & majoris culpæ reus & graviori pænæ obnoxius per legem factus fuerit. Huc usque igitur par erat, ut Apostolus præterito tempore uteretur. At v. 14. causam ostendit, cur ex lege aliud in homine consequatur, quàm id, quod per se lex propositum habet. Alia, inquit, est natura legis, alia hominum, qui sub Lege sunt, &c. Non autem conveniebat, ut Apostolus causam præsentem monstrans in tempore loqueretur præterito, aut diceret: Lex erat Spiritualis, sed ego eram carnalis: quin dicendum erat potius in præsentem: Lex est spiritualis, sed

sed ego sum carnalis, ut cuius rem attendenti facile liquebit. Quid ad hæc D. Tullius? Ità certè, inquit, quod priorem at- p. 14, 15. tinet sententiæ clausulam, non conveniebat Paulum nugatoriè loqui, cùm lex non erat modò, sed semper sit spiritualis. Nemo hominum, nisi nugator, dicet, ego eram homo. Satis tamen conveniebat Paulum dicere, ego sum carnalis, quia πῶς & aliquo sensu talis semper extitit, de quo statim. Itaque fatetur D. Tullius rationem esse evidentem, cur Paulus de legis natura agens, tempore uteretur præsentì, imò ipsum non potuisse nisi nugatoriè aliter loqui. In responsione verò de posteriori sententiæ clausulâ, quàm miserè (quod pace ejus dixerim) nugatur ipse? Scilicet non hîc quæritur, quo sensu Paulus personam ibi descriptam dixerit carnalem; (eâ de re postea agitur) sed cur Apostolus in utraque clausula tempus mutaverit, & in præsentì nunc loquatur. Rationem satis evidentem hanc afferimus, quia non conveniebat, ut Apostolus causam præsentem commonstrans tempore uteretur præterito; quin omninò oportebat ut in præsentì loqueretur. Ob hanc solam rationem contendimus, Paulum dixisse, non lex erat, sed est spiritualis, & ob eandem rationem, non ego eram, sed sum carnalis, & similiter in sequentibus. Ad hanc rationem enervandam quid attulit D. Tullius? &c. γστ.

16. Ejusdem capitis sectione 10. altero argumento eorum sententiam convello, qui caput 7. ad Rom. à v. 14. exponunt de ipso Paulo eoque regenito; quòd nempe ista sententia sermonem affingat Apostolo prorsus contrarium ac repugnantem. Hanc generalem rationem multis instantiis illustro & confirmo, quarum prima hæc est: De homine hîc descripto dicitur; Ego sum carnalis v. 14. at de regenito dicitur, quòd non secundùm carnem ambulet, sed secundùm spiritum cap. 8. v. 1. Ad hoc ità respondet D. Tullius: Quasi verò, inquit, carnalem esse (sive carnem habere sensu Apostolico) & secundùm carnem ambulare, idem sonarent, quæ δὲ δὲ πῶς & πῶς dissonant. Iterùm τὸ ἐν ἀρχῇ. Apostolus secundùm carnem minime ambulavit, verè tamen dixit, Ego sum carnalis. Ostendam quomodo, adhibita distinctione necessariâ, eâque satis perspicuâ. Carnalis enim dicitur aut interpretatione Legis, aut Evangelii: priore modo etiam sanctissimus in terra exit carnalis, quia quantâ-
cunque

cunque polleat sanctitatis gratia, minimè assurgit ad spiritualitatem (ut ita loquar) Legis, quæ peccatum omne procul abigit, & carnem pronuntiat. Quibus rehero 1°. Differunt quidem carnalem esse, & secundum carnem ambulare; sed ita tantum, ut illud habitum carnalitatis (ut sic dicam) significet, hoc verò actiones & facta carnalia magis respiciat. Quisquis autem carnalis est, is secundum carnem ambulat & vice versa. 2°. Facile est Doctore distinctiunculas pro libitu suo cedere, quæ sibi perspicuæ videantur, & reverà ipsi necessariae sint ad hypothesein suam tuendam: sed nos phrascs scripturæ ex scripturis, non ad ipsius arbitrium & usum exponendas contendimus; proinde quærimus, ubi in S. literis homo verè pius, nedum sanctissimus, qualis sanè *Paulus* erat, carnalis, nempe respectu affectuum, appelletur? Carnales quidem dicuntur ab ipso *Paulo Corinthiorum* plerique ratione imperfectioris scientiæ, & quòd rudes fuerint in cognitione mysteriorum Evangelii, 1 *Cor.* 3. 1. (quæ significatio ab hac quæstione aliena est) plerique etiam ob carnales affectus in ipsis prædominantes: ut sanè semper fuere, eruntque semper, sub ipsâ lege spiritûs vitæ, nimium multi carni servi- entes. Tales omninò videntur fuisse ex Corinthiis illi, qui ab Apostolo capitis citati v. 3. reprehenduntur: cùm enim, inquit, sint inter vos *emulatio*, & contentio, & schismata, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? *ἔρις, ζήλος & διχομαχία* (ipsa vocabula, quibus hîc utitur) alibi numerat Apostolus inter opera carnis, quæ hominem certò excludunt à regno cœlorum, *Gal.* 5. v. 20. Itaque probatio hoc in loco est ab effectis. Nam cùm sint carnis fructus *emulatio*, contentio, schisma; ubicunque spectantur, certum est, radicem illic vigere: regnabant hæc mala apud Corinthios plerosque; hinc Apostolus convincit, eos esse carnales. Fuere etiam inter Corinthios, qui ob alia carnis operâ, meriti- tissimo jure carnales dici poterant: utpote qui ebrietati, (idque in sacra synaxi) 1 *Cor.* 11. 21. & scortationi aliisque nefandis immunditiis, 2 *Cor.* 12. 20, 21. impensè addicti fu- erint. Verùm demus, à *Paulo* Corinthios quosdam verè pios, sed in gradu pietatis infimo constitutos, carnales ra- tione affectuum dictos fuisse: adhuc tamen locum Scripturæ quærimus, ubi vox *carnalis* eo sensu accipitur, quo ipsi *Paulo*

eximia

eximiae sanctitatis viro (qui *Corinthios* eo nomine acriter reprehenderit, quod carnales fuerint) conveniat. Contendit quidem D. *Tullius* in hoc loco, quo de agitur, vocabulum eo sensu accipiendum, ex ipso textu liquere. Nam ex istis Apostoli verbis; *Lex est spiritualis, ego autem carnalis*, ita argumentatur; *Carnalitas ista, quam ibi loquitur, palam opponitur spiritualitati, sive (ut latinius dicam) perfectioni Legis. Et quotusquisque, obsecro, ab ista carnalitate, dum in terris degit, immunem se profiteri audeat? Cum legem illam, suam puritate usque adeo tremendam, intuetur, quis, cum sanctissimo Apostolo, non statim exclamabit, ego sum carnalis. Verum hinc iterum D. Tullius, plane pro libitu suo, nullius textus S. Scripturae, nullius veteris Ecclesiastici Scriptoris autoritate fretus, novam interpretationem voci *πνευματικός* tribuit, ut vocabulo *σαρκικός* sensum, nullo itidem exemplo fultum, affingat. Quis enim unquam legerit vocem illam ab idoneo aliquo Authore eo sensu usurpatam, quo legis *ἀκριβεια*, hoc est, *rigorem* significet? Lex sine dubio hinc dicitur *πνευματικός* *spiritualis*, quod spirituales vivendi rationem praescribat, sive quod postulet, ut secundum Spiritum ambulemus, carnem vero ejusque desideria & affectus mortificemus & crucifigamus, ut Scripturam Scripturae phrasibus exponam: unde & opponitur Lex Spiritualis homini carnali, i. e. homini carnis affectibus dedito. Quae oppositio inter hominem carnalem & Legem Spiritualem mox à Paulo clarius explicatur cap. 8. v. 7. his verbis: *Quoniam studium carnis inimicitia est cum Deo: Legi enim Dei non subjicitur, neque subjici quidem potest. Nemo non videt, loca esse plane gemina. Ut enim hinc *φρόνημα σαρκός*, studium carnis, sic in loco, de quo quaeritur, homo carnalis, ob carnis studium ita appellatus, omnino opponitur Legi Dei. Atque ut exactam locorum convenientiam perspicias, sicut quod dicitur Rom. 8. 7. nempe, *Studium carnis inimicitiam esse cum Deo, neque Legi Dei subjici posse*, rationis loco additum est ei, quod praecesserat v. 6. nempe, *studium carnis mortem esse*: ita prorsus verba illa Rom. 7. v. 14. *Lex est spiritualis, ego carnalis sum*, annectuntur versui 13. ut ratio ejus, quod ibi dictum fuerat, nempe, *bonam Legem mortem factam fuisse, sive, mortem per peccatum effecisse. Utrobique sensus Apostoli***

manifestus idem est, nempe, magnam partem hominum mortem Lege intentatam incurrere non Legis culpâ, sed vitio suo, ideo scil. quia carnales sint, atque ejusmodi ingenii, quod Legi Spirituali planè repugnet, ipsique subjici omnino nequeat. Quid his clarius? Itaque ex ipsa oppositione inter Legem Spiritualem & hominem carnalem, argumentum hoc contra Adversarios ἀνταύτων formamus: Homo, de quo agit Apostolus v. 14. cap. 7. ad Rom. ideo carnalis dicitur, quòd ejusmodi ingenii sit, quod repugnet planè spirituali illi vivendi rationi, quam Lex præscribit, si-ve quod Legi Dei, talem vivendi rationem præscribenti, subjici nequeat: unde & mortem sibi conscivisse dicitur: Sed hæc in hominem regenitum, seu verè pium neutiquam competunt; ergo in commate isto non agitur de homine regenito, seu verè pio.

17. In eadem Sectione, ex eodem v. 14. ità arguentor: Homo ibi descriptus, dicitur *peccato venundatus*, ductâ metaphorâ ab iis, qui venditione toti traduntur in Domini alicujus imperium & potestatem, & phrasi planè eadem, quæ in Scripturis usurpatur de *Achabo Regum* & mortalium pessimo, 1 Reg. c. 21. v. 20. ubi 70 Interpretes habent ἐσπράθη ποιήσεν τὸ πονερόν. At de regenito affirmatur, quòd *liberatus à peccato servus factus sit justitiæ*, Rom. 6. v. 18. Quid ad hæc D. Tullius? Summa ejus responsionis huc redit: Distinguendum omnino esse inter *servum voluntarium* & *coactum*, aliud esse *peccato vendi*, aliud *se vendere*. Miserrimum sanè κρησφύγετον. Quasi scil. quisquam peccati servus fieri posset, voluntate suâ renitente. Certè ut nullum peccatum nisi voluntarium, ità nemo peccati verna, nisi qui talis voluntariò fiat: nemo peccato venditus, qui se non vendidit. Pulchrè rem explicat Damascenus, de hoc loco differens, lib. 4. Orthod. Fid. cap. 23. Ἡ προσβολὴ δὲ τῆς πονηρᾶς, τεπέσιν ὁ νόμος τῆς ἀμαρτίας, ὑπερβαίνων μέλει τῆς σαρκὸς ἡμῶν, δι' αὐτῆς ἡμῶν προσβάλλει ἀπ᾽ ἑαυτῶν παρβαίντες ἐκκοίως τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν προσβολὴν τῆς πονηρᾶς παραδεξάμενοι, ἐδώκαμεν αὐτῇ εἴσοδον, προσδέντες ὑφ' ἑαυτῶν τῇ ἀμαρτίᾳ ὅθεν ἐτοιμῶς ἄγεται τὸ σῶμα ἡμῶν εἰς αὐτήν. i. e. Suggestio maligni, hoc est, lex peccati, adveniens membris carnis nostræ, se per hanc nobis immittit. Nam semel transgredientes voluntariè legem Dei, dedimus illi ingressam, venundati à nobis ipsis peccato:

cato : unde promptè ducitur corpus nostrum ad illud. Quibus
 gemina sunt, quæ habet Basilus Moral. Reg. 23. *Ὁπὸ ὁ ἄκω* Tom. 2. p.
ἐλκόμεν & *ὑπὸ ἁμαρτίας ὁρεῖται γνωρίζειν ἑαυτὸν ὡς ἐπεὶ πρὸς πρηνυπαρ-* 433. Edit.
χέτης κρατούμενον ἁμαρτίας, ἢ ἐκὼν δουλεύων ἄγεται λοιπὸν ὑπ' αὐτῆς, Paris.
καὶ ἐπ' αὐτὴν δέλεται i. e. *Quod qui præter animi sui voluntatem* 1637.
trahitur ad peccatum, is intelligere debet, se ab alio, à se prius
commisso, peccato constrictum teneri : cui ultrò inserviens, de cæ-
tero ducitur ab ipso etiam ad ea, quæ minimè vult. Ad regu-
 lam probandam ἀμέσως affert Basilus verba Apostoli Rom. 7.
Scimus enim quòd lex spiritualis est, ego autem carnalis sum,
venundatus sub peccato, &c. Itaque frustra est D. Tullius,
 cùm de discrepantia inter 70 senes & textum Hebræum in
 loco 1 Reg. c. 21. v. 20. nobis tradendo, tam seriò mo-
 net Lectorem, mèque loci ejusdem haud bonâ fide citati ar-
 guit his verbis : *Locum hunc à Dissertatore huc trahi (licet à*
paucis quoque aliis) mirum est. Nam etsi 70 senes ità verte-
 rant, ἐπεὶ δὲ venditus est, qui fontem tamen Hebraicum inspe-
 xerit *כחמך* videbit cum nostra versione Anglicana consentire,
 [*he sold himself*] quod à viro veritatis studioso minimè clàm
 prætereundum erat ; hoc enim sapit umbratilis magis victoriæ,
 quàm divinæ veritatis curam. Equidem utcunque Harmo-
 nistam juvenem contempserit, putârim tamen, versionem
 70 Senum, duobus præsertim ad numerum additis, (qui
 certè fontem Hebraicum non indiligenter inspexerunt) apud
 ipsum aliquid momenti habiturum. Sed quantus hîc cla-
 mor de re quantula, imò nihili ! Scil. peccato vendi & se ven-
 dere (ut diximus) eòdem recidit. Verùm si D. Tullius
 postulaverit à nobis locum, ubi *venditus peccato* (phrasi
 passivè acceptâ) nostro sensu usurpetur, adeat, si lubet,
 1 Maccab. cap. 1. v. 16. Ubi Author de sceleratissimis qui-
 busdam Judæorum sic loquitur : *Et facientes sibi ipsis præ-*
putia, abscefferunt à fœdere sancto, & conjuncti Gentibus, Ven-
diti fuerunt ad faciendum malum. Nihil refert, quòd li-
 ber sit Apocryphus ; cùm in quæstione de genuino sensu
 phraseos apud Hebræos usurpatæ, quin Author Hebræus,
 hebraicè (Hieronymo teste) scribens, antiquus, in Ecclesia
 Christiana veteri magno in pretio habitus, imò à Veterum
 multis in ipso Scripturæ Canone repositus, pro judice com-
 petenti haberi debeat, nemo sanus negaverit. Ex hoc au-

Dissert.
p. 30.

tem loco coll. 1 Reg. 21. 20. apparet veteres Judæos, phrasi illâ *peccato venditum esse*, sive *peccato se vendere*, tanquam proverbiali locutione, profligatissimum peccatorem designare solitos fuisse. Quis itaque credat, (nisi qui facile credat, quicquid voluerit) Apostolum Paulum Judæum, & Judaico more ubique loquentem, in sermone ad Judæos directo v. 1. phrasi eo sensu usum fuisse, quo homini regenerito & verè pio, adeoque sanctissimo competeret? Certè hîc meritò reponuntur D. Tullio ipsius verba: *Scrutemur Scripturas, & caveamus, nè rebelles inveniamur adversus lucem.*

18. Vides, Lector, quàm invicta argumenta ex hujus capituli v. 14. ad nostram sententiam confirmandam adduximus. Istis autem illud pro coronide adjiciam: ipsum Calvinum, & post ipsum Bezam, aliòsque multos inter Reformatos Theologos, qui Calvinum secuti sunt, quanquam de interpretatione versuum sequentium cum D. Tullio consentiant, tamen, rei ipsius evidentiâ convictos, fateri, totum comma 14. de homine non regenerato exponendum esse: ac proinde sermonem Apostoli de se regenerito à v. 15. incipere. Sic enim Calvinus ad locum: *Nunc, inquit, propius committere inter se legem & hominis naturam incipit, ut clarius intelligatur, unde mortis vitium emergat. Deinde exemplum proponit hominis regenerati. Et mox: Nudam Naturæ & Legis comparationem proponit. Quum nullum sit in rebus humanis dissidium majus, quàm Spiritûs & carnis: Lex Spiritualis est, homo carnalis. Quæ igitur convenientia naturæ hominis cum Lege? nempe, quæ luci cum tenebris. Et rursus: Caro vocantur homines, quales nascuntur, & quandiu suum ingenium retinent: quia ut vitiosi sunt, ita nihil sapiunt, aut spirant nisi crassum & terrestre. Denique verba illa, *venditus sub peccato*, sic exponit: Hæc, inquit, particulâ declarat, quid valeat per se caro. Natura enim non minùs servus est peccati homo, quàm emptæ mancipia, quibus heri, non secus ac bobus vel asinis, pro libidine abutuntur, &c. Coactionem semper excipio: sponte enim peccamus, quia peccatum non esset nisi voluntarium. Quare hæc similitudo non coactam (ut loquuntur) astrictiōem sonat, sed voluntarium obsequium. Quid contra Doctoris lepidam distinctionem, inter servum peccati voluntarium & coactum expressius dici potuit? Ad comma verò 15. ita scribit idem Cal-*

Calvinus : Nunc descendit ad exemplum particulare hominis jam regenerati, &c. Similiter *Beza* in notis brevioribus ad locum : *Causa hujus rei hæc est, quod Lex cælestem puritatem flagitet, homines autem, quales nascuntur, sunt corruptionis mancipia, cui sponte serviunt.* Idem ad com. 15. ita scribit : *A versu 7. usque ad hunc 15. Legis usum docuit in non regeneratis.* Ad eundem modum (ut alios taceam, qui *Calvinum* secuti sunt) *Aretius* locum interpretatus est : qui & verba illa *Apostoli*, *venditus sub peccato*, exponit per illius plenum mancipium. Certè autem ob easdem rationes, quibus illi moti fuerunt ut v. 14. de homine non regenerato interpretarentur, debuerant etiam sequentia ad eundem hominis statum referre. Nimirum cogeantur fateri, *Apostolum* in v. 14. de homine non renato agere, 1º, quod verba commatis illius annectantur versui 13. & causam ejus, quod ibi dictum est, manifestè contineant; ibi verò *Apostolum* de homine non regenerato agere palàm sit : 2º. Quod phrasès istæ *carnalem esse, & peccato venundatum*, juxta usum *Scripturæ*, ad hominem regnitum neutiquam accommodari possint. Jam, inquam, quomodo non viderunt, iisdem argumentis omnino evinci, etiam sequentia de homine non regenerato exponi debere? Nam primùm verba v. 15. manifestè connectuntur per eandem rationalem particulam & cum v. 14. Deinde phrasès istæ, quæ de homine in sequentibus descripto usurpantur, nempe quod *carne Legi peccati serviat*, v. 25. quod *Legi peccati captivus ducatur*, v. 23. nonne idem sonant, quod *carnalem esse & peccato venundatum*? Illud præterea addendum, argumentum *D. Tullii*, ad sententiam suam confirmandam, à mutatione temporis à præterito in præsens ductum; quod ille tanti facit, ut audeat pronuntiare, *Adversarios ipsum suo pondere non premere solum, sed opprimere*; etiam judicio *Calvini*, *Bezae*, & aliorum *Reformatorum Theologorum*, nullius esse ponderis. Nam illa temporis mutatio primùm fit in v. 14. quem tamen *Theologi* illi de homine non renato omnino exponendum contendunt.

Dissert.
p. 14.

19. Sectione duodecimâ argumenta pro contraria sententia, à *Paræo* in explicatione capitis 7. ad *Rom.* sedulò collecta, propono discutienda. Eorum hoc primum est : *M.*

Harm.
Apost.
p. 187.

Dissert.
p. 18.

nifestum est, inquit, de se non de alio loqui Apostolum, quia continuat querelam de se in prima persona per totos duodecim versus, ego sum carnalis, &c. Respondeo. Neminem, nisi qui in Paulinis Epistolis planè hospes sit, nescire, hunc *μεταφυσικόν*, quo in sua persona, quæ ad alios pertinent, exprimere gaudet, esse figuram Apostolo satis familiarem. Atque ad illud probandum, cito loca, 1 Cor. 4. v. 3, 4. coll. v. 6. Rom. 3. 7. 1 Cor. 6. 12. 15. & 10. 23. 29, 30. Gal. 2. 18. Quid hîc D. Tullius? Rhetoricationibus quibusdam, pro more suo, præmissis, ità tandem rem ipsam aggredi videri voluit: Perpendat verò, inquit, Lector & memoriâ teneat, quam in se suscepit provinciam; Paulum scil. aliis locis de se in prima persona loqui, quæ multùm abest ut viro sancto convenient. Hoc illi onus incumbit. Consulamus loca, & vel lippi videant quàm bellè respondeant. Sed nescio unde id jus in Harmonistam habet D. Tullius, ut onera ipsi pro libitu suo imponat. Nam ubi, quæso, apud Harmonistam ista reperiuntur, (quæ tamen ut ipsissima ejus verba distincto charactere designat D. Tullius) Paulum aliis locis de se in prima persona loqui, quæ multùm abest ut viro sancto convenient? Verba mea, ut vides, hæc sunt: *μεταφυσικόν*, quo in sua persona, quæ ad alios pertinent, exprimere gaudet, esse figuram Apostolo satis familiarem. Nonne verò hoc probant loca à me citata? Certè, vel ipso D. Tullio fatente. Interim certissimum est, in uno saltem locorum aliorum, de se Paulum in prima persona loqui, quæ multùm abest ut viro sancto convenient. Sic enim loquitur Rom. 3. 7. Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius, quid adhuc & ego tanquam peccator judicor? Mendacium vocat infidelitatem, sive incredulitatem Judæorum, de qua locutus fuerat, v. 3. Dixit autem mendacium, ut rectè notat Estius, propter Antithesim cum veritate Dei. Abundare in gloria est clariorem fieri. Sensus totius versûs est: Si veritas Dei, per meam, qui infidelis Judæus sum, incredulitatem, clarior & illustrior facta est, (nempe in vocatione Gentium) quo jure mea ista infidelitas à Deo punietur? Itaque Apostolus (ut in cap. 7. ad Rom. ità) hîc Judæorum personam sustinet, & de se in prima persona loquitur, quod multùm abest ut viro sancto conveniat. Quippe loquitur in sua persona de infidelitate Judæorum, à qua tamen ipse longissimè abfuit.

abfuit. Sed D. Tullius, ad scopum & contextum loci minimè attendens, sensisse videtur, vocem *mendacium* hîc propriè & strictè sumi pro ejus quod falsum est deliberatâ enuntiatione, & Pauli adversarios ejuscemodi mendacii ipsum falsò accusasse. Merum somnium.

20. Proximâ Sectione, ad id, quod urget *Paræus*, reperriri quidem in Scripturis personarum Enallagan; sed eam quovis loco ex textu liquere, hîc verò nullo modo liquere: his verbis respondeo: Imò verò, inquam ego, si ullo in loco liquet, certè hîc liquido liquet. Ut enim taceam allata jam argumenta, quæ hanc figuram planè necessariò postulant; cum Apostolus satisfacere vellet isti objectioni, Legem esse causam peccati, atque respondere, tantùm abesse, ut peccati causa sit, ut ea sola peccati naturam accuratè solidèque demonstret: ait se, absq; Lege esset, quid sit concupiscentia nunquam fuisse cogniturum, & olim cùm esset *χωρίς νόμου* sine Lege, eam à se minimè fuisse cognitam, v. 9. Equidem illud esse *χωρίς νόμου* in Apostoli scriptis Gentilium statum & conditionem significat, vel eorum, qui Lege scriptâ carent, ut opponitur eorum conditioni, qui vivunt sub œconomia legali. Vivere enim *χωρίς νόμου* & *ἀ νόμου* vel *ἀ νόμων* idem significant. Vide Rom. 2. 12. 1 Cor. 9. 20, 21. Nunquam autem certè Apostolus eo modo sine Lege fuit, siquidem Judæus erat genere, à teneris unguiculis Gamalielis discipulus, qui Legis doctrinam unà cum lacte suxerat. Necessè est igitur, ut statuamus Apostolum in sua persona voluisse repræsentare statum Judæorum, primò quales fuerint *χωρίς νόμου* ante Legem latam; deinde quales facti sint *ἐν νόμῳ* τῆς ἐκτοῦς postquam Lex data esset. Quòd si sermonem ab hac personarum enallage auspicatus est, quæ ratio nos eò inducat, ut credamus, eum ab illa destitisse in versibus sequentibus? Integrum attuli paragraphum, quò Lector clariùs perspiceret, quàm manifestè hîc tergiversetur D. Tullius. Quid enim ille ad hæc respondet? Locus, inquit, fa-
 teor, sub-obscurus, (in quolibus ludere solent curiosorum inge-
 nia) & suo per me sensu abundet unusquisque, modò nè traba-
 tur ad excludendum Pauli de se sermonem; nulla enim hoc postu-
 lat necessitas. Quod tantundem est, ac si dixisset: Fateor quidem me nihil certi habere, quod ad hoc argumentum respondeam: sed nunquam fatebor tamen, Paulum in hoc capite de se non loqui. Verè dixit vir optimus: Nulla tam
 misera

Harm.

Apost.

p. 188.

Dissert.]]

p. 19.

miseram tam addicta servitus est, quam δουλεύοντι τῇ σκοτίᾳ. Sed loci obscuritatem obtendit D. Tullius: nimirum ut in tenebris, quas ipse offudit, elabatur. Equidem ipse sol meridians illi obscurus est, qui oculos claudit ac videre nolit. Alioqui nescio, quid in hoc loco obscurum sit. An obscurum est, quid Paulo sit esse *χωρὶς νόμου*, sine Lege? Constanter apud ipsum phrasi illâ significatur eorum status, qui Lege scriptâ carent, ut ex locis allegatis patet. Nunquid obscurum est, utrûmne ipse Paulus scriptâ unquam Lege caruerit? minime Gentium: nam sub Lege natus fuit, & unâ cum lacte Legis doctrinam (ut diximus) suxerat. Quid verò ex his tam manifestis sequitur? nempe Apostolum hoc in loco de se non loqui; sed alienam personam sustinere: *ὁπρὶς ἑστίαι δεῖξαι.* Verùm mox animum recipit D. Tullius, & loci subobscuri explicationem aggredi audet his verbis: Ego quidem (bona cùm doctiorum venia) ad eorum sententiam accedo, qui non de Lege simpliciter, sed κατὰ π, i. e. de Lege apud irrogeniti conscientiam minime efficaci, nec sensu quo debuit, intimo & spiritali intellecta; hoc enim equivalenter idem est, ac non esse Legem; non quòd nulla sit formaliter, sed quòd vim suam, quasi reverà non esset, baud exerat. Ut crassissimum in his verbis solœcismum (ex nimia, ut puto, festinatione ortum) præteream, certè candorem Doctoris omnino desideraverim. Ipsissimum hîc Paræi responsum affert, quod nescire non poterat irrefragabilibus à me argumentis refutatum esse Harm. Apost. Dissert. poster. cap. 9. §. 14. Lege paragraphum, quisquis veritati studes, & penès te esto iudicium. Itaque ipse D. Tullius, huic interpretationi diffidens, rursûs monet Lectorem, ut illud argumentum nostrum sùsque deque habeat, atque hanc conclusionem, Paulum etiam hîc de se loqui, mordicûs teneat. Sic enim responsum suum claudit: Certè, (præsens quod attinet institutum) de loci sententia non magnopere laborandum videtur, modò, uti diximus, Paulum de se loqui inconcussum tueamur. Contra Adversarium verò, in hypothesim suam ità quasi juratum, quorsum attinet argumentis pugnare? Fruatur iudicio suo.

Harm.
Apost.
p. 191.
& seqq.

21. Ad ea, quæ Sectione 15, & 16. contra Paræum disse-
rui de phrasibus ab Apostolo usurpatis, nempe, *velle bonum*
& *nolle malum*, tam nullius momenti sunt, quæ respondet
D. Tul-

D. Tullius, ut vix operæ pretium sit istis immorari. Judicem rursus appello cordatum Lectorem, qui nostra cum iis, quæ hîc ab ipso reponuntur, conferre non gravabitur. Itaque ista leviter perstrinxisse sufficiat. 1°. Negat D. Tullius, *Dissert. p. 20.* voluntatem, quamvis absolutam, vehementem & constantem, necessario secum trahere actionem; imò illud quotidianâ refutari experientiâ dicit. Post tot paradoxa Theologica, quale hîc habemus portentum philosophicum! Si enim actiones respiciamus, quæ sunt ἐν ἡμῖν, (de quibus solis quæstionem moveri sanus quisque videt, siquidem in iis, quæ non sunt nostra in potestate, non præstitisse, quod volumus, in vitio non ponitur) nulla est in universa philosophia hæc propositione certior: *Voluntas absoluta & constans necessario secum trahit actionem.* Quippe voluntas totius hominis vires regit: proinde quicquid facere possumus, & volumus voluntate absolutâ & constanti, id omnino necessario facimus. Quod de Petro subjicit vanum est: Petrus cùm Christum negaret, non voluit voluntate absolutâ Dominum non negare; certè enim tum neutiquam negasset. Sed ea de re mox plura. 2°. Ab eo, quod dixeram; volitionem boni, quam Paulus tribuit homini in 7. ad Rom. descripto, non certum animi decretum ac propositum significare, sed tantùm velleitatem quandam, sive leve & evanidum boni desiderium, quale in nimidum multis, qui boni non sunt, reperiri solet; dissentire se profitetur D. Tullius. *Est.* At- *Dissert. p. 21, 22.* qui illud ratione satis evidenti ibidem confirmo, quòd scilicet Apostolus homini à se descripto, ità volitionem boni tribuit, ut ipsi facultatem τὴν κατὰ φύσιν operandi bonum omnino detrahat v. 15. 18. Quo posteriori in loco notavi antithesim in verbis Apostoli: *Velle quidem mihi πρὸς τὴν ἀρετὴν adjacet, quomodo autem bonum faciam ἐν δούλω non invenio.* q. d. Mihi, Legis cognitione imbuto, & de justa ejus obligatione persuaso, in proclivi quidem est velle bonum illud quod Lex præscribit; at facultas id ipsum faciendi ità longè à me abest, ut quo pacto illud perficiam planè non inveniam; lege scilicet peccati in carne, cujus sub imperio sum, me perpetuè in contrarium abripiente, v. 21. Hoccine appellaveris bonum faciendi certum propositum ac decretum? Nunquid talis boni volitio pro hominis regeniti notâ characteristicâ habenda est? Hæc

p. 22, 23.

reverà est responsio nostra ad *Paræum*, cui frustrà expectamus, dum solidi quicquam D. *Tullius* reponat. 3°. Mirè planè sunt, quæ apud D. *Tullium* continuò sequuntur. Quòd, inquit, ait velle & perficere inter se opponi, non capio; ni foriè subordinata malit opponi: (hoc autem si vult, nunquam sanè perficiet) sic enim sequeretur, perfici opus bonum sine voluntate, cùm tamen voluntas sit omnis actionis radix & principium: velle itaque & perficere non possunt esse opposita. Et mox: Si velle & perficere oppositis accensenda, neque Paulus ipse unquam perficeret bonum; obstaret enim (quod mirum est) ipsa perficiendi voluntas; cùm oppositorum uno dato, tollatur alterum. Papæ! Quomodo ex verbis meis, (seu potiùs *Amyraldi*, ad quem in margine Lectorem remitto) stupendas hæc consequentias elicere potuit? Verba hæc sunt: *Apostolus* discrimen hic statuit inter duo illa τὸ θέλει & κατεργάζεσθαι καλόν, velle bonum & bonum perficere, v. 18. Quum autem duo ista sic distinguuntur & opponuntur inter se, ut facultatibus nostris attribuat quidem τὸ velle, τὸ perficere haudquaquam; velle significat inclinationem quandam ac propensionem duntaxat, non autem voluntatem definitam, vehementem, absolutam & constantem: talis enim certè voluntas actionem post se necessario trahit. Scilicet hoc unum dicimus, *Apostolum* hæc duo τὸ velle & τὸ perficere bonum, sic inter se distinguere & opponere, ut illud quidem homini, quem describit, concedat, hoc verò ipsi prorsus detrahat: indèque omninò sequi contendimus, *Paulo* velle bonum esse inefficaciter bonum velle, sive ità bonum velle, ut ipsum non perficias. Hòc autem nihil clarius. Jam quis cordatus, quis sanus hinc istam sententiam mihi tribuerit, velle bonum & ipsum perficere simpliciter & per se esse opposita, idque eo sensu, quo opposita à Logicis dicuntur, ità nempe, ut qui vult bonum, propterea ipsum non perficiat, qui verò bonum perficit, nolens, sive, ut loquitur D. *Tullius*, sine voluntate illud perficiat? Et tamen hæc ille absurda mihi affingit. Equidem cæca sit illa charitas, necesse est, quæ credat Doctorem, dum ista scriberet, veritati & candori seriò studuisse.

Dissert.
p. 24.

22. Ad ea, quæ ibidem de odio peccati adversùs *Paræum* dissero, D. *Tullius* hæc reponit. Primum rejicit exemplum *Medæ*, inter alia à me allatum, ut probem, aliquale odium pec-

peccati etiam in pessimis reperiri posse. *Constat enim, inquit, mulierculam istam sceleribus suis maxime infamem fuisse: & quamvis levi aliquo conscientiae singultu per intervalla laborabat (quod in flagitiosissimis subinde reperitur) in istam tamen, quam patravit immanitatem, plenis quasi velis provectam, ex Euripide & Seneca Tragædo notissimum. Constat fateor. Sed nonne etiam constat, istiusmodi planè hominem ab Apostolo in hoc capite describi? Certè. Nam dicitur homo ille peccato venundatus, quæ phrasis non nisi de sceleratissimis peccatoribus in S. literis usurpari solet, uti suprà ostensum est. Verùm instat D. Tullius: Hoc verò, inquit, de se inficiatur Apostolus, (& meritò) cùm negat se esse, qui malum istud, quod minimè vult, facit, sed peccato in se habitanti tribuit, v. 17. 20. Scilicet videtur V. R. sensisse, ista v. 17. 20. ab Apostolo in excusationem hominis, quem describit, dici. Sed in eo multùm fallitur. Nam Paulus de peccatoribus quibuscvis, nedum de se excusando minimè laborat: sed totus hic sermo ejus omnino pertinet ad Justificationem ipsius Legis, atque ad probandum, quòd Lex per se non sit causa peccati & mortis, sed justa, bona & sancta, uti patet ex scopo loci, & imprimis ex v. 16. Quòd si id facio, quod nolo, consentio Legi quòd bona sit. Sanè autem validissimum est argumentum ad sanctitatem Legis vindicandam, quod ipsimet mali homines, ejus cognitione instructi, ipsam cùm transgrediantur, approbent tamen, ipsique obedire aliquatenus velint, conscientia etiam suâ, ob peccata contra eam admissa, ipsos surdis verberibus flagellante, ut in *Harmonia* observavi. Itaque sensus Apostoli in v. 17. 20. hic manifestus est: Cùm homo carnalis, Legis cognitione imbutus, contra Legem peccat, non tam peccat ipse homo, h. e. mens hominis (scil. mens cujusque est quisque) quam rō Ingratulus (ut loquuntur Stoici) sive brutum in homine, peccato mancipatum, quæ Lex peccati in membris dicitur v. 23. unde sequitur, judicio etiam pessimorum hominum (quæ homines propriè sunt, & judicio pollent) Legem Dei omninò justam, bonam & sanctam esse: quod demonstrandum susceperat Apostolus.*

23. Deinde apud D. Tullium hæc verba sequuntur: Unde Dissert. parum movebunt cordatos istæ, quæ sequuntur, ad populum phar-

lera, ubi sic modulatur (O quàm facetè dictum !) *Harmonista* : Egregiam verò laudem sic esse regeneratum , ut malum odio habeamus, cùm nulla nos perturbatio, nulla appetitûs commotio ad id perpetrandum impellit; id verò statim ac mali committerendi occasio se obtulit, nòsque ad id perpetrandum sollicitat aliqua cupiditas, ex animo diligamus. Totum descripsi, nè fortè læsa sententiæ litem intenderet. Quàm verò invidiosa & avaritia omnia, utinam de integro expenderes. Age itaque, monente viro Reverendo, omnia de integro expendamus. Interrogat primò D. Tullius, *Quæ verba Paulina hominem probent ibi descriptum taliter affectum* ? Respondeo, id probant verba illa *Paulina*, quibus dicitur homo ibi descriptus, cùm peccato odio habeat, peccatum tamen perpetrare, Legi peccati in carne captivus duci, adeoque peccato venditus. Hinc enim in *Harmonia* ità ratiocinamur : Nemo malum odit eo momento, quo id perpetrat. Omne igitur istud odium, quo homo hîc representatus malum prosequēbatur, spectat ad illud tempus, quo concupiscentia vel nondum in ipso, objectorum præsentia, commota erat; vel nondum rationis repugnantiam superaverat. Postquam concupiscentia prævaluit, prorsus necesse fuit, ut toto illo tempore, quo rationem subjēctam tenuit, odium illud mali cessaret. Posthæc sequuntur verba à D. Tullio citata : Egregiam verò laudem, &c. Judicent verò eruditi, an hæc, tanquam ad populum phalaræ, Doctoris risum & contemptum mereantur. Sed in mentem hîc videtur D. Tullio venisse illud *Quintillian*i Rhetoris monitum : Huc usque simulatio procedit, ut quæ dicendo refutare non possumus, quasi fastidiendo calcemus. Mox carpit & vellicat ista verba mea, ex animo diligamus. Mirum verò Syllogismum, quem hîc mihi affingit, prætereo, quòd (ut verè dicit ipse) Nulla sit talis *Dialectica* contrēdictio. Quod de Petro subjicit, considerationem meretur. Cùm Petrus, inquit, ter abnegavit Dominum, an triste facinus ex animo dilexit ? Respondeo, Certè. Petrus cùm Christum abnegaret, ex animo dilexit triste facinus, non quia triste facinus erat, (nemo vel pessimus peccatum, ut peccatum diligit) sed ut medium, quam timebat, mortem effugiendi vitamque suam conservandi. Rem eruditè explicat *Bucerus* in *Enarratione* capitis 7. *Epistolæ ad Romanos*, ubi post alia lectu digna, ità de Petro disserit : Petrus cùm percussus metu

Enarrat.
Epist. ad
Rom. ad
c. 7. p. 368.
edit. Basil.

ex appellatione mulieris negavit Christum Servatorem, duæ ver-
 sabantur in animo ejus sententiæ: Fugiendum est periculum vitæ,
 & fugiendum est, negare Christum: in illo autem valebat sen-
 sus & cupiditas naturæ; in hoc sensus ac voluntas Legis, & Spi-
 ritus Divini. Ubi ergo destituit eum vis Spiritus Divini, præ-
 valuit consideratio periculi instantis, & depulsa est consideratio
 negationis Christi: ruit ergo in negationem. Ad illam enim:
 Fugiendum est periculum vitæ, assumpsit, Negatione Iesu hoc instans
 modo periculum vitæ effugies: conclusit itaque, Ergo negandus est
 Iesus, & negavit. Brevis quidem deliberatio fuit, metus enim
 violentior eam excluderat: quâ tamen mens celeritate est, non po-
 tuit ei non occurrere & hæc, Negare Christum, id est, Servatorem &
 Filium Dei, exitiosum est. Si jam potuisset Petrus perstare in
 consideratione fugiendam esse negationem Christi Servatoris, fa-
 cile assumpsisset, Hic Iesus Christus Servator tuus est: indèque
 firmatis præmissis etiam conclusisset, Ergo Iesus hic meus magister
 minimè negandus est: & sic in confessione ejus perstitisset. Et
 hic ergo fecit tam quod noluit, quàm quod voluit: quod noluit,
 priusquam percussus adedò metu impendentis periculi decidisset &
 consideratione hujus, quid sit negare Christum, & cùm ea ipsi
 consideratio restituta fuit aspiciente eum Domino, mox enim ama-
 rissimè flevit: quod voluit, cùm actu definiret, quid responderet
 mulierculæ: tum enim prævaluit illa: Præsens periculum fugi-
 endum est, & sub hac assumptio, Negatione Iesu illud effugies:
 conclusit itaque, Negandus ergo Iesus est, & negavit eum. Ne-
 scio autem quid sibi velit D. Tullius, cùm posthæc me tam
 seriò reprehendit, quòd de peccato in habitante tam contemptim
 loquar, ut apud me aliqua tantùm cupiditas audiat. Loquor
 de actuali peccato, ab actuali concupiscentia, per objecta
 commotâ & excitatâ: ubi dicendum mihi erat, vel cupidi-
 tas indefinitè, vel aliqua cupiditas, vel omnis cupiditas, vel
 nulla. Sed Virum Reverendum hanc tantam dicta mea
 omnia, etiam innocentissima, carpendi pruriginem ubique
 prodidisse, non possum non ex animo dolere.

24. Ad ea quæ responderam Paræo objicienti, quòd consen-
 tire Legi Dei, & in ea delectari sit renatorum proprium;
 nihil reponit D. Tullius, quod alicujus momenti sit, nisi *Dissert.*
 quòd litem mihi intendat, de significatione vocis *πυνδουα*. P. 26,
πυνδουα, inquit, paulò dignius aliquid sonat, quàm nudum *συμπυ-*

neque voces istas ante Harmonistam probatus Author Græcus confudit unquam. Verum ad hoc facilis responsio. Phrasis συνήδουαι τῷ νόμῳ est in Scripturis ἀπαξ λεγόμενον apud prophanos verò Scriptores nusquam, quod sciam, reperitur. Sed verbum συνήδουαι, cum aliis nominibus junctum, Græcis familiare est, & significat unà cum alio voluptate affici, sive gaudere: ideòque à Latino Interprete non malè vertitur (novo vocabulo ad vim vocis exprimendam effictò) condelector. Itaque συνήδουαι τῷ νόμῳ (si proprietatem verbi συνήδουαι tenere volumus) necessariò hîc significat conjunctum gaudium, sive voluptatem Legis & hominis, qui sub Lege est. Certè autem Legi non nisi improprie tribuitur gaudium, sive voluptas. Quid ergo? Lex dicitur iis gaudere ac delectari, quæ bona judicat, & facienda præscribit; homo verò Legi condelectari, cùm judicio Legis consentit, hoc est, ea judicat bona & facienda, quæ Lex ut bona & facienda ipsi commendat. Si ἐπήδουαι τῷ νόμῳ dixisset Apostolus, Doctoris interpretationi magis favisset. Nulla itaque ratio est, quæ nos eò inducat, ut credamus συνήδουαι τῷ νόμῳ, v. 22. dignius aliquid significare, quàm σύμφημι τῷ νόμῳ, v. 16. Hinc ipse Calvinus verba Apostoli v. 22. juxta nobiscum vertit, *consentio Legi secundum interiorem hominem*. Sed non opus est, ut de significatione vocis συνήδουαι cum D. Tullio contentione ferram reciprocemus. Probavi & ratione, & disertis Scripturæ testimoniis aliqualem in Lege Dei delectationem etiam non renatis competere. Iis verò, qui dicunt in locis istis Scripturæ non veram ac solidam in Lege Dei delectationem intelligi, sed fluxam atque evanidam, hæc regessi: Cur non vident isti, eandem responsionem æquè, imò multò magis huic loco accommodam esse? Certè enim homini hîc representato non firmam & constantem in Lege delectationem tribuit Paulus, sed ejusmodi, quæ, cùm offerant sese carnis illecebræ, ab iis adeò vincitur atque absorbetur, ut miser homo tandem Lege peccati, quæ est in membris, planè captivus abducatur, v. 22, 23. Hujusmodi autem Legi divinæ condelectationem homini irrogenito quis invidet? quis tribuat regenito? Ad hæc totus filet D. Tullius.

Dissert.
p. 27.

25. Progreditur hinc D. Tullius ad ea, quæ disputavi adversus Paræum de homine interiori. Quod, inquit, de homine

mine interiori & novo, tanquam ad id diversis, arguit, in eo magni nominis Theologos sibi adversantes nescire non potest. Verum permirum videtur, nescivisse ipsum, multò plures, eosque majoris nominis Theologos mecum hinc consentire. Nam certum est Veteres penè omnes, & permultos Theologos recentiores sensisse, per *interiorem hominem* omninò significari mentem sive animam rationalem. Id fusè ostensum est à J. Arminio in Dissertatione sua de cap. 7. ad Rom. p. 66. & Imò ipse Estius, qui alioqui D. Tullii interpretationi asti-
 pulatur, hac ex parte nobiscum consentit. Sic enim ille in loc. *Interiorem hominem interpretor mentem, non autem hominem novum & renovatum. Non enim Apostolo idem est homo interior & novus; ut nec idem homo exterior & vetus. Nam & in peccatoribus est interior homo, sed nondum renovatus. In justis autem interior homo cum novo homine coincidit.* Ubi vult Interpres eruditus, hoc quidem in loco interiorem hominem coincidere cum novo, ex hypothese nempe sua, quâ statuit agi hinc de homine regenito, cujus interior homo sit per Spiritum Sanctum renovatus: Sed fatetur tamen *interiorem hominem* per se nihil aliud significare, quàm mentem, ac proinde peccatoribus & justis æquè competere. Itaque neutiquam cum D. Tullio & Pareo sensit Estius, ex eo quòd personæ, in hoc capite descriptæ, interior homo tribuatur, fir-
 mum argumentum deduci posse ad probandum, agere hinc Apostolum de homine regenito. Cæterum validissimis quoque rationibus probavi, *interiorem hominem* hoc in loco idem esse, quod est *mens*, sive anima rationalis. Cur ad ista nihil respondet D. Tullius? In præclivi est causam conjicere. Sed quanquam vir Reverendus nihil habuerit, quod ad nostra argumenta responderet; non defuit tamen ipsi objectio aliqualis, quam nostris opponeret. Sic enim pergit: *Eum cer-
 tè interiorem hominem (quicumque demùm fuerit) carni oppo-
 nit Apostolus & legi in membris, v. 18. 22, 23. Per carnem au-
 tem sæpius totam hominis naturam, quâ depravatam ex pri-
 mo lapsu, intelligi in Scripturis, qui illas seriò & reverenter
 consulit, vix in dubium revocare poterit.* Respondeo. Per car-
 nem non rarò in Scripturis intelligi totam hominis naturam, quâ ab Adamo derivatur, ultrò fatemur. Sed in hac latiore
 significatione caro opponitur non interiori homini, sed Spi-
 ritui:

Dissert.
p. 27, 28.

ritui : ut in loco, cujus verba à D. Tullio citantur, nempe, Joan. 3. 6. quod genitum ex carne caro est, & quod genitum ex Spiritu, Spiritus est. Interior autem homo ab Apostolo hîc opponitur membris suis, nempe corporeis, & affectibus, quæ ex iis nascuntur. Nam verbis illis, condelector, sive consentio Legi Dei secundum interiorem hominem, v. 22. mox hæc sub- jicit Apostolus v. 23. Sed video legem aliam in membris meis. Quid hîc D. Tullius? Frustrà autem, inquit, erit, [Harmonista] si per membra hoc loco intelligat tantum corporea. Sic enim metonymicè dicuntur cupiditates quæcunque Legi contrariæ, quarum veluti corpus est peccatum originale, cum eis utatur quasi corporis membrorumque ministerio. Sed frustrà planè est hîc D. Tullius. Quanquam enim non diffiteamur, alibi ab Apostolo totam peccandi consuetudinem corpus, & partes singulas membra dici; tamen omnino negamus, hoc in loco istiusmodi locutionem figuratam obtinere. Nam primum membra, de quibus hîc loquitur, Apostolus sua vocat, non peccati: ait enim ἐν τοῖς μέλεσί μου. Deinde manifestissima est hîc antithesis inter duplicem Legem, & utriusque Legis scdem. Legi Dei opponitur Lex peccati: Lex Dei collocatur in homine interiori, sive in mente hominis; unde & Lex mentis appellatur: Lex peccati in membris statuitur. Itaque membra hîc non constituunt totum hominem depravatum, sed eam tantummodo hominis partem, quæ à mente ejus distinguitur, hoc est, corpus & affectus corporeos. Denique quisquis sensum Apostoli cupit certò intelligere, & quid ipsi sit Lex peccati in membris scire, adeat ille v. 5. hujus capitis, & capitis 6. v. 12, 13, 14. Res tam manifesta est, ut hîc iterum habeamus ipsum Estium nobis astipulantem. Sic enim ille ad hujus capitis v. 23. Experiò aliam legem in membris meis, id est, in corpore meo & in toto homine exteriori, qui durante hac vitâ non renovatur, sed corrumpitur 2 Cor. 4. Ideò autem dicit in membris, quia in membris quibusdam, quæ pudor nominari vetat, maxime percipitur & apparet rebellio, quam excitat lex ista peccati, de qua sermo est. Quæ deinde subjicit D. Tullius contra Harmonistam, exponentem Luctatores in hoc capite de appetitu sensitivo, & ratione, sive intellectu, cognitione Legis imbuto; ea facillè ex iis, quæ jam diximus, refelluntur: ut non opus sit istis Lectorem morari.

26. Mira verò sunt, quæ responsioni meæ ad quintum Pa-
 rei argumentum, ex v. 24, 25. desumptum, reponit D. Tul-
 lius. Nam primum ridiculos nescio quos paralogismos mi-
 hi affingit: ut, *Qui ea facit, aut dicit, quæ homini planè re-*
genito possunt convenire, is pro irrogenito habendus est: ita de-
scriptus Rom. 7. Ergò. Rursus: Persona à Paulo descripta in-
gemiscit de peccatis, &c. Vir aliquis irrogenitus ingemiscit de pec-
catis: Ergo irrogenitus aliquis est ea persona. Sed ubi habet
 Harmonie Authorem tam ineptè disputantem? Inspice, Le-
 ctor, paragraphum Libri mei, quem hîc perstringit D. Tul-
 lius, & miraberis, unde vir tantæ gravitatis ansam arripere
 potuerit in re seria istos ludos faciendi. Sed hoc parùm est.
 Mox dum Harmonistam ἀνυπολόγως crassissimæ studet arguere,
 manifestæ falsitatis ipse convincitur. Prætereundum verò, in-
 quit, non est, quod ab Harmonista ingeritur, εὐχαριστῶ illam,
 v. 25. homini irrogenito bene convenire, Gratias ago Deo per Je-
 sum Christum, &c. Sed paulò post corrigit sententiam cum mira
 sua (nec sua tamen) παρενθήκην ad Paulum regnitum trans-
 ferenda. Nam ubi, quæso, dixit Harmonista, εὐχαριστῶ in v.
 25. homini irrogenito benè convenire? Ea, Lector, verba
 mea! Apostolus v. 24. addit exclamationem, sive ταλαισμόν
 homini, qualem in versibus præcedentibus descripserat, conveni-
 entem; miserum &c, si Legem spectes, planè deploratum ejus sta-
 tum ostendens. Deinde v. 25. Gratiam Dei per Christum cele-
 brat, quâ solâ à miserrimo hoc statu tum ipse liberatus fuerit,
 tum aliis liberationis via & facta fuerit, & patefacta. Quæ
 εὐχαριστία per παρενθήκην est legenda. Hîc dico quidem τα-
 λαισμόν in v. 24. homini, quem in superioribus descripserat
 Paulus, convenientem esse: Sed εὐχαριστῶ in v. 25. omninò
 per παρενθήκην legendam, atque ad Pauli personam referen-
 dam esse contendo. Post has ambages tandem D. Tullius
 ad argumentum pro sententia nostra ex v. 24, 25. desum-
 ptum, quod ego invictissimum appellaveram, accedit. Argu-
 mentum hoc Syllogismo comprehenditur: Status hominis in
 hoc capite descripti, est status miserie, status peccati ac mortis,
 status denique, à quo quicumque Christi sunt, liberantur: at
 status renatorum non est hujusmodi; ergo status renatorum non
 est status hominis in hoc capite descripti. Quid hîc D. Tullius?
 primum pro more suo ridet argumentum nostrum; deinde

Harm.
Apost.
p. 1, 8, 199.

Dissert.
p. 32, 33.

sic breviter respondet : *Tota propositio nihil aliud est, quàm petitio principii.* Itane verò ? Nonne propositio disertissimis *Pauli* verbis in v. 24, 25. confirmatur ? Certè. Nam homo in superioribus descriptus, dicitur à *Paulo* v. 24. *ταλαιπώρον ἄνθρωπον*, *homo infelix*, sive *miser* : idem ibidem dicitur corpori mortis, i. e. peccati dominio, atque ob id morti subiectus. In versu 25. celebratur Dei per Christum Gratia, quâ solâ ab ista miseria & corpore mortis liberatio homini contingat. Quid his clarius ? Sed instat *D. Tullius* : *An negabit, inquit, ipse se peccatorem esse, isto etiam nomine miserum, & mortem quoque in statu quo est, indies, imò & in horas, commeritum ?* Concludit : *In hoc itaque suæ saltem parcat modestiæ.* Respondeo. Fateor lubens, coram Deo & hominibus me olim gravissimum peccatorem, eoque nomine miserrimum fuisse : quin & etiamnum me in multis offendere agnosco. Sed me nunc peccatorem esse, quo sensu peccator in Scripturis dicitur, aut sub corpore mortis, de quo loquitur Apostolus, eoque nomine miserum esse, spero me per Dei Gratiam negare posse, salvâ modestiâ meâ. Sed quicquid de me sit, (quem vellem V. R. permittat Domino meo stare, aut cadere) omninò nego, hominem regnitum, seu verè pium uspiam in Scripturis dici *ταλαιπώρον ἄνθρωπον*, *hominem infelicem*, seu *miserum*, nedum hoc nomine miserum, quòd corpori mortis, de quo loquitur Apostolus, subiectus sit. Locum ejusmodi è Sacris Literis proferat *D. Tullius*, si poterit. Sed contrà universa Scriptura, Prophetica, Evangelica, Apostolica talem hominem beatum & fœlicem ubique pronuntiat. Cæterùm utcunque *D. Tullius* hoc argumentum nostrum contempserit ; novimus virum doctissimum, qui aliquando erroneam, quam ipse amplectitur, hujus capitis interpretationem mordicus tenuit ; sed postcâ hoc uno argumento attentius considerato convictus, veritati victas manus dedit. Is fuit *Nicolaus Zitinius*, qui cùm pensum sibi à suis impositum explicandi caput 7. ad *Rom.* juxta hypothesein eorum, qui sentiunt, ibi à v. 14. *Paulum* loqui de se regenito, suscepisset, rémque strenuè aggressus esset ; tandem ad verba veniens v. 24, 25. *Miser ego homo ! quis me liberabit à corpore mortis hujus ? Gratias ago Deo per Dominum nostrum Iesum Christum*, hæsit attonito limilis : mox ve-

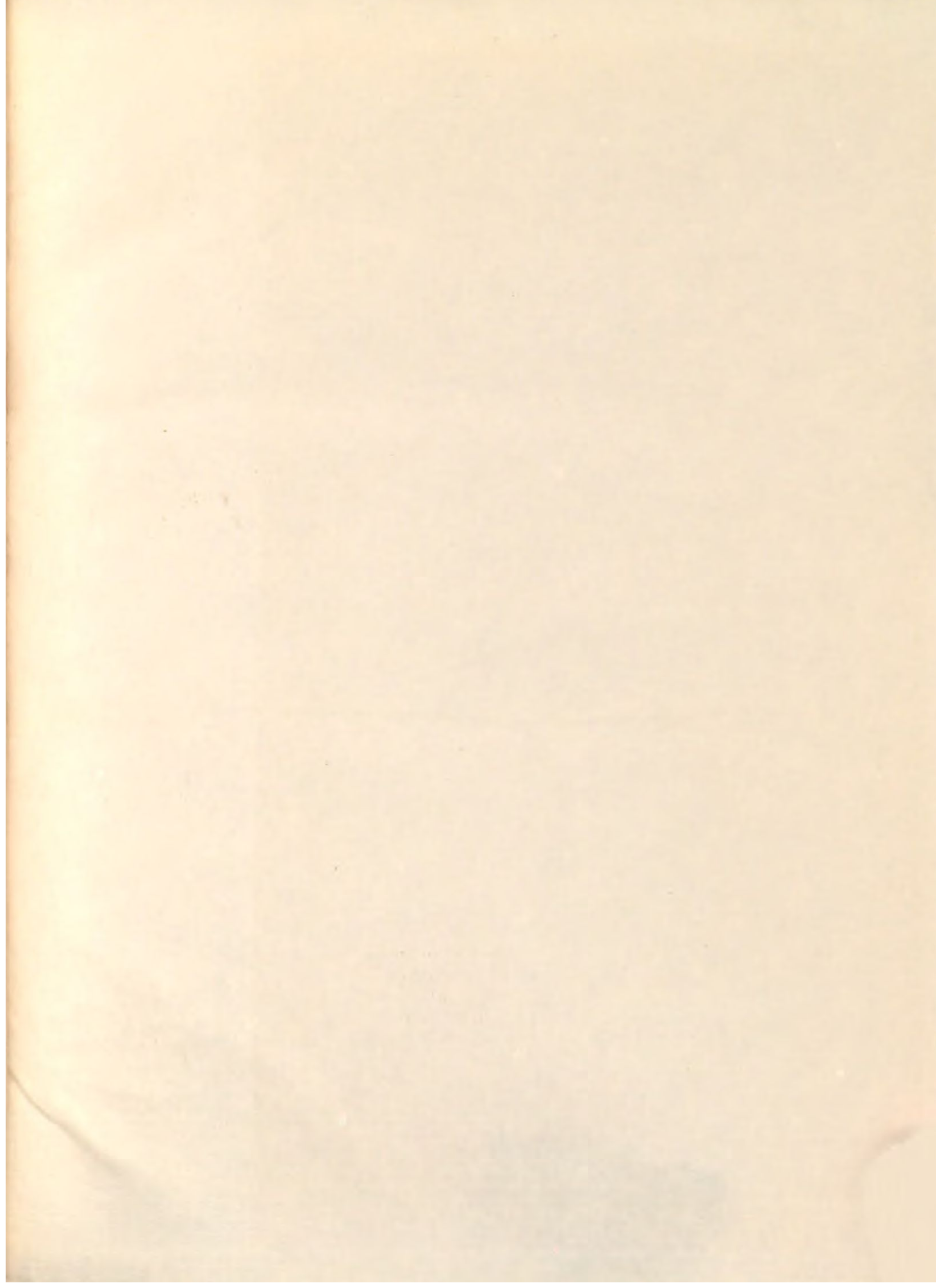
rò ad se rediens, in hæc verba erupit: *Ecqua verò ista Libera-
tio? Ecquod beneficium illud, quod tantas Apostolo grates ex-
pressit? an quòd in tanta eum peccati servitute detineri necesse
fuit? Hoc verò mihi equidem probari nullo pacto potest. Ego
igitur pariter ingentes Patri luminum ago gratias, quòd mihi
nunc ab errore liberato veritatis suæ lucem adoriri voluit. Uti-
nam tantum D. Tullius imitaretur exemplum.*

27. Mox de eo quod dixi, verba illa v. 25. *gratias ago
Deo, &c.* per *παρενθήκην*, tanquam ab Apostolo in sua ipsius
persona dicta, legenda esse, iterùm paratragediat D. Tulli- Dissert.
p. 34.
us. Dixerat & antea *παρενθήκην* illam nostram miram esse.
Sed cur isthoc tam mirum, quòd Apostolus, postquam in
præcedentibus miserum hominis statum sub Lege existentis
descripserat, paucis verbis, brevi parenthesi inclusis, signifi-
cet, ista ad se non pertinere, quin & misero isti homini de-
sperationis ansam præscindat, ostendendo, non plane de-
ploratam esse ipsius sortem, imò certum ipsi remedium
præstò esse, si modo Christi gratiam amplectatur: deinde
ad institutum redeat v. 26. & quasi Epilogo brevissimè sum-
mam totius præcedentis sermonis repetat? An illud tam
absurdum videri debet, ut propterea sermonem Apostolo af-
fingere *ἀπεροσιόγητον*, reverà absurdum & repugnantem, (qua-
lem per D. Tullii interpretationem Apostolo tribui suprà a-
bundè evicimus) & phrascs ab Apostolo usurpatas à v. 14.
ad v. 25. à manifesto & ubique aliàs in S. Scripturis usitato
earum sensu detorquere necessum habeamus? Sed neque
deest exemplum similis *παρενθήκης* in simili *μεταφρασμῶ*, ab
ipso Paulo, idque in hac ipsa Epistola ad Romanos, adhibitæ?
Locus est Rom. 3. v. 5, 6, 7. Ubi v. 5. hæc Paulus, Judæo-
rum personam sustinens (consentientibus doctissimis Inter-
pretibus) loquitur: *Si autem iniquitas nostra Justitiam Dei
commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus est Deus qui in-
fert iram?* Deinde per parenthesim in sua persona hæc dicit:
κατ' ἀνθρώπου λέγω, Secundùm hominem loquor, &c. Tum de-
nique ad cœptam objectionem redit, atque iterùm infideli-
um Judæorum personam assumit, v. 7. *Si enim veritas Dei in
meo mendacio abundavit in gloriam ipsius, &c.* Vide Grotium
in locum.

28. Ultimo in loco illud D. Tullio displicet, quòd in responsione ad ultimum *Paræi* argumentum obiter dixerim, non necesse esse, ut verba illa v. 26. *αὐτὸς ἐγώ*, reddantur *ipse ego*; cùm meliùs verti possint *ille ego*. Hoc quoque mirum ipsi videtur. Sed quid rursùs isthuc tam mirum sit? An mirum & novum ipsi videtur, Apostolum quasi in sua persona, adhibito pronomine *ἐγώ*, illud dicere, quod non ad se, sed ad alios pertinet? Clarè ostendi (quicquid contradicat D. Tullius) istum Metaschematismum alibi ab Apostolo usurpatum esse; inò ejusmodi figuram in hoc ipso capite, nempe v. 9. omninò admittendam, nisi vim Apostoli verbis manifestam facere velimus. Nunquid mirum ipsi videtur, quòd *αὐτὸς* reddiderim *ille*? At nòrunt omnes, qui græcas literas vel à limine salutârunt, istam vocabuli acceptionem *Græcis* perquam familiarem esse. Unde ante Hugonem Grotium Jacobus Capellus (qui certè Græcæ linguæ haud ignarus fuit, & alioqui cum D. Tullio in hujus capitis interpretatione consensit) verba Apostoli *ἀγὰρ ἔν αὐτὸς ἐγώ*, &c. sic paraphrastice reddit: *Gratias ago, quòd ille ego, qui naturâ meâ peccati servus eram, &c.* Sunt, qui *αὐτὸς ἐγώ* hîc vertunt *idem ego*; ac si dicat Apostolus, *Ego unus idemque mente quidem servio Legi Dei; carne autem legi peccati*: quæ versio cum nostrâ sententia optimè congruit. Sic Erasmus, Bucerus, Hammondus noster, & dudum ante ipsos Interpres Arabs. Sed non hîc sitæ sunt fortunæ Græciæ. Neque necesse est (Doctore ipso fatente) ut Grammaticam istam li-tem ulterius prosequamur, modò solidis argumentis, è re ipsa petitis, probaverimus, Apostolum à v. 14. hujus capitis statum hominis sub Lege constituti, & Gratiâ Evangelicâ destituti describere. De hoc autem (ut D. Tullii verbis Apologiam meam claudam) *equi judicent & cordati Lectores.*

Bayerische
Staatsbibliothek
München

FINIS.

Bull, George,

Examen censurae Animadversiones in libr. ... Harmonia apostolica

London 1676

4 Polem. 490

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10688589-7